ฯ นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺสฯ

ขุทฺทกนิกาเย

เถราปทานปาฬิ

(ปฐโม ภาโค)

๑. พุทฺธวโคฺค

๑. พุทฺธอปทานํ

๑. ตถาคตํ เชตวเน วสนฺตํ, อปุจฺฉิ เวเทหมุนี นตโงฺค;
“สพฺพญฺญุพุทฺธา กิร นาม โหนฺติ, ภวนฺติ เต เหตุภิ เกหิ วีร”ฯ

๒. ตทาห สพฺพญฺญุวโร มเหสี, อานนฺทภทฺทํ มธุรสฺสเรน;
“เย ปุพฺพพุเทฺธสุ [สพฺพพุเทฺธสุ (สฺยา.)] กตาธิการา, อลทฺธโมกฺขา ชินสาสเนสุฯ

๓. “เตเนว สโมฺพธิมุเขน ธีรา, อชฺฌาสเยนาปิ มหาพเลน;
ปญฺญาย เตเชน สุติกฺขปญฺญา, สพฺพญฺญุภาวํ อนุปาปุณนฺติฯ

๔. “อหมฺปิ ปุพฺพพุเทฺธสุ, พุทฺธตฺตมภิปตฺถยึ,
มนสาเยว หุตฺวาน, ธมฺมราชา อสงฺขิยาฯ

๕. “อถ พุทฺธาปทานานิ, สุณาถ สุทฺธมานสา;
ตึสปารมิสมฺปุณฺณา, ธมฺมราชา อสงฺขิยาฯ

๖. “สโมฺพธึ พุทฺธเสฏฺฐานํ, สสเงฺฆ โลกนายเก;
ทสงฺคุลี นมสฺสิตฺวา, สิรสา อภิวาทยึ [อภิวาทเย (สฺยา.)]ฯ

๗. “ยาวตา พุทฺธเขตฺตสุ, รตนา วิชฺชนฺติสงฺขิยา;
อากาสฏฺฐา จ ภูมฏฺฐา [ภุมฺมฏฺฐา (สี. สฺยา.)], มนสา สพฺพมาหรึฯ

๘. “ตตฺถ รูปิยภูมิยํ, ปาสาทํ มาปยึ อหํ;
เนกภุมฺมํ รตนมยํ, อุพฺพิทฺธํ นภมุคฺคตํฯ

๙. “วิจิตฺตถมฺภํ สุกตํ, สุวิภตฺตํ มหารหํ;
กนกมยสงฺฆาฏํ, โกนฺตจฺฉเตฺตหิ มณฺฑิตํฯ

๑๐. “ปฐมา เวฬุริยา ภูมิ, วิมลพฺภสมา สุภา;
นฬินชลชากิณฺณา, วรกญฺจนภูมิยาฯ

๑๑. “ปวาฬํสา ปวาฬวณฺณา, กาจิ โลหิตกา สุภา;
อินฺทโคปกวณฺณาภา, ภูมิ โอภาสตี ทิสาฯ

๑๒. “สุวิภตฺตา ฆรมุขา, นิยฺยูหา สีหปญฺชรา;
จตุโร เวทิกา ชาลา, คนฺธาเวฬา มโนรมาฯ

๑๓. “นีลา ปีตา โลหิตกา, โอทาตา สุทฺธกาฬกา;
กูฏาคารวรูเปตา, สตฺตรตนภูสิตาฯ

๑๔. “โอโลกมยา ปทุมา, วาฬวิหงฺคโสภิตา;
นกฺขตฺตตารกากิณฺณา, จนฺทสูเรหิ [จนฺทสุริเยหิ (สี. สฺยา.)] มณฺฑิตาฯ

๑๕. “เหมชาเลน สญฺฉนฺนา, โสณฺณกิงฺกิณิกายุตา;
วาตเวเคน กูชนฺติ, โสณฺณมาลา มโนรมาฯ

๑๖. “มเญฺชฏฺฐกํ โลหิตกํ, ปีตกํ หริปิญฺชรํ;
นานารงฺเคหิ สมฺปีตํ [สํจิตฺตํ (สฺยา.)], อุสฺสิตทฺธชมาลินี [มาลินิํ (สี.)]ฯ

๑๗. “น นํ [นานา (สี. สฺยา.)] พหูเนกสตา, ผลิกา รชตามยา;
มณิมยา โลหิตงฺคา, มสารคลฺลมยา ตถา;
นานาสยนวิจิตฺตา, สณฺหกาสิกสนฺถตาฯ

๑๘. “กมฺปลา ทุกูลา จีนา, ปฏฺฏุณฺณา ปณฺฑุปาวุรา;
วิวิธตฺถรณํ สพฺพํ, มนสา ปญฺญเปสหํฯ

๑๙. “ตาสุ ตาเสฺวว ภูมีสุ, รตนกูฏลงฺกตํ;
มณิเวโรจนา อุกฺกา, ธารยนฺตา สุติฏฺฐเรฯ

๒๐. “โสภนฺติ เอสิกา ถมฺภา, สุภา กญฺจนโตรณา;
ชมฺโพนทา สารมยา, อโถ รชตมยาปิ จฯ

๒๑. “เนกา สนฺธี สุวิภตฺตา, กวาฏคฺคฬจิตฺติตา;
อุภโต ปุณฺณฆฏาเนกา, ปทุมุปฺปลสํยุตาฯ

๒๒. “อตีเต สพฺพพุเทฺธ จ, สสเงฺฆ โลกนายเก;
ปกติวณฺณรูเปน, นิมฺมินิตฺวา สสาวเกฯ

๒๓. “เตน ทฺวาเรน ปวิสิตฺวา, สเพฺพ พุทฺธา สสาวกา;
สพฺพโสณฺณมเย ปีเฐ, นิสินฺนา อริยมณฺฑลาฯ

๒๔. “เย จ เอตรหิ อตฺถิ, พุทฺธา โลเก อนุตฺตรา;
อตีเต วตฺตมานา จ, ภวนํ สเพฺพ สมาหริํฯ

๒๕. “ปเจฺจกพุเทฺธเนกสเต, สยมฺภู อปราชิเต;
อตีเต วตฺตมาเน จ, ภวนํ สเพฺพ สมาหริํฯ

๒๖. “กปฺปรุกฺขา พหู อตฺถิ, เย ทิพฺพา เย จ มานุสา;
สพฺพํ ทุสฺสํ สมาหนฺตา, อจฺฉาเทมิ ติจีวรํฯ

๒๗. “ขชฺชํ โภชฺชํ สายนียํ, สมฺปนฺนํ ปานโภชนํ;

มณิมเย สุเภ ปเตฺต, สํปูเรตฺวา อทาสหํฯ

๒๘. ‘‘ทิพฺพวตฺถสมา หุตฺวา, มฏฺฐา [มฏฺฏา (สี.)] จีวรสํยุตา;
มธุรา สกฺขรา เจว, เตลา จ มธุผาณิตาฯ

๒๙. ‘‘ตปฺปิตา ปรมเนฺนน, สเพฺพ เต อริยมณฺฑลา;
รตนคพฺภํ ปวิสิตฺวา, เกสรีว คุหาสยาฯ

๓๐. ‘‘มหารหมฺหิ สยเน, สีหเสยฺยมกปฺปยุํ;
สมฺปชานา สมุฏฺฐาย, สยเน [เสเยฺย (สฺยา.)] ปลฺลงฺกมาภุชุํฯ

๓๑. ‘‘โคจรํ สพฺพพุทฺธานํ, ฌานรติสมปฺปิตา;
อเญฺญ ธมฺมานิ เทเสนฺติ, อเญฺญ กีฬนฺติ อิทฺธิยาฯ

๓๒. ‘‘อเญฺญ อภิญฺญา อเปฺปนฺติ, อภิญฺญา วสิภาวิตา;
วิกุพฺพนา วิกุพฺพนฺติ, อเญฺญเนกสหสฺสิโยฯ

๓๓. ‘‘พุทฺธาปิ พุเทฺธ ปุจฺฉนฺติ, วิสยํ สพฺพญฺญุมาลยํ;
คมฺภีรํ นิปุณํ ฐานํ, ปญฺญาย วินิพุชฺฌเรฯ

๓๔. ‘‘สาวกา พุเทฺธ ปุจฺฉนฺติ, พุทฺธา ปุจฺฉนฺติ สาวเก;
อญฺญมญฺญญฺจ ปุจฺฉิตฺวา [ปุจฺฉนฺติ (สี. สฺยา.)], อโญฺญญฺญํ พฺยากโรนฺติ เตฯ

๓๕. ‘‘พุทฺธา ปเจฺจกพุทฺธา จ, สาวกา ปริจารกา;
เอวํ สกาย รติยา, ปาสาเทภิรมนฺติ เตฯ

๓๖. ‘‘ฉตฺตา ติฏฺฐนฺตุ รตนา, กญฺจนาเวฬปนฺติกา;
มุตฺตาชาลปริกฺขิตฺตา, สเพฺพ ธาเรนฺตุ [ธาเรนฺติ (ก.)] มตฺถเกฯ

๓๗. ‘‘ภวนฺตุ เจฬวิตานา, โสณฺณตารกจิตฺติตา;
วิจิตฺตมลฺยวิตตา, สเพฺพ ธาเรนฺตุ มตฺถเกฯ

๓๘. ‘‘วิตตา มลฺยทาเมหิ, คนฺธทาเมหิ โสภิตา;
ทุสฺสทามปริกิณฺณา, รตนทามภูสิตาฯ

๓๙. ‘‘ปุปฺผาภิกิณฺณา สุจิตฺตา, สุรภิคนฺธภูสิตา;
คนฺธปญฺจงฺคุลิกตา [คนฺธปญฺจงฺคุลํ กตา (อฏฺฐ.)], เหมจฺฉทนฉาทิตาฯ

๔๐. ‘‘จตุทฺทิสา โปกฺขรโญฺญ, ปทุมุปฺปลสนฺถตา;
โสวณฺณรูปา ขายนฺตุ, ปทฺมํเรณุรชุคฺคตาฯ

๔๑. ‘‘ปุปฺผนฺตุ ปาทปา สเพฺพ, ปาสาทสฺส สมนฺตโต;
สยญฺจ ปุปฺผา มุญฺจิตฺวา, คนฺตฺวา ภวนโมกิรุํฯ

๔๒. ‘‘สิขิโน ตตฺถ นจฺจนฺตุ, ทิพฺพหํสา ปกูชเร;
กรวีกา จ คายนฺตุ, ทิชสงฺฆา สมนฺตโตฯ

๔๓. “เภริโย สพฺพา วชฺชนฺตุ, วีณา สพฺพา รสนฺตุ [รวนฺตุ (สี. สฺยา.)] ตา;
สพฺพา สงฺคีติ วตฺตนฺตุ, ปาสาทสฺส สมนฺตโตฯ

๔๔. “ยาวตา พุทฺธเขตฺตมฺหิ, จกฺกวาเฬ ตโต ปเร;
มหนฺตา โชติสมฺปนฺนา, อจฺฉินฺนา รตนามยาฯ

๔๕. “ติฏฺฐนฺตุ โสณฺณปลฺลงฺกา, ทีปรุกฺขา ชลนฺตุ เต;
ภวนฺตุ เอกปโชฺชตา, ทสสหสฺสิปรมฺปราฯ

๔๖. “คณิกา ลาสิกา เจว, นจฺจนฺตุ อจฺฉราคณา;
นานารงฺคา ปทิสฺสนฺตุ, ปาสาทสฺส สมนฺตโตฯ

๔๗.“ทุมเคฺค ปพฺพตเคฺค วา, สิเนรุคิริมุทฺธนิ;
อุสฺสาเปมิ ธชํ สพฺพํ, วิจิตฺตํ ปญฺจวณฺณิกํฯ

๔๘. “นรา นาคา จ คนฺธพฺพา, สเพฺพ เทวา อุเปนฺตุ เต;
นมสฺสนฺตา ปญฺชลิกา, ปาสาทํ ปริวารยุํฯ

๔๙. “ยํ กิญฺจิ กุสลํ กมฺมํ, กตฺตพฺพํ กิริยํ มม;
กาเยน วาจา มนสา, ติทเส สุกตํ กตํฯ

๕๐. “เย สตฺตา สญฺญิโน อตฺถิ, เย จ สตฺตา อสญฺญิโน;
กตํ ปุญฺญผลํ มยฺหํ, สเพฺพ ภาคี ภวนฺตุ เตฯ

๕๑. “เยสํ กตํ สุวิทิตํ, ทินฺนํ ปุญฺญผลํ มยา;
เย จ ตตฺถ [ตสฺมึ (สี. ก.)] น ชานนฺติ, เทวา คนฺตฺวา นิเวทยุํฯ

๕๒. “สพฺพโลกมฺหิ [สเพฺพ โลกมฺหิ (สฺยา. ก.)] เย สตฺตา, ชีวนฺตาหารเหตุกา;
มนุญฺญํ โภชนํ สพฺพํ [สเพฺพ (สฺยา.)], ลภนฺตุ มม เจตสาฯ

๕๓. “มนสา ทานํ มยา ทินฺนํ, มนสา ปสาทมาวหึ;
ปูชิตา สพฺพสมฺพุทฺธา, ปเจฺจกา ชินสาวกาฯ

๕๔. “เตน กเมฺมน สุกเตน, เจตนาปณิธีหิ จ;
ชหิตฺวา มานุสํ เทหํ, ตาวตึสมคจฺฉหํฯ

๕๕. “ทุเว ภเว ปชานามิ, เทวเตฺต อถ มานุเส;
อญฺญํ คตึ น ชานามิ, มนสา ปตฺถนาผลํฯ

๕๖. “เทวานํ อธิโก โหมิ, ภวามิ มนุชาธิโป;
รูปลกฺขณสมฺปโนฺน, ปญฺญาย อสโม ภเวฯ

๕๗.“โภชนํ วิวิธํ เสฏฺฐํ, รตนญฺจ อนปฺปกํ;
วิวิธานิ จ วตฺถานิ, นภา [นภสา (สฺยา.)] ขิปฺปํ อุเปนฺติ มํฯ

๕๘. “ปถพฺยา ปพฺพเต เจว, อากาเส อุทเก วเน;
ยํ ยํ หตฺถํ ปสาเรมิ, ทิพฺพา ภกฺขา อุเปนฺติ มํฯ

๕๙. “ปถพฺยา ปพฺพเต เจว, อากาเส อุทเก วเน;
ยํ ยํ หตฺถํ ปสาเรมิ, รตนา สเพฺพ อุเปนฺติ มํฯ

๖๐. “ปถพฺยา ปพฺพเต เจว, อากาเส อุทเก วเน;
ยํ ยํ หตฺถํ ปสาเรมิ, สเพฺพ คนฺธา อุเปนฺติ มํฯ

๖๑. “ปถพฺยา ปพฺพเต เจว, อากาเส อุทเก วเน;
ยํ ยํ [ยตฺถ (สฺยา.), ยญฺญํ (ก.)] หตฺถํ ปสาเรมิ, สเพฺพ ยานา อุเปนฺติ มํฯ

๖๒. “ปถพฺยา ปพฺพเต เจว, อากาเส อุทเก วเน;
ยํ ยํ หตฺถํ ปสาเรมิ, สเพฺพ มาลา อุเปนฺติ มํฯ

๖๓. “ปถพฺยา ปพฺพเต เจว, อากาเส อุทเก วเน;
ยํ ยํ หตฺถํ ปสาเรมิ, อลงฺการา อุเปนฺติ มํฯ

๖๔. “ปถพฺยา ปพฺพเต เจว, อากาเส อุทเก วเน;
ยํ ยํ หตฺถํ ปสาเรมิ, สพฺพา กญฺญา อุเปนฺติ มํฯ

๖๕. “ปถพฺยา ปพฺพเต เจว, อากาเส อุทเก วเน;
ยํ ยํ หตฺถํ ปสาเรมิ, มธุสกฺขรา อุเปนฺติ มํฯ

๖๖. “ปถพฺยา ปพฺพเต เจว, อากาเส อุทเก วเน;
ยํ ยํ หตฺถํ ปสาเรมิ, สเพฺพ ขชฺชา อุเปนฺติ มํฯ

๖๗. “อธเน อทฺธิก [อทฺธิเก (สฺยา.)] ชเน, ยาจเก จ ปถาวิโน;
ททามิหํ [ททามิห (สี.) ททามิ ตํ (สฺยา.)] ทานวรํ, สโมฺพธิวรปตฺติยาฯ

๖๘. “นาเทโนฺต ปพฺพตํ เสลํ, คเชฺชโนฺต พหลํ คิรึ;
สเทวกํ หาสยโนฺต, พุโทฺธ โลเก ภวามหํฯ

๖๙. “ทิสา ทสวิธา โลเก, ยายโต นตฺถิ อนฺตกํ;
ตสฺมิญฺจ ทิสาภาคมฺหิ, พุทฺธเขตฺตา อสงฺขิยาฯ

๗๐. “ปภา ปกิตฺติตา มยฺหํ, ยมกา รํสิวาหนา;
เอตฺถนฺตเร รํสิชาลํ, อาโลโก วิปุโล ภเวฯ

๗๑. “เอตฺตเก โลกธาตุมฺหิ, สเพฺพ ปสฺสนฺตุ มํ ชนา;
สเพฺพ มํ อนุวตฺตนฺตุ, ยาว พฺรหฺมนิเวสนํ [สเพฺพว สุมนา โหนฺตุ, สเพฺพ มํ อนุวตฺตเร (สี. สฺยา.)]ฯ

๗๒. “วิสิฏฺฐมธุนาเทน, อมตเภริมาหนึ;
เอตฺถนฺตเร ชนา สเพฺพ, สุณนฺตุ มธุรํ คิรํฯ

๗๓. “ธมฺมเมเฆน วสฺสเนฺต, สเพฺพ โหนฺตุ อนาสวา;
เยตฺถ ปจฺฉิมกา สตฺตา, โสตาปนฺนา ภวนฺตุ เตฯ

๗๔. “ทตฺวา ทาตพฺพกํ ทานํ, สีลํ ปูเรตฺวา อเสสโต;

เนกฺขมฺมปารมึ คนฺตฺวา, ปโตฺต สโมฺพธิมุตฺตมํฯ

๗๕. “ปณฺฑิเต ปริปุจฺฉิตฺวา, กตฺวา วีริยมุตฺตมํ;
ขนฺติยา ปารมึ คนฺตฺวา, ปโตฺต สโมฺพธิมุตฺตมํฯ

๗๖. “กตฺวา ทฬฺหมธิฎฺฐานํ, สจฺจปารมิ ปูริย;
เมตฺตาย ปารมึ คนฺตฺวา, ปโตฺต สโมฺพธิมุตฺตมํฯ

๗๗. “ลาภาลาเภ สุเข ทุเกฺข, สมฺมาเน จาวมานเน [สมฺมาเน จ วิมานเน (ก.) สมฺมาน เน วิมานเน (สฺยา.)];
สพฺพตฺถ สมโก หุตฺวา, ปโตฺต สโมฺพธิมุตฺตมํฯ

๗๘. “โกสชฺชํ ภยโต ทิสฺวา, วีริยํ จาปิ เขมโต;
อารทฺธวีริยา โหถ, เอสา พุทฺธานุสาสนีฯ

๗๙. “วิวาทํ ภยโต ทิสฺวา, อวิวาทญฺจ เขมโต;
สมคฺคา สขิลา โหถ, เอสา พุทฺธานุสาสนีฯ

๘๐. “ปมาทํ ภยโต ทิสฺวา, อปฺปมาทญฺจ เขมโต;
ภาเวถฎฺฐงฺคิกํ มคฺคํ, เอสา พุทฺธานุสาสนีฯ

๘๑. “สมาคตา พหู พุทฺธา, อรหนฺตา [อรหโนฺต (สฺยา.)] จ สพฺพโส;
สมฺพุเทฺธ อรหเนฺต จ, วนฺทมานา นมสฺสถฯ

๘๒. “เอวํ อจินฺติยา พุทฺธา, พุทฺธธมฺมา อจินฺติยา;
อจินฺติเย ปสนฺนานํ, วิปาโก โหติ อจินฺติโย’’’ฯ

อิตฺถํ สุทํ ภควา อตฺตโน พุทฺธจริยํ สมฺภาวยมาโน พุทฺธาปทานิยํ [พุทฺธจริยํ (สี.) พุทฺธ จริตํ (สฺยา.)] นาม ธมฺมปริยายํ อภาสิตฺถาติฯ

พุทฺธาปทานํ สมตฺตํฯ

๒. ปเจฺจกพุทฺธอปทานํ

อถ ปเจฺจกพุทฺธาปทานํ สุณาถ –

๘๓. “ตถาคตํ เชตวเน วสนฺตํ, อปุจฺฉิ เวเทหมุนี นตโงฺค;
‘ปเจฺจกพุทฺธา กิร นาม โหนฺติ, ภวนฺติ เต เหตุภิ เกหิ วีร’ [ธีร (สี.) ธีรา (สฺยา.)]ฯ

๘๔. “ตทาห สพฺพญฺญุวโร มเหสี, อานนฺทภทฺทํ มธุรสฺสเรน;
‘เย ปุพฺพพุเทฺธสุ [สพฺพพุเทฺธสุ (สฺยา. ก.)] กตาธิการา, อลทฺธโมกฺขา ชินสาสเน สุฯ

๘๕. “‘เตเนว สํเวคมุเขน ธีรา, วินาปิ พุเทฺธหิ สุติกฺขปญฺญา;
อารมฺมเณนาปิ ปริตฺตเกน, ปเจฺจกโพธึ อนุปาปุณนฺติฯ

๘๖. “‘สพฺพมฺหิ โลกมฺหิ มมํ ฐเปตฺวา, ปเจฺจกพุเทฺธหิ สโมว นตฺถิ;

เตสํ อิมํ วณฺณปเทสมตฺตํ, วกฺขามหํ สาธุ มหามุนีนํฯ

๘๗. ‘‘‘สยเมว พุทฺธานํ มหาอิสีนํ, สาธูนิ วากฺยานิ มธูว [มธุํว (สี.)] ขุทฺทํ;
อนุตฺตรํ เภสชํ ปตฺถยนฺตา, สุณาถ สเพฺพสุ ปสนฺนจิตฺตาฯ

๘๘. ‘‘‘ปเจฺจกพุทฺธานํ สมาคตานํ, ปรมฺปรํ พฺยากรณานิ ยานิ;
อาทีนโว ยญฺจ วิราควตฺถุํ, ยถา จ โพธึ อนุปาปุณึสุฯ

๘๙. ‘‘‘สราควตฺถูสุ วิราคสญฺญี, รตฺตมฺหิ โลกมฺหิ วิรตฺตจิตฺตา;
หิตฺวา ปปเญฺจ ชิตผนฺทิตานิ [วิทิย ผนฺทิตานิ (สี.) ชิตพนฺธิตานิ (ก.)], ตเถว โพธึ
อนุปาปุณึสุฯ

๙๐. ‘‘‘สเพฺพสุ ภูเตสุ นิธาย ทณฺฑํ, อวิเหฐยํ อญฺญตรมฺปิ เตสํ;
เมเตฺตน จิเตฺตน หิตานุกมฺปี, เอโก จเร ขคฺควิสาณกโปฺปฯ

๙๑. ‘‘‘สเพฺพสุ ภูเตสุ นิธาย ทณฺฑํ, อวิเหฐยํ อญฺญตรมฺปิ เตสํ;
น ปุตฺตมิเจฺฉยฺย กุโต สหายํ, เอโก จเร ขคฺควิสาณกโปฺปฯ

๙๒. ‘‘‘สํสคฺคชาตสฺส ภวนฺติ เสฺนหา, เสฺนหนฺวยํ ทุกฺขมิทํ ปโหติ;
อาทีนวํ เสฺนหชํ เปกฺขมาโน, เอโก จเร ขคฺควิสาณกโปฺปฯ

๙๓. ‘‘‘มิเตฺต สุหเชฺช อนุกมฺปมาโน, หาเปติ อตฺถํ ปฏิพทฺธจิโตฺต;
เอตํ ภยํ สนฺถเว เปกฺขมาโน, เอโก จเร ขคฺควิสาณกโปฺปฯ

๙๔. ‘‘‘วํโส วิสาโลว ยถา วิสโตฺต, ปุเตฺตสุ ทาเรสุ จ ยา อเปกฺขา;
วํเส กฬีโรว อสชฺชมาโน, เอโก จเร ขคฺควิสาณกโปฺปฯ

๙๕. ‘‘‘มิโค อรญฺญมฺหิ ยถา อพโทฺธ, เยนิจฺฉกํ คจฺฉติ โคจราย;
วิญฺญู นโร เสริตํ เปกฺขมาโน, เอโก จเร ขคฺควิสาณกโปฺปฯ

๙๖. ‘‘‘อามนฺตนา โหติ สหายมเชฺฌ, วาเส จ [วาเส (สี. สฺยา.) สุตฺตนิปาเตปิ ‘‘จ’’การो
นตฺถิ] ฐาเน คมเน จาริกาย;
อนภิชฺฌิตํ เสริตํ เปกฺขมาโน, เอโก จเร ขคฺควิสาณกโปฺปฯ

๙๗. ‘‘‘ขิฑฺฑา รตี โหติ สหายมเชฺฌ, ปุเตฺตสุ เปมํ วิปุลญฺจ โหติ;
ปิยวิปฺปโยคํ วิชิคุจฺฉมาโน, เอโก จเร ขคฺควิสาณกโปฺปฯ

๙๘. ‘‘‘จาตุทฺทิโส อปฺปฏิโฆ จ โหติ, สนฺตุสฺสมาโน อิตรีตเรน;
ปริสฺสยานํ สหิตา อฉมฺภี, เอโก จเร ขคฺควิสาณกโปฺปฯ

๙๙. ‘‘‘ทุสฺสงฺคหา ปพฺพชิตาปิ เอเก, อโถ คหฏฺฐา ฆรมาวสนฺตา;
อโปฺปสฺสุโกฺก ปรปุเตฺตสุ หุตฺวา, เอโก จเร ขคฺควิสาณกโปฺปฯ

๑๐๐. ‘‘‘โอโรปยิตฺวา คิหิพฺยญฺชนานิ, สญฺฉินฺนปโตฺต ยถา โกวิฬาโร;
เฉตฺวาน วีโร คิหิพนฺธนานิ, เอโก จเร ขคฺควิสาณกโปฺปฯ

๑๐๑. ‘‘‘สเจ ลเภถ นิปกํ สหายํ, สทฺธึ จรํ สาธุวิหาริธีรํ;

อภิภุยฺย สพฺพานิ ปริสฺสยานิ, จเรยฺย เตนตฺตมโน สตีมาฯ

๑๐๒. ‘‘‘โน เจ ลเภถ นิปกํ สหายํ, สทฺธึ จรํ สาธุวิหาริธีรํ;
ราชาว รฏฺฐํ วิชิตํ ปหาย, เอโก จเร มาตงฺครเญฺญว นาโคฯ

๑๐๓. ‘‘‘อทฺธา ปสํสาม สหายสมฺปทํ, เสฏฺฐา สมา เสวิตพฺพา สหายา;
เอเต อลทฺธา อนวชฺชโภชี, เอโก จเร ขคฺควิสาณกปฺโปฯ

๑๐๔. ‘‘‘ทิสฺวา สุวณฺณสฺส ปภสฺสรานิ, กมฺมารปุตฺเตน สุนิฏฺฐิตานิ;
สงฺฆฏฺฏมานานิ ทุเว ภุชสฺมึ, เอโก จเร ขคฺควิสาณกปฺโปฯ

๑๐๕. ‘‘‘เอวํ ทุตีเยน สหา มมสฺส, วาจาภิลาโป อภิสชฺชนา วา;
เอตํ ภยํ อายตึ เปกฺขมาโน, เอโก จเร ขคฺควิสาณกปฺโปฯ

๑๐๖. ‘‘‘กามา หิ จิตฺรา มธุรา มโนรมา, วิรูปรูเปน มเถนฺติ จิตฺตํ;
อาทีนวํ กามคุเณสุ ทิสฺวา, เอโก จเร ขคฺควิสาณกปฺโปฯ

๑๐๗. ‘‘‘อีตี จ คโณฺฑ จ อุปทฺทโว จ, โรโค จ สลฺลญฺจ ภยญฺจ เมตํ;
เอตํ ภยํ กามคุเณสุ ทิสฺวา, เอโก จเร ขคฺควิสาณกปฺโปฯ

๑๐๘. ‘‘‘สีตญฺจ อุณฺหญฺจ ขุทํ ปิปาสํ, วาตาตเป ฑํสสรีสเป [ฑํสสิริํสเป (สี. สฺยา.)] จ;
สพฺพานิเปตานิ อภิพฺภวิตฺวา [อภิสํภวิตฺวา (สุตฺตนิปาเต)], เอโก จเร ขคฺควิสาณกปฺโปฯ

๑๐๙. ‘‘‘นาโคว ยูถานิ วิวชฺชยิตฺวา, สญฺชาตขโนฺธ ปทุมี อุฬาโร;
ยถาภิรนฺตํ วิหรํ อรเญฺญ, เอโก จเร ขคฺควิสาณกปฺโปฯ

๑๑๐. ‘‘‘อฏฺฐานตํ สงฺคณิการตสฺส, ยํ ผสฺสเย [ผุสฺสเย (สฺยา.)] สามยิกํ วิมุตฺตึ;
อาทิจฺจพนฺธุสฺส วโจ นิสมฺม, เอโก จเร ขคฺควิสาณกปฺโปฯ

๑๑๑. ‘‘‘ทิฏฺฐีวิสูกานิ อุปาติวโตฺต, ปโตฺต นิยามํ ปฏิลทฺธมโคฺค;
อุปฺปนฺนญาโณมฺหิ อนญฺญเนโยฺย, เอโก จเร ขคฺควิสาณกปฺโปฯ

๑๑๒. ‘‘‘นิโลฺลลุโป นิกฺกุโห นิปฺปิปาโส, นิมฺมกฺข [นิมฺมโกฺข (สฺยา.)] นิทฺธนฺตกสาวโมโห;
นิราสโย [นิราสาโส (ก.)] สพฺพโลเก ภวิตฺวา, เอโก จเร ขคฺควิสาณกปฺโปฯ

๑๑๓. ‘‘‘ปาปํ สหายํ ปริวชฺชเยถ, อนตฺถทสฺสึ วิสเม นิวิฏฺฐํ;
สยํ น เสเว ปสุตํ ปมตฺตํ, เอโก จเร ขคฺควิสาณกปฺโปฯ

๑๑๔. ‘‘‘พหุสฺสุตํ ธมฺมธรํ ภเชถ, มิตฺตํ อุฬารํ ปฏิภานวนฺตํ;
อญฺญาย อตฺถานิ วิเนยฺย กงฺขํ, เอโก จเร ขคฺควิสาณกปฺโปฯ

๑๑๕. ‘‘‘ขิฑฺฑํ รตึ กามสุขญฺจ โลเก, อนลงฺกริตฺวา อนเปกฺขมาโน;
วิภูสฏฺฐานา วิรโต สจฺจวาที, เอโก จเร ขคฺควิสาณกปฺโปฯ

๑๑๖. ‘‘‘ปุตฺตญฺจ ทารํ ปิตรญฺจ มาตรํ, ธนานิ ธญฺญานิ จ พนฺธวานิ;

หิตฺวาน กามานิ ยโถธิกานิ, เอโก จเร ขคฺควิสาณกปฺโปฯ

๑๑๗. “สโงฺค เอโส ปริตฺตเมตฺถ โสขฺยํ, อปฺปสฺสาโท ทุกฺขเมเวตฺถ ภิโยฺย;
คโฬ [คาโห (สี.) กโณฺฑ (สฺยา.) คาโฬฺห (ก.)] เอโส อิติ ญตฺวา มติมา, เอโก จเร ขคฺควิสาณกปฺโปฯ

๑๑๘. “สนฺทาลยิตฺวาน สํโยชนานิ, ชาลํว เภตฺวา สลิลมฺพุจารี;
อคฺคีว ทฑฺฒํ อนิวตฺตมาโน, เอโก จเร ขคฺควิสาณกปฺโปฯ

๑๑๙. “โอกฺขิตฺตจกฺขู น จ ปาทโลโล, คุตฺตินฺทฺริโย รกฺขิตมานสาโน;
อนวสฺสุโต อปริฑยฺหมาโน, เอโก จเร ขคฺควิสาณกปฺโปฯ

๑๒๐. “‘โอหารยิตฺวา คิหิพฺยญฺชนานิ, สญฺฉนฺนปโตฺต ยถา ปาริฉโตฺต;
กาสายวโตฺถ อภินิกฺขมิตฺวา, เอโก จเร ขคฺควิสาณกปฺโปฯ

๑๒๑. “‘รเสสุ เคธํ อกรํ อโลโล, อนญฺญโปสี สปทานจารี;
กุเล กุเล อปฺปฏิพทฺธจิโตฺต, เอโก จเร ขคฺควิสาณกปฺโปฯ

๑๒๒. “‘ปหาย ปญฺจาวรณานิ เจตโส, อุปกฺกิเลเส พฺยปนุชฺช สเพฺพ;
อนิสฺสิโต เฉชฺช สิเนหโทสํ, เอโก จเร ขคฺควิสาณกปฺโปฯ

๑๒๓. “‘วิปิฏฺฐิกตฺวาน สุขญฺจ ทุกฺขํ, ปุเพฺพว โสมนสฺสโทมนสฺสํ;
ลทฺธานุเปกฺขํ สมถํ วิสุทฺธํ, เอโก จเร ขคฺควิสาณกปฺโปฯ

๑๒๔. “อารทฺธวีริโย ปรมตฺถปตฺติยา, อลีนจิโตฺต อกุสีตวุตฺติ;
ทฬฺหนิกฺกโม ถามพลูปปโนฺน, เอโก จเร ขคฺควิสาณกปฺโปฯ

๑๒๕. “ปฏิสลฺลานํ ฌานมริญฺจมาโน, ธเมฺมสุ นิจฺจํ อนุธมฺมจารี;
อาทีนวํ สมฺมสิตา ภเวสุ, เอโก จเร ขคฺควิสาณกปฺโปฯ

๑๒๖. “‘ตณฺหกฺขยํ ปตฺถยมปฺปมโตฺต, อเนฬมูโค สุตวา สตีมา;
สงฺขาตธโมฺม นิยโต ปธานวา, เอโก จเร ขคฺควิสาณกปฺโปฯ

๑๒๗. “สีโหว สเทฺทสุ อสนฺตสโนฺต, วาโตว ชาลมฺหิ อสชฺชมาโน;
ปทุมํว โตเยน อลิมฺปมาโน, เอโก จเร ขคฺควิสาณกปฺโปฯ

๑๒๘. “สีโห ยถา ทาฐพลี ปสยฺห, ราชา มิคานํ อภิภุยฺย จารี;
เสเวถ ปนฺตานิ เสนาสนานิ, เอโก จเร ขคฺควิสาณกปฺโปฯ

๑๒๙. “เมตฺตํ อุเปกฺขํ กรุณํ วิมุตฺตึ, อาเสวมาโน มุทิตญฺจ กาเล;
สเพฺพน โลเกน อวิรุชฺฌมาโน, เอโก จเร ขคฺควิสาณกปฺโปฯ

๑๓๐. “‘ราคญฺจ โทสญฺจ ปหาย โมหํ, สนฺทาลยิตฺวาน สํโยชนานิ;
อสนฺตสํ ชีวิตสงฺขยมฺหิ, เอโก จเร ขคฺควิสาณกปฺโปฯ

๑๓๑. “‘ภชนฺติ เสวนฺติ จ การณตฺถา, นิกฺการณา ทุลฺลภา อชฺช มิตฺตา;
อตฺตตฺถปญฺญา อสุจีมนุสฺสา, เอโก จเร ขคฺควิสาณกปฺโปฯ

๑๓๒.‘‘วิสุทฺธสีลา สุวิสุทฺธปญฺญา, สมาหิตา ชาคริยานุยุตฺตา;
วิปสฺสกา ธมฺมวิเสสทสฺสี, มคฺคงฺคโพชฺฌงฺคคเต วิชญฺญาฯ

๑๓๓.‘‘สุญฺญปฺปณิธิญฺจ ตถานิมิตฺตํ [สุญฺญตปฺปณีหิตญฺจานิมิตฺตํ (สี.)], อาเสวยิตฺวา ชินสาสนมฺหิ;
เย สาวกตฺตํ น วชนฺติ ธีรา, ภวนฺติ ปเจฺจกชินา สยมฺภูฯ

๑๓๔.‘‘มหนฺตธมฺมา พหุธมฺมกายา, จิตฺติสฺสรา สพฺพทุโกฺขฆติณฺณา;
อุทคฺคจิตฺตา ปรมตฺถทสฺสี, สีโหปมา ขคฺควิสาณกปฺปาฯ

๑๓๕.‘‘สนฺตินฺทฺริยา สนฺตมนา สมาธี, ปจฺจนฺตสเตฺตสุ ปติปฺปจารา [ปจฺจตฺตคมฺภีรมตปฺปจารา (สี.)];
ทีปา ปรตฺถ อิธ วิชฺชลนฺตา, ปเจฺจกพุทฺธา สตตํ หิตาเมฯ

๑๓๖.‘‘ปหีนสพฺพาวรณา ชนินฺทา, โลกปฺปทีปา ฆนกญฺจนาภา;
นิสฺสํสยํ โลกสุทกฺขิเณยฺยา, ปเจฺจกพุทฺธา สตตปฺปิตาเมฯ

๑๓๗.‘‘ปเจฺจกพุทฺธานํ สุภาสิตานิ, จรนฺติ โลกมฺหิ สเทวกมฺหิ;
สุตฺวา ตถา เย น กโรนฺติ พาลา, จรนฺติ ทุเกฺขสุ ปุนปฺปุนํ เตฯ

๑๓๘.‘‘ปเจฺจกพุทฺธานํ สุภาสิตานิ, มธุํ ยถา ขุทฺทมวสฺสวนฺตํ;
สุตฺวา ตถา เย ปฏิปตฺติยุตฺตา, ภวนฺติ เต สจฺจทสา สปญฺญา’ฯ

๑๓๙.‘ปเจฺจกพุเทฺธหิ ชิเนหิ ภาสิตา, กถา [คาถา (สี. สฺยา.)] อุฬารา อภินิกฺขมิตฺวา;
ตา สกฺยสีเหน นรุตฺตเมน, ปกาสิตา ธมฺมวิชานนตฺถํฯ

๑๔๐.‘‘โลกานุกมฺปาย อิมานิ เตสํ, ปเจฺจกพุทฺธาน วิกุพฺพิตานิ;
สํเวคสงฺคมติวฑฺฒนตฺถํ, สยมฺภุสีเหน ปกาสิตานี’’ติฯ

ปเจฺจกพุทฺธาปทานํ สมตฺตํฯ

๓-๑. สาริปุตฺตเตฺถรอปทานํ

อถ เถราปทานํ สุณาถ –

๑๔๑.‘‘หิมวนฺตสฺส อวิทูเร, ลมฺพโก นาม ปพฺพโต;
อสฺสโม สุกโต มยฺหํ, ปณฺณสาลา สุมาปิตาฯ

๑๔๒.‘อุตฺตานกูลา นทิกา, สุปติตฺถา มโนรมา;
สุสุทฺธปุฬินากิณฺณา, อวิทูเร มมสฺสมํฯ

๑๔๓.‘อสกฺขรา อปพฺภารา, สาทุ อปฺปฏิคนฺธิกา;
สนฺทตี นทิกา ตตฺถ, โสภยนฺตา มมสฺสมํฯ

๑๔๔.‘กุมฺภีลา มกรา เจตฺถ, สุสุมารา [สุํสุมารา (สี. สฺยา.)] จ กจฺฉปา;
จรนฺติ นทิยา ตตฺถ, โสภยนฺตา มมสฺสมํฯ

๑๔๕. “ปาฐีนา ปาวุสา มจฺฉา, พลชา [วชลา (สี. สฺยา.) ชลชา (ปี.)] มุญฺชโรหิตา;
วคฺคฬา [วคฺคุลา (สี.) วคฺคุฬา (สฺยา.) มคฺคุรา (เถรคาถา)] ปปตายนฺตา, โสภยนฺติ [ปปตายนฺติ, โสภยนฺตา (ก.)] มมสฺสมํฯ

๑๔๖. “อุโภ กูเลสุ นทิยา, ปุปฺผิโน ผลิโน ทุมา;
อุภโต อภิลมฺพนฺตา, โสภยนฺติ [อภิลมฺพนฺติ โสภยนฺตา (ก.)] มมสฺสมํฯ

๑๔๗. “อมฺพา สาลา จ ติลกา, ปาฏลี สินฺทุวารกา [สินฺทุวาริกา (พหูสุ)];
ทิพฺพคนฺธา สมฺปวนฺติ, ปุปฺผิตา มม อสฺสเมฯ

๑๔๘. “จมฺปกา สฬลา นีปา [นิมฺพา (ก.)], นาคปุนฺนาคเกตกา;
ทิพฺพคนฺธา สมฺปวนฺติ, ปุปฺผิตา มม อสฺสเมฯ

๑๔๙. “อติมุตฺตา อโสกา จ, ภคินีมาลา จ ปุปฺผิตา;
องฺโกลา พิมฺพิชาลา [พิมฺพชาลา (ก.)] จ, ปุปฺผิตา มม อสฺสเมฯ

๑๕๐. “เกตกา กนฺทลิ [กทลี (สฺยา.)] เจว, โคธุกา ติณสูลิกา;
ทิพฺพคนฺธํ สมฺปวนฺตา, โสภยนฺติ มมสฺสมํฯ

๑๕๑. “กณิการา กณฺณิกา จ, อสนา อชฺชุนา พหู;
ทิพฺพคนฺธํ สมฺปวนฺตา, โสภยนฺติ มมสฺสมํฯ

๑๕๒. “ปุนฺนาคา คิริปุนฺนาคา, โกวิฬารา จ ปุปฺผิตา;
ทิพฺพคนฺธํ สมฺปวนฺตา, โสภยนฺติ มมสฺสมํฯ

๑๕๓. “อุทฺธาลกา จ กุฏชา, กทมฺพา วกุลา พหู;
ทิพฺพคนฺธํ สมฺปวนฺตา, โสภยนฺติ มมสฺสมํฯ

๑๕๔. “อาฬกา อิสิมุคฺคา จ, กทลิมาตุลุงฺคิโย;
คนฺธทเกน สํวฑฺฒา, ผลานิ ธารยนฺติ เตฯ

๑๕๕. “อญฺเญ ปุปฺผนฺติ ปทุมา, อญฺเญ ชายนฺติ เกสรี;
อญฺเญ โอปุปฺผา ปทุมา, ปุปฺผิตา ตฬาเก ตทาฯ

๑๕๖. “คพฺภํ คณฺหนฺติ ปทุมา, นิทฺธาวนฺติ มุฬาฬิโย;
สึฆาฏิปตฺตมากิณฺณา, โสภนฺติ ตฬาเก ตทาฯ

๑๕๗. “นยิตา อมฺพคนฺธี จ, อุตฺตลี พนฺธุชีวกา;
ทิพฺพคนฺธา สมฺปวนฺติ, ปุปฺผิตา ตฬาเก ตทาฯ

๑๕๘. “ปาฐีนา ปาวุสา มจฺฉา, พลชา มุญฺชโรหิตา;
สํคุลา มคฺคุรา [มงฺคุรา (สี. ก.)] เจว, วสนฺติ ตฬาเก ตทาฯ

๑๕๙. “กุมฺภีลา สุสุมารา จ, ตนฺติคาหา จ รกฺขสา;
โอคุหา [โอคาหา (สฺยา.)] อชครา จ, วสนฺติ ตฬาเก ตทาฯ

๑๖๐. “ปาเรวตา รวิหํสา, จกฺกวากา นทีจรา;

โกกิลา สุกสาฬิกา, อุปชีวนฺติ ตํ สรํฯ

๑๖๑.“กุกฺกุตฺถกา กุฬีรกา, วเน โปกฺขรสาตกา;
ทินฺทิภา สุวโปตา จ, อุปชีวนฺติ ตํ สรํฯ

๑๖๒.“หํสา โกญฺจา มยูรา จ, โกกิลา ตมฺพจูฬกา [ตมฺพจูฬิกา (สี.)];
ปมฺปกา ชีวํชีวา จ, อุปชีวนฺติ ตํ สรํฯ

๑๖๓.“โกสิกา โปฏฺฐสีสา จ, กุรรา เสนกา พหู;
มหากาฬา จ สกุณา, อุปชีวนฺติ ตํ สรํฯ

๑๖๔.“ปสทา จ วราหา จ, จมรา คณฺฑกา พหู [วกา เภรณฺฑกา พหู (สี. สฺยา.)];
โรหิจฺจา สุกโปตา [สุตฺตโปตา (สฺยา.)] จ, อุปชีวนฺติ ตํ สรํฯ

๑๖๕.“สีหพฺยคฺฆา จ ทีปี จ, อจฺฉโกกตรจฺฉกา;
ติธา ปภินฺนมาตงฺคา, อุปชีวนฺติ ตํ สรํฯ

๑๖๖.“กินฺนรา วานรา เจว, อโถปิ วนกมฺมิกา;
เจตา จ ลุทฺทกา เจว, อุปชีวนฺติ ตํ สรํฯ

๑๖๗.“ตินฺทุกานิ ปิยาลานิ, มธุกา กาสุมารโย [กาสมาริโย (สฺยา.)];
ธุวํ ผลานิ ธาเรนฺติ, อวิทูเร มมสฺสมํฯ

๑๖๘.“โกสมฺพา [โกสุมฺภา (สี. สฺยา.)] สฬลา นิมฺพา [สฬลา นีปา (สี. สฺยา.) ปนสา อมฺพา (?)], สาทุผลสมายุตา;
ธุวํ ผลานิ ธาเรนฺติ, อวิทูเร มมสฺสมํฯ

๑๖๙.“หรีตกา อามลกา, อมฺพชมฺพุวิภีตกา;
โกลา ภลฺลาตกา พิลฺลา, ผลานิ ธารยนฺติ เตฯ

๑๗๐.“อาลุวา จ กฬมฺพา จ, พิฬาลีตกฺกฬานิ จ;
ชีวกา สุตกา เจว, พหุกา มม อสฺสเมฯ

๑๗๑.“อสฺสมสฺสาวิทูรมฺหิ, ตฬากาสุํ สุนิมฺมิตา;
อโจฺฉทกา สีตชลา, สุปติตฺถา มโนรมาฯ

๑๗๒.“ปทุมุปฺปลสญฺฉนฺนา , ปุณฺฑรีกสมายุตา;
มนฺทาลเกหิ สญฺฉนฺนา, ทิพฺพคนฺธ ปวายติฯ

๑๗๓.“เอวํ สพฺพงฺคสมฺปนฺเน, ปุปฺผิเต ผลิเต วเน;
สุกเต อสฺสเม รเมฺม, วิหรามิ อหํ ตทาฯ

๑๗๔.สีลวา วตสมฺปนฺโน [วตฺตสมฺปนฺโน (สฺยา.)], ฌายี ฌานรโต สทา;
ปญฺจาภิญฺญาพลปฺปตฺโต, สุรุจิ นาม ตาปโสฯ

๑๗๕.จตุวีสสหสฺสานิ, สิสฺสา มยฺหํ อุปฏฺฐหุํ;
สเพฺพว พฺราหฺมณา เอเต, ชาติมนฺโต ยสสฺสิโนฯ

๑๗๖. ‘‘ลกฺขเณ อิติหาเส จ, สนิฆณฺฑุสเกฏุเภ;
ปทกา เวยฺยากรณา, สธมฺเม ปารมึ คตาฯ

๑๗๗. ‘‘อุปฺปาเตสุ นิมิตฺเตสุ, ลกฺขเณสุ จ โกวิทา;
ปถพฺยา ภูมนฺตลิกฺเข, มม สิสฺสา สุสิกฺขิตาฯ

๑๗๘. ‘‘อปฺปิจฺฉา นิปกา เอเต, อปฺปาหารา อโลลุปา;
ลาภาลาเภน สนฺตุฏฺฐา, ปริวาเรนฺติ มํ สทาฯ

๑๗๙. ‘‘ฌายี ฌานรตา ธีรา, สนฺตจิตฺตา สมาหิตา;
อากิญฺจญฺญํ ปตฺถยนฺตา, ปริวาเรนฺติ มํ สทาฯ

๑๘๐. ‘‘อภิญฺญาปารมิปฺปตฺตา, เปตฺติเก โคจเร รตา;
อนฺตลิกฺขจรา ธีรา, ปริวาเรนฺติ มํ สทาฯ

๑๘๑. ‘‘สํวุตา ฉสุ ทฺวาเรสุ, อเนชา รกฺขิตินฺทฺริยา;
อสํสฏฺฐา จ เต ธีรา, มม สิสฺสา ทุราสทาฯ

๑๘๒. ‘‘ปลฺลเงฺกน นิสชฺชาย, ฐานจงฺกมเนน จ;
วีตินาเมนฺติ เต รตฺตึ, มม สิสฺสา ทุราสทาฯ

๑๘๓. ‘‘รชนีเย น รชฺชนฺติ, ทุสฺสนีเย น ทุสฺสเร;
โมหนีเย น มุยฺหนฺติ, มม สิสฺสา ทุราสทาฯ

๑๘๔. ‘‘อิทฺธึ วีมํสมานา เต, วตฺตนฺติ นิจฺจกาลิกํ;
ปถวึ [ปฐวึ (สี. สฺยา.)] เต ปกเมฺปนฺติ, สารเมฺภน ทุราสทาฯ

๑๘๕. ‘‘กีฬมานา จ เต สิสฺสา, กีฬนฺติ ฌานกีฬิตํ;
ชมฺพุโต ผลมาเนนฺติ, มม สิสฺสา ทุราสทาฯ

๑๘๖. ‘‘อเญฺญ คจฺฉนฺติ โคยานํ, อเญฺญ ปุพฺพวิเทหกํ [ปุพฺพวิเทหนํ (สฺยา. ก.)];
อเญฺญ จ อุตฺตรกุรุํ, เอสนาย ทุราสทาฯ

๑๘๗. ‘‘ปุรโต เปเสนฺติ ขาริํ, ปจฺฉโต จ วชนฺติ เต;
จตุวีสสหเสฺสหิ, ฉาทิตํ โหติ อมฺพรํฯ

๑๘๘. ‘‘อคฺคิปากี อนคฺคี จ, ทนฺโตทุกฺขลิกาปิ จ;
อเสฺมน โกฏฺฏิตา เกจิ, ปวตฺตผลโภชนาฯ

๑๘๙. ‘‘อุทโกโรหณา เกจิ, สายํ ปาโต สุจีรตา;
โตยาภิเสจนกรา, มม สิสฺสา ทุราสทาฯ

๑๙๐. ‘‘ปรูฬฺหกจฺฉนขโลมา, ปงฺกทนฺตา รชสฺสิรา;
คนฺธิตา สีลคเนฺธน, มม สิสฺสา ทุราสทาฯ

๑๙๑. ‘‘ปาโตว สนฺนิปติตฺวา, ชฏิลา อุคฺคตาปนา;
ลาภาลาภํ ปกิตฺเตตฺวา, คจฺฉนฺติ อมฺพเร ตทาฯ

๑๙๒. ‘‘เอเตสํ ปกฺกมนฺตานํ, มหาสโทฺท ปวตฺตติ;
อชินจมฺมสเทฺทน, มุทิตา โหนฺติ เทวตาฯ

๑๙๓. ‘‘ทิโสทิสํ ปกฺกมนฺติ, อนฺตลิกฺขจรา อิสี;
สเก พเลนุปตฺถทฺธา, เต คจฺฉนฺติ ยทิจฺฉกํฯ

๑๙๔. ‘‘ปถวีกมฺปกา เอเต, สเพฺพว นภจาริโน;
อุคฺคเตชา ทุปฺปสหา, สาคโรว อโขภิยาฯ

๑๙๕. ‘‘ฐานจงฺกมิโน เกจิ, เกจิ เนสชฺชิกา อิสี;
ปวตฺตโภชนา เกจิ, มม สิสฺสา ทุราสทาฯ

๑๙๖. ‘‘เมตฺตาวิหาริโน เอเต, หิเตสี สพฺพปาณินํ;
อนตฺตุกฺกํสกา สเพฺพ, น เต วเมฺภนฺติ กสฺสจิฯ

๑๙๗. ‘‘สีหราชาวสมฺภีตา, คชราชาว ถามวา;
ทุราสทา พฺยคฺฆาริว, อาคจฺฉนฺติ มมนฺติเกฯ

๑๙๘. ‘‘วิชฺชาธรา เทวตา จ, นาคคนฺธพฺพรกฺขสา;
กุมฺภณฺฑา ทานวา ครุฬา, อุปชีวนฺติ ตํ สรํฯ

๑๙๙. ‘‘เต ชฏาขาริภริตา, อชินุตฺตรวาสนา;
อนฺตลิกฺขจรา สเพฺพ, อุปชีวนฺติ ตํ สรํฯ

๒๐๐. ‘‘สทานุจฺฉวิกา [ตทานุจฺฉวิกา (สฺยา. ก.)] เอเต, อญฺญมญฺญํ สคารวา;
จตุพฺพีสสหสฺสานํ, ขิปิตสโทฺท น วิชฺชติฯ

๒๐๑. ‘‘ปาเท ปาทํ นิกฺขิปนฺตา, อปฺปสทฺทา สุสํวุตา;
อุปสงฺกมฺม สเพฺพว [สเพฺพ เต (สฺยา.)], สิรสา วนฺทเร มมํฯ

๒๐๒. ‘‘เตหิ สิเสฺสหิ ปริวุโต, สเนฺตหิ จ ตปสฺสิภิ;
วสามิ อสฺสเม ตตฺถ, ฌายี ฌานรโต อหํฯ

๒๐๓. ‘‘อิสีนํ สีลคเนฺธน, ปุปฺผคเนฺธน จูภยํ;
ผลีนํ ผลคเนฺธน, คนฺธิโต โหติ อสฺสโมฯ

๒๐๔. ‘‘รตฺตินฺทิวํ น ชานามิ, อรติ เม น วิชฺชติ;
สเก สิเสฺส โอวทโนฺต, ภิโยฺย หาสํ ลภามหํฯ

๒๐๕. ‘‘ปุปฺผานํ ปุปฺผมานานํ, ผลานญฺจ วิปจฺจตํ;
ทิพฺพคนฺธา ปวายนฺติ, โสภยนฺตา มมสฺสมํฯ

๒๐๖. ‘‘สมาธิมฺหา วุฎฺฐหิตฺวา, อาตาปี นิปโก อหํ;
ขาริภารํ คเหตฺวาน, วนํ อโชฺฌคหิํ อหํฯ

๒๐๗. ‘‘อุปฺปาเต สุปิเน จาปิ, ลกฺขเณสุ สุสิกฺขิโต;
ปวตฺตมานํ [วตฺตมานํ (ก.)] มนฺตปทํ, ธารยามิ อหํ ตทาฯ

๒๐๘.‘อโนมทสฺสี ภควา, โลกเชโฏฺฐ นราสโภ;
วิเวกกาโม สมฺพุทฺโธ, หิมวนฺตมุปาคมิฯ

๒๐๙.‘อโชฺฌคาเหตฺวา หิมวนฺตํ, อโคฺค การุณิโก มุนิ;
ปลฺลงฺกํ อาภุชิตฺวาน, นิสีทิ ปุริสุตฺตโมฯ

๒๑๐.“ตมทฺทสาหํ สมฺพุทฺธํ, สปฺปภาสํ มโนรมํ;
อินฺทีวรํว ชลิตํ, อาทิตฺตํว หุตาสนํฯ

๒๑๑.“ชลนฺตํ ทีปรุกฺขํว, วิชฺชุตํ คคเณ ยถา;
สุผุลฺลํ สาลราชํว, อทฺทสํ โลกนายกํฯ

๒๑๒.“อยํ นาโค มหาวีโร, ทุกฺขสฺสนฺตกโร มุนิ;
อิมํ ทสฺสนมาคมฺม, สพฺพทุกฺขา ปมุจฺจเรฯ

๒๑๓.“ทิสฺวานาหํ เทวเทวํ, ลกฺขณํ อุปธารยิํ;
พุโทฺธ นุ โข น วา พุโทฺธ, หนฺท ปสฺสามิ จกฺขุมํฯ

๒๑๔.‘สหสฺสารานิ จกฺกานิ, ทิสฺสนฺติ จรณุตฺตเม;
ลกฺขณานิสฺส ทิสฺวาน, นิฏฺฐํ คจฺฉิํ ตถาคเตฯ

๒๑๕.‘สมฺมชฺชนิํ คเหตฺวาน, สมฺมชฺชิตฺวานหํ ตทา;
อถ ปุเปฺผ สมาเนตฺวา, พุทฺธเสฏฺฐํ อปูชยิํฯ

๒๑๖.“ปูชยิตฺวาน ตํ พุทฺธํ, โอฆติณฺณมนาสวํ;
เอกํสํ อชินํ กตฺวา, นมสฺสิํ โลกนายกํฯ

๒๑๗.“เยน ญาเณน สมฺพุโทฺธ, วิหรติ [วิหริตฺถ (สี.), วิหเรติ (ก.)] อนาสโว;
ตํ ญาณํ กิตฺตยิสฺสามิ, สุณาถ มม ภาสโตฯ

๒๑๘.“สมุทฺธรสิมํ [สมุทฺธรยิมํ (สฺยา.)] โลกํ, สยมฺภู อมิโตทย;
ตว ทสฺสนมาคมฺม, กงฺขาโสตํ ตรนฺติ เตฯ

๒๑๙.“‘ตุวํ สตฺถา จ เกตุ จ, ธโช ยูโป จ ปาณินํ;
ปรายโณ [ปรายโน (สฺยา. ก.)] ปติฏฺฐา จ, ทีโป จ ทฺวิปทุตฺตโมฯ

๒๒๐.“‘สกฺกา สมุทฺเท อุทกํ, ปเมตุํ อาฬฺหเกน วา;
น เตฺวว ตว สพฺพญฺญุ, ญาณํ สกฺกา ปเมตเวฯ

๒๒๑.“‘ธาเรตุํ ปถวิํ สกฺกา, ฐเปตฺวา ตุลมณฺฑเล;
น เตฺวว ตว สพฺพญฺญุ, ญาณํ สกฺกา ธเรตเวฯ

๒๒๒.“‘อากาโส มินิตุํ สกฺกา, รชฺชุยา องฺคุเลน วา;
น เตฺวว ตว สพฺพญฺญุ, ญาณํ สกฺกา ปเมตเวฯ

๒๒๓.“‘มหาสมุทฺเท อุทกํ, ปถวี จาขิลา ชฏํ [ปถวิํ จาขิลญฺชเห (สฺยา.)];
พุทฺธญาณํ อุปาทาย, อุปมาโต น ยุชฺชเรฯ

๒๒๔.“สเทวกสฺส โลกสฺส, จิตฺตํ เยสํ ปวตฺตติ;
อโนฺตชาลีกตา [อโนฺตชาลคตา (ปี.)] เอเต, ตว ญาณมฺหิ จกฺขุมฯ

๒๒๕.“เยน ญาเณน ปโตฺตสิ, เกวลํ โพธิมุตฺตมํ;
เตน ญาเณน สพฺพญฺญู, มทฺทสี ปรติตฺถิเย’ฯ

๒๒๖.‘อิมา คาถา ถวิตฺวาน, สุรุจิ นาม ตาปโส;
อชินํ ปตฺถริตฺวาน, ปถวิยํ นิสีทิ โสฯ

๒๒๗.‘จุลฺลาสีติสหสฺสานิ, อโชฺฌคาโฬฺห มหณฺณเว;
อจฺจุคโต ตาวเทว, คิริราชา ปวุจฺจติฯ

๒๒๘.‘ตาว อจฺจุคฺคโต เนรุ, อายโต วิตฺถโต จ โส;
จุณฺณิโต อณุเภเทน, โกฏิสตสหสฺสโส [สหสฺสิโย (สฺยา. ก.)]ฯ

๒๒๙.‘ลเกฺข ฐปิยมานมฺหิ, ปริกฺขยมคจฺฉถ;
น เตฺวว ตว สพฺพญฺญุ, ญาณํ สกฺกา ปเมตเวฯ

๒๓๐.‘สุขุมจฺฉิเกน ชาเลน, อุทกํ โย ปริกฺขิเป;
เย เกจิ อุทเก ปาณา, อโนฺตชาลีกตา สิยุํฯ

๒๓๑.‘ตเถว หิ มหาวีร, เย เกจิ ปุถุติตฺถิยา;
ทิฎฺฐิคหนปกฺขนฺทา [ปกฺขนฺตา (สี. สฺยา.)], ปรามาเสน โมหิตาฯ

๒๓๒.‘ตว สุเทฺธน ญาเณน, อนาวรณทสฺสินา;
อโนฺตชาลีกตา เอเต, ญาณํ เต นาติวตฺตเรฯ

๒๓๓.‘ภควา ตมฺหิ สมเย, อโนมทสฺสี มหายโส;
วุฎฺฐหิตฺวา สมาธิมฺหา, ทิสํ โอโลกยี ชิโนฯ

๒๓๔.‘อโนมทสฺสิมุนิโน, นิสโภ นาม สาวโก;
ปริวุโต สตสหเสฺสหิ, สนฺตจิเตฺตหิ ตาทิภิฯ

๒๓๕.‘ขีณาสเวหิ สุเทฺธหิ, ฉฬภิเญฺญหิ ฌายิภิ;
จิตฺตมญฺญาย พุทฺธสฺส, อุเปสิ โลกนายกํฯ

๒๓๖.‘อนฺตลิเกฺข ฐิตา ตตฺถ, ปทกฺขิณมกํสุ เต;
นมสฺสนฺตา ปญฺชลิกา, โอตรุํ [โอรุหุํ (สฺยา.)] พุทฺธสนฺติเกฯ

๒๓๗.‘อโนมทสฺสี ภควา, โลกเชฎฺฐ นราสโภ;
ภิกฺขุสเงฺฆ นิสีทิตฺวา, สิตํ ปาตุกรี ชิโนฯ

๒๓๘.‘วรุโณ นามุปฎฺฐาโก, อโนมทสฺสิสฺส สตฺถุโน;
เอกํสํ จีวรํ กตฺวา, อปุจฺฉิ โลกนายกํฯ

๒๓๙.“โก นุ โข ภควา เหตุ, สิตกมฺมสฺส สตฺถุโน;
น หิ พุทฺธา อเหตูหิ, สิตํ ปาตุกโรนฺติ เต’ฯ

๒๔๐. ‘‘อโนมทสฺสี ภควา, โลกเชฏฺโฐ นราสโภ;
ภิกฺขุมชฺเฌ นิสีทิตฺวา, อิมํ คาถํ อภาสถฯ

๒๔๑. ‘‘‘โย มํ ปุปฺเผน ปูเชสิ, ญาณญฺจาปิ อนุตฺถวิ;
ตมหํ กิตฺตยิสฺสามิ, สุโณถ มม ภาสโตฯ

๒๔๒. ‘‘‘พุทฺธสฺส คิรมญฺญาย, สพฺเพ เทวา สมาคตา;
สทฺธมฺมํ โสตุกามา เต, สมฺพุทฺธมุปสงฺกมุํฯ

๒๔๓. ‘‘‘ทสสุ โลกธาตูสุ, เทวกายา มหิทฺธิกา;
สทฺธมฺมํ โสตุกามา เต, สมฺพุทฺธมุปสงฺกมุํฯ

๒๔๔. ‘‘‘หตฺถี อสฺสา รถา ปตฺตี, เสนา จ จตุรงฺคินี;
ปริวาเรสฺสนฺติมํ นิจฺจํ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๒๔๕. ‘‘‘สฏฺฐิตูริยสหสฺสานิ, เภริโย สมลงฺกตา;
อุปฏฺฐิสฺสนฺติมํ นิจฺจํ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๒๔๖. ‘‘‘โสฬสิตฺถิสหสฺสานิ, นาริโย สมลงฺกตา;
วิจิตฺตวตฺถาภรณา, อามุตฺตมณิกุณฺฑลาฯ

๒๔๗. ‘‘‘อฬารปมฺหา หสุลา, สุสญฺญา ตนุมชฺฌิมา;
ปริวาเรสฺสนฺติมํ นิจฺจํ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๒๔๘. ‘‘‘กปฺปสตสหสฺสานิ, เทวโลเก รมิสฺสติ;
สหสฺสกฺขตฺตุํ จกฺกวตฺตี, ราชา รฏฺเฐ ภวิสฺสติฯ

๒๔๙. ‘‘‘สหสฺสกฺขตฺตุํ เทวินฺโท, เทวรชฺชํ กริสฺสติ;
ปเทสรชฺชํ วิปุลํ, คณนาโต อสงฺขิยํ [อสงฺขยํ (สฺยา. ก.) เอวมุปริปิ]ฯ

๒๕๐. ‘‘‘ปจฺฉิเม ภวสมฺปตฺเต [ปจฺฉิมภเว สมฺปตฺเต (สี.)], มนุสฺสตฺตํ คมิสฺสติ;
พฺราหฺมณี สาริยา นาม, ธารยิสฺสติ กุจฺฉินาฯ

๒๕๑. ‘‘‘มาตุยา นามโคตฺเตน, ปญฺญายิสฺสติยํ นโร;
สาริปุตฺโตติ นาเมน, ติกฺขปญฺโญ ภวิสฺสติฯ

๒๕๒. ‘‘‘อสีติโกฏี ฉเฑฺฑตฺวา, ปพฺพชิสฺสติกิญฺจโน;
คเวสนฺโต สนฺติปทํ, จริสฺสติ มหิํ อิมํฯ

๒๕๓. ‘‘‘อปฺปริเมยฺเย อิโต กปฺเป, โอกฺกากกุลสมฺภโว;
โคตโม นาม โคตฺเตน, สตฺถา โลเก ภวิสฺสติฯ

๒๕๔. ‘‘‘ตสฺส ธมฺมสฺส ทายาโท, โอรโส ธมฺมนิมฺมิโต;
สาริปุตฺโตติ นาเมน, เหสฺสติ อคฺคสาวโกฯ

๒๕๕. ‘‘‘อยํ ภาคีรถี [ภาคีรสี (สฺยา. ก.)] คงฺคา, หิมวนฺตา ปภาวิตา;
มหาสมุทฺทมปฺปตฺติ, ตปฺปยนฺตี มโหทธิํ [มโหทธี (?) คงฺคาทิมหานทิโยติ อโตฺถ]ฯ

๒๕๖. ‘‘ตเถวายํ สาริปุตฺโต, สเก ตีสุ วิสารโท;
ปญฺญาย ปารมึ คนฺตฺวา, ตปฺปยิสฺสติ ปาณิเน [ปาณิโน (สี. สฺยา.)]ฯ

๒๕๗. ‘‘หิมวนฺตมุปาทาย, สาครญฺจ มโหทธึ;
เอตฺถนฺตเร ยํ ปุลินํ, คณนาโต อสงฺขิยํฯ

๒๕๘. ‘‘ตมฺปิ สกฺกา อเสเสน, สงฺขาตุํ คณนา ยถา;
น เตฺวว สาริปุตฺตสฺส, ปญฺญายนฺโต ภวิสฺสติฯ

๒๕๙. ‘‘ลกฺเข ฐปิยมานมฺหิ, ขีเย คงฺคาย วาลุกา;
น เตฺวว สาริปุตฺตสฺส, ปญฺญายนฺโต ภวิสฺสติฯ

๒๖๐. ‘‘‘มหาสมุทฺเท อูมิโย, คณนาโต อสงฺขิยา;
ตเถว สาริปุตฺตสฺส, ปญฺญายนฺโต น เหสฺสติฯ

๒๖๑. ‘‘‘อาราธยิตฺวา สมฺพุทฺธํ, โคตมํ สกฺยปุงฺควํ;
ปญฺญาย ปารมึ คนฺตฺวา, เหสฺสติ อคฺคสาวโกฯ

๒๖๒. ‘‘‘ปวตฺติตํ ธมฺมจกฺกํ, สกฺยปุตฺเตน ตาทินา;
อนุวตฺเตสฺสติ สมฺมา, วสฺสนฺโต ธมฺมวุฏฺฐิโยฯ

๒๖๓. ‘‘‘สพฺพเมตํ อภิญฺญาย, โคตโม สกฺยปุงฺคโว;
ภิกฺขุสงฺเฆ นิสีทิตฺวา, อคฺคฏฺฐาเน ฐเปสฺสติ’ฯ

๒๖๔. ‘อโห เม สุกตํ กมฺมํ, อโนมทสฺสิสฺส สตฺถุโน;
ยสฺสาหํ การํ [ยสฺสาธิการํ (สฺยา.)] กตฺวาน, สพฺพตฺถ ปารมึ คโตฯ

๒๖๕. ‘อปริเมยฺเย กตํ กมฺมํ, ผลํ ทเสฺสสิ เม อิธ;
สุมุตฺโต สรเวโคว, กิเลเส ฌาปยึ อหํฯ

๒๖๖. ‘‘อสงฺขตํ คเวสนฺโต, นิพฺพานํ อจลํ ปทํ;
วิจินํ ติตฺถิเย สพฺเพ, เอสาหํ สํสรึ ภเวฯ

๒๖๗. ‘ยถาปิ พฺยาธิโต โปโส, ปริเยเสยฺย โอสธํ;
วิจิเนยฺย วนํ [ธนํ (สฺยา. ก.)] สพฺพํ, พฺยาธิโต ปริมุตฺติยาฯ

๒๖๘. ‘อสงฺขตํ คเวสนฺโต, นิพฺพานํ อมตํ ปทํ;
อโพฺพกิณฺณํ [อโพฺพจฺฉินฺนํ (อฏฺฐ.)] ปญฺจสตํ, ปพฺพชึ อิสิปพฺพชํฯ

๒๖๙. ‘ชฏาภาเรน ภริโต, อชินุตฺตรนิวาสโน;
อภิญฺญาปารมึ คนฺตฺวา, พฺรหฺมโลกํ อคจฺฉิหํฯ

๒๗๐. ‘นตฺถิ พาหิรเก สุทฺธิ, ฐเปตฺวา ชินสาสนํ;
เย เกจิ พุทฺธิมา สตฺตา, สุชฺฌนฺติ ชินสาสเนฯ

๒๗๑. ‘อตฺตการมยํ [อตฺถการมยํ (ก.)] เอตํ, นยิทํ อิติหีติหํ;
อสงฺขตํ คเวสนฺโต, กุติเตฺถ [กุติตฺถํ (สี. สฺยา.)] สญฺจรึ อหํฯ

๒๗๒.ยถา สารตฺถิโก โปโส, กทลึ เฉตฺวาน ผาลเย;
น ตตฺถ สารํ วินฺทยฺย, สาเรน ริตฺตโก หิ โสฯ

๒๗๓.‘‘ตเถว ติตฺถิยา โลเก, นานาทิฏฺฐี พหุชฺชนา;
อสงฺขเตน ริตฺตาเส, สาเรน กทลี ยถาฯ

๒๗๔.ปจฺฉิเม ภวสมฺปตฺเต, พฺรหฺมพนฺธุ อโหสหํ;
มหาโภคํ ฉเฑฺฑตฺวาน, ปพฺพชึ อนคาริยํฯ

ปฐมภาณวารํฯ

๒๗๕.อชฺฌายโก มนฺตธโร, ติณฺณํ เวทาน ปารคู;
พฺราหฺมโณ สญฺจโย [สญฺชโย (สี. สฺยา. ปี.)] นาม, ตสฺส มูเล วสามหํฯ

๒๗๖.‘‘สาวโก เต มหาวีร, อสฺสชิ นาม พฺราหฺมโณ;
ทุราสโท อุคฺคเตโช, ปิณฺฑาย จรตี ตทาฯ

๒๗๗.‘‘ตมทฺทสาสึ สปฺปญฺญํ, มุนึ โมเน สมาหิตํ;
สนฺตจิตฺตํ มหานาคํ, สุผุลฺลํ ปทุมํ ยถาฯ

๒๗๘.ทิสฺวา เม จิตฺตมุปฺปชฺชิ, สุทนฺตํ สุทฺธมานสํ;
อุสภํ ปวรํ วีรํ, อรหายํ ภวิสฺสติฯ

๒๗๙.‘‘ปาสาทิโก อิริยติ, อภิรูโป สุสํวุโต;
อุตฺตเม ทมเถ ทนฺโต, อมตทสฺสี ภวิสฺสติฯ

๒๘๐.‘‘ยํนูนาหํ อุตฺตมตฺถํ, ปุจฺเฉยฺยํ ตุฏฺฐมานสํ;
โส เม ปุโฏฺฐ กเถสฺสติ, ปฏิปุจฺฉามหํ ตทาฯ

๒๘๑.‘‘ปิณฺฑปาตํ [ปิณฺฑจารํ (สฺยา.)] จรนฺตสฺส, ปจฺฉโต อคมาสหํ;
โอกาสํ ปฏิมาเนนฺโต, ปุจฺฉิตุํ อมตํ ปทํฯ

๒๘๒.‘‘วีถินฺตเร อนุปฺปตฺตํ, อุปคนฺตฺวาน ปุจฺฉหํ;
‘กถํ โคโตฺตสิ ตฺวํ วีร, กสฺส สิโสฺสสิ มาริส’ฯ

๒๘๓.‘‘โส เม ปุโฏฺฐ วิยากาสิ, อสมฺภีโตว เกสรี;
‘พุโทฺธ โลเก สมุปฺปโนฺน, ตสฺส สิโสฺสมฺหิ อาวุโส’ฯ

๒๘๔.‘‘กีทิสํ เต มหาวีร, อนุชาต มหายส;
พุทฺธสฺส สาสนํ ธมฺมํ, สาธุ เม กถยสฺสุ โภ’ฯ

๒๘๕.‘‘โส เม ปุโฏฺฐ กถี สพฺพํ, คมฺภีรํ นิปุณํ ปทํ;
ตณฺหาสลฺลสฺส หนฺตารํ, สพฺพทุกฺขาปนูทนํฯ

๒๘๖.‘‘‘เย ธมฺมา เหตุปฺปภวา, เตสํ เหตุํ ตถาคโต อาห;
เตสญฺจ โย นิโรโธ, เอวํ วาที มหาสมโณ’ฯ

๒๘๗. โสหํ วิสฺสชฺชิเต ปเญฺห, ปฐมํ ผลมชฺฌคํ;
วิรโช วิมโล อาสึ, สุตฺวาน ชินสาสนํฯ

๒๘๘. ‘‘สุตฺวาน มุนิโน วากฺยํ, ปสฺสิตฺวา ธมฺมมุตฺตมํ;
ปริโยคาฬฺหสทฺธโมฺม, อิมํ คาถมภาสหํฯ

๒๘๙. ‘‘เอเสว ธโมฺม ยทิ ตาวเทว, ปจฺจพฺยถปทมโสกํ;
อทิฏฺฐํ อพฺภตีตํ, พหุเกหิ กปฺปนหุเตหิ’ฯ

๒๙๐. ‘‘สฺวาหํ ธมฺมํ คเวสโนฺต, กุติเตฺถ สญฺจรึ อหํ;
โส เม อโตฺถ อนุปฺปโตฺต, กาโล เม นปฺปมชฺชิตุํฯ

๒๙๑. ‘‘โตสิโตหํ อสฺสชินา, ปตฺวาน อจลํ ปทํ;
สหายกํ คเวสโนฺต, อสฺสมํ อคมาสหํฯ

๒๙๒. ‘‘ทูรโตว มมํ ทิสฺวา, สหาโย เม สุสิกฺขิโต;
อิริยาปถสมฺปโนฺน [อิริยาปถํ มมํ ทิสฺวา (ก.)], อิทํ วจนมพฺรวิฯ

๒๙๓. ‘‘‘ปสนฺนมุขเนโตฺตสิ, มุนิภาโวว ทิสฺสติ;
อมตาธิคโต กจฺจิ, นิพฺพานมจฺจุตํ ปทํฯ

๒๙๔. ‘‘สุภานุรูโป อายาสิ, อาเนญฺชการิโต วิย;
ทโนฺตว ทนฺตทมโถ [ทโนฺตวุตฺตมทมโถ (สี.) ทโนฺตว ทนฺต ทมเถ (สฺยา.)], อุปสโนฺตสิ พฺราหฺมณฯ

๒๙๕. ‘‘อมตํ มยาธิคตํ, โสกสลฺลาปนูทนํ;
ตฺวมฺปิ ตํ อธิคเจฺฉสิ [อธิคจฺฉาหิ (สี.), อธิคเจฺฉหิ (สฺยา.), อธิคโตสิ (?)], คจฺฉาม พุทฺธสนฺติกํ’ฯ

๒๙๖. ‘‘สาธูติ โส ปฏิสฺสุตฺวา, สหาโย เม สุสิกฺขิโต;
หเตฺถน หตฺถํ คณฺหิตฺวา, อุปคมฺม [อุปาคมิ (สี.), อุปาคมฺม (สฺยา.)] ตวนฺติกํฯ

๒๙๗. ‘‘อุโภปิ ปพฺพชิสฺสาม, สกฺยปุตฺต ตวนฺติเก;
ตว สาสนมาคมฺม, วิหราม อนาสวาฯ

๒๙๘. ‘‘โกลิโต อิทฺธิยา เสโฏฺฐ, อหํ ปญฺญาย ปารโค;
อุโภว เอกโต หุตฺวา, สาสนํ โสภยามเสฯ

๒๙๙. ‘‘อปริโยสิตสงฺกโปฺป , กุติเตฺถ สญฺจรึ อหํ;
ตว ทสฺสนมาคมฺม, สงฺกโปฺป ปูริโต มมฯ

๓๐๐. ‘‘ปถวิยํ ปติฏฺฐาย, ปุปฺผนฺติ สมเย ทุมา;
ทิพฺพคนฺธา สมฺปวนฺติ, โตเสนฺติ สพฺพปาณินํฯ

๓๐๑. ‘‘ตเถวาหํ มหาวีร, สกฺยปุตฺต มหายส;
สาสเน เต ปติฏฺฐาย, สมเยสามิ ปุปฺผิตุํฯ

๓๐๒.“วิมุตฺติปุปฺผํ เอสโนฺต, ภวสํสารโมจนํ;
วิมุตฺติปุปฺผลาเภน, โตเสมิ สพฺพปาณินํฯ

๓๐๓.“ยาวตา พุทฺธเขตฺตมฺหิ, ฐเปตฺวาน มหามุนิํ;
ปญฺญาย สทิโส นตฺถิ, ตว ปุตฺตสฺส จกฺขุมฯ

๓๐๔.“สุวินีตา จ เต สิสฺสา, ปริสา จ สุสิกฺขิตา;
อุตฺตเม ทมเถ ทนฺตา, ปริวาเรนฺติ ตํ สทาฯ

๓๐๕.“ฌายี ฌานรตา ธีรา, สนฺตจิตฺตา สมาหิตา;
มุนี โมเนยฺยสมฺปนฺนา, ปริวาเรนฺติ ตํ สทาฯ

๓๐๖.“อปฺปิจฺฉา นิปกา ธีรา, อปฺปาหารา อโลลุปา;
ลาภาลาเภน สนฺตุฏฺฐา, ปริวาเรนฺติ ตํ สทาฯ

๓๐๗.“อารญฺญิกา ธุตรตา, ฌายิโน ลูขจีวรา;
วิเวกาภิรตา ธีรา, ปริวาเรนฺติ ตํ สทาฯ

๓๐๘.“ปฏิปนฺนา ผลฏฺฐา จ, เสขา ผลสมงฺคิโน;
อาสีสกา [อาสิํสกา (สี. สฺยา.)] อุตฺตมตฺถํ, ปริวาเรนฺติ ตํ สทาฯ

๓๐๙.“โสตาปนฺนา จ วิมลา, สกทาคามิโน จ เย;
อนาคามี จ อรหา, ปริวาเรนฺติ ตํ สทาฯ

๓๑๐.“สติปฏฺฐานกุสลา, โพชฺฌงฺคภาวนารตา;
สาวกา เต พหู สเพฺพ, ปริวาเรนฺติ ตํ สทาฯ

๓๑๑.“อิทฺธิปาเทสุ กุสลา, สมาธิภาวนารตา;
สมฺมปฺปธานานุยุตฺตา, ปริวาเรนฺติ ตํ สทาฯ

๓๑๒.“เตวิชฺชา ฉฬภิญฺญา จ, อิทฺธิยา ปารมิํ คตา;
ปญฺญาย ปารมิํ ปตฺตา, ปริวาเรนฺติ ตํ สทาฯ

๓๑๓.“เอทิสา เต มหาวีร, ตว สิสฺสา สุสิกฺขิตา;
ทุราสทา อุคฺคเตชา, ปริวาเรนฺติ ตํ สทาฯ

๓๑๔.“เตหิ สิเสฺสหิ ปริวุโต, สญฺญเตหิ ตปสฺสิภิ;
มิคราชาวสมฺภีโต, อุฬุราชาว โสภสิฯ

๓๑๕.“ปถวิยํ ปติฏฺฐาย, รุหนฺติ ธรณีรุหา;
เวปุลฺลตํ ปาปุณนฺติ, ผลญฺจ ทสฺสยนฺติ เตฯ

๓๑๖.“ปถวีสทิโส ตฺวํสิ, สกฺยปุตฺต มหายส;
สาสเน เต ปติฏฺฐาย, ลภนฺติ อมตํ ผลํฯ

๓๑๗.“สินฺธุ สรสฺสตี เจว, นทิโย จนฺทภาคิกา;
คงฺคา จ ยมุนา เจว, สรภู จ อโถ มหีฯ

๓๑๘.“เอตาสํ สนฺทมานานํ, สาคโร สมฺปฏิจฺฉติ;
ชหนฺติ ปุริมํ นามํ, สาคโรเตว ญายติฯ

๓๑๙.“ตเถวิเม จตุพฺพณฺณา, ปพฺพชิตฺวา ตวนฺติเก;
ชหนฺติ ปุริมํ นามํ, พุทฺธปุตฺตาติ ญายเรฯ

๓๒๐.“ยถาปิ จโนฺท วิมโล, คจฺฉํ อากาสธาตุยา;
สเพฺพ ตารคเณ โลเก, อาภาย อติโรจติฯ

๓๒๑.“ตเถว ตฺวํ มหาวีร, ปริวุโต เทวมานุเส;
เอเต สเพฺพ อติกฺกมฺม, ชลสิ สพฺพทา ตุวํฯ

๓๒๒.“คมฺภีเร อุฎฺฐิตา อูมี, น เวลมติวตฺตเร;
สพฺพา เวลํว ผุสนฺติ [สพฺพาว เวลํ ผุสนฺติ (สี.), สพฺพา เวลํ ปผุสฺสนฺติ (สฺยา.)], สญฺจุณฺณา วิกิรนฺติ ตาฯ

๓๒๓.“ตเถว ติตฺถิยา โลเก, นานาทิฎฺฐี พหุชฺชนา;
ธมฺมํ วาทิตุกามา เต, นาติวตฺตนฺติ ตํ มุนิํฯ

๓๒๔.“สเจ จ ตํ ปาปุณนฺติ, ปฎิวาเทหิ จกฺขุม;
ตวนฺติกํ อุปาคนฺตฺวา, สญฺจุณฺณาว ภวนฺติ เตฯ

๓๒๕.“ยถาปิ อุทเก ชาตา, กุมุทา มนฺทาลกา พหู;
อุปลิมฺปนฺติ [อุปลิปฺปนฺติ (?)] โตเยน, กทฺทมกลเลน จฯ

๓๒๖.“ตเถว พหุกา สตฺตา, โลเก ชาตา วิรูหเร;
อฎฺฎิตา ราคโทเสน, กทฺทเม กุมุทํ ยถาฯ

๓๒๗.“ยถาปิ ปทุมํ ชลชํ, ชลมเชฺฌ วิรูหติ;
น โส ลิมฺปติ โตเยน, ปริสุทฺโธ หิ เกสรีฯ

๓๒๘.“ตเถว ตฺวํ มหาวีร, โลเก ชาโต มหามุนิ;
โนปลิมฺปสิ โลเกน, โตเยน ปทุมํ ยถาฯ

๓๒๙.“ยถาปิ รมฺมเก มาเส, พหู ปุปฺผนฺติ วาริชา;
นาติกฺกมนฺติ ตํ มาสํ, สมโย ปุปฺผนาย โสฯ

๓๓๐.“ตเถว ตฺวํ มหาวีร, ปุปฺผิโต เต วิมุตฺติยา;
สาสนํ นาติวตฺตนฺติ, ปทุมํ วาริชํ ยถาฯ

๓๓๑.“สุปุปฺผิโต สาลราชา, ทิพฺพคนฺธํ ปวายติ;
อญฺญสาเลหิ ปริวุโต, สาลราชาว โสภติฯ

๓๓๒.“ตเถว ตฺวํ มหาวีร, พุทฺธญาเณน ปุปฺผิโต;
ภิกฺขุสงฺฆปริวุโต, สาลราชาว โสภสิฯ

๓๓๓.“ยถาปิ เสโล หิมวา, โอสโธ สพฺพปาณินํ;

นาคานํ อสุรานญฺจ, เทวตานญฺจ อาลโยฯ

๓๓๔. ‘‘ตเถว ตฺวํ มหาวีร, โอสโธ วิย ปาณินํ;
เตวิชฺชา ฉฬภิญฺญา จ, อิทฺธิยา ปารมึ คตาฯ

๓๓๕. ‘‘อนุสิฏฺฐา มหาวีร, ตยา การุณิเกน เต;
รมนฺติ ธมฺมรติยา, วสนฺติ ตว สาสเนฯ

๓๓๖. ‘‘มิคราชา ยถา สีโห, อภินิกฺขมฺม อาสยา;
จตุทฺทิสานุวิโลเกตฺวา [วิโลเกตฺวา (สี. สฺยา.), นุโลเกตฺวา (ก.)],

ติกฺขตฺตุํ อภินาทติฯ

๓๓๗. ‘‘สเพฺพ มิคา อุตฺตสนฺติ, มิคราชสฺส คชฺชโต;
ตถา หิ ชาติมา เอโส, ปสู ตาเสติ สพฺพทาฯ

๓๓๘. ‘‘คชฺชโต เต มหาวีร, วสุธา สมฺปกมฺปติ;
โพธเนยฺยาวพุชฺฌนฺติ, ตสนฺติ มารกายิกาฯ

๓๓๙. ‘‘ตสนฺติ ติตฺถิยา สเพฺพ, นทโต เต มหามุนิ;
กากา เสนาว วิพฺภนฺตา, มิครญฺญา ยถา มิคาฯ

๓๔๐. ‘‘เย เกจิ คณิโน โลเก, สตฺถาโรติ ปวุจฺจเร;
ปรมฺปราคตํ ธมฺมํ, เทเสนฺติ ปริสาย เตฯ

๓๔๑. ‘‘น เหวํ ตฺวํ มหาวีร, ธมฺมํ เทเสสิ ปาณินํ;
สามํ สจฺจานิ พุชฺฌิตฺวา, เกวลํ โพธิปกฺขิยํฯ

๓๔๒. ‘‘อาสยานุสยํ ญตฺวา, อินฺทฺริยานํ พลาพลํ;
ภพฺพาภเพฺพ วิทิตฺวาน, มหาเมโฆว คชฺชสิฯ

๓๔๓. ‘‘จกฺกวาฬปริยนฺตา , นิสินฺนา ปริสา ภเว;
นานาทิฏฺฐี วิจินนฺตา [วิจิเนฺตนฺติ (สฺยา.), วิจินนฺตํ (ก.)], วิมติเจฺฉทนาย ตํฯ

๓๔๔. ‘‘สเพฺพสํ จิตฺตมญฺญาย, โอปมฺมกุสโล มุนิ;
เอกํ ปญฺหํ กเถเนฺตว, วิมตึ ฉินฺทสิ [ฉินฺทิ (สฺยา. ก.)] ปาณินํฯ

๓๔๕. ‘‘อุปติสฺสสทิเสเหว, วสุธา ปูริตา ภเว;
สเพฺพว เต ปญฺชลิกา, กิตฺตยุํ โลกนายกํฯ

๓๔๖. ‘‘กปฺปํ วา เต กิตฺตยนฺตา, นานาวเณฺณหิ กิตฺตยุํ;
ปริเมตุํ น สเกฺกยฺยุํ [น กเปฺปยฺยุํ (สฺยา.), น ปเปฺปยฺยุํ (ก.)], อปฺปเมโยฺย ตถาคโตฯ

๓๔๗. ‘‘ยถาสเกน ถาเมน, กิตฺติโต หิ มยา ชิโน;
กปฺปโกฏีปิ กิเตฺตนฺตา, เอวเมว ปกิตฺตยุํฯ

๓๔๘. ‘‘สเจ หิ โกจิ เทโว วา, มนุโสฺส วา สุสิกฺขิโต;

ปเมตุํ ปริกเปฺปยฺย, วิฑาตํว ลเภยฺย โสฯ

๓๔๙. ‘‘สาสเน เต ปติฏฺฐาย, สกฺยปุตฺต มหายส;
ปญฺญาย ปารมึ คนฺตฺวา, วิหรามิ อนาสโวฯ

๓๕๐. ‘‘ติตฺถิเย สมฺปมทฺทามิ, วเตฺตมิ ชินสาสนํ;
ธมฺมเสนาปติ อชฺช, สกฺยปุตฺตสฺส สาสเนฯ

๓๕๑. ‘‘อปริเมยฺเย กตํ กมฺมํ, ผลํ ทเสฺสสิ เม อิธ;
สุขิโตฺต สรเวโคว, กิเลเส ฌาปยี มม [ฌาปยึ มม (สฺยา.), ฌาปยึ อหํ (ก.)]ฯ

๓๕๒. ‘‘โย โกจิ มนุโช ภารํ, ธาเรยฺย มตฺถเก สทา;
ภาเรน ทุกฺขิโต อสฺส, ภาเรหิ ภริโต ตถาฯ

๓๕๓. ‘‘ฑยฺหมาโน ตีหคฺคีหิ, ภเวสุ สํสรึ อหํ;
ภริโต ภวภาเรน, คิรึ อุจฺจาริโต ยถาฯ

๓๕๔. ‘‘โอโรปิโต จ เม ภาโร, ภวา อุคฺฆาฏิตา มยา;
กรณียํ กตํ สพฺพํ, สกฺยปุตฺตสฺส สาสเนฯ

๓๕๕. ‘‘ยาวตา พุทฺธเขตฺตมฺหิ, ฐเปตฺวา สกฺยปุงฺควํ;
อหํ อโคฺคมฺหิ ปญฺญาย, สทิโส เม น วิชฺชติฯ

๓๕๖. ‘‘สมาธิมฺหิ สุกุสโล, อิทฺธิยา ปารมึ คโต;
อิจฺฉมาโน จหํ อชฺช, สหสฺสํ อภินิมฺมิเนฯ

๓๕๗. ‘‘อนุปุพฺพวิหารสฺส , วสีภูโต มหามุนิ;
กเถสิ สาสนํ มยฺหํ, นิโรโธ สยนํ มมฯ

๓๕๘. ‘‘ทิพฺพจกฺขุ วิสุทฺธํ เม, สมาธิกุสโล อหํ;
สมฺมปฺปธานานุยุโตฺต, โพชฺฌงฺคภาวนารโตฯ

๓๕๙. ‘‘สาวเกน หิ ปตฺตพฺพํ, สพฺพเมว กตํ มยา;
โลกนาถํ ฐเปตฺวาน, สทิโส เม น วิชฺชติฯ

๓๖๐. ‘‘สมาปตฺตีนํ กุสโล [สมาปตฺตินยกุสโล (สี.)], ฌานวิโมกฺขาน ขิปฺปปฏิลาภี;
โพชฺฌงฺคภาวนารโต, สาวกคุณปารมิคโตสฺมิฯ

๓๖๑. ‘‘สาวกคุเณนปิ ผุเสฺสน [สาวกคุณผุเสฺสน (สฺยา.)], พุทฺธิยา ปริสุตฺตมภารวา [ปุริสุตฺตมคารวา (สฺยา.), ปุริสุตฺตมภารวา (ก.)];
ยํ สทฺธาสงฺคหิตํ [สทฺธาย สงฺคหิตํ (สี.), สทฺทาสงฺคหิตํ (สฺยา.)] จิตฺตํ, สทา สพฺรหฺมจารีสุฯ

๓๖๒. ‘‘อุทฺธตวิโสว สโปฺป, ฉินฺนวิสาโณว อุสโภ;
นิกฺขิตฺตมานทโปฺปว [ทโพฺพว (ก.)], อุเปมิ ครุคารเวน คณํฯ

๓๖๓. ‘‘ยทิ รูปินี ภเวยฺย, ปญฺญา เม วสุมตีปิ [วสุมตี (สี. ก.) วสุปตีนํ (สฺยา.)] น สเมยฺย;

อโนมทสฺสิสฺส [อโนมทสฺสิ (?)] ภควโต, ผลเมตํ ญาณถวนายฯ

๓๖๔. ‘‘ปวตฺติตํ ธมฺมจกฺกํ, สกฺยปุตฺเตน ตาทินา;
อนุวเตฺตมหํ สมฺมา, ญาณถวนายิทํ ผลํฯ

๓๖๕. ‘‘มา เม กทาจิ ปาปิโจฺฉ, กุสีโต หีนวีริโย;
อปฺปสฺสุโต อนาทโร [อนาจาโร (สพฺพตฺถ) เถรคา. ๙๘๗ ปสฺสิตพฺพา], สเมโต อหุ กตฺถจิฯ

๓๖๖. ‘‘พหุสฺสุโต จ เมธาวี, สีเลสุ สุสมาหิโต;
เจโตสมถานุยุโตฺต, อปิ มุทฺธนิ ติฏฺฐตุฯ

๓๖๗. ‘‘ตํ โว วทามิ ภทฺทเนฺต, ยาวเนฺตตฺถ สมาคตา;
อปฺปิจฺฉา โหถ สนฺตุฏฺฐา, ฌายี ฌานรตา สทาฯ

๓๖๘. ‘‘ยมหํ ปฐมํ ทิสฺวา, วิรโช วิมโล อหุํ;
โส เม อาจริโย ธีโร, อสฺสชิ นาม สาวโกฯ

๓๖๙. ‘‘ตสฺสาหํ วาหสา อชฺช, ธมฺมเสนาปตี อหุํ;
สพฺพตฺถ ปารมึ ปตฺวา, วิหรามิ อนาสโวฯ

๓๗๐. ‘‘โย เม อาจริโย อาสิ, อสฺสชิ นาม สาวโก;
ยสฺสํ ทิสายํ วสติ, อุสฺสีสมฺหิ กโรมหํฯ

๓๗๑. ‘‘มม กมฺมํ สริตฺวาน, โคตโม สกฺยปุงฺคโว;
ภิกฺขุสเงฺฆ นิสีทิตฺวา, อคฺคฏฺฐาเน ฐเปสิ มํฯ

๓๗๒. [อิมา เทฺว คาถาโย สฺยามโปตฺถเก น สนฺติ]
กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ, ภวา สเพฺพ สมูหตาฯ

นาโคว พนฺธนํ เฉตฺวา, วิหรามิ อนาสโวฯ

๓๗๓. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ, พุทฺธเสฏฺฐสฺส สนฺติเก;
ติโสฺส วิชฺชา อนุปฺปตฺตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ [อิมา เทฺว คาถาโร สฺยามโปตฺถเก น สนฺติ]ฯ

๓๗๔. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส [จตโสฺส จ (สี.)], วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สาริปุโตฺต เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

สาริปุตฺตเตฺถรสฺสาปทานํ ปฐมํฯ

๓-๒. มหาโมคฺคลฺลานเตฺถรอปทานํ

๓๗๕. อโนมทสฺสี ภควา, โลกเชฏฺโฐ นราสโภ;
วิหาสิ หิมวนฺตมฺหิ, เทวสงฺฆปุรกฺขโตฯ

๓๗๖. ‘‘วรุโณ นาม นาเมน, นาคราชา อหํ ตทา;
กามรูปี วิกุพฺพามิ, มโหทธินิวาสหํฯ

๓๗๗. ‘‘สงฺคณิยํ คณํ หิตฺวา, ตูริยํ ปฏฺฐเปสหํ;
สมฺพุทฺธํ ปริวาเรตฺวา, วาเทสุํ อจฺฉรา ตทาฯ

๓๗๘. ‘‘วชฺชมาเนสุ ตูเรสุ, เทวา ตูรานิ [ตุริเยสุ, เทวา ตุริยานิ (สี. สฺยา.)] วชฺชยุํ;
อุภินฺนํ สทฺทํ สุตฺวาน, พุทฺโธปิ สมฺปพุชฺฌถฯ

๓๗๙. ‘‘นิมนฺเตตฺวาน สมฺพุทฺธํ, สกํ ภวนุปาคมึ;
อาสนํ ปญฺญเปตฺวาน, กาลมาโรจยึ อหํฯ

๓๘๐. ‘‘ขีณาสวสหสฺเสหิ, ปริวุโต โลกนายโก;
โอภาเสนฺโต ทิสา สพฺพา, ภวนํ เม อุปาคมิฯ

๓๘๑. ‘‘อุปวิฏฺฐํ มหาวีรํ, เทวเทวํ นราสภํ;
สภิกฺขุสงฺฆํ ตเปฺปสึ [สนฺตเปฺปสึ (สฺยา.), ตเปฺปมิ (ก.)], อนฺนปาเนนหํ ตทาฯ

๓๘๒. ‘‘อนุโมทิ มหาวีโร, สยมฺภู อคฺคปุคฺคโล;
ภิกฺขุสเงฺฆ นิสีทิตฺวา, อิมา คาถา อภาสถฯ

๓๘๓. ‘‘‘โย โส [ยํ โส (ก.)] สงฺฆํ อปูเชสิ, พุทฺธญฺจ โลกนายกํ;
เตน จิตฺตปฺปสาเทน, เทวโลกํ คมิสฺสติฯ

๓๘๔. ‘‘สตฺตสตฺตติกฺขตฺตุญฺจ, เทวรชฺชํ กริสฺสติ;
ปถพฺยา รชฺชํ อฏฺฐสตํ, วสุธํ อาวสิสฺสติฯ

๓๘๕. ‘‘ปญฺจปญฺญาสกฺขตฺตุญฺจ, จกฺกวตฺตี ภวิสฺสติ;
โภคา อสงฺขิยา ตสฺส, อุปฺปชฺชิสฺสนฺติ ตาวเทฯ

๓๘๖. ‘‘‘อปริเมยฺย อิโต กปฺเป, โอกฺกากกุลสมฺภโว;
โคตโม นาม โคเตฺตน [นาเมน (สี.)], สตฺถา โลเก ภวิสฺสติฯ

๓๘๗. ‘‘‘นิรยา โส จวิตฺวาน, มนุสฺสตํ คมิสฺสติ;
โกลิโต นาม นาเมน, พฺรหฺมพนฺธุ ภวิสฺสติฯ

๓๘๘. ‘‘โส ปจฺฉา ปพฺพชิตฺวาน, กุสลมูเลน โจทิโต;
โคตมสฺส ภควโต, ทุติโย เหสฺสติ สาวโกฯ

๓๘๙. ‘‘อารทฺธวีริโย ปหิตโตฺต, อิทฺธิยา ปารมึ คโต;
สพฺพาสเว ปริญฺญาย, นิพฺพายิสฺสตินาสโว’ฯ

๓๙๐. ‘‘ปาปมิโตฺตปนิสฺสาย, กามราควสํ คโต;
มาตรํ ปิตรญฺจาปิ, ฆาตยึ ทุฏฺฐมานโสฯ

๓๙๑. ‘‘ยํ ยํ โยนุปปชฺชามิ, นิรยํ อถ มานุสํ;
ปาปกมฺมสมงฺคิตา, ภินฺนสีโส มรามหํฯ

๓๙๒. ‘‘อิทํ ปจฺฉิมกํ มยฺหํ, จริโม วตฺตเต ภโว;
อิธาปิ เอทิโส มยฺหํ, มรณกาเล ภวิสฺสติฯ

๓๙๓. ‘‘ปวิเวกมนุยุตฺโต, สมาธิภาวนารโต;
สพฺพาสเว ปริญฺญาย, วิหรามิ อนาสโวฯ

๓๙๔. ‘‘ธรณิมฺปิ สุคมฺภีรํ, พหลํ ทุปฺปธํสิยํ;
วามงฺคุเฏฺฐน โขเภยฺยํ, อิทฺธิยา ปารมึ คโตฯ

๓๙๕. ‘‘อสฺมิมานํ น ปสฺสามิ, มาโน มยฺหํ น วิชฺชติ;
สามเณเร อุปาทาย, ครุจิตฺตํ กโรมหํฯ

๓๙๖. ‘‘อปริเมยฺเย อิโต กปฺเป, ยํ กมฺมมภินีหรึ;
ตาหํ ภูมิมนุปฺปตฺโต, ปตฺโตมฺหิ อาสวกฺขยํฯ

๓๙๗. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา มหาโมคฺคลฺลาโน เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

มหาโมคฺคลฺลานเตฺถรสฺสาปทานํ ทุติยํฯ

๓-๓. มหากสฺสปเตฺถรอปทานํ

๓๙๘. ‘‘ปทุมุตฺตรสฺส ภควโต, โลกเชฏฺฐสฺส ตาทิโน;
นิพฺพุเต โลกนาถมฺหิ, ปูชํ กุพฺพนฺติ สตฺถุโนฯ

๓๙๙. ‘‘อุทคฺคจิตฺตา ชนตา, อาโมทิตปโมทิตา;
เตสุ สํเวคชาเตสุ, ปีติ เม อุทปชฺชถฯ

๔๐๐. ‘‘ญาติมิเตฺต สมาเนตฺวา, อิทํ วจนมพฺรวึ;
ปรินิพฺพุโต มหาวีโร, หนฺท ปูชํ กโรมเสฯ

๔๐๑. ‘‘สาธูติ เต ปฏิสฺสุตฺวา, ภิโยฺย หาสํ ชนึสุ เม;
พุทฺธสฺมึ โลกนาถมฺหิ, กาหาม ปุญฺญสญฺจยํฯ

๔๐๒. ‘‘อคฺฆิยํ สุกตํ กตฺวา, สตหตฺถสมุคฺคตํ;
ทิยฑฺฒหตฺถปตฺถฏํ, วิมานํ นภมุคฺคตํฯ

๔๐๓. ‘‘กตฺวาน หมฺมิยํ ตตฺถ, ตาลปนฺตีหิ จิตฺติตํ;
สกํ จิตฺตํ ปสาเทตฺวา, เจติยํ ปูชยุตฺตมํฯ

๔๐๔. ‘‘อคฺคิกฺขนฺโธว ชลิโต, กึสุโก อิว [สาลราชาว (สี.)] ผุลฺลิโต;
อินฺทลฏฺฐีว อากาเส, โอภาเสติ จตุทฺทิสาฯ

๔๐๕. ‘‘ตตฺถ จิตฺตํ ปสาเทตฺวา, กตฺวาน กุสลํ พหุํ;
ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวาน, ติทสํ อุปปชฺชหํฯ

๔๐๖. ‘‘สหสฺสยุตฺตํ หยวาหิํ, ทิพฺพยานมธิฏฺฐิโต;
อุพฺพิทฺธํ ภวนํ มยฺหํ, สตฺตภูมํ สมุคฺคตํฯ

๔๐๗. ‘‘กูฏาคารสหสฺสานิ, สพฺพโสณฺณมยา อหุํ;
ชลนฺติ สกเตเชน, ทิสา สพฺพา ปภาสยํฯ

๔๐๘. ‘‘สนฺติ อเญฺญปิ นิยฺยูหา, โลหิตงฺคมยา ตทา;
เตปิ โชตนฺติ อาภาย, สมนฺตา จตุโร ทิสาฯ

๔๐๙. ‘‘ปุญฺญกมฺมาภินิพฺพตฺตา, กูฏาคารา สุนิมฺมิตา;
มณิมยาปิ โชตนฺติ, ทิสา ทส [ทิโสทิสํ (สฺยา.)] สมนฺตโตฯ

๔๑๐. ‘‘เตสํ อุโชฺชตมานานํ, โอภาโส วิปุโล อหุ;
สเพฺพ เทเว อภิโภมิ, ปุญฺญกมฺมสฺสิทํ ผลํฯ

๔๑๑. ‘‘สฎฺฐิกปฺปสหสฺสมฺหิ , อุพฺพิโทฺธ นาม ขตฺติโย;
จาตุรโนฺต วิชิตาวี, ปถวิํ อาวสิํ อหํฯ

๔๑๒. ‘‘ตเถว ภทฺทเก กเปฺป, ติํสกฺขตฺตุํ อโหสหํ;
สกกมฺมาภิรโทฺธมฺหิ, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๔๑๓. ‘‘สตฺตรตนสมฺปโนฺน, จตุทีปมฺหิ อิสฺสโร;
ตตฺถาปิ ภวนํ มยฺหํ, อินฺทลฎฺฐีว อุคฺคตํฯ

๔๑๔. ‘‘อายามโต จตุพฺพีสํ, วิตฺถาเรน จ ทฺวาทส;
รมฺมณํ [รมฺมกํ (สี. สฺยา.)] นาม นครํ, ทฬฺหปาการโตรณํฯ

๔๑๕. ‘‘อายามโต ปญฺจสตํ, วิตฺถาเรน ตทฑฺฒกํ;
อากิณฺณํ ชนกาเยหิ, ติทสานํ ปุรํ วิยฯ

๔๑๖. ‘‘ยถา สูจิฆเร สูจี, ปกฺขิตฺตา ปณฺณวีสติ;
อญฺญมญฺญํ ปฆเฎฺฎนฺติ, อากิณฺณํ โหติ ลงฺกตํ [ตํ ตทา (สี.), สตตา (สฺยา.), สงฺกรํ (?)]ฯ

๔๑๗. ‘‘เอวมฺปิ นครํ มยฺหํ, หตฺถิสฺสรถสํกุลํ;
มนุเสฺสหิ สทากิณฺณํ, รมฺมณํ นครุตฺตมํฯ

๔๑๘. ‘‘ตตฺถ ภุตฺวา ปิวิตฺวา จ, ปุน เทวตฺตนํ คโต [ปุนปิ เทวตงฺคโต (ก.)]ฯ
ภเว ปจฺฉิมเก มยฺหํ, อโหสิ กุลสมฺปทาฯ

๔๑๙. ‘‘พฺราหฺมญฺญกุลสมฺภูโต , มหารตนสญฺจโย;
อสีติโกฏิโย หิตฺวา, หิรญฺญสฺสาปิ ปพฺพชิํฯ

๔๒๐. ‘‘ปฎิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฎฺฐิเม;

ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา มหากสฺสโป เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

มหากสฺสปตฺเถรสฺสาปทานํ ตติยํฯ

๓-๔. อนุรุทฺธตฺเถรอปทานํ

๔๒๑. ‘‘สุเมธํ ภควนฺตาหํ, โลกเชฏฺฐํ นราสภํ;
วูปกฏฺฐํ วิหรนฺตํ, อทฺทสํ โลกนายกํฯ

๔๒๒. ‘‘อุปคนฺตฺวาน สมฺพุทฺธํ, สุเมธํ โลกนายกํ;
อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวาน, พุทฺธเสฏฺฐมยาจหํฯ

๔๒๓. ‘‘อนุกมฺป มหาวีร, โลกเชฏฺฐ นราสภ;
ปทีปํ เต ปทสฺสามิ, รุกฺขมูลมฺหิ ฌายโตฯ

๔๒๔. ‘‘อธิวาเสสิ โส ธีโร, สยมฺภู วทตํ วโร;
ทุเมสุ วินิวิชฺฌิตฺวา, ยนฺตํ โยชิยหํ ตทาฯ

๔๒๕. ‘‘สหสฺสวฏฺฏึ ปาทาสึ, พุทฺธสฺส โลกพนฺธุโน;
สตฺตาหํ ปชฺชลิตฺวาน, ทีปา วูปสมึสุ เมฯ

๔๒๖. ‘‘เตน จิตฺตปฺปสาเทน, เจตนาปณิธีหิ จ;
ชหิตฺวา มานุสํ เทหํ, วิมานมุปปชฺชหํฯ

๔๒๗. ‘‘อุปปนฺนสฺส เทวตฺตํ, พฺยมฺหํ อาสิ สุนิมฺมิตํ;
สมนฺตโต ปชฺชลติ, ทีปทานสฺสิทํ ผลํฯ

๔๒๘. ‘‘สมนฺตา โยชนสตํ, วิโรเจสิมหํ ตทา;
สพฺเพ เทเว อภิโภมิ, ทีปทานสฺสิทํ ผลํฯ

๔๒๙. ‘‘ตึสกปฺปานิ เทวินฺท, เทวรชฺชมการยึ;
น มํ เกจีติมญฺญนฺติ, ทีปทานสฺสิทํ ผลํฯ

๔๓๐. ‘‘อฏฺฐวีสติกฺขตฺตุญฺจ, จกฺกวตฺตี อโหสหํ;
ทิวา รตฺติญฺจ ปสฺสามิ, สมนฺตา โยชนํ ตทาฯ

๔๓๑. ‘‘สหสฺสโลกํ ญาเณน, ปสฺสามิ สตฺถุ สาสเน;
ทิพฺพจกฺขุมนุปฺปตฺโต, ทีปทานสฺสิทํ ผลํฯ

๔๓๒. ‘‘สุเมโธ นาม สมฺพุทฺโธ, ตึสกปฺปสหสฺสิโต;
ตสฺส ทีโป มยา ทินฺโน, วิปฺปสนฺเนน เจตสาฯ

๔๓๓. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อนุรุทฺโธ เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อนุรุทฺธเตฺถรสฺสาปทานํ จตุตฺถํฯ

๓-๕. ปุณฺณมนฺตาณิปุตฺตเตฺถรอปทานํ

๔๓๔. ‘‘อชฺฌายโก มนฺตธโร, ติณฺณํ เวทาน ปารคู;
ปุรกฺขโตมฺหิ สิเสฺสหิ, อุปคจฺฉึ นรุตฺตมํฯ

๔๓๕. ‘‘ปทุมุตฺตโร โลกวิทู, อาหุตีนํ ปฏิคฺคโห;
มม กมฺมํ ปกิเตฺตสิ, สงฺขิเตฺตน มหามุนิฯ

๔๓๖. ‘‘ตาหํ ธมฺมํ สุณิตฺวาน, อภิวาเทตฺวาน สตฺถุโน;
อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวาน, ปกฺกมึ [ปกฺกามึ (สี. สฺยา.)] ทกฺขิณามุโขฯ

๔๓๗. ‘‘สงฺขิเตฺตน สุณิตฺวาน, วิตฺถาเรน อภาสยึ [อเทสยึ (สี. สฺยา.)];
สเพฺพ สิสฺสา อตฺตมนา, สุตฺวาน มม ภาสโต;
สกํ ทิฏฺฐึ วิโนเทตฺวา, พุเทฺธ จิตฺตํ ปสาทยุํฯ

๔๓๘. ‘‘สงฺขิเตฺตนปิ เทเสมิ, วิตฺถาเรน ตเถวหํ [เทเสสึ วิตฺถาเรนปิ ภาสยึ (ก.)];
อภิธมฺมนยญฺญูหํ , กถาวตฺถุวิสุทฺธิยา;
สเพฺพสํ วิญฺญาเปตฺวาน, วิหรามิ อนาสโวฯ

๔๓๙. ‘‘อิโต ปญฺจสเต กเปฺป, จตุโร สุปฺปกาสกา;
สตฺตรตนสมฺปนฺนา, จตุทีปมฺหิ อิสฺสราฯ

๔๔๐. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฎฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ปุโณฺณ มนฺตาณิปุโตฺต เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ปุณฺณมนฺตาณิปุตฺตเตฺถรสฺสาปทานํ ปญฺจมํฯ

๓-๖. อุปาลิเตฺถรอปทานํ

๔๔๑. ‘‘นคเร หํสวติยา, สุชาโต นาม พฺราหฺมโณ;
อสีติโกฏินิจโย, ปหูตธนธญฺญวาฯ

๔๔๒. ‘‘อชฺฌายโก มนฺตธโร, ติณฺณํ เวทาน ปารคู;
ลกฺขเณ อิติหาเส จ, สธเมฺม ปารมึ คโตฯ

๔๔๓. ‘‘ปริพฺพาชา เอกสิขา [เอกภิกฺขา (ก.)], โคตมา
พุทฺธสาวกา [สพฺพตฺถปิ เอวเมว ทิสฺสติ]ฯ

จรกา ตาปสา เจว, จรนฺติ มหิยา ตทาฯ

๔๔๔. ‘‘เตปิ มํ ปริวาเรนฺติ, พฺราหฺมโณ วิสฺสุโต อิติ;

พหุชฺชโน มํ ปูเชติ, นาหํ ปูเชมิ กิญฺจนํฯ

๔๔๕. ‘‘ปูชารหํ น ปสฺสามิ, มานตฺถทฺโธ อหํ ตทา;
พุทฺโธติ วจนํ นตฺถิ, ตาว นุปฺปชฺชเต ชิโนฯ

๔๔๖. ‘‘อจฺจเยน อโหรตฺตํ, ปทุมุตฺตรนามโก [นายโก (สี. สฺยา.)];
สพฺพํ ตมํ วิโนเทตฺวา, โลเก อุปฺปชฺชิ จกฺขุมาฯ

๔๔๗. ‘‘วิตฺถาริเก พาหุชญฺเญ, ปุถุภูเต จ สาสเน;
อุปาคมิ ตทา พุทฺโธ, นครํ หํสสวฺหยํฯ

๔๔๘. ‘‘ปิตุ อตฺถาย โส พุทฺโธ, ธมฺมํ เทเสสิ จกฺขุมา;
เตน กาเลน ปริสา, สมนฺตา โยชนํ ตทาฯ

๔๔๙. ‘‘สมฺมโต มนุชานํ โส, สุนนฺโท นาม ตาปโส;
ยาวตา พุทฺธปริสา, ปุปฺเผหจฺฉาทยี ตทาฯ

๔๕๐. ‘‘จตุสจฺจํ ปกาเสนฺเต, เสฏฺเฐ จ [เหฏฺฐา จ (ก.)] ปุปฺผมณฺฑเป;
โกฏิสตสหสฺสานํ, ธมฺมาภิสมโย อหุฯ

๔๕๑. ‘‘สตฺตรตฺตินฺทิวํ พุทฺโธ, วเสฺสตฺวา ธมฺมวุฏฺฐิโย;
อฏฺฐเม ทิวเส ปตฺเต, สุนนฺทํ กิตฺตยี ชิโนฯ

๔๕๒. ‘‘เทวโลเก มนุเสฺส วา, สํสรนฺโต อยํ ภเว;
สเพฺพสํ ปวโร หุตฺวา, ภเวสุ สํสริสฺสติฯ

๔๕๓. ‘‘กปฺปสตสหสฺสมฺหิ , โอกฺกากกุลสมฺภโว;
โคตโม นาม โคเตฺตน, สตฺถา โลเก ภวิสฺสติฯ

๔๕๔. ‘‘ตสฺส ธเมฺมสุ ทายาโท, โอรโส ธมฺมนิมฺมิโต;
มนฺตาณิปุโตฺต ปุโณฺณติ, เหสฺสติ สตฺถุ สาวโกฯ

๔๕๕. ‘‘เอวํ กิตฺตยิ สมฺพุทฺโธ, สุนนฺทํ ตาปสํ ตทา;
หาสยโนฺต ชนํ สพฺพํ, ทสฺสยโนฺต สกํ พลํฯ

๔๕๖. ‘‘กตญฺชลี นมสฺสนฺติ, สุนนฺทํ ตาปสํ ชนา;
พุเทฺธ การํ กริตฺวาน, โสเธสิ คติมตฺตโนฯ

๔๕๗. ‘‘ตตฺถ เม อหุ สงฺกโปฺป, สุตฺวาน มุนิโน วจํ;
อหมฺปิ การํ กสฺสามิ, ยถา ปสฺสามิ โคตมํฯ

๔๕๘. ‘‘เอวาหํ จินฺตยิตฺวาน, กิริยํ จินฺตยิํ มม;
กฺยาหํ กมฺมํ อาจรามิ, ปุญฺญเกฺขเตฺต อนุตฺตเรฯ

๔๕๙. ‘‘อยญฺจ ปาฐิโก ภิกฺขุ, สพฺพปาฐิสฺส สาสเน;
วินเย อคฺคนิกฺขิโตฺต, ตํ ฐานํ ปตฺถเย อหํฯ

๔๖๐. “อิทํ เม อมิตํ โภคํ, อโกฺขภํ สาครูปมํ;
เตน โภเคน พุทฺธสฺส, อารามํ มาปเย อหํฯ

๔๖๑. “โสภนํ นาม อารามํ, นครสฺส ปุรตฺถโต;
กิณิตฺวา [กีตฺวา (สี.), กิตฺวา (ก.)] สตสหเสฺสน, สงฺฆารามํ อมาปยึฯ

๔๖๒. “กูฏาคาเร จ ปาสาเท, มณฺฑเป หมฺมิเย คุหา;
จงฺกเม สุกเต กตฺวา, สงฺฆารามํ อมาปยึฯ

๔๖๓. “ชนฺตาฆรํ อคฺคิสาลํ, อโถ อุทกมาฬกํ;
นฺหานฆรํ มาปยิตฺวา, ภิกฺขุสงฺฆสฺสทาสหํฯ

๔๖๔. “อาสนฺทิโย ปีฐเก จ, ปริโภเค จ ภาชเน;
อารามิกญฺจ เภสชฺชํ, สพฺพเมตํ อทาสหํฯ

๔๖๕. “อารกฺขํ ปฏฺฐเปตฺวาน, ปาการํ การยึ ทฬฺหํ;
มา นํ โกจิ วิเหเฐสิ, สนฺตจิตฺตาน ตาทินํฯ

๔๖๖. “สตสหเสฺสนาวาสํ [อาวาสํ สตสหเสฺสน (สี.), อาวาเส สตสหเสฺส (สฺยา.)], สงฺฆาราเม อมาปยึ;
เวปุลฺลํ ตํ มาปยิตฺวา [เวปุลฺลตํ ปาปยิตฺวา (สี.)], สมฺพุทฺธํ อุปนามยึฯ

๔๖๗. “นิฏฺฐาปิโต มยาราโม, สมฺปฏิจฺฉ ตุวํ มุนิ;
นิยฺยาเทสฺสามิ ตํ วีร [เต วีร (สี.), ตํ ธีร (สฺยา.)], อธิวาเสหิ จกฺขุมฯ

๔๖๘. “ปทุมุตฺตโร โลกวิทู, อาหุตีนํ ปฏิคฺคโห;
มม สงฺกปฺปมญฺญาย, อธิวาเสสิ นายโกฯ

๔๖๙. “อธิวาสนมญฺญาย, สพฺพญฺญุสฺส มเหสิโน;
โภชนํ ปฏิยาเทตฺวา, กาลมาโรจยึ อหํฯ

๔๗๐. “อาโรจิตมฺหิ กาลมฺหิ, ปทุมุตฺตรนายโก;
ขีณาสวสหเสฺสหิ, อารามํ เม อุปาคมิฯ

๔๗๑. “นิสินฺนํ กาลมญฺญาย, อนฺนปาเนน ตปฺปยึ;
ภุตฺตาวึ กาลมญฺญาย, อิทํ วจนมพฺรวึฯ

๔๗๒. “กีโต สตสหเสฺสน, ตตฺตเกเนว การิโต;
โสภโน นาม อาราโม, สมฺปฏิจฺฉ ตุวํ มุนิฯ

๔๗๓. “อิมินารามทาเนน , เจตนาปณิธีหิ จ;
ภเว นิพฺพตฺตมาโนหํ, ลภามิ มม ปตฺถิตํฯ

๔๗๔. “ปฏิคฺคเหตฺวา สมฺพุโทฺธ, สงฺฆารามํ สุมาปิตํ;
ภิกฺขุสเงฺฆ นิสีทิตฺวา, อิทํ วจนมพฺรวิฯ

๔๗๕. “โย โส พุทฺธสฺส ปาทาสิ, สงฺฆารามํ สุมาปิตํ;

ตมหํ กิตฺตยิสฺสามิ, สุณาถ มม ภาสโตฯ

๔๗๖. ‘‘หตฺถี อสฺสา รถา ปตฺตี, เสนา จ จตุรงฺคินี;
ปริวาเรสฺสนฺติมํ นิจฺจํ, สงฺฆารามสฺสิทํ ผลํฯ

๔๗๗. ‘‘สฏฺฐิ ตูรสหสฺสานิ [ตุริยสหสฺสานิ (สี. สฺยา.)], เภริโย สมลงฺกตา;
ปริวาเรสฺสนฺติมํ นิจฺจํ, สงฺฆารามสฺสิทํ ผลํฯ

๔๗๘. ‘‘ฉฬสีติสหสฺสานิ, นาริโย สมลงฺกตา;
วิจิตฺตวตฺถาภรณา, อามุตฺตมณิกุณฺฑลาฯ

๔๗๙. ‘‘อฬารปมฺหา หสุลา, สุสญฺญา ตนุมชฺฌิมา;
ปริวาเรสฺสนฺติมํ นิจฺจํ, สงฺฆารามสฺสิทํ ผลํฯ

๔๘๐. ‘‘ตึสกปฺปสหสฺสานิ, เทวโลเก รมิสฺสติ;
สหสฺสกฺขตฺตุํ เทวินฺท, เทวรชฺชํ กริสฺสติฯ

๔๘๑. ‘‘เทวราเชน ปตฺตพฺพํ, สพฺพํ ปฏิลภิสฺสติ;
อนูนโภโค หุตฺวาน, เทวรชฺชํ กริสฺสติฯ

๔๘๒. ‘‘สหสฺสกฺขตฺตุํ จกฺกวตฺตี, ราชา รฏฺเฐ ภวิสฺสติ;
ปถพฺยา รชฺชํ วิปุลํ, คณนาโต อสงฺขิยํฯ

๔๘๓. ‘‘กปฺปสตสหสฺสมฺหิ , โอกฺกากกุลสมฺภโว;
โคตโม นาม โคเตฺตน, สตฺถา โลเก ภวิสฺสติฯ

๔๘๔. ‘‘ตสฺส ธมฺเมสุ ทายาโท, โอรโส ธมฺมนิมฺมิโต;
อุปาลิ นาม นาเมน, เหสฺสติ สตฺถุ สาวโกฯ

๔๘๕. ‘‘วินเย ปารมึ ปตฺวา, ฐานาฐาเน จ โกวิโท;
ชินสาสนํ ธาเรนฺโต, วิหริสฺสตินาสโวฯ

๔๘๖. ‘‘สพฺพเมตํ อภิญฺญาย, โคตโม สกฺยปุงฺคโว;
ภิกฺขุสงฺฆํ นิสีทิตฺวา, เอตทคฺเค ฐเปสฺสติฯ

๔๘๗. ‘‘อปริเมยฺยุปาทาย, ปเตฺถมิ ตว สาสนํ;
โส เม อโตฺถ อนุปฺปโตฺต, สพฺพสํโยชนกฺขโยฯ

๔๘๘. ‘‘ยถา สูลาวุโต โปโส, ราชทเณฺฑน ตชฺชิโต;
สูเล สาตํ อวินฺทโนฺต, ปริมุตฺตึว อิจฺฉติฯ

๔๘๙. ‘‘ตเถวาหํ มหาวีร, ภวทเณฺฑน ตชฺชิโต;
กมฺมสูลาวุโต สโนฺต, ปิปาสาเวทนฏฺฏิโตฯ

๔๙๐. ‘‘ภเว สาตํ น วินฺทามิ, ฑยฺหโนฺต ตีหิ อคฺคิภิ;
ปริมุตฺตึ คเวสามิ, ยถาปิ ราชทณฺฑิโตฯ

๔๙๑. ‘‘ยถา วิสาโท ปุริโส, วิเสน ปริปีฬิโต;
อคทํ โส คเวเสยฺย, วิสฆาตายุปาลนํ [วิสฆาตายุปายนํ (สฺยา. ก.)]ฯ

๔๙๒. ‘‘คเวสมาโน ปเสฺสยฺย, อคทํ วิสฆาตกํ;
ตํ ปิวิตฺวา สุขี อสฺส, วิสมฺหา ปริมุตฺติยาฯ

๔๙๓. ‘‘ตเถวาหํ มหาวีร, ยถา วิสหโต นโร;
สมฺปีฬิโต อวิชฺชาย, สทฺธมฺมาคทเมสหํฯ

๔๙๔. ‘‘ธมฺมาคทํ คเวสนฺโต, อทฺทกฺขึ สกฺยสาสนํ;
อคฺคํ สโพฺพสธานํ ตํ, สพฺพสลฺลวิโนทนํฯ

๔๙๕. ‘‘ธโมฺมสธํ ปิวิตฺวาน, วิสํ สพฺพํ สมูหนึ;
อชรามรํ สีติภาวํ, นิพฺพานํ ผสฺสยึ อหํฯ

๔๙๖. ‘‘ยถา ภูตฏฺฏิโต โปโส, ภูตคฺคาเหน ปีฬิโต;
ภูตเวชฺชํ คเวเสยฺย, ภูตสฺมา ปริมุตฺติยาฯ

๔๙๗. ‘‘คเวสมาโน ปเสฺสยฺย, ภูตวิชฺชาสุ โกวิทํ;
ตสฺส โส วิหเน ภูตํ, สมูลญฺจ วินาสเยฯ

๔๙๘. ‘‘ตเถวาหํ มหาวีร, ตมคฺคาเหน ปีฬิโต;
ญาณาโลกํ คเวสามิ, ตมโต ปริมุตฺติยาฯ

๔๙๙. ‘‘อถทฺทสํ สกฺยมุนึ, กิเลสตมโสธนํ;
โส เม ตมํ วิโนเทสิ, ภูตเวโชฺชว ภูตกํฯ

๕๐๐. ‘‘สํสารโสตํ สญฺฉินฺทึ, ตณฺหาโสตํ นิวารยึ;
ภวํ อุคฺฆาฏยึ สพฺพํ, ภูตเวโชฺชว มูลโตฯ

๕๐๑. ‘‘ครุโฬ ยถา โอปตติ, ปนฺนคํ ภกฺขมตฺตโน;
สมนฺตา โยชนสตํ, วิโกฺขเภติ มหาสรํฯ

๕๐๒. ‘‘ปนฺนคํ โส คเหตฺวาน, อโธสีสํ วิเหฐยํ;
อาทาย โส ปกฺกมติ, เยนกามํ วิหงฺคโมฯ

๕๐๓. ‘‘ตเถวาหํ มหาวีร, ยถาปิ ครุโฬ พลี;
อสงฺขตํ คเวสนฺโต, โทเส วิกฺขาลยึ อหํฯ

๕๐๔. ‘‘ทิโฏฺฐ อหํ ธมฺมวรํ, สนฺติปทมนุตฺตรํ;
อาทาย วิหราเมตํ, ครุโฬ ปนฺนคํ ยถาฯ

๕๐๕. ‘‘อาสาวตี นาม ลตา, ชาตา จิตฺตลตาวเน;
ตสฺสา วสฺสสหเสฺสน, เอกํ นิพฺพตฺตเต ผลํฯ

๕๐๖. ‘‘ตํ เทวา ปยิรุปาสนฺติ, ตาวทูรผเล สติ;
เทวานํ สา ปิยา เอวํ, อาสาวตี ลตุตฺตมาฯ

๕๐๗. ‘‘สตสหสฺสุปาทาย, ตาหํ ปริจเร มุนิ;
สายํ ปาตํ นมสฺสามิ, เทวา อาสาวตึ ยถาฯ

๕๐๘. ‘‘อวญฺญา ปาริจริยา, อโมฆา จ นมสฺสนา;
ทูราคตมฺปิ มํ สนฺตํ, ขโณยํ น วิราธยิฯ

๕๐๙. ‘‘ปฏิสนฺธึ น ปสฺสามิ, วิจินนฺโต ภเว อหํ;
นิรูปธิ วิปฺปมุตฺโต [วิปฺปยุตฺโต (ก.)], อุปสนฺโต จรามหํฯ

๕๑๐. ‘‘ยถาปิ ปทุมํ นาม, สูริยรํเสน ปุปฺผติ;
ตเถวาหํ มหาวีร, พุทฺธรํเสน ปุปฺผิโตฯ

๕๑๑. ‘‘ยถา พลากโยนิมฺหิ, น วิชฺชติ ปุโม [ปุมา (สี. สฺยา.)] สทา;
เมฆเสฺ คชฺชมาเนสุ, คพฺภํ คณฺหนฺติ ตา สทาฯ

๕๑๒. ‘‘จิรมฺปิ คพฺภํ ธาเรนฺติ, ยาว เมโฆ น คชฺชติ;
ภารโต ปริมุจฺจนฺติ, ยทา เมโฆ ปวสฺสติฯ

๕๑๓. ‘‘ปทุมุตฺตรพุทฺธสฺส , ธมฺมเมเฆน คชฺชโต;
สเทฺทน ธมฺมเมฆสฺส, ธมฺมคพฺภํ อคณฺหหํฯ

๕๑๔. ‘‘สตสหสฺสุปาทาย, ปุญฺญคพฺภํ ธเรมหํ;
นปฺปมุจฺจามิ ภารโต, ธมฺมเมโฆ น คชฺชติฯ

๕๑๕. ‘‘ยทา ตุวํ สกฺยมุนิ, รมฺเม กปิลวตฺถเว;
คชฺชสิ ธมฺมเมเฆน, ภารโต ปริมุจฺจหํฯ

๕๑๖. ‘‘สุญฺญตํ อนิมิตฺตญฺจ, ตถาปฺปณิหิตมฺปิ จ;
จตุโร จ ผเล สเพฺพ, ธเมฺมวํ วิชนยึ [วิชฏยึ (ก.) พลากานํ วิชายนูปมาย สํสเนฺทตฺวา อโตฺถ เวทิตโพฺพ] อหํฯ

ทุติยภาณวารํฯ

๕๑๗. ‘‘อปริเมยฺยุปาทาย, ปเตฺถมิ ตว สาสนํ;
โส เม อโตฺถ อนุปฺปโตฺต, สนฺติปทมนุตฺตรํฯ

๕๑๘. ‘‘วินเย ปารมึ ปโตฺต, ยถาปิ ปาฐิโก อิสิ;
น เม สมสโม อตฺถิ, ธาเรมิ สาสนํ อหํฯ

๕๑๙. ‘‘วินเย ขนฺธเก จาปิ, ติกเจฺฉเท จ ปญฺจเก [ปญฺจเม (สี.)];
เอตฺถ เม วิมติ นตฺถิ, อกฺขเร พฺยญฺชเนปิ วาฯ

๕๒๐. ‘‘นิคฺคเห ปฏิกเมฺม จ, ฐานาฐาเน จ โกวิโท;
โอสารเณ วุฏฺฐาปเน, สพฺพตฺถ ปารมึ คโตฯ

๕๒๑. ‘‘วินเย ขนฺธเก วาปิ, นิกฺขิปิตฺวา ปทํ อหํ;
อุภโต วินิเวเฐตฺวา, รสโต โอสเรยฺยหํฯ

๕๒๒. “นิรุตฺติยา สุกุสโล, อตฺถานเตฺถ จ โกวิโท;
อนญฺญาตํ มยา นตฺถิ, เอกโคฺค สตฺถุ สาสเนฯ

๕๒๓. “รูปทโกฺข [รูปรโกฺข (?) มิลินฺทปโญฺห ธมฺมนคราธิกาเร ปสฺสิตพฺพํ] อหํ อชฺช, สกฺยปุตฺตสฺส สาสเน;
กงฺขํ สพฺพํ วิโนเทมิ, ฉินฺทามิ สพฺพสํสยํฯ

๕๒๔. “ปทํ อนุปทญฺจาปิ, อกฺขรญฺจาปิ พฺยญฺชนํ;
นิทาเน ปริโยสาเน, สพฺพตฺถ โกวิโท อหํฯ

๕๒๕. “ยถาปิ ราชา พลวา, นิคฺคณฺหิตฺวา ปรนฺตเป;
วิชินิตฺวาน สงฺคามํ, นครํ ตตฺถ มาปเยฯ

๕๒๖. “ปาการํ ปริขญฺจาปิ, เอสิกํ ทฺวารโกฏฺฐกํ;
อฏฺฏาลเก จ วิวิเธ, การเย นคเร พหูฯ

๕๒๗. “สิงฺฆาฏกํ จจฺจรญฺจ, สุวิภตฺตนฺตราปณํ;
การเยยฺย สภํ ตตฺถ, อตฺถานตฺถวินิจฺฉยํฯ

๕๒๘. “นิคฺฆาตตฺถํ อมิตฺตานํ, ฉิทฺทาฉิทฺทญฺจ ชานิตุํ;
พลกายสฺส รกฺขาย, เสนาปจฺจํ ฐเปติ [ถเปสิ (ก.)] โสฯ

๕๒๙. “อารกฺขตฺถาย ภณฺฑสฺส, นิธานกุสลํ นรํ;
มา เม ภณฺฑํ วินสฺสีติ, ภณฺฑรกฺขํ ฐเปติ โสฯ

๕๓๐. “มมโตฺต [มามโก (สี.), สมโคฺค (สฺยา.)]
โหติ โย รโญฺญ, วุทฺธึ ยสฺส จ อิจฺฉติฯ

ตสฺสาธิกรณํ เทติ, มิตฺตสฺส ปฏิปชฺชิตุํฯ

๕๓๑. “อุปฺปาเตสุ นิมิเตฺตสุ, ลกฺขเณสุ จ โกวิทํ;
อชฺฌายกํ มนฺตธรํ, โปโรหิเจฺจ ฐเปติ โสฯ

๕๓๒. “เอเตหงฺคหิ สมฺปโนฺน, ขตฺติโยติ ปวุจฺจติ;
สทา รกฺขนฺติ ราชานํ, จกฺกวาโกว ทุกฺขิตํฯ

๕๓๓. “ตเถว ตฺวํ มหาวีร, หตามิโตฺตว ขตฺติโย;
สเทวกสฺส โลกสฺส, ธมฺมราชาติ วุจฺจติฯ

๕๓๔. “ติตฺถิเย นิหนิตฺวาน [นีหริตฺวาน (สฺยา. ก.)], มารญฺจาปิ สเสนกํ;
ตมนฺธการํ วิธมิตฺวา, ธมฺมนครํ อมาปยิฯ

๕๓๕. “สีลํ ปาการกํ ตตฺถ, ญาณํ เต ทฺวารโกฏฺฐกํ;
สทฺธา เต เอสิกา วีร, ทฺวารปาโล จ สํวโรฯ

๕๓๖. “สติปฏฺฐานมฏฺฏาลํ, ปญฺญา เต จจฺจรํ มุเน;
อิทฺธิปาทญฺจ สิงฺฆาฏํ, ธมฺมวีถิ สุมาปิตาฯ

๕๓๗. ‘‘สุตฺตนฺตํ อภิธมฺมญฺจ, วินยญฺจาปิ เกวลํ;
นวงฺคํ พุทฺธวจนํ, เอสา ธมฺมสภา ตวฯ

๕๓๘. ‘‘สุญฺญตํ อนิมิตฺตญฺจ, วิหารญฺจปฺปณีหิตํ;
อาเนญฺชญฺจ นิโรโธ จ, เอสา ธมฺมกุฏี ตวฯ

๕๓๙. ‘‘ปญฺญาย อโคฺค นิกฺขิโตฺต [อคฺคนิกฺขิโตฺต (สี.)], ปฏิภาเน จ โกวิโท;
สาริปุโตฺตติ นาเมน, ธมฺมเสนาปตี ตวฯ

๕๔๐. ‘‘จุตูปปาตกุสโล, อิทฺธิยา ปารมึ คโต;
โกลิโต นาม นาเมน, โปโรหิโจฺจ ตวํ มุเนฯ

๕๔๑. ‘‘โปราณกวํสธโร, อุคฺคเตโช ทุราสโท;
ธุตวาทีคุเณนโคฺค, อกฺขทโสฺส ตวํ มุเนฯ

๕๔๒. ‘‘พหุสฺสุโต ธมฺมธโร, สพฺพปาฐี จ สาสเน;
อานโนฺท นาม นาเมน, ธมฺมารโกฺข [ธมฺมรโกฺข (สฺยา.)] ตวํ มุเนฯ

๕๔๓. ‘‘เอเต สเพฺพ อติกฺกมฺม, ปเมสิ ภควา มมํ;
วินิจฺฉยํ เม ปาทาสิ, วินเย วิญฺญุเทสิตํฯ

๕๔๔. ‘‘โย โกจิ วินเย ปญฺหํ, ปุจฺฉติ พุทฺธสาวโก;
ตตฺถ เม จินฺตนา นตฺถิ, ตเญฺญวตฺถํ กเถมหํฯ

๕๔๕. ‘‘ยาวตา พุทฺธเขตฺตมฺหิ, ฐเปตฺวา ตํ มหามุนิ;
วินเย มาทิโส นตฺถิ, กุโต ภิโยฺย ภวิสฺสติฯ

๕๔๖. ‘‘ภิกฺขุสเงฺฆ นิสีทิตฺวา, เอวํ คชฺชติ โคตโม;
อุปาลิสฺส สโม นตฺถิ, วินเย ขนฺธเกสุ จฯ

๕๔๗. ‘‘ยาวตา พุทฺธภณิตํ, นวงฺคํ สตฺถุสาสนํ;
วินโยคธํ ตํ [วินโยคธิตํ (สี. อฏฺฐ.), วินเย กถิตํ (สฺยา.)] สพฺพํ,

วินยมูลปสฺสิโน [วินยํ มูลนฺติ ปสฺสโต (สี.)]ฯ

๕๔๘. ‘‘มม กมฺมํ สริตฺวาน, โคตโม สกฺยปุงฺคโว;
ภิกฺขุสเงฺฆ นิสีทิตฺวา, เอตทเคฺค ฐเปสิ มํฯ

๕๔๙. ‘‘สตสหสฺสุปาทาย, อิมํ ฐานํ อปตฺถยึ;
โส เม อโตฺถ อนุปฺปโตฺต, วินเย ปารมึ คโตฯ

๕๕๐. ‘‘สกฺยานํ นนฺทิชนโน, กปฺปโก อาสหํ ปุเร;
วิชหิตฺวาน ตํ ชาตึ, ปุโตฺต ชาโต มเหสิโนฯ

๕๕๑. ‘‘อิโต ทุติยเก กเปฺป, อญฺชโส นาม ขตฺติโย;
อนนฺตเตโช อมิตยโส, ภูมิปาโล มหทฺธโนฯ

๕๕๒. ‘‘ตสฺส รโญฺญ อหํ ปุโตฺต, จนฺทโน นาม ขตฺติโย;
ชาติมเทนุปตฺถโทฺธ, ยสโภคมเทน จฯ

๕๕๓. ‘‘นาคสตสหสฺสานิ, สพฺพาลงฺการภูสิตา;
ติธาปภินฺนา มาตงฺคา, ปริวาเรนฺติ มํ สทาฯ

๕๕๔. ‘‘สพเลหิ ปเรโตหํ, อุยฺยานํ คนฺตุกามโก;
อารุยฺห สิริกํ นาคํ, นครา นิกฺขมึ ตทาฯ

๕๕๕. ‘‘จรเณน จ สมฺปโนฺน, คุตฺตทฺวาโร สุสํวุโต;
เทวโล นาม สมฺพุโทฺธ, อาคจฺฉิ ปุรโต มมฯ

๕๕๖. ‘‘เปเสตฺวา สิริกํ นาคํ, พุทฺธํ อาสาทยึ ตทา;
ตโต สญฺชาตโกโป โส [ชาตโกโปว (สฺยา.)], นาโค นุทฺธรเต ปทํฯ

๕๕๗. ‘‘นาคํ รุณฺณมนํ [รุฎฺฐมนํ (ปี. อฎฺฐ.), ทุฎฺฐมนํ (สี. อฎฺฐ.), รุทฺธปทํ (?)] ทิสฺวา, พุทฺธ โกธํ อกาสหํ;
วิเหสยิตฺวา สมฺพุทฺธํ, อุยฺยานํ อคมาสหํฯ

๕๕๘. ‘‘สาตํ ตตฺถ น วินฺทามิ, สิโร ปชฺชลิโต ยถา;
ปริฬาเหน ฑยฺหามิ, มโจฺฉว พฬิสาทโกฯ

๕๕๙. ‘‘สสาครนฺตา ปถวี, อาทิตฺตา วิย โหติ เม;
ปิตุ สนฺติกุปาคมฺม, อิทํ วจนมพฺรวึฯ

๕๖๐. ‘‘อาสีวิสํว กุปิตํ, อคฺคิกฺขนฺธํว อาคตํ;
มตฺตํว กุญฺชรํ ทนฺตึ, ยํ สยมฺภุมสาทยึฯ

๕๖๑. ‘‘อาสาทิโต มยา พุโทฺธ, โฆโร อุคฺคตโป ชิโน;
ปุรา สเพฺพ วินสฺสาม, ขมาเปสฺสาม ตํ มุนึฯ

๕๖๒. ‘‘โน เจ ตํ นิชฺฌาเปสฺสาม, อตฺตทนฺตํ สมาหิตํ;
โอเรน สตฺตทิวสา, รฎฺฐํ เม วิธมิสฺสติฯ

๕๖๓. ‘‘สุเมขโล โกสิโย จ, สิคฺคโว จาปิ สตฺตโก [สตฺตุโก (สี.)];
อาสาทยิตฺวา อิสโย, ทุคฺคตา เต สรฎฺฐกาฯ

๕๖๔. ‘‘ยทา กุปฺปนฺติ อิสโย, สญฺญตา พฺรหฺมจาริโน;
สเทวกํ วินาเสนฺติ, สสาครํ สปพฺพตํฯ

๕๖๕. ‘‘ติโยชนสหสฺสมฺหิ, ปุริเส สนฺนิปาตยึ;
อจฺจยํ เทสนตฺถาย, สยมฺภุํ อุปสงฺกมึฯ

๕๖๖. ‘‘อลฺลวตฺถา อลฺลสิรา, สเพฺพว ปญฺชลีกตา;
พุทฺธสฺส ปาเท นิปติตฺวา, อิทํ วจนมพฺรวุํ [มพฺรวึ (ก.)]ฯ

๕๖๗. ‘‘ขมสฺสุ ตฺวํ มหาวีร, อภิยาจติ ตํ ชโน;

ปริฬาหํ วิโนเทหิ, มา โน รฎฺฐํ วินาสยฯ

๕๖๘. ‘‘สเทวมานุสา สเพฺพ, สทานวา สรกฺขสา;
อโยมเยน กุเฏฺน, สิรํ ภิเนฺทยฺยุ เม สทาฯ

๕๖๙. ‘‘ทเก [อุทเก (สี. สฺยา.)] อคฺคิ น สณฺฐาติ, พีชํ เสเล น รูหติ;
อคเท กิมิ น สณฺฐาติ, โกโป พุเทฺธ น ชายติฯ

๕๗๐. ‘‘ยถา จ ภูมิ อจลา, อปฺปเมโยฺย จ สาคโร;
อนนฺตโก จ อากาโส, เอวํ พุทฺธา อโขภิยาฯ

๕๗๑. ‘‘สทา ขนฺตา มหาวีรา, ขมิตา จ ตปสฺสิโน;
ขนฺตานํ ขมิตานญฺจ, คมนํ ตํ [โว (สฺยา.)] น วิชฺชติฯ

๕๗๒. ‘‘อิทํ วตฺวาน สมฺพุโทฺธ, ปริฬาหํ วิโนทยํ;
มหาชนสฺส ปุรโต, นภํ อพฺภุคฺคมิ ตทาฯ

๕๗๓. ‘‘เตน กเมฺมนหํ วีร, หีนตฺตํ อชฺฌุปาคโต;
สมติกฺกมฺม ตํ ชาติํ, ปาวิสิํ อภยํ ปุรํฯ

๕๗๔. ‘‘ตทาปิ มํ มหาวีร, ฑยฺหมานํ สุสณฺฐิตํ;
ปริฬาหํ วิโนเทสิ, สยมฺภุญฺจ ขมาปยิํฯ

๕๗๕. ‘‘อชฺชาปิ มํ มหาวีร, ฑยฺหมานํ ติหคฺคิภิ;
นิพฺพาเปสิ ตโย อคฺคี, สีติภาวญฺจ ปาปยิํ [ปาปยี (สี.)]ฯ

๕๗๖. ‘‘เยสํ โสตาวธานตฺถิ, สุณาถ มม ภาสโต;
อตฺถํ ตุมฺหํ ปวกฺขามิ, ยถา ทิฎฺฐํ ปทํ มมฯ

๕๗๗. ‘‘สยมฺภุํ ตํ วิมาเนตฺวา, สนฺตจิตฺตํ สมาหิตํ;
เตน กเมฺมนหํ อชฺช, ชาโตมฺหิ นีจโยนิยํฯ

๕๗๘. ‘‘มา โว ขณํ วิราเธถ, ขณาตีตา หิ โสจเร;
สทเตฺถ วายเมยฺยาถ, ขโณ โว ปฏิปาทิโตฯ

๕๗๙. ‘‘เอกจฺจานญฺจ วมนํ, เอกจฺจานํ วิเรจนํ;
วิสํ หลาหลํ เอเก, เอกจฺจานญฺจ โอสธํฯ

๕๘๐. ‘‘วมนํ ปฏิปนฺนานํ, ผลฎฺฐานํ วิเรจนํ;
โอสธํ ผลลาภีนํ, ปุญฺญเกฺขตฺตํ คเวสินํฯ

๕๘๑. ‘‘สาสเนน วิรุทฺธานํ, วิสํ หลาหลํ ยถา;
อาสีวิโส ทิฎฺฐวิโส [ทฎฺฐวิโส (สฺยา. อฎฺฐ.)], เอวํ ฌาเปติ ตํ นรํฯ

๕๘๒. ‘‘สกิํ ปีตํ หลาหลํ, อุปรุนฺธติ ชีวิตํ;
สาสเนน วิรุชฺฌิตฺวา, กปฺปโกฎิมฺหิ ฑยฺหติฯ

๕๘๓. ‘‘ขนฺติยา อวิหึสาย, เมตฺตจิตฺตวตาย จ;
สเทวกํ โส ตารติ, ตสฺมา เต อวิราธิยา [อวิโรธิโย (สี.), เต อวิโรธิยา (สฺยา.)]ฯ

๕๘๔. ‘‘ลาภาลาเภ น สชฺชนฺติ, สมฺมานนวิมานเน;
ปถวีสทิสา พุทฺธา, ตสฺมา เต น วิราธิยา [เต น วิโรธิยา (สี. สฺยา.)]ฯ

๕๘๕. ‘‘เทวทเตฺต จ วธเก, โจเร องฺคุลิมาลเก;
ราหุเล ธนปาเล จ, สเพฺพสํ สมโก มุนิฯ

๕๘๖. ‘‘เอเตสํ ปฏิโฆ นตฺถิ, ราโคเมสํ น วิชฺชติ;
สเพฺพสํ สมโก พุโทฺธ, วธกโสฺสรสสฺส จฯ

๕๘๗. ‘‘ปเนฺถ ทิสฺวาน กาสาวํ, ฉฑฺฑิตํ มีฬฺหมกฺขิตํ;
สิรสฺมึ อญฺชลึ กตฺวา, วนฺทิตพฺพํ อิสิทฺธชํฯ

๕๘๘. ‘‘อพฺภตีตา จ เย พุทฺธา, วตฺตมานา อนาคตา;
ธเชนาเนน สุชฺฌนฺติ, ตสฺมา เอเต นมสฺสิยาฯ

๕๘๙. ‘‘สตฺถุกปฺปํ สุวินยํ, ธาเรมิ หทเยนหํ;
นมสฺสมาโน วินยํ, วิหริสฺสามิ สพฺพทาฯ

๕๙๐. ‘‘วินโย อาสโย มยฺหํ, วินโย ฐานจงฺกมํ;
กเปฺปมิ วินเย วาสํ, วินโย มม โคจโรฯ

๕๙๑. ‘‘วินเย ปารมิปฺปโตฺต, สมเถ จาปิ โกวิโท;
อุปาลิ ตํ มหาวีร, ปาเท วนฺทติ สตฺถุโนฯ

๕๙๒. ‘‘โส อหํ วิจริสฺสามิ, คามา คามํ ปุรา ปุรํ;
นมสฺสมาโน สมฺพุทฺธํ, ธมฺมสฺส จ สุธมฺมตํฯ

๕๙๓. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ, ภวา สเพฺพ สมูหตา;
สพฺพาสวา ปริกฺขีณา, นตฺถิ ทานิ ปุนพฺภโวฯ

๕๙๔. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ, พุทฺธเสฎฺฐสฺส สนฺติเก;
ติโสฺส วิชฺชา อนุปฺปตฺตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ

๕๙๕. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฎฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อุปาลิ เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อุปาลิเตฺถรสฺสาปทานํ ฉฎฺฐํฯ

๓-๗. อญฺญาสิโกณฺฑญฺญเตฺถรอปทานํ

๕๙๖. ‘‘ปทุมุตฺตรสมฺพุทฺธํ, โลกเชฎฺฐํ วินายกํ;
พุทฺธภูมิมนุปฺปตฺตํ, ปฐมํ อทฺทสํ อหํฯ

๕๙๗.ยาวตา โพธิยา มูเล, ยกฺขา สเพฺพ สมาคตา;
สมฺพุทฺธํ ปริวาเรตฺวา, วนฺทนฺติ ปญฺชลีกตาฯ

๕๙๘.สเพฺพ เทวา ตุฏฺฐมนา, อากาเส สญฺจรนฺติ เต;
พุโทฺธ อยํ อนุปฺปโตฺต, อนฺธการตโมนุโทฯ

๕๙๙.เตสํ หาสปเรตานํ, มหานาโท อวตฺตถ;
กิเลเส ฌาปยิสฺสาม, สมฺมาสมฺพุทฺธสาสเนฯ

๖๐๐.“เทวานํ คิรมญฺญาย, วาจาสภิมุทีริหํ;
หโฏฺฐ หเฏฺฐน จิเตฺตน, อาทิภิกฺขมทาสหํฯ

๖๐๑.“มม สงฺกปฺปมญฺญาย, สตฺถา โลเก อนุตฺตโร;
เทวสเงฺฆ นิสีทิตฺวา, อิมา คาถา อภาสถฯ

๖๐๒.‘‘สตฺตาหํ อภินิกฺขมฺม, โพธึ อชฺฌคมํ อหํ;
อิทํ เม ปฐมํ ภตฺตํ, พฺรหฺมจาริสฺส ยาปนํฯ

๖๐๓.‘‘ตุสิตา หิ อิธาคนฺตฺวา, โย เม ภิกฺขํ อุปานยิ;
ตมหํ กิตฺตยิสฺสามิ, สุโณถ มม ภาสโตฯ

๖๐๔.‘‘ตึสกปฺปสหสฺสานิ [ตึสมเตฺต กปฺปสคเสฺส (สฺยา. ก.)], เทวรชฺชํ กริสฺสติ;
สเพฺพ เทเว อภิโภตฺวา, ติทิวํ อาวสิสฺสติฯ

๖๐๕.‘‘เทวโลกา จวิตฺวาน, มนุสฺสตฺตํ คมิสฺสติ;
สหสฺสธา จกฺกวตฺตี, ตตฺถ รชฺชํ กริสฺสติฯ

๖๐๖.‘‘กปฺปสตสหสฺสมฺหิ, โอกฺกากกุลสมฺภโว;
โคตโม นาม โคเตฺตน, สตฺถา โลเก ภวิสฺสติฯ

๖๐๗.‘‘ติทสา โส จวิตฺวาน, มนุสฺสตฺตํ คมิสฺสติ;
อคารา ปพฺพชิตฺวาน, ฉพฺพสฺสานิ วสิสฺสติฯ

๖๐๘.‘‘ตโต สตฺตมเก วเสฺส, พุโทฺธ สจฺจํ กเถสฺสติ;
โกณฺฑโญฺญ นาม นาเมน, ปฐมํ สจฺฉิกาหิติ’ฯ

๖๐๙.“นิกฺขเนฺตนานุปพฺพชึ , ปธานํ สุกตํ มยา;
กิเลเส ฌาปนตฺถาย, ปพฺพชึ อนคาริยํฯ

๖๑๐.“อภิคนฺตฺวาน สพฺพญฺญู, พุโทฺธ โลเก สเทวเก;
อิสินาเม มิคารเญฺญ [อิมินา เม มหารญฺญํ (สฺยา.), อิมินา เม มิคารญฺญํ (ก.)], อมต เภริมาหนิฯ

๖๑๑.“โส ทานิ ปโตฺต อมตํ, สนฺติปทมนุตฺตรํ;
สพฺพาสเว ปริญฺญาย, วิหรามิ อนาสโวฯ

๖๑๒.“ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;

ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อญฺญาสิโกณฺฑโญฺญ [อญฺญาตโกณฺฑโญฺญ (สี.), อญฺญา โกณฺฑโญฺญ (สฺยา.)] เถโร อิมา

คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อญฺญาสิโกณฺฑญฺญเตฺถรสฺสาปทานํ สตฺตมํฯ

๓-๘. ปิโณฺฑลภารทฺวาชเตฺถรอปทานํ

๖๑๓.‘‘ปทุมุตฺตโร นาม ชิโน, สยมฺภู อคฺคปุคฺคโล;
ปุรโต หิมวนฺตสฺส, จิตฺตกูเฏ วสี ตทาฯ

๖๑๔.‘‘อภีตรูโป ตตฺถาสิํ, มิคราชา จตุกฺกโม;
ตสฺส สทฺทํ สุณิตฺวาน, วิกฺขมฺภนฺติ พหุชฺชนาฯ

๖๑๕.‘‘สุผุลฺลํ ปทุมํ คยฺห, อุปคจฺฉิํ นราสภํ;
วุฏฺฐิตสฺส สมาธิมฺหา, พุทฺธสฺส อภิโรปยิํฯ

๖๑๖.‘‘จาตุทฺทิสํ นมสฺสิตฺวา, พุทฺธเสฏฺฐํ นรุตฺตมํ;
สกํ จิตฺตํ ปสาเทตฺวา, สีหนาทํ นทิํ อหํ [ตทา (สฺยา.)]ฯ

๖๑๗.‘‘ปทุมุตฺตโร โลกวิทู, อาหุตีนํ ปฏิคฺคโห;
สกาสเน นิสีทิตฺวา, อิมา คาถา อภาสถฯ

๖๑๘.‘‘‘พุทฺธสฺส คิรมญฺญาย, สเพฺพ เทวา สมาคตา;
อาคโต วทตํ เสโฏฺฐ, ธมฺมํ โสสฺสาม ตํ มยํฯ

๖๑๙.‘‘‘เตสํ หาสปเรตานํ, ปุรโต โลกนายโก;
มม สทฺทํ [กมฺมํ (?)] ปกิเตฺตสิ, ทีฆทสฺสี มหามุนิ’ฯ

๖๒๐.‘‘เยนิทํ ปทุมํ ทินฺนํ, สีหนาโท จ นาทิโต;
ตมหํ กิตฺตยิสฺสามิ, สุณาถ มม ภาสโตฯ

๖๒๑.‘‘‘อิโต อฏฺฐมเก กเปฺป, จกฺกวตฺตี ภวิสฺสติ;
สตฺตรตนสมฺปโนฺน จตุทีปมฺหิ อิสฺสโรฯ

๖๒๒.‘‘‘การยิสฺสติ อิสฺสริยํ [อิสฺสรํ (สฺยา. ก.)], มหิยา จตุสฏฺฐิยา;
ปทุโม นาม นาเมน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๖๒๓.‘‘กปฺปสตสหสฺสมฺหิ , โอกฺกากกุลสมฺภโว;
โคตโม นาม โคเตฺตน, สตฺถา โลเก ภวิสฺสติฯ

๖๒๔.ปกาสิเต ปาวจเน, พฺรหฺมพนฺธุ ภวิสฺสติ;
พฺรหฺมญฺญา อภินิกฺขมฺม, ปพฺพชิสฺสติ ตาวเท’ฯ

๖๒๕. ‘‘ปธานปหิตโตฺต โส, อุปสโนฺต นิรูปธิ;
สพฺพาสเว ปริญฺญาย, นิพฺพายิสฺสตินาสโวฯ

๖๒๖. ‘‘วิชเน ปนฺตเสยฺยมฺหิ, วาฬมิคสมากุเล;
สพฺพาสเว ปริญฺญาย, นิพฺพายิสฺสตินาสโวฯ

๖๒๗. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ปิโณฺฑลภารทฺวาโช เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ปิโณฺฑลภารทฺวาชเตฺถรสฺสาปทานํ อฏฺฐมํฯ

๓-๙. ขทิรวนิยเรวตเตฺถรอปทานํ

๖๒๘. ‘‘คงฺคา ภาคีรถี นาม, หิมวนฺตา ปภาวิตา;
กุติเตฺถ นาวิโก อาสึ, โอริเม จ ตรึ [โอริมํ จ ตเร (สฺยา.)] อหํฯ

๖๒๙. ‘‘ปทุมุตฺตโร นายโก, สมฺพุโทฺธ ทฺวิปทุตฺตโม;
วสี สตสหเสฺสหิ, คงฺคาตีรมุปาคโต [ปุเพฺพ มยฺหํ สุตํ อาสิ,§‘‘ปทุมุตฺตรนายโก; วสี สตสหเสฺสหิ, คงฺคาโสตํ ตริสฺสติ‘‘; (สี.)]ฯ

๖๓๐. ‘‘พหู นาวา สมาเนตฺวา, วฑฺฒกีหิ [จมฺมเกหิ (ก.)] สุสงฺขตํ;
นาวาย [นาวานํ (ก.)] ฉทนํ กตฺวา, ปฏิมานิํ นราสภํฯ

๖๓๑. ‘‘อาคนฺตฺวาน จ สมฺพุโทฺธ, อารูหิ ตญฺจ นาวกํ;
วาริมเชฺฌ ฐิโต สตฺถา, อิมา คาถา อภาสถฯ

๖๓๒. ‘‘‘โย โส ตาเรสิ สมฺพุทฺธํ, สงฺฆญฺจาปิ อนาสวํ;
เตน จิตฺตปฺปสาเทน, เทวโลเก รมิสฺสติฯ

๖๓๓. ‘‘‘นิพฺพตฺติสฺสติ เต พฺยมฺหํ, สุกตํ นาวสณฺฐิตํ;
อากาเส ปุปฺผฉทนํ, ธารยิสฺสติ สพฺพทาฯ

๖๓๔. ‘‘‘อฏฺฐปญฺญาสกปฺปมฺหิ , ตารโก [ตารโณ (สฺยา.)] นาม ขตฺติโย;
จาตุรโนฺต วิชิตาวี, จกฺกวตฺตี ภวิสฺสติฯ

๖๓๕. ‘‘‘สตฺตปญฺญาสกปฺปมฺหิ , จมฺมโก [จมฺปโก (สี.), จมฺพโก (สฺยา.)] นาม ขตฺติโย;
อุคฺคจฺฉโนฺตว สูริโย, โชติสฺสติ มหพฺพโลฯ

๖๓๖. ‘‘‘กปฺปสตสหสฺสมฺหิ, โอกฺกากกุลสมฺภโว;
โคตโม นาม โคเตฺตน, สตฺถา โลเก ภวิสฺสติฯ

๖๓๗. ‘‘‘ติทสา โส จวิตฺวาน, มนุสฺสตฺตํ คมิสฺสติ;
เรวโต นาม นาเมน, พฺรหฺมพนฺธุ ภวิสฺสติฯ

๖๓๘. ‘‘‘อคารา นิกฺขมิตฺวาน, สุกฺกมูเลน โจทิโต;

โคตมสฺส ภควโต, สาสเน ปพฺพชิสฺสติฯ

๖๓๙. ‘‘โส ปจฺฉา ปพฺพชิตฺวาน, ยุตฺตโยโค วิปสฺสโก;
สพฺพาสเว ปริญฺญาย, นิพฺพายิสฺสตินาสโว’ฯ

๖๔๐. ‘‘วีริยํ [วิริยํ (สี. สฺยา.)] เม ธุรโธรยฺหํ, โยคเกฺขมาธิวาหนํ;
ธาเรมิ อนฺติมํ เทหํ, สมฺมาสมฺพุทฺธสาสเนฯ

๖๔๑. ‘‘สตสหเสฺส กตํ กมฺมํ, ผลํ ทเสฺสสิ เม อิธ;
สุมุตฺโต สรเวโคว, กิเลเส ฌาปยี มมฯ

๖๔๒. ‘‘ตโต มํ วนนิรตํ, ทิสฺวา โลกนฺตคู มุนิ;
วนวาสิภิกฺขูนคฺคํ, ปญฺญเปสิ มหามติฯ

๖๔๓. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ขทิรวนิโย เรวโต เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ขทิรวนิยเรวตเตฺถรสฺสาปทานํ นวมํฯ

๓-๑๐. อานนฺทเตฺถรอปทานํ

๖๔๔. ‘‘อารามทฺวารา นิกฺขมฺม, ปทุมุตฺตโร มหามุนิ;
วเสฺสโนฺต อมตํ วุฏฺฐิํ, นิพฺพาเปสิ มหาชนํฯ

๖๔๕. ‘‘สตสหสฺสํ เต ธีรา, ฉฬภิญฺญา มหิทฺธิกา;
ปริวาเรนฺติ สมฺพุทฺธํ, ฉายาว อนปายินี [อนุปายินี (สฺยา. ก.)]ฯ

๖๔๖. ‘‘หตฺถิกฺขนฺธคโต อาสิํ, เสตจฺฉตฺตํ วรุตฺตมํ;
สุจารุรูปํ ทิสฺวาน, วิตฺติ เม อุทปชฺชถฯ

๖๔๗. ‘‘โอรุยฺห หตฺถิขนฺธมฺหา, อุปคจฺฉิํ นราสภํ;
รตนามยฉตฺตํ เม, พุทฺธเสฏฺฐสฺส ธารยิํฯ

๖๔๘. ‘‘มม สงฺกปฺปมญฺญาย, ปทุมุตฺตโร มหาอิสิ;
ตํ กถํ ฐปยิตฺวาน, อิมา คาถา อภาสถฯ

๖๔๙. ‘‘‘โย โส ฉตฺตมธาเรสิ, โสณฺณาลงฺการภูสิตํ;
ตมหํ กิตฺตยิสฺสามิ, สุโณถ มม ภาสโตฯ

๖๕๐. ‘‘‘อิโต คนฺตฺวา อยํ โปโส, ตุสิตํ อาวสิสฺสติ;
อนุโภสฺสติ สมฺปตฺติํ, อจฺฉราหิ ปุรกฺขโตฯ

๖๕๑. ‘‘‘จตุตฺติํสติกฺขตฺตุญฺจ, เทวรชฺชํ กริสฺสติ;
พลาธิโป อฏฺฐสตํ, วสุธํ อาวสิสฺสติฯ

๖๕๒.“อฏฺฐปญฺญาสกฺขตฺตุญฺจ, จกฺกวตฺตี ภวิสฺสติ;
ปเทสรชฺชํ วิปุลํ, มหิยา การยิสฺสติฯ

๖๕๓.“‘กปฺปสตสหสฺสมฺหิ , โอกฺกากกุลสมฺภโว;
โคตโม นาม โคเตฺตน, สตฺถา โลเก ภวิสฺสติฯ

๖๕๔.“สกฺยานํ กุลเกตุสฺส, ญาติพนฺธุ ภวิสฺสติ;
อานโนฺท นาม นาเมน, อุปฏฺฐาโก มเหสิโนฯ

๖๕๕.“อาตาปี นิปโก จาปิ, พาหุสเจฺจ สุโกวิโท;
นิวาตวุตฺติ อตฺถโทฺธ, สพฺพปาฐี ภวิสฺสติฯ

๖๕๖.“‘ปธานปหิตโตฺต โส, อุปสโนฺต นิรูปธิ;
สพฺพาสเว ปริญฺญาย, นิพฺพายิสฺสตินาสโวฯ

๖๕๗.“‘สนฺติ อารญฺญกา นาคา, กุญฺชรา สฏฺฐิหายนา;
ติธาปภินฺนา มาตงฺคา, อีสาทนฺตา อุรูฬฺหวาฯ

๖๕๘.“อเนกสตสหสฺสา, ปณฺฑิตาปิ มหิทฺธิกา;
สเพฺพ เต พุทฺธนาคสฺส, น โหนฺตุ ปณิธิมฺหิ เต’ [น โหนฺติ ปริวิมฺภิตา (สฺยา.), น โหนฺติ ปณิธิมฺหิ เต (ก.)]ฯ

๖๕๙.‘อาทิยาเม นมสฺสามิ, มชฺฌิเม อถ ปจฺฉิเม;
ปสนฺนจิโตฺต สุมโน, พุทฺธเสฏฺฐํ อุปฏฺฐหึฯ

๖๖๐.“อาตาปี นิปโก จาปิ, สมฺปชาโน ปติสฺสโต;
โสตาปตฺติผลํ ปโตฺต, เสขภูมีสุ โกวิโทฯ

๖๖๑.“สตสหสฺสิโต กเปฺป, ยํ กมฺมมภินีหรึ;
ตาหํ ภูมิมนุปฺปโตฺต, ฐิตา สทฺธมฺมมาจลา [ฐิโต สทฺธมฺมมาจโล (สี.), ฐิตา สทฺธา มหปฺผลา (สฺยา.)]ฯ

๖๖๒.“สฺวาคตํ วต เม อาสิ, พุทฺธเสฏฺฐสฺส สนฺติเก;
ติโสฺส วิชฺชา อนุปฺปตฺตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ

๖๖๓.“ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อานโนฺท เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อานนฺทเตฺถรสฺสาปทานํ ทสมํฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

พุโทฺธ ปเจฺจกพุโทฺธ จ, สาริปุโตฺต จ โกลิโต;
กสฺสโป อนุรุโทฺธ จ, ปุณฺณเตฺถโร อุปาลิ จฯ

อญฺญาสิโกณฺฑโญฺญ ปิโณฺฑโล, เรวตานนฺทปณฺฑิโต;
ฉสตานิ จ ปญฺญาส, คาถาโย สพฺพปิณฺฑิตาฯ

อปทาเน พุทฺธวโคฺค ปฐโมฯ

๒. สีหาสนิยวโคฺค

๑. สีหาสนทายกเตฺถรอปทานํ

๑. “นิพฺพุเต โลกนาถมฺหิ, สิทฺธเตฺถ ทฺวิปทุตฺตเม [ทิปทุตฺตเม (สี. สฺยา.)];
วิตฺถาริเก ปาวจเน, พาหุชญฺญมฺหิ สาสเนฯ

๒. “ปสนฺนจิโตฺต สุมโน, สีหาสนมกาสหํ;
สีหาสนํ กริตฺวาน, ปาทปีฐมกาสหํฯ

๓. “สีหาสเน จ วสฺสเนฺต, ฆรํ ตตฺถ อกาสหํ;
เตน จิตฺตปฺปสาเทน, ตุสิตํ อุปปชฺชหํฯ

๔. “อายาเมน จตุพฺพีส, โยชนํ อาสิ [โยชนาสิํสุ (สฺยา. ก.)] ตาวเท;
วิมานํ สุกตํ มยฺหํ, วิตฺถาเรน จตุทฺทสฯ

๕. “สตํ [สตฺต (สฺยา.)] กญฺญาสหสฺสานิ, ปริวาเรนฺติ มํ สทา;
โสณฺณมยญฺจ ปลฺลงฺกํ, พฺยเมฺห อาสิ สุนิมฺมิตํฯ

๖. “หตฺถิยานํ อสฺสยานํ, ทิพฺพยานํ อุปฏฺฐิตํ;
ปาสาทา สิวิกา เจว, นิพฺพตฺตนฺติ ยทิจฺฉกํฯ

๗. “มณิมยา จ ปลฺลงฺกา, อเญฺญ สารมยา พหู;
นิพฺพตฺตนฺติ มมํ สเพฺพ, สีหาสนสฺสิทํ ผลํฯ

๘. “โสณฺณมยา รูปิมยา, ผลิกาเวฬุริยามยา;
ปาทุกา อภิรูหามิ, ปาทปีฐสฺสิทํ ผลํฯ

๙. “จตุนฺนวุติโต [จตุนวุเต อิโต (สี. สฺยา.)] กเปฺป, ยํ กมฺมมกริํ ตทา;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, ปุญฺญกมฺมสฺสิทํ ผลํฯ

๑๐. “เตสตฺตติมฺหิโต กเปฺป, อินฺทนามา ตโย ชนา;
เทฺวสตฺตติมฺหิโต กเปฺป, ตโย สุมนนามกาฯ

๑๑. “สมสตฺตติโต กเปฺป, ตโย วรุณนามกา;
สตฺตรตนสมฺปนฺนา, จตุทีปมฺหิ อิสฺสราฯ

๑๒. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สีหาสนทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สีหาสนทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ปฐมํฯ

๒. เอกตฺถมฺภิกเตฺถรอปทานํ

๑๓. “สิทฺธตฺถสฺส ภควโต, มหาปูคคโณ อหุ;
สรณํ คตา จ เต พุทฺธํ, สทฺทหนฺติ ตถาคตํฯ

๑๔. “สเพฺพ สงฺคมฺม มเนฺตตฺวา, มาฬํ กุพฺพนฺติ สตฺถุโน;
เอกตฺถมฺภํ อลภนฺตา, วิจินนฺติ พฺรหาวเนฯ

๑๕. “เตหํ อรเญฺญ ทิสฺวาน, อุปคมฺม คณํ ตทา;
อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวาน, ปริปุจฺฉึ คณํ อหํฯ

๑๖. “เต เม ปุฎฺฐา วิยากํสุ, สีลวโนฺต อุปาสกา;
มาฬํ มยํ กตฺตุกามา, เอกตฺถโมฺภ น ลพฺภติฯ

๑๗. “เอกตฺถมฺภํ มมํ เทถ, อหํ ทสฺสามิ สตฺถุโน;
อาหริสฺสามหํ ถมฺภํ, อโปฺปสฺสุกฺกา ภวนฺตุ เต [ภวนฺตุ โว (สี.), ภวาถ โว (?)]ฯ

๑๘. “เต เม ถมฺภํ ปเวจฺฉึสุ, ปสนฺนา ตุฎฺฐมานสา;
ตโต ปฎินิวตฺติตฺวา, อคมํสุ สกํ ฆรํฯ

๑๙. “อจิรํ คเต ปูคคเณ, ถมฺภํ อหาสหํ ตทา;
หโฎฺฐ หเฎฺฐน จิเตฺตน, ปฐมํ อุสฺสเปสหํฯ

๒๐. “เตน จิตฺตปฺปสาเทน, วิมานํ อุปปชฺชหํ;
อุพฺพิทฺธํ ภวนํ มยฺหํ, สตฺตภูมํ [สตภูมํ (สี. ก.)] สมุคฺคตํฯ

๒๑. “วชฺชมานาสุ เภรีสุ, ปริจาเรมหํ สทา;
ปญฺจปญฺญาสกปฺปมฺหิ, ราชา อาสึ ยโสธโรฯ

๒๒. “ตตฺถาปิ ภวนํ มยฺหํ, สตฺตภูมํ สมุคฺคตํ;
กูฎาคารวรูเปตํ, เอกตฺถมฺภํ มโนรมํฯ

๒๓. “เอกวีสติกปฺปมฺหิ, อุเทโน นาม ขตฺติโย;
ตตฺราปิ ภวนํ มยฺหํ, สตฺตภูมํ สมุคฺคตํฯ

๒๔. “ยํ ยํ โยนุปปชฺชามิ, เทวตฺตํ อถ มานุสํ;
อนุโภมิ สุขํ สพฺพํ [สพฺพเมตํ (สฺยา.)], เอกตฺถมฺภสฺสิทํ ผลํฯ

๒๕. “จตุนฺนวุติโต กเปฺป, ยํ ถมฺภมททํ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, เอกตฺถมฺภสฺสิทํ ผลํฯ

๒๖. “ปฎิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฎฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา เอกตฺถมฺภิโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

เอกตฺถมฺภิกเตฺถรสฺสาปทานํ ทุติยํฯ

๓. นนฺทเตฺถรอปทานํ

๒๗. “ปทุมุตฺตรสฺส ภควโต, โลกเชฏฺฐสฺส ตาทิโน;
วตฺถํ โขมํ มยา ทินฺนํ, สยมฺภุสฺส มเหสิโนฯ

๒๘. “ตํ เม พุโทฺธ วิยากาสิ, ชลชุตฺตรนามโก;
‘อิมินา วตฺถทาเนน, เหมวโณฺณ ภวิสฺสสิฯ

๒๙. “‘เทฺว สมฺปตฺตี อนุโภตฺวา, กุสลมูเลหิ โจทิโต;
โคตมสฺส ภควโต, กนิโฏฺฐ ตฺวํ ภวิสฺสสิฯ

๓๐. “‘ราครโตฺต สุขสีโล, กาเมสุ เคธมายุโต;
พุเทฺธน โจทิโต สโนฺต, ตทา [ตโต (สฺยา.)] ตฺวํ ปพฺพชิสฺสสิฯ

๓๑. “‘ปพฺพชิตฺวาน ตฺวํ ตตฺถ, กุสลมูเลน โจทิโต;
สพฺพาสเว ปริญฺญาย, นิพฺพายิสฺสสินาสโว’ฯ

๓๒. “สตฺต [สต (สฺยา.)] กปฺปสหสฺสมฺหิ, จตุโร เจฬนามกา;
สฏฺฐิ กปฺปสหสฺสมฺหิ, อุปเจลา จตุชฺชนาฯ

๓๓. “ปญฺจ กปฺปสหสฺสมฺหิ, เจฬาว จตุโร ชนา;
สตฺตรตนสมฺปนฺนา, จตุทีปมฺหิ อิสฺสราฯ

๓๔. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา นโนฺท เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

นนฺทเตฺถรสฺสาปทานํ ตติยํฯ

๔. จูฬปนฺถกเตฺถรอปทานํ

๓๕. “ปทุมุตฺตโร นาม ชิโน, อาหุตีนํ ปฏิคฺคโห;
คณมฺหา วูปกโฏฺฐ โส, หิมวเนฺต วสี ตทาฯ

๓๖. “อหมฺปิ หิมวนฺตมฺหิ, วสามิ อสฺสเม ตทา;
อจิราคตํ มหาวีรํ, อุเปสึ โลกนายกํฯ

๓๗. “ปุปฺผจฺฉตฺตํ คเหตฺวาน, อุปคจฺฉึ นราสภํ;
สมาธึ สมาปชฺชนฺตํ, อนฺตรายมกาสหํฯ

๓๘. “อุโภ หเตฺถหิ ปคฺคยฺห, ปุปฺผจฺฉตฺตํ อทาสหํ;
ปฏิคฺคเหสิ ภควา, ปทุมุตฺตโร มหามุนิฯ

๓๙. “สเพฺพ เทวา อตฺตมนา, หิมวนฺตํ อุเปนฺติ เต;
สาธุการํ ปวเตฺตสุํ, อนุโมทิสฺสติ จกฺขุมาฯ

๔๐. “อิทํ วตฺวาน เต เทวา, อุปคจฺฉุํ นรุตฺตมํ;
อากาเส ธารยนฺตสฺส [ธารยนฺตํ เม (ก), ธารยโต เม (?)], ปทุมจฺฉตฺตมุตฺตมํฯ

๔๑. ‘‘สตปตฺตฉตฺตํ ปคฺคยฺห, อทาสิ ตาปโส มม;
‘ตมหํ กิตฺตยิสฺสามิ, สุณาถ มม ภาสโตฯ

๔๒. ‘‘‘ปญฺจวีสติกปฺปานิ, เทวรชฺชํ กริสฺสติ;
จตุตฺตึสติกฺขตฺตุญฺจ, จกฺกวตฺตี ภวิสฺสติฯ

๔๓. ‘‘‘ยํ ยํ โยนึ สํสรติ, เทวตฺตํ อถ มานุสํ;
อโพฺภกาเส ปติฏฺฐนฺตํ, ปทุมํ ธารยิสฺสติ’ฯ

๔๔. ‘‘กปฺปสตสหสฺสมฺหิ, โอกฺกากกุลสมฺภโว;
โคตโม นาม โคเตฺตน [นาเมน (สี. ก.)], สตฺถา โลเก ภวิสฺสติฯ

๔๕. ‘‘‘ปกาสิเต ปาวจเน, มนุสฺสตฺตํ ลภิสฺสติ;
มโนมยมฺหิ กายมฺหิ, อุตฺตโม โส ภวิสฺสติฯ

๔๖. ‘‘‘เทฺว ภาตโร ภวิสฺสนฺติ, อุโภปิ ปนฺถกวฺหยา;
อนุโภตฺวา อุตฺตมตฺถํ, โชตยิสฺสนฺติ สาสนํ’ฯ

๔๗.‘‘โสหํ อฏฺฐารสวโสฺส [โส อฏฺฐารสวโสฺสหํ (สฺยา.)], ปพฺพชึ อนคาริยํ;
วิเสสาหํ น วินฺทามิ, สกฺยปุตฺตสฺส สาสเนฯ

๔๘. ‘‘ทนฺธา มยฺหํ คตี อาสิ, ปริภูโต ปุเร อหุํ [อหํ (สฺยา.)];
ภาตา จ มํ ปณาเมสิ, คจฺฉ ทานิ สกํ ฆรํฯ

๔๙. ‘‘โสหํ ปณามิโต สโนฺต, สงฺฆารามสฺส โกฏฺฐเก;
ทุมฺมโน ตตฺถ อฏฺฐาสึ, สามญฺญสฺมึ อเปกฺขวาฯ

๕๐. ‘‘ภควา ตตฺถ [อเถตฺถ สตฺถา (สี. สฺยา.)] อาคจฺฉิ, สีสํ มยฺหํ ปรามสิ;
พาหาย มํ คเหตฺวาน, สงฺฆารามํ ปเวสยิฯ

๕๑. ‘‘อนุกมฺปาย เม สตฺถา, อทาสิ ปาทปุญฺฉนึ;
เอวํ สุทฺธํ อธิเฏฺฐหิ, เอกมนฺตมธิฏฺฐหํฯ

๕๒. ‘‘หเตฺถหิ ตมหํ คยฺห, สริํ โกกนทํ อหํ;
ตตฺถ จิตฺตํ วิมุจฺจิ เม, อรหตฺตํ อปาปุณึฯ

๕๓. ‘‘มโนมเยสุ กาเยสุ, สพฺพตฺถ ปารมึ คโต;
สพฺพาสเว ปริญฺญาย, วิหรามิ อนาสโวฯ

๕๔. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา จูฬปนฺถโก [จุลฺลปนฺถโก (สี. สฺยา.)] เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

จูฬปนฺถกเตฺถรสฺสาปทานํ จตุตฺถํฯ

๕. ปิลินฺทวจฺฉเตฺถรอปทานํ

๕๕. “นิพฺพุเต โลกนาถมฺหิ, สุเมเธ อคฺคปุคฺคเล;
ปสนฺนจิโตฺต สุมโน, ถูปปูชํ อกาสหํฯ

๕๖. “เย จ ขีณาสวา ตตฺถ, ฉฬภิญฺญา มหิทฺธิกา;
เตหํ ตตฺถ สมาเนตฺวา, สงฺฆภตฺตํ อกาสหํฯ

๕๗. “สุเมธสฺส ภควโต, อุปฏฺฐาโก ตทา อหุ;
สุเมโธ นาม นาเมน, อนุโมทิตฺถ โส ตทาฯ

๕๘. “เตน จิตฺตปฺปสาเทน, วิมานํ อุปปชฺชหํ;
ฉฬาสีติสหสฺสานิ, อจฺฉราโย รมึสุ เมฯ

๕๙. “มเมว อนุวตฺตนฺติ, สพฺพกาเมหิ ตา สทา;
อเญฺญ เทเว อภิโภมิ, ปุญฺญกมฺมสฺสิทํ ผลํฯ

๖๐. “ปญฺจวีสติกปฺปมฺหิ, วรุโณ นาม ขตฺติโย;
วิสุทฺธโภชโน [สุสุทฺธโภชโน (สี.)] อาสึ, จกฺกวตฺตี อหํ ตทาฯ

๖๑. “น เต พีชํ ปวปนฺติ, นปิ นียนฺติ นงฺคลา;
อกฏฺฐปากิมํ สาลึ, ปริภุญฺชนฺติ มานุสาฯ

๖๒. “ตตฺถ รชฺชํ กริตฺวาน, เทวตฺตํ ปุน คจฺฉหํ;
ตทาปิ เอทิสา มยฺหํ, นิพฺพตฺตา โภคสมฺปทาฯ

๖๓. “น มํ มิตฺตา อมิตฺตา วา, หึสนฺติ สพฺพปาณิโน;
สเพฺพสมฺปิ ปิโย โหมิ, ปุญฺญกมฺมสฺสิทํ ผลํฯ

๖๔. “ตึสกปฺปสหสฺสมฺหิ , ยํ ทานมททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, คนฺธาเลปสฺสิทํ ผลํฯ

๖๕. “อิมสฺมึ ภทฺทเก กเปฺป, เอโก อาสึ ชนาธิโป;
มหานุภาโว ราชาหํ [ราชีสิ (สฺยา. ก.)], จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๖๖. “โสหํ ปญฺจสุ สีเลสุ, ฐเปตฺวา ชนตํ พหุํ;
ปาเปตฺวา สุคตึเยว, เทวตานํ ปิโย อหุํฯ

๖๗. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ปิลินฺทวโจฺฉ [ปิลินฺทิวโจฺฉ (สี.)] เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ปิลินฺทวจฺฉเตฺถรสฺสาปทานํ ปญฺจมํฯ

๖. ราหุลเตฺถรอปทานํ

๖๘. “ปทุมุตฺตรสฺส ภควโต, โลกเชฏฺฐสฺส ตาทิโน;
สตฺตภูมมฺหิ ปาสาเท, อาทาสํ สนฺถรึ อหํฯ

๖๙. “ขีณาสวสหเสฺสหิ, ปริกิโณฺณ มหามุนิ;
อุปาคมิ คนฺธกุฏึ, ทฺวิปทิโนฺท [ทิปทิโนฺท (สี. สฺยา.)] นราสโภฯ

๗๐. “วิโรเจโนฺต [วิโรจยํ (สฺยา.)] คนฺธกุฏึ, เทวเทโว นราสโภ;
ภิกฺขุสเงฺฆ ฐิโต สตฺถา, อิมา คาถา อภาสถฯ

๗๑. “‘เยนายํ โชติตา เสยฺยา, อาทาโสว สุสนฺถโต;
ตมหํ กิตฺตยิสฺสามิ, สุณาถ มม ภาสโตฯ

๗๒. “‘โสณฺณมยา รูปิมยา, อโถ เวฬุริยามยา;
นิพฺพตฺติสฺสนฺติ ปาสาทา, เย เกจิ มนโส ปิยาฯ

๗๓. “‘จตุสฏฺฐิกฺขตฺตุํ เทวิโนฺท, เทวรชฺชํ กริสฺสติ;
สหสฺสกฺขตฺตุํ จกฺกวตฺตี, ภวิสฺสติ อนนฺตราฯ

๗๔. “‘เอกวีสติกปฺปมฺหิ, วิมโล นาม ขตฺติโย;
จาตุรโนฺต วิชิตาวี, จกฺกวตฺตี ภวิสฺสติฯ

๗๕. “‘นครํ เรณุวตี นาม, อิฏฺฐกาหิ สุมาปิตํ;
อายามโต ตีณิ สตํ, จตุรสฺสสมายุตํฯ

๗๖. “‘สุทสฺสโน นาม ปาสาโท, วิสฺสกเมฺมน มาปิโต [วิสุกเมฺมน§มาปิโต (ก.), วิสฺสกเมฺมน นิมฺมิโต (สี.)];
กูฏาคารวรูเปโต, สตฺตรตนภูสิโตฯ

๗๗. “‘ทสสทฺทาวิวิตฺตํ ตํ [อวิวิตฺตํ (สี.)], วิชฺชาธรสมากุลํ;
สุทสฺสนํว นครํ, เทวตานํ ภวิสฺสติฯ

๗๘. “‘ปภา นิคฺคจฺฉเต ตสฺส, อุคฺคจฺฉเนฺตว สูริเย;
วิโรเจสฺสติ ตํ นิจฺจํ, สมนฺตา อฏฺฐโยชนํฯ

๗๙. “‘กปฺปสตสหสฺสมฺหิ, โอกฺกากกุลสมฺภโว;
โคตโม นาม โคเตฺตน, สตฺถา โลเก ภวิสฺสติฯ

๘๐. “‘ตุสิตา โส จวิตฺวาน, สุกฺกมูเลน โจทิโต;
โคตมสฺส ภควโต, อตฺรโช โส ภวิสฺสติฯ

๘๑. “‘สเจ วเสยฺย [สจา’วเสยฺย (?)] อคารํ, จกฺกวตฺตี ภเวยฺย โส;
อฏฺฐานเมตํ ยํ ตาที, อคาเร รติมชฺฌคาฯ

๘๒. “‘นิกฺขมิตฺวา อคารมฺหา, ปพฺพชิสฺสติ สุพฺพโต;
ราหุโล นาม นาเมน, อรหา โส ภวิสฺสติ’ฯ

๘๓. “กิกีว อณฺฑํ รเกฺขยฺย, จามรี วิย วาลธึ;

นิปโก สีลสมฺปโนฺน, มมํ รกฺขิ มหามุนิ [เอวํ รกฺขึ มหามุนิ (สี. ก.), มมํ ทกฺขิ มหามุนิ (สฺยา.)]ฯ

๘๔. “ตสฺสาหํ ธมฺมมญฺญาย, วิหาสึ สาสเน รโต;
สพฺพาสเว ปริญฺญาย, วิหรามิ อนาสโวฯ

๘๕. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ราหุโล เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ราหุลเตฺถรสฺสาปทานํ ฉฏฺฐํฯ

๗. อุปเสนวงฺคนฺตปุตฺตเตฺถรอปทานํ

๘๖. “ปทุมุตฺตรํ ภควนฺตํ, โลกเชฏฺฐํ นราสภํ;
ปพฺภารมฺหิ นิสีทนฺตํ, อุปคจฺฉึ นรุตฺตมํฯ

๘๗. “กณิการปุปฺผํ [กณิการํ ปุปฺผิตํ (สี. สฺยา.)] ทิสฺวา, วณฺเฏ เฉตฺวานหํ ตทา;
อลงฺกริตฺวา ฉตฺตมฺหิ, พุทฺธสฺส อภิโรปยึฯ

๘๘. “ปิณฺฑปาตญฺจ ปาทาสึ, ปรมนฺนํ สุโภชนํ;
พุเทฺธน นวเม ตตฺถ, สมเณ อฏฺฐ โภชยึฯ

๘๙. “อนุโมทิ มหาวีโร, สยมฺภู อคฺคปุคฺคโล;
อิมินา ฉตฺตทาเนน, ปรมนฺนปเวจฺฉนาฯ

๙๐. “เตน จิตฺตปฺปสาเทน, สมฺปตฺติมนุโภสฺสสิ;
ฉตฺตึสกฺขตฺตุํ เทวิโนฺท, เทวรชฺชํ กริสฺสติฯ

๙๑. “เอกวีสติกฺขตฺตุญฺจ, จกฺกวตฺตี ภวิสฺสติ;
ปเทสรชฺชํ วิปุลํ, คณนาโต อสงฺขิยํฯ

๙๒. “สตสหสฺสิโต กเปฺป, โอกฺกากกุลสมฺภโว;
โคตโม นาม โคเตฺตน, สตฺถา โลเก ภวิสฺสติ [ยํ วทนฺติ สุเมโธติ, ภูริปญฺญํ สุเมธสํ;
กปฺปโต สตสหเสฺส, เอส พุโทฺธ ภวิสฺสติ; (ก.)]ฯ

๙๓. “สาสเน ทิพฺพมานมฺหิ, มนุสฺสตฺตํ คมิสฺสติ;
ตสฺส ธมฺเมสุ ทายาโท, โอรโส ธมฺมนิมฺมิโตฯ

๙๔. “อุปเสโนติ นาเมน, เหสฺสติ สตฺถุ สาวโก;
[อิทํ ปาททฺวยํ เถรคาถาอฏฺฐกถายเมว ทิสฺสติ] สมนฺตปาสาทิกตฺตา, อคฺคฏฺฐาเน ฐเปสฺสติ

[อิทํ ปาททฺวยํ เถรคาถาอฏฺฐกถายเมว ทิสฺสติ]ฯ

๙๕. “จริมํ วตฺตเต มยฺหํ, ภวา สเพฺพ สมูหตา;

ธาเรมิ อนฺติมํ เทหํ, เชตฺวา มารํ สวาหนํ [สวาหินึ (?)]ฯ

๙๖. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อุปเสโน วงฺคนฺตปุตฺโต เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อุปเสนวงฺคนฺตปุตฺตเตฺถรสฺสาปทานํ สตฺตมํฯ

ตติยภาณวารํฯ

๘. รฏฺฐปาลเตฺถรอปทานํ

๙๗.‘‘ปทุมุตฺตรสฺส ภควโต, โลกเชฏฺฐสฺส ตาทิโน;
วรนาโค มยา ทินฺโน, อีสาทนฺโต อุรูฬฺหวาฯ

๙๘. ‘‘เสตจฺฉโตฺต ปโสภิโต, สกปฺปโน สหตฺถิโป;
อคฺฆาเปตฺวาน ตํ สพฺพํ, สงฺฆารามํ อการยิํฯ

๙๙. ‘‘จตุปญฺญาสสหสฺสานิ, ปาสาเท การยิํ อหํ;
มโหฆทานํ [มหาภตฺตํ (สี.), มโหฆญฺจ (ก.), มหาทานํ (?)] กริตฺวาน, นิยฺยาเทสิํ มเหสิโนฯ

๑๐๐.‘‘อนุโมทิ มหาวีโร, สยมฺภู อคฺคปุคฺคโล;
สเพฺพ ชเน หาสยโนฺต, เทเสสิ อมตํ ปทํฯ

๑๐๑.‘‘ตํ เม พุโทฺธ วิยากาสิ, ชลชุตฺตรนามโก;
ภิกฺขุสเงฺฆ นิสีทิตฺวา, อิมา คาถา อภาสถฯ

๑๐๒.‘‘‘จตุปญฺญาสสหสฺสานิ, ปาสาเท การยี อยํ;
กถยิสฺสามิ วิปากํ, สุโณถ มม ภาสโตฯ

๑๐๓.‘‘‘อฏฺฐารสสหสฺสานิ, กูฏาคารา ภวิสฺสเร;
พฺยมฺหุตฺตมมฺหิ นิพฺพตฺตา, สพฺพโสณฺณมยา จ เตฯ

๑๐๔.‘‘‘ปญฺญาสกฺขตฺตุํ เทวิโนฺท, เทวรชฺชํ กริสฺสติ;
อฏฺฐปญฺญาสกฺขตฺตุญฺจ, จกฺกวตฺตี ภวิสฺสติฯ

๑๐๕.‘‘‘กปฺปสตสหสฺสมฺหิ, โอกฺกากกุลสมฺภโว;
โคตโม นาม โคเตฺตน, สตฺถา โลเก ภวิสฺสติฯ

๑๐๖.‘‘‘เทวโลกา จวิตฺวาน, สุกฺกมูเลน โจทิโต;
อเฑฺฒ กุเล มหาโภเค, นิพฺพตฺติสฺสติ ตาวเทฯ

๑๐๗.‘‘โส ปจฺฉา ปพฺพชิตฺวาน, สุกฺกมูเลน โจทิโต;
รฏฺฐปาโลติ นาเมน, เหสฺสติ สตฺถุ สาวโกฯ

๑๐๘. “ปธานปหิตโตฺต โส, อุปสนฺโต นิรูปธิ;
สพฺพาสเว ปริญฺญาย, นิพฺพายิสฺสตินาสโว’ฯ

๑๐๙. ‘อุฏฺฐาย อภินิกฺขมฺม, ชหิตา โภคสมฺปทา;
เขฬปิณฺฑํว โภคมฺหิ, เปมํ มยฺหํ น วิชฺชติฯ

๑๑๐. “วีริยํ เม ธุรโธรยฺหํ, โยคเกฺขมาธิวาหนํ;
ธาเรมิ อนฺติมํ เทหํ, สมฺมาสมฺพุทฺธสาสเนฯ

๑๑๑. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา รฏฺฐปาโล เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

รฏฺฐปาลเตฺถรสฺสาปทานํ อฏฺฐมํฯ

๙. โสปากเตฺถรอปทานํ

๑๑๒. “ปพฺภารํ โสธยนฺตสฺส [เสวยนฺตสฺส (สี. ก.)], วิปิเน ปพฺพตุตฺตเม;
สิทฺธโตฺถ นาม ภควา, อาคจฺฉิ มม สนฺติกํฯ

๑๑๓. “พุทฺธํ อุปคตํ ทิสฺวา, โลกเชฏฺฐสฺส ตาทิโน;
สนฺถรํ สนฺถริตฺวาน [ปณฺณเปตฺวาน (สฺยา. อฏฺฐ)], ปุปฺผาสนมทาสหํฯ

๑๑๔. ‘ปุปฺผาสเน นิสีทิตฺวา, สิทฺธโตฺถ โลกนายโก;
มมญฺจ คติมญฺญาย, อนิจฺจตมุทาหริฯ

๑๑๕. “อนิจฺจา วต สงฺขารา, อุปฺปาทวยธมฺมิโน;
อุปฺปชฺชิตฺวา นิรุชฺฌนฺติ, เตสํ วูปสโม สุโข’ฯ

๑๑๖. “อิทํ วตฺวาน สพฺพญฺญู, โลกเชโฏฺฐ นราสโภ;
นภํ อพฺภุคฺคมิ วีโร, หํสราชาว อมฺพเรฯ

๑๑๗. ‘สกํ ทิฏฺฐิํ ชหิตฺวาน, ภาวยานิจฺจสญฺญหํ;
เอกาหํ ภาวยิตฺวาน, ตตฺถ กาลํ กโต อหํฯ

๑๑๘. ‘เทฺว สมฺปตฺตี อนุโภตฺวา, สุกฺกมูเลน โจทิโต;
ปจฺฉิเม ภเว สมฺปเตฺต, สปากโยนุปาคมิํฯ

๑๑๙. ‘อคารา อภินิกฺขมฺม, ปพฺพชิํ อนคาริยํ;
ชาติยา สตฺตวโสฺสหํ, อรหตฺตมปาปุณิํฯ

๑๒๐. “อารทฺธวีริโย ปหิตโตฺต, สีเลสุ สุสมาหิโต;
โตเสตฺวาน มหานาคํ, อลตฺถํ อุปสมฺปทํฯ

๑๒๑. “จตุนฺนวุติโต กเปฺป, ยํ กมฺมมกริํ ตทา;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, ปุปฺผทานสฺสิทํ ผลํฯ

๑๒๒.“จตุนฺนวุติโต กปฺเป, ยํ สญฺญํ ภาวยึ ตทา;
ตํ สญฺญํ ภาวยนฺตสฺส, ปตฺโต เม อาสวกฺขโยฯ

๑๒๓.“ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา โสปาโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

โสปากเตฺถรสฺสาปทานํ นวมํฯ

๑๐. สุมงฺคลเตฺถรอปทานํ

๑๒๔.“อาหุตึ ยิฏฺฐุกาโมหํ, ปฏิยาเทตฺวาน โภชนํ;
พฺราหฺมเณ ปฏิมาเนนฺโต, วิสาเล มาฬเก ฐิโตฯ

๑๒๕.“อถทฺทสาสึ สมฺพุทฺธํ, ปิยทสฺสึ มหายสํ;
สพฺพโลกวิเนตารํ, สยมฺภุํ อคฺคปุคฺคลํฯ

๑๒๖.“ภควนฺตํ ชุติมนฺตํ, สาวเกหิ ปุรกฺขตํ;
อาทิจฺจมิว โรจนฺตํ, รถิยํ ปฏิปนฺนกํฯ

๑๒๗.“อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวาน, สกํ จิตฺตํ ปสาทยึ;
มนสาว นิมนฺเตสึ, ‘อาคจฺฉตุ มหามุนิ’ฯ

๑๒๘.“มม สงฺกปฺปมญฺญาย, สตฺถา โลเก อนุตฺตโร;
ขีณาสวสหเสฺสหิ, มม ทฺวารํ อุปาคมิฯ

๑๒๙.“นโม เต ปุริสาชญฺญ, นโม เต ปุริสุตฺตม;
ปาสาทํ อภิรูหิตฺวา, สีหาสเน นิสีทตํ [นิสีท ตฺวํ (สี.)]ฯ

๑๓๐.“ทนฺโต ทนฺตปริวาโร, ติณฺโณ ตารยตํ วโร;
ปาสาทํ อภิรูหิตฺวา, นิสีทิ ปวราสเนฯ

๑๓๑.“ยํ เม อตฺถิ สเก เคเห, อามิสํ ปจฺจุปฏฺฐิตํ;
ตาหํ พุทฺธสฺส ปาทาสึ, ปสนฺโน เสหิ ปาณิภิฯ

๑๓๒.“ปสนฺนจิตฺโต สุมโน, เวทชาโต กตญฺชลี;
พุทฺธเสฏฺฐํ นมสฺสามิ, อโห พุทฺธสฺสุฬารตาฯ

๑๓๓.“อฏฺฐนฺนํ ปยิรูปาสตํ, ภุญฺชํ ขีณาสวา พหู;
ตุยฺเหเวโส อานุภาโว, สรณํ ตํ อุเปมหํฯ

๑๓๔.“ปิยทสฺสี จ ภควา, โลกเชฏฺโฐ นราสโภ;
ภิกฺขุสเงฺฆ นิสีทิตฺวา, อิมา คาถา อภาสถฯ

๑๓๕.“‘โย โส สงฺฆํ อโภเชสิ, อุชุภูตํ สมาหิตํ;
ตถาคตญฺจ สมฺพุทฺธํ, สุณาถ มม ภาสโตฯ

๑๓๖. ‘‘สตฺตวีสติกฺขตฺตุํ โส, เทวรชฺชํ กริสฺสติ;
สกกมฺมาภิรโทฺธ โส, เทวโลเก รมิสฺสติฯ

๑๓๗. ‘‘ทส อฏฺฐ จกฺขตฺตุํ [ทสญฺจฏฺฐกฺขตฺตุํ (สี.), ทส จฏฺฐกฺขตฺตุํ (สฺยา.)] โส, จกฺกวตฺตี ภวิสฺสติ;
ปเทสรชฺชํ ปญฺจสตํ, วสุธํ อาวสิสฺสติ’ฯ

๑๓๘. ‘อรญฺญวนโมคฺคยฺห, กานนํ พฺยคฺฆเสวิตํ;
ปธานํ ปทหิตฺวาน, กิเลสา ฌาปิตา มยาฯ

๑๓๙. ‘อฏฺฐารเส กปฺปสเต, ยํ ทานมททิํ ตทา;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, ภตฺตทานสฺสิทํ ผลํฯ

๑๔๐. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สุมงฺคโล เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สุมงฺคลเตฺถรสฺสาปทานํ ทสมํฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

สีหาสนี เอกถมฺภี, นนฺโท จ จูฬปนฺถโก;
ปิลินฺทราหุโล เจว, วงฺคนฺโต รฏฺฐปาลโกฯ

โสปาโก มงฺคโล เจว, ทเสว ทุติเย วคฺเค;
สตญฺจ อฏฺฐติํส จ, คาถา เจตฺถ ปกาสิตาฯ

สีหาสนิยวโคฺค ทุติโยฯ

๓. สุภูติวคฺค

๑. สุภูติเตฺถรอปทานํ

๑. “หิมวนฺตสฺสาวิทูเร , นิสโภ นาม ปพฺพโต;
อสฺสโม สุกโต มยฺหํ, ปณฺณสาลา สุมาปิตาฯ

๒. “โกสิโย นาม นาเมน, ชฏิโล อุคฺคตาปโน;
เอกากิโย [เอกากิโก (ก.)] อทุติโย, วสามิ นิสเภ ตทาฯ

๓. “ผลํ มูลญฺจ ปณฺณญฺจ, น ภุญฺชามิ อหํ ตทา;
ปวตฺตํว สุปาตาหํ [ปวตฺตปณฺฑุปตฺตานิ (สี.)], อุปชีวามิ ตาวเทฯ

๔. “นาหํ โกเปมิ อาชีวํ, จชมาโนปิ ชีวิตํ;
อาราเธมิ สกํ จิตฺตํ, วิวชฺชมิ อเนสนํฯ

๕. “ราคูปสํหิตํ จิตฺตํ, ยทา อุปฺปชฺชเต มม;
สยํว ปจฺจเวกฺขามิ, เอกคฺโค ตํ ทเมมหํฯ

๖. ““รชฺชเส รชฺชนีเย จ, ทุสฺสนีเย จ ทุสฺสเส;
มุยฺหเส โมหนีเย จ, นิกฺขมสฺสุ วนา ตุวํฯ

๗. ““วิสุทฺธานํ อยํ วาโส, นิมฺมลานํ ตปสฺสินํ;
มา โข วิสุทฺธํ ทูเสสิ, นิกฺขมสฺสุ วนา ตุวํฯ

๘. ““อคาริโก ภวิตฺวาน, ยทา ปุตฺตํ [สทายุตฺตํ (สี.), ยทายุตฺตํ (สฺยา.)], ลภิสฺสสิ;
อุโภปิ มา วิราเธสิ, นิกฺขมสฺสุ วนา ตุวํฯ

๙. ““ฉวาลาตํ ยถา กฏฺฐํ, น กฺวจิ กิจฺจการกํ;
เนว คาเม อรญฺเญ วา, น หิ ตํ กฏฺฐสมฺมตํฯ

๑๐. ““ฉวาลาตูปโม ตุวํสิ, น คิหี นาปิ สญฺญโต;
อุภโต มุตฺตโก อชฺช, นิกฺขมสฺสุ วนา ตุวํฯ

๑๑. ““สิยา นุ โข ตว เอตํ, โก ปชานาติ เต อิทํ;
สทฺธาธุรํ วหิสิ [สทฺธาธุรํ ชหสิ (สี.), สีฆํ ธุรํ วหิสิ (สฺยา.)] เม, โกสชฺชพหุลาย จฯ

๑๒. ““ชิคุจฺฉิสฺสนฺติ ตํ วิญฺญู, อสุจิํ นาคริโก ยถา;
อากฑฺฒิตฺวาน อิสโย, โจทยิสฺสนฺติ ตํ สทาฯ

๑๓. ““ตํ วิญฺญู ปวทิสฺสนฺติ, สมติกฺกนฺตสาสนํ;
สํวาสํ อลภนฺโต หิ, กถํ ชีวิหิสิ [ชีวิสฺสสิ (สี.)] ตุวํฯ

๑๔. ““ติธาปภินฺนํ มาตงฺคํ, กุญฺชรํ สฏฺฐิหายนํ;
พลี นาโค อุปคนฺตฺวา, ยูถา นีหรเต คชํฯ

๑๕. “‘‘ยูถา วินิสฺสโฏ สโนฺต, สุขํ สาตํ น วินฺทติ;
ทุกฺขิโต วิมโน โหติ, ปชฺฌายโนฺต ปเวธติฯ

๑๖. “‘‘ตเถว ชฏิลา ตมฺปิ, นีหริสฺสนฺติ ทุมฺมติํ;
เตหิ ตฺวํ นิสฺสโฏ สโนฺต, สุขํ สาตํ น ลจฺฉสิฯ

๑๗. “‘‘ทิวา วา ยทิ วา รตฺติํ, โสกสลฺลสมปฺปิโต;
ฑยฺหสิ ปริฬาเหน, คโช ยูถาว นิสฺสโฏฯ

๑๘. “‘‘ชาตรูปํ ยถา กูฏํ, เนว ฌายติ [ยายติ (สฺยา.)] กตฺถจิ;
ตถา สีลวิหีโน ตฺวํ, น ฌายิสฺสสิ [ยาริสฺสติ (สฺยา.)] กตฺถจิฯ

๑๙. “‘‘อคารํ วสมาโนปิ, กถํ ชีวิหิสิ ตุวํ;
มตฺติกํ เปตฺติกญฺจาปิ, นตฺถิ เต นิหิตํ ธนํฯ

๒๐. “‘‘สยํ กมฺมํ กริตฺวาน, คเตฺต เสทํ ปโมจยํ;
เอวํ ชีวิหิสิ เคเห, สาธุ เต ตํ น รุจฺจติฯ

๒๑. “‘‘เอวาหํ ตตฺถ วาเรมิ, สํกิเลสคตํ มนํ;
นานาธมฺมกถํ กตฺวา, ปาปา จิตฺตํ นิวารยิํ’ฯ

๒๒. “เอวํ เม วิหรนฺตสฺส, อปฺปมาทวิหาริโน;
ติํสวสฺสสหสฺสานิ, วิปิเน เม อติกฺกมุํฯ

๒๓. “อปฺปมาทรตํ ทิสฺวา, อุตฺตมตฺถํ คเวสกํ;
ปทุมุตฺตรสมฺพุโทฺธ, อาคจฺฉิ มม สนฺติกํฯ

๒๔. “ติมฺพรูสกวณฺณาโภ , อปฺปเมโยฺย อนูปโม;
รูเปนาสทิโส พุโทฺธ, อากาเส จงฺกมี ตทาฯ

๒๕. “สุผุโลฺล สาลราชาว, วิชฺชูวพฺภฆนนฺตเร;
ญาเณนาสทิโส พุโทฺธ, อากาเส จงฺกมี ตทาฯ

๒๖. “สีหราชา วสมฺภีโต [ฉมฺภิโต (ก.)],
คชราชาว ทปฺปิโต [ทมฺมิโต (ก.)]ฯ

ลาสิโต [อภีโต (สฺยา.)] พฺยคฺฆราชาว, อากาเส จงฺกมี ตทาฯ

๒๗. “สิงฺคีนิกฺขสวณฺณาโภ, ขทิรงฺคารสนฺนิโภ;
มณิ ยถา โชติรโส, อากาเส จงฺกมี ตทาฯ

๒๘. “วิสุทฺธเกลาสนิโภ , ปุณฺณมาเยว จนฺทิมา;
มชฺฌนฺหิเกว [มชฺฌนฺติเกว (สพฺพตฺถ)] สูริโย, อากาเส จงฺกมี ตทาฯ

๒๙. “ทิสฺวา นเภ จงฺกมนฺตํ, เอวํ จิเนฺตสหํ ตทา;
‘เทโว นุ โข อยํ สโตฺต, อุทาหุ มนุโช อยํฯ

๓๐. “‘น เม สุโต วา ทิฏฺโฐ วา, มหิยา เอทิโส นโร;
อปิ มนุตปทํ อตฺถิ, อยํ สตฺถา ภวิสฺสติ’ฯ

๓๑. “เอวาหํ จินฺตยิตฺวาน, สกํ จิตฺตํ ปสาทยึ;
นานาปุปฺผญฺจ คนฺธญฺจ, สนฺนิปาเตสหํ [สนฺนิปาเตตฺวาหํ (สี.)] ตทาฯ

๓๒. “ปุปฺผาสนํ ปญฺญเปตฺวา, สาธุจิตฺตํ มโนรมํ;
นรสารถินํ อคฺคํ, อิทํ วจนมพฺรวึฯ

๓๓. “‘อิทํ เม อาสนํ วีร, ปญฺญตฺตํ ตวนุจฺฉวํ;
หาสยนฺโต มมํ จิตฺตํ, นิสีท กุสุมาสเน’ฯ

๓๔. “นิสีทิ ตตฺถ ภควา, อสมฺภีโตว [อฉมฺภิโตว (ก.)] เกสรี;
สตฺตรตฺตินฺทิวํ พุทฺโธ, ปวเร กุสุมาสเนฯ

๓๕. “นมสฺสมาโน อฏฺฐาสึ, สตฺตรตฺตินฺทิวํ อหํ;
วุฏฺฐหิตฺวา สมาธิมฺหา, สตฺถา โลเก อนุตฺตโร;
มม กมฺมํ ปกิตฺเตนฺโต, อิทํ วจนมพฺรวิฯ

๓๖. “‘ภาเวหิ พุทฺธานุสฺสตึ, ภาวนานมนุตฺตรํ;
อิมํ สตึ ภาวยิตฺวา, ปูรยิสฺสสิ มานสํฯ

๓๗. “‘ตึสกปฺปสหสฺสานิ, เทวโลเก รมิสฺสสิ;
อสีติกฺขตฺตุํ เทวินฺโท, เทวรชฺชํ กริสฺสสิ;
สหสฺสกฺขตฺตุํ จกฺกวตฺตี, ราชา รฏฺฐ ภวิสฺสสิฯ

๓๘. “‘ปเทสรชฺชํ วิปุลํ, คณนาโต อสงฺขิยํ;
อนุโภสฺสสิ ตํ สพฺพํ, พุทฺธานุสฺสติยา ผลํฯ

๓๙. “‘ภวาภเว สํสรนฺโต, มหาโภคํ ลภิสฺสสิ;
โภเค เต อูนตา นตฺถิ, พุทฺธานุสฺสติยา ผลํฯ

๔๐. “‘กปฺปสตสหสฺสมฺหิ, โอกฺกากกุลสมฺภโว;
โคตโม นาม โคเตฺตน, สตฺถา โลเก ภวิสฺสติฯ

๔๑. “‘อสีติโกฏึ ฉเฑฺฑตฺวา, ทาเส กมฺมกเร พหู;
โคตมสฺส ภควโต, สาสเน ปพฺพชิสฺสสิฯ

๔๒. “‘อาราธยิตฺวา สมฺพุทฺธํ, โคตมํ สกฺยปุงฺควํ;
สุภูติ นาม นาเมน, เหสฺสติ สตฺถุ สาวโกฯ

๔๓. “‘ภิกฺขุสเงฺฆ นิสีทิตฺวา, ทกฺขิเณยฺยคุณมฺหิ ตํ;
ตถารณวิหาเร จ, ทฺวีสุ อเคฺค ฐเปสฺสติ’ฯ

๔๔. “อิทํ วตฺวาน สมฺพุทฺโธ, ชลชุตฺตมนามโก;
นภํ อพฺภุคฺคมี วีโร, หํสราชาว อมฺพเรฯ

๔๕. “สาสิโต โลกนาเถน, นมสฺสิตฺวา ตถาคตํ;
สทา ภาเวมิ มุทิโต, พุทฺธานุสฺสติมุตฺตมํฯ

๔๖. “เตน กมฺมเนน สุกเตน, เจตนาปณิธีหิ จ;
ชหิตฺวา มานุสํ เทหํ, ตาวตึสํ อคจฺฉหํฯ

๔๗. “อสีติกฺขตฺตุํ เทวินฺโท, เทวรชฺชมการยึ;
สหสฺสกฺขตฺตุํ ราชา จ, จกฺกวตฺตี อโหสหํฯ

๔๘. “ปเทสรชฺชํ วิปุลํ, คณนาโต อสงฺขิยํ;
อนุโภมิ สุสมฺปตฺตึ, พุทฺธานุสฺสติยา ผลํฯ

๔๙. “ภวาภเว สํสรนฺโต, มหาโภคํ ลภามหํ;
โภเค เม อูนตา นตฺถิ, พุทฺธานุสฺสติยา ผลํฯ

๕๐. “สตสหสฺสิโต กปฺเป, ยํ กมฺมมกริํ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธานุสฺสติยา ผลํฯ

๕๑. “ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สุภูติ เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สุภูติเตฺถรสฺสาปทานํ ปฐมํฯ

๒. อุปวานเตฺถรอปทานํ

๕๒. “ปทุมุตฺตโร นาม ชิโน, สพฺพธมฺมาน ปารคู;
ชลิตฺวา อคฺคิกฺขนฺโธว, สมฺพุทฺโธ ปรินิพฺพุโตฯ

๕๓. “มหาชนา สมาคมฺม, ปูชยิตฺวา ตถาคตํ;
จิตํ กตฺวาน สุกตํ, สรีรํ อภิโรปยุํฯ

๕๔. “สรีรกิจฺจํ กตฺวาน, ธาตุํ ตตฺถ สมานยุํ;
สเทวมานุสา สพฺเพ, พุทฺธถูปํ อกํสุ เตฯ

๕๕. “ปฐมา กญฺจนมยา, ทุติยาสิ มณีมยา;
ตติยา รูปิยมยา, จตุตฺถี ผลิกามยาฯ

๕๖. “ตถา [ตตฺถ (สฺยา. ก.)] ปญฺจมิยา ภูมิ [เนมิ (สี.)], โลหิตงฺคมยา อหุ;
ฉฏฺฐา มสารคลฺลสฺส, สพฺพรตนมยูปริฯ

๕๗. “ชงฺฆา มณิมยา อาสิ, เวทิกา รตนมยา;
สพฺพโสณฺณมโย ถูโป, อุทฺธํ โยชนมุคฺคโตฯ

๕๘. “เทวา ตตฺถ สมาคนฺตฺวา, เอกโต มนฺตยุํ ตทา;
มยมฺปิ ถูปํ กสฺสาม, โลกนาถสฺส ตาทิโนฯ

๕๙. ‘‘ธาตุ อาเวณิกา นตฺถิ, สรีรํ เอกปิณฺฑิตํ;
อิมมฺหิ พุทฺธถูปมฺหิ, กสฺสาม กญฺจุกํ มยํฯ

๖๐. ‘‘เทวา สตฺตหิ รเตฺนหิ [สตฺตรตเนหิ (สี.)], อญฺญํ วเฑฺฒสฺสุ โยชนํ;
ถูโป ทฺวิโยชนุเพฺพโธ, ติมิรํ พฺยปหนฺติ โสฯ

๖๑. ‘‘นาคา ตตฺถ สมาคนฺตฺวา, เอกโต มนฺตยุํ ตทา;
มนุสฺสา เจว เทวา จ, พุทฺธถูปํ อกํสุ เตฯ

๖๒. ‘‘มา โน ปมตฺตา อสฺสุมฺห [อสฺสุมฺหา (สี. สฺยา.), อาสิมฺหา (?)], อปฺปมตฺตา สเทวกา;
มยมฺปิ ถูปํ กสฺสาม, โลกนาถสฺส ตาทิโนฯ

๖๓. ‘‘อินฺทนีลํ มหานีลํ, อโถ โชติรสํ มณิํ;
เอกโต สนฺนิปาเตตฺวา, พุทฺธถูปํ อฉาทยุํฯ

๖๔. ‘‘สพฺพํ มณิมยํ อาสิ, ตาวตา พุทฺธเจติยํ;
ติโยชนสมุพฺพิทฺธํ [ตีณิ โยชนมุพฺพิทฺธํ (สี. ก.)], อาโลกกรณํ ตทาฯ

๖๕. ‘‘ครุฬา จ สมาคนฺตฺวา, เอกโต มนฺตยุํ ตทา;
มนุสฺสา เทวา นาคา จ, พุทฺธถูปํ อกํสุ เตฯ

๖๖. ‘‘‘มา โน ปมตฺตา อสฺสุมฺห, อปฺปมตฺตา สเทวกา;
มยมฺปิ ถูปํ กสฺสาม, โลกนาถสฺส ตาทิโน’ฯ

๖๗. ‘‘สพฺพํ มณิมยํ ถูปํ, อกรุํ เต จ กญฺจุกํ [สพฺพมณิมยํ ถูเป, อกรุตฺตรกญฺจุกํ (สี.)];
โยชนํ เตปิ วเฑฺฒสุํ, อายตํ พุทฺธเจติยํฯ

๖๘. ‘‘จตุโยชนมุพฺพิโทฺธ, พุทฺธถูโป วิโรจติ;
โอภาเสติ ทิสา สพฺพา, สตรํสีว อุคฺคโตฯ

๖๙. ‘‘กุมฺภณฺฑา จ สมาคนฺตฺวา, เอกโต มนฺตยุํ ตทา;
มนุสฺสา เจว เทวา จ, นาคา จ ครุฬา ตถาฯ
ปเจฺจกํ พุทฺธเสฎฺฐสฺส, อกํสุ ถูปมุตฺตมํฯ

๗๐. ‘‘‘มา โน ปมตฺตา อสฺสุมฺห, อปฺปมตฺตา สเทวกา;
มยมฺปิ ถูปํ กสฺสาม, โลกนาถสฺส ตาทิโน;
รตเนหิ ฉาเทสฺสาม, อายตํ พุทฺธเจติยํ’ฯ

๗๑. ‘‘โยชนํ เตปิ วเฑฺฒสุํ, อายตํ พุทฺธเจติยํ;
ปญฺจโยชนมุพฺพิโทฺธ, ถูโป โอภาสเต ตทาฯ

๗๒. ‘‘ยกฺขา ตตฺถ สมาคนฺตฺวา, เอกโต มนฺตยุํ ตทา;
มนุสฺสา เทวา นาคา จ, ครุฬา กุมฺภอณฺฑกาฯ

๗๓. ‘‘ปเจฺจกํ พุทฺธเสฎฺฐสฺส, อกํสุ ถูปมุตฺตมํ;
‘มา โน ปมตฺตา อสฺสุมฺห, อปฺปมตฺตา สเทวกาฯ

๗๔.‘‘‘มยมฺปิ ถูปํ กสฺสาม, โลกนาถสฺส ตาทิโน;
ผลิกาหิ ฉาเทสฺสาม, อายตํ พุทฺธเจติยํ’ฯ

๗๕.‘‘โยชนํ เตปิ วเฑฺฒสุํ, อายตํ พุทฺธเจติยํ;
ฉ โยชนานิ อุพฺพิโทฺธ, ถูโป โอภาสเต ตทาฯ

๗๖.‘‘คนฺธพฺพา จ สมาคนฺตฺวา, เอกโต มนฺตยุํ ตทา;
‘มนุชา เทวตา นาคา, ครุฬา กุมฺภยกฺขกาฯ

๗๗.‘‘‘สเพฺพกํสุ พุทฺธถูปํ, มยเมตฺถ อการกา;
มยมฺปิ ถูปํ กสฺสาม, โลกนาถสฺส ตาทิโน’ฯ

๗๘.‘‘เวทิโย สตฺต กตฺวาน, ฉตฺตมาโรปยิํสุ เต;
สพฺพโสณฺณมยํ ถูปํ, คนฺธพฺพา การยุํ ตทาฯ

๗๙.‘‘สตฺตโยชนมุพฺพิโทฺธ, ถูโป โอภาสเต ตทา;
รตฺตินฺทิวา น ญายนฺติ, อาโลโก โหติ [อาโลกา โหนฺติ (สฺยา. ก.)] สพฺพทาฯ

๘๐.‘‘อภิโภนฺติ น ตสฺสาภา, จนฺทสูรา สตารกา;
สมนฺตา โยชนสเต, ปทีโปปิ น ปชฺชลิฯ

๘๑.‘‘เตน กาเลน เย เกจิ, ถูปํ ปูเชนฺติ มานุสา;
น เต ถูปมารุหนฺติ, อมฺพเร อุกฺขิปนฺติ เตฯ

๘๒.‘‘เทเวหิ ฐปิโต ยโกฺข, อภิสมฺมตนามโก;
ธชํ วา ปุปฺผทามํ วา, อภิโรเปติ อุตฺตริฯ

๘๓.‘‘น เต ปสฺสนฺติ ตํ ยกฺขํ, ทามํ ปสฺสนฺติ คจฺฉโต;
เอวํ ปสฺสิตฺวา คจฺฉนฺตา, สเพฺพ คจฺฉนฺติ สุคฺคติํฯ

๘๔.‘‘วิรุทฺธา [วิสทฺธา (สี.)] เย ปาวจเน, ปสนฺนา เย จ สาสเน;
ปาฏิเหรํ ทฎฺฐุกามา, ถูปํ ปูเชนฺติ มานุสาฯ

๘๕.‘‘นคเร หํสวติยา, อโหสิํ ภตโก [วรโก (สฺยา. ก.)] ตทา;
อาโมทิตํ ชนํ ทิสฺวา, เอวํ จินฺเตสหํ ตทาฯ

๘๖.‘‘‘อุฬาโร ภควา เหโส, ยสฺส ธาตุธเรทิสํ;
อิมา จ ชนตา ตุฎฺฐา, การํ กุพฺพํ น ตปฺปเร [กุพฺพนฺตนปฺปกํ (สี.)]ฯ

๘๗.‘‘‘อหมฺปิ การํ กสฺสามิ, โลกนาถสฺส ตาทิโน;
ตสฺส ธเมฺมสุ ทายาโท, ภวิสฺสามิ อนาคเต’ฯ

๘๘.‘‘สุโธตํ รชเกนาหํ, อุตฺตเรยฺยปฏํ มม;
เวฬเคฺค อาลเคตฺวาน, ธชํ อุกฺขิปิมมฺพเรฯ

๘๙.‘‘อภิสมฺมตโก คยฺห, อมฺพเรหาสิ เม ธชํ;
วาเตริตํ ธชํ ทิสฺวา, ภิโยฺย หาสํ ชเนสหํฯ

๙๐. ‘‘ตตฺถ จิตฺตํ ปสาเทตฺวา, สมณํ อุปสงฺกมึ;
ตํ ภิกฺขุํ อภิวาเทตฺวา, วิปากํ ปุจฺฉหํ ธเชฯ

๙๑. ‘‘โส เม กเถสิ อานนฺท, ปีติสญฺชนนํ มม;
‘ตสฺส ธชสฺส วิปากํ, อนุโภสฺสสิ สพฺพทาฯ

๙๒. ‘‘‘หตฺถี อสฺสา รถา ปตฺตี, เสนา จ จตุรงฺคินี;
ปริวาเรสฺสนฺติ ตํ นิจฺจํ, ธชทานสฺสิทํ ผลํฯ

๙๓. ‘‘‘สฏฺฐิตูริยสหสฺสานิ, เภริโย สมลงฺกตา;
ปริวาเรสฺสนฺติ ตํ นิจฺจํ, ธชทานสฺสิทํ ผลํฯ

๙๔. ‘‘‘ฉฬาสีติสหสฺสานิ, นาริโย สมลงฺกตา;
วิจิตฺตวตฺถาภรณา, อามุตฺตมณิกุณฺฑลาฯ

๙๕. ‘‘‘อฬารปมฺหา หสุลา, สุสญฺญา ตนุมชฺฌิมา;
ปริวาเรสฺสนฺติ ตํ นิจฺจํ, ธชทานสฺสิทํ ผลํฯ

๙๖. ‘‘‘ตึสกปฺปสหสฺสานิ, เทวโลเก รมิสฺสสิ;
อสีติกฺขตฺตุํ เทวินฺโท, เทวรชฺชํ กริสฺสสิฯ

๙๗. ‘‘‘สหสฺสกฺขตฺตุํ ราชา จ, จกฺกวตฺตี ภวิสฺสสิ;
ปเทสรชฺชํ วิปุลํ, คณนาโต อสงฺขิยํฯ

๙๘. ‘‘‘กปฺปสตสหสฺสมฺหิ, โอกฺกากกุลสมฺภโว;
โคตโม นาม โคเตฺตน, สตฺถา โลเก ภวิสฺสติฯ

๙๙. ‘‘‘เทวโลกา จวิตฺวาน, สุกฺกมูเลน โจทิโต;
ปุญฺญกมฺเมน สํยุโตฺต, พฺรหฺมพนฺธุ ภวิสฺสสิฯ

๑๐๐. ‘‘‘อสีติโกฏฺึ ฉเฑฺฑตฺวา, ทาเส กมฺมกเร พหู;
โคตมสฺส ภควโต, สาสเน ปพฺพชิสฺสสิฯ

๑๐๑. ‘‘‘อาราธยิตฺวา สมฺพุทฺธํ, โคตมํ สกฺยปุงฺควํ;
อุปวาโนติ นาเมน, เหสฺสสิ สตฺถุ สาวโก’ฯ

๑๐๒. ‘‘สตสหเสฺส กตํ กมฺมํ, ผลํ ทเสฺสสิ เม อิธ;
สุมุโตฺต สรเวโคว กิเลเส ฌาปยึ มมฯ

๑๐๓. ‘‘จกฺกวตฺติสฺส สนฺตสฺส, จตุทีปิสฺสรสฺส เม;
ติโยชนานิ สมนฺตา, อุสฺสีสนฺติ ธชา สทาฯ

๑๐๔. ‘‘สตสหสฺสิโต กเปฺป, ยํ กมฺมมกรึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ธชทานสฺสิทํ ผลํฯ

๑๐๕. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อุปวาโน เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อุปวานเตฺถรสฺสาปทานํ ทุติยํฯ

๓. ติสรณคมนิยเตฺถรอปทานํ

๑๐๖. ‘‘นคเร จนฺทวติยา [พนฺธุมติยา (อฏฺฐ.)], มาตุอุปฏฺฐาโก [มาตุปฏฺฐายโก (สี.), มาตุปฏฺฐานโก (สฺยา.)] อหุํ;
อนฺธา มาตา ปิตา มยฺหํ, เต โปเสมิ อหํ ตทาฯ

๑๐๗. ‘‘รโหคโต นิสีทิตฺวา, เอวํ จิเนฺตสหํ ตทา;
โปเสโนฺต มาตาปิตโร, ปพฺพชฺชํ น ลภามหํฯ

๑๐๘. ‘‘มหนฺธการปิหิตา [ตมนฺธการปิหิตา (สฺยา.)], ติวิธคฺคีหิ ฑยฺหเร;
เอตาทิเส ภเว [ภเย (สี.)] ชาเต, นตฺถิ โกจิ วินายโกฯ

๑๐๙. ‘‘พุโทฺธ โลเก สมุปฺปโนฺน, ทิปฺปติ [ทิพฺพติ (ก.)] [ชินสาสนํ (สี.)] ทานิ สาสนํ;
สกฺกา อุทฺธริตุํ อตฺตา, ปุญฺญกาเมน ชนฺตุนาฯ

๑๑๐. ‘‘อุคฺคยฺห ตีณิ สรเณ, ปริปุณฺณานิ โคปยิํ;
เตน กเมฺมน สุกเตน, ปฏิโมกฺขามิ ทุคฺคติํฯ

๑๑๑. ‘‘นิสโภ นาม สมโณ, พุทฺธสฺส อคฺคสาวโก;
ตมหํ อุปคนฺตฺวาน, สรณคมนํ คหิํฯ

๑๑๒. ‘‘วสฺสสตสหสฺสานิ, อายุ วิชฺชติ ตาวเท;
ตาวตา สรณคมนํ, ปริปุณฺณํ อโคปยิํฯ

๑๑๓. ‘‘จริเม วตฺตมานมฺหิ, สรณํ ตํ อนุสฺสริํ;
เตน กเมฺมน สุกเตน, ตาวติํสํ อคจฺฉหํฯ

๑๑๔. ‘‘เทวโลกคโต สโนฺต, ปุญฺญกมฺมสมาหิโต;
ยํ เทสํ [ยํ ยํ เทสํ (สฺยา.)] อุปปชฺชามิ [อุปคจฺฉามิ (สี.)], อฏฺฐ เหตู ลภามหํฯ

๑๑๕. ‘‘ทิสาสุ ปูชิโต โหมิ, ติกฺขปโญฺญ ภวามหํ;
สเพฺพ เทวานุวตฺตนฺติ, อมิตโภคํ ลภามหํฯ

๑๑๖. ‘‘สุวณฺณวโณฺณ สพฺพตฺถ, ปฏิกโนฺต ภวามหํ;
มิตฺตานํ อจโล โหมิ, ยโส อพฺภุคฺคโต มมํฯ

๑๑๗. ‘‘อสีติกฺขตฺตุ เทวิโนฺท, เทวรชฺชมการยิํ;
ทิพฺพสุขํ อนุภวิํ, อจฺฉราหิ ปุรกฺขโตฯ

๑๑๘. ‘‘ปญฺจสตฺตติกฺขตฺตุญฺจ , จกฺกวตฺตี อโหสหํ;
ปเทสรชฺชํ วิปุลํ, คณนาโต อสงฺขิยํฯ

๑๑๙. ‘‘ปจฺฉิเม ภเว สมฺปเตฺต, ปุญฺญกมฺมสมาหิโต;

ปุเร สาวตฺถิยํ ชาโต, มหาสาเล สุอฑฺฒเกฯ

๑๒๐.“นครา นิกฺขมิตฺวาน, ทารเกหิ ปุรกฺขโต;
หสขิฑฺฑสมงฺคีหํ [สาหํ ขิฑฺฑสมงฺคี (สฺยา.)], สงฺฆารามํ อุปาคมิํฯ

๑๒๑.“ตตฺถทฺทสาสิํ [ตตฺถทฺทสาหํ (ก.)] สมณํ, วิปฺปมุตฺตํ นิรูปธิํ;
โส เม ธมฺมมเทเสสิ, สรณญฺจ อทาสิ เมฯ

๑๒๒.“โสหํ สุตฺวาน สรณํ, สรณํ เม อนุสฺสริํ;
เอกาสเน นิสีทิตฺวา, อรหตฺตมปาปุณิํฯ

๑๒๓.“ชาติยา สตฺตเม วเสฺส, อรหตฺตมปาปุณิํ;
อุปสมฺปาทยิ พุโทฺธ, คุณมญฺญาย จกฺขุมาฯ

๑๒๔.‘อปริเมยฺย อิโต กเปฺป, สรณานิ อคจฺฉหํ;
ตโต เม สุกตํ กมฺมํ, ผลํ ทเสฺสสิ เม อิธฯ

๑๒๕.‘สุโคปิตํ เม สรณํ, มานสํ สุปฺปณีหิตํ;
อนุโภตฺวา ยสํ สพฺพํ, ปโตฺตมฺหิ อจลํ ปทํฯ

๑๒๖.“เยสํ โสตาวธานตฺถิ, สุโณถ มม ภาสโต;
อหํ [อตฺถํ (สฺยา.)] โว กถยิสฺสามิ, สามํ ทิฎฺฐํ ปทํ มมฯ

๑๒๗.‘‘พุโทฺธ โลเก สมุปฺปโนฺน, วตฺตเต ชินสาสนํ;
อมตา วาทิตา เภรี, โสกสลฺลวิโนทนาฯ

๑๒๘.“ยถาสเกน ถาเมน, ปุญฺญเกฺขเตฺต อนุตฺตเร;
อธิการํ กเรยฺยาถ, ปเสฺสยิสฺสถ นิพฺพุติํฯ

๑๒๙.“ปคฺคยฺห ตีณิ สรเณ, ปญฺจสีลานิ โคปิย;
พุเทฺธ จิตฺตํ ปสาเทตฺวา, ทุกฺขสฺสนฺตํ กริสฺสถฯ

๑๓๐.“‘สมฺมา ธมฺมํ ภาเวตฺวาน [มโมปมํ กริตฺวาน (สี. สฺยา.)], สีลานิ ปริโคปิย;
อจิรํ อรหตฺตํ โว, สเพฺพปิ ปาปุณิสฺสถฯ

๑๓๑.“‘เตวิโชฺช อิทฺธิปโตฺตมฺหิ, เจโตปริยโกวิโท;
สาวโก เต มหาวีร, สรโณ [จรเณ (สี. สฺยา.)] วนฺทติ สตฺถุโน’ฯ

๑๓๒.‘อปริเมยฺย อิโต กเปฺป, สรณํ พุทฺธสฺส คจฺฉหํ;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, สรณํ คมเน ผลํฯ

๑๓๓.“ปฎิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฎฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ติสรณคมนิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ติสรณคมนิยเตฺถรสฺสาปทานํ ตติยํฯ

๔. ปญฺจสีลสมาทานิยเตฺถรอปทานํ

๑๓๔. ‘‘นคเร จนฺทวติยา, ภตโก อาสหํ ตทา;
ปรกมฺมายเน ยุโตฺต, ปพฺพชฺชํ น ลภามหํฯ

๑๓๕. ‘‘มหนฺธการปิหิตา , ติวิธคฺคีหิ ฑยฺหเร;
เกน นุ โข อุปาเยน, วิสํยุโตฺต ภเว อหํฯ

๑๓๖. ‘‘เทยฺยธมฺโม จ เม นตฺถิ, วราโก ภตโก อหํ;
ยํนูนาหํ ปญฺจสีลํ, รเกฺขยฺยํ ปริปูรยํฯ

๑๓๗. ‘‘อโนมทสฺสิสฺส มุนิโน, นิสโภ นาม สาวโก;
ตมหํ อุปสงฺกมฺม, ปญฺจสิกฺขาปทคฺคหิํฯ

๑๓๘. ‘‘วสฺสสตสหสฺสานิ, อายุ วิชฺชติ ตาวเท;
ตาวตา ปญฺจสีลานิ, ปริปุณฺณานิ โคปยิํฯ

๑๓๙. ‘‘มจฺจุกาเล จ สมฺปเตฺต, เทวา อสฺสาสยนฺติ มํ;
‘รโถ สหสฺสยุโตฺต เต, มาริสายํ [มาริสสฺส (ก.)] อุปฎฺฐิโต’ฯ

๑๔๐. ‘‘วตฺตเนฺต จริเม จิเตฺต, มม สีลํ อนุสฺสริํ;
เตน กเมฺมน สุกเตน, ตาวติํสํ อคจฺฉหํฯ

๑๔๑. ‘‘ติํสกฺขตฺตุญฺจ เทวิโนฺท, เทวรชฺชมการยิํ;
ทิพฺพสุขํ [ทิพฺพํ สุขํ (สี.)] อนุภวิํ, อจฺฉราหิ ปุรกฺขโตฯ

๑๔๒. ‘‘ปญฺจสตฺตติกฺขตฺตุญฺจ, จกฺกวตฺตี อโหสหํ;
ปเทสรชฺชํ วิปุลํ, คณนาโต อสงฺขิยํฯ

๑๔๓. ‘‘เทวโลกา จวิตฺวาน, สุกฺกมูเลน โจทิโต;
ปุเร เวสาลิยํ ชาโต, มหาสาเล สุอฑฺฒเกฯ

๑๔๔. ‘‘วสฺสูปนายิเก กาเล, ทิปฺปเนฺต [ทิพฺพนฺติ (ก.)] ชินสาสเน;
มาตา จ เม ปิตา เจว, ปญฺจสิกฺขาปทคฺคหุํฯ

๑๔๕. ‘‘สห สุตฺวานหํ สีลํ, มม สีลํ อนุสฺสริํ;
เอกาสเน นิสีทิตฺวา, อรหตฺตมปาปุณิํฯ

๑๔๖. ‘‘ชาติยา ปญฺจวเสฺสน, อรหตฺตมปาปุณิํ;
อุปสมฺปาทยิ พุโทฺธ, คุณมญฺญาย จกฺขุมาฯ

๑๔๗. ‘‘ปริปุณฺณานิ โคเปตฺวา, ปญฺจสิกฺขาปทานหํ;
อปริเมยฺเย อิโต กเปฺป, วินิปาตํ น คจฺฉหํฯ

๑๔๘. ‘‘สฺวาหํ ยสมนุภวิํ, เตสํ สีลาน วาหสา;
กปฺปโกฏิมฺปิ กิเตฺตโนฺต, กิตฺตเย เอกเทสกํฯ

๑๔๙. ‘‘ปญฺจสีลานิ โคเปตฺวา, ตโย เหตู ลภามหํ;
ทีฆายุโก มหาโภโค, ติกฺขปโญฺญ ภวามหํฯ

๑๕๐. ‘‘สํกิตฺตโนฺต จ [ปกิตฺตโนฺตว (สี.), ปกิตฺตเนฺต จ (สฺยา.)] สเพฺพสํ, อภิมตฺตญฺจ โปริสํ;
ภวาภเว สํสริตฺวา, เอเต ฐาเน ลภามหํฯ

๑๕๑. ‘‘อปริเมยฺยสีเลสุ, วตฺตนฺตา ชินสาวกา;
ภเวสุ ยทิ รเชฺชยฺยุํ, วิปาโก กีทิโส ภเวฯ

๑๕๒. ‘‘สุจิณฺณํ เม ปญฺจสีลํ, ภตเกน ตปสฺสินา [วิปสฺสินา (สี.)];
เตน สีเลนหํ อชฺช, โมจยึ สพฺพพนฺธนาฯ

๑๕๓. ‘‘อปริเมเยฺย อิโต กเปฺป, ปญฺจสีลานิ โคปยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ปญฺจสีลานิทํ ผลํฯ

๑๕๔. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ปญฺจสีลสมาทานิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ปญฺจสีลสมาทานิยเตฺถรสฺสาปทานํ จตุตฺถํฯ

๕. อนฺนสํสาวกเตฺถรอปทานํ

๑๕๕. ‘‘สุวณฺณวณฺณํ สมฺพุทฺธํ, คจฺฉนฺตํ อนฺตราปเณ;
กญฺจนคฺฆิยสํกาสํ, พาตฺตึสวรลกฺขณํฯ

๑๕๖. ‘‘สิทฺธตฺถํ โลกปโชฺชตํ, อปฺปเมยฺยํ อโนปมํ;
อลตฺถํ ปรมํ ปีตึ, ทิสฺวา ทนฺตํ ชุตินฺธรํฯ

๑๕๗. ‘‘สมฺพุทฺธํ อภินาเมตฺวา, โภชยึ ตํ มหามุนึ;
มหาการุณิโก โลเก [นาโถ (สี.)], อนุโมทิ มมํ ตทาฯ

๑๕๘. ‘‘ตสฺมึ มหาการุณิเก, ปรมสฺสาสการเก;
พุเทฺธ จิตฺตํ ปสาเทตฺวา, กปฺปํ สคฺคมฺหิ โมทหํฯ

๑๕๙. ‘‘จตุนฺนวุติโต กเปฺป, ยํ ทานมททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ภิกฺขาทานสฺสิทํ ผลํฯ

๑๖๐. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อนฺนสํสาวโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อนฺนสํสาวกเตฺถรสฺสาปทานํ ปญฺจมํฯ

๖. ธูปทายกเตฺถรอปทานํ

๑๖๑. “สิทฺธตฺถสฺส ภควโต, โลกเชฏฺฐสฺส ตาทิโน;
กุฏิธูปํ มยา ทินฺนํ, วิปฺปสเนฺนน เจตสาฯ

๑๖๒. ยํ ยํ โยนุปปชฺชามิ, เทวตฺตํ อถ มานุสํ;
สเพฺพสมฺปิ ปิโย โหมิ, ธูปทานสฺสิทํ ผลํฯ

๑๖๓. “จตุนฺนวุติโต กเปฺป, ยํ ธูปมททิํ ตทา [ยํ ธูปนมทาสหํ (ก.)];
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, ธูปทานสฺสิทํ ผลํฯ

๑๖๔. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ธูปทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ธูปทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ฉฏฺฐํฯ

๗. ปุลินปูชกเตฺถรอปทานํ

๑๖๕. “วิปสฺสิสฺส ภควโต, โพธิยา ปาทปุตฺตเม;
ปุราณปุลินํ หิตฺวา [ฉเฑฺฑตฺวา (สี. สฺยา.)], สุทฺธปุลินมากิริํฯ

๑๖๖. “เอกนวุติโต กเปฺป, ยํ ปุลินมทาสหํ;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, ปุลินทานสฺสิทํ ผลํฯ

๑๖๗. “ติํสติเม [ติปญฺญาเส (สี. สฺยา.)] อิโต กเปฺป, ราชา อาสิํ ชนาธิภู;
มหาปุลินนาเมน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๑๖๘. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ปุลินปูชโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ปุลินปูชกเตฺถรสฺสาปทานํ สตฺตมํฯ

๘. อุตฺติยเตฺถรอปทานํ

๑๖๙. “จนฺทภาคานทีตีเร, สุสุมาโร อหํ ตทา;
สโคจรปฺปสุโตหํ [สโภชนปสุตาหํ (สฺยา. ก.)], นทีติตฺถํ อคจฺฉหํฯ

๑๗๐. “สิทฺธโตฺถ ตมฺหิ สมเย, สยมฺภู อคฺคปุคฺคโล;
นทิํ ตริตุกาโม โส, นทีติตฺถํ อุปาคมิฯ

๑๗๑. “อุปาคเต จ [อุปาคตมฺหิ (สฺยา. ก.)] สมฺพุเทฺธ, อหมฺปิ ตตฺถุปาคมิํ;
อุปคนฺตฺวาน สมฺพุทฺธํ, อิมํ วาจํ อุทีรยิํฯ

๑๗๒.“อภิรูห มหาวีร, ตาเรสฺสามิ อหํ ตุวํ;
เปตฺติกํ วิสยํ มยฺหํ, อนุกมฺป มหามุนิ’ฯ

๑๗๓.“มม อุคฺคชฺชนํ สุตฺวา, อภิรูหิ มหามุนิ;
หโฏฺฐ หเฏฺฐน จิตฺเตน, ตาเรสึ โลกนายกํฯ

๑๗๔.นทิยา ปาริเม ตีเร, สิทฺธโตฺถ โลกนายโก;
อสฺสาเสสิ มมํ ตตฺถ, อมตํ ปาปุณิสฺสสิฯ

๑๗๕.ตมฺหา กายา จวิตฺวาน, เทวโลกํ อาคจฺฉหํ;
ทิพฺพสุขํ อนุภวึ, อจฺฉราหิ ปุรกฺขโตฯ

๑๗๖.“สตฺตกฺขตฺตุญฺจ เทวิโนฺท, เทวรชฺชมกาสหํ;
ตีณิกฺขตฺตุํ จกฺกวตฺตี, มหิยา อิสฺสโร อหุํฯ

๑๗๗.“วิเวกมนุยุโตฺตหํ , นิปโก จ สุสํวุโต;
ธาเรมิ อนฺติมํ เทหํ, สมฺมาสมฺพุทฺธสาสเนฯ

๑๗๘.จตุนฺนวุติโต กเปฺป, ตาเรสึ ยํ นราสภํ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ตรณาย อิทํ ผลํฯ

๑๗๙.“ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อุตฺติโย [อุตฺติริโย (สี.)] เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อุตฺติยเตฺถรสฺสาปทานํ อฏฺฐมํฯ

๙. เอกญฺชลิกเตฺถรอปทานํ

๑๘๐.“สุวณฺณวณฺณํ สมฺพุทฺธํ, คจฺฉนฺตํ อนฺตราปเณ;
วิปสฺสึ สตฺถวาหคฺคํ, นรวรํ วินายกํฯ

๑๘๑.“อทนฺตทมนํ ตาทึ, มหาวาทึ มหามตึ;
ทิสฺวา ปสโนฺน สุมโน, เอกญฺชลิมกาสหํฯ

๑๘๒.“เอกนวุติโต กเปฺป, ยมญฺชลึ กรึ [ยํ อญฺชลิมกรึ (สฺยา.), อญฺชลิมกรึ (ก.)] ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, อญฺชลิสฺส อิทํ ผลํฯ

๑๘๓.“ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา เอกญฺชลิโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

เอกญฺชลิกเตฺถรสฺสาปทานํ นวมํฯ

๑๐. โขมทายกเตฺถรอปทานํ

๑๘๔. ‘‘นคเร พนฺธุมติยา, อโหสึ วาณิโช ตทา;
เตเนว ทารํ โปเสมิ, โรเปมิ พีชสมฺปทํฯ

๑๘๕. ‘‘รถิยํ ปฏิปนฺนสฺส, วิปสฺสิสฺส มเหสิโน;
เอกํ โขมํ มยา ทินฺนํ, กุสลตฺถาย สตฺถุโนฯ

๑๘๖. ‘‘เอกนวุติโต กปฺเป, ยํ โขมมททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, โขมทานสฺสิทํ ผลํฯ

๑๘๗. ‘‘สตฺตรเส [สตฺตวีเส (สี. สฺยา.)] อิโต กปฺเป, เอโก สินฺธวสนฺธโน;
สตฺตรตนสมฺปนฺโน, จตุทีปมฺหิ อิสฺสโรฯ

๑๘๘. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา โขมทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

โขมทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ทสมํฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

สุภูติ อุปวาโน จ, สรโณ สีลคาหโก;
อนฺนสํสาวโก โขมทายี จ, ทเสว ตติเย คเณ;

อญฺชลี โขมทายี จ, ทเสว ตติเย คเณ;
ปญฺจาลีสีติสตํ วุตฺตา, คาถาโย สพฺพปิณฺฑิตาฯ

สุภูติวคฺโค ตติโยฯ

จตุตฺถภาณวารํฯ

๔. กุณฺฑธานวคฺค

๑. กุณฺฑธานเตฺถรอปทานํ

๑. “สตฺตาหํ ปฏิสลฺลีนํ, สยมฺภุํ อคฺคปุคฺคลํ;
ปสนฺนจิตฺโต สุมโน, พุทฺธเสฏฺฐํ อุปฏฺฐหึฯ

๒. “วุฏฺฐิตํ กาลมญฺญาย, ปทุมุตฺตรํ มหามุนึ;
มหนฺตึ กทลีกณฺณึ, คเหตฺวา อุปคจฺฉหํฯ

๓. “ปฏิคฺคเหตฺวา [ปฏิคฺคเหสิ (สฺยา. ก.)] ภควา, สพฺพญฺญู [ตํ ผลํ (สี.)] โลกนายโก;
มม จิตฺตํ ปสาเทนฺโต, ปริภุญฺชิ มหามุนิฯ

๔. “ปริภุญฺชิตฺวา สมฺพุทฺโธ, สตฺถวาโห อนุตฺตโร;
สกาสเน นิสีทิตฺวา, อิมา คาถา อภาสถฯ

๕. ““เย จ สนฺติ สมิตาโร [เย วสนฺติ สเมตาโร (สี.)], ยกฺขา อิมมฺหิ ปพฺพเต;
อรญฺเญ ภูตภพฺยานิ [ภูตคณา สเพฺพ (สฺยา.)], สุณนฺตุ วจนํ มม’ฯ

๖. “โย โส พุทฺธํ อุปฏฺฐาสิ, มิคราชํว เกสรึ [มิคราชาว เกสรี (สี.)];
ตมหํ กิตฺตยิสฺสามิ, สุณาถ มม ภาสโตฯ

๗. ““เอกาทสญฺจกฺขตฺตุํ, โส [โสยเมกาทสกฺขตฺตุํ (สี.)] เทวราชา ภวิสฺสติ;
จตุตฺตึสติกฺขตฺตุญฺจ, จกฺกวตฺตี ภวิสฺสติฯ

๘. ““กปฺปสตสหสฺสมฺหิ, โอกฺกากกุลสมฺภโว;
โคตโม นาม โคตฺเตน, สตฺถา โลเก ภวิสฺสติฯ

๙. ““อโกฺกสิตฺวาน สมเณ, สีลวนฺเต อนาสเว;
ปาปกมฺมวิปาเกน, นามเธยฺยํ ลภิสฺสติ [ภวิสฺสติ (ก.)]ฯ

๑๐. ““ตสฺส ธมฺมสฺส ทายาโท, โอรโส ธมฺมนิมฺมิโต;
กุณฺฑธาโนติ นาเมน, สาวโก โส ภวิสฺสติ’ฯ

๑๑. “ปวิเวกมนุยุตฺโต, ฌายี ฌานรโต อหํ;
โตสยิตฺวาน สตฺถารํ, วิหรามิ อนาสโวฯ

๑๒. “สาวเกหิ [สาวกเคฺคหิ (สี.)] ปริวุโต, ภิกฺขุสงฺฆปุรกฺขโต;
ภิกฺขุสเงฺฆ นิสีทิตฺวา, สลากํ คาหยี ชิโนฯ

๑๓. “เอกํสํ จีวรํ กตฺวา, วนฺทิตฺวา โลกนายกํ;
วทตํ วรสฺส ปุรโต, ปฐมํ อคฺคเหสหํฯ

๑๔. “เตน กมฺเมน ภควา, ทสสหสฺสีกมฺปโก;
ภิกฺขุสเงฺฆ นิสีทิตฺวา, อคฺคฏฺฐาเน ฐเปสิ มํฯ

๑๕. “วีริยํ เม ธุรโธรยฺหํ, โยคเกฺขมาธิวาหนํ;
ธาเรมิ อนฺติมํ เทหํ, สมฺมาสมฺพุทฺธสาสเนฯ

๑๖. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา กุณฺฑธาโน เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

กุณฺฑธานเตฺถรสฺสาปทานํ ปฐมํฯ

๒. สาคตเตฺถรอปทานํ

๑๗. “โสภิโต นาม นาเมน, อโหสึ พฺราหฺมโณ ตทา;
ปุรกฺขโต สสิเสฺสหิ, อารามํ อคมาสหํฯ

๑๘. “ภควา ตมฺหิ สมเย, ภิกฺขุสงฺฆปุรกฺขโต;
อารามทฺวารา นิกฺขมฺม, อฏฺฐาสิ ปุริสุตฺตโมฯ

๑๙. “ตมทฺทสาสึ สมฺพุทฺธํ, ทนฺตํ ทนฺตปุรกฺขตํ;
สกํ จิตฺตํ ปสาเทตฺวา, สนฺถวึ โลกนายกํฯ

๒๐. “เย เกจิ ปาทปา สเพฺพ, มหิยา เต วิรูหเร;
พุทฺธิมโนฺต ตถา สตฺตา, รุหนฺติ ชินสาสเนฯ

๒๑. “สตฺถวาโหสิ สปฺปโญฺญ, มเหสิ พหุเก ชเน;
วิปถา อุทฺธริตฺวาน, ปถํ อาจิกฺขเส ตุวํฯ

๒๒. “ทโนฺต ทนฺตปริกิโณฺณ [ปุรกฺขโต (สฺยา.)], ฌายี ฌานรเตหิ จ;
อาตาปี ปหิตเตฺตหิ, อุปสเนฺตหิ ตาทิภิฯ

๒๓. “อลงฺกโต ปริสาหิ, ปุญฺญญาเณหิ โสภติ;
ปภา นิทฺธาวเต ตุยฺหํ, สูริโยทยเน ยถาฯ

๒๔. “ปสนฺนจิตฺตํ ทิสฺวาน, มเหสี ปทุมุตฺตโร;
ภิกฺขุสเงฺฆ ฐิโต สตฺถา, อิมา คาถา อภาสถฯ

๒๕. “‘โย โส หาสํ ชเนตฺวาน, มมํ กิเตฺตสิ พฺราหฺมโณ;
กปฺปานํ สตสหสฺสํ, เทวโลเก รมิสฺสติฯ

๒๖. “‘ตุสิตา หิ จวิตฺวาน, สุกฺกมูเลน โจทิโต;
โคตมสฺส ภควโต, สาสเน ปพฺพชิสฺสติฯ

๒๗. “‘เตน กมฺมฺเมน สุกเตน, อรหตฺตํ [ตุฏฺฐหฏฺฐํ (สฺยา. ก.)] ลภิสฺสติ;
สาคโต นาม นาเมน, เหสฺสติ สตฺถุ สาวโก’ฯ

๒๘. “ปพฺพชิตฺวาน กาเยน, ปาปกมฺมํ วิวชฺชยึ;
วจีทุจฺจริตํ หิตฺวา, อาชีวํ ปริโสธยึฯ

๒๙. ‘‘เอวํ วิหรมาโนหํ, เตโชธาตูสุ โกวิโท;
สพฺพาสเว ปริญฺญาย, วิหรามิ อนาสโวฯ

๓๐. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สาคโต เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สาคตเตฺถรสฺสาปทานํ ทุติยํฯ

๓. มหากจฺจานเตฺถรอปทานํ

๓๑. ‘‘ปทุมุตฺตรนาถสฺส, ปทุมํ นาม เจติยํ;
สิลาสนํ [สีหาสนํ (ก.)] การยิตฺวา, สุวณฺณนาภิเลปยิํฯ

๓๒. ‘‘รตนามยฉตฺตญฺจ, ปคฺคยฺห วาฬพีชนิํ [วาฬพีชนี (สี. สฺยา.)];
พุทฺธสฺส อภิโรเปสิํ, โลกพนฺธุสฺส ตาทิโนฯ

๓๓. ‘‘ยาวตา เทวตา ภุมฺมา [ภูมา (ก.)], สเพฺพ สนฺนิปตุํ ตทา;
รตนามยฉตฺตานํ, วิปากํ กถยิสฺสติฯ

๓๔. ‘‘ตญฺจ สพฺพํ สุณิสฺสาม, กถยนฺตสฺส สตฺถุโน;
ภิโยฺย หาสํ ชเนยฺยาม, สมฺมาสมฺพุทฺธสาสเนฯ

๓๕. ‘‘เหมาสเน นิสีทิตฺวา, สยมฺภู อคฺคปุคฺคโล;
ภิกฺขุสงฺฆปริพฺยูโฬฺห [ปริพฺพูโฬฺห (สี.)], อิมา คาถา อภาสถฯ

๓๖. ‘‘‘เยนิทํ อาสนํ ทินฺนํ, โสวณฺณํ รตนามยํ;
ตมหํ กิตฺตยิสฺสามิ, สุณาถ มม ภาสโตฯ

๓๗. ‘‘‘ติํสกปฺปานิ เทวิโนฺท, เทวรชฺชํ กริสฺสติ;
สมนฺตา โยชนสตํ, อาภายาภิภวิสฺสติฯ

๓๘. ‘‘‘มนุสฺสโลกมาคนฺตฺวา, จกฺกวตฺตี ภวิสฺสติ;
ปภสฺสโรติ นาเมน, อุคฺคเตโช ภวิสฺสติฯ

๓๙. ‘‘‘ทิวา วา ยทิ วา รตฺติํ, สตรํสีว อุคฺคโต;
สมนฺตา อฏฺฐรตนํ, อุโชฺชติสฺสติ ขตฺติโยฯ

๔๐. ‘‘‘กปฺปสตสหสฺสมฺหิ, โอกฺกากกุลสมฺภโว;
โคตโม นาม โคเตฺตน, สตฺถา โลเก ภวิสฺสติฯ

๔๑. ‘‘‘ตุสิตา หิ จวิตฺวาน, สุกฺกมูเลน โจทิโต;
กจฺจาโน นาม นาเมน, พฺรหฺมพนฺธุ ภวิสฺสติฯ

๔๒. ‘‘‘โส ปจฺฉา ปพฺพชิตฺวาน, อรหา เหสฺสตินาสโว;
โคตโม โลกปโชฺชโต, อคฺคฏฺฐาเน ฐเปสฺสติฯ

๔๓. ‘‘‘สํขิตฺตปุจฺฉิตํ [สํขิตฺตํ ปุจฺฉิตํ (สฺยา. ก.)] ปญฺหํ, วิตฺถาเรน กเถสฺสติ;

กถยโนฺต จ ตํ ปญฺหํ, อชฺฌาสยํ [อชฺฌาสํ (สี.), อพฺภาสํ (ก.)] ปูรยิสฺสติ’ฯ

๔๔. “อเฑฺฒ กุเล อภิชาโต, พฺราหฺมโณ มนฺตปารคู;
โอหาย ธนธญฺญานิ, ปพฺพชึ อนคาริยํฯ

๔๕. “สํขิเตฺตนปิ ปุจฺฉเนฺต, วิตฺถาเรน กเถมหํ;
อชฺฌาสยํ เตสํ ปูเรมิ, โตเสมิ ทฺวิปทุตฺตมํฯ

๔๖. “โตสิโต เม มหาวีโร, สยมฺภู อคฺคปุคฺคโล;
ภิกฺขุสเงฺฆ นิสีทิตฺวา, เอตทเคฺค ฐเปสิ มํฯ

๔๗. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส...เป.... กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา มหากจฺจาโน เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

มหากจฺจานเตฺถรสฺสาปทานํ ตติยํฯ

๔. กาฬุทายิเตฺถรอปทานํ

๔๘. “ปทุมุตฺตรพุทฺธสฺส , โลกเชฏฺฐสฺส ตาทิโน;
อทฺธานํ ปฏิปนฺนสฺส, จรโต จาริกํ ตทาฯ

๔๙. “สุผุลฺลํ ปทุมํ คยฺห, อุปฺปลํ มลฺลิกญฺจหํ;
ปรมนฺนํ คเหตฺวาน, อทาสึ สตฺถุโน อหํฯ

๕๐. “ปริภุญฺชิ มหาวีโร, ปรมนฺนํ สุโภชนํ;
ตญฺจ ปุปฺผํ คเหตฺวาน, ชนสฺส สมฺปทสฺสยิฯ

๕๑. “อิฏฺฐํ กนฺตํ [กนฺตยิทํ (สฺยา.)], ปิยํ โลเก, ชลชํ ปุปฺผมุตฺตมํ;
สุทุกฺกรํ กตํ เตน, โย เม ปุปฺผํ อทาสิทํฯ

๕๒. “โย ปุปฺผมภิโรเปสิ, ปรมนฺนญฺจทาสิ เม;
ตมหํ กิตฺตยิสฺสามิ, สุณาถ มม ภาสโตฯ

๕๓. “‘ทส อฏฺฐ จกฺขตฺตุํ [ทส จฏฺฐกฺขตฺตุํ (สี.), ทสมฏฺฐกฺขตฺตุํ (สฺยา.)] โส, เทวรชฺชํ กริสฺสติ;
อุปฺปลํ ปทุมญฺจาปิ, มลฺลิกญฺจ ตทุตฺตริฯ

๕๔. “‘อสฺส ปุญฺญวิปาเกน, ทิพฺพคนฺธสมายุตํ;
อากาเส ฉทนํ กตฺวา, ธารยิสฺสติ ตาวเทฯ

๕๕. “‘ปญฺจวีสติกฺขตฺตุญฺจ, จกฺกวตฺตี ภวิสฺสติ;
ปถพฺยา รชฺชํ ปญฺจสตํ, วสุธํ อาวสิสฺสติฯ

๕๖. “‘กปฺปสตสหสฺสมฺหิ, โอกฺกากกุลสมฺภโว;
โคตโม นาม โคเตฺตน [นาเมน (สี. สฺยา. ก.)], สตฺถา โลเก ภวิสฺสติฯ

๕๗. “‘สกกมฺมาภิรโทฺธ โส, สุกฺกมูเลน โจทิโต;

สกฺยานํ นนฺทิชนโน, ญาติพนฺธุ ภวิสฺสติฯ

๕๘. '''โส ปจฺฉา ปพฺพชิตฺวาน, สุกฺกมูเลน โจทิโต;
สพฺพาสเว ปริญฺญาย, นิพฺพายิสฺสตินาสโวฯ

๕๙. '''ปฏิสมฺภิทมนุปฺปตฺตํ, กตกิจฺจมนาสวํ;
โคตโม โลกพนฺธุ ตํ [โส (สี.)], เอตทเคฺค ฐเปสฺสติฯ

๖๐. '''ปธานปหิตตฺโต โส, อุปสนฺโต นิรูปธิ;
อุทายี นาม นาเมน, เหสฺสติ สตฺถุ สาวโก'ฯ

๖๑. ''ราโค โทโส จ โมโห จ, มาโน มกฺข จ ธํสิโต;
สพฺพาสเว ปริญฺญาย, วิหรามิ อนาสโวฯ

๖๒. ''โตสยิญฺจาปิ สมฺพุทฺธํ, อาตาปี นิปโก อหํ;
ปสาทิโต [ปโมทิโต (สี.)] จ สมฺพุทฺธ, เอตทเคฺค ฐเปสิ มํฯ

๖๓. ''ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส...เป.... กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ''ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา กาฬุทายี เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติ;

กาฬุทายีเถรสฺสาปทานํ จตุตฺถํฯ

๕. โมฆราชเตฺถรอปทานํ

๖๔. ''อตฺถทสฺสี ตุ ภควา, สยมฺภู อปราชิโต;
ภิกฺขุสงฺฆปริพฺยูโฬฺห, รถิยํ ปฏิปชฺชถฯ

๖๕. ''สิเสฺสหิ สมฺปริวุโต, ฆรมฺหา อภินิกฺขมิํ;
นิกฺขมิตฺวานหํ ตตฺถ, อทฺทสํ โลกนายกํฯ

๖๖. ''อภิวาทิย สมฺพุทฺธํ, สิเร กตฺวาน อญฺชลิํ;
สกํ จิตฺตํ ปสาเทตฺวา, สนฺถวิํ โลกนายกํฯ

๖๗. ''ยาวตา รูปิโน สตฺตา, อรูปี วา อสญฺญิโน;
สเพฺพ เต ตว ญาณมฺหิ, อโนฺต โหนฺติ สโมคธาฯ

๖๘. ''สุขุมจฺฉิกชาเลน , อุทกํ โย ปริกฺขิเป;
เย เกจิ อุทเก ปาณา, อโนฺตชาเล ภวนฺติ เตฯ

๖๙. ''เยสญฺจ เจตนา อตฺถิ, รูปิโน จ อรูปิโน;
สเพฺพ เต ตว ญาณมฺหิ, อโนฺต โหนฺติ สโมคธาฯ

๗๐. ''สมุทฺธรสิมํ โลกํ, อนฺธการสมากุลํ;
ตว ธมฺมํ สุณิตฺวาน, กงฺขาโสตํ ตรนฺติ เตฯ

๗๑. ''อวิชฺชานิวุเต โลเก, อนฺธกาเรน โอตฺถเฏ;
ตว ญาณมฺหิ โชตเนฺต, อนฺธการา ปธํสิตาฯ

๗๒. “ตุวํ จกฺขูสิ สเพฺพสํ, มหาตมปนูทโน;
ตว ธมฺมํ สุณิตฺวาน, นิพฺพายติ พหุชฺชโนฯ

๗๓. “ปุฏกํ ปูรยิตฺวาน [ปีฐรํ (สี.), ปุตรํ (สฺยา.)], มธุขุทฺทมเนฬกํ;
อุโภ หเตฺถหิ ปคฺคยฺห, อุปเนสึ มเหสิโนฯ

๗๔. “ปฏิคฺคณฺหิ มหาวีโร, สหเตฺถน มหา อิสี;
ภุญฺชิตฺวา ตญฺจ สพฺพญฺญู, เวหาสํ นภมุคฺคมิฯ

๗๕. “อนฺตลิเกฺข ฐิโต สตฺถา, อตฺถทสฺสี นราสโภ;
มม จิตฺตํ ปสาเทโนฺต, อิมา คาถา อภาสถฯ

๗๖. “‘เยนิทํ ถวิตํ ญาณํ, พุทฺธเสฎฺฐ จ โถมิโต;
เตน จิตฺตปฺปสาเทน, ทุคฺคตึ โส น คจฺฉติฯ

๗๗. “‘จตุทฺทสญฺจกฺขตฺตุํ [จตุสฎฺฐิญฺจ (สฺยา.)] โส, เทวรชฺชํ กริสฺสติ;
ปถพฺยา รชฺชํ อฎฺฐสตํ, วสุธํ อาวสิสฺสติฯ

๗๘. “‘ปเญฺจว สตกฺขตฺตุญฺจ [อถ ปญฺจสตกฺขตฺตุํ (สี.)], จกฺกวตฺตี ภวิสฺสติ;
ปเทสรชฺชํ อสเงฺขยฺยํ, มหิยา การยิสฺสติฯ

๗๙. “‘อชฺฌายโก มนฺตธโร, ติณฺณํ เวทาน ปารคู;
โคตมสฺส ภควโต, สาสเน ปพฺพชิสฺสติฯ

๘๐. “‘คมฺภีรํ นิปุณํ อตฺถํ, ญาเณน วิจินิสฺสติ;
โมฆราชาติ นาเมน, เหสฺสติ สตฺถุ สาวโกฯ

๘๑. “‘ตีหิ วิชฺชาหิ สมฺปนฺนํ, กตกิจฺจมนาสวํ;
โคตโม สตฺถวาหโคฺค, เอตทเคฺค ฐเปสฺสติ’ฯ

๘๒. “หิตฺวา มานุสกํ โยคํ, เฉตฺวาน ภวพนฺธนํ;
สพฺพาสเว ปริญฺญาย, วิหรามิ อนาสโวฯ

๘๓. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา โมฆราโช เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติ;

โมฆราชเตฺถรสฺสาปทานํ ปญฺจมํฯ

๖. อธิมุตฺตเตฺถรอปทานํ

๘๔. “นิพฺพุเต โลกนาถมฺหิ, อตฺถทสฺสีนรุตฺตเม;
อุปฎฺฐหึ ภิกฺขุสงฺฆํ, วิปฺปสเนฺนน เจตสาฯ

๘๕. “นิมเนฺตตฺวา ภิกฺขุสงฺฆํ [สํฆรตนํ (สี. สฺยา.)], อุชุภูตํ สมาหิตํ;
อุจฺฉุนา มณฺฑปํ กตฺวา, โภเชสึ สงฺฆมุตฺตมํฯ

๘๖. “ยํ ยํ โยนุปปชฺชามิ, เทวตฺตํ อถ มานุสํ;

สเพฺพ สเตฺต อภิโภมิ [อติโภมิ (สี. ก.)], ปุญฺญกมฺมสฺสิทํ ผลํฯ

๘๗. ‘‘อฏฺฐารเส กปฺปสเต, ยํ ทานมททิํ ตทา;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, อุจฺฉุทานสฺสิทํ ผลํฯ

๘๘. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อธิมุตฺโต เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติ;

อธิมุตฺตเตฺถรสฺสาปทานํ ฉฏฺฐํฯ

๗. ลสุณทายกเตฺถรอปทานํ

๘๙. ‘‘หิมวนฺตสฺสาวิทูเร , ตาปโส อาสหํ ตทา;
ลสุณํ อุปชีวามิ, ลสุณํ มยฺหโภชนํฯ

๙๐. ‘‘ขาริโย ปูรยิตฺวาน, สงฺฆารามมคจฺฉหํ;
หฏฺโฐ หฏฺเฐน จิตฺเตน, สงฺฆสฺส ลสุณํ อทํฯ

๙๑. ‘‘วิปสฺสิสฺส นรคฺคสฺส, สาสเน นิรตสฺสหํ;
สงฺฆสฺส ลสุณํ ทตฺวา, กปฺปํ สคฺคมฺหิ โมทหํฯ

๙๒. ‘‘เอกนวุติโต กเปฺป, ลสุณํ ยมทํ ตทา;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, ลสุณสฺส อิทํ ผลํฯ

๙๓. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ลสุณทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติ;

ลสุณทายกเตฺถรสฺสาปทานํ สตฺตมํฯ

๘. อายาคทายกเตฺถรอปทานํ

๙๔. ‘‘นิพฺพุเต โลกนาถมฺหิ, สิขิมฺหิ วทตํ วเร;
หฏฺโฐ หฏฺเฐน จิตฺเตน, อวนฺทิํ ถูปมุตฺตมํฯ

๙๕. ‘‘วฑฺฒกีหิ กถาเปตฺวา, มูลํ ทตฺวานหํ ตทา;
หฏฺโฐ หฏฺเฐน จิตฺเตน, อายาคํ การเปสหํฯ

๙๖. ‘‘อฏฺฐ กปฺปานิ เทเวสุ, อโพฺพกิณฺณํ [อโพฺพจฺฉินฺนํ (สี.)] วสิํ อหํ;
อวเสเสสุ กเปฺปสุ, โวกิณฺณํ สํสริํ อหํฯ

๙๗. ‘‘กาเย วิสํ น กมติ, สตฺถานิ น จ หนฺติ เม;
อุทเกหํ น มิยฺยามิ, อายาคสฺส อิทํ ผลํฯ

๙๘. ‘‘ยทิจฺฉามิ อหํ วสฺสํ, มหาเมโฆ ปวสฺสติ;
เทวาปิ เม วสํ เอนฺติ, ปุญฺญกมฺมสฺสิทํ ผลํฯ

๙๙. ‘‘สตฺตรตนสมฺปนฺโน, ติสกฺขตฺตุํ อโหสหํ;

น มํ เกจาวชานนฺติ, ปุญฺญกมฺมสฺสิทํ ผลํฯ

๑๐๐.“เอกตฺตึเส อิโต กปฺเป, อายาคํ ยมการยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, อายาคสฺส อิทํ ผลํฯ

๑๐๑.“ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อายาคทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อายาคทายกเตฺถรสฺสาปทานํ อฏฺฐมํฯ

๙. ธมฺมจกฺกิกเตฺถรอปทานํ

๑๐๒.“สิทฺธตฺถสฺส ภควโต, สีหาสนสฺส สมฺมุขา;
ธมฺมจกฺกํ เม ฐปิตํ, สุกตํ วิญฺญุวณฺณิตํฯ

๑๐๓.“จารุวโณฺณว โสภามิ, สโยคฺคพลวาหโน;
ปริวาเรนฺติ มํ นิจฺจํ, อนุยนฺตา พหุชฺชนาฯ

๑๐๔.“สฏฺฐิตูริยสหเสฺสหิ, ปริจาเรมหํ สทา;
ปริวาเรน โสภามิ, ปุญฺญกมฺมสฺสิทํ ผลํฯ

๑๐๕.“จตุนฺนวุติโต กปฺเป, ยํ จกฺกํ ฐปยึ อหํ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ธมฺมจกฺกสฺสิทํ ผลํฯ

๑๐๖.“อิโต เอกาทเส กปฺเป, อฏฺฐาสึสุ ชนาธิปา;
สหสฺสราชนาเมน, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๑๐๗.“ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ธมฺมจกฺกิโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ธมฺมจกฺกิกเตฺถรสฺสาปทานํ นวมํฯ

๑๐. กปฺปรุกฺขิยเตฺถรอปทานํ

๑๐๘.“สิทฺธตฺถสฺส ภควโต, ถูปเสฏฺฐสฺส สมฺมุขา;
วิจิตฺตทุเสฺส ลเคตฺวา [ลเคฺคตฺวา (สี. สฺยา.)], กปฺปรุกฺขํ ฐเปสหํฯ

๑๐๙.“ยํ ยํ โยนุปปชฺชามิ, เทวตฺตํ อถ มานุสํ;
โสภยโนฺต มม ทฺวารํ, กปฺปรุโกฺข ปติฏฺฐติฯ

๑๑๐.“อหญฺจ ปริสา เจว, เย เกจิ มม วสฺสิตา [นิสฺสิตา (สี.)];
ตมฺหา ทุสฺสํ คเหตฺวาน, นิวาเสม มยํ สทา [ตทา (สฺยา.)]ฯ

๑๑๑.“จตุนฺนวุติโต กปฺเป, ยํ รุกฺขํ ฐปยึ อหํ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, กปฺปรุกฺขสฺสิทํ ผลํฯ

๑๑๒.“อิโต จ สตฺตเม กปฺเป, สุเจฬา อฏฺฐ ขตฺติยา;

สตฺตรตนสมฺปนฺนา, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๑๑๓. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา กปฺปรุกฺขิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

กปฺปรุกฺขิยเตฺถรสฺสาปทานํ ทสมํฯ

กุณฺฑธานวโคฺค จตุโตฺถฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

กุณฺฑสาคตกจฺจานา, อุทายี โมฆราชโก;
อธิมุโตฺต ลสุณโท, อายาคี ธมฺมจกฺกิโก;
กปฺปรุกฺขี จ ทสโม, คาถา ทฺวยทสสตํ [คาถาโย ทฺวาทสสตํ (สี.)]ฯ

๕. อุปาลิวโคฺค

๑. ภาคิเนยฺยุปาลิเตฺถรอปทานํ

๑. “ขีณาสวสหเสฺสหิ , ปริวุโต [ปเรโต (ก. อฏฺฐ)] โลกนายโก;
วิเวกมนุยุโตฺต โส, คจฺฉเต ปฏิสลฺลิตุํฯ

๒. “อชิเนน นิวโตฺถหํ, ติทณฺฑปริธารโก;
ภิกฺขุสงฺฆปริพฺยูฬฺหํ, อทฺทสํ โลกนายกํฯ

๓. “เอกํสํ อชินํ กตฺวา, สิเร กตฺวาน อญฺชลึ;
สมฺพุทฺธํ อภิวาเทตฺวา, สนฺถวึ โลกนายกํฯ

๔. “ยถาณฺฑชา จ สํเสทา, โอปปาตี ชลาพุชา;
กากาทิปกฺขิโน สเพฺพ, อนฺตลิกฺขจรา สทาฯ

๕. “เย เกจิ ปาณภูตตฺถิ, สญฺญิโน วา อสญฺญิโน;
สเพฺพ เต ตว ญาณมฺหิ, อโนฺต โหนฺติ สโมคธาฯ

๖. “คนฺธา จ ปพฺพเตยฺยา เย, หิมวนฺตนคุตฺตเม;
สเพฺพ เต ตว สีลมฺหิ, กลายปิ น ยุชฺชเรฯ

๗. “โมหนฺธการปกฺขโนฺท, อยํ โลโก สเทวโก;
ตว ญาณมฺหิ โชตเนฺต, อนฺธการา วิธํสิตาฯ

๘. “ยถา อตฺถงฺคเต สูริเย, โหนฺติ สตฺตา ตโมคตา;
เอวํ พุเทฺธ อนุปฺปเนฺน, โหติ โลโก ตโมคโตฯ

๙. “ยโถทยโนฺต อาทิโจฺจ, วิโนเทติ ตมํ สทา;
ตเถว ตฺวํ พุทฺธเสฏฺฐ, วิทฺธํเสสิ ตมํ สทาฯ

๑๐. “ปธานปหิตโตฺตสิ , พุโทฺธ โลเก สเทวเก;
ตว กมฺมาภิรเทฺธน, โตเสสิ ชนตํ พหุํฯ

๑๑. “ตํ สพฺพํ อนุโมทิตฺวา, ปทุมุตฺตโร มหามุนิ;
นภํ อพฺภุคฺคมี ธีโร, หํสราชาว อมฺพเรฯ

๑๒. “อพฺภุคฺคนฺตฺวาน สมฺพุโทฺธ, มเหสิ ปทุมุตฺตโร;
อนฺตลิเกฺข ฐิโต สตฺถา, อิมา คาถา อภาสถฯ

๑๓. “เยนิทํ ถวิตํ ญาณํ, โอปเมฺมหิ สมายุตํ;
ตมหํ กิตฺตยิสฺสามิ, สุณาถ มม ภาสโตฯ

๑๔. “‘อฏฺฐารสญฺจ ขตฺตุํ โส, เทวราชา ภวิสฺสติ;
ปถพฺยา รชฺชํ ติสตํ, วสุธํ อาวสิสฺสติฯ

๑๕. “‘ปญฺจวีสติกฺขตฺตุญฺจ, จกฺกวตฺตี ภวิสฺสติ;
ปเทสรชฺชํ วิปุลํ, คณนาโต อสงฺขิยํฯ

๑๖. “‘กปฺปสตสหสฺสมฺหิ, โอกฺกากกุลสมฺภโว;
โคตโม นาม โคเตฺตน, สตฺถา โลเก ภวิสฺสติฯ

๑๗. “‘ตุสิตา หิ จวิตฺวาน, สุกฺกมูเลน โจทิโต;
หีโนว ชาติยา สโนฺต, อุปาลิ นาม เหสฺสติฯ

๑๘. “‘โส ปจฺฉา ปพฺพชิตฺวาน, วิราเชตฺวาน ปาปกํ;
สพฺพาสเว ปริญฺญาย, นิพฺพายิสฺสตินาสโวฯ

๑๙. “‘ตุโฏฺฐ จ โคตโม พุโทฺธ, สกฺยปุโตฺต มหายโส;
วินยาธิคตํ ตสฺส, เอตทเคฺค ฐเปสฺสติ’ฯ

๒๐. “สทฺธายาหํ ปพฺพชิโต, กตกิโจฺจ อนาสโว;
สพฺพาสเว ปริญฺญาย, วิหรามิ อนาสโวฯ

๒๑. “ภควา จานุกมฺปี มํ, วินเยหํ วิสารโท;
สกกมฺมาภิรโทฺธ จ, วิหรามิ อนาสโวฯ

๒๒. “สํวุโต ปาติโมกฺขมฺหิ, อินฺทฺริเยสุ จ ปญฺจสุ;
ธาเรมิ วินยํ สพฺพํ, เกวลํ รตนากรํ [รตนคฺฆรํ (ก.)]ฯ

๒๓. “มมญฺจ คุณมญฺญาย, สตฺถา โลเก อนุตฺตโร;
ภิกฺขุสเงฺฆ นิสีทิตฺวา, เอตทเคฺค ฐเปสิ มํฯ

๒๔. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อุปาลิเถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ภาคิเนยฺยุปาลิเตฺถรสฺสาปทานํ ปฐมํฯ

๒. โสณโกฬิวิสเตฺถรอปทานํ

๒๕. “อโนมทสฺสิสฺส มุนิโน, โลกเชฏฺฐสฺส ตาทิโน;
สุธาย เลปนํ กตฺวา, จงฺกมํ การยึ อหํฯ

๒๖. “นานาวเณหิ ปุเปฺผหิ, จงฺกมํ สนฺถรึ อหํ;
อากาเส วิตานํ กตฺวา, โภชยึ พุทฺธมุตฺตมํฯ

๒๗. “อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวาน, อภิวาเทตฺวาน สุพฺพตํ [ปุปฺผกํ (ก.)];
ทีฆสาลํ ภควโต, นิยฺยาเทสิมหํ ตทาฯ

๒๘. “มม สงฺกปฺปมญฺญาย, สตฺถา โลเก อนุตฺตโร;
ปฏิคฺคเหสิ ภควา, อนุกมฺปาย จกฺขุมาฯ

๒๙. “ปฏิคฺคเหตฺวาน สมฺพุโทฺธ, ทกฺขิเณยฺย สเทวเก;
ภิกฺขุสเงฺฆ นิสีทิตฺวา, อิมา คาถา อภาสถฯ

๓๐. ““โย โส หเญฺฐน จิเตฺตน, ทีฆสาลํ อทาสิ [อกาสิ (สี.)] เม;
ตมหํ กิตฺตยิสฺสามิ, สุณาถ มม ภาสโตฯ

๓๑. ““อิมสฺส มจฺจุกาลมฺหิ, ปุญฺญกมฺมสมงฺคิโน;
สหสฺสยุตฺตสฺสรโถ, อุปฏฺฐิสฺสติ ตาวเทฯ

๓๒. ““เตน ยาเนนยํ โปโส, เทวโลกํ คมิสฺสติ;
อนุโมทิสฺสเร เทวา, สมฺปเตฺต กุสลพฺภเว [กุสเล ภเว (สี. สฺยา.)]ฯ

๓๓. ““มหารหํ พฺยมฺหํ เสฏฺฐํ, รตนมตฺติกเลปนํ;
กูฏาคารวรูเปตํ, พฺยมฺหํ อชฺฌาวสิสฺสติฯ

๓๔. ““ตึสกปฺปสหสฺสานิ, เทวโลเก รมิสฺสติ;
ปญฺจวีสติ กปฺปานิ, เทวราชา ภวิสฺสติฯ

๓๕. ““สตฺตสตฺตติกฺขตฺตุญฺจ, จกฺกวตฺตี ภวิสฺสติ;
ยโสธรสนามา [ยเสธรา สมานา (สี.)] เต, สเพฺพปิ เอกนามกาฯ

๓๖. ““เทฺว สมฺปตฺตี อนุโภตฺวา, วเฑฺฒตฺวา [จินิตฺวา (สฺยา.)] ปุญฺญสญฺจยํ;
อฎฺฐวีสติกปฺปมฺหิ, จกฺกวตฺตี ภวิสฺสติฯ

๓๗. ““ตตฺราปิ พฺยมฺหํ ปวรํ, วิสฺสกเมฺมน มาปิตํ;
ทสสทฺทาวิวิตฺตํ ตํ, ปุรมชฺฌาวสิสฺสติฯ

๓๘. ““อปริเมยฺย อิโต กเปฺป, ภูมิปาโล มหิทฺธิโก;
โอกฺกาโก นาม นาเมน, ราชา รเฏฺฐ ภวิสฺสติฯ

๓๙. ““โสฬสิตฺถิสหสฺสานํ, สพฺพาสํ ปวรา จ สา [ปวราว ยา (สฺยา.), ปวรา ปิยา (?)];
อภิชาตา ขตฺติยานี, นว ปุเตฺต ชเนสฺสติฯ

๔๐. ““นว ปุเตฺต ชเนตฺวาน, ขตฺติยานี มริสฺสติ;
ตรุณี จ ปิยา กญฺญา, มเหสิตฺตํ กริสฺสติฯ

๔๑. ““โอกฺกากํ โตสยิตฺวาน, วรํ กญฺญา ลภิสฺสติ;
วรํ ลทฺธาน สา กญฺญา, ปุเตฺต ปพฺพาชยิสฺสติฯ

๔๒. ““ปพฺพาชิตา จ เต สเพฺพ, คมิสฺสนฺติ นคุตฺตมํ;
ชาติเภทภยา สเพฺพ, ภคินีหิ วสิสฺสเร [สํวสิสฺสเร (สี.)]ฯ

๔๓. ““เอกา จ กญฺญา พฺยาธีหิ, ภวิสฺสติ ปริกฺขตา [ปุรกฺขตา (สฺยา. ก.)];
มา โน ชาติ ปภิชฺชีติ, นิขณิสฺสนฺติ ขตฺติยาฯ

๔๔. ““ขตฺติโย นีหริตฺวาน, ตาย สทฺธึ วสิสฺสติ;
ภวิสฺสติ ตทา เภโท, โอกฺกากกุลสมฺภโวฯ

๔๕. “‘‘เตสํ ปชา ภวิสฺสนฺติ, โกฬิยา นาม ชาติยา;
ตตฺถ มานุสกํ โภคํ, อนุโภสฺสตินปฺปกํฯ

๔๖. “‘‘ตมฺหา กายา จวิตฺวาน, เทวโลกํ คมิสฺสติ;
ตตฺราปิ ปวรํ พฺยมฺหํ, ลภิสฺสติ มโนรมํฯ

๔๗. “‘‘เทวโลกา จวิตฺวาน, สุกฺกมูเลน โจทิโต;
อาคนฺตฺวาน มนุสฺสตฺตํ, โสโณ นาม ภวิสฺสติฯ

๔๘. “‘‘อารทฺธวีริโย ปหิตตฺโต, ปทหํ สตฺถุ สาสเน;
สพฺพาสเว ปริญฺญาย, นิพฺพายิสฺสตินาสโวฯ

๔๙. “‘‘อนนฺตทสฺสี ภควา, โคตโม สกฺยปุงฺคโว;
วิเสสญฺญู มหาวีโร, อคฺคฏฺฐาเน ฐเปสฺสติ’ฯ

๕๐. ‘‘วุฏฺฐมฺหิ เทเว จตุรงฺคุลมฺหิ, ติเณ อนิเลริตองฺคณมฺหิ;
ฐตฺวาน โยคสฺส ปยุตฺตตาทิโน, ตโตตฺตรึ ปารมตา น วิชฺชติฯ

๕๑. ‘‘อุตฺตเม ทมเถ ทนฺโต, จิตฺตํ เม สุปณีหิตํ;
ภาโร เม โอหิโต สโพฺพ, นิพฺพุโตมฺหิ อนาสโวฯ

๕๒. ‘‘องฺคีรโส มหานาโค, อภิชาโตว เกสรี;
ภิกฺขุสงฺฆ นิสีทิตฺวา, เอตทเคฺค ฐเปสิ มํฯ

๕๓. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา โสโณ โกฬิวิโส [โกฬิยเวโสฺส (สี. สฺยา.), โกฏิกโณฺณ (ก.)] เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

โสณโกฬิวิสเตฺถรสฺสาปทานํ ทุติยํฯ

๓. กาฬิโคธาปุตฺตภทฺทิยเตฺถรอปทานํ

๕๔. ‘‘ปทุมุตฺตรสมฺพุทฺธํ , เมตฺตจิตฺตํ มหามุนิํ;
อุเปติ ชนตา สพฺพา, สพฺพโลกคฺคนายกํฯ

๕๕. ‘‘สตฺตุกญฺจ พทฺธกญฺจ [วตฺถํ เสนาสนเญฺจว (สี.), สตฺตุกญฺจ ปทกญฺจ (สี. อฏฺฐ.), สตฺตุกญฺจ ปวากญฺจ (สฺยา.)], อามิสํ ปานโภชนํ;
ททนฺติ สตฺถุโน สเพฺพ, ปุญฺญเกฺขเตฺต อนุตฺตเรฯ

๕๖. ‘‘อหมฺปิ ทานํ ทสฺสามิ, เทวเทวสฺส ตาทิโน;
พุทฺธเสฏฺฐํ นิมเนฺตตฺวา, สงฺฆมฺปิ จ อนุตฺตรํฯ

๕๗. ‘‘อุโยฺยชิตา มยา เจเต, นิมเนฺตสุํ ตถาคตํ;
เกวลํ ภิกฺขุสงฺฆญฺจ, ปุญฺญเกฺขตฺตํ อนุตฺตรํฯ

๕๘. ‘‘สตสหสฺสปลฺลงฺกํ, โสวณฺณํ โคนกตฺถตํ;
ตูลิกาปฏลิกาย, โขมกปฺปาสิเกหิ จ;

มหารหํ ปญฺญาปยึ, อาสนํ พุทฺธยุตฺตกํฯ

๕๙. ‘‘ปทุมุตฺตโร โลกวิทู, เทวเทโว นราสโภ;
ภิกฺขุสงฺฆปริพฺยูโฬ์ห, มม ทฺวารมุปาคมิฯ

๖๐. ‘‘ปจฺจุคฺคนฺตฺวาน สมฺพุทฺธํ, โลกนาถํ ยสสฺสินํ;
ปสนฺนจิตฺโต สุมโน, อภินามยึ สงฺฆรํ [สกํ ฆรํ (สี.)]ฯ

๖๑. ‘‘ภิกฺขูนํ สตสหสฺสํ, พุทฺธญฺจ โลกนายกํ;
ปสนฺนจิตฺโต สุมโน, ปรมนฺเนน ตปฺปยึฯ

๖๒. ‘‘ปทุมุตฺตโร โลกวิทู, อาหุตีนํ ปฏิคฺคโห;
ภิกฺขุสงฺเฆ นิสีทิตฺวา, อิมา คาถา อภาสถฯ

๖๓. ‘‘‘เยนิทํ อาสนํ ทินฺนํ, โสวณฺณํ โคนกตฺถตํ;
ตมหํ กิตฺตยิสฺสามิ, สุณาถ มม ภาสโตฯ

๖๔. ‘‘‘จตุสตฺตติกฺขตฺตุํ โส, เทวรชฺชํ กริสฺสติ;
อนุโภสฺสติ สมฺปตฺตึ, อจฺฉราหิ ปุรกฺขโตฯ

๖๕. ‘‘‘ปเทสรชฺชํ สหสฺสํ, วสุธํ อาวสิสฺสติ;
เอกปญฺญาสกฺขตฺตุญฺจ, จกฺกวตฺตี ภวิสฺสติฯ

๖๖. ‘‘‘สพฺพาสุ ภวโยนีสุ, อุจฺจากุลี [อุจฺจากุเล (ก.)] ภวิสฺสติ;
โส จ ปจฺฉา ปพฺพชิตฺวา, สุกฺกมูเลน โจทิโต;
ภทฺทิโย นาม นาเมน, เหสฺสติ สตฺถุ สาวโกฯ

๖๗. ‘‘‘วิเวกมนุยุตฺโตมฺหิ, ปนฺตเสนนิวาสหํ;
ผลญฺจาธิคตํ สพฺพํ, จตฺตเกฺลโสมฺหิ อชฺชหํฯ

๖๘. ‘‘‘มม สพฺพํ [กมฺมํ (?)] อภิญฺญาย, สพฺพญฺญู โลกนายโก;
ภิกฺขุสงฺเฆ นิสีทิตฺวา, เอตทเคฺค ฐเปสิ มํ’ฯ

๖๙. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ภทฺทิโย กาฬิโคธาย ปุตฺโต เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ภทฺทิยสฺส กาฬิโคธาย ปุตฺตเตฺถรสฺสาปทานํ ตติยํฯ

๔. สนฺนิฏฺฐาปกเตฺถรอปทานํ

๗๐. ‘‘อรเญฺญ กุฏิกํ กตฺวา, วสามิ ปพฺพตนฺตเร;
ลาภาลาเภน สนฺตุฏฺโฐ, ยเสน อยเสน จฯ

๗๑. ‘‘ปทุมุตฺตโร โลกวิทู, อาหุตีนํ ปฏิคฺคโห;
วสีสตสหเสฺสหิ [ภิกฺขุสตสหเสฺสหิ (สฺยา.)], อาคจฺฉิ มม สนฺติกํฯ

๗๒. ‘‘อุปาคตํ มหานาคํ [มหาวีรํ (สี.)], ชลชุตฺตมนามกํ;

ติณสนฺถรํ [ติณตฺถรํ (ก.)] ปญฺญาเปตฺวา, อทาสึ สตฺถุโน อหํฯ

๗๓. “ปสนฺนจิตฺโต สุมโน, อามณฺฑํ ปานียญฺจหํ;
อทาสึ อุชุภูตสฺส, วิปฺปสนฺเนน เจตสาฯ

๗๔. “สตสหสฺสิโต กปฺป [สตสหสฺเส อิโต กปฺเป (สี.)], ยํ ทานมททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, อามณฺฑสฺส อิทํ ผลํฯ

๗๕. “เอกตาลีสกปฺปมฺหิ, เอโก อาสึ อรินฺทโม;
สตฺตรตนสมฺปนฺโน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๗๖. “ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สนฺนิฏฺฐาปโก [สนฺนิธาปโก (สี.)] เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สนฺนิฏฺฐาปกเตฺถรสฺสาปทานํ จตุตฺถํฯ

๕. ปญฺจหตฺถิยเตฺถรอปทานํ

๗๗. “สุเมโธ นาม สมฺพุทฺโธ, คจฺฉเต อนุตฺตราปเณ;
โอกฺขิตฺตจกฺขุ [ขิตฺตจกฺขุ (ก. สี. ก.)] มิตภาณี, สติมา สํวุตินฺทฺริโยฯ

๗๘. “ปญฺจ อุปฺปลหตฺถานิ, อาเวฬตฺถํ อหํสุ เม;
เตน พุทฺธํ อปูเชสึ, ปสนฺโน เสหิ ปาณิภิฯ

๗๙. “อาโรปิตา จ เต ปุปฺผา, ฉทนํ อสฺสุ สตฺถุโน;
สมาธึสุ [สํสาวึสุ (สี.)] มหานาคํ, สิสฺสา อาจริยํ ยถาฯ

๘๐. “ตึสกปฺปสหสฺสมฺหิ , ยํ ปุปฺผมภิโรปยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๘๑. “อิโต วีสกปฺปสเต, อเหสุํ ปญฺจ ขตฺติยา;
หตฺถิยา นาม นาเมน, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๘๒. “ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ปญฺจหตฺถิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ปญฺจหตฺถิยเตฺถรสฺสาปทานํ ปญฺจมํฯ

๖. ปทุมจฺฉทนิยเตฺถรอปทานํ

๘๓. “นิพฺพุเต โลกนาถมฺหิ, วิปสฺสิมฺหคฺคปุคฺคเล;
สุผุลฺลปทุมํ คยฺห, จิตมาโรปยึ อหํฯ

๘๔. “อาโรปิเต จ จิตเก, เวหาสํ นภมุคฺคมิ;
อากาเส ฉทนํ [อากาสจฺฉทนํ (สี.)] กตฺวา, จิตกมฺหิ อธารยิฯ

๘๕. “เอกนวุติโต กปฺป, ยํ ปุปฺผมภิโรปยึ;

ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๘๖. ‘‘สตฺตตาลีสิโต กปฺป, ปทุมิสฺสรนามโก;
จาตุรโนฺต วิชิตาวี, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๘๗.‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ปทุมจฺฉทนิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติ;

ปทุมจฺฉทนิยเตฺถรสฺสาปทานํ ฉฏฺฐํฯ

๗. สยนทายกเตฺถรอปทานํ

๘๘. ‘‘สิทฺธตฺถสฺส ภควโต, เมตฺตจิตฺตสฺส ตาทิโน;
สยนคฺคํ มยา ทินฺนํ, ทุสฺสภเณฺฑหิ [ทุสฺสภเณฺฑน (สฺยา.)] อตฺถตํฯ

๘๙. ‘‘ปฏิคฺคเหสิ ภควา, กปฺปิยํ สยนาสนํ;
อุฎฺฐาย สยนา [อาสนา (สี.)] ตมฺหา, เวหาสํ อุคฺคมี ชิโนฯ

๙๐. ‘‘จตุนฺนวุติโต กเปฺป, ยํ สยนมทาสหํ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, สยนสฺส อิทํ ผลํฯ

๙๑. ‘‘เอกปญฺญาสิโต กเปฺป, วรโก [วรุโณ (สี. สฺยา.)] เทวสวฺหโย;
สตฺตรตนสมฺปโนฺน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๙๒. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สยนทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สยนทายกเตฺถรสฺสาปทานํ สตฺตมํฯ

๘. จงฺกมนทายกเตฺถรอปทานํ

๙๓. ‘‘อตฺถทสฺสิสฺส มุนิโน, โลกเชฏฺฐสฺส ตาทิโน;
อิฏฺฐกาหิ จินิตฺวาน, จงฺกมํ การยึ อหํฯ

๙๔. ‘‘อุจฺจโต ปญฺจรตนํ, จงฺกมํ สาธุมาปิตํ;
อายามโต หตฺถสตํ, ภาวนียฺยํ มโนรมํฯ

๙๕. ‘‘ปฏิคฺคเหสิ ภควา, อตฺถทสฺสี นรุตฺตโม;
หเตฺถน ปุลินํ คยฺห, อิมา คาถา อภาสถฯ

๙๖. ‘‘‘อิมินา ปุลินทาเนน, จงฺกมํ สุกเตน จ;
สตฺตรตนสมฺปนฺนํ, ปุลินํ อนุโภสฺสติฯ

๙๗.‘‘‘ตีณิ กปฺปานิ เทเวสุ, เทวรชฺชํ กริสฺสติ;
อนุโภสฺสติ สมฺปตฺตึ, อจฺฉราหิ ปุรกฺขโตฯ

๙๘. ‘‘‘มนุสฺสโลกมาคนฺตฺวา , ราชา รเฏฺฐ ภวิสฺสติ;

ติกฺขตฺตุํ จกฺกวตฺตี จ, มหิยา โส ภวิสฺสติ’ฯ

๙๙. “อฎฺฐารเส กปฺปสเต, ยํ กมฺมมกรึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, จงฺกมสฺส อิทํ ผลํฯ

๑๐๐. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา จงฺกมนทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

จงฺกมนทายกเตฺถรสฺสาปทานํ อฎฺฐมํฯ

๙. สุภทฺทเตฺถรอปทานํ

๑๐๑. “ปทุมุตฺตโร โลกวิทู, อาหุตีนํ ปฏิคฺคโห;
ชนตํ อุทฺธริตฺวาน, นิพฺพายติ มหายโสฯ

๑๐๒. “นิพฺพายเนฺต จ สมฺพุเทฺธ, ทสสหสฺสิ กมฺปถ;
ชนกาโย มหา อาสิ, เทวา สนฺนิปตุํ ตทาฯ

๑๐๓. “จนฺทนํ ปูรยิตฺวาน, ตคฺครามลฺลิกาหิ จ;
หโฏฺฐ หเฎฺฐน จิเตฺตน, อาโรปยึ [อาเลเปสึ (สี.), อาโรเปสึ (สฺยา.)] นรุตฺตมํฯ

๑๐๔. “มม สงฺกปฺปมญฺญาย, สตฺถา โลเก อนุตฺตโร;
นิปนฺนโกว สมฺพุโทฺธ, อิมา คาถา อภาสถฯ

๑๐๕. “‘โย เม ปจฺฉิมเก กาเล, คนฺธมาเลน [คนฺธมเลฺลน (สฺยา. ก.) นปุํสเกกตฺตํ มนสิ กาตพฺพํ] ฉาทยิ;
ตมหํ กิตฺตยิสฺสามิ, สุณาถ มม ภาสโตฯ

๑๐๖. “‘อิโต จุโต อยํ โปโส, ตุสิตกายํ คมิสฺสติ;
ตตฺถ รชฺชํ กริตฺวาน, นิมฺมานํ โส คมิสฺสติฯ

๑๐๗. “‘เอเตเนว อุปาเยน, ทตฺวา มาลํ [มลฺยํ (สี.), มลฺลํ (สฺยา. ก.)] วรุตฺตมํ;
สกกมฺมาภิรโทฺธ โส, สมฺปตฺตึ อนุโภสฺสติฯ

๑๐๘. “‘ปุนาปิ ตุสิเต กาเย, นิพฺพตฺติสฺสติยํ นโร;
ตมฺหา กายา จวิตฺวาน, มนุสฺสตฺตํ คมิสฺสติฯ

๑๐๙. “‘สกฺยปุโตฺต มหานาโค, อโคฺค โลเก สเทวเก;
โพธยิตฺวา พหู สเตฺต, นิพฺพายิสฺสติ จกฺขุมาฯ

๑๑๐. “‘ตทา โสปคโต สโนฺต, สุกฺกมูเลน โจทิโต;
อุปสงฺกมฺม สมฺพุทฺธํ, ปญฺหํ ปุจฺฉิสฺสติ ตทาฯ

๑๑๑. “‘หาสยิตฺวาน สมฺพุโทฺธ, สพฺพญฺญู โลกนายโก;
ปุญฺญกมฺมํ ปริญฺญาย, สจฺจานิ วิวริสฺสติฯ

๑๑๒. “‘อารโทฺธ จ อยํ ปโญฺห, ตุโฎฺฐ เอกคฺคมานโส;

สตฺถารํ อภิวาเทตฺวา, ปพฺพชฺชํ ยาจยิสฺสติฯ

๑๑๓.‘‘ปสนฺนมานสํ ทิสฺวา, สกกมฺมน โตสิตํ;
ปพฺพาเชสฺสติ โส พุทฺโธ, อคฺคมคฺคสฺส โกวิโทฯ

๑๑๔.‘‘วายมิตฺวานยํ โปโส, สมฺมาสมฺพุทฺธสาสเน;
สพฺพาสเว ปริญฺญาย, นิพฺพายิสฺสตินาสโว’ฯ

ปญฺจมภาณวารํฯ

๑๑๕.‘ปุพฺพกมฺมน สํยุตฺต, เอกโคฺค สุสมาหิโต;
พุทฺธสฺส โอรโส ปุตฺต, ธมฺมโชมฺหิ สุนิมฺมิโตฯ

๑๑๖.‘ธมฺมราชํ อุปคมฺม, อปุจฺฉึ ปญฺหมุตฺตมํ;
กถยนฺต จ เม ปญฺหํ, ธมฺมโสตํ อุปานยิฯ

๑๑๗.‘ตสฺสาหํ ธมฺมมญฺญาย, วิหาสึ สาสเน รโต;
สพฺพาสเว ปริญฺญาย, วิหรามิ อนาสโวฯ

๑๑๘.‘สตสหสฺสิโต กปฺป, ชลชุตฺตมนายโก;
นิพฺพายิ อนุปาทาโน, ทีโปว เตลสงฺขยาฯ

๑๑๙.‘สตฺตโยชนิกํ อาสิ, ถูปญฺจ รตนามยํ;
ธชํ ตตฺถ อปูเชสึ, สพฺพภทฺทํ มโนรมํฯ

๑๒๐.‘กสฺสปสฺส จ พุทฺธสฺส, ติโสฺส นามคฺคสาวโก;
ปุตฺต เม โอรโส อาสิ, ทายาโท ชินสาสเนฯ

๑๒๑.‘ตสฺส หีเนน มนสา, วาจํ ภาสึ อภทฺทกํ;
เตน กมฺมวิปาเกน, ปจฺฉา เม อาสิ ภทฺทกํ [ปจฺฉิเม อทฺทสํ ชินํ (สี.)]ฯ

๑๒๒.‘อุปวตฺตเน สาลวเน, ปจฺฉิเม สยเน มุนิ;
ปพฺพาเชสิ มหาวีโร, หิโต การุณิโก ชิโนฯ

๑๒๓.‘อเชฺชว ทานิ ปพฺพชฺชา, อเชฺชว อุปสมฺปทา;
อเชฺชว ปรินิพฺพานํ, สมฺมุขา ทฺวิปทุตฺตเมฯ

๑๒๔.‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สุภโทฺท เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สุภทฺทเตฺถรสฺสาปทานํ นวมํฯ

๑๐. จุนฺทเตฺถรอปทานํ

๑๒๕.‘สิทฺธตฺถสฺส ภควโต, โลกเชฏฺฐสฺส ตาทิโน;
อคฺฆิยํ การยิตฺวาน, ชาติปุเปฺผหิ ฉาทยึฯ

๑๒๖."นิฎฺฐาเปตฺวาน ตํ ปุปฺผํ, พุทฺธสฺส อุปนามยึ;
ปุปฺผาวเสสํ ปคฺคยฺห, พุทฺธสฺส อภิโรปยึฯ

๑๒๗."กญฺจนคฺฆิยสงฺกาสํ , พุทฺธํ โลกคฺคนายกํ;
ปสนฺนจิตฺโต สุมโน, ปุปฺผคฺฆิยมุปานยึฯ

๑๒๘."วิติณฺณกงฺข สมฺพุทฺธ, ติณฺณเฆหิ ปุรกฺขโต;
ภิกฺขุสงฺเฆ นิสีทิตฺวา, อิมา คาถา อภาสถฯ

๑๒๙."'ทิพฺพคนฺธํ ปวายนฺตํ, โย เม ปุปฺผคฺฆิยํ อทา;
ตมหํ กิตฺตยิสฺสามิ, สุณาถ มม ภาสโตฯ

๑๓๐."'อิโต จุโต อยํ โปโส, เทวสงฺฆปุรกฺขโต;
ชาติปุปฺเผหิ ปริกิณฺโณ, เทวโลกํ คมิสฺสติฯ

๑๓๑."'อุพฺพิทฺธํ ภวนํ ตสฺส, โสวณฺณญฺจ มณีมยํ;
พฺยมฺหํ ปาตุภวิสฺสติ, ปุญฺญกมฺมปฺปภาวิตํฯ

๑๓๒."'จตุสตฺตติกฺขตฺตุํ โส, เทวรชฺชํ กริสฺสติ;
อนุโภสฺสติ สมฺปตฺตึ, อจฺฉราหิ ปุรกฺขโตฯ

๑๓๓."'ปถพฺยา รชฺชํ ติสตํ, วสุธํ อาวสิสฺสติ;
ปญฺจสตฺตติกฺขตฺตุญฺจ, จกฺกวตฺตี ภวิสฺสติฯ

๑๓๔."'ทุชฺชโย นาม นาเมน, เหสฺสติ มนุชาธิโป;
อนุโภตฺวาน ตํ ปุญฺญํ, สกกมฺมํ อปสฺสิโต [สกกมฺมูปสํหิโต (สฺยา.)]ฯ

๑๓๕."'วินิปาตํ อคนฺตฺวาน, มนุสฺสตฺตํ คมิสฺสติ;
หิรญฺญํ ตสฺส [หิรญฺญสฺส จ (สี. ก.)] นิจิตํ, โกฏิสตมนปฺปกํฯ

๑๓๖."'นิพฺพตฺติสฺสติ โยนิมฺหิ, พฺราหฺมเณ โส ภวิสฺสติ;
วงฺคนฺตสฺส สุโต ธีมา, สาริยา โอรโส ปิโยฯ

๑๓๗."'โส จ ปจฺฉา ปพฺพชิตฺวา, องฺคีรสสฺส สาสเน;
จูฬจุนฺโทติ [จูลจุนฺโทติ (สี.)] นาเมน, เหสฺสติ สตฺถุ สาวโกฯ

๑๓๘."'สามเณโรว โส สนฺโต, ขีณาสโว ภวิสฺสติ;
สพฺพาสเว ปริญฺญาย, นิพฺพายิสฺสตินาสโว'ฯ

๑๓๙."อุปฏฺฐหึ มหาวีรํ, อเญฺญ จ เปสเล พหู;
ภาตรํ เม จุปฏฺฐาสึ, อุตฺตมตฺถสฺส ปตฺติยาฯ

๑๔๐."ภาตรํ เม อุปฏฺฐิตฺวา, ธาตุํ ปตฺตมฺหิ โอหิย [โอปิย (สี.), โอจิย (สฺยา.)];
สมฺพุทฺธํ อุปนาเมสึ, โลกเชฏฺฐํ นราสภํฯ

๑๔๑."อุโภ หเตฺถหิ ปคฺคยฺห, พุโทฺธ โลเก สเทวเก;
สนฺทสฺสยโนฺต ตํ ธาตุํ, กิตฺตยิ อคฺคสาวกํฯ

๑๔๒. ‘‘จิตฺตญฺจ สุวิมุตฺตํ เม, สทฺธา มยฺหํ ปติฏฺฐิตา;
สพฺพาสเว ปริญฺญาย, วิหรามิ อนาสโวฯ

๑๔๓. ‘‘ปฏิสมฺภิทานุปฺปตฺตา, วิโมกฺขาปิ จ ผสฺสิตา [ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม (สฺยา.)];
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา จุโนฺท เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

จุนฺทเตฺถรสฺสาปทานํ ทสมํฯ

อุปาลิวโคฺค ปญฺจโมฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

อุปาลิ โสโณ ภทฺทิโย, สนฺนิฏฺฐาปกหตฺถิโย;
ฉทนํ เสยฺยจงฺกมํ, สุภโทฺท จุนฺทสวฺหโย;
คาถาสตํ สตาลีสํ [จ ตาลีสํ (สี. สฺยา.)], จตโสฺส จ ตทุตฺตริฯ

๖. พีชนิวโคฺค

๑. วิธูปนทายกเตฺถรอปทานํ

๑. “ปทุมุตฺตรพุทฺธสฺส , โลกเชฏฺฐสฺส ตาทิโน;
พีชนิกา [วีชนิกา (สี. สฺยา.)] มยา ทินฺนา, ทฺวิปทินฺทสฺส ตาทิโนฯ

๒. “สกํ จิตฺตํ ปสาเทตฺวา, ปคฺคเหตฺวาน อญฺชลึ;
สมฺพุทฺธมภิวาเทตฺวา, ปกฺกมึ อุตฺตรามุโขฯ

๓. “พีชนึ ปคฺคเหตฺวาน, สตฺถา โลกคฺคนายโก [โลเก อนุตฺตโร (สี.)];
ภิกฺขุสงฺเฆ ฐิโต สนฺโต, อิมา คาถา อภาสถฯ

๔. ““อิมินา พีชนิทาเนน, จิตฺตสฺส ปณิธีหิ [เจตนาปณิธีหิ (อญฺญตฺถ)] จ;
กปฺปานํ สตสหสฺสํ, วินิปาตํ น คจฺฉติ’ฯ

๕. “อารทฺธวีริโย ปหิตโตฺต, เจโตคุณสมาหิโต;
ชาติยา สตฺตวสฺสหํ, อรหตฺตํ อปาปุณึฯ

๖. “สฏฺฐิกปฺปสหสฺสมฺหิ, พีชมานสนามกา;
โสฬสาสึสุ ราชาโน, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๗. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา วิธูปนทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

วิธูปนทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ปฐมํฯ

๒. สตรํสิเตฺถรอปทานํ

๘. “อุพฺพิทฺธํ เสลมารุยฺห, นิสีทิ ปุริสุตฺตโม;
ปพฺพตสฺสาวิทูรมฺหิ, พฺราหฺมโณ มนฺตปารคูฯ

๙. “อุปวิฏฺฐํ มหาวีรํ, เทวเทวํ นราสภํ;
อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวาน, สนฺถวึ โลกนายกํฯ

๑๐. ““เอส พุโทฺธ มหาวีโร, วรธมฺมปฺปกาสโก;
ชลติ อคฺคิขนฺโธว, ภิกฺขุสงฺฆปุรกฺขโตฯ

๑๑. ““มหาสมุโทฺทว‘กฺขุโพฺภ [’โกฺขโภ (สี. สฺยา.)], อณฺณโวว ทุรุตฺตโร;
มิคราชาวสมฺภีโต [ฉมฺภิโต (ก.)], ธมฺมํ เทเสติ จกฺขุมา’ฯ

๑๒. “มม สงฺกปฺปมญฺญาย, ปทุมุตฺตรนายโก;
ภิกฺขุสงฺเฆ ฐิโต สตฺถา, อิมา คาถา อภาสถฯ

๑๓. “‘เยนายํ [เยนาหํ (ก.)] อญฺชลี ทิโนฺน, พุทฺธเสฏฺฐ จ โถมิโต;
ติํสกปฺปสหสฺสานิ, เทวรชฺชํ กริสฺสติฯ

๑๔. “‘กปฺปสตสหสฺสมฺหิ, องฺคีรสสนามโก;
วิวฏฺฏจฺฉโท [วิวตฺถจฺฉโทฺท (สี.)] สมฺพุโทฺธ, อุปฺปชฺชิสฺสติ ตาวเทฯ

๑๕. “‘ตสฺส ธเมฺมสุ ทายาโท, โอรโส ธมฺมนิมฺมิโต;
สตรํสีติ นาเมน, อรหา โส ภวิสฺสติ’ฯ

๑๖. “ชาติยา สตฺตวโสฺสหํ, ปพฺพชิํ อนคาริยํ;
สตรํสิมฺหิ นาเมน, ปภา นิทฺธาวเต มมฯ

๑๗. “มณฺฑเป รุกฺขมูเล วา, ฌายี ฌานรโต อหํ;
ธาเรมิ อนฺติมํ เทหํ, สมฺมาสมฺพุทฺธสาสเนฯ

๑๘. “สฏฺฐิกปฺปสหสฺสมฺหิ, จตุโร รามนามกา;
สตฺตรตนสมฺปนฺนา, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๑๙. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สตรํสิ เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สตรํสิเตฺถรสฺสาปทานํ ทุติยํฯ

๓. สยนทายกเตฺถรอปทานํ

๒๐. “ปทุมุตฺตรพุทฺธสฺส, สพฺพโลกานุกมฺปิโน;
สยนํ ตสฺส ปาทาสิํ, วิปฺปสเนฺนน เจตสาฯ

๒๑. “เตน สยนทาเนน, สุเขเตฺต พีชสมฺปทา;
โภคา นิพฺพตฺตเร ตสฺส, สยนสฺส อิทํ ผลํฯ

๒๒. “อากาเส เสยฺยํ กเปฺปมิ, ธาเรมิ ปถวิํ อิมํ;
ปาเณสุ เม อิสฺสริยํ, สยนสฺส อิทํ ผลํฯ

๒๓. “ปญฺจกปฺปสหสฺสมฺหิ, อฏฺฐ อาสุํ มหาเตชา [มหาวรา (สี.), มหาวีรา (สฺยา.)];
จตุตฺติํเส กปฺปสเต, จตุโร จ มหพฺพลาฯ

๒๔. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สยนทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สยนทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ตติยํฯ

๔. คโนฺธทกิยเตฺถรอปทานํ

๒๕. “ปทุมุตฺตรพุทฺธสฺส , มหาโพธิมโห อหุ;
วิจิตฺตํ ฆฏมาทาย, คโนฺธทกมทาสหํฯ

๒๖. “นฺหานกาเล จ โพธิยา, มหาเมโฆ ปวสฺสถ;
นินฺนาโท จ มหา อาสิ, อสนิยา ผลนฺติยาฯ

๒๗. “เตเนวาสนิเวเคน, ตตฺถ กาลงฺกโต [กาลกโต (สี. สฺยา.)] อหํ [อหุํ (สี.)];
เทวโลเก ฐิโต สนฺต, อิมา คาถา อภาสหํฯ

๒๘. “‘อโห พุทฺโธ อโห ธมฺโม, อโห โน สตฺถุสมฺปทา;
กเฬวรํ [กเลพรํ (สี.)] เม ปติตํ, เทวโลเก รมามหํฯ

๒๙. “‘อุพฺพิทฺธํ ภวนํ มยฺหํ, สตภูมํ สมุคฺคตํ;
กญฺญาสตสหสฺสานิ, ปริวาเรนฺติ มํ สทาฯ

๓๐. “‘อาพาธา เม น วิชฺชนฺติ, โสโก มยฺหํ น วิชฺชติ;
ปริฬาหํ น ปสฺสามิ, ปุญฺญกมฺมสฺสิทํ ผลํฯ

๓๑. “‘อฏฺฐวีเส กปฺปสเต, ราชา สํวสิโต อหุํ;
สตฺตรตนสมฺปนฺโน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโล’ฯ

๓๒. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส...เป.... กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา คนฺธทกิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

คนฺธทกิยเตฺถรสฺสาปทานํ จตุตฺถํฯ

๕. โอปวยฺหเตฺถรอปทานํ

๓๓. “ปทุมุตฺตรพุทฺธสฺส , อาชานียมทาสหํ;
นิยฺยาเทตฺวาน สมฺพุเทฺธ [สมฺพุทฺธํ (สี. ก.)], อคมาสึ สกํ ฆรํฯ

๓๔. “เทวโล นาม นาเมน, สตฺถุโน อคฺคสาวโก;
วรธมฺมสฺส ทายาโท, อาคจฺฉิ มม สนฺติกํฯ

๓๕. “สปตฺตภาโร ภควา, อาชาเนยฺย น กปฺปติ;
ตว สงฺกปฺปมญฺญาย, อธิวาเสสิ จกฺขุมาฯ

๓๖. “อคฺฆาเปตฺวา วาตชวํ, สินฺธวํ สีฆวาหนํ;
ปทุมุตฺตรพุทฺธสฺส, ขมนียมทาสหํฯ

๓๗. “ยํ ยํ โยนุปปชฺชามิ, เทวตฺตํ อถ มานุสํ [เทเว จ มานุเส ภเว (สี. ก.)];
ขมนียํ วาตชวํ, จิตฺตํ นิพฺพตฺตเต [อาชานียา วาตชวา, วิตฺติ นิพฺพตฺตเร (สฺยา.), ขมนียา วาตชวา, จิตฺตา นิพฺพตฺตเร (สี.)] มมฯ

๓๘. “ลาภํ เตสํ สุลทฺธํว, เย ลภนฺตุปสมฺปทํ;
ปุนปิ ปยิรุปาเสยฺยํ, พุโทฺธ โลเก สเจ ภเวฯ

๓๙. “อฏฺฐวีสติกฺขตฺตุํหํ, ราชา อาสึ มหพฺพโล;
จาตุรโนฺต วิชิตาวี, ชมฺพุสณฺฑสฺส [ชมฺพุทีปสฺส (สฺยา.), ชมฺพุมณฺฑสฺส (ก.)] ชมฺพุ อิสฺสโรฯ

๔๐. “อิทํ ปจฺฉิมกํ มยฺหํ, จริโม วตฺตเต ภโว;
ปโตฺตสฺมิ อจลํ ฐานํ, หิตฺวา ชยปราชยํฯ

๔๑. “จตุตึสสหสฺสมฺหิ, มหาเตโชสิ ขตฺติโย;
สตรตนสมฺปนฺโน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๔๒. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา โอปวยฺโห เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

โอปวยฺหเตฺถรสฺสาปทานํ ปญฺจมํฯ

๖. สปริวาราสนเตฺถรอปทานํ

๔๓. “ปทุมุตฺตรพุทฺธสฺส, ปิณฺฑปาตํ อทาสหํ;
คนฺตฺวา กิลิฏฺฐกํ ฐานํ [ตํ โภชนฏฺฐานํ (สี.)], มลฺลิกาหิ ปริกฺขิตํ [ปริกฺขิปึ (สี.)]ฯ

๔๔. “ตมฺหาสนมฺหิ อาสีโน, พุโทฺธ โลกคฺคนายโก;
อกิตฺตยิ ปิณฺฑปาตํ, อุชุภูโต สมาหิโตฯ

๔๕. “ยถาปิ ภทฺทเก เขเตฺต, พีชํ อปฺปมฺปิ โรปิตํ;
สมฺมา ธารํ ปเวจฺฉเนฺต, ผลํ โตเสติ กสฺสกํฯ

๔๖. “ตเถวายํ ปิณฺฑปาโต, สุเขเตฺต โรปิโต ตยา;
ภเว นิพฺพตฺตมานมฺหิ, ผลํ เต [นิพฺพตฺตมานํ หิ, ผลโต (สี.)] โตสยิสฺสติ [ตปฺปยิสฺสติ (ก.)]ฯ

๔๗.“อิทํ วตฺวาน สมฺพุโทฺธ, ชลชุตฺตมนามโก;
ปิณฺฑปาตํ คเหตฺวาน, ปกฺกามิ อุตฺตรามุโขฯ

๔๘. “สํวุโต ปาติโมกฺขสฺมึ, อินฺทฺริเยสุ จ ปญฺจสุ;
ปวิเวกมนุยุโตฺต, วิหรามิ อนาสโวฯ

๔๙. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สปริวาราสโน เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สปริวาราสนเตฺถรสฺสาปทานํ ฉฏฺฐํฯ

๗. ปญฺจทีปกเตฺถรอปทานํ

๕๐. “ปทุมุตฺตรพุทฺธสฺส, สพฺพภูตานุกมฺปิโน;
สทฺทหิตฺวาน [สุสณฺฐหิตฺวา (สี.)] สทฺธเมฺม, อุชุทิฏฺฐิ อโหสหํฯ

๕๑. “ปทีปทานํ ปาทาสึ, ปริวาเรตฺวาน โพธิยํ;
สทฺทหโนฺต ปทีปานิ, อกรึ ตาวเท อหํฯ

๕๒. “ยํ ยํ โยนุปปชฺชามิ, เทวตฺตํ อถ มานุสํ;
อากาเส อุกฺกํ ธาเรนฺติ, ทีปทานสฺสิทํ ผลํฯ

๕๓. “ติโรกุฑฺฑํ ติโรเสลํ, สมติคฺคยฺห ปพฺพตํ;
สมนฺตา โยชนสตํ, ทสฺสนํ อนุโภมหํฯ

๕๔. “เตน กมฺมาวเสเสน, ปโตฺตมฺหิ อาสวกฺขยํ;
ธาเรมิ อนฺติมํ เทหํ, ทฺวิปทินฺทสฺส สาสเนฯ

๕๕. “จตฺตฺตึเส กปฺปสเต, สตจกฺขุสนามกา;
ราชาเหสุํ มหาเตชา, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๕๖. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ปญฺจทีปโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ปญฺจทีปกเตฺถรสฺสาปทานํ สตฺตมํฯ

๘. ธชทายกเตฺถรอปทานํ

๕๗. “ปทุมุตฺตรพุทฺธสฺส, โพธิยา ปาทปุตฺตเม;
หโฏฺฐ หเฏฺฐน จิเตฺตน, ธชมาโรปยึ อหํฯ

๕๘. “ปติตปตฺตานิ คณฺหิตฺวา, พหิทฺธา ฉฑฺฑยึ อหํ;
อโนฺตสุทฺธํ พหิสุทฺธํ, อธิมุตฺตมนาสวํฯ

๕๙. “สมฺมุขา วิย สมฺพุทฺธํ, อวนฺทึ โพธิมุตฺตมํ;
ปทุมุตฺตโร โลกวิทู, อาหุตีนํ ปฏิคฺคโหฯ

๖๐. “ภิกฺขุสเงฺฆ ฐิโต สตฺถา, อิมา คาถา อภาสถ;
‘‘อิมินา ธชทาเนน, อุปฎฺฐาเนน จูภยํฯ

๖๑. ‘‘กปฺปานํ สตสหสฺสํ, ทุคฺคตึ โส น คจฺฉติ;
เทเวสุ เทวโสภคฺยํ, อนุโภสฺสตินปฺปกํฯ

๖๒. ‘‘อเนกสตกฺขตฺตุญฺจ , ราชา รเฏฺฐ ภวิสฺสติ;
อุคฺคโต นาม นาเมน, จกฺกวตฺตี ภวิสฺสติฯ

๖๓. ‘‘สมฺปตฺตึ อนุโภตฺวาน, สุกฺกมูเลน โจทิโต;
โคตมสฺส ภควโต, สาสเนภิรมิสฺสติ’ฯ

๖๔. “ปธานปหิตโตฺตมฺหิ, อุปสโนฺต นิรูปธิ;
ธาเรมิ อนฺติมํ เทหํ, สมฺมาสมฺพุทฺธสาสเนฯ

๖๕. “เอกปญฺญาสสหเสฺส, กเปฺป อุคฺคตสวฺหโย [สวฺหยา (สฺยา.)];
ปญฺญาสสตสหเสฺส, ขตฺติโย เมฆสวฺหโย [ขตฺติยา เขมสวฺหยา (สฺยา.)]ฯ

๖๖. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ธชทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ธชทายกเตฺถรสฺสาปทานํ อฎฺฐมํฯ

๙. ปทุมเตฺถรอปทานํ

๖๗. “จตุสจฺจํ ปกาเสนฺโต, วรธมฺมปฺปวตฺตโก;
วสฺสเต [วเสฺสติ (?)] อมตํ วุฏฺฐึ, นิพฺพาเปนฺโต มหาชนํฯ

๖๘. “สธชํ [สทณฺฑํ (สี.)] ปทุมํ คยฺห, อฑฺฒโกเส ฐิโต อหํ;
ปทุมุตฺตรมุนิสฺส, ปหโฏฺฐ อุกฺขิปึมมฺพเรฯ

๖๙. “อาคจฺฉเนฺต จ ปทุเม, อพฺภุโต อาสิ ตาวเท;
มม สงฺกปฺปมญฺญาย, ปคฺคณฺหิ วทตํ วโรฯ

๗๐. “กรเสเฏฺฐน ปคฺคยฺห, ชลชํ ปุปฺผมุตฺตมํ;
ภิกฺขุสเงฺฆ ฐิโต สตฺถา, อิมา คาถา อภาสถฯ

๗๑. ‘‘‘เยนิทํ ปทุมํ ขิตฺตํ, สพฺพญฺญุมฺหิ วินายเก [สพฺพญฺญุตมนายเก (สฺยา. ก.)];
ตมหํ กิตฺตยิสฺสามิ, สุณาถ มม ภาสโตฯ

๗๒. ‘‘‘ตึสกปฺปานิ เทวิเนฺท, เทวรชฺชํ กริสฺสติ;
ปถพฺยา รชฺชํ สตฺตสตํ, วสุธํ อาวสิสฺสติฯ

๗๓. ‘‘‘ตตฺถ ปตฺตํ คเณตฺวาน, จกฺกวตฺตี ภวิสฺสติ;
อากาสโต ปุปฺผวุฏฺฐิ, อภิวสฺสิสฺสตี ตทาฯ

๗๔. ‘‘‘กปฺปสตสหสฺสมฺหิ, โอกฺกากกุลสมฺภโว;
โคตโม นาม นาเมน, สตฺถา โลเก ภวิสฺสติฯ

๗๕. ‘‘‘ตสฺส ธเมฺมสุ ทายาโท, โอรโส ธมฺมนิมฺมิโต;
สพฺพาสเว ปริญฺญาย, นิพฺพายิสฺสตินาสโว’ฯ

๗๖. “นิกฺขมิตฺวาน กุจฺฉิมฺหา, สมฺปชาโน ปติสฺสโต;
ชาติยา ปญฺจวโสฺสหํ, อรหตฺตํ อปาปุณึฯ

๗๗.“ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ปทุโม เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ปทุมเตฺถรสฺสาปทานํ นวมํฯ

๑๐. อสนโพธิยเตฺถรอปทานํ

๗๘.“ชาติยา สตฺตวโสฺสหํ, อทฺทสํ โลกนายกํ;
ปสนฺนจิโตฺต สุมโน, อุปคจฺฉึ นรุตฺตมํฯ

๗๙.“ติสฺสสฺสาหํ ภควโต, โลกเชฏฺฐสฺส ตาทิโน;
หโฏฺฐ หเฏฺฐน จิเตฺตน, โรปยึ โพธิมุตฺตมํฯ

๘๐. “อสโน นามเธเยฺยน, ธรณีรุหปาทโป;
ปญฺจวเสฺส ปริจรึ, อสนํ โพธิมุตฺตมํฯ

๘๑. ‘‘ปุปฺผิตํ ปาทปํ ทิสฺวา, อพฺภุตํ โลมหํสนํ;
สกํ กมฺมํ ปกิตฺเตนฺโต, พุทฺธเสฏฺฐํ อุปาคมิํฯ

๘๒. ‘‘ติโสฺส ตทา โส สมฺพุโทฺธ, สยมฺภู อคฺคปุคฺคโล;
ภิกฺขุสเงฺฆ นิสีทิตฺวา, อิมา คาถา อภาสถฯ

๘๓. ‘‘‘เยนายํ โรปิตา โพธิ, พุทฺธปูชา จ สกฺกตา;
ตมหํ กิตฺตยิสฺสามิ, สุณาถ มม ภาสโตฯ

๘๔. ‘‘‘ติํสกปฺปานิ เทเวสุ, เทวรชฺชํ กริสฺสติ;
จตุสฏฺฐิ จกฺขตฺตุํ โส, จกฺกวตฺตี ภวิสฺสติฯ

๘๕. ‘‘‘ตุสิตา หิ จวิตฺวาน, สุกฺกมูเลน โจทิโต;
เทฺว สมฺปตฺตี อนุโภตฺวา, มนุสฺสเตฺต รมิสฺสติฯ

๘๖. ‘‘‘ปธานปหิตโตฺต โส, อุปสโนฺต นิรูปธิ;
สพฺพาสเว ปริญฺญาย, นิพฺพายิสฺสตินาสโว’ฯ

๘๗.‘‘วิเวกมนุยุโตฺตหํ , อุปสโนฺต นิรูปธิ;
นาโคว พนฺธนํ เฉตฺวา, วิหรามิ อนาสโวฯ

๘๘. ‘‘เทฺวนวุเต อิโต กเปฺป, โพธิํ โรเปสหํ ตทา;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, โพธิโรปสฺสิทํ ผลํฯ

๘๙. ‘‘จตุสตฺตติโต กเปฺป, ทณฺฑเสโนติ วิสฺสุโต;
สตฺตรตนสมฺปโนฺน, จกฺกวตฺตี ตทา อหุํฯ

๙๐. ‘‘เตสตฺตติมฺหิโต กเปฺป, สตฺตาเหสุํ มหีปตี;
สมนฺตเนมินาเมน, ราชาโน จกฺกวตฺติโนฯ

๙๑. ‘‘ปณฺณวีสติโต กเปฺป, ปุณฺณโก นาม ขตฺติโย;
สตฺตรตนสมฺปโนฺน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๙๒. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อสนโพธิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อสนโพธิยเตฺถรสฺสาปทานํ ทสมํฯ

พีชนิวโคฺค ฉฏฺฐฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

พีชนี สตรํสี จ, สยโนทกิวาหิโย;
ปริวาโร ปทีปญฺจ, ธโช ปทุมปูชโก;
โพธิ จ ทสโม วุโตฺต, คาถา เทฺวนวุติ ตถาฯ

๗. สกจินฺตนิยวคฺค

๑. สกจินฺตนิยเตฺถรอปทานํ

๑. “ปวนํ กานนํ ทิสฺวา, อปฺปสทฺทมนฺนาวิลํ;
อิสีนํ อนุจิณฺณํว, อาหุตีนํ ปฏิคฺคหํฯ

๒. “ถูปํ กตฺวาน ปุลินํ [เวฬุนา (อฏฺฐ.), เวฬินํ (สฺยา.)], นานาปุปฺผํ สโมกิรึ;
สมฺมุขา วิย สมฺพุทฺธํ, นิมฺมิตํ อภิวนฺทหํฯ

๓. “สตฺตรตนสมฺปนฺโน , ราชา รฏฺฐมฺหิ อิสฺสโร;
สกกมฺมาภิรโทฺธหํ, ปุปฺผปูชายิทํ [ถูปปูชายิทํ (สี.)] ผลํฯ

๔. “เอกนวุติโต กปฺเป, ยํ ปุปฺผมภิโรปยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ปุปฺผปูชายิทํ [ถูปปูชายิทํ (สี.)] ผลํฯ

๕. “อสีติกปฺเปนนฺตยโส, จกฺกวตฺตี อโหสหํ;
สตฺตรตนสมฺปนฺโน, จตุทีปมฺหิ อิสฺสโรฯ

๖. “ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สกจินฺตนิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สกจินฺตนิยเตฺถรสฺสาปทานํ ปฐมํฯ

๒. อโวปุปฺผิยเตฺถรอปทานํ

๗. “วิหารา อภินิกฺขมฺม, อพฺภุฏฺฐหิย [อพฺภุฏฺฐาสิ จ (สฺยา. ก.)] จงฺกเม;
จตุสจฺจํ ปกาสโนฺต, เทเสติ [เทเสโนฺต (สฺยา. ก.)] อมตํ ปทํฯ

๘. “สิขิสฺส คิรมญฺญาย, พุทฺธเสฏฺฐสฺส ตาทิโน;
นานาปุปฺผํ คเหตฺวาน, อากาสมฺหิ สโมกิรึฯ

๙. “เตน กมฺเมน ทฺวิปทินฺท, โลกเชฏฺฐ นราสภ;
ปโตฺตมฺหิ อจลํ ฐานํ, หิตฺวา ชยปราชยํฯ

๑๐. “เอกตฺตึเส อิโต กปฺเป, ยํ ปุปฺผมภิโรปยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ปุปฺผปูชายิทํ ผลํฯ

๑๑. “อิโต วีสติกปฺปมฺหิ, สุเมโธ นาม ขตฺติโย;
สตฺตรตนสมฺปนฺโน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๑๒. “ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อโวปุปฺผิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อโวปุปฺผิยเตฺถรสฺสาปทานํ ทุติยํฯ

๓. ปจฺจาคมนิยเตฺถรอปทานํ

๑๓. “สินฺธุยา นทิยา ตีเร, จกฺกวาโก อหํ ตทา;
สุทฺธเสวาลภกฺโขหํ, ปาเปสุ จ สุสญฺญโตฯ

๑๔. “อทฺทสํ วิรชํ พุทฺธํ, คจฺฉนฺตํ อนิลญฺชเส;
ตุณฺเฑน สาลํ ปคฺคยฺห, วิปสฺสิสฺสาภิโรปยิํฯ

๑๕. “ยสฺส สทฺธา ตถาคเต, อจลา สุปติฏฺฐิตา;
เตน จิตฺตปฺปสาเทน, ทุคฺคติํ โส น คจฺฉติฯ

๑๖. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ, พุทฺธเสฏฺฐสฺส สนฺติเก;
วิหงฺคเมน สเนฺตน, สุพีชํ โรปิตํ มยาฯ

๑๗. “เอกนวุติโต กเปฺป, ยํ ปุปฺผมภิโรปยิํ;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ [ปุปฺผปูชายิทํ (สี.)] ผลํฯ

๑๘. “สุจารุทสฺสนา นาม, อเฏฺฐเต เอกนามกา;
กเปฺป สตฺตรเส อาสุํ, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๑๙. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ปจฺจาคมนิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ปจฺจาคมนิยเตฺถรสฺสาปทานํ ตติยํฯ

๔. ปรปฺปสาทกเตฺถรอปทานํ

๒๐. “อุสภํ ปวรํ วีรํ, มเหสิํ วิชิตาวินํ;
สุวณฺณวณฺณํ สมฺพุทฺธํ, โก ทิสฺวา นปฺปสีทติฯ

๒๑. “หิมวาววาปริเมโยฺย, สาคโรว ทุรุตฺตโร;
ตเถว ฌานํ พุทฺธสฺส, โก ทิสฺวา นปฺปสีทติฯ

๒๒. “วสุธา ยถาปฺปเมยฺยา, จิตฺตา วนวฏํสกา;
ตเถว สีลํ พุทฺธสฺส, โก ทิสฺวา นปฺปสีทติฯ

๒๓. “อนิลญฺชสาสงฺขุโพฺภ [อนิลโชว อสโงฺขโภ (สี.)], ยถากาโส อสงฺขิโย;
ตเถว ญาณํ พุทฺธสฺส, โก ทิสฺวา นปฺปสีทติฯ

๒๔. “อิมาหิ จตุคาถาหิ, พฺราหฺมโณ เสนสวฺหโย;
พุทฺธเสฏฺฐํ ถวิตฺวาน, สิทฺธตฺถํ อปราชิตํฯ

๒๕. “จตุนฺนวุติกปฺปานิ, ทุคฺคติํ นุปปชฺชถ;
สุคติํ สุขสมฺปตฺติํ [สุคตีสุ สุสมฺปตฺติํ (สี. สฺยา.)], อนุโภสิมนปฺปกํฯ

๒๖. “จตุนฺนวุติโต กปฺเป, ถวิตฺวา โลกนายกํ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, โถมนาย [โถมนสฺส (สฺยา.)] อิทํ ผลํฯ

๒๗. “จาตุทฺทสมฺหิ กปฺปมฺหิ, จตฺโร อาสุมฺคฺคตา;
สตฺตรตนสมฺปนฺนา, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๒๘. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส...เป.... กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ปรปฺปสาทโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ปรปฺปสาทกเตฺถรสฺสาปทานํ จตุตฺถํฯ

๕. ภิสทายกเตฺถรอปทานํ

๒๙. “เวสฺสภู นาม นาเมน, อิสีนํ ตติโย อหุ;
กานนํ วนโมคยฺห, วิหาสิ ปุริสุตฺตโมฯ

๓๐. “ภิสมุฬาลํ คณฺหิตฺวา, อคมํ พุทฺธสนฺติกํ;
ตญฺจ พุทฺธสฺส ปาทาสึ, ปสโนฺน เสหิ ปาณิภิฯ

๓๑. “กเรน จ ปรามโฏฺฐ, เวสฺสภูวรพุทฺธินา;
สุขาหํ นาภิชานามิ, สมํ เตน กุโตตฺตรึฯ

๓๒. “จริโม วตฺตเต มยฺหํ, ภวา สเพฺพ สมูหตา;
หตฺถินาเคน สเนฺตน, กุสลํ โรปิตํ มยา [นาโคว พนฺธนํ เฉตฺวา, วิหรามิ อนาสโว (สฺยา.)]ฯ

๓๓. “เอกตฺตึเส อิโต กปฺเป, ยํ กมฺมมกรึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ภิสทานสฺสิทํ ผลํฯ

๓๔. “สโมธานา จ ราชาโน, โสฬส มนุชาธิปา;
กปฺปมฺหิ จุทฺทเส [เตรเส (สี. สฺยา.)] อาสุํ, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๓๕. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส...เป.... กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ภิสทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ภิสทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ปญฺจมํฯ

๖. สุจินฺติตเตฺถรอปทานํ

๓๖. “คิริทุคฺคจโร อาสึ, อภิชาโตว เกสรี;
มิคสงฺฆํ วธิตฺวาน, ชีวามิ ปพฺพตนฺตเรฯ

๓๗. “อตฺถทสฺสี ตุ ภควา, สพฺพญฺญู วทตํ วโร;
มมุทฺธริตุกาโม โส, อาคจฺฉิ ปพฺพตุตฺตมํฯ

๓๘. “ปสทญฺจ มิคํ หนฺตฺวา, ภกฺขิตุํ สมุปาคมึ;
ภควา ตมฺหิ สมเย, ภิกฺขมาโน [สิกฺขาจาโร (สฺยา.)] อุปาคมิฯ

๓๙. “วรมํสานิ ปคฺคยฺห, อทาสึ ตสฺส สตฺถุโน;
อนุโมทิ มหาวีโร, นิพฺพาเปโนฺต มมํ ตทาฯ

๔๐. “เตน จิตฺตปฺปสาเทน, คิริทุคฺคํ ปวิสึ อหํ;
ปีตึ อุปฺปาทยิตฺวาน, ตตฺถ กาลงฺกโต อหํฯ

๔๑. “เอเตน มํสทาเนน, จิตฺตสฺส ปณิธีหิ จ;
ปนฺนรเส กปฺปสเต, เทวโลเก รมึ อหํฯ

๔๒. “อวเสเสสุ กปฺเปสุ, กุสลํ จินฺติตํ [นิจิตํ (สี.), กริตํ (สฺยา.)] มยา;
เตเนว มํสทาเนน, พุทฺธานุสฺสรเณน จฯ

๔๓. “อฏฺฐตฺตึสมฺหิ กปฺปมฺหิ, อฏฺฐ ทีฆายุนามกา;
สฏฺฐิมฺหิโต กปฺปสเต, ทุเว วรุณนามกา [สรณนามกา (สฺยา.)]ฯ

๔๔. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สุจินฺติโต เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สุจินฺติตเตฺถรสฺสาปทานํ ฉฏฺฐํฯ

๗. วตฺถทายกเตฺถรอปทานํ

๔๕. “ปกฺขิชาโต ตทา อาสึ, สุปโณฺณ ครุฬาธิโป;
อทฺทสํ วิรชํ พุทฺธํ, คจฺฉนฺตํ คนฺธมาทนํฯ

๔๖. “ชหิตฺวา ครุฬวณฺณํ, มาณวกํ อธารยึ;
เอกํ วตฺถํ มยา ทินฺนํ, ทฺวิปทินฺทสฺส ตาทิโนฯ

๔๗. “ตญฺจ ทุสฺสํ ปฏิคฺคยฺห, พุโทฺธ โลกคฺคนายโก;
อนฺตลิเกฺข ฐิโต สตฺถา, อิมา คาถา อภาสถฯ

๔๘. “‘อิมินา วตฺถทาเนน, จิตฺตสฺส ปณิธีหิ จ;
ปหาย ครุฬํ โยนึ, เทวโลเก รมิสฺสติ’ฯ

๔๙. “อตฺถทสฺสี ตุ ภควา, โลกเชโฏฺฐ นราสโภ;
วตฺถทานํ ปสํสิตฺวา, ปกฺกามิ อุตฺตรามุโขฯ

๕๐. “ภเว นิพฺพตฺตมานมฺหิ, โหนฺติ เม วตฺถสมฺปทา;
อากาเส ฉทนํ โหติ, วตฺถทานสฺสิทํ ผลํฯ

๕๑. “อรุณวา [อรุณกา (สี.), อรุณสา (สฺยา.)] สตฺต ชนา, จกฺกวตฺตี มหพฺพลา;
ฉตฺตึสติมฺหิ อาสึสุ, กปฺปมฺหิ มนุชาธิปาฯ

๕๒. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา วตฺถทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

วตฺถทายกเตฺถรสฺสาปทานํ สตฺตมํฯ

๘. อมฺพทายกเตฺถรอปทานํ

๕๓. “อโนมทสฺสี ภควา, นิสิโนฺน ปพฺพตนฺตเร;
เมตฺตาย อผริ โลเก, อปฺปมาเณ นิรูปธิฯ

๕๔. “กปิ อหํ ตทา อาสึ, หิมวนฺเต นคุตฺตเม;
ทิสฺวา อโนมทสฺสึ ตํ [อโนมํ อมิตํ (สี.), อโนมมธิตํ (สฺยา.)], พุเทฺธ จิตฺตํ ปสาทยึฯ

๕๕. “อวิทูเร หิมวนฺตสฺส, อมฺพาสุํ ผลิโน ตทา;
ตโต ปกฺกํ คเหตฺวาน, อมฺพํ สมธุกํ อทํฯ

๕๖. “ตํ เม พุโทฺธ วิยากาสิ, อโนมทสฺสี มหามุนิ;
อิมินา มธุทาเนน, อมฺพทาเนน จูภยํฯ

๕๗. “สตฺตปญฺญาสกปฺปมฺหิ, เทวโลเก รมิสฺสติ;
อวเสเสสุ กเปฺปสุ, โวกิณฺณํ สํสริสฺสติฯ

๕๘. “เขเปตฺวา ปาปกํ กมฺมํ, ปริปกฺกาย พุทฺธิยา;
วินิปาตมคนฺตฺวาน, กิเลเส ฌาปยิสฺสติฯ

๕๙. “ทเมน อุตฺตเมนาหํ, ทมิโตมฺหิ มเหสินา;
ปโตฺตมฺหิ อจลํ ฐานํ, หิตฺวา ชยปราชยํฯ

๖๐. “สตฺตสตฺตติกปฺปสเต, อมฺพฎฺฐชสนามกา;
จตุทฺทส เต ราชาโน, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๖๑. “ปฎิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อมฺพทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อมฺพทายกเตฺถรสฺสาปทานํ อฎฺฐมํฯ

๙. สุมนเตฺถรอปทานํ

๖๒. “สุมโน นาม นาเมน, มาลาการโ อหํ ตทา;
อทฺทสํ วิรชํ พุทฺธํ, โลกาหุติปฎิคฺคหํฯ

๖๓. “อุโภ หเตฺถหิ ปคฺคยฺห, สุมนํ ปุปฺผมุตฺตมํ;
พุทฺธสฺส อภิโรเปสึ, สิขิโน โลกพนฺธุโนฯ

๖๔. “อิมาย ปุปฺผปูชาย, เจตนาปณิธีหิ จ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๖๕. “เอกตฺตึเส อิโต กเปฺป, ยํ ปุปฺผมภิโรปยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ [ปุปฺผปูชายิทํ (สี.)] ผลํฯ

๖๖. “ฉพฺพีสติมฺหิ กปฺปมฺหิ, จตฺตาโรสุํ มหายสา;
สตฺตรตนสมฺปนฺนา, ราชาโน จกฺกวตฺติโนฯ

๖๗. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สุมโน เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สุมนเตฺถรสฺสาปทานํ นวมํฯ

๑๐. ปุปฺผจโงฺกฏิยเตฺถรอปทานํ

๖๘. “อภีตรูปํ สีหํว, ครุฬคฺคํว ปกฺขินํ;
พฺยคฺฆูสภํว ปวรํ, อภิชาตํว เกสรึฯ

๖๙. “สิขึ ติโลกสรณํ, อเนชํ อปราชิตํ;
นิสินฺนํ สมณานคฺคํ, ภิกฺขุสงฺฆปุรกฺขตํฯ

๗๐. “จโงฺกฏเก [จโงฺคฏเก (สี.)] ฐเปตฺวาน, อโนชํ ปุปฺผมุตฺตมํ;
สห จโงฺกฏเกเนว, พุทฺธเสฏฺฐํ สโมกิรึฯ

๗๑. “เตน จิตฺตปฺปสาเทน, ทฺวิปทินฺท นราสภ;
ปโตฺตมฺหิ อจลํ ฐานํ, หิตฺวา ชยปราชยํฯ

๗๒. “เอกตฺตึเส อิโต กเปฺป, ยํ กมฺมมกรึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๗๓. “สมฺปุเณฺณ ตึสกปฺปมฺหิ, เทวภูติสนามกา;
สตฺตรตนสมฺปนฺนา, ปญฺจาสุํ จกฺกวตฺติโนฯ

๗๔. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ปุปฺผจโงฺกฏิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ปุปฺผจโงฺกฏิยเตฺถรสฺสาปทานํ ทสมํฯ

สกจินฺตนิยวโคฺค สตฺตโมฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

สกจินฺตี อโวปุปฺผี, สปจฺจาคมเนน จ;
ปรปฺปสาที ภิสโท, สุจินฺติ วตฺถทายโกฯ

อมฺพทายี จ สุมโน, ปุปฺผจโงฺกฏกีปิ จ;
คาเถกสตฺตติ วุตฺตา, คณิตา อตฺถทสฺสิภิฯ

๘. นาคสมาลวโคฺค

๑. นาคสมาลเตฺถรอปทานํ

๑. “อปาฏลึ อหํ ปุปฺผํ, อุชฺฌิตํ สุมหาปเถ;
ถูปมฺหิ อภิโรเปสึ, สิขิโน โลกพนฺธุโนฯ

๒. “เอกตฺตึเส อิโต กปฺเป, ยํ กมฺมมกรึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ถูปปูชายิทํ ผลํฯ

๓. “อิโต ปนฺนรเส กปฺเป, ภูมิโย [ปุปฺผิโย (สฺยา.)] นาม ขตฺติโย;
สตฺตรตนสมฺปนฺโน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๔. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา นาคสมาโล เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

นาคสมาลเตฺถรสฺสาปทานํ ปฐมํฯ

๒. ปทสญฺญกเตฺถรอปทานํ

๕. “อกฺกนฺตญฺจ ปทํ ทิสฺวา, ติสฺสสฺสาทิจฺจพนฺธุโน;
หโฏฺฐ หเฏฺฐน จิเตฺตน, ปเท จิตฺตํ ปสาทยิํฯ

๖. “เทฺวนวุเต อิโต กปฺเป, ยํ สญฺญมลภิํ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ปทสญฺญายิทํ ผลํฯ

๗. “อิโต สตฺตมเก กปฺเป, สุเมโธ นาม ขตฺติโย;
สตฺตรตนสมฺปนฺโน, จกฺกวตี มหพฺพโลฯ

๘. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ปทสญฺญโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ปทสญฺญกเตฺถรสฺสาปทานํ ทุติยํฯ

๓. พุทฺธสญฺญกเตฺถรอปทานํ

๙. “ทุมเคฺค ปํสุกูลิกํ, ลคฺคํ ทิสฺวาน สตฺถุโน;
ตโต ตมญฺชลึ กตฺวา, ปํสุกูลํ อวนฺทหํฯ

๑๐. “เทฺวนวุเต อิโต กปฺเป, ยํ กมฺมมกริํ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธสญฺญายิทํ ผลํฯ

๑๑. “อิโต จตฺตฺถเก กปฺเป, ทุมสาโรสิ ขตฺติโย;
จาตุรโนฺต วิชิตาวี, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๑๒. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา พุทฺธสญฺญโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

พุทฺธสญฺญกเตฺถรสฺสาปทานํ ตติยํฯ

๔. ภิสาลุวทายกเตฺถรอปทานํ

๑๓. ‘‘กานนํ วนโมคยฺห, วสามิ วิปิเน อหํ;
วิปสฺสึ อทฺทสํ พุทฺธํ, อาหุตีนํ ปฏิคฺคหํฯ

๑๔. ‘‘ภิสาลุวญฺจ ปาทาสึ, อุทกํ หตฺถโธวนํ;
วนฺทิตฺวา สิรสา ปาเท, ปกฺกามิ อุตฺตรามุโขฯ

๑๕. ‘‘เอกนวุติโต กเปฺป, ภิสาลุวมทํ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ปุญฺญกมฺมสฺสิทํ ผลํฯ

๑๖. ‘‘อิโต ตติยเก กเปฺป, ภิสสมฺมตขตฺติโย;
สตฺตรตนสมฺปโนฺน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๑๗. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ภิสาลุวทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ภิสาลุวทายกเตฺถรสฺสาปทานํ จตุตฺถํฯ

ฉฏฺฐภาณวารํฯ

๕. เอกสญฺญกเตฺถรอปทานํ

๑๘. ‘‘ขโณฺฑ นามาสิ นาเมน, วิปสฺสิสฺสคฺคสาวโก;
เอกา ภิกฺขา มยา ทินฺนา, โลกาหุติปฏิคฺคเหฯ

๑๙. ‘‘เตน จิตฺตปฺปสาเทน, ทฺวิปทินฺท นราสภ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, เอกภิกฺขายิทํ ผลํฯ

๒๐. ‘‘จตฺตาลีสมฺหิโต กเปฺป, วรุโณ นาม ขตฺติโย;
สตฺตรตนสมฺปโนฺน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๒๑. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา เอกสญฺญโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

เอกสญฺญกเตฺถรสฺสาปทานํ ปญฺจมํฯ

๖. ติณสนฺถรทายกเตฺถรอปทานํ

๒๒. ‘‘หิมวนฺตสฺสาวิทูเร, มหาชาตสฺสโร อหุ;
สตปเตฺตหิ สญฺฉโนฺน, นานาสกุณมาลโยฯ

๒๓. “ตมฺหิ นฺหตฺวา จ ปิตฺวา [ปีตฺวา (สี. สฺยา.)] จ, อวิทูเร วสามหํ;
อทฺทสํ สมณานคฺคํ, คจฺฉนฺตํ อนิลญฺชเสฯ

๒๔. “มม สงฺกปฺปมญฺญาย, สตฺถา โลเก อนุตฺตโร;
อพฺภโต โอรุหิตฺวาน, ภูมิยํฐาสิ ตาวเทฯ

๒๕. “วิสาเณน [ลายเนน (สฺยา.)] ติณํ คยฺห, นิสีทนมทาสหํ;
นิสีทิ ภควา ตตฺถ, ติโลกฺส โลกคฺคนายโกฯ

๒๖. “สกํ จิตฺตํ ปสาเทตฺวา, อวนฺทิ โลกนายกํ;
ปฏิกุฏิโก [อุกฺกุฏิโก (สฺยา. ก.)] อปสกฺกึ, นิชฺฌายโนฺต มหามุนึฯ

๒๗.“เตน จิตฺตปฺปสาเทน, นิมฺมานํ อุปปชฺชหํ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, สนฺถรสฺส อิทํ ผลํฯ

๒๘. “อิโต ทุติยเก กเปฺป, มิค [มิตฺต (สฺยา.)] สมฺมตขตฺติโย;
สตฺตรตนสมฺปโนฺน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๒๙. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ติณสนฺถรทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ติณสนฺถรทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ฉฎฺฐํฯ

๗. สูจิทายกเตฺถรอปทานํ

๓๐. “ตึสกปฺปสหสฺสมฺหิ, สมฺพุโทฺธ โลกนายโก;
สุเมโธ นาม นาเมน, พาตฺตึสวรลกฺขโณฯ

๓๑. “ตสฺส กญฺจนวณฺณสฺส, ทฺวิปทินฺทสฺส ตาทิโน;
ปญฺจ สูจี มยา ทินฺนา, สิพฺพนตฺถาย จีวรํฯ

๓๒. “เตเนว สูจิทาเนน, นิปุณตฺถวิปสฺสกํ;
ติกฺขํ ลหุญฺจ ผาสุญฺจ, ญาณํ เม อุทปชฺชถฯ

๓๓. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ, ภวา สเพฺพ สมูหตา;
ธาเรมิ อนฺติมํ เทหํ, สมฺมาสมฺพุทฺธสาสเนฯ

๓๔. “ทฺวิปทาธิปตี นาม, ราชาโน จตุโร อหุํ;
สตฺตรตนสมฺปนฺนา, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๓๕. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สูจิทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สูจิทายกเตฺถรสฺสาปทานํ สตฺตมํฯ

๘. ปาฏลิปุปฺผิยเตฺถรอปทานํ

๓๖. “สุวณฺณวณฺณํ สมฺพุทฺธํ, คจฺฉนฺตํ อนฺตราปเณ;
กญฺจนคฺฆิยสงฺกาสํ, พาตฺตึสวรลกฺขณํฯ

๓๗. “เสฏฺฐิปุตฺโต ตทา อาสึ, สุขุมาโล สุเขธิโต;
อุจฺฉงฺเค ปาฏลิปุปฺผํ, กตฺวาน [กตฺวา ตํ (สี. สฺยา.)] อภิสํหริํฯ

๓๘. “หฏฺโฐ หฏฺเฐน จิตฺเตน, ปุปฺเผหิ อภิปูชยึ;
ติสฺสํ โลกวิทุํ นาถํ, นรเทวํ นมสฺสหํฯ

๓๙. “เทฺวนวุเต อิโต กปฺเป, ยํ กมฺมมกริํ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ปุปฺผปูชายิทํ ผลํฯ

๔๐. “อิโต เตสฏฺฐิกปฺปมฺหิ, อภิสมฺมตนามโก;
สตฺตรตนสมฺปนฺโน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๔๑. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ปาฏลิปุปฺผิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ปาฏลิปุปฺผิยเตฺถรสฺสาปทานํ อฏฺฐมํฯ

๙. ฐิตญฺชลิยเตฺถรอปทานํ

๔๒. “มิคลุทฺโท ปุเร อาสึ, อรเญฺญ กานเน อหํ;
ตตฺถ อทฺทสํ [ตตฺถทฺทสาสึ (สี. สฺยา.)] สมฺพุทฺธํ, พาตฺตึสวรลกฺขณํฯ

๔๓. “ตตฺถาหํ อญฺชลึ กตฺวา, ปกฺกามึ ปาจินามุโข;
อวิทูเร นิสินฺนสฺส, นิยเก ปณฺณสนฺถเรฯ

๔๔. “ตโต เม อสนีปาโต, มตฺถเก นิปตี ตทา;
โสหํ มรณกาลมฺหิ, อกาสึ ปุนรญฺชลึฯ

๔๕. “เทฺวนวุเต อิโต กปฺเป, อญฺชลึ อกริํ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, อญฺชลิสฺส อิทํ ผลํฯ

๔๖. “จตุปณฺณาสกปฺปมฺหิ, มิคเกตุสนามโก;
สตฺตรตนสมฺปนฺโน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๔๗. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ฐิตญฺชลิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ฐิตญฺชลิยเตฺถรสฺสาปทานํ นวมํฯ

๑๐. ติปทุมิยเตฺถรอปทานํ

๔๘. “ปทุมุตฺตโร นาม ชิโน, สพฺพธมฺมาน ปารคู;
ทโนฺต ทนฺตปริวุโต, นครา นิกฺขมี ตทาฯ

๔๙. “นคเร หํสวติยํ, อโหสึ มาลิโก ตทา;
ยํ ตตฺถ อุตฺตมํ โตณิ, ปทุมปุปฺผานิ [อุตฺตมํ ปุปฺผํ, ตีณิ ปุปฺผานิ (สี.)] อคฺคหึฯ

๕๐. “อทฺทสํ วิรชํ พุทฺธํ, ปฏิมคฺคนฺตราปเณ;
สห [โสหํ (สี.)] ทิสฺวาน สมฺพุทฺธํ, เอวํ จินฺเตสหํ ตทาฯ

๕๑. “กึ เม อิเมหิ ปุปฺเผหิ, รโญฺญ อุปนิเตหิ เม;
คามํ วา คามเขตฺตํ วา, สหสฺสํ วา ลเภยฺยหํฯ

๕๒. “อทนฺตทมนํ วีรํ, สพฺพสตฺตสุขาวหํ;
โลกนาถํ ปูชยิตฺวา, ลจฺฉามิ อมตํ ธนํฯ

๕๓. “เอวาหํ จินฺตยิตฺวาน, สกํ จิตฺตํ ปสาทยึ;
ตีณิ โลหิตเก คยฺห, อากาเส อุกฺขิปึ ตทาฯ

๕๔. “มยา อุกฺขิตฺตมตฺตมฺหิ, อากาเส ปตฺถรึสุ เต;
ธารึสุ มตฺถเก ตตฺถ, อุทฺธํวณฺฏา อโธมุขาฯ

๕๕. “เย เกจิ มนุชา ทิสฺวา, อุกฺกุฏฺฐึ สมฺปวตฺตยุํ;
เทวตา อนฺตลิกฺขมฺหิ, สาธุการํ ปวตฺตยุํฯ

๕๖. “อเจฺฉรํ โลเก อุปฺปนฺนํ, พุทฺธเสฏฺฐสฺส วาหสา;
สเพฺพ ธมฺมํ สุณิสฺสาม, ปุปฺผานํ วาหสา มยํฯ

๕๗. “ปทุมุตฺตโร โลกวิทู, อาหุตีนํ ปฏิคฺคโห;
วีถิยญฺหิ ฐิโต สโนฺต, อิมา คาถา อภาสถฯ

๕๘. “‘โย โส พุทฺธํ อปูเชสิ, รตฺตปเทฺมหิ [รตฺตปทุเมหิ (สี. สฺยา.)] มาณโว;
ตมหํ กิตฺตยิสฺสามิ, สุณาถ มม ภาสโตฯ

๕๙. “‘ตึสกปฺปสหสฺสานิ, เทวโลเก รมิสฺสติ;
ตึสกปฺปานิ [ตึสกฺขตฺตุญฺจ (สฺยา.)] เทวิโนฺท, เทวรชฺชํ กริสฺสติฯ

๖๐. “‘มหาวิตฺถาริกํ นาม, พฺยมฺหํ เหสฺสติ ตาวเท;
ติโยชนสตุพฺพิทฺธํ, ทิยฑฺฒสตวิตฺถตํฯ

๖๑. “‘จตฺตาริสตสหสฺสานิ , นิยฺยูหา จ สุมาปิตา;
กูฏาคารวรูเปตา, มหาสยนมณฺฑิตาฯ

๖๒. “‘โกฏิสตสหสฺสิโย , ปริวาเรสฺสนฺติ อจฺฉรา;
กุสลา นจฺจคีตสฺส, วาทิเตปิ ปทกฺขิณาฯ

๖๓. “‘เอตาทิเส พฺยมฺหวเร, นารีคณสมากุเล;
วสฺสิสฺสติ ปุปฺผวโสฺส, ทิโพฺพ [ปท (ก.)] โลหิตโก สทาฯ

๖๔. “‘ภิตฺติขีเล นาคทเนฺต, ทฺวารพาหาย โตรเณ;
จกฺกมตฺตา โลหิตกา, โอลมฺพิสฺสนฺติ ตาวเทฯ

๖๕. “‘‘ปเตฺตน ปตฺตสญฺฉนฺน, อโนฺตพฺยมฺหวเร อิมํ;
อตฺถริตฺวา ปารุปิตฺวา, ตฺวฏฺฐิสฺสนฺติ ตาวเทฯ

๖๖. “‘‘ภวนํ ปริวาเรตฺวา, สมนฺตา สตโยชเน;
เตปิ ปทฺมา [เต วิสุทฺธา (สี. สฺยา.)] โลหิตกา, ทิพฺพคนฺธํ ปวายเรฯ

๖๗. “‘‘ปญฺจสตฺตติกฺขตฺตุญฺจ, จกฺกวตฺตี ภวิสฺสติ;
ปเทสรชฺชํ วิปุลํ, คณนาโต อสงฺขิยํฯ

๖๘. “‘‘สมฺปตฺติโย ทุเว ภุตฺวา, อนีติ อนุปทฺทโว;
สมฺปเตฺต ปริโยสาเน, นิพฺพานํ ปาปุณิสฺสติ’ [ผสฺสยิสฺสติ (สี.), ปสฺสยิสฺสติ (ก.)]ฯ

๖๙. “สุทิโฏฺฐ วต เม พุโทฺธ, วาณิชฺชํ สุปโยชิตํ;
ปทฺมานิ ตีณิ ปูเชตฺวา, อนุโภสึ ติสมฺปทา [อนุภูยนฺติ สมฺปทา (ก.)]ฯ

๗๐. “อชฺช เม ธมฺมปฺปตฺตสฺส, วิปฺปมุตฺตสฺส สพฺพโส;
สุปุปฺผิตํ โลหิตกํ, ธารยิสฺสติ มตฺถเกฯ

๗๑. “มม กมฺมํ กเถนฺตสฺส, ปทุมุตฺตรสตฺถุโน;
สตปาณสหสฺสานํ, ธมฺมาภิสมโย อหุฯ

๗๒. “สตสหสฺสิโต กเปฺป, ยํ พุทฺธมภิปูชยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ติปทุมานิทํ ผลํฯ

๗๓. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ, ภวา สเพฺพ สมูหตา;
สพฺพาสวา ปริกฺขีณา, นตฺถิ ทานิ ปุนพฺภโวฯ

๗๔. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ติปทุมิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ติปทุมิยเตฺถรสฺสาปทานํ ทสมํฯ

นาคสมาลวโคฺค อฏฺฐโมฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

นาคสมาโล ปทสญฺญี, สญฺญกาลุวทายโก;
เอกสญฺญี ติณสนฺถาโร, สูจิปาฏลิปุปฺผิโย;
ฐิตญฺชลี ติปทุมี, คาถาโย ปญฺจสตฺตติฯ

๙. ติมิรวโคฺค

๑. ติมิรปุปฺผิยเตฺถรอปทานํ

๑. “จนฺทภาคานทีตีเร , อนุโสตํ วชามหํ;
นิสินฺนํ สมณํ ทิสฺวา, วิปฺปสนฺนมนาวิลํฯ

๒. “ตตฺถ จิตฺตํ ปสาเทตฺวา [ปสาเทสึ (สฺยา.)], เอวํ จินฺเตสหํ ตทา;
ตารยิสฺสติ ติโณฺณยํ, ทนฺโตยํ ทมยิสฺสติฯ

๓. “อสฺสาสิสฺสติ อสฺสโตฺถ, สนฺโต จ สมยิสฺสติ;
โมจยิสฺสติ มุโตฺต จ, นิพฺพาเปสฺสติ นิพฺพุโตฯ

๔. “เอวาหํ จินฺตยิตฺวาน, สิทฺธตฺถสฺส มเหสิโน;
คเหตฺวา ติมิรปุปฺผํ, มตฺถเก โอกิรึ อหํ [ตทา (สฺยา.)]ฯ

๕. “อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวาน, กตฺวา จ นํ ปทกฺขิณํ;
วนฺทิตฺวา สตฺถุโน ปาเท, ปกฺกามึ อปรํ ทิสํฯ

๖. “อจิรํ คตมตฺตํ มํ, มิคราชา วิเหฐยิ;
ปปาตมนุคจฺฉโนฺต, ตเตฺถว ปปตึ อหํฯ

๗. “จตุนฺนวุติโต กเปฺป, ยํ ปุปฺผมภิโรปยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ปุปฺผปูชายิทํ [พุทฺธปูชายิทํ (สี. สฺยา.)] ผลํฯ

๘. “ฉปฺปญฺญาสมฺหิ กปฺปมฺหิ, สเตฺตวาสุํ มหายสา [มหารหา (สฺยา. ก.)];
สตฺตรตนสมฺปนฺนา, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๙. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ติมิรปุปฺผิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ติมิรปุปฺผิยเตฺถรสฺสาปทานํ ปฐมํฯ

๒. คตสญฺญกเตฺถรอปทานํ

๑๐. “ชาติยา สตฺตวโสฺสหํ, ปพฺพชึ อนคาริยํ;
อวนฺทึ สตฺถุโน ปาเท, วิปฺปสเนฺนน เจตสาฯ

๑๑. “สตฺตนงฺคลกีปุเปฺผ, อากาเส อุกฺขิปึ อหํ;
ติสฺสํ พุทฺธํ สมุทฺทิสฺส, อนนฺตคุณสาครํฯ

๑๒. “สุคตานุคตํ มคฺคํ, ปูเชตฺวา หฏฺฐมานโส;
อญฺชลิญฺจ [อญฺชลิสฺส (ก.)] ตทากาสึ, ปสโนฺน เสหิ ปาณิภิฯ

๑๓. “เทฺวนวุเต อิโต กปฺเป, ยํ กมฺมมกรึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๑๔. “อิโต อฎฺฐมเก กปฺเป, ตโย อคฺคิสิขา อหุ;
สตฺตรตนสมฺปนฺนา, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๑๕. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา คตสญฺญโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

คตสญฺญกเตฺถรสฺสาปทานํ ทุติยํฯ

๓. นิปนฺนญฺชลิกเตฺถรอปทานํ

๑๖. “รุกฺขมูเล นิสิโนฺนหํ, พฺยาธิโต ปรเมน จ;
ปรมการุญฺญปโตฺตมฺหิ, อรเญฺญ กานเน อหํฯ

๑๗. “อนุกมฺปํ อุปาทาย, ติโสฺส สตฺถา อุเปสิ มํ;
โสหํ นิปนฺนโก สโนฺต, สิเร กตฺวาน อญฺชลึฯ

๑๘. “ปสนฺนจิโตฺต สุมโน, สพฺพสตฺตานมุตฺตมํ;
สมฺพุทฺธํ อภิวาเทตฺวา, ตตฺถ กาลงฺกโต อหํฯ

๑๙. “เทฺวนวุเต อิโต กปฺเป, ยํ วนฺทึ ปุริสุตฺตมํ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, วนฺทนาย อิทํ ผลํฯ

๒๐. “อิโต ปญฺจมเก กปฺเป, ปเญฺจวาสุํ มหาสิขา;
สตฺตรตนสมฺปนฺนา, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๒๑. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา นิปนฺนญฺชลิโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

นิปนฺนญฺชลิกเตฺถรสฺสาปทานํ ตติยํฯ

๔. อโธปุปฺผิยเตฺถรอปทานํ

๒๒. “อภิภู นาม โส ภิกฺขุ, สิขิโน อคฺคสาวโก;
มหานุภาโว เตวิโชฺช, หิมวนฺตํ อุปาคมิฯ

๒๓. “อหมฺปิ หิมวนฺตมฺหิ, รมณียสฺสเม อิสิ;
วสามิ อปฺปมญฺญาสุ, อิทฺธีสุ จ ตทา วสีฯ

๒๔. “ปกฺขิชาโต วิยากาเส, ปพฺพตํ อธิวตฺตยึ [อภิปตฺถยึ (สฺยา.), อภิมตฺถยึ (ก.), อธิวตฺถยินฺติ ปพฺพตสฺส อุปริ คจฺฉินฺติอโตฺถ];
อโธปุปฺผํ คเหตฺวาน, อาคจฺฉึ [อคจฺฉึ (ก.)] ปพฺพตํ อหํฯ

๒๕. “สตฺต ปุปฺผานิ คณฺหิตฺวา, มตฺถเก โอกิรึ อหํ;
อาโลกิเต [อาโลกิโต (สฺยา.)] จ วีเรน, ปกฺกามึ ปาจินามุโขฯ

๒๖. “อาวาสํ อภิสโมฺภสึ, ปตฺวาน อสฺสมํ อหํ;
ขาริภารํ คเหตฺวาน, ปายาสึ [ปาวิสึ (สี.)] ปพฺพตนฺตรํฯ

๒๗. “อชคโร มํ ปีเฬสิ, โฆรรูโป มหพฺพโล;
ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวาน, ตตฺถ กาลงฺกโต อหํฯ

๒๘. “เอกตฺตึเส อิโต กปฺเป, ยํ ปุปฺผมภิโรปยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ปุปฺผปูชายิทํ ผลํฯ

๒๙. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อโธปุปฺผิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อโธปุปฺผิยเตฺถรสฺสาปทานํ จตุตฺถํฯ

๕. รํสิสญฺญกเตฺถรอปทานํ

๓๐. “ปพฺพเต หิมวนฺตมฺหิ, วาสํ กเปฺปสหํ ปุเร;
อชินุตฺตรวาโสหํ, วสามิ ปพฺพตนฺตเรฯ

๓๑. “สุวณฺณวณฺณํ สมฺพุทฺธํ, สตรํสึว ภาณุมํ;
วนนฺตรคตํ ทิสฺวา, สาลราชํว ปุปฺผิตํฯ

๓๒. “รํสฺยา [รํเส (สฺยา. ก.)] จิตฺตํ ปสาเทตฺวา, วิปสฺสิสฺส มเหสิโน;
ปคฺคยฺห อญฺชลึ วนฺทึ, สิรสา อุกฺกุฏี [สิรสา อุกฺกุฏิโก (สฺยา.), สิรสุกฺกุฏิโก (ก.)]
อหํฯ

๓๓. “เอกนวุติโต กเปฺป, ยํ กมฺมมกรึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, รํสิสญฺญายิทํ ผลํฯ

๓๔. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา รํสิสญฺญโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

รํสิสญฺญกเตฺถรสฺสาปทานํ ปญฺจมํฯ

๖. ทุติยรํสิสญฺญกเตฺถรอปทานํ

๓๕. “ปพฺพเต หิมวนฺตมฺหิ, วากจีรธโร อหํ;
จงฺกมญฺจ สมารูโฬฺห, นิสีทึ ปาจินามุโขฯ

๓๖. “ปพฺพเต สุคตํ ทิสฺวา, ผุสฺสํ ฌานรตํ ตทา;
อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวาน, รํสฺยา จิตฺตํ ปสาทยึฯ

๓๗. “เทฺวนวุเต อิโต กเปฺป, ยํ สญฺญมลภึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, รํสิสญฺญายิทํ ผลํฯ

๓๘. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา รํสิสญฺญโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ทุติยรํสิสญฺญกเตฺถรสฺสาปทานํ ฉฏฺฐํฯ

๗. ผลทายกเตฺถรอปทานํ

๓๙. ‘‘ปพฺพเต หิมวนฺตมฺหิ, ขราชินธโร อหํ;
ผุสฺสํ ชินวรํ ทิสฺวา, ผลหตฺถ ผลํ อทํฯ

๔๐. ‘‘ยมหํ ผลมทาสึ, วิปฺปสเนฺนน เจตสา;
ภเว นิพฺพตฺตมานมฺหิ, ผลํ นิพฺพตฺตเต มมฯ

๔๑. ‘‘เทฺวนวุเต อิโต กเปฺป, ยํ ผลํ อททึ อหํ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ผลทานสฺสิทํ ผลํฯ

๔๒. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ผลทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ผลทายกเตฺถรสฺสาปทานํ สตฺตมํฯ

๘. สทฺทสญฺญกเตฺถรอปทานํ

๔๓. ‘‘ปพฺพเต หิมวนฺตมฺหิ, วสามิ ปณฺณสนฺถเร;
ผุสฺสสฺส ธมฺมํ ภณโต, สเทฺท จิตฺตํ ปสาทยึฯ

๔๔. ‘‘เทฺวนวุเต อิโต กเปฺป, ยํ กมฺมมกรึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ปุญฺญกมฺมสฺสิทํ ผลํฯ

๔๕. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สทฺทสญฺญโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สทฺทสญฺญกเตฺถรสฺสาปทานํ อฏฺฐมํฯ

๙. โพธิสิญฺจกเตฺถรอปทานํ

๔๖. ‘‘วิปสฺสิสฺส ภควโต, มหาโพธิมโห อหุ;
ปพฺพชฺชุปคโต สโนฺต, อุปคจฺฉึ อหํ ตทาฯ

๔๗. ‘‘กุสุโมทกมาทาย , โพธิยา โอกิรึ อหํ;
โมจยิสฺสติ โน มุโตฺต, นิพฺพาเปสฺสติ นิพฺพุโตฯ

๔๘. ‘‘เอกนวุติโต กเปฺป, ยํ โพธิมภิสิญฺจยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, โพธิสิญฺจายิทํ ผลํฯ

๔๙. ‘‘เตตฺตึเส วตฺตมานมฺหิ, กเปฺป อาสุํ ชนาธิปา;
อุทกเสจนา นาม, อเฏฺฐเต จกฺกวตฺติโนฯ

๕๐. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา โพธิสิญฺจโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

๑๐. ปทุมปุปฺผิยเตฺถรอปทานํ

๕๑. ‘‘โปกฺขรวนํ ปวิโฏฺฐ, ภญฺชโนฺต ปทุมานิหํ;
ตตฺถทฺทสํ ผุสฺสํ พุทฺธํ [อทฺทสํ ผุสฺสสมฺพุทฺธํ (สี. สฺยา.)], พาตฺตึสวรลกฺขณํฯ

๕๒. ‘‘ปทุมปุปฺผํ คเหตฺวาน, อากาเส อุกฺขิปึ อหํ;
ปาปกมฺมํ สริตฺวาน, ปพฺพชึ อนคาริยํฯ

๕๓. ‘‘ปพฺพชิตฺวาน กาเยน, มนสา สํวุเตน จ;
วจีทุจฺจริตํ หิตฺวา, อาชีวํ ปริโสธยึฯ

๕๔. ‘‘เทฺวนวุเต อิโต กเปฺป, ยํ ปุปฺผมภิโรปยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๕๕. ‘‘ปทุมาภาสนามา จ, อฏฺฐารส มหีปตี;
อฏฺฐารเสสุ กเปฺปสุ, อฏฺฐตาลีสมาสิสุํฯ

๕๖. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ปทุมปุปฺผิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติ;

ปทุมปุปฺผิยเตฺถรสฺสาปทานํ ทสมํฯ

ติมิรวโคฺค นวโมฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

ติมิรนงฺคลีปุปฺผ, นิปฺปนฺนญฺชลิโก อโธ;
เทฺว รํสิสญฺญี ผลโท, สทฺทสญฺญี จ เสจโก;
ปทุมปุปฺผี จ คาถาโย, ฉปฺปญฺญาส ปกิตฺติตาฯ

๑๐. สุธาวโคฺค

๑. สุธาปิณฺฑิยเตฺถรอปทานํ

๑. “ปูชารเห ปูชยโต, พุเทฺธ ยทิ ว สาวเก;
ปปญฺจสมติกฺกเนฺต, ติณฺณโสกปริทฺทเวฯ

๒. “เต ตาทิเส ปูชยโต, นิพฺพุเต อกุโตภเย;
น สกฺกา ปุญฺญํ สงฺขาตุํ, อิเมตฺตมปิ [อิทมฺมตฺตนฺติ (สี.), อิเมตฺถมปิ (ก.)] เกนจิฯ

๓. “จตุนฺนมปิ ทีปานํ, อิสฺสรํ โยธ การเย;
เอกิสฺสา ปูชนาเยตํ, กลํ นาคฺฆติ โสฬสิํฯ

๔. “สิทฺธตฺถสฺส นรคฺคสฺส, เจติเย ผลิตนฺตเร;
สุธาปิโณฺฑ มยา ทิโนฺน, วิปฺปสเนฺนน เจตสาฯ

๕. “จตุนฺนวุติโต กเปฺป, ยํ กมฺมมกริํ ตทา;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, ปฏิสงฺขารสฺสิทํ ผลํฯ

๖. “อิโต ติํสติกปฺปมฺหิ, ปฏิสงฺขารสวฺหยา;
สตฺตรตนสมฺปนฺนา, เตรส จกฺกวตฺติโนฯ

๗. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สุธาปิณฺฑิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สุธาปิณฺฑิยเตฺถรสฺสาปทานํ ปฐมํฯ

๒. สุจินฺติกเตฺถรอปทานํ

๘. “ติสฺสสฺส โลกนาถสฺส, สุทฺธปีฐมทาสหํ;
หโฏฺฐ หเฏฺฐน จิเตฺตน, พุทฺธสฺสาทิจฺจพนฺธุโนฯ

๙. “อฏฺฐารเส [อฏฺฐติํเส (สี. สฺยา.)] อิโต กเปฺป, ราชา อาสิํ มหารุจิ;
โภโค จ วิปุโล อาสิ, สยนญฺจ อนปฺปกํฯ

๑๐. “ปีฐํ พุทฺธสฺส ทตฺวาน, วิปฺปสเนฺนน เจตสา;
อนุโภมิ สกํ กมฺมํ, ปุเพฺพ สุกตมตฺตโนฯ

๑๑. “เทฺวนวุเต อิโต กเปฺป, ยํ ปีฐมททิํ ตทา;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, ปีฐทานสฺสิทํ ผลํฯ

๑๒. “อฏฺฐติํเส อิโต กเปฺป, ตโย เต จกฺกวตฺติโน;
รุจิ อุปรุจิ เจว, มหารุจิ ตติยโกฯ

๑๓. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สุจินฺติโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สุจินฺติกเตฺถรสฺสาปทานํ ทุติยํฯ

๓. อฑฺฒเจฬกเตฺถรอปทานํ

๑๔. “ติสฺสสฺสาหํ ภควโต, อุปฑฺฒทุสฺสมทาสหํ;
ปรมกาปญฺญปโตฺตมฺหิ [ปรมการุญฺญปโตฺตมฺหิ (สฺยา. ก.)], ทุคฺคเตน [ทุคฺคเนฺธน (สี.)] สมปฺปิโตฯ

๑๕. “อุปฑฺฒทุสฺสํ ทตฺวาน, กปฺปํ สคฺคมฺหิ โมทหํ;
อวเสเสสุ กเปฺปสุ, กุสลํ การิตํ มยาฯ

๑๖. “เทฺวนวุเต อิโต กเปฺป, ยํ ทุสฺสมททิํ ตทา;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, ทุสฺสทานสฺสิทํ ผลํฯ

๑๗. “เอกูนปญฺญาสกปฺปมฺหิ [เอกปญฺญาสกปฺปมฺหิ (สฺยา.)], ราชาโน จกฺกวตฺติโน;
สมนฺตจฺฉทนา นาม, พาตฺติํสาสุํ [ขตฺติยาสุํ (สฺยา. ก.)] ชนาธิปาฯ

๑๘. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อฑฺฒเจฬโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อฑฺฒเจฬกเตฺถรสฺสาปทานํ ตติยํฯ

๔. สูจิทายกเตฺถรอปทานํ

๑๙. “กมฺมาโรหํ ปุเร อาสิํ, พนฺธุมายํ ปุรุตฺตเม;
สูจิทานํ มยา ทินฺนํ, วิปสฺสิสฺส มเหสิโนฯ

๒๐. “วชิรคฺคสมํ ญาณํ, โหติ กเมฺมน ตาทิสํ;
วิราโคมฺหิ วิมุโตฺตมฺหิ [วิภโวมฺหิ วิภโตฺตมฺหิ (ก.)], ปโตฺตมฺหิ อาสวกฺขยํฯ

๒๑. “อตีเต จ ภเว สเพฺพ, วตฺตมาเน จนาคเต [อตีตา จ ภวา สเพฺพ, วตฺตมานา จ’นาคตา (สฺยา. ก.)];
ญาเณน วิจินิํ สพฺพํ, สูจิทานสฺสิทํ ผลํฯ

๒๒. “เอกนวุติโต กเปฺป, สตฺตาสุํ วชิรวฺหยา;
สตฺตรตนสมฺปนฺนา, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๒๓. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สูจิทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สูจิทายกเตฺถรสฺสาปทานํ จตุตฺถํฯ

๕. คนฺธมาลิยเตฺถรอปทานํ

๒๔. “สิทฺธตฺถสฺส ภควโต, คนฺธถูปํ อกาสหํ;
สุมเนหิ ปฏิจฺฉนฺนํ, พุทฺธานุจฺฉวิกํ กตํฯ

๒๕. “กญฺจนคฺฆิยสงฺกาสํ, พุทฺธํ โลกคฺคนายกํ;
อินฺทีวรํว ชลิตํ, อาทิตฺตํว หุตาสนํฯ

๒๖. “พฺยคฺฆูสภํว ปวรํ, อภิชาตํว เกสรึ;
นิสินฺนํ สมณานคฺคํ, ภิกฺขุสงฺฆปุรกฺขตํฯ

๒๗. “วนฺทิตฺวา สตฺถุโน ปาเท, ปกฺกามึ อุตฺตรามุโข;
จตุนฺนวุติโต กปฺเป, คนฺธมาลํ ยโต อทํฯ

๒๘. “พุเทฺธ กตสฺส การสฺส, ผเลนาหํ วิเสสโต;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๒๙. “จตฺตารีสมฺหิ เอกูเน, กปฺเป อาสึสุ โสฬส;
เทวคนฺธสนามา เต, ราชาโน จกฺกวตฺติโนฯ

๓๐. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา คนฺธมาลิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

คนฺธมาลิยเตฺถรสฺสาปทานํ ปญฺจมํฯ

๖. ติปุปฺผิยเตฺถรอปทานํ

๓๑. “มิคลุทฺโท ปุเร อาสึ, อรเญฺญ กานเน อหํ [พฺรหา (สฺยา.)];
ปาฏลึ หริตํ ทิสฺวา, ตีณิ ปุปฺผานิ โอกิรึฯ

๓๒. “ปติตปตฺตานิ [สตฺตปตฺตานิ (สี.), สตปตฺตานิ (ก.), สุกฺขปณฺณานิ (สฺยา.)] คณฺหิตฺวา, พหิ ฉเฑฺฑสหํ ตทา;
อโนฺตสุทฺธํ พหิสุทฺธํ, สุวิมุตฺตํ อนาสวํฯ

๓๓. “สมฺมุขา วิย สมฺพุทฺธํ, วิปสฺสึ โลกนายกํ;
ปาฏลึ อภิวาเทตฺวา, ตตฺถ กาลงฺกโต อหํฯ

๓๔. “เอกนวุติโต กปฺเป, ยํ โพธิมภิปูชยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, โพธิปูชายิทํ ผลํฯ

๓๕. “สมนฺตปาสาทิกา นาม, เตรสาสึสุ ราชิโน;
อิโต เตตฺตึสกปฺปมฺหิ [ติํสติกปฺปมฺหิ (สฺยา.)], จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๓๖. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ติปุปฺผิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ติปุปฺผิยเตฺถรสฺสาปทานํ ฉฏฺฐํฯ

๗. มธุปิณฺฑิกเตฺถรอปทานํ

๓๗. “วิปิเน [วิวเน (สฺยา. อฏฺฐ.)] กานเน ทิสฺวา, อปฺปสทฺเท นิราคุเล;
สิทฺธตฺถํ อิสินํ เสฏฺฐํ, อาหุตีนํ ปฏิคฺคหํฯ

๓๘. “นิพฺพุตตฺตํ [นิพฺพุตคฺคํ (ก.), นิพฺพูตึ (สฺยา.)] มหานาคํ, นิสภาชานิยํ ยถา;
โอสธึว วิโรจนฺตํ, เทวสงฺฆนมสฺสิตํฯ

๓๙. “วิตฺติ มมาหุ ตาวเท [วิตฺติ เม ปาหุนา ตาว (สี. สฺยา.)], ญาณํ อุปฺปชฺชิ ตาวเท;
วุฏฺฐิตสฺส สมาธิมฺหา, มธุํ ทตฺวาน สตฺถุโนฯ

๔๐. “วนฺทิตฺวา สตฺถุโน ปาเท, ปกฺกามิํ ปาจินามุโข;
จตุตฺตึสมฺหิ กปฺปมฺหิ, ราชา อาสิํ สุทสฺสโนฯ

๔๑. “มธุ ภิเสหิ สวติ, โภชนมฺหิ จ ตาวเท;
มธุวสฺสํ ปวสฺสิตฺถ, ปุพฺพกมฺมสฺสิทํ ผลํฯ

๔๒. “จตุนฺนวุติโต กปฺเป, ยํ มธุํ อททิํ ตทา;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, มธุทานสฺสิทํ ผลํฯ

๔๓. “จตุตฺตึเส อิโต กปฺเป, จตฺตาโร เต สุทสฺสนา;
สตฺตรตนสมฺปนฺนา, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๔๔. “ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา มธุปิณฺฑิโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

มธุปิณฺฑิกเตฺถรสฺสาปทานํ สตฺตมํฯ

๘. เสนาสนทายกเตฺถรอปทานํ

๔๕. “สิทฺธตฺถสฺส ภควโต, อทาสิํ ปณฺณสนฺถรํ;
สมนฺตา อุปหารญฺจ, กุสุมํ โอกิริํ อหํฯ

๔๖. “ปาสาเทวํ คุณํ รมฺมํ [ปาสาเท จ คุหํ รมฺมํ (สฺยา.)], อนุโภมิ มหารหํ;
มหคฺฆานิ จ ปุปฺผานิ, สยเนภิสวนฺติ เมฯ

๔๗. “สยเนหํ ตุวฏฺฏามิ, วิจิเตฺต ปุปฺผสนฺถเต;
ปุปฺผวุฏฺฐิ จ สยเน, อภิวสฺสติ ตาวเทฯ

๔๘. “จตุนฺนวุติโต กปฺเป, อทาสิํ ปณฺณสนฺถรํ;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, สนฺถรสฺส อิทํ ผลํฯ

๔๙. “ติณสนฺถรกา นาม, สเตฺตเต จกฺกวตฺติโน;
อิโต เต ปญฺจเม กเปฺป, อุปฺปชฺชิํสุ ชนาธิปาฯ

๕๐. “ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา เสนาสนทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

เสนาสนทายกเตฺถรสฺสาปทานํ อฏฺฐมํฯ

๙. เวยฺยาวจฺจกเตฺถรอปทานํ

๕๑. “วิปสฺสิสฺส ภควโต, มหาปูคคโณ อหุ;
เวยฺยาวจฺจกโร อาสึ, สพฺพกิเจฺจสุ วาวโฏ [พฺยาวโฏ (สี. สฺยา.)]ฯ

๕๒. “เทยฺยธมฺโม จ เม นตฺถิ, สุคตสฺส มเหสิโน;
อวนฺทึ สตฺถุโน ปาเท, วิปฺปสเนฺนน เจตสาฯ

๕๓. “เอกนวุติโต กปฺเป, เวยฺยาวจฺจํ อกาสหํ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, เวยฺยาวจฺจสฺสิทํ ผลํฯ

๕๔. “อิโต จ อฏฺฐเม กปฺเป, ราชา อาสึ สุจินฺติโต;
สตฺตรตนสมฺปโนฺน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๕๕. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส...เป.... กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา เวยฺยาวจฺจโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

เวยฺยาวจฺจกเตฺถรสฺสาปทานํ นวมํฯ

๑๐. พุทฺธุปฏฺฐากเตฺถรอปทานํ

๕๖. “วิปสฺสิสฺส ภควโต, อโหสึ สงฺขธมฺมโก;
นิจฺจุปฏฺฐานยุโตฺตมฺหิ, สุคตสฺส มเหสิโนฯ

๕๗. “อุปฏฺฐานผลํ ปสฺส, โลกนาถสฺส ตาทิโน;
สฏฺฐิตูริยสหสฺสานิ, ปริวาเรนฺติ มํ สทาฯ

๕๘. “เอกนวุติโต กปฺเป, อุปฏฺฐหึ มหาอิสึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, อุปฏฺฐานสฺสิทํ ผลํฯ

๕๙. “จตุวีเส [จตุนฺนวุเต (สฺยา.)] อิโต กปฺเป, มหานิโคฺฆสนามกา;
โสฬสาสิํสุ ราชาโน, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๖๐. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส...เป.... กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา พุทฺธุปฏฺฐาโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

พุทฺธุปฏฺฐากเตฺถรสฺสาปทานํ ทสมํฯ

สุธาวโคฺค ทสโมฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

สุธา สุจินฺติ เจฬญฺจ, สูจี จ คนฺธมาลิโย;
ติปฺปุปฺผิโย มธุเสนา, เวยฺยาวโจฺจ จุปฏฺฐโก;
สมสฏฺฐิ จ คาถาโย, อสฺมิํ วเคฺค ปกิตฺติตาฯ

อถ วคฺคุทฺทานํ –

พุทฺธวโคฺค หิ ปฐโม, สีหาสนิ สุภูติ จ;
กุณฺฑธาโน อุปาลิ จ, พีชนิสกจินฺติ จฯ
นาคสมาโล ติมิโร, สุธาวเคฺคน เต ทส;
จตุทฺทสสตา คาถา, ปญฺจปญฺญาสเมว จฯ

พุทฺธวคฺคทสกํฯ

ปฐมสตกํ สมตฺตํฯ

๑๑. ภิกฺขทายิวโคฺค

๑. ภิกฺขทายกเตฺถรอปทานํ

๑. “สุวณฺณวณฺณํ สมฺพุทฺธํ, อาหุตีนํ ปฏิคฺคหํ;
ปวรา [ปวนา (สฺยา.)] อภินิกฺขนฺตํ, วนา นิพฺพนมาคตํ [วานา นิพฺพานมาคตํ (สฺยา.)]ฯ

๒. “กฏจฺฉุภิกฺขํ ปาทาสึ, สิทฺธตฺถสฺส มเหสิโน;
ปญฺญาย อุปสนฺตสฺส, มหาวีรสฺส ตาทิโนฯ

๓. “ปเทนานุปทายนฺตํ [ปเทนานุปทายนฺต (สี. สฺยา.)], นิพฺพาเปนฺต มหาชนํ;
อุฬารา วิตฺติ เม ชาตา, พุเทฺธ อาทิจฺจพนฺธุเน [วิตฺติ เม ปาหุนา ตาว, พุทฺธสฺสา ทิจฺจพนฺธุโน (สฺยา.)]ฯ

๔. “จตุนฺนวุติโต กปฺเป, ยํ ทานมททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ภิกฺขาทานสฺสิทํ ผลํฯ

๕. “สตฺตาสีติมฺหิโต กปฺเป, มหาเรณุ สนามกา;
สตฺตรตนสมฺปนฺนา, สเตฺตเต จกฺกวตฺติโนฯ

๖. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ภิกฺขทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ภิกฺขทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ปฐมํฯ

๒. ญาณสญฺญิกเตฺถรอปทานํ

๗. “สุวณฺณวณฺณํ สมฺพุทฺธํ, นิสภาชานิยํ ยถา;
ติธาปภินฺนํ มาตงฺคํ, กุญฺชรํว มเหสินํฯ

๘. “โอภาเสนฺตํ ทิสา สพฺพา, อุฬุราชํว ปูริตํ;
รถิยํ ปฏิปชฺชนฺตํ, โลกเชฏฺฐํ อปสฺสหํฯ

๙. “ญาเณ จิตฺตํ ปสาเทตฺวา, ปคฺคเหตฺวาน อญฺชลึ;
ปสนฺนจิโตฺต สุมโน, สิทฺธตฺถมภิวาทยึฯ

๑๐. “จตุนฺนวุติโต กปฺเป, ยํ กมฺมมกรึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ญาณสญฺญายิทํ ผลํฯ

๑๑. “เตสตฺตติมฺหิโต กปฺเป, โสฬสาสุํ นรุตฺตมา;
สตฺตรตนสมฺปนฺนา, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๑๒. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ญาณสญฺญิโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ญาณสญฺญิกเตฺถรสฺสาปทานํ ทุติยํฯ

๓. อุปฺปลหตฺถิยเตฺถรอปทานํ

๑๓. “ติวรายํ นิวาสีหํ, อโหสึ มาลิโก ตทา;
อทฺทสํ วิรชํ พุทฺธํ, สิทฺธตฺถํ โลกปูชิตํ [โลกนายกํ (สี.)]ฯ

๑๔. “ปสนฺนจิโตฺต สุมโน, ปุปฺผหตฺถมทาสหํ;
ยตฺถ ยตฺถุปปชฺชามิ, ตสฺส กมฺมสฺส วาหสาฯ

๑๕. “อนุโภมิ ผลํ อิฏฺฐํ, ปุเพฺพ สุกตมตฺตโน;
ปริกฺขิโตฺต สุมเลฺลหิ, ปุปฺผทานสฺสิทํ ผลํฯ

๑๖. “จตุนฺนวุติโต กเปฺป, ยํ ปุปฺผมภิโรปยิํ;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, ปุปฺผปูชายิทํ [พุทฺธปูชายิทํ (สี.)] ผลํฯ

๑๗. “จตุนฺนวุตุปาทาย, ฐเปตฺวา วตฺตมานกํ;
ปญฺจราชสตา ตตฺถ, นชฺชสมสนามกา [นชฺชุปมสนามกา (สี. สฺยา.)]ฯ

๑๘. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อุปฺปลหตฺถิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อุปฺปลหตฺถิยเตฺถรสฺสาปทานํ ตติยํฯ

๔. ปทปูชกเตฺถรอปทานํ

๑๙. “สิทฺธตฺถสฺส ภควโต, ชาติปุปฺผมทาสหํ;
ปาเทสุ สตฺต ปุปฺผานิ, หาเสโนกิริตานิ เมฯ

๒๐. “เตน กเมฺมนหํ อชฺช, อภิโภมิ นรามเร;
ธาเรมิ อนฺติมํ เทหํ, สมฺมาสมฺพุทฺธสาสเนฯ

๒๑. “จตุนฺนวุติโต กเปฺป, ยํ ปุปฺผมภิโรปยิํ;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, ปุปฺผปูชายิทํ ผลํฯ

๒๒. “สมนฺตคนฺธนามาสุํ, เตรส จกฺกวตฺติโน;
อิโต ปญฺจมเก กเปฺป, จาตุรนฺตา ชนาธิปาฯ

๒๓. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ปทปูชโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ปทปูชกเตฺถรสฺสาปทานํ จตุตฺถํฯ

๕. มุฏฺฐิปุปฺผิยเตฺถรอปทานํ

๒๔. “สุทสฺสโนติ นาเมน, มาลาการโร อหํ ตทา;
อทฺทสํ วิรชํ พุทฺธํ, โลกเชฏฺฐํ นราสภํฯ

๒๕. “ชาติปุปฺผํ คเหตฺวาน, ปูชยึ ปทุมุตฺตรํ;
วิสุทฺธจกฺขุ สุมโน, ทิพฺพจกฺขุํ สมชฺฌคํฯ

๒๖. “เอติสฺสา ปุปฺผปูชาย, จิตฺตสฺส ปณิธีหิ จ;
กปฺปานํ สตสหสฺสํ, ทุคฺคตึ นุปปชฺชหํฯ

๒๗. “โสฬสาสึสุ ราชาโน, เทวุตฺตรสนามกา;
ฉตฺตึสมฺหิ อิโต กปฺเป, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๒๘. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา มุฏฺฐิปุปฺผิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

มุฏฺฐิปุปฺผิยเตฺถรสฺสาปทานํ ปญฺจมํฯ

๖. อุทกปูชกเตฺถรอปทานํ

๒๙. “สุวณฺณวณฺณํ สมฺพุทฺธํ, คจฺฉนฺตํ อนิลญฺชเส;
ฆตาสนํว ชลิตํ, อาทิตฺตํว หุตาสนํฯ

๓๐. “ปาณินา อุทกํ คยฺห, อากาเส อุกฺขิปึ อหํ;
สมฺปฏิจฺฉิ มหาวีโร, พุโทฺธ การุณิโก อิสิ [มยิ (สฺยา.)]ฯ

๓๑. “อนฺตลิเกฺข ฐิโต สตฺถา, ปทุมุตฺตรนามโก;
มม สงฺกปฺปมญฺญาย, อิมํ คาถํ อภาสถฯ

๓๒. “‘อิมินา ทกทาเนน, ปีติอุปฺปาทเนน จ;
กปฺปสตสหสฺสมฺปิ, ทุคฺคตึ นุปปชฺชติ’ [นุปปชฺชสิ (ก.)]ฯ

๓๓. “เตน กเมฺมน ทฺวิปทินฺท, โลกเชฏฺฐ นราสภ;
ปโตฺตมฺหิ อจลํ ฐานํ, หิตฺวา ชยปราชยํฯ

๓๔. “สหสฺสราชนาเมน , ตโย เต จกฺกวตฺติโน;
ปญฺจสฏฺฐิกปฺปสเต, จาตุรนฺตา ชนาธิปาฯ

๓๕. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อุทกปูชโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อุทกปูชกเตฺถรสฺสาปทานํ ฉฏฺฐํฯ

๗. นฬมาลิยเตฺถรอปทานํ

๓๖. “ปทุมุตฺตรพุทฺธสฺส, โลกเชฏฺฐสฺส ตาทิโน;
ติณตฺถเร นิสินฺนสฺส, อุปสนฺตสฺส ตาทิโนฯ

๓๗. “นฬมาลํ คเหตฺวาน, พนฺธิตฺวา [พีชิตฺวา (ก.)] พีชนึ อหํ;
พุทฺธสฺส อุปนาเมสึ, ทฺวิปทินฺทสฺส ตาทิโนฯ

๓๘. “ปฏิคฺคเหตฺวา สพฺพญฺญู, พีชนึ โลกนายโก;
มม สงฺกปฺปมญฺญาย, อิมํ คาถํ อภาสถฯ

๓๙. “‘ยถา เม กาโย นิพฺพาติ, ปริฬาโห น วิชฺชติ;
ตเถว ติวิธคฺคีหิ, จิตฺตํ ตว วิมุจฺจตุ’ฯ

๔๐. “สพฺเพ เทวา สมาคจฺฉุํ, เย เกจิ วนนิสฺสิตา;
โสสฺสาม พุทฺธวจนํ, หาสยนฺตญฺจ ทายกํฯ

๔๑. “นิสิโนฺน ภควา ตตฺถ, เทวสงฺฆปุรกฺขโต;
ทายกํ สมฺปหํเสโนฺต, อิมา คาถา อภาสถฯ

๔๒. “‘อิมินา พีชนิทาเนน, จิตฺตสฺส ปณิธีหิ จ;
สุพฺพโต นาม นาเมน, จกฺกวตฺตี ภวิสฺสติฯ

๔๓. “‘เตน กมฺมาวเสเสน, สุกฺกมูเลน โจทิโต;
มาลุโต นาม นาเมน, จกฺกวตฺตี ภวิสฺสติ’ฯ

๔๔. “‘อิมินา พีชนิทาเนน, สมฺมานวิปุเลน จ;
กปฺปสตสหสฺสมฺปิ, ทุคฺคตึ นุปปชฺชติฯ

๔๕. “ตึสกปฺปสหสฺสมฺหิ, สุพฺพตา อฏฺฐตึส เต;
เอกูนตึสสหเสฺส, อฏฺฐ มาลุตนามกาฯ

๔๖. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา นฬมาลิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

นฬมาลิยเตฺถรสฺสาปทานํ สตฺตมํฯ

สตฺตมภาณวารํฯ

๘. อาสนุปฏฺฐาหกเตฺถรอปทานํ

๔๗. “กานนํ วนโมคยฺห, อปฺปสทฺทํ นิราภุลํ;
สีหาสนํ มยา ทินฺนํ, อตฺถทสฺสิสฺส ตาทิโนฯ

๔๘. “มาลาหตฺถํ คเหตฺวาน, กตฺวา จ นํ ปทกฺขิณํ;
สตฺถารํ ปยิรุปาสิตฺวา, ปกฺกามึ อุตฺตรามุโขฯ

๔๙. “เตน กเมฺมน ทฺวิปทินฺท, โลกเชฏฺฐ นราสภ;
สนฺนิพฺพาเปมิ [สนฺทิฏฺฐาเปมิ (ก.)] อตฺตานํ, ภวา สเพฺพ สมูหตาฯ

๕๐. “อฏฺฐารสกปฺปสเต, ยํ ทานมททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, สีหาสนสฺสิทํ ผลํฯ

๕๑. ‘‘อิโต สตฺตกปฺปสเต, สนฺนิพฺพาปก [สนฺนิโฏฐ นาม (ก.)] ขตฺติโย;
สตฺตรตนสมฺปนฺโน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๕๒. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อาสนุปฏฺฐาหโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อาสนุปฏฺฐาหกเตฺถรสฺสาปทานํ อฏฺฐมํฯ

๙. พิฬาลิทายกเตฺถรอปทานํ

๕๓. ‘‘หิมวนฺตสฺสาวิทูเร , วสามิ ปณฺณสนฺถเร;
ฆาเสสุ เคธมาปนฺโน, เสยฺยสีโล จหํ [เสยสีโลวหํ (สฺยา. ก.)] ตทาฯ

๕๔. ‘‘ขณนฺตาลุ [ขณมาลุ (สฺยา.)] กลมฺพานิ, พิฬาลิตกฺกลานิ จ;
โกลํ ภลฺลาตกํ พิลฺลํ, อาหตฺวา ปฏิยาทิตํฯ

๕๕. ‘‘ปทุมุตฺตโร โลกวิทู, อาหุตีนํ ปฏิคฺคโห;
มม สงฺกปฺปมญฺญาย, อาคจฺฉิ มม สนฺติกํฯ

๕๖. ‘‘อุปาคตํ มหานาคํ, เทวเทวํ นราสภํ;
พิฬาลึ ปคฺคเหตฺวาน, ปตฺตมฺหิ โอกิรึ อหํฯ

๕๗.‘‘ปริภุญฺชิ มหาวีโร, โตสยนฺโต มมํ ตทา;
ปริภุญฺชิตฺวาน สพฺพญฺญู, อิมํ คาถํ อภาสถฯ

๕๘. ‘‘‘สกํ จิตฺตํ ปสาเทตฺวา, พิฬาลึ เม อทา ตุวํ;
กปฺปานํ สตสหสฺสํ, ทุคฺคตึ นุปปชฺชสิ’ฯ

๕๙. ‘‘จริมํ วตฺตเต มยฺหํ, ภวา สเพฺพ สมูหตา;
ธาเรมิ อนฺติมํ เทหํ, สมฺมาสมฺพุทฺธสาสเนฯ

๖๐. ‘‘จตุปฺปญฺญาสิโต กเปฺป, สุเมขลิยสวฺหโย;
สตฺตรตนสมฺปนฺโน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๖๑. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา พิฬาลิทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

พิฬาลิทายกเตฺถรสฺสาปทานํ นวมํฯ

๑๐. เรณุปูชกเตฺถรอปทานํ

๖๒. ‘‘สุวณฺณวณฺณํ สมฺพุทฺธํ, สตรํสึว ภาณุมํ;
โอภาเสนฺตํ ทิสา สพฺพา, อุฬุราชํว ปูริตํฯ

๖๓. ‘‘ปุรกฺขตํ สาวเกหิ, สาคเรเหว เมทนึ;
นาคํ ปคฺคยฺห เรณูหิ, วิปสฺสิสฺสาภิโรปยึฯ

๖๔. ‘‘เอกนวุติโต กปฺเป, ยํ เรณุมภิโรปยิํ;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๖๕. ‘‘ปณฺณตาลีสิโต กปฺเป, เรณุ นามาสิ ขตฺติโย;
สตฺตรตนสมฺปนฺโน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๖๖. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา เรณุปูชโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

เรณุปูชกเตฺถรสฺสาปทานํ ทสมํฯ

ภิกฺขทายิวโคฺค เอกาทสโมฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

ภิกฺขทายี ญาณสญฺญี, หตฺถิโย ปทปูชโก;
มุฏฺฐิปุปฺผี อุทกโท, นฬมาลิ อุปฏฺฐโก;
พิฬาลิทายี เรณุ จ, คาถาโย ฉ จ สฏฺฐิ จฯ

๑๒. มหาปริวารวโคฺค

๑. มหาปริวารกเตฺถรอปทานํ

๑. “วิปสฺสี นาม ภควา, โลกเชโฏฺฐ นราสโภ;
อฏฺฐสฏฺฐิสหเสฺสหิ, ปาวิสิ พนฺธุมํ ตทาฯ

๒. “นครา อภินิกฺขมฺม, อคมํ ทีปเจติยํ;
อทฺทสํ วิรชํ พุทฺธํ, อาหุตีนํ ปฏิคฺคหํฯ

๓. “จุลฺลาสีติสหสฺสานิ, ยกฺขา มยฺหํ อุปนฺติเก;
อุปฏฺฐหนฺติ สกฺกจฺจํ [มํ นิจฺจํ (ก.)], อินฺทํว ติทสา คณาฯ

๔. “ภวนา อภินิกฺขมฺม, ทุสฺสํ ปคฺคยฺหหํ ตทา;
สิรสา อภิวาเทสึ, ตญฺจาทาสึ มเหสิโนฯ

๕. “อโห พุโทฺธ อโห ธโมฺม, อโห โน สตฺถุ สมฺปทา;
พุทฺธสฺส อานุภาเวน, วสุธายํ ปกมฺปถฯ

๖. “ตญฺจ อจฺฉริยํ ทิสฺวา, อพฺภุตํ โลมหํสนํ;
พุเทฺธ จิตฺตํ ปสาเทมิ, ทฺวิปทินฺทมฺหิ ตาทิเนฯ

๗. “โสหํ จิตฺตํ ปสาเทตฺวา, ทุสฺสํ ทตฺวาน สตฺถุโน;
สรณญฺจ อุปาคจฺฉึ, สามโจฺจ สปริชฺชโนฯ

๘. “เอกนวุติโต กเปฺป, ยํ กมฺมมกรึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๙. “อิโต ปนฺนรเส กเปฺป, โสฬสาสุํ สุวาหนา [โสฬสาสึสุ วาหโน (สฺยา.)];
สตฺตรตนสมฺปนฺนา, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๑๐. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา มหาปริวารโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

มหาปริวารกเตฺถรสฺสาปทานํ ปฐมํฯ

๒. สุมงฺคลเตฺถรอปทานํ

๑๑. “อตฺถทสฺสี ชินวโร, โลกเชโฏฺฐ นราสโภ;
วิหารา อภินิกฺขมฺม, ตฬากํ อุปสงฺกมิฯ

๑๒. “นฺหตฺวา ปิตฺวา จ สมฺพุโทฺธ, อุตฺตริเตฺวกจีวโร;
อฏฺฐาสิ ภควา ตตฺถ, วิโลเกโนฺต ทิโสทิสํฯ

๑๓. “ภวเน อุปวิโฏฺฐหํ, อทฺทสํ โลกนายกํ;
หโฏฺฐ หเฏฺฐน จิตฺเตน, อโปฺผเฏสิํ อหํ ตทาฯ

๑๔. “สตรํสิํว โชตนฺตํ, ปภาสนฺตํว กญฺจนํ [อิมินา ปาททฺวเยน ปุริมปาททฺวยสฺส ปุรโต ภวิตพฺพํ];
นจฺจคีเต ปยุโตฺตหํ, ปญฺจงฺคตูริยมฺหิ จฯ

๑๕. “ยํ ยํ โยนุปปชฺชามิ, เทวตฺตํ อถ มานุสํ;
สเพฺพ สเตฺต อภิโภมิ, วิปุโล โหติ เม ยโส [อยญฺจ คาถา ปริคฺคเหติคาถาย อนนฺตรเมว ฐาตุํ ยุตฺตา]ฯ

๑๖. “นโม เต ปุริสาชญฺญ, นโม เต ปุริสุตฺตม;
อตฺตานํ โตสยิตฺวาน, ปเร โตเสสิ ตฺวํ มุนิฯ

๑๗. “ปริคฺคเห [ปริคฺคยฺห (สี.), ปริคฺคหิตฺวา (สฺยา.), ปริคฺคเหน (ก.)] นิสีทิตฺวา, หาสํ กตฺวาน สุพฺพเต;
อุปฏฺฐหิตฺวา สมฺพุทฺธํ, ตุสิตํ อุปปชฺชหํฯ

๑๘. “โสฬเสโต กปฺปสเต, ทฺวินวเอกจินฺติตา;
สตฺตรตนสมฺปนฺนา, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๑๙. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สุมงฺคโล เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สุมงฺคลเตฺถรสฺสาปทานํ ทุติยํฯ

๓. สรณคมนิยเตฺถรอปทานํ

๒๐. “อุภินฺนํ เทวราชูนํ, สงฺคาโม สมุปฏฺฐิโต;
อโหสิ สมุปพฺยูโฬฺห [สมุปพฺพูโฬฺห (สี.)], มหาโฆโส อวตฺตถ [ปวตฺตถ (สี.)]ฯ

๒๑. “ปทุมุตฺตโร โลกวิทู, อาหุตีนํ ปฏิคฺคโห;
อนฺตลิเกฺข ฐิโต สตฺถา, สํเวเชสิ มหาชนํฯ

๒๒. “สเพฺพ เทวา อตฺตมนา, นิกฺขิตฺตกวจาวุธา;
สมฺพุทฺธํ อภิวาเทตฺวา, เอกคฺคาสิํสุ ตาวเทฯ

๒๓. “มยฺหํ [อมฺหํ (สี.)] สงฺกปฺปมญฺญาย, วาจาสภิมุทีรยิ;
อนุกมฺปโก โลกวิทู, นิพฺพาเปสิ มหาชนํฯ

๒๔. “ปทุฏฺฐจิโตฺต มนุโช, เอกปาณํ วิเหฐยิ;
เตน จิตฺตปฺปโทเสน, อปายํ อุปปชฺชติฯ

๒๕. “สงฺคามสีเส นาโคว, พหู ปาเณ วิเหฐยํ;
นิพฺพาเปถ สกํ จิตฺตํ, มา หญฺญิตฺถ ปุนปฺปุนํฯ

๒๖.

“ทฺวินฺนมฺปิ ยกฺขราชูนํ, เสนา สา วิมฺหิตา อหุ [เสนาโย วิมฺหิตา อหู (สี.), เสนาปิ สมิตา อหุ (สฺยา.)];
สรณญฺจ อุปาคจฺฉุํ, โลกเชฏฺฐํ สุตาทินํฯ

๒๗. “สญฺญาเปตฺวาน ชนตํ, ปทมุทฺธริ [อุทฺธริ ปน (สี. สฺยา.)] จกฺขุมา;
เปกฺขมาโนว เทเวหิ, ปกฺกามิ อุตฺตรามุโขฯ

๒๘. “ปฐมํ สรณํ คจฺฉึ, ทฺวิปทินฺทสฺส ตาทิโน;
กปฺปานํ สตสหสฺสํ, ทุคฺคตึ นุปปชฺชหํฯ

๒๙. “มหาทุนฺทุภินามา จ, โสฬสาสุํ รเถสภา;
ตึสกปฺปสหสฺสมฺหิ, ราชาโน จกฺกวตฺติโนฯ

๓๐. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สรณคมนิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สรณคมนิยเตฺถรสฺสาปทานํ ตติยํฯ

๔. เอกาสนิยเตฺถรอปทานํ

๓๑. “วรุโณ นาม นาเมน, เทวราชา อหํ ตทา;
อุปฏฺฐเหสึ สมฺพุทฺธํ, สโยคฺคพลวาหโนฯ

๓๒. “นิพฺพุเต โลกนาถมฺหิ, อตฺถทสฺสีนรุตฺตเม;
ตูริยํ สพฺพมาทาย, อคมํ โพธิมุตฺตมํฯ

๓๓. “วาทิเตน จ นเจฺจน, สมฺมตาฬสมาหิโต;
สมฺมุขา วิย สมฺพุทฺธํ, อุปฏฺฐึ โพธิมุตฺตมํฯ

๓๔. “อุปฏฺฐหิตฺวา ตํ โพธึ, ธรณีรุหปาทปํ;
ปลฺลงฺกํ อาภุชิตฺวาน, ตตฺถ กาลงฺกโต อหํฯ

๓๕. “สกกมฺมาภิรโทฺธหํ, ปสนฺโน โพธิมุตฺตเม;
เตน จิตฺตปฺปสาเทน, นิมฺมานํ อุปปชฺชหํฯ

๓๖. “สฏฺฐิตูริยสหสฺสานิ, ปริวาเรนฺติ มํ สทา;
มนุเสฺสสุ จ เทเวสุ, วตฺตมานํ ภวาภเวฯ

๓๗. “ติวิธคฺคี นิพฺพุตา มยฺหํ, ภวา สเพฺพ สมูหตา;
ธาเรมิ อนฺติมํ เทหํ, สมฺมาสมฺพุทฺธสาสเน [อยญฺจ คาถา ปฏิสมฺภิทา จตเสฺสติคาถาย เอกสมฺพนฺธา ภวิตํ ยุตฺตา]ฯ

๓๘. “สุพาหู นาม นาเมน, จตฺตฺตึสาสุ ขตฺติยา;
สตฺตรตนสมฺปนฺนา, ปญฺจกปฺปสเต อิโตฯ

๓๙. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา เอกาสนิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

๕. สุวณฺณปุปฺผิยเตฺถรอปทานํ

๔๐. ‘‘วิปสฺสี นาม ภควา, โลกเชฏฺฐ นราสโภ;
นิสิโนฺน ชนกายสฺส, เทเสสิ อมตํ ปทํฯ

๔๑. ‘‘ตสฺสาหํ ธมฺมํ สุตฺวาน, ทฺวิปทินฺทสฺส ตาทิโน;
โสณฺณปุปฺผานิ จตฺตาริ, พุทฺธสฺส อภิโรปยิํฯ

๔๒. ‘‘สุวณฺณจฺฉทนํ อาสิ, ยาวตา ปริสา ตทา;
พุทฺธาภา จ สุวณฺณาภา, อาโลโก วิปุโล อหุฯ

๔๓. ‘‘อุทคฺคจิโตฺต สุมโน, เวทชาโต กตญฺชลี;
วิตฺติสญฺชนโน เตสํ, ทิฏฺฐธมฺมสุขาวโหฯ

๔๔. ‘‘อายาจิตฺวาน สมฺพุทฺธํ, วนฺทิตฺวาน จ สุพฺพตํ;
ปาโมชฺชํ ชนยิตฺวาน, สกํ ภวนุปาคมิํฯ

๔๕. ‘‘ภวเน อุปวิโฏฺฐหํ, พุทฺธเสฏฺฐํ อนุสฺสริํ;
เตน จิตฺตปฺปสาเทน, ตุสิตํ อุปปชฺชหํฯ

๔๖. ‘‘เอกนวุติโต กเปฺป, ยํ ปุปฺผมภิโรปยิํ;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๔๗.‘‘โสฬสาสิํสุ ราชาโน, เนมิสมฺมตนามกา;
เตตาลีเส อิโต กเปฺป, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๔๘. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สุวณฺณปุปฺผิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สุวณฺณปุปฺผิยเตฺถรสฺสาปทานํ ปญฺจมํฯ

๖. จิตกปูชกเตฺถรอปทานํ

๔๙. ‘‘วสามิ ราชายตเน, สามโจฺจ สปริชฺชโน;
ปรินิพฺพุเต ภควติ, สิขิโน โลกพนฺธุโนฯ

๕๐. ‘‘ปสนฺนจิโตฺต สุมโน, จิตกํ อคมาสหํ;
ตูริยํ ตตฺถ วาเทตฺวา, คนฺธมาลํ สโมกิริํฯ

๕๑. ‘‘จิตมฺหิ ปูชํ กตฺวาน, วนฺทิตฺวา จิตกํ อหํ;
ปสนฺนจิโตฺต สุมโน, สกํ ภวนุปาคมิํฯ

๕๒. ‘‘ภวเน อุปวิโฏฺฐหํ, จิตปูชํ อนุสฺสริํ;
เตน กมฺมน ทฺวิปทินฺท, โลกเชฏฺฐ นราสภฯ

๕๓. “อนุโภตฺวาน สมฺปตฺตึ, เทเวสุ มานุเสสุ จ;
ปตฺโตมฺหิ อจลํ ฐานํ, หิตฺวา ชยปราชยํฯ

๕๔. “เอกตฺตึเส อิโต กปฺเป, ยํ ปุปฺผมภิโรปยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, จิตปูชายิทํ ผลํฯ

๕๕. “เอกูนตึสกปฺปมฺหิ, อิโต โสฬส ราชาโน;
อุคฺคตา นาม นาเมน, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๕๖. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา จิตกปูชโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

จิตกปูชกเตฺถรสฺสาปทานํ ฉฏฺฐํฯ

๗. พุทฺธสญฺญกเตฺถรอปทานํ

๕๗.“ยทา วิปสฺสี โลกโคฺค, อายุสงฺขารโมสฺสชิ;
ปถวี สมฺปกมฺปิตฺถ, เมทนี ชลเมขลาฯ

๕๘. “โอตตํ วิตฺถตํ [โอตตํ วิตตํ (สฺยา.)] มยฺหํ, สุวิจิตฺตวฏํสกํ [สุจิจิตฺตํ ปปญฺจกํ (สฺยา.)];
ภวนมฺปิ ปกมฺปิตฺถ, พุทฺธสฺส อายุสงฺขเยฯ

๕๙. “ตาโส มยฺหํ สมุปฺปโนฺน, ภวเน สมฺปกมฺปิเต;
อุปฺปาโท [อุปฺปาโต (?)] นุ กิมตฺถาย, อาโลโก วิปุโล อหุฯ

๖๐. “เวสฺสวโณ อิธาคมฺม, นิพฺพาเปสิ มหาชนํ;
ปาณภูเต [ปาณภุตํ (สฺยา.), ปาณภูนํ (สี. ก.)] ภยํ นตฺถิ, เอกคฺคา โหถ สํวุตาฯ [สคารวา (สฺยา.)]ฯ

๖๑. “อโห พุโทฺธ อโห ธโมฺม, อโห โน สตฺถุ สมฺปทา;
ยสฺมึ อุปฺปชฺชมานมฺหิ, ปถวี [ปฐวี (สี. สฺยา.)] สมฺปกมฺปติฯ

๖๒. “พุทฺธานุภาวํ กิเตฺตตฺวา, กปฺปํ สคฺคมฺหิ โมทหํ;
อวเสเสสุ กเปฺปสุ, กุสลํ จริตํ [กริตํ (สี. สฺยา.), การิตํ (ก.)] มยาฯ

๖๓. “เอกนวุติโต กเปฺป, ยํ สญฺญมลภึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธสญฺญายิทํ ผลํฯ

๖๔. “อิโต จุทฺทสกปฺปมฺหิ, ราชา อาสึ ปตาปวา;
สมิโต นาม นาเมน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๖๕. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา พุทฺธสญฺญโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

พุทฺธสญฺญกเตฺถรสฺสาปทานํ สตฺตมํฯ

๘. มคฺคสญฺญกเตฺถรอปทานํ

๖๖. ‘‘ปทุมุตฺตรพุทฺธสฺส, สาวกา วนจาริโน;
วิปฺปนฏฺฐา พฺรหารญฺญ, อนฺธาว อนุสุยฺยเร [อนุสฺยเร (สี.)]ฯ

๖๗. ‘‘อนุสฺสริตฺวา สมฺพุทฺธํ, ปทุมุตฺตรนายกํ;
ตสฺส เต มุนิโน ปุตฺตา, วิปฺปนฏฺฐา มหาวเนฯ

๖๘. ‘‘ภวนา โอรุหิตฺวาน, อคมึ ภิกฺขุสนฺติกํ;
เตสํ มคฺคญฺจ อาจิกฺขึ, โภชนญฺจ อทาสหํฯ

๖๙. ‘‘เตน กมฺเมน ทฺวิปทินฺท, โลกเชฏฺฐ นราสภ;
ชาติยา สตฺตวสฺสโหํ, อรหตฺตมปาปุณึฯ

๗๐. ‘‘สจกฺขู นาม นาเมน, ทฺวาทส จกฺกวตฺติโน;
สตฺตรตนสมฺปนฺนา, ปญฺจกปฺปสเต อิโตฯ

๗๑. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา มคฺคสญฺญโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

มคฺคสญฺญกเตฺถรสฺสาปทานํ อฏฺฐมํฯ

๙. ปจฺจุปฏฺฐานสญฺญกเตฺถรอปทานํ

๗๒. ‘‘อตฺถทสฺสิมฺหิ สุคเต, นิพฺพุเต สมนนฺตรา;
ยกฺขโยนึ อุปปชฺชึ, ยสํ ปโตฺต จหํ ตทาฯ

๗๓. ‘‘ทุลฺลทฺธํ วต เม อาสิ, ทุปฺปภาตํ ทุรุฏฺฐิตํ;
ยํ เม โภเค วิชฺชมาเน, ปรินิพฺพายิ จกฺขุมาฯ

๗๔. ‘‘มม สงฺกปฺปมญฺญาย, สาคโร นาม สาวโก;
มมุทฺธริตุกาโม โส, อาคจฺฉิ มม สนฺติกํฯ

๗๕. ‘‘กึ นุ โสจสิ มา ภายิ, จร ธมฺมํ สุเมธส;
อนุปฺปทินฺนา พุทฺเธน, สพฺเพสํ พีชสมฺปทาฯ

๗๖. ‘‘โส เจ ปูเชยฺย สมฺพุทฺธํ, ติฏฺฐนฺตํ โลกนายกํ;
ธาตุํ สาสปมตฺตมฺปิ, นิพฺพุตสฺสาปิ ปูชเยฯ

๗๗. ‘‘สเม จิตฺตปฺปสาทมฺหิ, สมํ ปุญฺญํ มหคฺคตํ;
ตสฺมา ถูปํ กริตฺวาน, ปูเชหิ ชินธาตุโยฯ

๗๘. ‘‘สาครสฺส วโจ สุตฺวา, พุทฺธถูปํ อกาสหํ;
ปญฺจวเสฺส ปริจรึ, มุนิโน ถูปมุตฺตมํฯ

๗๙. ‘‘เตน กมฺเมน ทฺวิปทินฺท, โลกเชฏฺฐ นราสภ;
สมฺปตฺตึ อนุโภตฺวาน, อรหตฺตมปาปุณึฯ

๘๐. “ภูริปญฺญา จ จตฺตาโร, สตฺตกปฺปสเต อิโต;
สตฺตรตนสมฺปนฺนา, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๘๑. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ปจฺจุปฏฺฐานสญฺญโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ปจฺจุปฏฺฐานสญฺญกเตฺถรสฺสาปทานํ นวมํฯ

๑๐. ชาติปูชกเตฺถรอปทานํ

๘๒. “ชายนฺตสฺส วิปสฺสิสฺส, อาโลโก วิปุโล อหุ;
ปถวี จ ปกมฺปิตฺถ, สสาครา สปพฺพตาฯ

๘๓. “เนมิตฺตา จ วิยากํสุ, พุโทฺธ โลเก ภวิสฺสติ;
อโคฺค จ สพฺพสตฺตานํ, ชนตํ อุทฺธริสฺสติฯ

๘๔. “เนมิตฺตานํ สุณิตฺวาน, ชาติปูชมกาสหํ;
เอทิสา ปูชนา นตฺถิ, ยาทิสา ชาติปูชนาฯ

๘๕. “สงฺขริตฺวาน [สํหริตฺวาน (สี. สฺยา.), สงฺกริตฺวาน (ก.)]
กุสลํ, สกํ จิตฺตํ ปสาทยิํฯ

ชาติปูชํ กริตฺวาน, ตตฺถ กาลงฺกโต อหํฯ

๘๖. “ยํ ยํ โยนุปปชฺชามิ, เทวตฺตํ อถ มานุสํ;
สเพฺพ สเตฺต อภิโภมิ, ชาติปูชายิทํ ผลํฯ

๘๗.“ธาติโย มํ อุปฏฺฐนฺติ, มม จิตฺตวสานุคา;
น ตา สโกฺกนฺติ โกเปตุํ, ชาติปูชายิทํ ผลํฯ

๘๘. “เอกนวุติโต กเปฺป, ยํ ปูชมกริํ ตทา;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, ชาติปูชายิทํ ผลํฯ

๘๙. “สุปาริจริยา นาม, จตุตฺติํส ชนาธิปา;
อิโต ตติยกปฺปมฺหิ, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๙๐. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ชาติปูชโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ชาติปูชกเตฺถรสฺสาปทานํ ทสมํฯ

มหาปริวารวโคฺค ทฺวาทสโมฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

ปริวารสุมงฺคลา, สรณาสนปุปฺผิยา;
จิตปูชี พุทฺธสญฺญี, มคฺคุปฏฺฐานชาตินา;

คาถาโย นวุติ วุตฺตา, คณิตาโย วิภาวิหิฯ

๑๓. เสเรยฺยวโคฺค

๑. เสเรยฺยกเตฺถรอปทานํ

๑. “อชฺฌายโก มนฺตธโร, ติณฺณํ เวทาน ปารคู;
อโพฺภกาเส ฐิโต สนฺโต, อทฺทสํ โลกนายกํฯ

๒. “สีหํ ยถา วนจรํ, พฺยคฺฆราชํว นิตฺตสํ;
ติธาปภินฺนมาตงฺคํ, กุญฺชรํว มเหสินํฯ

๓. “เสเรยฺยกํ คเหตฺวาน, อากาเส อุกฺขิปึ [นิกฺขิปึ (ก.)] อหํ;
พุทฺธสฺส อานุภาเวน, ปริวาเรนฺติ สพฺพโส [สพฺพโต (สี.)]ฯ

๔. “อธิฏฺฐหิ มหาวีโร, สพฺพญฺญู โลกนายโก;
สมนฺตา ปุปฺผจฺฉทนา, โอกิรึสุ นราสภํฯ

๕. “ตโต สา ปุปฺผกญฺจุกา, อโนฺตวณฺฏา พหิมุขา;
สตฺตาหํ ฉทนํ กตฺวา, ตโต อนฺตรธายถฯ

๖. “ตญฺจ อจฺฉริยํ ทิสฺวา, อพฺภุตํ โลมหํสนํ;
พุเทฺธ จิตฺตํ ปสาเทสึ, สุคเต โลกนายเกฯ

๗. “เตน จิตฺตปฺปสาเทน, สุกฺกมูเลน โจทิโต;
กปฺปานํ สตสหสฺสํ, ทุคฺคตึ นุปปชฺชหํฯ

๘. “ปนฺนรสสหสฺสมฺหิ , กปฺปานํ ปญฺจวีสติ;
วีตมลา [จิตฺตมาลา (สี.), วิลามาลา (สฺยา.)] สมานา จ, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๙. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา เสเรยฺยโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

เสเรยฺยกเตฺถรสฺสาปทานํ ปฐมํฯ

๒. ปุปฺผถูปิยเตฺถรอปทานํ

๑๐. “หิมวนฺตสฺสาวิทูเร , กุกฺกุโร นาม [กุกฺกุโฏ นาม (สี.)] ปพฺพโต;
เวมเชฺฌ ตสฺส วสติ, พฺราหฺมโณ มนฺตปารคูฯ

๑๑. “ปญฺจ สิสฺสสหสฺสานิ, ปริวาเรนฺติ มํ สทา;
ปุพฺพุฏฺฐายี จ เต อาสุํ, มเนฺตสุ จ วิสารทาฯ

๑๒. “พุโทฺธ โลเก สมุปฺปโนฺน, ตํ วิชานาถ โน ภวํ;
อสีติพฺยญฺชนานสฺส, พาตฺตึสวรลกฺขณาฯ

๑๓. “พฺยามปฺปโภ ชินวโร, อาทิโจฺจว วิโรจติ;
สิสฺสานํ วจนํ สุตฺวา, พฺราหฺมโณ มนฺตปารคูฯ

๑๔. “อสฺสมา อภินิกฺขมฺม, ทิสํ ปุจฺฉติ สิสฺสเก [พฺราหฺมโณ (สฺยา.)];
ยมฺหิ เทเส มหาวีโร, วสติ โลกนายโกฯ

๑๕. “ตาหํ ทิสํ นมสฺสิสฺสํ, ชินํ อปฺปฏิปุคฺคลํ;
อุทคฺคจิตฺโต สุมโน, ปูเชสึ ตํ ตถาคตํฯ

๑๖. “เอถ สิสฺสา คมิสฺสาม, ทกฺขิสฺสาม ตถาคตํ;
วนฺทิตฺวา สตฺถุโน ปาเท, โสสฺสาม ชินสาสนํฯ

๑๗. “เอกาหํ อภินิกฺขมฺม, พฺยาธึ ปฏิลภึ อหํ;
พฺยาธินา ปีฬิโต สนฺโต, สาลํ วาสยิตุํ คมึฯ

๑๘. “สเพฺพ สิเสฺส สมาเนตฺวา, อปุจฺฉึ เต ตถาคตํ;
กีทิสํ โลกนาถสฺส, คุณํ ปรมพุทฺธิโนฯ

๑๙. “เต เม ปุฏฺฐา วิยากํสุ, ยถา ทสฺสาวิโน ตถา;
สกฺกจฺจํ พุทฺธเสฏฺฐํ ตํ, เทเสสุํ [ทเสฺสสุํ (สี. สฺยา.)] มม สมฺมุขาฯ

๒๐. “เตสาหํ วจนํ สุตฺวา, สกํ จิตฺตํ ปสาทยึ;
ปุเปฺผหิ ถูปํ กตฺวาน, ตตฺถ กาลงฺกโต อหํฯ

๒๑. “เต เม สรีรํ ฌาเปตฺวา, อคมุํ พุทฺธสนฺติกํ;
อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวาน, สตฺถารมภิวาทยุํฯ

๒๒. “ปุเปฺผหิ ถูปํ กตฺวาน, สุคตสฺส มเหสิโน;
กปฺปานํ สตสหสฺสํ, ทุคฺคตึ นุปปชฺชหํฯ

๒๓. “จตฺตาลีสสหสฺสมฺหิ , กเปฺป โสฬส ขตฺติยา;
นาเมนคฺคิสมา นาม, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๒๔. “วีสกปฺปสหสฺสมฺหิ, ราชาโน จกฺกวตฺติโน;
ฆตาสนสนามาว, อฏฺฐตฺตึส มหีปตีฯ

๒๕. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ปุปฺผถูปิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ปุปฺผถูปิยเตฺถรสฺสาปทานํ ทุติยํฯ

๓. ปายสทายกเตฺถรอปทานํ

๒๖. สุวณฺณวณฺณํ …เป.… ปุรกฺขตํ-เอวํ ทุติยนฺตวเสน สี. สฺยา. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ>
“สุวณฺณวโณฺณ สมฺพุโทฺธ, พาตฺตึสวรลกฺขโณ;
ปวนา [ปธาโน (ก.)] อภินิกฺขโนฺต, ภิกฺขุสงฺฆปุรกฺขโต [สุวณฺณวณฺณํ …เป.… ปุรกฺขตํ-เอวํ ทุติยนฺตวเสน สี. สฺยา. โปตฺถเกสุ ทิสฺสติ]ฯ

๒๗. “มหจฺจา [สหตฺถา (สฺยา. ก.)] กํสปาติยา, วเฑฺฒตฺวา ปายสํ [ปายาสํ (สฺยา. ก.)] อหํ;
อาหุตึ ยิฏฺฐุกาโม โส, อุปเนสึ พลึ อหํฯ

๒๘. “ภควา ตมฺหิ สมเย, โลกเชฏฺโฐ นราสโภ;
จงฺกมํ สุสมารูโฬฺห, อมฺพเร อนิลายเนฯ

๒๙. “ตญฺจ อจฺฉริยํ ทิสฺวา, อพฺภุตํ โลมหํสนํ;
ฐปยิตฺวา กํสปาตึ, วิปสฺสึ อภิวาทยึฯ

๓๐. “ตฺวํ เทโวสิ [พุโทฺธสิ (สฺยา.)] สพฺพญฺญู, สเทเว สหมานุเส;
อนุกมฺปํ อุปาทาย, ปฏิคณฺห มหามุนิฯ

๓๑. “ปฏิคฺคเหสิ ภควา, สพฺพญฺญู โลกนายโก;
มม สงฺกปฺปมญฺญาย, สตฺถา โลเก มหามุนิ [อนุตฺตโร (สฺยา.)]ฯ

๓๒. “เอกนวุติโต กปฺเป, ยํ ทานมททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ปายสสฺส [ปายาสสฺส (สฺยา. ก.)] อิทํ ผลํฯ

๓๓. “เอกตาลีสิโต กปฺเป, พุโทฺธ นามาสิ ขตฺติโย;
สตฺตรตนสมฺปนฺโน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๓๔. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ปายสทายโก [ปายาสทายโก (สฺยา. ก.)] เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ปายสทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ตติยํฯ

๔. คนฺโธทกิยเตฺถรอปทานํ

๓๕. “นิสชฺช ปาสาทวเร, วิปสฺสึ อทฺทสํ ชินํ;
กกุธํ วิลสนฺตํว, สพฺพญฺญุํ ตมนาสกํ [สพฺพญฺญุตฺตมนายกํ (สฺยา.), สพฺพญฺญุตมนาสวํ (ก.)]ฯ

๓๖. “ปาสาทสฺสาวิทูเร จ, คจฺฉติ โลกนายโก;
ปภา นิทฺธาวเต ตสฺส, ยถา จ สตรํสิโนฯ

๓๗. “คนฺโธทกญฺจ ปคฺคยฺห, พุทฺธเสฏฺฐํ สโมกิรึ;
เตน จิตฺตปฺปสาเทน, ตตฺถ กาลงฺกโต อหํฯ

๓๘. “เอกนวุติโต กปฺเป, ยํ คนฺโธทกมากิรึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๓๙. “เอกตฺตึเส อิโต กปฺเป, สุคนฺโธ นาม ขตฺติโย;
สตฺตรตนสมฺปนฺโน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๔๐. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา คโนฺธทกิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

คโนฺธทกิยตฺเถรสฺสาปทานํ จตุตฺถํฯ

๕. สมฺมุขาถวิกตฺเถรอปทานํ

๔๑. ‘‘ชายมาเน วิปสฺสิมฺหิ, นิมิตฺตํ พฺยากรึ อหํ;
‘นิพฺพาปยิญฺจ [นิพฺพาปยํ จ (สี. สฺยา.), นิพฺพาปยโนฺต (?)] ชนตํ, พุโทฺธ โลเก ภวิสฺสติฯ

๔๒. ‘‘‘ยสฺมิญฺจ ชายมานสฺมึ, ทสสหสฺสิ กมฺปติ;
โส ทานิ ภควา สตฺถา, ธมฺมํ เทเสติ จกฺขุมาฯ

๔๓. ‘‘‘ยสฺมิญฺจ ชายมานสฺมึ, อาโลโก วิปุโล อหุ;
โส ทานิ ภควา สตฺถา, ธมฺมํ เทเสติ จกฺขุมาฯ

๔๔. ‘‘‘ยสฺมิญฺจ ชายมานสฺมึ, สริตาโย น สนฺทยุํ [สนฺทิสุํ (สี. สฺยา.)];
โส ทานิ ภควา สตฺถา, ธมฺมํ เทเสติ จกฺขุมาฯ

๔๕. ‘‘‘ยสฺมิญฺจ ชายมานสฺมึ, อวีจคฺคิ น ปชฺชลิ;
โส ทานิ ภควา สตฺถา, ธมฺมํ เทเสติ จกฺขุมาฯ

๔๖. ‘‘‘ยสฺมิญฺจ ชายมานสฺมึ, ปกฺขิสโงฺฆ น สํจริ;
โส ทานิ ภควา สตฺถา, ธมฺมํ เทเสติ จกฺขุมาฯ

๔๗. ‘‘‘ยสฺมิญฺจ ชายมานสฺมึ, วาตกฺขโนฺธ น วายติ;
โส ทานิ ภควา สตฺถา, ธมฺมํ เทเสติ จกฺขุมาฯ

๔๘. ‘‘‘ยสฺมิญฺจ ชายมานสฺมึ, สพฺพรตนานิ โชตยุํ [โชติสุํ (สี. สฺยา.)];
โส ทานิ ภควา สตฺถา, ธมฺมํ เทเสติ จกฺขุมาฯ

๔๙. ‘‘‘ยสฺมิญฺจ ชายมานสฺมึ, สตฺตาสุํ ปทวิกฺกมา;
โส ทานิ ภควา สตฺถา, ธมฺมํ เทเสติ จกฺขุมาฯ

๕๐. ‘‘‘ชาตมโตฺต จ สมฺพุโทฺธ, ทิสา สพฺพา วิโลกยิ;
วาจาสภิมุทีเรสิ, เอสา พุทฺธาน ธมฺมตา’ฯ

๕๑. ‘‘สํเวชยิตฺวา ชนตํ, ถวิตฺวา โลกนายกํ;
สมฺพุทฺธํ อภิวาเทตฺวา, ปกฺกามึ ปาจินามุโขฯ

๕๒. ‘‘เอกนวุติโต กเปฺป, ยํ พุทฺธมภิโถมยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, โถมนาย อิทํ ผลํฯ

๕๓. ‘‘อิโต นวุติกปฺปมฺหิ, สมฺมุขาถวิกวฺหโย;
สตฺตรตนสมฺปโนฺน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๕๔. ‘‘ปถวีทุนฺทุภิ นาม [ทุทฺทสิ นาม (ก.)], เอกูนนวุติมฺหิโต;

สตฺตรตนสมฺปนฺโน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๕๕. ‘‘อฏฺฐาสีติมฺหิโต กปฺเป, โอภาโส นาม ขตฺติโย;
สตฺตรตนสมฺปนฺโน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๕๖. ‘‘สตฺตาสีติมฺหิโต กปฺเป, สริตจฺเฉทนวฺหโย;
สตฺตรตนสมฺปนฺโน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๕๗. ‘‘อคฺคินิพฺพาปโน นาม, กปฺปานํ ฉฬาสีติยา;
สตฺตรตนสมฺปนฺโน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๕๘. ‘‘คติปจฺเฉทโน นาม, กปฺปานํ ปญฺจสีติยา;
สตฺตรตนสมฺปนฺโน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๕๙. ‘‘ราชา วาตสโม นาม, กปฺปานํ จุลฺลสีติยา;
สตฺตรตนสมฺปนฺโน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๖๐. ‘‘รตนปชฺชโล นาม, กปฺปานํ เตอสีติยา;
สตฺตรตนสมฺปนฺโน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๖๑. ‘‘ปทวิกฺกมโน นาม, กปฺปานํ เทฺวอสีติยา;
สตฺตรตนสมฺปนฺโน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๖๒. ‘‘ราชา วิโลกโน นาม, กปฺปานํ เอกสีติยา;
สตฺตรตนสมฺปนฺโน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๖๓. ‘‘คิรสาโรติ นาเมน, กปฺปสีติมฺหิ ขตฺติโย;
สตฺตรตนสมฺปนฺโน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๖๔. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สมฺมุขาถวิโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สมฺมุขาถวิกตฺเถรสฺสาปทานํ ปญฺจมํฯ

๖. กุสุมาสนิยตฺเถรอปทานํ

๖๕. ‘‘นคเร ธญฺญวติยา, อโหสิํ พฺราหฺมโณ ตทา;
ลกฺขเณ อิติหาเส จ, สนิฆณฺฑุสเกฏุเภฯ

๖๖. ‘‘ปทโก เวยฺยากรโณ, นิมิตฺตโกวิโท อหํ;
มนฺเต จ สิเสฺส วาเจสิํ, ติณฺณํ เวทาน ปารคูฯ

๖๗. ‘‘ปญฺจ อุปฺปลหตฺถานิ, ปิฏฺฐิยํ ฐปิตานิ เม;
อาหุติํ ยิฏฺฐุกาโมหํ, ปิตุมาตุสมาคเมฯ

๖๘. ‘‘ตทา วิปสฺสี ภควา, ภิกฺขุสงฺฆปุรกฺขโต;
โอภาเสนฺโต ทิสา สพฺพา, อาคจฺฉติ นราสโภฯ

๖๙. ‘‘อาสนํ ปญฺญเปตฺวาน, นิมเนฺตตฺวา มหามุนึ;
สนฺถริตฺวาน ตํ ปุปฺผํ, อภิเนสึ สกํ ฆรํฯ

๗๐. ‘‘ยํ เม อตฺถิ สเก เคเห, อามิสํ ปจฺจุปฏฺฐิตํ;
ตาหํ พุทฺธสฺส ปาทาสึ, ปสโนฺน เสหิ ปาณิภิฯ

๗๑. ‘‘ภุตฺตาวึ กาลมญฺญาย, ปุปฺผหตฺถมทาสหํ;
อนุโมทิตฺวาน สพฺพญฺญู, ปกฺกามิ อุตฺตรามุโขฯ

๗๒. ‘‘เอกนวุติโต กเปฺป, ยํ ปุปฺผมททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ปุปฺผทานสฺสิทํ ผลํฯ

๗๓. ‘‘อนนฺตรํ อิโต กเปฺป, ราชาหุํ วรทสฺสโน;
สตฺตรตนสมฺปโนฺน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๗๔. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา กุสุมาสนิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

กุสุมาสนิยเตฺถรสฺสาปทานํ ฉฏฺฐํฯ

๗. ผลทายกเตฺถรอปทานํ

๗๕. ‘‘อชฺฌายโก มนฺตธโร, ติณฺณํ เวทาน ปารคู;
หิมวนฺตสฺสาวิทูเร, วสามิ อสฺสเม อหํฯ

๗๖. ‘‘อคฺคิหุตฺตญฺจ เม อตฺถิ, ปุณฺฑรีกผลานิ จ;
ปุฏเก นิกฺขิปิตฺวาน, ทุมเคฺค ลคฺคิตํ มยาฯ

๗๗. ‘‘ปทุมุตฺตโร โลกวิทู, อาหุตีนํ ปฏิคฺคโห;
มมุทฺธริตุกาโม โส, ภิกฺขโนฺต มมุปาคมิฯ

๗๘. ‘‘ปสนฺนจิโตฺต สุมโน, ผลํ พุทฺธสฺสทาสหํ;
วิตฺติสญฺชนโน มยฺหํ, ทิฏฺฐธมฺมสุขาวโหฯ

๗๙. ‘‘สุวณฺณวโณฺณ สมฺพุโทฺธ, อาหุตีนํ ปฏิคฺคโห;
อนฺตลิเกฺข ฐิโต สตฺถา, อิมํ คาถํ อภาสถฯ

๘๐. ‘‘‘อิมินา ผลทาเนน, เจตนาปณิธีหิ จ;
กปฺปานํ สตสหสฺสํ, ทุคฺคตึ นุปปชฺชสิ’ฯ

๘๑. ‘‘เตเนว สุกฺกมูเลน, อนุโภตฺวาน สมฺปทา;
ปโตฺตมฺหิ อจลํ ฐานํ, หิตฺวา ชยปราชยํฯ

๘๒. ‘‘อิโต สตฺตสเต กเปฺป, ราชา อาสึ สุมงฺคโล;
สตฺตรตนสมฺปโนฺน จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๘๓. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ผลทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ผลทายกเตฺถรสฺสาปทานํ สตฺตมํฯ

๘. ญาณสญฺญิกเตฺถรอปทานํ

๘๔. ‘‘ปพฺพเต หิมวนฺตมฺหิ, วสามิ ปพฺพตนฺตเร;
ปุลินํ โสภนํ ทิสฺวา, พุทฺธเสฏฺฐํ อนุสฺสรึฯ

๘๕. ‘‘ญาเณ อุปนิธา นตฺถิ, สงฺขารํ [สงฺคามํ (สี. สฺยา.), สงฺขาตํ (เถรคาถา อฏฺฐ.)] นตฺถิ สตฺถุโน;
สพฺพธมฺมํ อภิญฺญาย, ญาเณน อธิมุจฺจติฯ

๘๖. ‘‘นโม เต ปุริสาชญฺญ, นโม เต ปุริสุตฺตม;
ญาเณน เต สโม นตฺถิ, ยาวตา ญาณมุตฺตมํฯ

๘๗. ‘‘ญาเณ จิตฺตํ ปสาเทตฺวา, กปฺปํ สคฺคมฺหิ โมทหํ;
อวเสเสสุ กเปฺปสุ, กุสลํ จริตํ [กริตํ (สี. สฺยา.), กิริยํ (ก.)] มยาฯ

๘๘. ‘‘เอกนวุติโต กเปฺป, ยํ สญฺญมลภิํ ตทา;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, ญาณสญฺญายิทํ ผลํฯ

๘๙. ‘‘อิโต สตฺตติกปฺปมฺหิ [เตสตฺตติกเปฺป (สี. สฺยา.)], เอโก ปุลินปุปฺผิโย;
สตฺตรตนสมฺปโนฺน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๙๐. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ญาณสญฺญิโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ญาณสญฺญิกเตฺถรสฺสาปทานํ อฏฺฐมํฯ

๙. คณฺฐิปุปฺผิยเตฺถรอปทานํ

๙๑. ‘‘สุวณฺณวโณฺณ สมฺพุโทฺธ, วิปสฺสี ทกฺขิณารโห;
ปุรกฺขโต สาวเกหิ, อารามา อภินิกฺขมิฯ

๙๒. ‘‘ทิสฺวานหํ พุทฺธเสฏฺฐํ, สพฺพญฺญุํ ตมนาสกํ;
ปสนฺนจิโตฺต สุมโน, คณฺฐิปุปฺผํ [คตมคฺคํ (สฺยา. ก.)] อปูชยิํฯ

๙๓. ‘‘เตน จิตฺตปฺปสาเทน, ทฺวิปทินฺทสฺส ตาทิโน;
หโฏฺฐ หเฏฺฐน จิเตฺตน, ปุน วนฺทิํ ตถาคตํฯ

๙๔. ‘‘เอกนวุติโต กเปฺป, ยํ ปุปฺผมภิโรปยิํ;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๙๕. ‘‘เอกตาลีสิโต กเปฺป, จรโณ นาม ขตฺติโย;
สตฺตรตนสมฺปโนฺน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๙๖. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา คณฺฐิปุปฺผิโย [คนฺธปุปฺผิโย (สฺยา. ก.)] เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

คณฺฐิปุปฺผิยเตฺถรสฺสาปทานํ นวมํฯ

๑๐. ปทุมปูชกเตฺถรอปทานํ

๙๗. “หิมวนฺตสฺสาวิทูเร, โคตโม นาม ปพฺพโต;
นานารุเกฺขหิ สญฺฉโนฺน, มหาภูตคณาลโยฯ

๙๘. “เวมชฺฌมฺหิ จ ตสฺสาสิ, อสฺสโม อภินิมฺมิโต;
ปุรกฺขโต สสิเสฺสหิ, วสามิ อสฺสเม อหํฯ

๙๙. “อายนฺตุ เม สิสฺสคณา, ปทุมํ อาหรนฺตุ เม;
พุทฺธปูชํ กริสฺสามิ, ทฺวิปทินฺทสฺส ตาทิโนฯ

๑๐๐.“เอวนฺติ เต ปฏิสฺสุตฺวา, ปทุมํ อาหริํสุ เม;
ตถา นิมิตฺตํ กตฺวาหํ, พุทฺธสฺส อภิโรปยิํฯ

๑๐๑.“สิเสฺส ตทา สมาเนตฺวา, สาธุกํ อนุสาสหํ;
มา โข ตุเมฺห ปมชฺชิตฺถ, อปฺปมาโท สุขาวโหฯ

๑๐๒.“เอวํ สมนุสาสิตฺวา, เต สิเสฺส วจนกฺขเม;
อปฺปมาทคุเณ ยุโตฺต, ตทา กาลงฺกโต อหํฯ

๑๐๓.“เอกนวุติโต กเปฺป, ยํ ปุปฺผมภิโรปยิํ;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๑๐๔.“เอกปญฺญาสกปฺปมฺหิ, ราชา อาสิํ ชลุตฺตโม;
สตฺตรตนสมฺปโนฺน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๑๐๕.“ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ปทุมปูชโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติ;

ปทุมปูชกเตฺถรสฺสาปทานํ ทสมํฯ

เสเรยฺยวโคฺค เตรสโมฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

เสเรยฺยโก ปุปฺผถูปิ, ปายโส คนฺธโถมโก;
อาสนิ ผลสญฺญี จ, คณฺฐิปทุมปุปฺผิโย;
ปญฺจุตฺตรสตา คาถา, คณิตา อตฺถทสฺสิภิฯ

๑๔. โสภิตวโคฺค

๑. โสภิตเตฺถรอปทานํ

๑. “ปทุมุตฺตโร นาม ชิโน, โลกเชฏฺโฐ นราสโภ;
มหโต ชนกายสฺส, เทเสติ อมตํ ปทํฯ

๒. “ตสฺสาหํ วจนํ สุตฺวา, วาจาสภิมุทีริตํ [วาจาสภิมุทีรยึ (?)];
อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวาน, เอกโคฺค อาสหํ ตทาฯ

๓. “ยถา สมุโทฺท อุทธีนมโคฺค, เนรู นคานํ ปวโร สิลุจฺจโย;
ตเถว เย จิตฺตวเสน วตฺตเร, น พุทฺธญาณสฺส กลํ อุเปนฺติ เตฯ

๔. “ธมฺมวิธึ [ธเมฺม วิธึ (สี.)] ฐเปตฺวาน, พุโทฺธ การุณิโก อิสิ;
ภิกฺขุสเงฺฆ นิสีทิตฺวา, อิมา คาถา อภาสถฯ

๕. ““โย โส ญาณํ ปกิเตฺตสิ, พุทฺธมฺหิ โลกนายเก;
กปฺปานํ สตสหสฺสํ, ทุคฺคตึ น คมิสฺสติฯ

๖. ““กิเลเส ฌาปยิตฺวาน, เอกโคฺค สุสมาหิโต;
โสภิโต นาม นาเมน, เหสฺสติ สตฺถุ สาวโก’ฯ

๗. “ปณฺณาเส กปฺปสหเสฺส, สเตฺตวาสุํ ยสุคฺคตา [สมุคฺคตา (สฺยา.)];
สตฺตรตนสมฺปนฺนา, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๘. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ, ภวา สเพฺพ สมูหตา;
ติโสฺส วิชฺชา อนุปฺปตฺตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ

๙. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา โสภิโต เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

โสภิตเตฺถรสฺสาปทานํ ปฐมํฯ

๒. สุทสฺสนเตฺถรอปทานํ

๑๐. “วินตา นทิยา [วิตฺถตาย นทิยา (สฺยา.)] ตีเร, ปิลกฺขุ [ปิลโกฺข (สี. เถรคาถา อฏฺฐ.)] ผลิโต อหุ;
ตาหํ รุกฺขํ คเวสโนฺต, อทฺทสํ โลกนายกํฯ

๑๑. “เกตกํ ปุปฺผิตํ ทิสฺวา, วเณฺฏ เฉตฺวานหํ ตทา;
พุทฺธสฺส อภิโรเปสึ, สิขิโน โลกพนฺธุโนฯ

๑๒. “เยน ญาเณน ปเตฺตสิ, อจฺจุตํ อมตํ ปทํ;
ตํ ญาณํ อภิปูเชมิ, พุทฺธเสฏฺฐ มหามุนิฯ

๑๓. “ญาณมฺหิ ปูชํ กตฺวาน, ปิลกฺขุมทฺทสํ อหํ;
ปฏิลโทฺธมฺหิ ตํ ปญฺญํ [ตํ สญฺญํ (สฺยา.), ตํ ปุญฺญํ (ก.)], ญาณปูชายิทํ ผลํฯ

๑๔. “เอกตฺตึเส อิโต กปฺเป, ยํ ปุปฺผมภิโรปยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ญาณปูชายิทํ ผลํฯ

๑๕. “อิโต เตรสกปฺปมฺหิ, ทฺวาทสาสุํ ผลุคฺคตา;
สตฺตรตนสมฺปนฺนา, จกฺกวตฺตี มหปฺผลาฯ

๑๖. “ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส...เป.... กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สุทสฺสโน เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สุทสฺสนเตฺถรสฺสาปทานํ ทุติยํฯ

๓. จนฺทนปูชนกเตฺถรอปทานํ

๑๗. “จนฺทภาคานทีตีเร, อโหสึ กินฺนโร ตทา;
ปุปฺผภกฺโข จหํ อาสึ, ปุปฺผานิวสโน ตถา [ปุปฺผานํ วสโน อหํ (สฺยา.)]ฯ

๑๘. “อตฺถทสฺสี ตุ ภควา, โลกเชฏฺโฐ นราสโภ;
วิปินเคฺคน นิยฺยาสิ, หํสราชาว อมฺพเรฯ

๑๙. “นโม เต ปุริสาชญฺญ, จิตฺตํ เต สุวิโสธิตํ;
ปสนฺนมุขวณฺโณสิ, วิปฺปสนฺนมุขินฺทฺริโยฯ

๒๐. “โอโรหิตฺวาน อากาสา, ภูริปโญฺญ สุเมธโส;
สงฺฆาฏึ ปตฺถริตฺวาน, ปลฺลงฺเกน อุปาวิสิฯ

๒๑. “วิลีนํ จนฺทนาทาย, อคมาสึ ชินนฺติกํ;
ปสนฺนจิโตฺต สุมโน, พุทฺธสฺส อภิโรปยึฯ

๒๒. “อภิวาเทตฺวาน สมฺพุทฺธํ, โลกเชฏฺฐํ นราสภํ;
ปาโมชฺชํ ชนยิตฺวาน, ปกฺกามึ อุตฺตรามุโขฯ

๒๓. “อฏฺฐารเส กปฺปสเต, จนฺทนํ ยํ อปูชยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๒๔. “จตุทฺทเส กปฺปสเต, อิโต อาสึสุ เต ตโย;
โรหณี นาม [โรหิตา นาม (สี.), โรหิณี นาม (สฺยา.)] นาเมน, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๒๕. “ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส...เป.... กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา จนฺทนปูชนโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติ;

จนฺทนปูชนกเตฺถรสฺสาปทานํ ตติยํฯ

อฏฺฐมภาณวารํฯ

๔. ปุปฺผจฺฉทนิยเตฺถรอปทานํ

๒๖. “สุนนฺโท นาม นาเมน, พฺราหฺมโณ มนฺตปารคู;
อชฺฌายโก ยาจโยโค, วาชเปยฺยํ อยาชยิฯ

๒๗. “ปทุมุตฺตโร โลกวิทู, อโคฺค การุณิโก อิสิ;
ชนตํ อนุกมฺปนฺโต, อมฺพเร จงฺกมี ตทาฯ

๒๘. “จงฺกมิตฺวาน สมฺพุทฺโธ, สพฺพญฺญู โลกนายโก;
เมตฺตาย อผริ สเตฺต, อปฺปมาเณ [อปฺปมาณํ (สี. สฺยา.)] นิรูปธิฯ

๒๙. “วเณฺฏ เฉตฺวาน ปุปฺผานิ, พฺราหฺมโณ มนฺตปารคู;
สเพฺพ สิเสฺส สมาเนตฺวา, อากาเส อุกฺขิปาปยิฯ

๓๐. “ยาวตา นครํ อาสิ, ปุปฺผานํ ฉทนํ ตทา;
พุทฺธสฺส อานุภาเวน, สตฺตาหํ น วิคจฺฉถฯ

๓๑. “เตเนว สุกฺกมูเลน, อนุโภตฺวาน สมฺปทา;
สพฺพาสเว ปริญฺญาย, ติโณฺณ โลเก วิสตฺติกํฯ

๓๒. “เอการเส กปฺปสเต, ปญฺจตึสาสุ ขตฺติยา;
อมฺพรํสสนามา เต, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๓๓. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส...เป.... กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ปุปฺผจฺฉทนิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ปุปฺผจฺฉทนิยเตฺถรสฺสาปทานํ จตุตฺถํฯ

๕. รโหสญฺญกเตฺถรอปทานํ

๓๔. “หิมวนฺตสฺสาวิทูเร, วสโภ นาม ปพฺพโต;
ตสฺมิํ ปพฺพตปาทมฺหิ, อสฺสโม อาสิ มาปิโตฯ

๓๕. “ตีณิ สิสฺสสหสฺสานิ, วาเจสิํ พฺราหฺมโณ [พฺราหฺมเณ (สี.)] ตทา;
สํหริตฺวาน [สํสาวิตฺวาน (สฺยา.)] เต สิเสฺส, เอกมนฺตํ อุปาวิสิํฯ

๓๖. “เอกมนฺตํ นิสีทิตฺวา, พฺราหฺมโณ มนฺตปารคู;
พุทฺธเวทํ คเวสโนฺต [ปเวสโนฺต (ก.)], ญาเณ จิตฺตํ ปสาทยิํฯ

๓๗. “ตตฺถ จิตฺตํ ปสาเทตฺวา, นิสีทิํ ปณฺณสนฺถเร;
ปลฺลงฺกํ อาภุชิตฺวาน, ตตฺถ กาลงฺกโต อหํฯ

๓๘. “เอกตฺติํเส อิโต กเปฺป, ยํ สญฺญมลภิํ ตทา;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, ญาณสญฺญายิทํ ผลํฯ

๓๙. “สตฺตวีสติกปฺปมฺหิ, ราชา สิริธโร อหุ;
สตฺตรตนสมฺปโนฺน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๔๐. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา รโหสญฺญโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

รโหสญฺญกเตฺถรสฺสาปทานํ ปญฺจมํฯ

๖. จมฺปกปุปฺผิยเตฺถรอปทานํ

๔๑. “กณิการํว โชตนฺตํ, นิสินฺนํ ปพฺพตนฺตเร;
โอภาเสนฺตํ ทิสา สพฺพา, โอสธึ วิย ตารกํ [โอสธี วิย ตารกา (ก.)]ฯ

๔๒. “ตโย มาณวกา อาสุํ, สเก สิปฺเป สุสิกฺขิตา;
ขาริภารํ คเหตฺวาน, อเนฺวนฺติ มม ปจฺฉโตฯ

๔๓. “ปุฏเก สตฺต ปุปฺผานิ, นิกฺขิตฺตานิ ตปสฺสินา;
คเหตฺวา ตานิ ญาณมฺหิ, เวสฺสภุสฺสาภิโรปยึฯ

๔๔. “เอกตฺตึเส อิโต กปฺเป, ยํ ปุปฺผมภิโรปยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ญาณปูชายิทํ ผลํฯ

๔๕. “เอกูนตึสกปฺปมฺหิ, วิปุลาภ [วิหตาภา (สฺยา.)] สนามโก;
สตฺตรตนสมฺปนฺโน, จกฺกวตฺตี [ราชา โหสิ (ก.)] มหพฺพโลฯ

๔๖. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา จมฺปกปุปฺผิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติ;

จมฺปกปุปฺผิยเตฺถรสฺสาปทานํ ฉฏฺฐํฯ

๗. อตฺถสนฺทสฺสกเตฺถรอปทานํ

๔๗. “วิสาลมาเฬ อาสีโน, อทฺทสํ โลกนายกํ;
ขีณาสวํ พลปฺปตฺตํ, ภิกฺขุสงฺฆปุรกฺขตํฯ

๔๘. “สตสหสฺสา เตวิชฺชา, ฉฬภิญฺญา มหิทฺธิกา;
ปริวาเรนฺติ สมฺพุทฺธํ, โก ทิสฺวา นปฺปสีทติฯ

๔๙. “ญาเณ อุปนิธา ยสฺส, น วิชฺชติ สเทวเก;
อนนฺตญาณํ สมฺพุทฺธํ, โก ทิสฺวา นปฺปสีทติฯ

๕๐. “ธมฺมกายญฺจ ทีเปนฺตํ, เกวลํ รตนากรํ;
วิกเปฺปตุํ [วิโกเปตุํ (สี. สฺยา.)] น สโกฺกนฺติ, โก ทิสฺวา นปฺปสีทติฯ

๕๑. “อิมาหิ ตีหิ คาถาหิ, นารโทวฺหยวจฺฉโล [สรคจฺฉิโย (สี.), ปุรคจฺฉิโย (สฺยา.)];
ปทุมุตฺตรํ ถวิตฺวาน, สมฺพุทฺธํ อปราชิตํฯ

๕๒. “เตน จิตฺตปฺปสาเทน, พุทฺธสนฺถวเนน จ;
กปฺปานํ สตสหสฺสํ, ทุคฺคตึ, นุปปชฺชหํฯ

๕๓. “อิโต ติํสกปฺปสเต, สุมิโตฺต นาม ขตฺติโย;
สตฺตรตนสมฺปนฺโน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโล ฯ

๕๔. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อตฺถสนฺทสฺสโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อตฺถสนฺทสฺสกเตฺถรสฺสาปทานํ สตฺตมํฯ

๘. เอกปสาทนิยเตฺถรอปทานํ

๕๕. “นารโท อิติ เม นามํ [นารโท อิติ นาเมน (สฺยา. ก.) อุปริ เตวีสติมวเคฺค ปน ฉฏฺฐาปทาเน “เม นามํ“อิเจฺจว ทิสฺสติ], เกสโว อิติ มํ วิทู;
กุสลากุสลํ เอสํ, อคมํ พุทฺธสนฺติกํฯ

๕๖. “เมตฺตจิโตฺต การุณิโก, อตฺถทสฺสี มหามุนิ;
อสฺสาสยโนฺต สเตฺต โส, ธมฺมํ เทเสติ จกฺขุมาฯ

๕๗. “สกํ จิตฺตํ ปสาเทตฺวา, สิเร กตฺวาน อญฺชลิํ;
สตฺถารํ อภิวาเทตฺวา, ปกฺกามิํ ปาจินามุโขฯ

๕๘. “สตฺตรเส กปฺปสเต, ราชา อาสิ มหีปติ;
อมิตฺตตาปโน นาม, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๕๙. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา เอกปสาทนิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

เอกปสาทนิยเตฺถรสฺสาปทานํ อฏฺฐมํฯ

๙. สาลปุปฺผทายกเตฺถรอปทานํ

๖๐. “มิคราชา ตทา อาสิํ, อภิชาโต สุเกสรี;
คิริทุคฺคํ คเวสโนฺต, อทฺทสํ โลกนายกํฯ

๖๑. “อยํ นุ โข มหาวีโร, นิพฺพาเปติ มหาชนํ;
ยํนูนาหํ อุปาเสยฺยํ, เทวเทวํ นราสภํฯ

๖๒. “สาขํ สาลสฺส ภญฺชิตฺวา, สโกสํ ปุปฺผมาหริํ;
อุปคนฺตฺวาน สมฺพุทฺธํ, อทาสิํ ปุปฺผมุตฺตมํฯ

๖๓. “เอกนวุติโต กเปฺป, ยํ ปุปฺผมภิโรปยิํ;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, ปุปฺผทานสฺสิทํ ผลํฯ

๖๔. “อิโต จ นวเม กเปฺป, วิโรจนสนามกา;
ตโย อาสิํสุ ราชาโน, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๖๕. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สาลปุปฺผทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สาลปุปฺผทายกเตฺถรสฺสาปทานํ นวมํฯ

๑๐. ปิยาลผลทายกเตฺถรอปทานํ

๖๖. ‘‘ปาราวโต [ปโรธโก (สฺยา.)] ตทา อาสึ, ปรํ อนุปโรธโก;
ปพฺภาเร เสยฺยํ กเปฺปมิ, อวิทูเร สิขิสตฺถุโนฯ

๖๗. ‘‘สายํ ปาตญฺจ ปสฺสามิ, พุทฺธํ โลกคฺคนายกํ;
เทยฺยธมฺโม จ เม นตฺถิ, ทฺวิปทินฺทสฺส ตาทิโนฯ

๖๘. ‘‘ปิยาลผลมาทาย , อคมํ พุทฺธสนฺติกํ;
ปฏิคฺคเหสิ ภควา, โลกเชฏฺโฐ นราสโภฯ

๖๙. ‘‘ตโต ปรํ อุปาทาย, ปริจาริํ วินายกํ;
เตน จิตฺตปฺปสาเทน, ตตฺถ กาลงฺกโต อหํฯ

๗๐. ‘‘เอกตฺติํเส อิโต กเปฺป, ยํ ผลํ อททิํ อหํ;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, ผลทานสฺสิทํ ผลํฯ

๗๑. ‘‘อิโต ปนฺนรเส กเปฺป, ตโย อาสุํ ปิยาลิโน;
สตฺตรตนสมฺปนฺนา, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๗๒. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ปิยาลผลทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ปิยาลผลทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ทสมํฯ

โสภิตวโคฺค จุทฺทสโมฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

โสภิตสุทสฺสโน จ, จนฺทโน ปุปฺผฉทโน;
รโห จมฺปกปุปฺผี จ, อตฺถสนฺทสฺสเกน จฯ

เอกปสาที [เอกรํสิ (สฺยา.)] สาลทโท, ทสโม ผลทายโก;
คาถาโย สตฺตติ เทฺว จ, คณิตาโย วิภาวิภิฯ

๑๕. ฉตฺตวโคฺค

๑. อติฉตฺติยเตฺถรอปทานํ

๑. “ปรินิพฺพุเต ภควติ, อตฺถทสฺสีนรุตฺตเม;
ฉตฺตาติฉตฺตํ [ฉตฺตาธิฉตฺตํ (สี.)] กาเรตฺวา, ถูปมฺหิ อภิโรปยึฯ

๒. “กาเลน กาลมาคนฺตฺวา, นมสฺสึ โลกนายกํ [สตฺถุ เจติยํ (สี.)];
ปุปฺผจฺฉทนํ กตฺวาน, ฉตฺตมฺหิ อภิโรปยึฯ

๓. “สตฺตรเส กปฺปสเต, เทวรชฺชมการยึ;
มนุสฺสตฺตํ น คจฺฉามิ, ถูปปูชายิทํ ผลํฯ

๔. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อติฉตฺติโย [อธิฉตฺติโย (สี. สฺยา.)] เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อติฉตฺติยเตฺถรสฺสาปทานํ ปฐมํฯ

๒. ถมฺภาโรปกเตฺถรอปทานํ

๕. “นิพฺพุเต โลกนาถมฺหิ, ธมฺมทสฺสีนราสเภ;
อาโรเปสึ ธชตฺถมฺภํ, พุทฺธเสฏฺฐสฺส เจติเยฯ

๖. “นิเสฺสณึ มาปยิตฺวาน, ถูปเสฏฺฐํ สมารุหึ;
ชาติปุปฺผํ คเหตฺวาน, ถูปมฺหิ อภิโรปยึฯ

๗. “อโห พุโทฺธ อโห ธโมฺม, อโห โน สตฺถุ สมฺปทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ถูปปูชายิทํ ผลํฯ

๘. “จตุนฺนวุติโต กเปฺป, ถูปสีขสนามกา;
โสฬสาสึสุ ราชาโน, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๙. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ถมฺภาโรปโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ถมฺภาโรปกเตฺถรสฺสาปทานํ ทุติยํฯ

๓. เวทิการกเตฺถรอปทานํ

๑๐. “นิพฺพุเต โลกนาถมฺหิ, ปิยทสฺสีนรุตฺตเม;
ปสนฺนจิโตฺต สุมโน, มุตฺตาเวทิมกาสหํฯ

๑๑. “มณีหิ ปริวาเรตฺวา, อกาสึ เวทิมุตฺตมํ;

เวทิกาย มหํ กตฺวา, ตตฺถ กาลงฺกโต อหํฯ

๑๒. ‘‘ยํ ยํ โยนุปปชฺชามิ, เทวตฺตํ อถ มานุสํ;
มณี ธาเรนฺติ อากาเส, ปุญฺญกมฺมสฺสิทํ ผลํฯ

๑๓. ‘‘โสฬสิโต กปฺปสเต, มณิปฺปภาสนามกา;
ฉตฺตึสาสึสุ [พาตฺตึสาสึสุ (สี. สฺยา.)] ราชาโน, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๑๔. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา เวทิการโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

เวทิการกเตฺถรสฺสาปทานํ ตติยํฯ

๔. สปริวาริยเตฺถรอปทานํ

๑๕. ‘‘ปทุมุตฺตโร นาม ชิโน, โลกเชฏฺโฐ นราสโภ;
ชลิตฺวา อคฺคิกฺขนฺโธว, สมฺพุทฺโธ ปรินิพฺพุโตฯ

๑๖. ‘‘นิพฺพุเต จ มหาวีเร, ถูโป วิตฺถาริโก อหุ;
ทูรโตว [อโหรตฺตํ (สี.), ถูปทตฺตํ (สฺยา.)] อุปเฏฺฐนฺติ, ธาตุเคหวรุตฺตเมฯ

๑๗. ‘‘ปสนฺนจิโตฺต สุมโน, อกํ จนฺทนเวทิกํ;
ทิสฺสติ ถูปขนฺธ จ [ทียติ ธูมกฺขนฺธ จ (สี.), ทียติ ธูปคนฺธ จ (สฺยา.)], ถูปานุจฺฉวิโก ตทาฯ

๑๘. ‘‘ภเว นิพฺพตฺตมานมฺหิ, เทวเตฺต อถ มานุเส;
โอมตฺตํ เม น ปสฺสามิ, ปุพฺพกมฺมสฺสิทํ ผลํฯ

๑๙. ‘‘ปญฺจทสกปฺปสเต , อิโต อฏฺฐ ชนา อหุํ;
สเพฺพ สมตฺตนามา เต, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๒๐. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สปริวาริโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สปริวาริยเตฺถรสฺสาปทานํ จตุตฺถํฯ

๕. อุมาปุปฺผิยเตฺถรอปทานํ

๒๑. ‘‘นิพฺพุเต โลกมหิเต [โลกนาถมฺหิ (สี.)], อาหุตีนํ ปฏิคฺคเห;
สิทฺธตฺถมฺหิ ภควติ, มหาถูปมโห อหุฯ

๒๒. ‘‘มเห ปวตฺตมานมฺหิ, สิทฺธตฺถสฺส มเหสิโน;
อุมาปุปฺผํ [อุมฺมาปุปฺผํ (สพฺพตฺถ)] คเหตฺวาน, ถูปมฺหิ อภิโรปยึฯ

๒๓. ‘‘จตุนฺนวุติโต กเปฺป, ยํ ปุปฺผมภิโรปยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ถูปปูชายิทํ [ปุปฺผปูชายิทํ (สฺยา.), พุทฺธปูชายิทํ (ก.)] ผลํฯ

๒๔. “อิโต จ นวเม กปฺเป, โสมเทวสนามกา;
ปญฺจาสีติสุ ราชาโน, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๒๕. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อุมาปุปฺผิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อุมาปุปฺผิยเตฺถรสฺสาปทานํ ปญฺจมํฯ

๖. อนุเลปทายกเตฺถรอปทานํ

๒๖. “อโนมทสฺสีมุนิโน , โพธิเวทิมกาสหํ;
สุธาย ปิณฺฑํ ทตฺวาน, ปาณิกมฺมํ อกาสหํฯ

๒๗.“ทิสฺวา ตํ สุกตํ กมฺมํ, อโนมทสฺสี นรุตฺตโม;
ภิกฺขุสเงฺฆ ฐิโต สตฺถา, อิมํ คาถํ อภาสถฯ

๒๘. “‘อิมินา สุธกเมฺมน, เจตนาปณิธีหิ จ;
สมฺปตฺตึ อนุโภตฺวาน, ทุกฺขสฺสนฺตํ กริสฺสติ’ฯ

๒๙. “ปสนฺนมุขวโณฺณมฺหิ , เอกโคฺค สุสมาหิโต;
ธาเรมิ อนฺติมํ เทหํ, สมฺมาสมฺพุทฺธสาสเนฯ

๓๐. “อิโต กปฺปสเต อาสึ, ปริปุเณฺณ อนูนเก [ปริปุโณฺณ อนูนโก (สฺยา.)];
ราชา สพฺพฆโน นาม, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๓๑. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อนุเลปทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อนุเลปทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ฉฎฺฐํฯ

๗. มคฺคทายกเตฺถรอปทานํ

๓๒. “อุตฺตริตฺวาน นทิกํ, วนํ คจฺฉติ จกฺขุมา;
ตมทฺทสาสึ สมฺพุทฺธํ, สิทฺธตฺถํ วรลกฺขณํฯ

๓๓. “กุทาล [กุทฺทาล (สี. สฺยา.)] ปิฎกมาทาย, สมํ กตฺวาน ตํ ปถํ;
สตฺถารํ อภิวาเทตฺวา, สกํ จิตฺตํ ปสาทยึฯ

๓๔. “จตุนฺนวุติโต กเปฺป, ยํ กมฺมมกรึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, มคฺคทานสฺสิทํ ผลํฯ

๓๕. “สตฺตปญฺญาสกปฺปมฺหิ, เอโก อาสึ ชนาธิโป;
นาเมน สุปฺปพุโทฺธติ, นายโก โส นริสฺสโรฯ

๓๖. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา มคฺคทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

มคฺคทายกเตฺถรสฺสาปทานํ สตฺตมํฯ

๘. ผลกทายกเตฺถรอปทานํ

๓๗. “ยานการโร ปุเร อาสึ, ทารุกมฺเม สุสิกฺขิโต;
จนฺทนํ ผลกํ กตฺวา, อทาสึ โลกพนฺธุโนฯ

๓๘. “ปภาสติ อิทํ พฺยมฺหํ, สุวณฺณสฺส สุนิมฺมิตํ;
หตฺถิยานํ อสฺสยานํ, ทิพฺพยานํ อุปฏฺฐิตํฯ

๓๙. “ปาสาทา สิวิกา เจว, นิพฺพตฺตนฺติ ยทิจฺฉกํ;
อกฺขุพฺภํ [อโกฺขภํ (สี.)] รตนํ มยฺหํ, ผลกสฺส อิทํ ผลํฯ

๔๐. “เอกนวุติโต กเปฺป, ผลกํ ยมหํ ททึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ผลกสฺส อิทํ ผลํฯ

๔๑. “สตฺตปญฺญาสกปฺปมฺหิ, จตุโร นิมฺมิตาวฺหยา;
สตฺตรตนสมฺปนฺนา, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๔๒. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ผลกทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ผลกทายกเตฺถรสฺสาปทานํ อฏฺฐมํฯ

๙. วฏํสกิยเตฺถรอปทานํ

๔๓. “สุเมโธ นาม นาเมน, สยมฺภู อปราชิโต;
วิเวกมนุพฺรูหโนฺต, อโชฺฌคหิ มหาวนํฯ

๔๔. “สฬลํ ปุปฺผิตํ ทิสฺวา, คนฺถิตฺวาน [พนฺธิตฺวาน (สี.)] วฏํสกํ;
พุทฺธสฺส อภิโรเปสึ, สมฺมุขา โลกนายกํฯ

๔๕. “ตึสกปฺปสหสฺสมฺหิ , ยํ ปุปฺผมภิโรปยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๔๖. “อูนวีเส กปฺปสเต, โสฬสาสุํ สุนิมฺมิตา;
สตฺตรตนสมฺปนฺนา, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๔๗. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา วฏํสกิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

วฏํสกิยเตฺถรสฺสาปทานํ นวมํฯ

๑๐. ปลฺลงฺกทายกเตฺถรอปทานํ

๔๘. “สุเมธสฺส ภควโต, โลกเชฏฺฐสฺส ตาทิโน;
ปลฺลโงฺก หิ มยา ทิโนฺน, สอุตฺตรสปจฺฉโทฯ

๔๙. ‘‘สตฺตรตนสมฺปโนฺน , ปลฺลโงฺก อาสิ โส ตทา;
มม สงฺกปฺปมญฺญาย, นิพฺพตฺตติ สทา มมฯ

๕๐. ‘‘ตึสกปฺปสหสฺสมฺหิ, ปลฺลงฺกมททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ปลฺลงฺกสฺส อิทํ ผลํฯ

๕๑. ‘‘วีสกปฺปสหสฺสมฺหิ, สุวณฺณาภา ตโย ชนา;
สตฺตรตนสมฺปนฺนา, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๕๒. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ปลฺลงฺกทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ปลฺลงฺกทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ทสมํฯ

ฉตฺตวโคฺค ปนฺนรสโมฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

ฉตฺตํ ถโมฺภ จ เวทิ จ, ปริวารุมฺปุปฺผิโย;
อนุเลโป จ มโคฺค จ, ผลโก จ วฏํสโก;
ปลฺลงฺกทายี จ คาถาโย, ฉปฺปญฺญาส ปกิตฺติตาติฯ

๑๖. พนฺธุชีวกวโคฺค

๑. พนฺธุชีวกเตฺถรอปทานํ

๑. “จนฺทํว วิมลํ สุทฺธํ, วิปฺปสนฺนมนาวิลํ;
นนฺทีภวปริกฺขีณํ, ติณฺณํ โลเก วิสตฺติกํฯ

๒. “นิพฺพาปยนฺตํ ชนตํ, ติณฺณํ [ทิสฺวา (?)] ตารยตํ วรํ [ตารยตํ มุนิํ (สฺยา.)];
มุนิํ วนมฺหิ ฌายนฺตํ [วนสฺมิํ ฌายมานํ ตํ (สี. สฺยา.)], เอกคฺคํ สุสมาหิตํฯ

๓. “พนฺธุชีวกปุปฺผานิ, ลเคตฺวา สุตฺตเกนหํ;
พุทฺธสฺส อภิโรปยิํ, สิขิโน โลกพนฺธุโนฯ

๔. “เอกตฺติํเส อิโต กปฺเป, ยํ กมฺมมกริํ ตทา;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๕. “อิโต สตฺตมเก กปฺเป, มนุชิโนฺท มหายโส;
สมนฺตจกฺขุ นามาสิ, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๖. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา พนฺธุชีวโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

พนฺธุชีวกเตฺถรสฺสาปทานํ ปฐมํฯ

๒. ตมฺพปุปฺผิยเตฺถรอปทานํ

๗. “ปรกมฺมายเน ยุโตฺต, อปราธํ อกาสหํ;
วนนฺตํ อภิธาวิสฺสํ, ภยเวรสมปฺปิโตฯ

๘. “ปุปฺผิตํ ปาทปํ ทิสฺวา, ปิณฺฑิพนฺธํ สุนิมฺมิตํ;
ตมฺพปุปฺผํ คเหตฺวาน, โพธิยํ โอกิริํ อหํฯ

๙. “สมฺมชฺชิตฺวาน ตํ โพธิํ, ปาฏลิํ ปาทปุตฺตมํ;
ปลฺลงฺกํ อาภุชิตฺวาน, โพธิมูเล อุปาวิสิํฯ

๑๐. “คตมคฺคํ คเวสนฺตา, อาคจฺฉุํ มม สนฺติกํ;
เต จ ทิสฺวานหํ ตตฺถ, อาวชฺชิํ โพธิมุตฺตมํฯ

๑๑. “วนฺทิตฺวาน อหํ โพธิํ, วิปฺปสเนฺนน เจตสา;
อเนกตาเล ปปติํ, คิริทุเคฺค ภยานเกฯ

๑๒. “เอกนวุติโต กปฺเป, ยํ ปุปฺผมภิโรปยิํ;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, โพธิปูชายิทํ ผลํฯ

๑๓. “อิโต จ ตติเย กปฺเป, ราชา สุสญฺญโต อหํ [สํฤสิโต อหุํ (สี.)];
สตฺตรตนสมฺปนฺโน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๑๔. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ตมฺพปุปฺผิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ตมฺพปุปฺผิยเตฺถรสฺสาปทานํ ทุติยํฯ

๓. วีถิสมฺมชฺชกเตฺถรอปทานํ

๑๕. “อุเทนฺตํ สตรํสิํว, ปีตรํสิํว [สิตรํสิํว (สี. สฺยา.)] ภาณุมํ;
ปนฺนรเส ยถา จนฺทํ, นิยฺยนฺตํ โลกนายกํฯ

๑๖. “อฏฺฐสฏฺฐิสหสฺสานิ, สเพฺพ ขีณาสวา อหุํ;
ปริวาริํสุ สมฺพุทฺธํ, ทฺวิปทินฺทํ นราสภํฯ

๑๗. “สมฺมชฺชิตฺวาน ตํ วีถิํ, นิยฺยเนฺต โลกนายเก;
อุสฺสาเปสิํ ธชํ ตตฺถ, วิปฺปสเนฺนน เจตสาฯ

๑๘. “เอกนวุติโต กปฺเป, ยํ ธชํ อภิโรปยิํ;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, ธชทานสฺสิทํ ผลํฯ

๑๙. “อิโต จตุตฺถเก กปฺเป, ราชาโหสิํ มหพฺพโล;
สพฺพากาเรน สมฺปนฺโน, สุธโช อิติ วิสฺสุโตฯ

๒๐. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา วีถิสมฺมชฺชโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

วีถิสมฺมชฺชกเตฺถรสฺสาปทานํ ตติยํฯ

๔. กกฺการุปุปฺผปูชกเตฺถรอปทานํ

๒๑. “เทวปุโตฺต อหํ สโนฺต, ปูชยิํ สิขินายกํ;
กกฺการุปุปฺผํ ปคฺคยฺห, พุทฺธสฺส อภิโรปยิํฯ

๒๒. “เอกตฺติํเส อิโต กปฺเป, ยํ ปุปฺผมภิโรปยิํ;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๒๓. “อิโต จ นวเม กปฺเป, ราชา สตฺตุตฺตโม อหุํ;
สตฺตรตนสมฺปนฺโน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๒๔. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา กกฺการุปุปฺผปูชโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

กกฺการุปุปฺผปูชกเตฺถรสฺสาปทานํ จตุตฺถํฯ

๕. มนฺทารวปุปฺผปูชกเตฺถรอปทานํ

๒๕. ‘‘เทวปุโตฺต อหํ สโนฺต, ปูชยึ สิขินายกํ;
มนฺทารเวน ปุเปฺผน, พุทฺธสฺส อภิโรปยึฯ

๒๖. ‘‘สตฺตาหํ ฉทนํ อาสิ, ทิพฺพํ มาลํ ตถาคเต;
สเพฺพ ชนา สมาคนฺตฺวา, นมสฺสึสุ ตถาคตํฯ

๒๗. ‘‘เอกตฺตึเส อิโต กเปฺป, ยํ ปุปฺผมภิปูชยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๒๘. ‘‘อิโต จ ทสเม กเปฺป, ราชาโหสึ ชุตินฺธโร;
สตฺตรตนสมฺปโนฺน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๒๙. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา มนฺทารวปุปฺผปูชโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

มนฺทารวปุปฺผปูชกเตฺถรสฺสาปทานํ ปญฺจมํฯ

๖. กทมฺพปุปฺผิยเตฺถรอปทานํ

๓๐. ‘‘หิมวนฺตสฺสาวิทูเร , กุกฺกุโฏ นาม ปพฺพโต;
ตมฺหิ ปพฺพตปาทมฺหิ, สตฺต พุทฺธา วสนฺติ เตฯ

๓๑. ‘‘กทมฺพํ ปุปฺผิตํ ทิสฺวา, ทีปราชํว อุคฺคตํ;
อุโภ หเตฺถหิ ปคฺคยฺห, สตฺต พุเทฺธ สโมกิรึฯ

๓๒. ‘‘จตุนฺนวุติโต กเปฺป, ยํ ปุปฺผมภิโรปยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๓๓. ‘‘เทฺวนวุเต อิโต กเปฺป, สตฺตาสุํ ปุปฺผนามกา;
สตฺตรตนสมฺปนฺนา, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๓๔. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา กทมฺพปุปฺผิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติ;

กทมฺพปุปฺผิยเตฺถรสฺสาปทานํ ฉฎฺฐํฯ

๗. ติณสูลกเตฺถรอปทานํ

๓๕. ‘‘หิมวนฺตสฺสาวิทูเร , ภูตคโณ นาม ปพฺพโต;
วสเตโก ชิโน ตตฺถ, สยมฺภู โลกนิสฺสโฏฯ

๓๖. ‘‘ติณสูลํ คเหตฺวาน, พุทฺธสฺส อภิโรปยึ;
เอกูนสตสหสฺสํ, กปฺปํ น วินิปาติโกฯ

๓๗. ‘‘อิโต เอกาทเส กเปฺป, เอโกสึ ธรณีรุโห;
สตฺตรตนสมฺปโนฺน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๓๘. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ติณสูลโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ติณสูลกเตฺถรสฺสาปทานํ สตฺตมํฯ

๘. นาคปุปฺผิยเตฺถรอปทานํ

๓๙. “สุวโจฺฉ นาม นาเมน, พฺราหฺมโณ มนฺตปารคู;
ปุรกฺขโต สสิเสฺสหิ, วสเต ปพฺพตนฺตเรฯ

๔๐. “ปทุมุตฺตโร นาม ชิโน, อาหุตีนํ ปฏิคฺคโห;
มมุทฺธริตุกาโม โส, อาคจฺฉิ มม สนฺติกํฯ

๔๑. “เวหาสมฺหิ จงฺกมติ, ธูปายติ ชลเต ตถา;
หาสํ มมํ วิทิตฺวาน, ปกฺกามิ ปาจินามุโขฯ

๔๒. “ตญฺจ อจฺฉริยํ ทิสฺวา, อพฺภุตํ โลมหํสนํ;
นาคปุปฺผํ คเหตฺวาน, คตมคฺคมฺหิ โอกิรึฯ

๔๓. “สตสหสฺสิโต กเปฺป, ยํ ปุปฺผํ โอกิรึ อหํ;
เตน จิตฺตปฺปสาเทน, ทุคฺคตึ นุปปชฺชหํฯ

๔๔. “เอกตฺตึเส กปฺปสเต [เอกตึเส อิโต กเปฺป (สฺยา.)], ราชา อาสิ มหารโห;
สตฺตรตนสมฺปโนฺน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๔๕. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา นาคปุปฺผิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

นาคปุปฺผิยเตฺถรสฺสาปทานํ อฎฺฐมํฯ

๙. ปุนฺนาคปุปฺผิยเตฺถรอปทานํ

๔๖. “กานนํ วนโมคยฺห, วสามิ ลุทฺทโก อหํ;
ปุนฺนาคํ ปุปฺผิตํ ทิสฺวา, พุทฺธเสฎฺฐํ อนุสฺสรึฯ

๔๗.“ตํ ปุปฺผํ โอจินิตฺวาน, สุคนฺธํ คนฺธิตํ สุภํ;
ถูปํ กริตฺวา ปุลิเน, พุทฺธสฺส อภิโรปยึฯ

๔๘. “เทฺวนวุเต อิโต กเปฺป, ยํ ปุปฺผมภิปูชยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๔๙. “เอกมฺหิ นวุเต กเปฺป, เอโก อาสึ ตโมนุโท;
สตฺตรตนสมฺปโนฺน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๕๐. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ปุนฺนาคปุปฺผิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ปุนฺนาคปุปฺผิยเตฺถรสฺสาปทานํ นวมํฯ

๑๐. กุมุททายกเตฺถรอปทานํ

๕๑. ‘‘หิมวนฺตสฺสาวิทูเร, มหาชาตสฺสโร อหุ;
ปทุมุปฺปลสญฺฉนฺโน, ปุณฺฑรีกสโมตฺถโฏฯ

๕๒. ‘‘กุกุโตฺถ นาม นาเมน, ตตฺถาสึ สกุโณ ตทา;
สีลวา พุทฺธิสมฺปนฺโน, ปุญฺญาปุเญฺญสุ โกวิโทฯ

๕๓. ‘‘ปทุมุตฺตโร โลกวิทู, อาหุตีนํ ปฏิคฺคโห;
ชาตสฺสรสฺสาวิทูเร, สญฺจริตฺถ มหามุนิฯ

๕๔. ‘‘ชลชํ กุมุทํ เฉตฺวา, อุปเนสึ มเหสิโน;
มม สงฺกปฺปมญฺญาย, ปฏิคฺคหิ มหามุนิฯ

๕๕. ‘‘ตญฺจ ทานํ ททิตฺวาน, สุกฺกมูเลน โจทิโต;
กปฺปานํ สตสหสฺสํ, ทุคฺคตึ นุปปชฺชหํฯ

๕๖. ‘‘โสฬเสโต กปฺปสเต, อาสุํ วรุณนามกา;
อฏฺฐ เอเต ชนาธิปา, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๕๗. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา กุมุททายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

กุมุททายกเตฺถรสฺสาปทานํ ทสมํฯ

พนฺธุชีวกวโคฺค โสฬสโมฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

พนฺธุชีโว ตมฺพปุปฺผี, วีถิกกฺการุปฺปุปฺผิโย;
มนฺทารโว กทมฺพี จ, สูลโก นาคปุปฺผิโย;
ปุนฺนาโค โกมุที คาถา, ฉปฺปญฺญาส ปกิตฺติตาติฯ

๑๗. สุปาริจริยวโคฺค

๑. สุปาริจริยเตฺถรอปทานํ

๑. “ปทุโม นาม นาเมน, ทฺวิปทิโนฺท นราสโภ;
ปวนา อภินิกฺขมฺม, ธมฺมํ เทเสติ จกฺขุมาฯ

๒. “ยกฺขานํ สมโย อาสิ, อวิทูเร มเหสิโน;
เยน กิจฺจน สมฺปตฺตา, อชฺฌาเปกฺขึสุ ตาวเทฯ

๓. “พุทฺธสฺส คิรมญฺญาย, อมตสฺส จ เทสนํ;
ปสนฺนจิโตฺต สุมโน, อโปฺผเฏตฺวา อุปฏฺฐหึฯ

๔. “สุจิณฺณสฺส ผลํ ปสฺส, อุปฏฺฐานสฺส สตฺถุโน;
ตึสกปฺปสหเสฺสสุ, ทุคฺคตึ นุปปชฺชหํฯ

๕. “อูนตึเส กปฺปสเต, สมลงฺกตนามโก;
สตฺตรตนสมฺปโนฺน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๖. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สุปาริจริโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สุปาริจริยเตฺถรสฺสาปทานํ ปฐมํฯ

๒. กณเวรปุปฺผิยเตฺถรอปทานํ

๗. “สิทฺธโตฺถ นาม ภควา, โลกเชโฏฺฐ นราสโภ;
ปุรกฺขโต สาวเกหิ, นครํ ปฏิปชฺชถฯ

๘. “รโญฺญ อเนฺตปุเร อาสึ, โคปโก อภิสมฺมโต;
ปาสาเท อุปวิโฏฺฐหํ, อทฺทสํ โลกนายกํฯ

๙. “กณเวรํ [กรวีรํ (สกฺกตานุโลมํ), กณวีรํ (ปากต)] คเหตฺวาน, ภิกฺขุสเงฺฆ สโมกิรึ;
พุทฺธสฺส วิสุํ กตฺวาน, ตโต ภิโยฺย สโมกิรึฯ

๑๐. “จตุนฺนวุติโต กเปฺป, ยํ ปุปฺผมภิปูชยึ [โรปยึ (สฺยา.)];
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๑๑. “สตฺตาสีติมฺหิโต กเปฺป, จตุราสุํ มหิทฺธิกา;
สตฺตรตนสมฺปนฺนา, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๑๒. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา กณเวรปุปฺผิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

กณเวรปุปฺผิยเตฺถรสฺสาปทานํ ทุติยํฯ

๓. ขชฺชกทายกเตฺถรอปทานํ

๑๓. “ติสฺสสฺส โข ภควโต, ปุเพฺพ ผลมทาสหํ;
นาฬิเกรญฺจ ปาทาสึ, ขชฺชกํ อภิสมฺมตํฯ

๑๔. “พุทฺธสฺส ตมหํ ทตฺวา, ติสฺสสฺส ตุ มเหสิโน;
โมทามหํ กามกามี, อุปปชฺชึ [กามการี, อุปปชฺชํ (สี.)] ยมิจฺฉกํ [สพฺพตฺถปิ เอวเมว ทิสฺสติ]ฯ

๑๕. “เทฺวนวุเต อิโต กเปฺป, ยํ ทานมททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ผลทานสฺสิทํ ผลํฯ

๑๖. “อิโต เตรสกปฺปมฺหิ, ราชา อินฺทสโม อหุ;
สตฺตรตนสมฺปนฺโน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๑๗. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ขชฺชกทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ขชฺชกทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ตติยํฯ

๔. เทสปูชกเตฺถรอปทานํ

๑๘. “อตฺถทสฺสี ตุ ภควา, โลกเชฏฺโฐ นราสโภ;
อพฺภุคฺคนฺตฺวาน เวหาสํ, คจฺฉเต อนิลญฺชเสฯ

๑๙. “ยมฺหิ เทเส ฐิโต สตฺถา, อพฺภุคฺคจฺฉิ มหามุนิ;
ตาหํ เทสํ อปูเชสึ, ปสโนฺน เสหิ ปาณิภิฯ

๒๐. “อฏฺฐารเส กปฺปสเต, อทฺทสํ ยํ มหามุนึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, เทสปูชายิทํ ผลํฯ

๒๑. “เอกาทเส กปฺปสเต, โคสุชาตสนามโก;
สตฺตรตนสมฺปนฺโน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๒๒. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา เทสปูชโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

เทสปูชกเตฺถรสฺสาปทานํ จตุตฺถํฯ

๕. กณิการฉตฺติยเตฺถรอปทานํ

๒๓. “เวสฺสภู นาม สมฺพุโทฺธ, โลกเชฏฺโฐ นราสโภ;
ทิวาวิหาราย มุนิ, โอคาหยิ มหาวนํฯ

๒๔. “กณิการํ โอจินิตฺวา, ฉตฺตํ กตฺวานหํ ตทา;

ปุปฺผจฺฉทนํ กตฺวาน, พุทฺธสฺส อภิโรปยึฯ

๒๕. “เอกตฺตึเส อิโต กปฺเป, ยํ ปุปฺผมภิโรปยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๒๖. “อิโต วีสติกปฺปมฺหิ, โสณฺณาภา อฏฺฐ ขตฺติยา;
สตฺตรตนสมฺปนฺนา, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๒๗.“ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา กณิการฉตฺติโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

กณิการฉตฺติยเตฺถรสฺสาปทานํ ปญฺจมํฯ

๖. สปฺปิทายกเตฺถรอปทานํ

๒๘. “ผุโสฺส นามาสิ [นามาถ (สี.)] ภควา, อาหุตีนํ ปฏิคฺคโห;
คจฺฉเต วีถิยํ วีโร, นิพฺพาเปโนฺต มหาชนํฯ

๒๙. “อนุปุเพฺพน ภควา, อาคจฺฉิ มม สนฺติกํ;
ตโต ตํ [ตโตหํ (สี. สฺยา.)] ปตฺตํ ปคฺคยฺห, สปฺปิเตลมทาสหํฯ

๓๐. “เทฺวนวุเต อิโต กปฺเป, ยํ สปฺปิมททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, สปฺปิทานสฺสิทํ ผลํฯ

๓๑. “ฉปฺปญฺญาเส อิโต กปฺเป, เอโก อาสิ สโมทโก;
สตฺตรตนสมฺปโนฺน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๓๒. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สปฺปิทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สปฺปิทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ฉฏฺฐํฯ

๗. ยูถิกปุปฺผิยเตฺถรอปทานํ

๓๓. “จนฺทภาคานทีตีเร , อนุโสตํ วชามหํ;
สยมฺภุํ อทฺทสํ ตตฺถ, สาลราชํว ผุลฺลิตํฯ

๓๔. “ปุปฺผํ ยูถิกมาทาย, อุปคจฺฉึ มหามุนึ;
ปสนฺนจิโตฺต สุมโน, พุทฺธสฺส อภิโรปยึฯ

๓๕. “จตุนฺนวุติโต กปฺเป, ยํ ปุปฺผมภิโรปยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๓๖. “สตฺตสฏฺฐิมฺหิโต กปฺเป, เอโก สามุทฺธโร อหุ;
สตฺตรตนสมฺปโนฺน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๓๗.“ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ยูถิกปุปฺผิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ยูถิกปุปฺผิยเตฺถรสฺสาปทานํ สตฺตมํฯ

๘. ทุสฺสทายกเตฺถรอปทานํ

๓๘. “ติวรายํ ปุเร รมฺเม, ราชปุโตฺตสหํ [ราชปุโตฺต อหํ (สี. สฺยา.)] ตทา;
ปณฺณาการํ ลภิตฺวาน, อุปสนฺตสฺสทาสหํฯ

๓๙. “อธิวาเสสิ ภควา, วตฺถํ [นวํ (ก.)] หเตฺถน อามสิ;
สิทฺธโตฺถ อธิวาเสตฺวา, เวหาสํ นภมุคฺคมิฯ

๔๐. “พุทฺธสฺส คจฺฉมานสฺส, ทุสฺสา ธาวนฺติ ปจฺฉโต;
ตตฺถ จิตฺตํ ปสาเทสิํ, พุโทฺธ โน อคฺคปุคฺคโลฯ

๔๑. “จตุนฺนวุติโต กปฺเป, ยํ ทุสฺสมททิํ ตทา;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, ทุสฺสทานสฺสิทํ ผลํฯ

๔๒. “สตฺตสฎฺฐิมฺหิโต กปฺเป, จกฺกวตฺตี ตทา อหุ;
ปริสุโทฺธติ นาเมน, มนุชิโนฺท มหพฺพโลฯ

๔๓. “ปฎิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ทุสฺสทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ทุสฺสทายกเตฺถรสฺสาปทานํ อฎฺฐมํฯ

๙. สมาทปกเตฺถรอปทานํ

๔๔. “นคเร พนฺธุมติยา, มหาปูคคโณ อหุ;
เตสาหํ ปวโร อาสิํ, มม พทฺธจรา [ปฎฺฐจรา (สฺยา.)] จ เตฯ

๔๕. “สเพฺพ เต สนฺนิปาเตตฺวา, ปุญฺญกเมฺม สมาทยิํ;
มาฬํ กสฺสาม สงฺฆสฺส, ปุญฺญเกฺขตฺตํ อนุตฺตรํฯ

๔๖. “สาธูติ เต ปฎิสฺสุตฺวา, มม ฉนฺทวสานุคา;
นิฎฺฐาเปตฺวา จ ตํ มาฬํ, วิปสฺสิสฺส อทมฺหเสฯ

๔๗.“เอกนวุติโต กปฺเป, ยํ มาฬมททิํ ตทา;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, มาฬทานสฺสิทํ ผลํฯ

๔๘. “เอกูนสตฺตติกปฺเป [เอกูนสฎฺฐิกปฺปมฺหิ (สี. สฺยา.)],
เอโก อาสิ ชนาธิโปฯ

อาเทโยฺย นาม นาเมน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๔๙. “ปฎิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สมาทปโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สมาทปกเตฺถรสฺสาปทานํ นวมํฯ

๑๐. ปญฺจงฺคุลิยเตฺถรอปทานํ

๕๐. “ติโสฺส นามาสิ ภควา, โลกเชฏฺโฐ นราสโภ;
ปวิสติ คนฺธกุฏึ, วิหารกุสโล มุนิฯ

๕๑. “สุคนฺธมาลมาทาย, อคมาสึ ชินนฺติกํ;
อปสโทฺท จ สมฺพุเทฺธ, ปญฺจงฺคุลิมทาสหํฯ

๕๒. “เทฺวนวุเต อิโต กเปฺป, ยํ คนฺธมภิโรปยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ปญฺจงฺคุลิสฺสิทํ [ปญฺจงฺคุลิยิทํ (สี.)] ผลํฯ

๕๓. “เทฺวสตฺตติมฺหิโต กเปฺป, ราชา อาสึ สยมฺปโภ;
สตฺตรตนสมฺปโนฺน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๕๔. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ปญฺจงฺคุลิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติ;

ปญฺจงฺคุลิยเตฺถรสฺสาปทานํ ทสมํฯ

สุปาริจริยวโคฺค สตฺตรสโมฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

สุปาริจริ กณเวรี, ขชฺชโก เทสปูชโก;
กณิกาโร สปฺปิทโท, ยูถิโก ทุสฺสทายโก;
มาโฬ จ ปญฺจงฺคุลิโก, จตุปญฺญาส คาถกาติฯ

๑๘. กุมุทวโคฺค

๑. กุมุทมาลิยเตฺถรอปทานํ

๑. “ปพฺพเต หิมวนฺตมฺหิ, มหาชาตสฺสโร อหุ;
ตตฺถโช รกฺขโส อาสึ, โฆรรูโป มหพฺพโลฯ

๒. “กุมุทํ ปุปฺผเต ตตฺถ, จกฺกมตฺตานิ ชายเร;
โอจินามิ จ ตํ ปุปฺผํ, พลิโน สมิตึ ตทาฯ

๓. “อตฺถทสฺสี ตุ ภควา, ทฺวิปทินฺท นราสโภ;
ปุปฺผสโงฺกจิตํ [ปุปฺผํ สโงฺกจิตํ (สี. สฺยา.), ปุปฺผํ สโมจิตํ (?)] ทิสฺวา, อาคจฺฉิ มม สนฺติกํฯ

๔. “อุปาคตญฺจ สมฺพุทฺธํ, เทวเทวํ นราสภํ;
สพฺพญฺจ ปุปฺผํ ปคฺคยฺห, พุทฺธสฺส อภิโรปยึฯ

๕. “ยาวตา หิมวนฺตนฺตา, ปริสา สา [หิมวนฺตสฺมึ, ยาว มาลา (สฺยา.)] ตทา อหุ;
ตาวจฺฉทนสมฺปนฺโน, อคมาสิ ตถาคโตฯ

๖. “อฏฺฐารเส กปฺปสเต, ยํ ปุปฺผมภิโรปยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๗. “อิโต ปนฺนรเส กปฺเป, สตฺตาเหสุํ ชนาธิปา;
สหสฺสรถนามา เต, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๘. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา กุมุทมาลิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

กุมุทมาลิยเตฺถรสฺสาปทานํ ปฐมํฯ

๒. นิเสฺสณิทายกเตฺถรอปทานํ

๙. “โกณฺฑญฺญสฺส ภควโต, โลกเชฏฺฐสฺส ตาทิโน;
อาโรหตฺถาย ปาสาทํ, นิเสฺสณี การิตา มยาฯ

๑๐. “เตน จิตฺตปฺปสาเทน, อนุโภตฺวาน สมฺปทา;
ธาเรมิ อนฺติมํ เทหํ, สมฺมาสมฺพุทฺธสาสเนฯ

๑๑. “เอกตฺตึสมฺหิ กปฺปานํ, สหสฺสมฺหิ ตโย อหุํ [มหา (สี. สฺยา.)];
สมฺพหุลา นาม ราชาโน, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๑๒. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา นิเสฺสณิทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

นิเสฺสณิทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ทุติยํฯ

๓. รตฺติปุปฺผิยเตฺถรอปทานํ

๑๓. “มิคลุโทฺท ปุเร อาสึ, อรเญฺญ กานเน อหํ;
วิปสฺสึ อทฺทสํ พุทฺธํ, เทวเทวํ นราสภํฯ

๑๔. “รตฺติกํ ปุปฺผิตํ ทิสฺวา, กุฏชํ ธรณีรุหํ;
สมูลํ ปคฺคเหตฺวาน, อุปเนสึ มเหสิโนฯ

๑๕. “เอกนวุติโต กเปฺป, ยํ ปุปฺผมภิโรปยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ปุปฺผทานสฺสิทํ ผลํฯ

๑๖. “อิโต จ อฏฺฐเม กเปฺป, สุปฺปสนฺนสนามโก;
สตฺตรตนสมฺปโนฺน, ราชาโหสึ มหพฺพโลฯ

๑๗. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา รตฺติปุปฺผิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

รตฺติปุปฺผิยเตฺถรสฺสาปทานํ ตติยํฯ

๔. อุทปานทายกเตฺถรอปทานํ

๑๘. “วิปสฺสิโน ภควโต, อุทปาโน กโต มยา;
ปิณฺฑปาตญฺจ ทตฺวาน [คเหตฺวาน (สฺยา.)], นิยฺยาเทสิมหํ ตทาฯ

๑๙. “เอกนวุติโต กเปฺป, ยํ กมฺมมกรึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, อุทปานสฺสิทํ ผลํฯ

๒๐. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อุทปานทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อุทปานทายกเตฺถรสฺสาปทานํ จตุตฺถํฯ

๕. สีหาสนทายกเตฺถรอปทานํ

๒๑. “นิพฺพุเต โลกนาถมฺหิ, ปทุมุตฺตรนายเก;
ปสนฺนจิโตฺต สุมโน, สีหาสนมทาสหํฯ

๒๒. “พหูหิ คนฺธมาเลหิ, ทิฏฺฐธมฺมสุขาวเห;
ตตฺถ ปูชญฺจ กตฺวาน, นิพฺพายติ พหุชฺชโนฯ

๒๓. “ปสนฺนจิโตฺต สุมโน, วนฺทิตฺวา โพธิมุตฺตมํ;
กปฺปานํ สตสหสฺสํ, ทุคฺคตึ นุปปชฺชหํฯ

๒๔. “ปนฺนรสสหสฺสมฺหิ, กปฺปานํ อฏฺฐ อาสุ เต [อฏฺฐ อาสยุํ (ก.)];
สิลุจฺจยสนามา จ, ราชาโน จกฺกวตฺติโนฯ

๒๕. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สีหาสนทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติ;

สีหาสนทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ปญฺจมํฯ

๖. มคฺคทตฺติกเตฺถรอปทานํ

๒๖. “อโนมทสฺสี ภควา, ทฺวิปทิโนฺท นราสโภ;
ทิฏฺฐธมฺมสุขตฺถาย, อโพฺภกาสมฺหิ จงฺกมิฯ

๒๗. “อุทฺธเต ปาเท ปุปฺผานิ, โสภํ มุทฺธนิ ติฏฺฐเร;
ปสนฺนจิโตฺต สุมโน, วนฺทิตฺวา ปุปฺผโมกิริํฯ

๒๘. “วีสกปฺปสหสฺสมฺหิ, อิโต ปญฺจ ชนา อหุํ;
ปุปฺผจฺฉทนิยา นาม, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๒๙. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา มคฺคทตฺติโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

มคฺคทตฺติกเตฺถรสฺสาปทานํ ฉฏฺฐํฯ

๗. เอกทีปิยเตฺถรอปทานํ

๓๐. “ปทุมุตฺตรสฺส มุนิโน, สฬเล โพธิมุตฺตเม;
ปสนฺนจิโตฺต สุมโน, เอกทีปํ อทาสหํฯ

๓๑. “ภเว นิพฺพตฺตมานมฺหิ, นิพฺพเตฺต ปุญฺญสญฺจเย;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ทีปทานสฺสิทํ ผลํฯ

๓๒. “โสฬเส กปฺปสหเสฺส, อิโต เต จตฺโร ชนา;
จนฺทาภา นาม นาเมน, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๓๓. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา เอกทีปิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

เอกทีปิยเตฺถรสฺสาปทานํ สตฺตมํฯ

นวมํ ภาณวารํฯ

๘. มณิปูชกเตฺถรอปทานํ

๓๔. “โอเรน หิมวนฺตสฺส, นทิกา สมฺปวตฺตถ;
ตสฺสา จานุปเขตฺตมฺหิ, สยมฺภู วสเต ตทาฯ

๓๕. “มณึ ปคฺคยฺห ปลฺลงฺกํ, สาธุจิตฺตํ มโนรมํ;
ปสนฺนจิโตฺต สุมโน, พุทฺธสฺส อภิโรปยึฯ

๓๖. ‘‘จตุนฺนวุติโต กปฺเป, ยํ มณึ อภิโรปยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๓๗. ‘‘อิโต จ ทฺวาทเส กปฺเป, สตรํสีสนามกา;
อฏฺฐ เต อาสุํ ราชาโน, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๓๘. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา มณิปูชโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

มณิปูชกเตฺถรสฺสาปทานํ อฏฺฐมํฯ

๙. ติกิจฺฉกเตฺถรอปทานํ

๓๙. ‘‘นคเร พนฺธุมติยา, เวโชฺช อาสึ สุสิกฺขิโต;
อาตุรานํ สทุกฺขานํ, มหาชนสุขาวโหฯ

๔๐. ‘‘พฺยาธิตํ สมณํ ทิสฺวา, สีลวนฺตํ มหาชุตึ;
ปสนฺนจิโตฺต สุมโน, เภสชฺชมททึ ตทาฯ

๔๑. ‘‘อโรโค อาสิ เตเนว, สมโณ สํวุตินฺทฺริโย;
อโสโก นาม นาเมน, อุปฏฺฐาโก วิปสฺสิโนฯ

๔๒. ‘‘เอกนวุติโต กปฺเป, ยํ โอสธมทาสหํ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, เภสชฺชสฺส อิทํ ผลํฯ

๔๓. ‘‘อิโต จ อฏฺฐเม กปฺเป, สโพฺพสธสนามโก;
สตฺตรตนสมฺปโนฺน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๔๔. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ติกิจฺฉโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ติกิจฺฉกเตฺถรสฺสาปทานํ นวมํฯ

๑๐. สงฺฆุปฏฺฐากเตฺถรอปทานํ

๔๕. ‘‘เวสฺสภุมฺหิ ภควติ, อโหสารามิโก อหํ;
ปสนฺนจิโตฺต สุมโน, อุปฏฺฐึ สงฺฆมุตฺตมํฯ

๔๖. ‘‘เอกตฺตึเส อิโต กปฺเป, ยํ กมฺมมกรึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, อุปฏฺฐานสฺสิทํ ผลํฯ

๔๗. ‘‘อิโต เต สตฺตเม กปฺเป, สเตฺตวาสุํ สโมทกา;
สตฺตรตนสมฺปนฺนา, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๔๘. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สงฺฆุปฏฺฐาโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สงฺฆุปฏฺฐากเตฺถรสฺสาปทานํ ทสมํฯ

กุมุทวโคฺค อฏฺฐารสโมฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

กุมุโท อถ นิเสฺสณี, รตฺติโก อุทปานโท;
สีหาสนี มคฺคทโท, เอกทีปี มณิปฺปโท;
ติกิจฺฉโก อุปฏฺฐาโก, เอกปญฺญาส คาถกาติฯ

๑๙. กุฏชปุปฺผิยวโคฺค

๑. กุฏชปุปฺผิยเตฺถรอปทานํ

๑. ‘‘สุวณฺณวณฺณํ สมฺพุทฺธํ, สตรํสึว อุคฺคตํ;
ทิสํ อนุวิโลเกนฺตํ, คจฺฉนฺตํ อนิลญฺชเสฯ

๒. ‘‘กุฏชํ ปุปฺผิตํ ทิสฺวา, สํวิตฺถตสโมตฺถตํ;
รุกฺขโต โอจินิตฺวาน, ผุสฺสสฺส อภิโรปยึฯ

๓. ‘‘เทฺวนวุเต อิโต กปฺเป, ยํ ปุปฺผมภิโรปยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๔. ‘‘อิโต สตฺตรเส กปฺเป, ตโย อาสุํ สุปุปฺผิตา;
สตฺตรตนสมฺปนฺนา, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๕. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา กุฏชปุปฺผิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

กุฏชปุปฺผิยเตฺถรสฺสาปทานํ ปฐมํฯ

๒. พนฺธุชีวกเตฺถรอปทานํ

๖. ‘‘สิทฺธโตฺถ นาม สมฺพุโทฺธ, สยมฺภู สพฺภิ วณฺณิโต;
สมาธึ โส สมาปโนฺน, นิสีทิ ปพฺพตนฺตเรฯ

๗. ‘‘ชาตสฺสเร คเวสโนฺต, ทกชํ ปุปฺผมุตฺตมํ;
พนฺธุชีวกปุปฺผานิ, อทฺทสํ สมนนฺตรํฯ

๘. ‘‘อุโภ หเตฺถหิ ปคฺคยฺห, อุปาคจฺฉึ มหามุนึ;
ปสนฺนจิโตฺต สุมโน, สิทฺธตฺถสฺสาภิโรปยึฯ

๙. ‘‘จตุนฺนวุติโต กปฺเป, ยํ ปุปฺผมภิโรปยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๑๐. ‘‘อิโต จาตุทฺทเส กปฺเป, เอโก อาสึ ชนาธิโป;
สมุทฺทกโปฺป นาเมน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๑๑. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา พนฺธุชีวโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

พนฺธุชีวกเตฺถรสฺสาปทานํ ทุติยํฯ

๓. โกฏุมฺพริยเตฺถรอปทานํ

๑๒. “กณิการํว โชตนฺตํ, นิสินฺนํ ปพฺพตนฺตเร;
อปฺปเมยฺยํว อุทธึ, วิตฺถตํ ธรณึ ยถาฯ

๑๓. “ปูชิตํ [ปเรตํ (สี.)] เทวสเงฺฆน, นิสภาชานิยํ ยถา;
หโฏฺฐ หเฏฺฐน จิเตฺตน, อุปาคจฺฉึ นรุตฺตมํฯ

๑๔. “สตฺตปุปฺผานิ ปคฺคยฺห, โกฎฺมฺพรสมากุลํ;
พุทฺธสฺส อภิโรเปสึ, สิขิโน โลกพนฺธุโนฯ

๑๕. “เอกตฺตึเส อิโต กเปฺป, ยํ ปุปฺผมภิโรปยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๑๖. “อิโต วีสติกปฺปมฺหิ, มหาเนลสนามโก;
เอโก อาสิ มหาเตโช, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๑๗. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา โกฎุมฺพริโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

โกฎุมฺพริยเตฺถรสฺสาปทานํ ตติยํฯ

๔. ปญฺจหตฺถิยเตฺถรอปทานํ

๑๘. “ติโสฺส นามาสิ ภควา, โลกเชโฎฺฐ นราสโภ;
ปุรกฺขโต สาวเกหิ, รถิยํ ปฏิปชฺชถฯ

๑๙. “ปญฺจ อุปฺปลหตฺถา จ, จาตุรา ฐปิตา มยา;
อาหุตึ ทาตุกาโมหํ, ปคฺคณฺหึ วตสิทฺธิยา [ปุโตฺตมฺหิ หิตสิทฺธิยา (สฺยา.)]ฯ

๒๐. “สุวณฺณวณฺณํ สมฺพุทฺธํ, คจฺฉนฺตํ อนฺตราปเณ;
พุทฺธรํสีหิ ผุโฎฺฐสฺมิ [พุทฺธรํสฺยาภิผุโฎฺฐมฺหิ (สี.), พุทฺธรํสาภิฆุโฎฺฐสฺมิ (ก.)], ปูเชสึ ทฺวิปทุตฺตมํฯ

๒๑. “เทฺวนวุเต อิโต กเปฺป, ยํ ปุปฺผมภิปูชยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๒๒. “อิโต เตรสกปฺปมฺหิ, ปญฺจ สุสภสมฺมตา;
สตฺตรตนสมฺปนฺนา, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๒๓. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ปญฺจหตฺถิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ปญฺจหตฺถิยเตฺถรสฺสาปทานํ จตุตฺถํฯ

๕. อิสิมุคฺคทายกเตฺถรอปทานํ

๒๔. “อุเทนฺตํ สตรํสึว, ปีตรํสึว [สิตรํสึว (สี.)] ภาณุมํ;
กกุธํ วิลสนฺตํว, ปทุมุตฺตรนายกํฯ

๒๕. “อิสิมุคฺคานิ ปิสิตฺวา [อิสิสุคฺคานิ ปึเสตฺวา (สี.), อิสิมุคฺคํ นิมเนฺตตฺวา (สฺยา.)], มธุขุเทฺท อนีฬเก;
ปาสาเทว ฐิโต สนฺโต, อทาสึ โลกพนฺธุโนฯ

๒๖. “อฏฺฐสตสหสฺสานิ, อเหสุํ พุทฺธสาวกา;
สเพฺพสํ ปตฺตปูเรนฺตํ [ปตฺตปูรํ ตํ (สี.)], ตโต จาปิ พหุตฺตรํฯ

๒๗.“เตน จิตฺตปฺปสาเทน, สุกฺกมูเลน โจทิโต;
กปฺปานํ สตสหสฺสํ, ทุคฺคตึ นุปปชฺชหํฯ

๒๘. “จตฺตาลีสมฺหิ สหเสฺส, กปฺปานํ อฏฺฐตึส เต;
อิสิมุคฺคสนามา [มหิสมนฺตนามา (สฺยา.)] เต, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๒๙. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อิสิมุคฺคทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อิสิมุคฺคทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ปญฺจมํฯ

๖. โพธิอุปฏฺฐากเตฺถรอปทานํ

๓๐. “นคเร รมฺมวติยา, อาสึ มุรชวาทโก;
นิจฺจุปฏฺฐานยุโตฺตมฺหิ, คโตหํ โพธิมุตฺตมํฯ

๓๑. “สายํ ปาตํ อุปฏฺฐิตฺวา, สุกฺกมูเลน โจทิโต;
อฏฺฐารสกปฺปสเต, ทุคฺคตึ นุปปชฺชหํฯ

๓๒. “ปนฺนรเส กปฺปสเต, อิโต อาสึ ชนาธิโป;
มุรโช [ทมโถ (สฺยา.)] นาม นาเมน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๓๓. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา โพธิอุปฏฺฐาโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

โพธิอุปฏฺฐากเตฺถรสฺสาปทานํ ฉฏฺฐํฯ

๗. เอกจินฺติกเตฺถรอปทานํ

๓๔. “ยทา เทโว [เทวา (ก.)] เทวกายา, จวเต [จวนฺติ (ก.)] อายุสงฺขยา;
ตโย สทฺทา นิจฺฉรนฺติ, เทวานํ อนุโมทตํฯ

๓๕. ‘อิโต โภ สุคตึ คจฺฉ, มนุสฺสานํ สหพฺยตํ;
มนุสฺสภูโต สทฺธเมฺม, ลภ สทฺธํ อนุตฺตรํฯ

๓๖. “‘สา เต สทฺธา นิวิฏฺฐาสฺส, มูลชาตา ปติฏฺฐิตา;
ยาวชีวํ อสํหีรา, สทฺธเมฺม สุปฺปเวทิเตฯ

๓๗.“‘กาเยน กุสลํ กตฺวา, วาจาย กุสลํ พหุํ;

มนสา กุสลํ กตฺวา, อพฺยาปชฺชํ [อพฺยาปชฺฌํ (สฺยา.), อปฺปมาณํ (อิติวุตฺตเก ๘๓)] นิรูปธิํฯ

๓๘. ‘‘‘ตโต โอปธิกํ ปุญฺญํ, กตฺวา ทาเนน ตํ พหุํ;
อเญฺญปิ มเจฺจ สทฺธเมฺม, พฺรหฺมจริเย นิเวสย’ฯ

๓๙. ‘‘อิมาย อนุกมฺปาย, เทวา เทวํ ยทา วิทู;
จวนฺตํ อนุโมทนฺติ, เอหิ เทว ปุนปฺปุนํ [เทวปุรํ ปุน (สฺยา.)]ฯ

๔๐. ‘‘สํเวโค เม [สํวิโคฺคหํ (สฺยา.)] ตทา อาสิ, เทวสเงฺฆ สมาคเต;
กํสุ นาม อหํ โยนิํ, คมิสฺสามิ อิโต จุโตฯ

๔๑. ‘‘มม สํเวคมญฺญาย, สมโณ ภาวิตินฺทฺริโย;
มมุทฺธริตุกาโม โส, อาคจฺฉิ มม สนฺติกํฯ

๔๒. ‘‘สุมโน นาม นาเมน, ปทุมุตฺตรสาวโก;
อตฺถธมฺมานุสาสิตฺวา, สํเวเชสิ มมํ ตทาฯ

๔๓. ‘‘ตสฺสาหํ วจนํ สุตฺวา, พุเทฺธ จิตฺตํ ปสาทยิํ;
ตํ ธีรํ อภิวาเทตฺวา, ตตฺถ กาลํกโต อหํฯ

๔๔. ‘‘อุปปชฺชิํ ส [อุปปชฺชิสฺสํ (สี.)] ตเตฺถว, สุกฺกมูเลน โจทิโต;
กปฺปานํ สตสหสฺสํ, ทุคฺคติํ นุปปชฺชหํฯ

๔๕. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส...เป.... กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา เอกจินฺติโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

เอกจินฺติกเตฺถรสฺสาปทานํ สตฺตมํฯ

๘. ติกณฺณิปุปฺผิยเตฺถรอปทานํ

๔๖. ‘‘เทวภูโต อหํ สโนฺต, อจฺฉราหิ ปุรกฺขโต;
ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวาน, พุทฺธเสฏฺฐํ อนุสฺสริํฯ

๔๗. ‘‘ติกณฺณิปุปฺผํ [กิํกณิปุปฺผํ (ก.)] ปคฺคยฺห, สกํ จิตฺตํ ปสาทยิํ;
พุทฺธมฺหิ อภิโรเปสิํ, วิปสฺสิมฺหิ นราสเภฯ

๔๘. ‘‘เอกนวุติโต กเปฺป, ยํ ปุปฺผมภิปูชยิํ;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๔๙. ‘‘เตสตฺตติมฺหิโต กเปฺป, จตุราสุํ รมุตฺตมา;
สตฺตรตนสมฺปนฺนา, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๕๐. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส...เป.... กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ติกณฺณิปุปฺผิโย [กิํกณิกปุปฺผิโย (ก.)] เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ติกณฺณิปุปฺผิยเตฺถรสฺสาปทานํ อฏฺฐมํฯ

๙. เอกจาริยเตฺถรอปทานํ

๕๑. “ตาวตึเสสุ เทเวสุ, มหาโฆโส ตทา อหุ;
พุโทฺธ จ โลเก นิพฺพาติ, มยญฺจมฺห สราคิโนฯ

๕๒. “เตสํ สํเวคชาตานํ, โสกสลฺลสมงฺคินํ;
สพเลน อุปตฺถโทฺธ, อคมํ พุทฺธสนฺติกํฯ

๕๓. “มนฺทารวํ คเหตฺวาน, สงฺคีติ [สณฺหิตํ (สี.), สงฺคิตํ (สฺยา.)] อภินิมฺมิตํ;
ปรินิพฺพุตกาลมฺหิ, พุทฺธสฺส อภิโรปยึฯ

๕๔. “สเพฺพ เทวานุโมทึสุ, อจฺฉราโย จ เม ตทา;
กปฺปานํ สตสหสฺสํ, ทุคฺคตึ นุปปชฺชหํฯ

๕๕. “สฏฺฐิกปฺปสหสฺสมฺหิ, อิโต โสฬส เต ชนา;
มหามลฺลชนา นาม, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๕๖. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา เอกจาริโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

เอกจาริยเตฺถรสฺสาปทานํ นวมํฯ

๑๐. ติวณฺฏิปุปฺผิยเตฺถรอปทานํ

๕๗.“อภิภูตํ ปนิชฺฌนฺติ [อภิภูโตปนิชฺฌนฺติ (สี.)], สเพฺพ สงฺคมฺม เต มมํ [อภิภุํ เถรํ ปนิชฺฌาม, สเพฺพ สงฺคมฺม เต มยํ (สฺยา.)];
เตสํ นิชฺฌายมานานํ, ปริฬาโห อชายถฯ

๕๘. “สุนโนฺท นาม นาเมน, พุทฺธสฺส สาวโก ตทา;
ธมฺมทสฺสิสฺส มุนิโน, อาคจฺฉิ มม สนฺติกํฯ

๕๙. “เย เม พทฺธจรา อาสุํ, เต เม ปุปฺผํ อทุํ ตทา;
ตาหํ ปุปฺผํ คเหตฺวาน, สาวเก อภิโรปยึฯ

๖๐. “โสหํ กาลํกโต ตตฺถ, ปุนาปิ อุปปชฺชหํ;
อฏฺฐารเส กปฺปสเต, วินิปาตํ น คจฺฉหํฯ

๖๑. “เตรเสโต กปฺปสเต, อฏฺฐาสุํ ธูมเกตุโน;
สตฺตรตนสมฺปนฺนา, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๖๒. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ติวณฺฏิปุปฺผิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติ;

ติวณฺฏิปุปฺผิยเตฺถรสฺสาปทานํ ทสมํฯ

กุฏชปฺปฺผิยวโคฺค เอกูนวีสติโมฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

กุฏโช พนฺธุชีวี จ, โกฏุมฺพริกหตฺถิโย;
อิสิมุโคฺค จ โพธิ จ, เอกจินฺตี ติกณฺณิโก;
เอกจารี ติวณฺฏิ จ, คาถา ทฺวาสฏฺฐิ กิตฺติตาติฯ

๒๐. ตมาลปุปฺผิยวโคฺค

๑. ตมาลปุปฺผิยเตฺถรอปทานํ

๑. “จุลฺลาสีติสหสฺสานิ , ถมฺภา โสวณฺณยา อหู;
เทวลฏฺฐิปฏิภาคํ, วิมานํ เม สุนิมฺมิตํฯ

๒. “ตมาลปุปฺผํ ปคฺคยฺห, วิปฺปสเนฺนน เจตสา;
พุทฺธสฺส อภิโรปยึ, สิขิโน โลกพนฺธุโนฯ

๓. “เอกตฺตึเส อิโต กเปฺป, ยํ กมฺมมกรึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๔. “อิโต วีสติเม กเปฺป, จนฺทติโตฺตติ เอกโก;
สตฺตรตนสมฺปโนฺน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๕. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ตมาลปุปฺผิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ตมาลปุปฺผิยเตฺถรสฺสาปทานํ ปฐมํฯ

๒. ติณสนฺถารกเตฺถรอปทานํ

๖. “ยทา วนวาสี [ยํ ทายวาสิโก (สี.)] อิสิ, ติณํ ลายติ สตฺถุโน;
สเพฺพ ปทกฺขิณาวฏฺฏา [ปทกฺขิณาวตฺตา (สี. สฺยา.)], ปถพฺยา [ปุถวฺยา (สี.)] นิปตึสุ เตฯ

๗. “ตมหํ ติณมาทาย, สนฺถรึ ธรณุตฺตเม;
ตีเณว ตาลปตฺตานิ, อาหริตฺวานหํ ตทาฯ

๘. “ติเณน ฉทนํ กตฺวา, สิทฺธตฺถสฺส อทาสหํ;
สตฺตาหํ ธารยุํ ตสฺส [ตตฺถ (สฺยา.)], เทวมานุสสตฺถุโนฯ

๙. “จตุนฺนวุติโต กเปฺป, ยํ ติณํ อททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ติณทานสฺสิทํ ผลํฯ

๑๐. “ปญฺจสฏฺฐิมฺหิโต กเปฺป, จตฺตาโรสุํ มหทฺธนา;
สตฺตรตนสมฺปนฺนา, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๑๑. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ติณสนฺถารโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ติณสนฺถารกเตฺถรสฺสาปทานํ ทุติยํฯ

๓. ขณฺฑปุลฺลิยเตฺถรอปทานํ

๑๒. ‘‘ผุสฺสสฺส โข ภควโต, ถูโป อาสิ มหาวเน;
กุญฺชเรหิ ตทา ภินฺโน, ปรูโฬฺห ปาทโป [ปรูฬฺหปาทโป (สี.), สํรูโฬฺห ปาทโป (สฺยา.)] ตหึฯ

๑๓. ‘‘วิสมญฺจ สมํ กตฺวา, สุธาปิณฺฑํ อทาสหํ;
ติโลกครุโน ตสฺส, คุเณหิ ปริโตสิโต [ปริโต สุโต (ก.)]ฯ

๑๔. ‘‘เทฺวนวุเต อิโต กปฺเป, ยํ กมฺมมกริํ ตทา;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, สุธาปิณฺฑสฺสิทํ ผลํฯ

๑๕. ‘‘สตฺตสตฺตติกปฺปมฺหิ, ชิตเสนาสฺสุํ โสฬส;
สตฺตรตนสมฺปนฺนา, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๑๖. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ขณฺฑผุลฺลิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ขณฺฑปุลฺลิยเตฺถรสฺสาปทานํ ตติยํฯ

๔. อโสกปูชกเตฺถรอปทานํ

๑๗. ‘‘ติวรายํ [ติปุรายํ (สฺยา.)] ปุเร รมฺเม, ราชุยฺยานํ อหุ ตทา;
อุยฺยานปาโล ตตฺถาสิํ, รโญฺญ พนฺธุจโร อหํฯ

๑๘. ‘‘ปทุโม นาม นาเมน, สยมฺภู สปฺปโภ อหุ;
นิสินฺนํ [นิสิโนฺน (ก.)] ปุณฺฑรีกมฺหิ, ฉายา น ชหิ ตํ มุนิํฯ

๑๙. ‘‘อโสกํ ปุปฺผิตํ ทิสฺวา, ปิณฺฑิภารํ สุทสฺสนํ;
พุทฺธสฺส อภิโรเปสิํ, ชลชุตฺตมนามิโนฯ

๒๐. ‘‘จตุนฺนวุติโต กเปฺป, ยํ ปุปฺผมภิโรปยิํ;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๒๑. ‘‘สตฺตติํสมฺหิโต กเปฺป, โสฬส อรณญฺชหา [อรุณญฺชหา (สี.)];
สตฺตรตนสมฺปนฺนา, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๒๒. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อโสกปูชโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อโสกปูชกเตฺถรสฺสาปทานํ จตุตฺถํฯ

๕. อโงฺกลกเตฺถรอปทานํ

๒๓. ‘‘อโงฺกลํ ปุปฺผิตํ ทิสฺวา, มาลาวรํ สโกสกํ [สโมคธํ (สฺยา.)];
โอจินิตฺวาน ตํ ปุปฺผํ, อคมํ พุทฺธสนฺติกํฯ

๒๔. “สิทฺธตฺถ ตมฺหิ สมเย, ปติลีโน มหามุนิ;
มุหุตฺตํ ปฏิมาเนตฺวา, คุหายํ ปุปฺผโมกิรึฯ

๒๕. “จตุนฺนวุติโต กปฺเป, ยํ ปุปฺผมภิปูชยิํ;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, ปุปฺผทานสฺสิทํ [พุทฺธปูชายิทํ (สี. สฺยา.)] ผลํฯ

๒๖. “ฉตฺติํสมฺหิ อิโต กปฺเป, อาเสโก เทวคชฺชิโต;
สตฺตรตนสมฺปนฺโน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๒๗. “ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อโงฺกลโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อโงฺกลกเตฺถรสฺสาปทานํ ปญฺจมํฯ

๖. กิสลยปูชกเตฺถรอปทานํ

๒๘. “นคเร ทฺวารวติยา, มาลาวโจฺฉ มมํ อหุ;
อุทปาโน จ ตเตฺถว, ปาทปานํ วิโรหโนฯ

๒๙. “สพเลน อุปตฺถโทฺธ, สิทฺธโตฺถ อปราชิโต;
มมานุกมฺปมาโน โส, คจฺฉเต อนิลญฺชเสฯ

๓๐. “อญฺญํ กิญฺจิ น ปสฺสามิ, ปูชาโยคฺคํ มเหสิโน;
อโสกํ ปลฺลวํ ทิสฺวา, อากาเส อุกฺขิปิํ อหํฯ

๓๑. “พุทฺธสฺส เต กิสลยา, คจฺฉโต ยนฺติ ปจฺฉโต;
ตาหํ ทิสฺวาน สํวิชิํ [โสหํ ทิสฺวาน ตํ อิทฺธิํ (สี. สฺยา.)], อโห พุทฺธสฺสุฬารตาฯ

๓๒. “จตุนฺนวุติโต กปฺเป, ปลฺลวํ อภิโรปยิํ;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๓๓. “สตฺตติํเส [สตฺตวีเส (สี. สฺยา.)] อิโต กปฺเป, เอโก เอกิสฺสโร อหุ;
สตฺตรตนสมฺปนฺโน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๓๔. “ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา กิสลยปูชโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

กิสลยปูชกเตฺถรสฺสาปทานํ ฉฏฺฐํฯ

๗. ตินฺทุกทายกเตฺถรอปทานํ

๓๕. “คิริทุคฺคจโร อาสิํ, มกฺกโฏ ถามเวคิโก;
ผลินํ ตินฺทุกํ ทิสฺวา, พุทฺธเสฏฺฐํ อนุสฺสริํฯ

๓๖. “นิกฺขมิตฺวา กติปาหํ, วิจินิํ โลกนายกํ;
ปสนฺนจิโตฺต สุมโน, สิทฺธตฺถํ ติภวนฺตคุํฯ

๓๗. ‘‘มม สงฺกปฺปมญฺญาย, สตฺถา โลเก อนุตฺตโร;
ขีณาสวสหเสฺสหิ, อาคจฺฉิ มม สนฺติกํฯ

๓๘. ‘‘ปาโมชฺชํ ชนยิตฺวาน, ผลหตฺโถ อุปาคมึ;
ปฏิคฺคเหสิ ภควา, สพฺพญฺญู วทตํ วโรฯ

๓๙. ‘‘จตุนฺนวุติโต กปฺเป, ยํ ผลํ อททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ผลทานสฺสิทํ ผลํฯ

๔๐. ‘‘สตฺตปญฺญาสกปฺปมฺหิ, อุปนนฺทสนามโก;
สตฺตรตนสมฺปนฺโน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๔๑. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ตินฺทุกทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ตินฺทุกทายกเตฺถรสฺสาปทานํ สตฺตมํฯ

๘. มุฏฺฐิปูชกเตฺถรอปทานํ

๔๒. ‘‘สุเมโธ นาม ภควา, โลกเชฏฺโฐ นราสโภ;
ปจฺฉิเม อนุกมฺปาย, ปธานํ ปทหี ชิโนฯ

๔๓. ‘‘ตสฺส จงฺกมมานสฺส, ทฺวิปทินฺทสฺส ตาทิโน;
คิริเนลสฺส ปุปฺผานํ, มุฏฺฐึ พุทฺธสฺส โรปยึฯ

๔๔. ‘‘เตน จิตฺตปฺปสาเทน, สุกฺกมูเลน โจทิโต;
ตึสกปฺปสหสฺสานิ, ทุคฺคตึ นุปปชฺชหํฯ

๔๕. ‘‘เตวีสติกปฺปสเต, สุเนโล นาม ขตฺติโย;
สตฺตรตนสมฺปนฺโน, เอโก อาสึ มหพฺพโลฯ

๔๖. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา มุฏฺฐิปูชโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

มุฏฺฐิปูชกเตฺถรสฺสาปทานํ อฏฺฐมํฯ

๙. กึกณิกปุปฺผิยเตฺถรอปทานํ

๔๗.‘‘สุมงฺคโลติ นาเมน, สยมฺภู อปราชิโต;
ปวนา นิกฺขมิตฺวาน, นครํ ปาวิสี ชิโนฯ

๔๘. ‘‘ปิณฺฑจารํ จริตฺวาน, นิกฺขมฺม นครา มุนิ;
กตกิโจฺจว สมฺพุทฺโธ, โส วสี วนมนฺตเรฯ

๔๙. ‘‘กึกณิปุปฺผํ ปคฺคยฺห, พุทฺธสฺส อภิโรปยึ;
ปสนฺนจิตฺโต สุมโน, สยมฺภุสฺส มเหสิโนฯ

๕๐. ‘‘จตุนฺนวุติโต กเปฺป, ยํ ปุปฺผมภิโรปยิํ;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๕๑. ‘‘ฉฬาสีติมฺหิโต กเปฺป, อปิลาสิสนามโก;
สตฺตรตนสมฺปโนฺน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๕๒. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา กิํกณิกปุปฺผิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

กิํกณิกปุปฺผิยเตฺถรสฺสาปทานํ นวมํฯ

๑๐. ยูถิกปุปฺผิยเตฺถรอปทานํ

๕๓. ‘‘ปทุมุตฺตโร นาม ชิโน, อาหุตีนํ ปฏิคฺคโห;
ปวนา นิกฺขมิตฺวาน, วิหารํ ยาติ จกฺขุมาฯ

๕๔. ‘‘อุโภ หเตฺถหิ ปคฺคยฺห, ยูถิกํ ปุปฺผมุตฺตมํ;
พุทฺธสฺส อภิโรปยิํ, เมตฺตจิตฺตสฺส ตาทิโนฯ

๕๕. ‘‘เตน จิตฺตปฺปสาเทน, อนุโภตฺวาน สมฺปทา;
กปฺปานํ สตสหสฺสํ, ทุคฺคติํ นุปปชฺชหํฯ

๕๖. ‘‘อิโต ปญฺญาสกเปฺปสุ, เอโก อาสิํ ชนาธิโป;
สมิตฺตนโนฺทโน นาม, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๕๗. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ยูถิกปุปฺผิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติ;

ยูถิกปุปฺผิยเตฺถรสฺสาปทานํ ทสมํฯ

ตมาลปุปฺผิยวโคฺค วีสติโมฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

ตมาลติณสนฺถาโร , ขณฺฑผุลฺลิ อโสกิโย;
อโงฺกลกี กิสลโย, ตินฺทุโก เนลปุปฺผิโย;
กิํกณิโก ยูถิโก จ, คาถา ปญฺญาส อฎฺฐ จาติฯ

อถ วคฺคุทฺทานํ –

ภิกฺขาทายี ปริวาโร, เสเรโยฺย โสภิโต ตถา;
ฉตฺตญฺจ พนฺธุชีวี จ, สุปาริจริโยปิ จฯ

กุมุโท กุฎโช เจว, ตมาลิ ทสโม กโต;
ฉสตานิ จ คาถานิ, ฉสฎฺฐิ จ ตตุตฺตริฯ

ภิกฺขาวคฺคทสกํฯ

ทุติยสตกํ สมตฺตํฯ

๒๑. กณิการปุปฺผิยวโคฺค

๑. กณิการปุปฺผิยเตฺถรอปทานํ

๑. “กณิการํ ปุปฺผิตํ ทิสฺวา, โอจินิตฺวานหํ ตทา;
ติสฺสสฺส อภิโรเปสึ, โอฆติณฺณสฺส ตาทิโนฯ

๒. “เทฺวนวุเต อิโต กเปฺป, ยํ ปุปฺผมภิโรปยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๓. “ปญฺจตฺตึเส อิโต กเปฺป, อรุณปาณีติ วิสฺสุโต;
สตฺตรตนสมฺปโนฺน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๔. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา กณิการปุปฺผิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

กณิการปุปฺผิยเตฺถรสฺสาปทานํ ปฐมํฯ

๒. มิเนลปุปฺผิยเตฺถรอปทานํ

๕. “สุวณฺณวโณฺณ ภควา, สตรํสี ปตาปวา;
จงฺกมนํ สมารูโฬฺห, เมตฺตจิโตฺต สิขีสโภฯ

๖. “ปสนฺนจิโตฺต สุมโน, วนฺทิตฺวา [โถเมตฺวา (สฺยา.)] ญาณมุตฺตมํ;
มิเนลปุปฺผํ ปคฺคยฺห, พุทฺธสฺส อภิโรปยึฯ

๗. “เอกตฺตึเส อิโต กเปฺป, ยํ ปุปฺผมภิปูชยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๘. “เอกูนตึสกปฺปมฺหิ, สุเมฆฆนนามโก;
สตฺตรตนสมฺปโนฺน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๙. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา มิเนลปุปฺผิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

มิเนลปุปฺผิยเตฺถรสฺสาปทานํ ทุติยํฯ

๓. กิงฺกณิปุปฺผิยเตฺถรอปทานํ

๑๐. “กญฺจนคฺฆิยสงฺกาโส, สพฺพญฺญู โลกนายโก;
โอทกํ ทหโมคฺคยฺห, สินายิ โลกนายโกฯ

๑๑. “ปคฺคยฺห กิงฺกณึ [กิงฺกิณึ (สี.)] ปุปฺผํ, วิปสฺสิสฺสาภิโรปยึ;
อุทคฺคจิโตฺต สุมโน, ทฺวิปทินฺทสฺส ตาทิโนฯ

๑๒. “เอกนวุติโต กปฺเป, ยํ ปุปฺผมภิโรปยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๑๓. “สตฺตวีสติกปฺปมฺหิ, ราชา ภีมรโถ อหุ;
สตฺตรตนสมฺปนฺโน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๑๔. “ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา กิงฺกณิปุปฺผิโย [กิงฺกิณิกปุปฺผิโย (สี.)] เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

กิงฺกณิปุปฺผิยเตฺถรสฺสาปทานํ ตติยํฯ

๔. ตรณิยเตฺถรอปทานํ

๑๕. “อตฺถทสฺสี ตุ ภควา, ทฺวิปทิโนฺท นราสโภ;
ปุรกฺขโต สาวเกหิ, คงฺคาตีรมุปาคมิฯ

๑๖. “สมติตฺติ กากเปยฺยา, คงฺคา อาสิ ทุรุตฺตรา;
อุตฺตารยึ ภิกฺขุสงฺฆํ, พุทฺธญฺจ ทฺวิปทุตฺตมํฯ

๑๗. “อฏฺฐารเส กปฺปสเต, ยํ กมฺมมกรึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ตรณาย อิทํ ผลํฯ

๑๘. “เตรเสโต กปฺปสเต, ปญฺจ สโพฺพภวา [สโพฺภควา (สี.)] อหุํ;
สตฺตรตนสมฺปนฺนา, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๑๙. “ปจฺฉิเม จ ภเว อสฺมึ, ชาโตหํ พฺราหฺมเณ กุเล;
สทฺธึ ตีหิ สหาเยหิ, ปพฺพชึ สตฺถุ สาสเนฯ

๒๐. “ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ตรณิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติ;

ตรณิยเตฺถรสฺสาปทานํ จตุตฺถํฯ

๕. นิคฺคุณฺฑิปุปฺผิยเตฺถรอปทานํ

๒๑. “วิปสฺสิสฺส ภควโต, อาสิมารามิโก อหํ;
นิคฺคุณฺฑิปุปฺผํ ปคฺคยฺห, พุทฺธสฺส อภิโรปยึฯ

๒๒. “เอกนวุติโต กปฺเป, ยํ ปุปฺผมภิปูชยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๒๓. “ปญฺจวีเส [ปญฺจตึเส (สี. สฺยา.)] อิโต กปฺเป, เอโก อาสึ ชนาธิโป;
มหาปตาปนาเมน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๒๔. “ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา นิคฺคุณฺฑิปุปฺผิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

นิคฺคุณฺฑิปุปฺผิยเตฺถรสฺสาปทานํ ปญฺจมํฯ

๖. อุทกทายกเตฺถรอปทานํ

๒๕. “ภุญฺชนฺตํ สมณํ ทิสฺวา, วิปฺปสนฺนมนาวิลํ;
ฆเฏโนทกมาทาย, สิทฺธตฺถสฺส อทาสหํฯ

๒๖. “นิมฺมโล โหมหํ อชฺช, วิมโล ขีณสํสโย;
ภเว นิพฺพตฺตมานมฺหิ, ผลํ นิพฺพตฺตเต มม [สุภํ (สี.)]ฯ

๒๗. “จตุนฺนวุติโต กปฺเป, อุทกํ ยมทาสหํ [ยํ ตทา อหํ (สี.), อททึ ตทา (สฺยา.)];
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ทกทานสฺสิทํ ผลํฯ

๒๘. “เอกสฏฺฐิมฺหิโต กปฺเป, เอโกว วิมโล อหุ;
สตฺตรตนสมฺปนฺโน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๒๙. “ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อุทกทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อุทกทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ฉฏฺฐํฯ

๗. สลลมาลิยเตฺถรอปทานํ

๓๐. “กณิการํว โชตนฺตํ, นิสินฺนํ ปพฺพตนฺตเร;
โอภาเสนฺตํ ทิสา สพฺพา, สิทฺธตฺถํ นรสารถึฯ

๓๑. “ธนุํ อเทฺวชฺฌํ กตฺวาน, อุสุํ สนฺนยฺหหํ ตทา;
ปุปฺผํ สวณฺฏํ เฉตฺวาน, พุทฺธสฺส อภิโรปยึฯ

๓๒. “จตุนฺนวุติโต กปฺเป, ยํ ปุปฺผมภิโรปยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๓๓. “เอกปญฺญาสิโต กปฺเป, เอโก อาสึ ชุตินฺธโร;
สตฺตรตนสมฺปนฺโน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๓๔. “ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สลลมาลิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สลลมาลิยเตฺถรสฺสาปทานํ สตฺตมํฯ

๘. โกรณฺฑปุปฺผิยเตฺถรอปทานํ

๓๕. “อกฺกนฺตญฺจ ปทํ ทิสฺวา, จกฺกาลงฺการภูสิตํ;
ปเทนานุปทํ ยนฺโต, วิปสฺสิสฺส มเหสิโนฯ

๓๖. “โกรณฺฑํ ปุปฺผิตํ ทิสฺวา, สมูลํ ปูชิตํ มยา;
หฏฺโฐ หฏฺเฐน จิตฺเตน, อวนฺทึ ปทมุตฺตมํฯ

๓๗. “เอกนวุติโต กปฺป, ยํ ปุปฺผมภิปูชยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๓๘. “สตฺตปญฺญาสกปฺปมฺหิ, เอโก วีตมโล อหุํ;
สตฺตรตนสมฺปนฺโน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๓๙. “ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา โกรณฺฑปุปฺผิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

โกรณฺฑปุปฺผิยเตฺถรสฺสาปทานํ อฏฺฐมํฯ

๙. อาธารทายกเตฺถรอปทานํ

๔๐. “อาธารกํ มยา ทินฺนํ, สิขิโน โลกพนฺธุโน;
ธาเรมิ ปถวึ สพฺพํ, เกวลํ วสุธํ อิมํฯ

๔๑. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ, ภวา สเพฺพ สมูหตา;
ธาเรมิ อนฺติมํ เทหํ, สมฺมาสมฺพุทฺธสาสเนฯ

๔๒. “สตฺตวีเส อิโต กปฺป, อเหสุํ จตุโร ชนา;
สมนฺตวรณา นาม, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๔๓. “ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อาธารทายโก [ปริยาทานิโย (ก.)] เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อาธารทายกเตฺถรสฺสาปทานํ นวมํฯ

๑๐. ปาปนิวาริยเตฺถรอปทานํ

๔๔. “ติสฺสสฺส ตุ ภควโต, เทวเทวสฺส ตาทิโน;
เอกจฺฉตฺตํ มยา ทินฺนํ, วิปฺปสนฺเนน เจตสาฯ

๔๕. “นิวุตํ โหติ เม ปาปํ, กุสลสฺสุปสมฺปทา;
อากาเส ฉตฺตํ ธาเรนฺติ, ปุพฺพกมฺมสฺสิทํ ผลํฯ

๔๖. “จริมํ วตฺตเต มยฺหํ, ภวา สเพฺพ สมูหตา;
ธาเรมิ อนฺติมํ เทหํ, สมฺมาสมฺพุทฺธสาสเนฯ

๔๗. “เทฺวนวุเต อิโต กปฺป, ยํ ฉตฺตมททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ฉตฺตทานสฺสิทํ ผลํฯ

๔๘. “เทฺวสตฺตติมฺหิโต กปฺป, อฏฺฐาสึสุ ชนาธิปา;
มหานิทานนาเมน, ราชาโน จกฺกวตฺติโนฯ

๔๙. “ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ปาปนิวาริโย [วาตาตปนิวาริโย (สี.)] เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติ;

ปาปนิวาริยเตฺถรสฺสาปทานํ ทสมํฯ

กณิการปุปฺผิยวโคฺค เอกวีสติโมฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

กณิกาโร มิเนลญฺจ, กิงฺกณิ ตรเณน จ;
นิคฺคุณฺฑิปุปฺผี ทกโท, สลโล จ กุรณฺฑโก;
อาธารโก ปาปวารี, อฎฺฐตาลีส คาถกาติฯ

๒๒. หตฺถิวโคฺค

๑. หตฺถิทายกเตฺถรอปทานํ

๑. “สิทฺธตฺถสฺส ภควโต, ทฺวิปทินฺทสฺส ตาทิโน;
นาคเสฏฺโฐ มยา ทินฺโน, อีสาทนฺโต อุรูฬฺหวาฯ

๒. “อุตฺตมตฺถํ อนุโภมิ, สนฺติปทมนุตฺตรํ;
นาคทานํ [อคฺคทานํ (สี. ก.)] มยา ทินฺนํ, สพฺพโลกหิเตสิโนฯ

๓. “จตุนฺนวุติโต กปฺเป, ยํ นาค [ทาน (สี. ก.)] มททิํ ตทา;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, นาคทานสฺสิทํ ผลํฯ

๔. “อฏฺฐสตฺตติกปฺปมฺหิ, โสฬสาสิํสุ ขตฺติยา;
สมนฺตปาสาทิกา นาม, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๕. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา หตฺถิทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

หตฺถิทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ปฐมํฯ

๒. ปานธิทายกเตฺถรอปทานํ

๖. “อารญฺญิกสฺส อิสิโน, จิรรตฺตตปสฺสิโน [ฌายิโน, เมตฺตจิตฺตตปสฺสิโน (สฺยา.)];
พุทฺธสฺส [ธมฺมสฺส (สฺยา. ก.)] ภาวิตตฺตสฺส, อทาสิํ ปานธิํ อหํฯ

๗. “เตน กเมฺมน ทฺวิปทินฺท, โลกเชฏฺฐ นราสภ;
ทิพฺพยานํ [สพฺพํ ยานํ (สี.)] อนุโภมิ, ปุพฺพกมฺมสฺสิทํ ผลํฯ

๘. “จตุนฺนวุเต อิโต กปฺเป, ยํ กมฺมมกริํ ตทา;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, ปานธิสฺส อิทํ ผลํฯ

๙. “สตฺตสตฺตติโต กปฺเป, อฏฺฐ อาสิํสุ ขตฺติยา;
สุยานา นาม นาเมน, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๑๐. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ปานธิทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ปานธิทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ทุติยํฯ

๓. สจฺจสญฺญกเตฺถรอปทานํ

๑๑. “เวสฺสภู ตมฺหิ สมเย, ภิกฺขุสงฺฆปุรกฺขโต;
เทเสติ อริยสจฺจานิ, นิพฺพาเปโนฺต มหาชนํฯ

๑๒. “ปรมการุญฺญปตฺตมฺหิ, สมิตึ อคมาสหํ;
โสหํ นิสินฺนโก สนฺต, ธมฺมมโสฺสสิ สตฺถุโนฯ

๑๓. “ตสฺสาหํ ธมฺมํ สุตฺวาน, เทวโลกํ อคจฺฉหํ;
ตึสกปฺปานิ เทเวสุ, อวสึ ตตฺถหํ ปุเรฯ

๑๔. “เอกตฺตึเส อิโต กปฺเป, ยํ สญฺญมลภึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, สจฺจสญฺญายิทํ ผลํฯ

๑๕. “ฉพฺพีสมฺหิ อิโต กปฺเป, เอโก อาสึ ชนาธิโป;
เอกผุสิตนาเมน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๑๖. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สจฺจสญฺญโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สจฺจสญฺญกเตฺถรสฺสาปทานํ ตติยํฯ

๔. เอกสญฺญกเตฺถรอปทานํ

๑๗. “ทุมเคฺค ปํสุกูลิกํ [ปํสุกูลกํ (?)], ลคฺคํ ทิสฺวาน สตฺถุโน;
อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวาน, ปํสุกูลํ อวนฺทหํฯ

๑๘. “เอกตฺตึเส อิโต กปฺเป, ยํ สญฺญมลภึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๑๙. “ปญฺจวีเส อิโต กปฺเป, เอโก อาสึ ชนาธิโป;
อมิตาโภติ นาเมน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๒๐. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา เอกสญฺญโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

เอกสญฺญกเตฺถรสฺสาปทานํ จตุตฺถํฯ

๕. รํสิสญฺญกเตฺถรอปทานํ

๒๑. “อุเทนฺตํ สตรํสึว, ปีตรํสึว [สิตรํสึ ว (สี. สฺยา.)] ภาณุมํ;
พฺยคฺฆูสภํว ปวรํ, สุชาตํ ปพฺพตนฺตเรฯ

๒๒. “พุทฺธสฺส อานุภาโว โส, ชลเต ปพฺพตนฺตเร;
รํเส [รํสฺยา (?)] จิตฺตํ ปสาเทตฺวา, กปฺปํ สคฺคมฺหิ โมทหํฯ

๒๓. “อวเสเสสุ กปฺเปสุ, กุสลํ จริตํ มยา;
เตน จิตฺตปฺปสาเทน, พุทฺธานุสฺสติยาปิ จฯ

๒๔. “ตึสกปฺปสหเสฺสโต, ยํ สญฺญมลภึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธสญฺญายิทํ ผลํฯ

๒๕. “สตฺตปญฺญาสกปฺปมฺหิ, เอโก อาสึ ชนาธิโป;
สุชาโต นาม นาเมน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโล॥

๒๖. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”॥
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา รํสิสญฺญโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติ॥

รํสิสญฺญกเตฺถรสฺสาปทานํ ปญฺจมํ॥

๖. สนฺธิตเตฺถรอปทานํ

๒๗. “อสฺสเตฺถ หริโตภาเส, สํวิรูฬฺหมฺหิ ปาทเป;
เอกํ พุทฺธคตํ สญฺญํ, อลภึหํ [อลภิสฺสํ (สี.)] ปติสฺสโต॥

๒๘. “เอกตฺตึเส อิโต กเปฺป, ยํ สญฺญมลภึ ตทา;
ตสฺสา สญฺญาย วาหสา, ปโตฺต เม อาสวกฺขโย॥

๒๙. “อิโต เตรสกปฺปมฺหิ, ธนิโฏฺฐ นาม ขตฺติโย;
สตฺตรตนสมฺปโนฺน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโล॥

๓๐. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”॥
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สนฺธิโต [สณฺฐิโต (สี.)] เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติ॥

สนฺธิตเตฺถรสฺสาปทานํ ฉฏฺฐํ॥

๗. ตาลวณฺฏทายกเตฺถรอปทานํ

๓๑. “ตาลวณฺฏํ มยา ทินฺนํ, ติสฺสสฺสาทิจฺจพนฺธุโน;
คิมฺหนิพฺพาปนตฺถาย, ปริฬาโหปสนฺติยา॥

๓๒. “สนฺนิพฺพาเปมิ ราคคฺคึ, โทสคฺคิญฺจ ตทุตฺตรึ;
นิพฺพาเปมิ จ โมหคฺคึ, ตาลวณฺฏสฺสิทํ ผลํ॥

๓๓. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ, ภวา สเพฺพ สมูหตา;
ธาเรมิ อนฺติมํ เทหํ, สมฺมาสมฺพุทฺธสาสเน॥

๓๔. “เทฺวนวุเต อิโต กเปฺป, ยํ กมฺมมกรึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ตาลวณฺฏสฺสิทํ ผลํ॥

๓๕. “เตสฏฺฐิมฺหิ อิโต กเปฺป, มหานามสนามโก;
สตฺตรตนสมฺปโนฺน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโล॥

๓๖. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”॥
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ตาลวณฺฏทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติ॥

ตาลวณฺฏทายกเตฺถรสฺสาปทานํ สตฺตมํ॥

๘. อกฺกนฺตสญฺญกเตฺถรอปทานํ

๓๗. “กุสาฏกํ คเหตฺวาน, อุปชฺฌายสฺสหํ ปุเร;
มนฺตญฺจ อนุสิกฺขามิ, คนฺถาโทสสฺส [กณฺฑเภทสฺส (สี.), คณฺฑเภทสฺส (สฺยา.)] ปตฺติยาฯ

๓๘. “อทฺทสํ วิรชํ พุทฺธํ, อาหุตีนํ ปฏิคฺคหํ;
อุสภํ ปวรํ อคฺคํ, ติสฺสํ พุทฺธํ คณุตฺตมํ [คชุตฺตมํ (สฺยา.)]ฯ

๓๙. “กุสาฏกํ ปตฺถริตํ, อกฺกมนฺตํ นรุตฺตมํ;
สมฺคตํ มหาวีรํ, โลกเชฏฺฐํ นราสภํฯ

๔๐. “ทิสฺวา ตํ โลกปโชฺชตํ, วิมลํ จนฺทสนฺนิภํ;
อวนฺทึ สตฺถุโน ปาเท, วิปฺปสนฺเนน เจตสาฯ

๔๑. “จตุนฺนวุติโต กปฺเป, ยํ อทาสึ กุสาฏกํ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, กุสาฏกสฺสิทํ ผลํฯ

๔๒. “สตฺตตึเส อิโต กปฺเป, เอโก อาสึ ชนาธิโป;
สุนนฺท นาม นาเมน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๔๓. “ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส...เป.... กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อกฺกนฺตสญฺญโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติ;

อกฺกนฺตสญฺญกเตฺถรสฺสาปทานํ อฏฺฐมํฯ

๙. สปฺปิทายกเตฺถรอปทานํ

๔๔. “นิสิโนฺน ปาสาทวเร, นารีคณปุรกฺขโต;
พฺยาธิตํ สมณํ ทิสฺวา, อภินาเมสหํ ฆรํฯ

๔๕. “อุปวิฏฺฐํ มหาวีรํ, เทวเทวํ นราสภํ;
สปฺปิเตลํ มยา ทินฺนํ, สิทฺธตฺถสฺส มเหสิโนฯ

๔๖. “ปสฺสทฺธทรถํ ทิสฺวา, วิปฺปสนฺนมุขินฺทฺริยํ;
วนฺทิตฺวา สตฺถุโน ปาเท, อนุสํสาวยึ ปุเรฯ

๔๗. “ทิสฺวา มํ สุปฺปสนฺนตฺตํ [สุปฺปสนฺนนฺตํ (สฺยา. ก.) สุปฺปสนฺนจิตฺตนฺติ อโตฺถ], อิทฺธิยา ปารมิงฺคโต;
นภํ อพฺภุคฺคมี ธีโร, หํสราชาว อมฺพเรฯ

๔๘. “จตุนฺนวุติโต กปฺเป, ยํ ทานมททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, สปฺปิเตลสฺสิทํ ผลํฯ

๔๙. “อิโต สตฺตรเส กปฺเป, ชุติเทว [ทุติเทว (สฺยา.), ตุติเทว (ก.)] สนามโก;
สตฺตรตนสมฺปโนฺน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๕๐. “ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส...เป.... กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สปฺปิทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สปฺปิทายกเตฺถรสฺสาปทานํ นวมํฯ

๑๐. ปาปนิวาริยเตฺถรอปทานํ

๕๑. “ปิยทสฺสิสฺส ภควโต, จงฺกมํ โสธิตํ มยา;
นฬเกหิ ปฏิจฺฉนฺนํ, วาตาตปนิวารณํฯ

๕๒. “ปาปํ วิวชฺชนตฺถาย, กุสลสฺสุปสมฺปทา;
กิเลสานํ ปหานาย, ปทหึ สตฺถุ สาสเนฯ

๕๓. “อิโต เอกาทเส กปฺเป, อคฺคิเทโวติ วิสฺสุโต;
สตฺตรตนสมฺปนฺโน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๕๔. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ปาปนิวาริโย [วาตาตปนิวาริโย (?)] เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ปาปนิวาริยเตฺถรสฺสาปทานํ ทสมํฯ

หตฺถิวคฺโค พาวีสติโมฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

หตฺถิ ปานธิ สจฺจญฺจ, เอกสญฺญี จ รํสิโก;
สนฺธิโต ตาลวณฺฎญฺจ, ตถา อกฺกนฺตสญฺญโก;
สปฺปิ ปาปนิวารี จ, จตุปฺปญฺญาส คาถกาติฯ

๒๓. อาลมฺพณทายกวโคฺค

๑. อาลมฺพณทายกเตฺถรอปทานํ

๑. ‘‘อตฺถทสฺสิสฺส ภควโต, โลกเชฏฺฐสฺส ตาทิโน;
อาลมฺพณํ มยา ทินฺนํ, ทฺวิปทินฺทสฺส ตาทิโนฯ

๒. ‘‘ธรณึ ปฏิปชฺชามิ, วิปุลํ สาครปฺปรํ;
ปาเณสุ จ อิสฺสริยํ, วเตฺตมิ วสุธาย จฯ

๓. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ, ภวา สเพฺพ สมูหตา;
ติโสฺส วิชฺชา อนุปฺปตฺตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ

๔. ‘‘อิโต เทฺวสฏฺฐิกปฺปมฺหิ, ตโย อาสึสุ ขตฺติยา;
เอกาปสฺสิตนามา เต, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๕. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฎฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อาลมฺพณทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อาลมฺพณทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ปฐมํฯ

๒. อชินทายกเตฺถรอปทานํ

๖. ‘‘เอกตฺตึเส อิโต กเปฺป, คณสตฺถารโก อหํ;
อทฺทสํ วิรชํ พุทฺธํ, อาหุตีนํ ปฏิคฺคหํฯ

๗. ‘‘จมฺมขณฺฑํ มยา ทินฺนํ, สิขิโน โลกพนฺธุโน;
เตน กเมฺมน ทฺวิปทินฺท, โลกเชฏฺฐ นราสภฯ

๘. ‘‘สมฺปตฺตึ อนุโภตฺวาน, กิเลเส ฌาปยึ อหํ;
ธาเรมิ อนฺติมํ เทหํ, สมฺมาสมฺพุทฺธสาสเนฯ

๙. ‘‘เอกตฺตึเส อิโต กเปฺป, อชินํ ยํ อทาสหํ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, อชินสฺส อิทํ ผลํฯ

๑๐. ‘‘อิโต ปญฺจมเก กเปฺป, ราชา อาสึ สุทายโก;
สตฺตรตนสมฺปโนฺน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๑๑. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อชินทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อชินทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ทุติยํฯ

๓. เทฺวรตนิยเตฺถรอปทานํ

๑๒. “มิคลุทฺท ปุเร อาสึ, อรญฺญ กานเน อหํ;
อทฺทสํ วิรชํ พุทฺธํ, อาหุตีนํ ปฏิคฺคหํฯ

๑๓. “มํสเปสิ มยา ทินฺนา, วิปสฺสิสฺส มเหสิโน;
สเทวกสฺมึ โลกสฺมึ, อิสฺสรํ การยามหํฯ

๑๔. “อิมินา มํสทาเนน, รตนํ นิพฺพตฺตเต มม;
ทุเวเม รตนา โลเก, ทิฏฺฐธมฺมสฺส ปตฺติยาฯ

๑๕. “เตหํ สพฺพ อนุโภมิ, มํสทานสฺส สตฺติยา;
คตฺตญฺจ มุทุกํ มยฺหํ, ปญฺญา นิปุณเวทนีฯ

๑๖. “เอกนวุติโต กปฺป, ยํ มํสมททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, มํสทานสฺสิทํ ผลํฯ

๑๗. “อิโต จตุตฺถเก กปฺป, เอโก อาสึ ชนาธิโป;
มหาโรหิตนาโม โส, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๑๘. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา เทฺวรตนิโย [ทฺวิรตนิโย (สี.)] เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

เทฺวรตนิยเตฺถรสฺสาปทานํ ตติยํฯ

ทสมํ ภาณวารํฯ

๔. อารกฺขทายกเตฺถรอปทานํ

๑๙. “สิทฺธตฺถสฺส ภควโต, เวทิ การาปิตา [เวทิกา การิตา (สฺยา.)] มยา;
อารโกฺข จ มยา ทิโนฺน, สุคตสฺส มเหสิโนฯ

๒๐. “เตน กมฺมวิเสเสน, น ปสฺสึ ภยเภรวํ;
กุหิญฺจิ อุปฺปนฺนสฺส, ตาโส มยฺหํ น วิชฺชติฯ

๒๑. “จตุนฺนวุติโต กปฺป, ยํ เวทึ การยึ ปุเร;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, เวทิกาย อิทํ ผลํฯ

๒๒. “อิโต ฉฏฺฐมฺหิ กปฺปมฺหิ, อปเสฺสนสนามโก;
สตฺตรตนสมฺปโนฺน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๒๓. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อารกฺขทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อารกฺขทายกเตฺถรสฺสาปทานํ จตุตฺถํฯ

๕. อพฺยาธิกเตฺถรอปทานํ

๒๔. “วิปสฺสิสฺส ภควโต, อคฺคิสาลํ อทาสหํ;

พฺยาธิกานญฺจ อาวาสํ, อุโณฺหทกปฏิคฺคหํฯ

๒๕. ‘‘เตน กเมฺมนยํ มยฺหํ, อตฺตภาโว สุนิมฺมิโต;
พฺยาธาหํ นาภิชานามิ, ปุญฺญกมฺมสฺสิทํ ผลํฯ

๒๖. ‘‘เอกนวุติโต กเปฺป, ยํ สาลมททิํ ตทา;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, อคฺคิสาลายิทํ ผลํฯ

๒๗.‘‘อิโต จ สตฺตเม กเปฺป, เอโกสิํ อปราชิโต [เอโก อาสิํ นราธิโป (สฺยา.)];
สตฺตรตนสมฺปโนฺน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๒๘. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อพฺยาธิโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อพฺยาธิกเตฺถรสฺสาปทานํ ปญฺจมํฯ

๖. อโงฺกลปุปฺผิยเตฺถรอปทานํ

๒๙. ‘‘นารโท [วรโท (ก.)] อิติ เม นามํ, กสฺสโป อิติ มํ วิทู;
อทฺทสํ สมณานคฺคํ, วิปสฺสิํ เทวสกฺกตํฯ

๓๐. ‘‘อนุพฺยญฺชนธรํ พุทฺธํ, อาหุตีนํ ปฏิคฺคหํ;
อโงฺกลปุปฺผํ [วกุลปุปฺผํ (สฺยา.), พโกลปุปฺผํ (ก.)] ปคฺคยฺห, พุทฺธสฺส อภิโรปยิํฯ

๓๑. ‘‘เอกนวุติโต กเปฺป, ยํ ปุปฺผมภิปูชยิํ;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๓๒. ‘‘จตุสตฺตติโต กเปฺป, โรมโส นาม ขตฺติโย;
อามุกฺกมาลาภรโณ, สโยคฺคพลวาหโนฯ

๓๓. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อโงฺกลปุปฺผิโย [วกุลปุปฺผิโย (สฺยา.), พโกลปุปฺผิโย (ก.)] เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อโงฺกลปุปฺผิยเตฺถรสฺสาปทานํ ฉฏฺฐํฯ

๗. โสวณฺณวฏํสกิยเตฺถรอปทานํ

๓๔. ‘‘อุยฺยานภูมิํ นิยฺยนฺต, อทฺทสํ โลกนายกํ;
วฏํสกํ คเหตฺวาน, โสวณฺณํ สาธุนิมฺมิตํฯ

๓๕. ‘‘สีฆํ ตโต สมารุยฺห, หตฺถิกฺขนฺธคโต อหํ;
พุทฺธสฺส อภิโรเปสิํ, สิขิโน โลกพนฺธุโนฯ

๓๖. ‘‘เอกตฺติํเส อิโต กเปฺป, ยํ ปุปฺผมภิโรปยิํ;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, ปุปฺผปูชายิทํ ผลํฯ

๓๗. “สตฺตวีเส อิโต กปฺเป, เอโก อาสึ ชนาธิโป;
มหาปตาปนาเมน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๓๘. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา โสวณฺณวฏํสกิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

โสวณฺณวฏํสกิยเตฺถรสฺสาปทานํ สตฺตมํฯ

๘. มิญฺชวฏํสกิยเตฺถรอปทานํ

๓๙. “นิพฺพุเต โลกนาถมฺหิ, สิขิมฺหิ วทตํ วเร;
วฏํสเกหิ อากิณฺณํ, โพธิปูชํ อกาสหํฯ

๔๐. “เอกตฺตึเส อิโต กปฺเป, ยํ ปูชมกรึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, โพธิปูชายิทํ ผลํฯ

๔๑. “อิโต ฉพฺพีสติกปฺเป, อหุํ เมฆพฺภนามโก;
สตฺตรตนสมฺปนฺโน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๔๒. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา มิญฺชวฏํสกิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

มิญฺชวฏํสกิยเตฺถรสฺสาปทานํ อฏฺฐมํฯ

๙. สุกตาเวฬิยเตฺถรอปทานํ

๔๓. “อสิโต นาม นาเมน, มาลากาโร อหํ [อหุํ (?)] ตทา;
อาเวฬํ ปคฺคเหตฺวาน, รโญฺญ ทาตุํ วชามหํฯ

๔๔. “อสมฺปโตฺตมฺหิ [อสมฺปตฺตมฺหิ (สี.), อสมฺปโตฺตว (?)] ราชานํ, อทฺทสํ สิขินายกํ;
หโฏฺฐ หเฏฺฐน จิเตฺตน, พุทฺธสฺส อภิโรปยึฯ

๔๕. “เอกตฺตึเส อิโต กปฺเป, ยํ ปุปฺผมภิปูชยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๔๖. “ปญฺจวีเส อิโต กปฺเป, ราชาโหสึ มหพฺพโล;
เวภาโร นาม นาเมน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๔๗. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สุกตาเวฬิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สุกตาเวฬิยเตฺถรสฺสาปทานํ นวมํฯ

๑๐. เอกวนฺทนิยเตฺถรอปทานํ

๔๘. “อุสภํ ปวรํ วีรํ, เวสฺสภุํ วิชิตาวินํ;
ปสนฺนจิโตฺต สุมโน, พุทฺธเสฏฺฐมวนฺทหํฯ

๔๙. ‘‘เอกตฺตึเส อิโต กปฺเป, ยํ กมฺมมกรึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, วนฺทนาย อิทํ ผลํฯ

๕๐. ‘‘จตุวีสติกปฺปมฺหิ, วิกตานนฺทนามโก;
สตฺตรตนสมฺปนฺโน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๕๑. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา เอกวนฺทนิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

เอกวนฺทนิยเตฺถรสฺสาปทานํ ทสมํฯ

อาลมฺพณทายกวโคฺค เตวีสติโมฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

อาลมฺพณญฺจ อชินํ, มํสทารกฺขทายโก;
อพฺยาธิ อโงฺกลํ [วกุลํ (สฺยา.), พกุฬํ (ก.)] โสณฺณํ, มิญฺชอาเวฬวนฺทนํ;
ปญฺจปญฺญาส คาถาโย, คณิตา อตฺถทสฺสิภิฯ

๒๔. อุทกาสนวโคฺค

๑. อุทกาสนทายกเตฺถรอปทานํ

๑. “อารามทฺวารา นิกฺขมฺม, ผลกํ สนฺถรึ อหํ;
อุทกญฺจ อุปฏฺฐาสึ, อุตฺตมตฺถสฺส ปตฺติยาฯ

๒. “เอกตฺตึเส อิโต กปฺเป, ยํ กมฺมมกรึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, อาสเน โจทเก ผลํฯ

๓. “อิโต ปนฺนรเส กปฺเป, อภิสามสมวฺหโย;
สตฺตรตนสมฺปนฺโน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๔. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อุทกาสนทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อุทกาสนทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ปฐมํฯ

๒. ภาชนปาลกเตฺถรอปทานํ

๕. “นคเร พนฺธุมติยา, กุมฺภการโร อหํ ตทา;
ภาชนํ อนุปาเลสึ, ภิกฺขุสงฺฆสฺส ตาวเทฯ

๖. “เอกนวุติโต กปฺเป, ภาชนํ อนุปาลยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ภาชนสฺส อิทํ ผลํฯ

๗. “เตปญฺญาเส อิโต กปฺเป, อนนฺตชาลินามโก;
สตฺตรตนสมฺปนฺโน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๘. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ภาชนปาลโก [ภาชนทายโก (สี. สฺยา.)] เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ภาชนปาลกเตฺถรสฺสาปทานํ ทุติยํฯ

๓. สาลปุปฺผิยเตฺถรอปทานํ

๙. “อรุณวติยา นคเร, อโหสึ ปูปิโก ตทา;
มม ทฺวาเรน คจฺฉนฺตํ, สิขินํ อทฺทสํ ชินํฯ

๑๐. “พุทฺธสฺส ปตฺตํ ปคฺคยฺห, สาลปุปฺผํ อทาสหํ;
สมฺมคฺคตสฺส พุทฺธสฺส, วิปฺปสนฺเนน เจตสาฯ

๑๑.

“เอกตฺตึเส อิโต กเปฺป, ยํ ปุปฺผมภิทาสหํ [ยํ ขชฺชกมทาสหํ (สี.), ยํ ขชฺชมภิทาสหํ (ก.) สาลปุปฺผนามกํ ขชฺชกํ วา ภเวยฺย];
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, สาลปุปฺผสฺสิทํ ผลํฯ

๑๒. “อิโต จุทฺทสกปฺปมฺหิ, อโหสึ อมิตญฺชโล;
สตฺตรตนสมฺปนฺโน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๑๓. “ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สาลปุปฺผิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สาลปุปฺผิยเตฺถรสฺสาปทานํ ตติยํฯ

๔. กิลญฺชทายกเตฺถรอปทานํ

๑๔. “ติวรายํ ปุเร รมฺเม, นฬกาโร อหํ ตทา;
สิทฺธเตฺถ โลกปโชฺชเต, ปสนฺนา ชนตา ตหึฯ

๑๕. “ปูชตฺถํ โลกนาถสฺส, กิลญฺชํ ปริเยสติ;
พุทฺธปูชํ กโรนฺตานํ, กิลญฺชํ อททึ อหํฯ

๑๖. “จตุนฺนวุติโต กเปฺป, ยํ กมฺมมกรึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, กิลญฺชสฺส อิทํ ผลํฯ

๑๗. “สตฺตสตฺตติกปฺปมฺหิ, ราชา อาสึ ชลทฺธโร [ชุตินฺธโร (สี.)];
สตฺตรตนสมฺปนฺโน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๑๘. “ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา กิลญฺชทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

กิลญฺชทายกเตฺถรสฺสาปทานํ จตุตฺถํฯ

๕. เวทิการกเตฺถรอปทานํ

๑๙. “วิปสฺสิโน ภควโต, โพธิยา ปาทปุตฺตเม;
ปสนฺนจิเตฺต สุมโน, กาเรสึ เวทิกํ อหํฯ

๒๐. “เอกนวุติโต กเปฺป, กาเรสึ เวทิกํ อหํ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, เวทิกาย อิทํ ผลํฯ

๒๑. “อิโต เอกาทเส กเปฺป, อโหสึ สูริยสฺสโม;
สตฺตรตฺตนสมฺปนฺโน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๒๒. “ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา เวทิการโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

เวทิการกเตฺถรสฺสาปทานํ ปญฺจมํฯ

๖. วณฺณการเตฺถรอปทานํ

๒๓. “นคเร อรุณวติยา, วณฺณกาโร อหํ ตทา;
เจติเย ทุสฺสภณฺฑานิ, นานาวณฺณํ รเชสหํ [รชึ อหํ (ก.), รเชมหํ (สฺยา.)]ฯ

๒๔. “เอกตฺตึเส อิโต กปฺเป, ยํ วณฺณํ รชยึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, วณฺณทานสฺสิทํ ผลํฯ

๒๕. “อิโต เตวีสติกปฺเป, วณฺณสม [จนฺทุปม (สี.), จนฺทสม (สฺยา.)] สนามโก;
สตฺตรตนสมฺปนฺโน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๒๖. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส...เป.... กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา วณฺณกาโร เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

วณฺณการเตฺถรสฺสาปทานํ ฉฏฺฐํฯ

๗. ปิยาลปุปฺผิยเตฺถรอปทานํ

๒๗. “มิคลุทฺโท ปุเร อาสึ, อรเญฺญ กานเน อหํ;
ปิยาลํ ปุปฺผิตํ ทิสฺวา, คตมเคฺค ขิปึ อหํฯ

๒๘. “เอกนวฺุติโต กปฺป, ยํ ปุปฺผมภิปูชยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๒๙. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส...เป.... กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ปิยาลปุปฺผิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ปิยาลปุปฺผิยเตฺถรสฺสาปทานํ สตฺตมํฯ

๘. อมฺพยาคทายกเตฺถรอปทานํ

๓๐. “สเก สิเปฺป อปตฺถโทฺธ, อคมํ กานนํ อหํ;
สมฺพุทฺธํ ยนฺตํ ทิสฺวาน, อมฺพยาคํ อทาสหํฯ

๓๑. “เอกนวฺุติโต กปฺป, ยํ ทานมททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, อมฺพยาคสฺสิทํ ผลํฯ

๓๒. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส...เป.... กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อมฺพยาคทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อมฺพยาคทายกเตฺถรสฺสาปทานํ อฏฺฐมํฯ

๙. ชคติการกเตฺถรอปทานํ

๓๓. “นิพฺพุเต โลกนาถมฺหิ, อตฺถทสฺสิ นรุตฺตเม;
ชคตี การิตา มยฺหํ, พุทฺธสฺส ถูปมุตฺตเมฯ

๓๔. ‘‘อฏฺฐารเส กปฺปสเต, ยํ กมฺมมกรึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ชคติยา อิทํ ผลํฯ

๓๕. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ชคติการโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ชคติการกเตฺถรสฺสาปทานํ นวมํฯ

๑๐. วาสิทายกเตฺถรอปทานํ

๓๖. ‘‘กมฺมาโรหํ ปุเร อาสึ, ติวรายํ ปุรุตฺตเม;
เอกา วาสิ มยา ทินฺนา, สยมฺภุํ อปราชิตํ [สยมฺภุมฺหิปราชิเต (?)]ฯ

๓๗. ‘‘จตุนฺนวุติโต กเปฺป, ยํ วาสิมททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, วาสิทานสฺสิทํ ผลํฯ

๓๘. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา วาสิทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

วาสิทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ทสมํฯ

อุทกาสนวโคฺค จตุวีสติโมฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

อุทกาสนภาชนํ, สาลปุปฺผี กิลญฺชโก;
เวทิกา วณฺณกาโร จ, ปิยาลอมฺพยาคโท;
ชคตี วาสิทาตา จ, คาถา ตึส จ อฏฺฐ จฯ

๒๕. ตุวรทายกวโคฺค

๑. ตุวรทายกเตฺถรอปทานํ

๑. “มิคลุโทฺท ปุเร อาสึ, อรเญฺญ กานเน อหํ;
ภริตฺวา ตุวรมาทาย [ภริตฺวา ตุรวมาทาย (ก.), ภชฺชิตํ ตุวรมาทาย (?) เอตฺถ ตุวรนฺติ มุคฺคกลายสทิสํ ตุวรฏฺฐินฺติ ตทฏฺฐกถา; ตุวโร ธญฺญเภเทติ สกฺกตาภิธาเน], สงฺฆสฺส อทหึ อหํฯ

๒. “เอกนวุติโต กปฺเป, ยํ ทานมททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ตุวรสฺส อิทํ ผลํฯ

๓. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ตุวรทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ตุวรทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ปฐมํฯ

๒. นาคเกสริยเตฺถรอปทานํ

๔. “ธนุํ อเทฺวชฺฌํ กตฺวาน, วนมโชฺฌคหึ อหํ;
เกสรํ โอคตํ [โอสรํ (สฺยา.), โอสฏํ (สี.)] ทิสฺวา, ปตปตฺตํ สมุฏฺฐิตํฯ

๕. “อุโภ หเตฺถหิ ปคฺคยฺห, สิเร กตฺวาน อญฺชลึ;
พุทฺธสฺส อภิโรเปสึ, ติสฺสสฺส โลกพนฺธุโนฯ

๖. “เทฺวนวุเต อิโต กปฺเป, ยํ ปุปฺผมภิปูชยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๗. “เตสตฺตติมฺหิ กปฺปมฺหิ [สตฺตสตฺตติเม กปฺเป (สฺยา.)], สตฺต เกสรนามกา;
สตฺตรตนสมฺปนฺนา, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๘. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา นาคเกสริโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

นาคเกสริยเตฺถรสฺสาปทานํ ทุติยํฯ

๓. นฬินเกสริยเตฺถรอปทานํ

๙. “ชาตสฺสรสฺส เวมเชฺฌ, วสามิ ชลกุกฺกุโฏ;
อทฺทสาหํ [อถทฺทสํ (สี. สฺยา.)] เทวเทวํ, คจฺฉนฺตํ อนิลญฺชเสฯ

๑๐. “ตุเณฺฑน เกสรึ [เกสรํ (สฺยา.)] คยฺห, วิปฺปสเนฺนน เจตสา;
พุทฺธสฺส อภิโรเปสึ, ติสฺสสฺส โลกพนฺธุโนฯ

๑๑. “เทฺวนวุเต อิโต กเปฺป, ยํ ปุปฺผมภิปูชยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๑๒. “เตสตฺตติมฺหิ กปฺปมฺหิ, สตฺต เกสรนามกา [สตปตฺตสนามโก (สี. สฺยา.)];
สตฺตรตนสมฺปนฺนา, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๑๓. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส...เป.... กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา นฬินเกสริโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

นฬินเกสริยเตฺถรสฺสาปทานํ ตติยํฯ

๔. วิรวปุปฺผิยเตฺถรอปทานํ

๑๔. “ขีณาสวสหเสฺสหิ, นิยฺยาติ โลกนายโก;
วิรวปุปฺผมาทาย [วิรวิปุปฺผํ ปคฺคยฺห (สี.)], พุทฺธสฺส อภิโรปยึฯ

๑๕. “เอกนวุติโต กเปฺป, ยํ ปุปฺผมภิปูชยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๑๖. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส...เป.... กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา วิรวปุปฺผิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

วิรวปุปฺผิยเตฺถรสฺสาปทานํ จตุตฺถํฯ

๕. กุฏิธูปกเตฺถรอปทานํ

๑๗. “สิทฺธตฺถสฺส ภควโต, อโหสึ กุฏิโคปโก;
กาเลน กาลํ ธูเปสึ, ปสโนฺน เสหิ ปาณิภิฯ

๑๘. “จตุนฺนวุติโต กเปฺป, ยํ กมฺมมกรึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ธูปทานสฺสิทํ [พุทฺธปูชายิทํ (สี.)] ผลํฯ

๑๙. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส...เป.... กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา กุฏิธูปโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

กุฏิธูปกเตฺถรสฺสาปทานํ ปญฺจมํฯ

๖. ปตฺตทายกเตฺถรอปทานํ

๒๐. “ปรเมน ทมเถน, สิทฺธตฺถสฺส มเหสิโน;
ปตฺตทานํ มยา ทินฺนํ, อุชุภูตสฺส ตาทิโนฯ

๒๑. “จตุนฺนวุติโต กเปฺป, ยํ ทานมททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ปตฺตทานสฺสิทํ ผลํฯ

๒๒. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส...เป.... กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ปตฺตทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ปตฺตทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ฉฏฺฐํฯ

๗. ธาตุปูชกเตฺถรอปทานํ

๒๓. “นิพฺพุเต โลกนาถมฺหิ, สิทฺธตฺถมฺหิ นรุตฺตเม;
เอกา ธาตุ มยา ลทฺธา, ทฺวิปทินฺทสฺส ตาทิโนฯ

๒๔. “ตาหํ ธาตุํ คเหตฺวาน, พุทฺธสฺสาทิจฺจพนฺธุโน;
ปญฺจวสฺส ปริจรึ, ติฏฺฐนฺตํว นรุตฺตมํฯ

๒๕. “จตุนฺนวุติโต กปฺเป, ยํ ธาตุํ ปูชยึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ธาตุปฏฺฐหเน ผลํฯ

๒๖. “ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ธาตุปูชโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ธาตุปูชกเตฺถรสฺสาปทานํ สตฺตมํฯ

๘. สตฺตลิปุปฺผปูชกเตฺถรอปทานํ

๒๗.“สตฺต สตฺตลิปุปฺผานิ, สีเส กตฺวานหํ ตทา;
พุทฺธสฺส อภิโรเปสึ, เวสฺสภุมฺหิ นรุตฺตเม [วิภตฺติวิปลฺลาโส จินฺตตโพฺพ]ฯ

๒๘. “เอกตฺตึเส อิโต กปฺเป, ยํ ปุปฺผมภิปูชยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๒๙. “ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สตฺตลิปุปฺผปูชโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สตฺตลิปุปฺผปูชกเตฺถรสฺสาปทานํ อฏฺฐมํฯ

๙. พิมฺพิชาลิยเตฺถรอปทานํ

๓๐. “ปทุมุตฺตโร นาม ชิโน, สยมฺภู อคฺคปุคฺคโล;
จตุสจฺจํ ปกาเสติ, ทีเปติ อมตํ ปทํฯ

๓๑. “พิมฺพิชาลกปุปฺผานิ [พิมฺพชาลกปุปฺผานิ (ก.)], ปุถุ กตฺวานหํ ตทา;
พุทฺธสฺส อภิโรเปสึ, ทฺวิปทินฺทสฺส ตาทิโนฯ

๓๒. “อฏฺฐสฏฺฐิมฺหิโต กปฺเป, จตฺโร กิญฺชเกสรา;
สตฺตรตนสมฺปนฺนา, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๓๓. “ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา พิมฺพิชาลิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

พิมฺพิชาลิยเตฺถรสฺสาปทานํ นวมํฯ

๑๐. อุทฺทาลกทายกเตฺถรอปทานํ

๓๔. ‘‘กกุโธ นาม นาเมน, สยมฺภู อปราชิโต;
ปวนา นิกฺขมิตฺวาน, อนุปฺปตฺโต มหานทึฯ

๓๕. ‘‘อุทฺทาลกํ คเหตฺวาน, สยมฺภุสฺส อทาสหํ;
สํยตสฺสุชุภูตสฺส, ปสนฺนมานโส อหํฯ

๓๖. ‘‘เอกตฺตึเส อิโต กปฺเป, ยํ ปุปฺผมภิปูชยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ปุปฺผทานสฺสิทํ ผลํฯ

๓๗. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อุทฺทาลกทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อุทฺทาลกทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ทสมํฯ

ตุวรทายกวโคฺค ปญฺจวีสติโมฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

ตุวรนาคนฬินา, วิรวี กุฏิธูปโก;
ปโตฺต ธาตุสตฺตลิโย, พิมฺพิ อุทฺทาลเกน จ;
สตฺตติํสติ คาถาโย, คณิตาโย วิภาวิภิฯ

๒๖. โถมกวโคฺค

๑. โถมกเตฺถรอปทานํ

๑. “เทวโลเก ฐิโต สโนฺต, วิปสฺสิสฺส มเหสิโน;
ธมฺมํ สุณิตฺวา มุทิโต, อิมํ วาจํ อภาสหํฯ

๒. ““นโม เต ปุริสาชญฺญ, นโม เต ปุริสุตฺตม;
พหุชฺชนํ [พหุํ ชนํ (สี.)] ตารยสิ, เทเสโนฺต อมตํ ปทํ’ฯ

๓. “เอกนวุติโต กเปฺป, ยํ วาจมภณึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, โถมนาย อิทํ ผลํฯ

๔. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา โถมโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

โถมกเตฺถรสฺสาปทานํ ปฐมํฯ

๒. เอกาสนทายกเตฺถรอปทานํ

๕. “วิชหิตฺวา เทววณฺณํ, สภริโย อิธาคมึ;
อธิการํ กตฺตุกาโม, พุทฺธเสฏฺฐสฺส สาสเนฯ

๖. “เทวโล นาม นาเมน, ปทุมุตฺตรสาวโก;
ตสฺส ภิกฺขา มยา ทินฺนา, วิปฺปสเนฺนน เจตสาฯ

๗. “สตสหสฺสิโต กเปฺป, ยํ กมฺมมกริํ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ปิณฺฑปาตสฺสิทํ ผลํฯ

๘. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา เอกาสนทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

เอกาสนทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ทุติยํฯ

๓. จิตกปูชกเตฺถรอปทานํ

๙. “อานโนฺท นาม สมฺพุโทฺธ, สยมฺภู อปราชิโต;
อรเญฺญ ปรินิพฺพายิ, อมนุสฺสมฺหิ กานเนฯ

๑๐. “เทวโลกา อิธาคนฺตฺวา, จิตํ กตฺวานหํ ตทา;
สรีรํ ตตฺถ ฌาเปสึ, สกฺการญฺจ อกาสหํฯ

๑๑. “เอกนวุติโต กเปฺป, ยํ กมฺมมกริํ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๑๒. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา จิตกปูชโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

จิตกปูชกเตฺถรสฺสาปทานํ ตติยํฯ

๔. ติจมฺปกปุปฺผิยเตฺถรอปทานํ

๑๓. “หิมวนฺตสฺสาวิทูเร , วิกโต [วิกโน (สี. สฺยา.)] นาม ปพฺพโต;
ตสฺส เวมชฺฌ วสติ, สมโณ ภาวิตินฺทฺริโยฯ

๑๔. “ทิสฺวาน ตโสฺสปสมํ, วิปฺปสเนฺนน เจตสา;
ตีณิ จมฺปกปุปฺผานิ, คเหตฺวาน สโมกิริํฯ

๑๕. “เอกนวุติโต กเปฺป, ยํ ปุปฺผมภิปูชยิํ;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๑๖. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ติจมฺปกปุปฺผิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ติจมฺปกปุปฺผิยเตฺถรสฺสาปทานํ จตุตฺถํฯ

๕. สตฺตปาฏลิยเตฺถรอปทานํ

๑๗. “กณิการํว โชตนฺตํ, นิสินฺนํ ปพฺพตนฺตเร;
สตฺต ปาฏลิปุปฺผานิ, พุทฺธสฺส อภิโรปยิํฯ

๑๘. “จตุนฺนวุติโต กเปฺป, ยํ ปุปฺผมภิโรปยิํ;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๑๙. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สตฺตปาฏลิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สตฺตปาฏลิยเตฺถรสฺสาปทานํ ปญฺจมํฯ

๖. อุปาหนทายกเตฺถรอปทานํ

๒๐. “อโหสิํ จนฺทโน นาม, สมฺพุทฺธสฺสตฺรโช ตทา;
เอโกปาหโน มยา ทิโนฺน, โพธิํ สมฺปชฺช เม ตุวํฯ

๒๑. “เอกนวุติโต กเปฺป, ยํ ปานธิํ [ยมุปาหนํ (สี.), ยํ ปาทุํ (สฺยา.)] ททิํ ตทา;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, อุปาหนสฺสิทํ ผลํฯ

๒๒. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อุปาหนทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อุปาหนทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ฉฏฺฐํฯ

๗. มญฺชริปูชกเตฺถรอปทานํ

๒๓. “มญฺชริกํ กริตฺวาน, รถิยํ ปฏิปชฺชหํ;
อทฺทสํ สมณานคฺคํ, ภิกฺขุสงฺฆปุรกฺขตํฯ

๒๔. “ปสนฺนจิตฺโต สุมโน, ปรมาย จ ปีติยา;
อุโภ หตฺเถหิ ปคฺคยฺห, พุทฺธสฺส อภิโรปยึฯ

๒๕. “เทฺวนวุเต อิโต กปฺเป, ยํ ปุปฺผมภิปูชยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ปุปฺผปูชายิทํ ผลํฯ

๒๖. “อิโต เตสตฺตติกปฺเป, เอโก อาสึ มหีปติ;
โชติโย นาม นาเมน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๒๗. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา มญฺชริปูชโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

มญฺชริปูชกเตฺถรสฺสาปทานํ สตฺตมํฯ

๘. ปณฺณทายกเตฺถรอปทานํ

๒๘. “ปพฺพเต หิมวนฺตมฺหิ, วากจีรธโร อหํ;
อโลณปณฺณภกฺโขมฺหิ, นิยเมสุ จ สํวุโตฯ

๒๙. “ปาตราเส อนุปฺปตฺเต, สิทฺธตฺโถ อุปคจฺฉิ มํ;
ตาหํ พุทฺธสฺส ปาทาสึ, ปสนฺโน เสหิ ปาณิภิฯ

๓๐. “จตุนฺนวุติโต กปฺเป, ยํ ปณฺณมททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ปณฺณทานสฺสิทํ ผลํฯ

๓๑. “สตฺตวีสติกปฺปมฺหิ , ราชา อาสึ สทตฺถิโย [ยทตฺถิโย (สี. สฺยา.)];
สตฺตรตนสมฺปนฺโน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๓๒. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ปณฺณทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ปณฺณทายกเตฺถรสฺสาปทานํ อฏฺฐมํฯ

๙. กุฏิทายกเตฺถรอปทานํ

๓๓. “วิปินจารี สมฺพุทฺโธ, รุกฺขมูเล วสี ตทา;
ปณฺณสาลํ กริตฺวาน, อทาสึ อปราชิเตฯ

๓๔. “เอกนวุติโต กปฺเป, ยํ ปณฺณกุฏิกํ อทํ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, กุฏิทานสฺสิทํ ผลํฯ

๓๕. “อฏฺฐวีเส [อฏฺฐตึเส (สฺยา.)] อิโต กปฺเป, โสฬสาสึสุ ราชาโน;

สพฺพตฺถ อภิวสฺสีติ, วุจฺจเร จกฺกวตฺติโนฯ

๓๖. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา กุฏิทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

กุฏิทายกเตฺถรสฺสาปทานํ นวมํฯ

๑๐. อคฺคปุปฺผิยเตฺถรอปทานํ

๓๗. ‘‘สุวณฺณวณฺณํ สมฺพุทฺธํ, นิสินฺนํ ปพฺพตนฺตเร;
โอภาสยนฺตํ รํเสน [รํสิยา (สฺยา.)], สิขินํ สิขินํ ยถาฯ

๓๘. ‘‘อคฺคชํ ปุปฺผมาทาย, อุปาคจฺฉึ นรุตฺตมํ;
ปสนฺนจิโตฺต สุมโน, พุทฺธสฺส อภิโรปยึฯ

๓๙. ‘‘เอกตฺตึเส อิโต กเปฺป, ยํ ปุปฺผมภิปูชยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๔๐. ‘‘ปญฺจวีสติกปฺปมฺหิ, อโหสิ อมิโตคโต [อมิตวฺหโย (สี.)];
สตฺตรตนสมฺปโนฺน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๔๑. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อคฺคปุปฺผิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อคฺคปุปฺผิยเตฺถรสฺสาปทานํ ทสมํฯ

โถมกวโคฺค ฉพฺพีสติโมฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

โถมเกกาสนจิตกํ, จมฺปโก สตฺตปาฏลิ;
ปานธิ [ปาหโน (สี.), ปาทุ (สฺยา.)] มญฺชรี ปณฺณํ, กุฏิโท อคฺคปุปฺผิโย;
คาถาโย คณิตา เจตฺถ, เอกตาลีสเมว จาติฯ

๒๗. ปทุมุกฺขิปวโคฺค

๑. อากาสุกฺขิปิยเตฺถรอปทานํ

๑. “สุวณฺณวณฺณํ สิทฺธตฺถํ, คจฺฉนฺตํ อนฺตราปเณ;
ชลชเคฺค ทุเว คยฺห, อุปาคจฺฉึ นราสภํฯ

๒. “เอกญฺจ ปุปฺผํ ปาเทสุ, พุทฺธเสฏฺฐสฺส นิกฺขิปึ;
เอกญฺจ ปุปฺผํ ปคฺคยฺห, อากาเส อุกฺขิปึ อหํฯ

๓. “จตุนฺนวุติโต กเปฺป, ยํ ปุปฺผมภิโรปยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ปุปฺผทานสฺสิทํ ผลํฯ

๔. “อิโต ฉตฺตึสกปฺปมฺหิ, เอโก อาสึ มหีปติ;
อนฺตลิกฺขกโร นาม, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๕. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อากาสุกฺขิปิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อากาสุกฺขิปิยเตฺถรสฺสาปทานํ ปฐมํฯ

๒. เตลมกฺขิยเตฺถรอปทานํ

๖. “สิทฺธตฺถมฺหิ ภควติ, นิพฺพุตมฺหิ นราสเภ;
โพธิยา เวทิกายาหํ, เตลํ มเกฺขสิ ตาวเทฯ

๗. “จตุนฺนวุติโต กเปฺป, ยํ เตลํ มกฺขยึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, มกฺขนาย อิทํ ผลํฯ

๘. “จตุวีเส อิโต กเปฺป, สุจฺฉวิ นาม ขตฺติโย;
สตฺตรตนสมฺปโนฺน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๙. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส...เป.... กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา เตลมกฺขิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

เตลมกฺขิยเตฺถรสฺสาปทานํ ทุติยํฯ

๓. อฑฺฒจนฺทิยเตฺถรอปทานํ

๑๐. “ติสฺสสฺส โข ภควโต, โพธิยา ปาทปุตฺตเม;
อฑฺฒจนฺทํ มยา ทินฺนํ, ธรณีรุหปาทเปฯ

๑๑. “เทฺวนวุเต อิโต กเปฺป, ยํ จนฺท [ยํ ปุปฺผ (ก.)] มภิโรปยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, โพธิปูชายิทํ ผลํฯ

๑๒. “ปญฺจวีเส อิโต กเปฺป, เทวโล นาม ขตฺติโย;
สตฺตรตนสมฺปนฺโน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๑๓. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อฑฺฒจนฺทิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อฑฺฒจนฺทิยเตฺถรสฺสาปทานํ ตติยํฯ

๔. ปทีปทายกเตฺถรอปทานํ

๑๔. “เทวภูโต อหํ สโนฺต, โอรุยฺห ปถวึ ตทา;
ปทีเป ปญฺจ ปาทาสึ, ปสโนฺน เสหิ ปาณิภิฯ

๑๕. “จตุนฺนวุติโต กเปฺป, ยํ ปทีปมทํ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ทีปทานสฺสิทํ ผลํฯ

๑๖. “ปญฺจปญฺญาสเก กเปฺป, เอโก อาสึ มหีปติ;
สมนฺตจกฺขุนาเมน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๑๗. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ปทีปทายโก [อปฺปณฺณทีปิโย (สี. ก.)] เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ปทีปทายกเตฺถรสฺสาปทานํ จตุตฺถํฯ

๕. พิฬาลิทายกเตฺถรอปทานํ

๑๘. “หิมวนฺตสฺสาวิทูเร , โรมโส นาม ปพฺพโต;
ตมฺหิ ปพฺพตปาทมฺหิ, สมโณ ภาวิตินฺทฺริโยฯ

๑๙. “พิฬาลิโย คเหตฺวาน, สมณสฺส อทาสหํ;
อนุโมทิ มหาวีโร, สยมฺภู อปราชิโตฯ

๒๐. “พิฬาลี เต มม ทินฺนา, วิปฺปสเนฺนน เจตสา;
ภเว นิพฺพตฺตมานมฺหิ, ผลํ นิพฺพตฺตตํ ตวฯ

๒๑. “จตุนฺนวุติโต กเปฺป, ยํ พิฬาลิมทาสหํ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พิฬาลิยา อิทํ ผลํฯ

๒๒. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา พิฬาลิทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

พิฬาลิทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ปญฺจมํฯ

๖. มจฺฉทายกเตฺถรอปทานํ

๒๓. “จนฺทภาคานทีตีเร, อุกฺกุโส อาสหํ ตทา;

มหนฺตํ มจฺฉํ ปคฺคยฺห, สิทฺธตฺถมุนิโน อทํฯ

๒๔. ‘‘จตุนฺนวุติโต กเปฺป, ยํ มจฺฉมททิํ ตทา;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, มจฺฉทานสฺสิทํ ผลํฯ

๒๕. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา มจฺฉทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

มจฺฉทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ฉฏฺฐํฯ

๗. ชวหํสกเตฺถรอปทานํ

๒๖. ‘‘จนฺทภาคานทีตีเร, อาสิํ วนจโร ตทา;
สิทฺธตฺถํ อทฺทสํ พุทฺธํ, คจฺฉนฺตํ อนิลญฺชเสฯ

๒๗.‘‘อญฺชลิํ ปคฺคเหตฺวาน, อุโลฺลเกโนฺต มหามุนิํ;
สกํ จิตฺตํ ปสาเทตฺวา, อวนฺทิํ นายกํ อหํฯ

๒๘. ‘‘จตุนฺนวุติโต กเปฺป, ยมวนฺทิํ นราสภํ;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, วนฺทนาย อิทํ ผลํฯ

๒๙. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ชวหํสโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ชวหํสกเตฺถรสฺสาปทานํ สตฺตมํฯ

๘. สฬลปุปฺผิยเตฺถรอปทานํ

๓๐. ‘‘จนฺทภาคานทีตีเร , อโหสิํ กินฺนโร ตทา;
วิปสฺสิํ อทฺทสํ พุทฺธํ, รํสิชาลสมากุลํฯ

๓๑. ‘‘ปสนฺนจิโตฺต สุมโน, ปรมาย จ ปีติยา;
ปคฺคยฺห สฬลํ ปุปฺผํ, วิปสฺสิํ โอกิริํ อหํฯ

๓๒. ‘‘เอกนวุติโต กเปฺป, ยํ ปุปฺผมภิปูชยิํ;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๓๓. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สฬลปุปฺผิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สฬลปุปฺผิยเตฺถรสฺสาปทานํ อฏฺฐมํฯ

๙. อุปาคตาสยเตฺถรอปทานํ

๓๔. ‘‘หิมวนฺตสฺส เวมเชฺฌ, สโร อาสิ สุนิมฺมิโต;
ตตฺถาหํ รกฺขโส อาสิํ, เหฐสีโล ภยานโกฯ

๓๕. “อนุกมฺปโก การุณิโก, วิปสฺสี โลกนายโก;
มมุทฺธริตุกาโม โส, อาคจฺฉิ มม สนฺติกํฯ

๓๖. “อุปาคตํ มหาวีรํ, เทวเทวํ นราสภํ;
อาสยา อภินิกฺขมฺม, อวนฺทึ สตฺถุโน อหํฯ

๓๗. “เอกนวุติโต กปฺเป, ยํ วนฺทึ ปุริสุตฺตมํ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, วนฺทนาย อิทํ ผลํฯ

๓๘. “ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อุปาคตาสโย [อุปาคตหาสนิโย (สฺยา.), อุปาคตาหาสนิโย (ก.)] เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อุปาคตาสยเตฺถรสฺสาปทานํ นวมํฯ

๑๐. ตรณิยเตฺถรอปทานํ

๓๙. “สุวณฺณวโณฺณ สมฺพุโทฺธ, วิปสฺสี ทกฺขิณารโห;
นทีตีเร ฐิโต สตฺถา, ภิกฺขุสงฺฆปุรกฺขโตฯ

๔๐. “นาวา น วิชฺชเต ตตฺถ, สนฺตารณี มหณฺณเว;
นทิยา อภินิกฺขมฺม, ตาเรสึ โลกนายกํฯ

๔๑. “เอกนวุติโต กปฺเป, ยํ ตาเรสึ นรุตฺตมํ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ตรณาย อิทํ ผลํฯ

๔๒. “ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ตรณิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ตรณิยเตฺถรสฺสาปทานํ ทสมํฯ

ปทุมุกฺขิปวโคฺค สตฺตวีสติโมฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

อุกฺขิปี เตลจนฺที จ, ทีปโท จ พิฬาลิโท;
มโจฺฉ ชโว สฬลโท, รกฺขโส ตรโณ ทส;
คาถาโย เจตฺถ สงฺขาตา, ตาลีสํ เจกเมว จาติฯ

๒๘. สุวณฺณพิโพฺพหนวโคฺค

๑. สุวณฺณพิโพฺพหนิยเตฺถรอปทานํ

๑. “เอกาสนํ อหมทํ, ปสนฺโน เสหิ ปาณิภิ;
พิโพฺพหนญฺจ [พิโมฺพหนญฺจ (สี. ปี.)] ปาทาสึ, อุตฺตมตฺถสฺส ปตฺติยาฯ

๒. “เอกนวุติโต กเปฺป, พิโพฺพหนมทาสหํ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พิโพฺพหนสฺสิทํ ผลํฯ

๓. “อิโต เตสฏฺฐิเม กเปฺป, อสโม นาม ขตฺติโย;
สตฺตรตนสมฺปนฺโน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๔. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สุวณฺณพิโพฺพหนิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สุวณฺณพิโพฺพหนิยเตฺถรสฺสาปทานํ ปฐมํฯ

๒. ติลมุฏฺฐิทายกเตฺถรอปทานํ

๕. “มม สงฺกปฺปมญฺญาย, สตฺถา โลกคฺคนายโก;
มโนมเยน กาเยน, อิทฺธิยา อุปสงฺกมิฯ

๖. “สตฺถารํ อุปสงฺกนฺตํ, วนฺทิตฺวา ปุริสุตฺตมํ;
ปสนฺนจิโตฺต สุมโน, ติลมุฏฺฐิมทาสหํฯ

๗. “เอกนวุติโต กเปฺป, ยํ ทานมททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ติลมุฏฺฐิยิทํ ผลํฯ

๘. “อิโต โสฬสกปฺปมฺหิ, ตนฺติโส [ขนฺติโย (สฺยา.)] นาม ขตฺติโย;
สตฺตรตนสมฺปนฺโน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๙. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ติลมุฏฺฐิทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ติลมุฏฺฐิทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ทุติยํฯ

๓. จโงฺกฏกิยเตฺถรอปทานํ

๑๐. “มหาสมุทฺทํ นิสฺสาย, วสตี ปพฺพตนฺตเร;
ปจฺจุคฺคนฺตฺวาน กตฺวาน [ปจฺจุคฺคนฺตฺวาน’กาสหํ (อฏฺฐ.), ปจฺจุคฺคมนํ กตฺวาน (?)],
จโงฺกฏก [จโงฺคฏก (สี.)] มทาสหํฯ

๑๑. “สิทฺธตฺถสฺส มเหสิโน, สพฺพสตฺตานุกมฺปิโน [สยมฺภุสฺสานุกมฺปิโน (สฺยา.)];

ปุปฺผจโงฺกฏกํ ทตฺวา, กปฺปํ สคฺคมฺหิ โมทหํฯ

๑๒. “จตุนฺนวุติโต กเปฺป, จโงฺกฏกมทํ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, จโงฺกฏกสฺสิทํ ผลํฯ

๑๓. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา จโงฺกฏกิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

จโงฺกฏกิยเตฺถรสฺสาปทานํ ตติยํฯ

๔. อพฺภญฺชนทายกเตฺถรอปทานํ

๑๔. “โกณฺฑญฺญสฺส ภควโต, วีตราคสฺส ตาทิโน;
อากาสสมจิตฺตสฺส [อกกฺกสจิตฺตสฺสาถ (อฏฺฐ.)], นิปฺปปญฺจสฺส ฌายิโนฯ

๑๕. “สพฺพโมหาติวตฺตสฺส, สพฺพโลกหิเตสิโน;
อพฺภญฺชนํ มยา ทินฺนํ, ทฺวิปทินฺทสฺส ตาทิโนฯ

๑๖. “อปริเมยฺย อิโต กเปฺป, อพฺภญฺชนมทํ ตทา [อมฺภญฺชนมทาสหํ (สฺยา.)];
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, อพฺภญฺชนสฺสิทํ ผลํฯ

๑๗. “อิโต ปนฺนรเส กเปฺป, จิรโปฺป นาม ขตฺติโย;
สตฺตรตนสมฺปนฺโน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๑๘. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อพฺภญฺชนทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อพฺภญฺชนทายกเตฺถรสฺสาปทานํ จตุตฺถํฯ

๕. เอกญฺชลิกเตฺถรอปทานํ

๑๙. “อุทุมฺพเร วสนฺตสฺส, นิยเต ปณฺณสนฺถเร;
วุโตฺถกาโส มยา ทิโนฺน, สมณสฺส มเหสิโนฯ

๒๐. “ติสฺสสฺส ทฺวิปทินฺทสฺส, โลกนาถสฺส ตาทิโน;
อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวาน, สนฺถรึ ปุปฺผสนฺถรํฯ

๒๑. “เทฺวนวุเต อิโต กเปฺป, ยํ กรึ ปุปฺผสนฺถรํ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, สนฺถรสฺส อิทํ ผลํฯ

๒๒. “อิโต จุทฺทสกปฺปมฺหิ, อโหสึ มนุชาธิโป;
เอกอญฺชลิโก นาม, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๒๓. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา เอกญฺชลิโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

เอกญฺชลิกเตฺถรสฺสาปทานํ ปญฺจมํฯ

๖. โปตฺถกทายกเตฺถรอปทานํ

๒๔. “สตฺถารํ ธมฺมมารพฺภ, สงฺฆญฺจาปิ มเหสินํ;
โปตฺถทานํ มยา ทินฺนํ, ทกฺขิเณยฺย อนุตฺตเรฯ

๒๕. “เอกนวุติโต กปฺป, ยํ กมฺมมกรึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, โปตฺถทานสฺสิทํ ผลํฯ

๒๖. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา โปตฺถกทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

โปตฺถกทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ฉฏฺฐํฯ

๗. จิตกปูชกเตฺถรอปทานํ

๒๗.“จนฺทภาคานทีตีเร, อนุโสตํ วชามหํ;
สตฺต มาลุวปุปฺผานิ, จิตมาโรปยึ อหํฯ

๒๘. “จตุนฺนวุติโต กปฺป, จิตกํ ยมปูชยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, จิตปูชายิทํ ผลํฯ

๒๙. “สตฺตสฏฺฐิมฺหิโต กปฺป, ปฏิชคฺคสนามกา;
สตฺตรตนสมฺปนฺนา, สตฺตาสุํ จกฺกวตฺติโน [ปฏิชคฺคสนามโก; สตฺตรตนสมฺปโนฺน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโล (สฺยา.)]ฯ

๓๐. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา จิตกปูชโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

จิตกปูชกเตฺถรสฺสาปทานํ สตฺตมํฯ

๘. อาลุวทายกเตฺถรอปทานํ

๓๑. “ปพฺพเต หิมวนฺตมฺหิ, มหาสินฺธุ สุทสฺสนา;
ตตฺถทฺทสํ วีตราคํ, สุปฺปภาสํ สุทสฺสนํฯ

๓๒. “ปรโมปสเม ยุตฺตํ, ทิสฺวา วิมฺหิตมานโส;
อาลุวํ ตสฺส ปาทาสึ, ปสโนฺน เสหิ ปาณิภิฯ

๓๓. “เอกตฺตึเส อิโต กปฺป, ยํ ผลมททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, อาลุวสฺส อิทํ ผลํฯ

๓๔. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อาลุวทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อาลุวทายกเตฺถรสฺสาปทานํ อฏฺฐมํฯ

๙. เอกปุณฺฑรีกเตฺถรอปทานํ

๓๕. ‘‘โรมโส นาม นาเมน, สยมฺภู สุพฺพโต [สปฺปโภ (สฺยา.)] ตทา;
ปุณฺฑรีกํ มยา ทินฺนํ, วิปฺปสนฺเนน เจตสาฯ

๓๖. ‘‘จตุนฺนวุติโต กปฺเป, ปุณฺฑรีกมทํ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ปุณฺฑรีกสฺสิทํ ผลํฯ

๓๗. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา เอกปุณฺฑรีโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

เอกปุณฺฑรีกเตฺถรสฺสาปทานํ นวมํฯ

๑๐. ตรณียเตฺถรอปทานํ

๓๘. ‘‘มหาปถมฺหิ วิสเม, เสตุ การาปิโต มยา;
ตรณตฺถาย โลกสฺส, ปสนฺโนฺน เสหิ ปาณิภิฯ

๓๙. ‘‘เอกนวุติโต กปฺเป, โย เสตุ การิโต มยา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, เสตุทานสฺสิทํ ผลํฯ

๔๐. ‘‘ปญฺจปญฺญาสิโต กปฺเป, เอโก อาสึ สโมคโธ;
สตฺตรตนสมฺปโนฺน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๔๑. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ตรณีโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ตรณียเตฺถรสฺสาปทานํ ทสมํฯ

สุวณฺณพิโพฺพหนวโคฺค อฏฺฐวีสติโมฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

สุวณฺณํ ติลมุฏฺฐิ จ, จโงฺกฏพฺภญฺชนญฺชลี;
โปตฺถโก จิตมาลุวา, เอกปุณฺฑรี เสตุนา;
เทฺวจตฺตาลีส คาถาโย, คณิตาโย วิภาวิภีติฯ

เอกาทสมํ ภาณวารํฯ

๒๙. ปณฺณทายกวโคฺค

๑. ปณฺณทายกเตฺถรอปทานํ

๑. “ปณฺณสาเล นิสิโนฺนมฺหิ, ปณฺณโภชนโภชโน;
อุปวิฏฺฐญฺจ มํ สนฺตํ, อุปาคจฺฉิ มหาอิสิ [มหามุนิ (สี.)]ฯ

๒. “สิทฺธโตฺถ โลกปโชฺชโต, สพฺพโลกติกิจฺฉโก;
ตสฺส ปณฺณํ มยา ทินฺนํ, นิสินฺนํ [นิสินฺนสฺส (สฺยา. อฏฺฐ.)] ปณฺณสนฺถเรฯ

๓. “จตุนฺนวุติโต กเปฺป, ยํ ปณฺณมททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ปณฺณทานสฺสิทํ ผลํฯ

๔. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ปณฺณทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ปณฺณทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ปฐมํฯ

๒. ผลทายกเตฺถรอปทานํ

๕. “สิเนรุสมสโนฺตโส , ธรณีสม [ธรณีธร (สี. สฺยา.)] สาทิโส;
วุฏฺฐหิตฺวา สมาธิมฺหา, ภิกฺขาย มมุปฏฺฐิโตฯ

๖. “หรีตกํ [หรีตกึ (สฺยา.)] อามลกํ, อมฺพชมฺพุวิภีตกํ;
โกลํ ภลฺลาตกํ พิลฺลํ, ผารุสกผลานิ จฯ

๗. “สิทฺธตฺถสฺส มเหสิสฺส, สพฺพโลกานุกมฺปิโน;
ตญฺจ สพฺพํ มยา ทินฺนํ, วิปฺปสเนฺนน เจตสาฯ

๘. “จตุนฺนวุติโต กเปฺป, ยํ ผลํ อททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ผลทานสฺสิทํ ผลํฯ

๙. “สตฺตปญฺญาสิโต กเปฺป, เอกโชฺฌ นาม ขตฺติโย;
สตฺตรตนสมฺปโนฺน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๑๐. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ผลทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ผลทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ทุติยํฯ

๓. ปจฺจุคฺคมนิยเตฺถรอปทานํ

๑๑. “สีหํ ยถา วนจรํ, นิสภาชานิยํ ยถา;
กกุธํ วิลสนฺตํว, อาคจฺฉนฺตํ นราสภํฯ

๑๒. “สิทฺธตฺถํ โลกปโชฺชตํ, สพฺพโลกติกิจฺฉกํ;
อกาสึ ปจฺจุคฺคมนํ, วิปฺปสเนฺนน เจตสาฯ

๑๓. “จตุนฺนวุติโต กเปฺป, ปจฺจุคฺคจฺฉึ นราสภํ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ปจฺจุคฺคมเน อิทํ ผลํฯ

๑๔. “สตฺตตึเส [สตฺตวีเส (สี. สฺยา.)] อิโต กเปฺป, เอโก อาสึ ชนาธิโป;
สปริวาโรติ นาเมน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๑๕. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ปจฺจุคฺคมนิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ปจฺจุคฺคมนิยเตฺถรสฺสาปทานํ ตติยํฯ

๔. เอกปุปฺผิยเตฺถรอปทานํ

๑๖. “ทกฺขิณมฺหิ ทฺวารมฺหิ, ปิสาโจ อาสหํ ตทา;
อทฺทสํ วิรชํ พุทฺธํ, ปีตรํสึว ภาณุมํฯ

๑๗. “วิปสฺสิสฺส นรคฺคสฺส, สพฺพโลกหิเตสิโน;
เอกปุปฺผํ มยา ทินฺนํ, ทฺวิปทินฺทสฺส ตาทิโนฯ

๑๘. “เอกนวุติโต กเปฺป, ยํ ปุปฺผมททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๑๙. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา เอกปุปฺผิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

เอกปุปฺผิยเตฺถรสฺสาปทานํ จตุตฺถํฯ

๕. มฆวปุปฺผิยเตฺถรอปทานํ

๒๐. “นมฺมทานทิยา ตีเร, สยมฺภู อปราชิโต;
สมาธึ โส สมาปโนฺน, วิปฺปสโนฺน อนาวิโลฯ

๒๑. “ทิสฺวา ปสนฺนสุมโน, สมฺพุทฺธํ อปราชิตํ;
ตาหํ มฆวปุเปฺผน, สยมฺภุํ ปูชยึ ตทาฯ

๒๒. “เอกนวุติโต กเปฺป, ยํ ปุปฺผมภิปูชยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๒๓. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา มฆวปุปฺผิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

มฆวปุปฺผิยเตฺถรสฺสาปทานํ ปญฺจมํฯ

๖. อุปฏฺฐากทายกเตฺถรอปทานํ

๒๔. “รถิยํ ปฏิปชฺชนฺตํ, อาหุตีนํ ปฏิคฺคหํ;
ทฺวิปทินฺทํ มหานาคํ, โลกเชฏฺฐํ นราสภํฯ

๒๕. “ปโกฺกสาปิย ตสฺสาหํ, สพฺพโลกหิเตสิโน;
อุปฏฺฐาโก มยา ทิโนฺน, สิทฺธตฺถสฺส มเหสิโนฯ

๒๖. “ปฏิคฺคเหตฺวา [ปฏิคฺคเหสิ (ก.)] สมฺพุโทฺธ, นิยฺยาเทสิ มหามุนิ [มหาอิสิ (ก.)];
อุฏฺฐาย อาสนา ตมฺหา, ปกฺกามิ ปาจินามฺโขฯ

๒๗.“จตุนฺนวุติโต กเปฺป, อุปฏฺฐากมทํ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, อุปฏฺฐานสฺสิทํ ผลํฯ

๒๘. “สตฺตปญฺญาสิโต กเปฺป, พลเสนสนามโก;
สตฺตรตนสมฺปโนฺน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๒๙. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อุปฏฺฐากทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อุปฏฺฐากทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ฉฏฺฐํฯ

๗. อปทานิยเตฺถรอปทานํ

๓๐. “อปทานํ สุคตานํ, กิตฺตยิํหํ มเหสินํ;
ปาเท จ สิรสา วนฺทิํ, ปสโนฺน เสหิ ปาณิภิฯ

๓๑. “เทฺวนวุเต อิโต กเปฺป, อปทานํ ปกิตฺตยิํ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, กิตฺตนาย อิทํ ผลํฯ

๓๒. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อปทานิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อปทานิยเตฺถรสฺสาปทานํ สตฺตมํฯ

๘. สตฺตาหปพฺพชิตเตฺถรอปทานํ

๓๓. “วิปสฺสิสฺส ภควโต, สโงฺฆ สกฺกตมานิโต;
พฺยสนํ เม อนุปฺปตฺตํ, ญาติเภโท ปุเร อหุฯ

๓๔. “ปพฺพชฺชํ อุปคนฺตฺวาน, พฺยสนูปสมายหํ;
สตฺตาหาภิรโต ตตฺถ, สตฺถุสาสนกมฺยตาฯ

๓๕. “เอกนวุติโต กเปฺป, ยมหํ ปพฺพชิํ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ปพฺพชฺชาย อิทํ ผลํฯ

๓๖. “สตฺตสฏฺฐิมฺหิโต กเปฺป, สตฺต อาสุํ มหีปตี;
สุนิกฺขมาติ ญายนฺติ, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๓๗. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สตฺตาหปพฺพชิโต เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สตฺตาหปพฺพชิตตฺเถรสฺสาปทานํ อฏฺฐมํฯ

๙. พุทฺธุปฏฺฐายิกตฺเถรอปทานํ

๓๘. “เวฏมฺภินีติ [เวฏมฺพรีติ (สี.), เวธมฺภินีติ (สฺยา.)] เม นามํ, ปิตุสนฺตํ [ปิตา’สนฺตํ (?)] มมํ ตทา;
มม หตฺถํ คเหตฺวาน, อุปาเนยิ มหามุนิํฯ

๓๙. “อิเมมํ อุทฺทิสิสฺสนฺติ, พุทฺธา โลกคฺคนายกา;
เตหํ อุปฏฺฐิํ สกฺกจฺจํ, ปสโนฺน เสหิ ปาณิภิฯ

๔๐. “เอกตฺติํเส อิโต กเปฺป, พุเทฺธ อุปฏฺฐหิํ [ปริจริํ (สี. สฺยา.)] ตทา;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, อุปฏฺฐานสฺสิทํ ผลํฯ

๔๑. “เตวีสมฺหิ อิโต กเปฺป, จตฺโร อาสุํ ขตฺติยา;
สมณุปฏฺฐากา นาม, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๔๒. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา พุทฺธุปฏฺฐายิโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

พุทฺธุปฏฺฐายิกตฺเถรสฺสาปทานํ นวมํฯ

๑๐. ปุพฺพงฺคมิยตฺเถรอปทานํ

๔๓. “จุลฺลาสีติสหสฺสานิ , ปพฺพชิมฺห อกิญฺจนา;
เตสํ ปุพฺพงฺคโม อาสิํ, อุตฺตมตฺถสฺส ปตฺติยาฯ

๔๔. “สราคา สภวา [สโมหา (สฺยา.)] เจเต, วิปฺปสนฺนมนาวิลา;
อุปฏฺฐหิํสุ สกฺกจฺจํ, ปสนฺนา เสหิ ปาณิภิฯ

๔๕. “ขีณาสวา วนฺตโทสา, กตกิจฺจา อนาสวา;
ผริํสุ เมตฺตจิตฺเตน, สยมฺภู อปราชิตาฯ

๔๖. “เตสํ อุปฏฺฐหิตฺวาน, สมฺพุทฺธานํ ปติสฺสโต;
มรณญฺจ อนุปฺปโตฺต, เทวตฺตญฺจ อคมฺหเสฯ

๔๗. “จตุนฺนวุติโต กเปฺป, ยํ สีลมนุปาลยิํ;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, สญฺญมสฺส อิทํ ผลํฯ

๔๘. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ปุพฺพงฺคมิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ปุพฺพงฺคมิยตฺเถรสฺสาปทานํ ทสมํฯ

ปณฺณทายกวโคฺค เอกูนตึสติโมฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

ปณฺณํ ผลํ ปจฺจุคฺคมํ, เอกปุปฺผิ จ มฆวา;
อุปฏฺฐากาปทานญฺจ , ปพฺพชฺชา พุทฺธุปฏฺฐาโก;
ปุพฺพงฺคโม จ คาถาโย, อฏฺฐตาลีส กิตฺติตาฯ

๓๐. จิตกปูชกวโคฺค

๑. จิตกปูชกเตฺถรอปทานํ

๑. “อชิโต นาม นาเมน, อโหสึ พฺราหฺมโณ ตทา;
อาหุตึ ยิฏฺฐุกาโมหํ, นานาปุปฺผํ สมานยึฯ

๒. “ชลนฺตํ จิตกํ ทิสฺวา, สิขิโน โลกพนฺธุโน;
ตญฺจ ปุปฺผํ สมาเนตฺวา, จิตเก โอกิรึ อหํฯ

๓. “เอกตฺตึเส อิโต กเปฺป, ยํ ปุปฺผมภิปูชยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๔. “สตฺตวีเส [สตฺตตึเส (ก.)] อิโต กเปฺป, สตฺตาสุํ มนุชาธิปา;
สุปชฺชลิตนามา เต, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๕. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา จิตกปูชโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

จิตกปูชกเตฺถรสฺสาปทานํ ปฐมํฯ

๒. ปุปฺผธารกเตฺถรอปทานํ

๖. “วากจีรธโร อาสึ, อชินุตฺตรวาสโน;
อภิญฺญา ปญฺจ นิพฺพตฺตา, จนฺทสฺส ปริมชฺชโกฯ

๗. “วิปสฺสึ โลกปโชฺชตํ, ทิสฺวา อภิคตํ มมํ;
ปาริจฺฉตฺตกปุปฺผานิ, ธาเรสึ สตฺถุโน อหํฯ

๘. “เอกนวุติโต กเปฺป, ยํ ปุปฺผมภิปูชยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ธารณาย อิทํ ผลํฯ

๙. “สตฺตาสีติมฺหิโต กเปฺป, เอโก อาสึ มหีปติ;
สมนฺตธารโณ นาม, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๑๐. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ปุปฺผธารโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ปุปฺผธารกเตฺถรสฺสาปทานํ ทุติยํฯ

๓. ฉตฺตทายกเตฺถรอปทานํ

๑๑. “ปุโตฺต มม ปพฺพชิโต, กาสายวสโน ตทา;
โส จ พุทฺธตฺตํ สมฺปโตฺต, นิพฺพุโต โลกปูชิโตฯ

๑๒. “วิจินนฺโต สกํ ปุตฺตํ, อคมํ ปจฺฉโต อหํ;
นิพฺพุตสฺส มหนฺตสฺส, จิตกํ อคมาสหํฯ

๑๓. “ปคฺคยฺห อญฺชลึ ตตฺถ, วนฺทิตฺวา จิตกํ อหํ;
เสตจฺฉตฺตญฺจ ปคฺคยฺห, อาโรเปสึ อหํ ตทาฯ

๑๔. “จตุนฺนวุติโต กปฺเป, ยํ ฉตฺตมภิโรปยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ฉตฺตทานสฺสิทํ ผลํฯ

๑๕. “ปญฺจวีเส อิโต กปฺเป, สตฺต อาสุํ ชนาธิปา;
มหารหสนามา เต, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๑๖. “ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส...เป.... กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ฉตฺตทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ฉตฺตทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ตติยํฯ

๔. สทฺทสญฺญกเตฺถรอปทานํ

๑๗. “อนุคฺคตมฺหิ อาทิเจฺจ, ปนาโท [ปสาโท (สฺยา. อฏฺฐ.)] วิปุโล อหุ;
พุทฺธเสฏฺฐสฺส โลกมฺหิ, ปาตุภาโว มเหสิโนฯ

๑๘. “โฆสํ [สทฺทํ (สี. สฺยา.)] มโสฺสสหํ ตตฺถ, น จ ปสฺสามิ ตํ ชินํ;
มรณญฺจ อนุปฺปโตฺต, พุทฺธสญฺญมนุสฺสรึฯ

๑๙. “จตุนฺนวุติโต กปฺเป, ยํ สญฺญมลภึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๒๐. “ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส...เป.... กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สทฺทสญฺญโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สทฺทสญฺญกเตฺถรสฺสาปทานํ จตุตฺถํฯ

๕. โคสีสนิเกฺขปกเตฺถรอปทานํ

๒๑. “อารามทฺวารา นิกฺขมฺม, โคสีสํ สนฺถตํ มยา;
อนุโภมิ สกํ กมฺมํ, ปุพฺพกมฺมสฺสิทํ ผลํฯ

๒๒. “อาชานิยา วาตชวา, สินฺธวา สีฆวาหนา;
อนุโภมิ สพฺพเมตํ, โคสีสสฺส อิทํ ผลํฯ

๒๓. “อโห การํ ปรมการํ, สุขเตฺต สุกตํ มยา;
สเงฺฆ กตสฺส การสฺส, น อญฺญํ กลมคฺฆติฯ

๒๔. “จตุนฺนวุติโต กปฺเป, ยํ สีสํ สนฺถรึ อหํ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, สนฺถรสฺส อิทํ ผลํฯ

๒๕. “ปญฺจสตฺตติกปฺปมฺหิ, สุปฺปติฏฺฐิตนามโก;
เอโก อาสึ มหาเตโช, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๒๖. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา โคสีสนิเกฺขปโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

โคสีสนิเกฺขปกเตฺถรสฺสาปทานํ ปญฺจมํฯ

๖. ปาทปูชกเตฺถรอปทานํ

๒๗.“ปพฺพเต หิมวนฺตมฺหิ, อโหสึ กินฺนโร ตทา;
อทฺทสํ วิรชํ พุทฺธํ, ปีตรํสิํว ภาณุมํฯ

๒๘. “อุเปตํ ตมหํ [อุเปโตปิ ตทา (สฺยา.), อุเปสึ ตมหํ (?)] พุทฺธํ, วิปสฺสึ โลกนายกํ;
จนฺทนํ ตครญฺจาปิ, ปาเท โอสิญฺจหํ ตทาฯ

๒๙. “เอกนวุติโต กปฺเป, ยํ ปาทํ อภิปูชยิํ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ปาทปูชายิทํ ผลํฯ

๓๐. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ปาทปูชโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ปาทปูชกเตฺถรสฺสาปทานํ ฉฏฺฐํฯ

๗. เทสกิตฺตกเตฺถรอปทานํ

๓๑. “อุปสาลกนาโมหํ , อโหสึ พฺราหฺมโณ ตทา;
กานนํ วนโมคาฬฺหํ, โลกเชฏฺฐํ นราสภํฯ

๓๒. “ทิสฺวาน วนฺทิํ ปาเทสุ, โลกาหุติปฏิคฺคหํ;
ปสนฺนจิตฺตํ มํ ญตฺวา, พุโทฺธ อนฺตรธายถฯ

๓๓. “กานนา อภินิกฺขมฺม, พุทฺธเสฏฺฐมนุสฺสริํ;
ตํ เทสํ กิตฺตยิตฺวาน, กปฺปํ สคฺคมฺหิ โมทหํฯ

๓๔. “เทฺวนวุเต อิโต กปฺเป, ยํ เทสมภิกิตฺตยิํ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, กิตฺตนาย อิทํ ผลํฯ

๓๕. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา เทสกิตฺตโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

เทสกิตฺตกเตฺถรสฺสาปทานํ สตฺตมํฯ

๘. สรณคมนิยเตฺถรอปทานํ

๓๖. “ปพฺพเต หิมวนฺตมฺหิ, อโหสึ ลุทฺทโก ตทา;
วิปสฺสึ อทฺทสํ พุทฺธํ, โลกเชฏฺฐํ นราสภํฯ

๓๗. “อุปาสิตฺวาน สมฺพุทฺธํ, เวยฺยาวจฺจมกาสหํ;
สรณญฺจ อุปาคจฺฉึ, ทฺวิปทินฺทสฺส ตาทิโนฯ

๓๘. “เอกนวุติโต กปฺเป, สรณํ อุปคจฺฉหํ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, สรณาคมนปฺผลํฯ

๓๙. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส...เป.... กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สรณคมนิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สรณคมนิยเตฺถรสฺสาปทานํ อฏฺฐมํฯ

๙. อมฺพปิณฺฑิยเตฺถรอปทานํ

๔๐. “โรมโส นาม นาเมน, ทานโว อิติ วิสฺสุโต;
อมฺพปิณฺฑี มยา ทินฺนา [อมฺพปิโณฺฑ มยา ทิโนฺน (สฺยา.)], วิปสฺสิสฺส มเหสิโนฯ

๔๑. “เอกนวุติโต กปฺเป, ยมมฺพมททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, อมฺพทานสฺสิทํ ผลํฯ

๔๒. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส...เป.... กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อมฺพปิณฺฑิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อมฺพปิณฺฑิยเตฺถรสฺสาปทานํ นวมํฯ

๑๐. อนุสํสาวกเตฺถรอปทานํ

๔๓. “ปิณฺฑาย จรมานาหํ, วิปสฺสิมทฺทสํ ชินํ;
อุฬุงฺคภิกฺขํ ปาทาสึ, ทฺวิปทินฺทสฺส ตาทิโนฯ

๔๔. “ปสนฺนจิโตฺต สุมโน, อภิวาเทสหํ ตทา;
อนุสํสาวยึ พุทฺธํ, อุตฺตมตฺถสฺส ปตฺติยาฯ

๔๕. “เอกนวุติโต กปฺเป, อนุสํสาวยึ อหํ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, อนุสํสาวนา ผลํฯ

๔๖. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส...เป.... กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อนุสํสาวโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อนุสํสาวกเตฺถรสฺสาปทานํ ทสมํฯ

จิตกปูชกวโคฺค ตึสติโมฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

จิตกํ ปาริฉโตฺต จ, สทฺทโคสีสสนฺถรํ;
ปาโท ปเทสํ สรณํ, อโมฺพ สํสาวโกปิ จ;
อฏฺฐตาลีส คาถาโย, คณิตาโย วิภาวิภิฯ

อถ วคฺคุทฺทานํ –

กณิกาโร หตฺถิทโท, อาลมฺพณฺทกาสนํ;
ตฺวรํ โถมโก เจว, อุเกฺขปํ สีสุปธานํฯ

ปณฺณโท จิตปูชี จ, คาถาโย เจว สพฺพโส;
จตฺตาริ จ สตานีห, เอกปญฺญาสเมว จฯ

ปญฺจวีสสตา สพฺพา, ทฺวาสตฺตติ ตทุตฺตริ;
ติสตํ อปทานานํ, คณิตา อตฺถทสฺสิภิฯ

กณิการวคฺคทสกํฯ

ตติยสตกํ สมตฺตํฯ

๓๑. ปทุมเกสรวคฺค

๑. ปทุมเกสริยเตฺถรอปทานํ

๑. “อิสิสงฺเฆ อหํ ปุพฺเพ, อาสึ มาตงฺควารโณ;
มเหสีนํ ปสาเทน, ปทุมเกสรโมกิรึฯ

๒. “ปเจฺจกชินเสฏฺฐสฺ, ธุตราเคสุ ตาทิสุ;
เตสุ จิตฺตํ ปสาเทตฺวา, กปฺปํ สคฺคมฺหิ โมทหํฯ

๓. “เอกนวุติโต กเปฺป, เกสรํ โอกิรึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๔. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ปทุมเกสริโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ปทุมเกสริยเตฺถรสฺสาปทานํ ปฐมํฯ

๒. สพฺพคนฺธิยเตฺถรอปทานํ

๕. “คนฺธมาลํ มยา ทินฺนํ, วิปสฺสิสฺส มเหสิโน;
อทาสึ อุชุภูตสฺส, โกเสยฺยวตฺถมุตฺตมํฯ

๖. “เอกนวุติโต กเปฺป, ยํ วตฺถมททึ [คนฺธมททึ (สฺยา.)] ปุเร;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, คนฺธทานสฺสิทํ ผลํฯ

๗. “อิโต ปนฺนรเส กเปฺป, สุเจโฬ นาม ขตฺติโย;
สตฺตรตนสมฺปโนฺน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๘. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สพฺพคนฺธิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สพฺพคนฺธิยเตฺถรสฺสาปทานํ ทุติยํฯ

๓. ปรมนฺนทายกเตฺถรอปทานํ

๙. “กณิการํว โชตนฺตํ, อุทยนฺตํว ภาณุมํ;
วิปสฺสึ อทฺทสํ พุทฺธํ, โลกเชฏฺฐํ นราสภํฯ

๑๐. “อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวาน, อภิเนสึ สกํ ฆรํ;
อภิเนตฺวาน สมฺพุทฺธํ, ปรมนฺนมทาสหํฯ

๑๑. “เอกนวุติโต กเปฺป, ปรมนฺนมทึ [ปรมนฺนํ ทททึ (สี.), ปรมนฺนมทํ (สฺยา.)] ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ปรมนฺนสฺสิทํ ผลํฯ

๑๒. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ปรมนฺนทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ปรมนฺนทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ตติยํฯ

๔. ธมฺมสญฺญกเตฺถรอปทานํ

๑๓. “วิปสฺสิโน ภควโต, มหาโพธิมโห อหุ;
รุกฺขฎฺฐเสฺสว สมฺพุโทฺธ, [รุกฺขเฎฺฐเยว สมฺพุเทฺธ (สี.), รุกฺขโฎฺฐ อิว สมฺพุโทฺธ (อฎฺฐ.) เอตฺถ รุกฺขฎฺฐเสฺสว โพธิมหการชนสฺส สมฺพุโทฺธ จตุสจฺจํ ปกาเสตีติ อโตฺถปิ สกฺกา ญาตุํ] โลกเชโฎฺฐ นราสโภ [โลกเชเฎฺฐ นราสเภ (สี.)]ฯ

๑๔. “ภควา ตมฺหิ สมเย, ภิกฺขุสงฺฆปุรกฺขโต;
จตุสจฺจํ ปกาเสติ, วาจาสภิมุทีรยํฯ

๑๕. “สงฺขิเตฺตน จ เทเสโนฺต, วิตฺถาเรน จ เทสยํ [เทสยิ (สฺยา.), ภาสติ (ก.)];
วิวฎฺฎจฺฉโท สมฺพุโทฺธ, นิพฺพาเปสิ มหาชนํฯ

๑๖. “ตสฺสาหํ ธมฺมํ สุตฺวาน, โลกเชฎฺฐสฺส ตาทิโน;
วนฺทิตฺวา สตฺถุโน ปาเท, ปกฺกามึ อุตฺตรามุโขฯ

๑๗. “เอกนวุติโต กเปฺป, ยํ ธมฺมมสุณึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ธมฺมสวสฺสิทํ ผลํฯ

๑๘. “เตตฺตึสมฺหิ อิโต กเปฺป, เอโก อาสึ มหีปติ;
สุตวา นาม นาเมน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๑๙. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ธมฺมสญฺญโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ธมฺมสญฺญกเตฺถรสฺสาปทานํ จตุตฺถํฯ

๕. ผลทายกเตฺถรอปทานํ

๒๐. “ภาคีรถีนทีตีเร , อโหสิ อสฺสโม ตทา;
ตมหํ อสฺสมํ คจฺฉึ, ผลหโตฺถ อเปกฺขวาฯ

๒๑. “วิปสฺสึ ตตฺถ อทฺทกฺขึ, ปีตรํสึว ภาณุมํ;
ยํ เม อตฺถิ ผลํ สพฺพํ, อทาสึ สตฺถุโน อหํฯ

๒๒. “เอกนวุติโต กเปฺป, ยํ ผลํ อททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ผลทานสฺสิทํ ผลํฯ

๒๓. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ผลทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ผลทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ปญฺจมํฯ

๖. สมฺปสาทกเตฺถรอปทานํ

๒๔. ‘‘‘นโม เต พุทฺธ วีรตฺถุ, วิปฺปมุตฺโตสิ สพฺพธิ;
พฺยสนมฺหิ [พฺยสนํ หิ (สี.)] อนุปฺปตฺโต, ตสฺส เม สรณํ ภว’ฯ

๒๕. ‘‘สิทฺธตฺโถ ตสฺส พฺยากาสิ, โลเก อปฺปฏิปุคฺคโล;
‘มโนหทิสโม สโงฺฆ, อปฺปเมยฺโย อนุตฺตโรฯ

๒๖. ‘‘‘ตตฺถ ตฺวํ วิรเช เขตฺเต, อนนฺตผลทายเก;
สเงฺฆ จิตฺตํ ปสาเทตฺวา, สุพีชํ วาป [จาปิ (สี.), วาปิ (สฺยา.)] โรปยฯ

๒๗. ‘‘อิทํ วตฺวาน สพฺพญฺญู, โลกเชฏฺโฐ นราสโภ;
มเมว อนุสาสิตฺวา, เวหาสํ นภมุคฺคมิฯ

๒๘. ‘‘อจิรํ คตมตฺตมฺหิ, สพฺพญฺญุมฺหิ นราสเภ;
มรณํ สมนุปฺปตฺโต, ตุสิตํ อุปปชฺชหํฯ

๒๙. ‘‘ตทาหํ วิรเช เขตฺเต, อนนฺตผลทายเก;
สเงฺฆ จิตฺตํ ปสาเทตฺวา, กปฺปํ สคฺคมฺหิ โมทหํฯ

๓๐. ‘‘จตุนฺนวุติโต กปฺเป, ปสาทมลภิํ ตทา;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, ปสาทสฺส อิทํ ผลํฯ

๓๑. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สมฺปสาทโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สมฺปสาทกเตฺถรสฺสาปทานํ ฉฏฺฐํฯ

๗. อารามทายกเตฺถรอปทานํ

๓๒. ‘‘สิทฺธตฺถสฺส ภควโต, อาราโม โรปิโต มยา;
สนฺทจฺฉาเยสุ [สีตฉาเยสุ (สฺยา.), สนฺตจฺฉาเยสุ (ก.)] รุเกฺขสุ, อุปาสเนฺตสุ ปกฺขิสุฯ

๓๓. ‘‘อทฺทสํ วิรชํ พุทฺธํ, อาหุตีนํ ปฏิคฺคหํ;
อารามํ อภินาเมสิํ, โลกเชฏฺฐํ นราสภํฯ

๓๔. ‘‘หโฏฺฐ หเฏฺฐน จิเตฺตน, ผลํ ปุปฺผมทาสหํ;
ตโต ชาตปฺปสาโทว, ตํ วนํ ปริณามยิํฯ

๓๕. ‘‘พุทฺธสฺส ยมิทํ ทาสิํ, วิปฺปสเนฺนน เจตสา;
ภเว นิพฺพตฺตมานมฺหิ, นิพฺพตฺตติ ผลํ มมฯ

๓๖. ‘‘จตุนฺนวุติโต กปฺเป, ยํ อารามมทํ ตทา;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, อารามสฺส อิทํ ผลํฯ

๓๗. ‘‘สตฺตตฺติํเส อิโต กปฺเป, สตฺตาสุํ มุทุสีตลา;
สตฺตรตนสมฺปนฺนา, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๓๘. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อารามทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อารามทายกตฺถรสฺสาปทานํ สตฺตมํฯ

๘. อนุเลปทายกตฺถรอปทานํ

๓๙. “อตฺถทสฺสิสฺส มุนิโน, อทฺทสํ สาวกํ อหํ;
นวกมฺมํ กโรนฺตสฺส, สีมาย อุปคจฺฉหํฯ

๔๐. “นิฏฺฐิเต นวกมฺเม จ, อนุเลปมทาสหํ;
ปสนฺนจิตฺโต สุมโน, ปุญฺญกฺเขตฺต อนุตฺตเรฯ

๔๑. “อฏฺฐารเส กปฺปสเต, ยํ กมฺมมกรึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, อนุเลปสฺสิทํ ผลํฯ

๔๒. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อนุเลปทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อนุเลปทายกตฺถรสฺสาปทานํ อฏฺฐมํฯ

๙. พุทฺธสญฺญกตฺถรอปทานํ

๔๓. “อุเทนฺตํ สตรํสึว, ปีตรํสึว ภาณุมํ;
วนนฺตรคตํ สนฺตํ, โลกเชฏฺฐํ นราสภํฯ

๔๔. “อทฺทสํ สุปินเนฺตน, สิทฺธตฺถํ โลกนายกํ;
ตตฺถ จิตฺตํ ปสาเทตฺวา, สุคตึ อุปปชฺชหํฯ

๔๕. “จตุนฺนวุติโต กเปฺป, ยํ สญฺญมลภึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธสญฺญายิทํ ผลํฯ

๔๖. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา พุทฺธสญฺญโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

พุทฺธสญฺญกตฺถรสฺสาปทานํ นวมํฯ

๑๐. ปพฺภารทายกตฺถรอปทานํ

๔๗. “ปิยทสฺสิโน ภควโต, ปพฺภาโร โสธิโต มยา;
ฆฏกญฺจ อุปฏฺฐาสึ, ปริโภคาย ตาทิโนฯ

๔๘. “ตํ เม พุโทฺธ วิยากาสิ, ปิยทสฺสี มหามุนิ;
สหสฺสกโณฺฑ สตเภณฺฑุ [สตเคณฺฑุ (สฺยา. ก.)], ธชาลุ หริตามโยฯ

๔๙. “นิพฺพตฺติสฺสติ โส ยูโป, รตนญฺจ อนปฺปกํ;
ปพฺภารทานํ ทตฺวาน, กปฺปํ สคฺคมฺหิ โมทหํฯ

๕๐. ‘‘อิโต พาตฺตึสกปฺปมฺหิ, สุสุโทฺธ นาม ขตฺติโย;
สตฺตรตนสมฺปโนฺน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๕๑. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ปพฺภารทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ปพฺภารทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ทสมํฯ

ปทุมเกสรวโคฺค เอกตึสติโมฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

เกสรํ คนฺธมนฺนญฺจ, ธมฺมสญฺญี ผเลน จ;
ปสาทารามทายี จ, เลปโก พุทฺธสญฺญโก;
ปพฺภาโท จ คาถาโย, เอกปญฺญาส กิตฺติตาฯ

๓๒. อารกฺขทายกวโคฺค

๑. อารกฺขทายกเตฺถรอปทานํ

๑. “ธมฺมทสฺสิสฺส มุนิโน, วติ การาปิตา มยา;
อารโกฺข จ มยา ทิโนฺน, ทฺวิปทินฺทสฺส ตาทิโนฯ

๒. “อฏฺฐารเส กปฺปสเต, ยํ กมฺมมกรึ ตทา;
เตน กมฺมวิเสเสน, ปโตฺต เม อาสวกฺขโยฯ

๓. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อารกฺขทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อารกฺขทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ปฐมํฯ

๒. โภชนทายกเตฺถรอปทานํ

๔. “สุชาโต สาลลฏฺฐีว, โสภญฺชนมิวุคฺคโต;
อินฺทลฏฺฐิริวากาเส, วิโรจติ สทา ชิโนฯ

๕. “ตสฺส เทวาติเทวสฺส, เวสฺสภุสฺส มเหสิโน;
อทาสิ โภชนมหํ, วิปฺปสเนฺนน เจตสาฯ

๖. “ตํ เม พุโทฺธ อนุโมทิ, สยมฺภู อปราชิโต;
ภเว นิพฺพตฺตมานมฺหิ, ผลํ นิพฺพตฺตตู ตวฯ

๗. “เอกตฺตึเส อิโต กเปฺป, ยํ ทานมททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, โภชนสฺส อิทํ ผลํฯ

๘. “ปญฺจวีเส อิโต กเปฺป, เอโก อาสึ อมิตฺตโก;
สตฺตรตนสมฺปโนฺน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๙. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา โภชนทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

โภชนทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ทุติยํฯ

๓. คตสญฺญกเตฺถรอปทานํ

๑๐. “อากาเสว ปทํ นตฺถิ, อมฺพเร อนิลญฺชเส;
สิทฺธตฺถํ ชินมทฺทกฺขึ, คจฺฉนฺตํ ติทิวงฺคเณ [ติทิวงฺคณํ (สฺยา. ก.)]ฯ

๑๑. “อนิเลเนริตํ ทิสฺวา, สมฺมาสมฺพุทฺธจีวรํ;

วิตฺติ มมาหุ ตาวเท [วิตฺติ เม ปาหุณา ตาว (สฺยา.), วิตฺติ เม ตาวเท ชาตา (สี.)], ทิสฺวาน คมนํ มุนิ [มุเน (สี.)]ฯ

๑๒. “จตุนฺนวุติโต กปฺเป, ยํ สญฺญมลภึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธสญฺญายิทํ ผลํฯ

๑๓. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา คตสญฺญโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

คตสญฺญกเตฺถรสฺสาปทานํ ตติยํฯ

๔. สตฺตปทุมิยเตฺถรอปทานํ

๑๔. “นทีกูเล วสามหํ, เนสาโท นาม พฺราหฺมโณ;
สตปเตฺตหิ ปุเปฺผหิ, สมฺมชฺชิตฺวาน อสฺสมํฯ

๑๕. “สุวณฺณวณฺณํ สมฺพุทฺธํ, สิทฺธตฺถํ โลกนายกํ;
ทิสฺวา นเภน [วเนน (สฺยา. ก.)] คจฺฉนฺตํ, หาโส เม อุทปชฺชถฯ

๑๖. “ปจฺจุคฺคนฺตฺวาน สมฺพุทฺธํ, โลกเชฏฺฐํ นราสภํ;
อสฺสมํ อตินาเมตฺวา, ชลชเคฺคหิ โอกิรึฯ

๑๗. “จตุนฺนวุติโต กปฺเป, ยํ ปุปฺผมภิโรปยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๑๘. “อิโต เต สตฺตเม กปฺเป, จตฺโร ปาทปาวรา;
สตฺตรตนสมฺปนฺนา, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๑๙. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สตฺตปทุมิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สตฺตปทุมิยเตฺถรสฺสาปทานํ จตุตฺถํฯ

๕. ปุปฺผาสนทายกเตฺถรอปทานํ

๒๐. “สุวณฺณวณฺณํ สมฺพุทฺธํ, ปีตรํสึว [สตรํสึว (สี. สฺยา.)] ภาณุมํ;
อวิทูเรน คจฺฉนฺตํ, สิทฺธตฺถํ อปราชิตํฯ

๒๑. “ตสฺส ปจฺจุคฺคมิตฺวาน, ปเวเสตฺวาน อสฺสมํ;
ปุปฺผาสนํ มยา ทินฺนํ, วิปฺปสเนฺนน เจตสาฯ

๒๒. “อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวาน, เวทชาโต ตทา อหํ;
พุเทฺธ จิตฺตํ ปสาเทตฺวา, ตํ กมฺมํ ปริณามยึฯ

๒๓. “ยํ เม อตฺถิ กตํ ปุญฺญํ, สยมฺภุมฺหปราชิเต;
สเพฺพน เตน กุสเลน, วิมโล โหมิ สาสเนฯ

๒๔. “จตุนฺนวุติโต กเปฺป, ปุปฺผาสนมทํ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ปุปฺผาสนสฺสิทํ ผลํฯ

๒๕. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ปุปฺผาสนทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ปุปฺผาสนทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ปญฺจมํฯ

๖. อาสนสนฺถวิกเตฺถรอปทานํ

๒๖. “เจติยํ อุตฺตมํ นาม, สิขิโน โลกพนฺธุโน;
อรเญฺญ อิรีเณ วเน, อนฺธาหิณฺฑามหํ ตทาฯ

๒๗. “ปวนา นิกฺขมเนฺตน, ทิฏฺฐํ สีหาสนํ มยา;
เอกํสํ อญฺชลึ กตฺวา, สนฺถวึ [ถวิสฺสํ (สี.)] โลกนายกํฯ

๒๘. “ทิวสภาคํ ถวิตฺวาน, พุทฺธํ โลกคฺคนายกํ;
หฏฺโฐ หเฏฺฐน จิเตฺตน, อิมํ วาจํ อุทีรยึฯ

๒๙. “‘นโม เต ปุริสาชญฺญ, นโม เต ปุริสุตฺตม;
สพฺพญฺญูสิ มหาวีร, โลกเชฏฺฐ นราสภ’ฯ

๓๐. “อภิตฺถวิตฺวา สิขินํ, นิมิตฺตกรเณนหํ;
อาสนํ อภิวาเทตฺวา, ปกฺกามึ อุตฺตรามุโขฯ

๓๑. “เอกตฺตึเส อิโต กเปฺป, ยํ ถวึ วทตํ วรํ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, โถมนาย อิทํ ผลํฯ

๓๒. “สตฺตวีเส อิโต กเปฺป, อตุลา สตฺต อาสุ เต;
สตฺตรตนสมฺปนฺนา, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๓๓. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อาสนสนฺถวิโก [อาสนสนฺถวโก (?), อาสนถวิโก (ก.), อาสนตฺถวิโก (สี. สฺยา.)] เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อาสนสนฺถวิกเตฺถรสฺสาปทานํ ฉฏฺฐํฯ

๗. สทฺทสญฺญกเตฺถรอปทานํ

๓๔. “สุทสฺสโน มหาวีโร, เทเสติ อมตํ ปทํ;
ปริวุโต สาวเกหิ, วสติ ฆรมุตฺตเมฯ

๓๕. “ตาย วาจาย มธุราย, สงฺคณฺหาติ [สงฺคณฺหเนฺต (สี.)] มหาชนํ;
โฆโส จ วิปุโล อาสิ, อาสีโส [อาสํโส (สี.)] เทวมานุเสฯ

๓๖. “นิโคฺฆสสทฺทํ สุตฺวาน, สิทฺธตฺถสฺส มเหสิโน;
สเทฺท จิตฺตํ ปสาเทตฺวา, อวนฺทึ โลกนายกํฯ

๓๗. “จตุนฺนวุติโต กเปฺป, ยํ สญฺญมลภิํ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธสญฺญายิทํ ผลํฯ

๓๘. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สทฺทสญฺญโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สทฺทสญฺญกเตฺถรสฺสาปทานํ สตฺตมํฯ

๘. ติรํสิยเตฺถรอปทานํ

๓๙. “เกสริํ อภิชาตํว, อคฺคิกฺขนฺธํว ปพฺพเต;
โอภาเสนฺตํ ทิสา สพฺพา [นิวาเสนฺตํ (ก.), ทิสาสินฺนํ (สฺยา.)], สิทฺธตฺถํ ปพฺพตนฺตเรฯ

๔๐. “สูริยสฺส จ อาโลกํ, จนฺทาโลกํ ตเถว จ;
พุทฺธาโลกญฺจ ทิสฺวาน, วิตฺติ เม อุทปชฺชถฯ

๔๑. “ตโย อาโลเก ทิสฺวาน, สมฺพุทฺธํ [พุทฺธญฺจ (สี.)] สาวกุตฺตมํ;
เอกํสํ อชินํ กตฺวา, สนฺถวิํ โลกนายกํฯ

๔๒. “ตโย หิ อาโลกกรา, โลเก โลกตโมนุทา;
จโนฺท จ สูริโย จาปิ, พุโทฺธ จ โลกนายโกฯ

๔๓. “โอปมฺมํ อุปทเสฺสตฺวา, กิตฺติโต เม มหามุนิ;
พุทฺธสฺส วณฺณํ กิเตฺตตฺวา, กปฺปํ สคฺคมฺหิ โมทหํฯ

๔๔. “จตุนฺนวุติโต กเปฺป, ยํ พุทฺธมภิกิตฺตยิํ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, กิตฺตนาย อิทํ ผลํฯ

๔๕. “เอกสฏฺฐิมฺหิโต กเปฺป, เอโก ญาณธโร อหุ;
สตฺตรตนสมฺปโนฺน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๔๖. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ติรํสิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ติรํสิยเตฺถรสฺสาปทานํ อฏฺฐมํฯ

๙. กนฺทลิปุปฺผิยเตฺถรอปทานํ

๔๗. “สินฺธุยา นทิยา ตีเร, อโหสิํ กสฺสโก ตทา;
ปรกมฺมายเน ยุโตฺต, ปรภตฺตํ อปสฺสิโตฯ

๔๘. “สินฺธุํ อนุจรโนฺตหํ, สิทฺธตฺถํ ชินมทฺทสํ;
สมาธินา นิสินฺนํว, สตปตฺตํว ปุปฺผิตํฯ

๔๙. “สตฺต กนฺทลิปุปฺผานิ, วเณฺฏ เฉตฺวานหํ ตทา;
มตฺถเก อภิโรเปสิํ, พุทฺธสฺสาทิจฺจพนฺธุโนฯ

๕๐. “สุวณฺณวณฺณํ สมฺพุทฺธํ, อนุกูเล สมาหิตํ;
ติธาปภินฺนมาตงฺคํ, กุญฺชรํว ทุราสทํฯ

๕๑. “ตมหํ อุปคนฺตฺวาน, นิปกํ ภาวิตินฺทฺริยํ;
อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวาน, อวนฺทึ สตฺถุโน อหํฯ

๕๒. “จตุนฺนวุติโต กปฺเป, ยํ ปุปฺผมภิโรปยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๕๓. “ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา กนฺทลิปุปฺผิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

กนฺทลิปุปฺผิยเตฺถรสฺสาปทานํ นวมํฯ

๑๐. กุมุทมาลิยเตฺถรอปทานํ

๕๔. “อุสภํ ปวรํ วีรํ, มเหสึ วิชิตาวินํ;
วิปสฺสินํ มหาวีรํ, อภิชาตํว เกสรึฯ

๕๕. “รถิยํ ปฏิปชฺชนฺตํ, อาหุตีนํ ปฏิคฺคหํ;
คเหตฺวา กุมุทํ มาลํ, พุทฺธเสฏฺฐํ สโมกิรึฯ

๕๖. “เอกนวุติโต กปฺเป, ยํ ปุปฺผมภิปูชยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๕๗.“ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา กุมุทมาลิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

กุมุทมาลิยเตฺถรสฺสาปทานํ ทสมํฯ

อารกฺขทายกวคฺโค พาตฺตึสติโม [พตฺตึสติโม (สี. สฺยา.)]ฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

อารกฺขโท โภชนโท, คตสญฺญี ปทุมิโย;
ปุปฺผาสนี สนฺถวิโก, สทฺทสญฺญี ติรํสิโย;
กนฺทลิโก กุมุที จ, สตฺตปญฺญาส คาถกาติฯ

๓๓. อุมาปุปฺผิยวโคฺค

๑. อุมาปุปฺผิยเตฺถรอปทานํ

๑. “สมาหิตํ สมาปนฺนํ, สิทฺธตฺถมปราชิตํ;
สมาธินา อุปวิฏฺฐํ, อทฺทสาหํ นรุตฺตมํฯ

๒. “อุมาปุปฺผํ คเหตฺวาน, พุทฺธสฺส อภิโรปยึ;
สพฺพปุปฺผา เอกสีสา, อุทฺธํวณฺฏา อโธมุขาฯ

๓. “สุจิตฺตา วิย ติฏฺฐนฺเต, อากาเส ปุปฺผสนฺถรา;
เตน จิตฺตปฺปสาเทน, ตุสิตํ อุปปชฺชหํฯ

๔. “จตุนฺนวุติโต กปฺเป, ยํ ปุปฺผมภิปูชยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๕. “ปญฺจปญฺญาสิโต กปฺเป, เอโก อาสึ มหีปติ;
สมนฺตฉทโน นาม, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๖. “ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อุมาปุปฺผิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อุมาปุปฺผิยเตฺถรสฺสาปทานํ ปฐมํฯ

๒. ปุลินปูชกเตฺถรอปทานํ

๗. “กกุธํ วิลสนฺตํว, นิสภาชานิยํ ยถา;
โอสธึว วิโรจนฺตํ, โอภาสนฺตํ นราสภํฯ

๘. “อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวาน, อวนฺทึ สตฺถุโน อหํ;
สตฺถารํ ปริวเณฺณสึ, สกกเมฺมน โตสยึ [โตสิโต (สี.)]ฯ

๙. “สุสุทฺธํ ปุลินํ คยฺห, คตมเคฺค สโมกิรึ;
อุจฺฉเงฺคน คเหตฺวาน, วิปสฺสิสฺส มเหสิโนฯ

๑๐. “ตโต อุปฑฺฒปุลินํ, วิปฺปสเนฺนน เจตสา;
ทิวาวิหาเร โอสิญฺจึ, ทฺวิปทินฺทสฺส ตาทิโนฯ

๑๑. “เอกนวุติโต กปฺเป, ปุลินํ ยมสิญฺจหํ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ปุลินสฺส อิทํ ผลํฯ

๑๒. “ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ปุลินปูชโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ปุลินปูชกเตฺถรสฺสาปทานํ ทุติยํฯ

๓. หาสชนกเตฺถรอปทานํ

๑๓. ‘‘ทุมเคฺค ปํสุกูลกํ [ปํสุกูลิกํ (สฺยา. ก.)], ลคฺคํ ทิสฺวาน สตฺถุโน;
อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวาน, ภิโยฺย อุจฺจาริตํ มยาฯ

๑๔. ‘‘ทูรโต ปน ทิสฺวาน [ปติทิสฺวาน (สี. สฺยา.)], หาโส เม อุทปชฺชถ;
อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวาน, ภิโยฺย จิตฺตํ ปสาทยึฯ

๑๕. ‘‘เอกนวุติโต กเปฺป, ยํ สญฺญมลภึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธสญฺญายิทํ ผลํฯ

๑๖. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส...เป.... กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา หาสชนโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

หาสชนกเตฺถรสฺสาปทานํ ตติยํฯ

๔. ยญฺญสามิกเตฺถรอปทานํ

๑๗. ‘‘ชาติยา สตฺตวโสฺสหํ, อโหสึ มนฺตปารคู;
กุลวตฺตํ [กุลวํสํ (สี. สฺยา.)] อธาเรสึ, ยโญฺญ อุสฺสาหิโต มยาฯ

๑๘. ‘‘จุลฺลาสีติสหสฺสานิ , ปสู หญฺญนฺติ เม ตทา;
สารถมฺภุปนีตานิ [ตารสฺมึหิ อุปนีตานิ (ก.), สารสฺมึหิ อุปนีตานิ (สฺยา.)], ยญฺญตฺถาย อุปฏฺฐิตาฯ

๑๙. ‘‘อุกฺกามุขปหโฏฺฐว , ขทิรงฺคารสนฺนิโภ;
อุทยโนฺตว สูริโย, ปุณฺณมาเยว [ปุณฺณมาเสว (สี.)] จนฺทิมาฯ

๒๐. ‘‘สิทฺธโตฺถ สพฺพสิทฺธโตฺถ, ติโลกมหิโต หิโต;
อุปคนฺตฺวาน สมฺพุโทฺธ, อิทํ วจนมพฺรวิฯ

๒๑. ‘‘‘อหึสา สพฺพปาณีนํ, กุมาร มม รุจฺจติ;
เถยฺยา จ อติจารา จ, มชฺชปานา จ อารติฯ

๒๒. ‘‘‘รติ จ สมจริยาย, พาหุสจฺจํ กตญฺญุตา;
ทิเฏฺฐ ธเมฺม ปรตฺถ จ, ธมฺมา เอเต ปสํสิยาฯ

๒๓. ‘‘‘เอเต ธเมฺม ภาวยิตฺวา, สพฺพสตฺตหิเต รโต [หิเตสิโต (ก.)];
พุเทฺธ จิตฺตํ ปสาเทตฺวา, ภาเวหิ มคฺคมุตฺตมํ’ฯ

๒๔. ‘‘อิทํ วตฺวาน สพฺพญฺญู, โลกเชโฏฺฐ นราสโภ;
มเมวํ อนุสาสิตฺวา, เวหาสํ อุคฺคโต คโตฯ

๒๕. ‘‘ปุเพฺพ จิตฺตํ วิโสเธตฺวา, ปจฺฉา จิตฺตํ ปสาทยึ;
เตน จิตฺตปฺปสาเทน, ตุสิตํ อุปปชฺชหํฯ

๒๖. ‘‘จตุนฺนวุติโต กเปฺป, ยทา จิตฺตํ ปสาทยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธสญฺญายิทํ ผลํฯ

๒๗. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ยญฺญสามิโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ยญฺญสามิกเตฺถรสฺสาปทานํ จตุตฺถํฯ

๕. นิมิตฺตสญฺญกเตฺถรอปทานํ

๒๘. ‘‘จนฺทภาคานทีตีเร , วสามิ อสฺสเม อหํ;
สุวณฺณมิคมทฺทกฺขึ, จรนฺตํ วิปิเน อหํฯ

๒๙. ‘‘มิเค จิตฺตํ ปสาเทตฺวา, โลกเชฏฺฐํ อนุสฺสรึ;
เตน จิตฺตปฺปสาเทน, อเญฺญ พุเทฺธ อนุสฺสรึฯ

๓๐. ‘‘อพฺภตีตา จ เย พุทฺธา, วตฺตมานา อนาคตา;
เอวเมวํ วิโรจนฺติ, มิคราชาว เต ตโยฯ

๓๑. ‘‘จตุนฺนวุติโต กเปฺป, ยํ สญฺญมลภึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธสญฺญายิทํ ผลํฯ

๓๒. ‘‘สตฺตวีเส อิโต กเปฺป, เอโก อาสึ มหีปติ;
อรญฺญสโตฺถ นาเมน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๓๓. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา นิมิตฺตสญฺญโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

นิมิตฺตสญฺญกเตฺถรสฺสาปทานํ ปญฺจมํฯ

๖. อนฺนสํสาวกเตฺถรอปทานํ

๓๔. ‘‘สุวณฺณวณฺณํ สมฺพุทฺธํ, คจฺฉนฺตํ อนฺตราปเณ;
กญฺจนคฺฆิยสงฺกาสํ, พาตฺตึสวรลกฺขณํฯ

๓๕. ‘‘สิทฺธตฺถํ สพฺพสิทฺธตฺถํ, อเนชํ อปราชิตํ;
สมฺพุทฺธํ อตินาเมตฺวา, โภชยึ ตํ มหามุนึฯ

๓๖. ‘‘มุนิ การุณิโก โลเก, โอภาสยิ มมํ ตทา;
พุเทฺธ จิตฺตํ ปสาเทตฺวา, กปฺปํ สคฺคมฺหิ โมทหํฯ

๓๗. ‘‘จตุนฺนวุติโต กเปฺป, ยํ ทานมททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ภิกฺขาทานสฺสิทํ ผลํฯ

๓๘. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อนฺนสํสาวโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติ;

๗. นิคฺคุณฺฑิปุปฺผิยเตฺถรอปทานํ

๓๙. ‘‘ยทา เทโว เทวกายา, จวเต อายุสงฺขยา;
ตโย สทฺทา นิจฺฉรนฺติ, เทวานํ อนุโมทตํฯ

๔๐. ‘‘‘อิโต โภ สุคตึ คจฺฉ, มนุสฺสานํ สหพฺยตํ;
มนุสฺสภูโต สทฺธมฺเม, ลภ สทฺธํ อนุตฺตรํฯ

๔๑. ‘‘‘สา เต สทฺธา นิวิฏฺฐาสฺส, มูลชาตา ปติฏฺฐิตา;
ยาวชีวํ อสํหีรา, สทฺธมฺเม สุปฺปเวทิเตฯ

๔๒. ‘‘‘กาเยน กุสลํ กตฺวา, วาจาย กุสลํ พหุํ;
มนสา กุสลํ กตฺวา, อพฺยาปชฺชํ นิรูปธึฯ

๔๓. ‘‘‘ตโต โอปธิกํ ปุญฺญํ, กตฺวา ทาเนน ตํ พหุํ;
อเญฺญปิ มจฺเจ สทฺธมฺเม, พฺรหฺมจริเย นิเวสย’ฯ

๔๔. ‘‘อิมาย อนุกมฺปาย, เทวาเทวํ ยทา วิทู;
จวนฺตํ อนุโมทนฺติ, เอหิ เทว ปุนปฺปุนํ [เทวปุรํ ปุน (สี.)]ฯ

๔๕. ‘‘สํเวโค เม [สํวิโคฺคหํ (สฺยา.)] ตทา อาสิ, เทวสเงฺฆ สมาคเต;
กํสุ นาม อหํ โยนึ, คมิสฺสามิ อิโต จุโตฯ

๔๖. ‘‘มม สํเวคมญฺญาย, สมโณ ภาวิตินฺทฺริโย;
มมุทฺธริตุกาโม โส, อาคจฺฉิ มม สนฺติกํฯ

๔๗.‘‘สุมโน นาม นาเมน, ปทุมุตฺตรสาวโก;
อตฺถธมฺมานุสาสิตฺวา, สํเวเชสิ มมํ ตทาฯ

ทฺวาทสมํ ภาณวารํฯ

๔๘. ‘‘ตสฺสาหํ วจนํ สุตฺวา, พุเทฺธ จิตฺตํ ปสาทยึ;
ตํ ธีรํ อภิวาเทตฺวา, ตตฺถ กาลํกโต อหํฯ

๔๙. ‘‘อุปปชฺชึ ส [อุปปชฺชิสฺสํ (สี.)] ตเตฺถว, สุกฺกมูเลน โจทิโต;
วสโนฺต มาตุกุจฺฉิมฺหิ, ปุน ธาเรติ มาตุยาฯ

๕๐. ‘‘ตมฺหา กายา จวิตฺวาน, ติทเส อุปปชฺชหํ;
เอตฺถนฺตเร น ปสฺสามิ, โทมนสฺสมหํ ตทาฯ

๕๑. ‘‘ตาวตึสา จวิตฺวาน, มาตุกุจฺฉึ สโมกฺกมึ;
นิกฺขมิตฺวาน กุจฺฉิมฺหา, กณฺหสุกฺกํ อชานหํฯ

๕๒. ‘‘ชาติยา สตฺตวโสฺสว [ชาติยา สตฺตวเสฺสน (สฺยา.)], อารามํ ปาวิสึ อหํ;
โคตมสฺส ภควโต, สกฺยปุตฺตสฺส ตาทิโนฯ

๕๓. “วิตฺถาริเก [วิตฺถาริเต (สี. ก.)] ปาวจเน, พาหุชญฺญมฺหิ สาสเน;
อทฺทสํ สาสนกเร, ภิกฺขโว ตตฺถ สตฺถุโนฯ

๕๔. “สาวตฺถิ นาม นครํ, ราชา ตตฺถาสิ โกสโล;
รเถน นาคยุตฺเตน, อุเปสิ โพธิมุตฺตมํฯ

๕๕. “ตสฺสาหํ นาคํ ทิสฺวาน, ปุพฺพกมฺมํ อนุสฺสรึ;
อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวาน, สมยํ อคมาสหํฯ

๕๖. “ชาติยา สตฺตวสฺโสว, ปพฺพชึ อนคาริยํ;
โย โส พุทฺธํ อุปฏฺฐาสิ, อานนฺโท นาม สาวโกฯ

๕๗. “คติมา ธิติมา เจว, สติมา จ พหุสฺสุโต;
รโญฺญ จิตฺตํ ปสาเทนฺโต, นิยฺยาเทสิ มหาชุติฯ

๕๘. “ตสฺสาหํ ธมฺมํ สุตฺวาน, ปุพฺพกมฺมํ อนุสฺสรึ;
ตตฺเถว ฐิตโก สนฺโต, อรหตฺตมปาปุณึฯ

๕๙. “เอกํสํ จีวรํ กตฺวา, สิเร กตฺวาน อญฺชลึ;
สมฺพุทฺธํ อภิวาเทตฺวา, อิมํ วาจํ อุทีรยึฯ

๖๐. “‘ปทุมุตฺตรพุทฺธสฺส, ทฺวิปทินฺทสฺส สตฺถุโน;
นิคฺคุณฺฑิปุปฺผํ ปคฺคยฺห, สีหาสเน ฐเปสหํฯ

๖๑. “‘เตน กมฺเมน ทฺวิปทินฺท, โลกเชฏฺฐ นราสภ;
ปตฺโตมฺหิ อจลํ ฐานํ, หิตฺวา ชยปราชยํ’ฯ

๖๒. “ปญฺจวีสสหสฺสมฺหิ , กปฺปานํ มนุชาธิปา;
อพฺพุทนิรพฺพุทานิ, อฏฺฐฏฺฐาสึสุ ขตฺติยาฯ

๖๓. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา นิคฺคุณฺฑิปุปฺผิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

นิคฺคุณฺฑิปุปฺผิยตฺเถรสฺสาปทานํ สตฺตมํฯ

๘. สุมนาเวฬิยตฺเถรอปทานํ

๖๔. “เวสฺสภุสฺส ภควโต, โลกเชฏฺฐสฺส ตาทิโน;
สเพฺพ ชนา สมาคมฺม, มหาปูชํ กโรนฺติ เตฯ

๖๕. “สุธาย ปิณฺฑํ กตฺวาน, อาเวฬํ สุมนายหํ;
สีหาสนสฺส ปุรโต, อภิโรเปสหํ ตทาฯ

๖๖. “สเพฺพ ชนา สมาคมฺม, เปกฺขนฺติ ปุปฺผมุตฺตมํ;
เกนิทํ ปูชิตํ ปุปฺผํ, พุทฺธเสฏฺฐสฺส ตาทิโนฯ

๖๗. “เตน จิตฺตปฺปสาเทน, นิมฺมานํ อุปปชฺชหํ;

อนุโภมิ [อนุโภสึ (สี.)] สกํ กมฺมํ, ปุเพฺพ สุกตมตฺตโนฯ

๖๘. ‘‘ยํ ยํ โยนุปปชฺชามิ, เทวตฺตํ อถ มานุสํ;
สเพฺพสานํ ปิโย โหมิ, ปุปฺผปูชายิทํ ผลํฯ

๖๙. ‘‘นาภิชานามิ กาเยน, วาจาย อุท เจตสา;
สํยตานํ ตปสฺสีนํ, กตํ อโกฺกสิตํ มยาฯ

๗๐. ‘‘เตน สุจริเตนาหํ, จิตฺตสฺส ปณิธีหิ จ;
สเพฺพสํ ปูชิโต โหมิ, อนโกฺกสสฺสิทํ ผลํฯ

๗๑. ‘‘อิโต เอกาทเส กเปฺป, สหสฺสาโรสิ ขตฺติโย;
สตฺตรตนสมฺปโนฺน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๗๒. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สุมนาเวฬิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สุมนาเวฬิยเตฺถรสฺสาปทานํ อฏฺฐมํฯ

๙. ปุปฺผจฺฉตฺติยเตฺถรอปทานํ

๗๓. ‘‘สิทฺธตฺถสฺส ภควโต, โลกเชฏฺฐสฺส ตาทิโน;
สจฺจํ ปกาสยนฺตสฺส, นิพฺพาเปนฺตสฺส ปาณิโนฯ

๗๔. ‘‘ชลชํ อาหริตฺวาน, สตปตฺตํ มโนรมํ;
ปุปฺผสฺส ฉตฺตํ กตฺวาน, พุทฺธสฺส อภิโรปยึฯ

๗๕. ‘‘สิทฺธโตฺถ จ โลกวิทู, อาหุตีนํ ปฏิคฺคโห;
ภิกฺขุสเงฺฆ ฐิโต สตฺถา, อิมํ คาถํ อภาสถฯ

๗๖. ‘‘‘โย เม จิตฺตํ ปสาเทตฺวา, ปุปฺผจฺฉตฺตํ อธารยิ;
เตน จิตฺตปฺปสาเทน, ทุคฺคตึ โส น คจฺฉติ’ฯ

๗๗. ‘‘อิทํ วตฺวาน สมฺพุโทฺธ, สิทฺธโตฺถ โลกนายโก;
อุโยฺยเชตฺวาน ปริสํ, เวหาสํ นภมุคฺคมิฯ

๗๘. ‘‘วุฏฺฐิเต นรเทวมฺหิ, เสตจฺฉตฺตมฺปิ วุฏฺฐหิ;
ปุรโต พุทฺธเสฏฺฐสฺส, คจฺฉติ ฉตฺตมุตฺตมํฯ

๗๙. ‘‘จตุนฺนวุติโต กเปฺป, ยํ ฉตฺตํ อภิโรปยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ปุปฺผจฺฉตฺตสฺสิทํ ผลํฯ

๘๐. ‘‘จตุสตฺตติกปฺปมฺหิ, อฏฺฐ ชลสิขา อหู;
สตฺตรตนสมฺปนฺนา, จกฺกวตฺตี มหพฺพลาฯ

๘๑. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ปุปฺผจฺฉตฺติโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

๑๐. สปริวารฉตฺตทายกเตฺถรอปทานํ

๘๒. “ปทุมุตฺตโร โลกวิทู, อาหุตีนํ ปฏิคฺคโห;
อากาเส ชลวุฏฺฐีว วสฺสเต [วสฺสติ (สี. สฺยา.), วเสฺสติ (?)] ธมฺมวุฏฺฐิยาฯ

๘๓. “ตมทฺทสาสิํ สมฺพุทฺธํ, เทเสนฺตํ อมตํ ปทํ;
สกํ จิตฺตํ ปสาเทตฺวา, อคมาสิํ สกํ ฆรํฯ

๘๔. “ฉตฺตํ อลงฺกตํ คยฺห, อุปคจฺฉิํ นรุตฺตมํ;
หฏฺโฐ หฏฺเฐน จิเตฺตน, อากาเส อุกฺขิปิํ อหํฯ

๘๕. “สุสงฺคหิตยานํว , ทเนฺตว สาวกุตฺตโม;
อุปคนฺตฺวาน สมฺพุทฺธํ, มตฺถเก สมฺปติฏฺฐหิฯ

๘๖. “อนุกมฺปโก การุณิโก, พุโทฺธ โลกคฺคนายโก;
ภิกฺขุสเงฺฆ นิสีทิตฺวา, อิมา คาถา อภาสถฯ

๘๗.“‘เยน ฉตฺตมิทํ ทินฺนํ, อลงฺกตํ มโนรมํ;
เตน จิตฺตปฺปสาเทน, ทุคฺคติํ โส น คจฺฉติฯ

๘๘. “‘สตฺตกฺขตฺตุญฺจ เทเวสุ, เทวรชฺชํ กริสฺสติ;
พาตฺติํสกฺขตฺตุญฺจ ราชา, จกฺกวตฺตี ภวิสฺสติฯ

๘๙. “‘กปฺปสตสหสฺสมฺหิ, โอกฺกากกุลสมฺภโว;
โคตโม นาม โคเตฺตน, สตฺถา โลเก ภวิสฺสติฯ

๙๐. “‘ตสฺส ธเมฺมสุ ทายาโท, โอรโส ธมฺมนิมฺมิโต;
สพฺพาสเว ปริญฺญาย, นิพฺพายิสฺสตินาสโว’ฯ

๙๑. “พุทฺธสฺส คิรมญฺญาย, วาจาสภิมุทีริตํ;
ปสนฺนจิโตฺต สุมโน, ภิโยฺย หาสํ ชเนสหํฯ

๙๒. “ชหิตฺวา มานุสํ โยนิํ, ทิพฺพํ โยนิํ [เทวโยนิํ (สี.), ทิพฺพโยนิํ (สฺยา.)] มชฺฌคํ;
วิมานมุตฺตมํ มยฺหํ, อพฺภุคฺคตํ มโนรมํฯ

๙๓. “วิมานา นิกฺขมนฺตสฺส, เสตจฺฉตฺตํ ธรียติ;
ตทา สญฺญํ ปฏิลภิํ, ปุพฺพกมฺมสฺสิทํ ผลํฯ

๙๔. “เทวโลกา จวิตฺวาน, มนุสฺสตฺตญฺจ อาคมิํ;
ฉตฺติํสกฺขตฺตุํ จกฺกวตฺตี, สตฺตกปฺปสตมฺหิโตฯ

๙๕. “ตมฺหา กายา จวิตฺวาน, อาคจฺฉิํ [อคญฺฉิํ (?)] ติทสํ ปุรํ;
สํสริตฺวานุปุเพฺพน, มานุสํ ปุนราคมิํฯ

๙๖. “โอกฺกนฺตํ มาตุกุจฺฉิํ มํ, เสตจฺฉตฺตํ อธารยุํ;

ชาติยา สตฺตวโสฺสหํ, ปพฺพชึ อนคาริยํฯ

๙๗. ‘‘สุนนฺท นาม นาเมน, พฺราหฺมโณ มนฺตปารคู;
ผลิกํ ฉตฺตมาทาย, สาวกคฺคสฺส โส ตทาฯ

๙๘. ‘‘อนุโมทิ มหาวีโร, สาริปุตฺโต มหากถี;
สุตฺวานุโมทนํ ตสฺส, ปุพฺพกมฺมมนุสฺสรึฯ

๙๙. ‘‘อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวาน, สกํ จิตฺตํ ปสาทยึ;
สริตฺวา ปุริมํ กมฺมํ, อรหตฺตมปาปุณึฯ

๑๐๐. ‘‘อุฏฺฐาย อาสนา ตมฺหา, สิเร กตฺวาน อญฺชลึ;
สมฺพุทฺธํ อภิวาเทตฺวา, อิมํ วาจํ อุทีริยึฯ

๑๐๑. ‘‘สตสหสฺสิโต กปฺเป, พุทฺโธ โลเก อนุตฺตโร;
ปทุมุตฺตโร โลกวิทู, อาหุตีนํ ปฏิคฺคโหฯ

๑๐๒. ‘‘ตสฺส ฉตฺตํ มยา ทินฺนํ, วิจิตฺตํ สมลงฺกตํ;
อุโภ หเตฺถหิ ปคฺคณฺหิ, สยมฺภู อคฺคปุคฺคโลฯ

๑๐๓. ‘‘อโห พุทฺโธ อโห ธมฺโม, อโห โน สตฺถุสมฺปทา;
เอกจฺฉตฺตสฺส ทาเนน, ทุคฺคตึ นุปปชฺชหํฯ

๑๐๔. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ, ภวา สเพฺพ สมูหตา;
สพฺพาสเว ปริญฺญาย, วิหรามิ อนาสโวฯ

๑๐๕. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สปริวารฉตฺตทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สปริวารฉตฺตทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ทสมํฯ

อุมาปุปฺผิยวโคฺค เตตฺตึสติโมฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

อุมาปุปฺผญฺจ ปุลินํ, หาโส ยโญฺญ นิมิตฺตโก;
สํสาวโก นิคฺคุณฺฑี จ, สุมนํ ปุปฺผฉตฺตโก;
สปริวารฉโตฺต จ, คาถา สตฺตสตุตฺตราติฯ

๓๔. คโนฺธทกวโคฺค

๑. คนฺธธูปิยเตฺถรอปทานํ

๑. ‘‘สิทฺธตฺถสฺส ภควโต, คนฺธธูปํ อทาสหํ;
สุมเนหิ ปฏิจฺฉนฺนํ, พุทฺธานุจฺฉวิกญฺจ ตํฯ

๒. ‘‘กญฺจนคฺฆิยสงฺกาสํ, พุทฺธํ โลกคฺคนายกํ;
อินฺทีวรํว ชลิตํ, อาทิตฺตํว หุตาสนํฯ

๓. ‘‘พฺยคฺฆุสภํว ปวรํ, อภิชาตํว เกสรึ;
นิสินฺนํ สมณานคฺคํ, ภิกฺขุสงฺฆปุรกฺขตํฯ

๔. ‘‘ทิสฺวา จิตฺตํ ปสาเทตฺวา, ปคฺคเหตฺวาน อญฺชลึ;
วนฺทิตฺวา สตฺถุโน ปาเท, ปกฺกามึ อุตฺตรามุโขฯ

๕. ‘‘จตุนฺนวุติโต กปฺเป, ยํ คนฺธมททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, คนฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๖. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา คนฺธธูปิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

คนฺธธูปิยเตฺถรสฺสาปทานํ ปฐมํฯ

๒. อุทกปูชกเตฺถรอปทานํ

๗. ‘‘สุวณฺณวณฺณํ สมฺพุทฺธํ, คจฺฉนฺตํ อนิลญฺชเส;
ฆตาสนํว ชลิตํ, อาทิตฺตํว หุตาสนํฯ

๘. ‘‘ปาณินา อุทกํ คยฺห, อากาเส อุกฺขิปึ อหํ;
สมฺปฏิจฺฉิ มหาวีโร, พุโทฺธ การุณิโก อิสิฯ

๙. ‘‘อนฺตลิเกฺข ฐิโต สตฺถา, ปทุมุตฺตรนามโก;
มม สงฺกปฺปมญฺญาย, อิมํ คาถมภาสถฯ

๑๐. ‘‘‘อิมินา ทกทาเนน, ปีติอุปฺปาทเนน จ;
กปฺปสตสหสฺสมฺปิ, ทุคฺคตึ นุปปชฺชสิ’ฯ

๑๑. ‘‘เตน กเมฺมน ทฺวิปทินฺท, โลกเชฏฺฐ นราสภ;
ปโตฺตมฺหิ อจลํ ฐานํ, หิตฺวา ชยปราชยํฯ

๑๒. ‘‘สหสฺสราชนาเมน, ตโย จ จกฺกวตฺติโน;
ปญฺจสฏฺฐิกปฺปสเต, จาตุรนฺตา ชนาธิปาฯ

๑๓. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อุทกปูชโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อุทกปูชกเตฺถรสฺสาปทานํ ทุติยํฯ

๓. ปุนฺนาคปุปฺผิยเตฺถรอปทานํ

๑๔. ‘‘กานนํ วนโมคยฺห, วสามิ ลุทฺทโก อหํ;
ปุนฺนาคํ ปุปฺผิตํ ทิสฺวา, พุทฺธเสฏฺฐํ อนุสฺสรึฯ

๑๕. ‘‘ตํ ปุปฺผํ โอจินิตฺวาน, สุคนฺธํ คนฺธิตํ สุภํ;
ถูปํ กตฺวาน ปุลิเน, พุทฺธสฺส อภิโรปยึฯ

๑๖. ‘‘เทฺวนวุเต อิโต กเปฺป, ยํ ปุปฺผมภิปูชยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๑๗. ‘‘เอกมฺหิ นวุเต กเปฺป, เอโก อาสึ ตโมนุโท;
สตฺตรตนสมฺปโนฺน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโลฯ

๑๘. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ปุนฺนาคปุปฺผิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ปุนฺนาคปุปฺผิยเตฺถรสฺสาปทานํ ตติยํฯ

๔. เอกทุสฺสทายกเตฺถรอปทานํ

๑๙. ‘‘นคเร หํสวติยา, อโหสึ ติณหารโก;
ติณหาเรน ชีวามิ, เตน โปเสมิ ทารเกฯ

๒๐. ‘‘ปทุมุตฺตโร นาม ชิโน, สพฺพธมฺมาน ปารคู;
ตมนฺธการํ นาเสตฺวา, อุปฺปชฺชิ โลกนายโกฯ

๒๑. ‘‘สเก ฆเร นิสีทิตฺวา, เอวํ จิเนฺตสหํ ตทา;
‘พุโทฺธ โลเก สมุปฺปโนฺน, เทยฺยธโมฺม จ นตฺถิ เมฯ

๒๒. ‘‘‘อิทํ เม สาฏกํ เอกํ, นตฺถิ เม โกจิ ทายโก;
ทุโกฺข นิรยสมฺผโสฺส, โรปยิสฺสามิ ทกฺขิณํ’ฯ

๒๓. ‘‘เอวาหํ จินฺตยิตฺวาน, สกํ จิตฺตํ ปสาทยึ;
เอกํ ทุสฺสํ คเหตฺวาน, พุทฺธเสฏฺฐสฺสทาสหํฯ

๒๔. ‘‘เอกํ ทุสฺสํ ททิตฺวาน, อุกฺกุฏฺฐึ สมฺปวตฺตยึ;
ยทิ พุโทฺธ ตุวํ วีร, ตาเรหิ มํ มหามุนิฯ

๒๕. ‘‘ปทุมุตฺตโร โลกวิทู, อาหุตีนํ ปฏิคฺคโห;
มม ทานํ ปกิเตฺตโนฺต, อกา เม อนุโมทนํฯ

๒๖. “‘อิมินา เอกทุเสฺสน, เจตนาปณิธีหิ จ;
กปฺปสตสหสฺสานิ, วินิปาตํ น คจฺฉติฯ

๒๗. “‘ฉตฺตึสกฺขตฺตุํ เทวินฺโท, เทวรชฺชํ กริสฺสติ;
เตตฺตึสกฺขตฺตุํ ราชา จ, จกฺกวตฺตี ภวิสฺสติ;
ปเทสรชฺชํ วิปุลํ, คณนาโต อสงฺขิยํฯ

๒๘. “‘เทวโลเก มนุเสฺส วา, สํสรนฺโต ตุวํ ภเว;
รูปวา คุณสมฺปนฺโน, อนวกฺกนฺตเทหวา;
อโกฺขภํ อมิตํ ทุสฺสํ, ลภิสฺสสิ ยทิจฺฉกํ’ฯ

๒๙. “อิทํ วตฺวาน สมฺพุโทฺธ, ชลชุตฺตมนามโก;
นภํ อพฺภุคฺคมี ธีโร, หํสราชาว อมฺพเรฯ

๓๐. “ยํ ยํ โยนุปปชฺชามิ, เทวตฺตํ อถ มานุสํ;
โภเค เม อูนตา นตฺถิ, เอกทุสฺสสฺสิทํ ผลํฯ

๓๑. “ปทุทฺธาเร ปทุทฺธาเร, ทุสฺสํ นิพฺพตฺตเต มมํ;
เหฏฺฐา ทุสฺสมฺหิ ติฏฺฐามิ, อุปริ ฉทนํ มมฯ

๓๒. “จกฺกวาฬมุปาทาย, สกานนํ สปพฺพตํ;
อิจฺฉมาโน จหํ อชฺช, ทุเสฺสหิ ฉาทเยยฺยหํฯ

๓๓. “เตเนว เอกทุเสฺสน, สํสรนฺโต ภวาภเว;
สุวณฺณวโณฺณ หุตฺวาน, สํสรามิ ภวาภเวฯ

๓๔. “วิปากํ เอกทุสฺสสฺส, นชฺฌคํ กตฺถจิกฺขยํ;
อยํ เม อนฺติมา ชาติ, วิปจฺจติ อิธาปิ เมฯ

๓๕. “สตสหสฺสิโต กเปฺป, ยํ ทุสฺสมททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, เอกทุสฺสสฺสิทํ ผลํฯ

๓๖. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ, ภวา สเพฺพ สมูหตา;
นาโคว พนฺธนํ เฉตฺวา, วิหรามิ อนาสโวฯ

๓๗. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส...เป.... กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา เอกทุสฺสทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

เอกทุสฺสทายกเตฺถรสฺสาปทานํ จตุตฺถํฯ

๕. ผุสิตกมฺปิยเตฺถรอปทานํ

๓๘. “วิปสฺสี นาม [สพฺพตฺถปิ เอวเมว ทิสฺสติ]
สมฺพุโทฺธ, โลกเชฏฺฐ นราสโภฯ

ขีณาสเวหิ สหิโต, สงฺฆาราเม วสี ตทาฯ

๓๙. “อารามทฺวารา นิกฺขมฺม, วิปสฺสี [สพฺพตฺถปิ เอวเมว ทิสฺสติ] โลกนายโก;
สห สตสหเสฺสหิ, อฏฺฐ [สหสฺสสตสิเสฺสหิ, อฏฺฐ (ก.), อฏฺฐ สตสหเสฺสหิ, สห (?)]
ขีณาสเวหิ โสฯ

๔๐. “อชิเนน นิวโตฺถหํ, วากจีรธโรปิ จ;
กุสุโมทกมาทาย [กุสุโมฺภทก... (สี. สฺยา.)], สมฺพุทฺธํ อุปสงฺกมิํฯ

๔๑. “สกํ จิตฺตํ ปสาเทตฺวา, เวทชาโต กตญฺชลี;
กุสุโมทกมาทาย, พุทฺธมพฺภุกฺกิริํ อหํฯ

๔๒. “เตน กเมฺมน สมฺพุโทฺธ, ชลชุตฺตมนามโก [สพฺพตฺถปิ เอวเมว ทิสฺสติ];
มม กมฺมํ ปกิเตฺตตฺวา, อคมา เยน ปตฺถิตํฯ

๔๓. “ผุสิตา ปญฺจสหสฺสา, เยหิ ปูเชสหํ ชินํ;
อฑฺฒเตยฺยสหเสฺสหิ, เทวรชฺชํ อการยิํฯ

๔๔. “อฑฺฒเตยฺยสหเสฺสหิ, จกฺกวตฺตี อโหสหํ;
อวเสเสน กเมฺมน, อรหตฺตมปาปุณิํฯ

๔๕. “เทวราชา ยทา โหมิ [อโหสิํ (สฺยา. ก.)], มนุชาธิปตี ยทา [ตทา (สฺยา. ก.)];
ตเมว นามเธยฺยํ เม, ผุสิโต นาม โหมหํฯ

๔๖. “เทวภูตสฺส สนฺตสฺส, อถาปิ มานุสสฺส วา;
สมนฺตา พฺยามโต มยฺหํ, ผุสิตํว ปวสฺสติฯ

๔๗. “ภวา อุคฺฆาฏิตา มยฺหํ, กิเลสา ฌาปิตา มม;
สพฺพาสวปริกฺขีโณ, ผุสิตสฺส อิทํ ผลํฯ

๔๘. “จนฺทนเสฺสว เม กายา, ตถา คโนฺธ ปวายติ;
สรีรโต มม คโนฺธ, อฑฺฒโกเส ปวายติฯ

๔๙. “ทิพฺพคนฺธํ สมฺปวนฺตํ, ปุญฺญกมฺมสมงฺคินํ;
คนฺธํ ฆตฺวาน ชานนฺติ, ผุสิโต อาคโต อิธฯ

๕๐. “สาขาปลาสกฏฺฐานิ , ติณานิปิ จ สพฺพโส;
มม สงฺกปฺปมญฺญาย, คโนฺธ สมฺปชฺชเต ขเณฯ

๕๑. “สตสหสฺสิโต [สพฺพตฺถปิ เอวเมว ทิสฺสติ] กเปฺป, จนฺทนํ อภิปูชยิํ;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, ผุสิตสฺส อิทํ ผลํฯ

๕๒. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส...เป.... กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ผุสิตกมฺปิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ผุสิตกมฺปิยเตฺถรสฺสาปทานํ ปญฺจมํฯ

๖. ปภงฺกรเตฺถรอปทานํ

๕๓. ‘‘ปทุมุตฺตรภควโต, โลกเชฏฺฐสฺส ตาทิโน;
วิปิเน เจติยํ อาสิ, วาฬมิคสมากุเลฯ

๕๔. ‘‘น โกจิ วิสหิ คนฺตุํ, เจติยํ อภิวนฺทิตุํ;
ติณกฏฺฐลโตนทฺธํ, ปลุคฺคํ อาสิ เจติยํฯ

๕๕. ‘‘วนกมฺมิโก ตทา อาสึ, ปิตุมาตุมเตนหํ [ปิตุเปตามเหนหํ (สี.), ปิตาเปตามเหนหํ (สฺยา.)];
อทฺทสํ วิปิเน ถูปํ, ลุคฺคํ ติณลตากุลํฯ

๕๖. ‘‘ทิสฺวานาหํ พุทฺธถูปํ, ครุจิตฺตํ อุปฏฺฐหึ;
พุทฺธเสฏฺฐสฺส ถูโปยํ, ปลุโคฺค อจฺฉตี วเนฯ

๕๗. ‘‘นจฺฉนฺนํ นปฺปติรูปํ, ชานนฺตสฺส คุณาคุณํ;
พุทฺธถูปํ อโสเธตฺวา, อญฺญํ กมฺมํ ปโยชเยฯ

๕๘. ‘‘ติณกฏฺฐญฺจ วลฺลิญฺจ, โสธยิตฺวาน เจติเย;
วนฺทิตฺวา อฏฺฐ วารานิ [อฏฺฐ ฐานานิ (ก.)], ปฏิกุฏิโก อคจฺฉหํฯ

๕๙. ‘‘เตน กมฺเมน สุกเตน, เจตนาปณิธีหิ จ;
ชหิตฺวา มานุสํ เทหํ, ตาวตึสมคจฺฉหํฯ

๖๐. ‘‘ตตฺถ เม สุกตํ พฺยมฺหํ, โสวณฺณํ สปภสฺสรํ;
สฏฺฐิโยชนมุพฺพิทฺธํ, ตึสโยชนวิตฺถตํฯ

๖๑. ‘‘ติสตานิ จ วารานิ, เทวรชฺชมการยึ;
ปญฺจวีสติกฺขตฺตุญฺจ, จกฺกวตฺตี อโหสหํฯ

๖๒. ‘‘ภวาภเว สํสรนฺโต, มหาโภคํ ลภามหํ;
โภเค เม อูนตา นตฺถิ, โสธนาย อิทํ ผลํฯ

๖๓. ‘‘สิวิกา หตฺถิขนฺเธน, วิปิเน คจฺฉโต มม;
ยํ ยํ ทิสาหํ คจฺฉามิ, สรณํ สมฺปเต [สิชฺฌเต (ก.)] วนํฯ

๖๔. ‘‘ขาณุํ วา กณฺฏกํ วาปิ, นาหํ ปสฺสามิ จกฺขุนา;
ปุญฺญกมฺเมน สํยุโตฺต, สยเมวาปนียเรฯ

๖๕. ‘‘กุฏฺฐํ คโณฺฑ กิลาโส จ, อปมาโร วิตจฺฉิกา;
ททฺทุ กจฺฉุ [กณฺฑุ (สฺยา.)] จ เม นตฺถิ, โสธนาย อิทํ ผลํฯ

๖๖. ‘‘อญฺญมฺปิ เม อจฺฉริยํ, พุทฺธถูปสฺส โสธเน [พุทฺธถูปมฺหิ โสธิเต (สฺยา.)];
นาภิชานามิ เม กาเย, ชาตํ ปิฬกพินฺทุกํฯ

๖๗. ‘‘อญฺญมฺปิ เม อจฺฉริยํ, พุทฺธถูปมฺหิ โสธิเต [สพฺพตฺถปิ เอวเมว ทิสฺสติ, ตถา อุปริ ปิ];
ทุเว ภเว สํสรามิ, เทวเตฺต อถ มานุเสฯ

๖๘. “อญฺญมฺปิ เม อจฺฉริยํ, พุทฺธฎฺปมฺหิ โสธิเต;
สุวณฺณวโณฺณ สพฺพตฺถ, สปฺปภาโส ภวามหํฯ

๖๙. “อญฺญมฺปิ เม อจฺฉริยํ, พุทฺธฎฺปมฺหิ โสธิเต;
อมนาปํ วิวชฺชติ, มนาปํ อุปติฏฺฐติฯ

๗๐. “อญฺญมฺปิ เม อจฺฉริยํ, พุทฺธฎฺปมฺหิ โสธิเต;
วิสุทฺธํ โหติ เม จิตฺตํ, เอกคฺคํ สุสมาหิตํฯ

๗๑. “อญฺญมฺปิ เม อจฺฉริยํ, พุทฺธฎฺปมฺหิ โสธิเต;
เอกาสเน นิสีทิตฺวา, อรหตฺตมปาปุณิํฯ

๗๒. “สตสหสฺสิโต กปฺป, ยํ กมฺมมกริํ ตทา;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, โสธนาย อิทํ ผลํฯ

๗๓. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส...เป.... กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ปภงฺกโร เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ปภงฺกรเตฺถรสฺสาปทานํ ฉฏฺฐํฯ

๗. ติณกุฏิทายกเตฺถรอปทานํ

๗๔. “นคเร พนฺธุมติยา, อโหสิํ ปรกมฺมิโก;
ปรกมฺมายเน ยุโตฺต, ปรภตฺตํ อปสฺสิโตฯ

๗๕. “รโหคโต นิสีทิตฺวา, เอวํ จิเนฺตสหํ ตทา;
พุโทฺธ โลเก สมุปฺปโนฺน, อธิกาโร จ นตฺถิ เมฯ

๗๖. “กาโล เม คติํ [กาโล คติํ เม (สี. สฺยา.)] โสเธตุํ, ขโณ เม ปฏิปาทิโต;
ทุโกฺข นิรยสมฺผโสฺส, อปุญฺญานญฺหิ ปาณินํฯ

๗๗. “เอวาหํ จิเนฺตยิตฺวาน, กมฺมสามิํ อุปาคมิํ;
เอกาหํ กมฺมํ ยาจิตฺวา, วิปินํ ปาวิสิํ อหํฯ

๗๘. “ติณกฏฺฐญฺจ วลฺลิญฺจ, อาหริตฺวานหํ ตทา;
ติทณฺฑเก ฐเปตฺวาน, อกํ ติณกุฏิํ อหํฯ

๗๙. “สงฺฆสฺสตฺถาย กุฏิกํ, นิยฺยาเทตฺวาน [นิยฺยาเตตฺวาน (สี.)] ตํ อหํ;
ตทเหเยว อาคนฺตฺวา, กมฺมสามิํ อุปาคมิํฯ

๘๐. “เตน กเมฺมน สุกเตน, ตาวติํสมคจฺฉหํ;
ตตฺถ เม สุกตํ พฺยมฺหํ, กุฏิกาย สุนิมฺมิตํ [ติณกุฏิกาย นิมฺมิตํ (สี.)]ฯ

๘๑. “สหสฺสกณฺฑํ สตเภณฺฑุ, ธชาลุ หริตามยํ;
สตสหสฺสนิยฺยูหา, พฺยเมฺห ปาตุภวิํสุ เมฯ

๘๒. “ยํ ยํ โยนุปปชฺชามิ, เทวตฺตํ อถ มานุสํ;

มม สงฺกปฺปมญฺญาย, ปาสาโท อุปติฏฺฐติฯ

๘๓. ‘‘ภยํ วา ฉมฺภิตตฺตํ วา, โลมหํโส น วิชฺชติ;
ตาสํ มม น ชานามิ, ติณกุฏิกายิทํ [ติณกุฏิยิทํ (ก.)] ผลํฯ

๘๔. ‘‘สีหพฺยคฺฆา จ ทีปี จ, อจฺฉโกกตรจฺฉกา [ตรจฺฉโย (สฺยา. ก.)];
สเพฺพ มํ ปริวเชฺชนฺติ, ติณกุฏิกายิทํ ผลํฯ

๘๕. ‘‘สรีสปา [สิรึสปา (สี. สฺยา.), สรึสปา (ก.)] จ ภูตา จ, อหี กุมฺภณฺฑรกฺขสา;
เตปิ มํ ปริวเชฺชนฺติ, ติณกุฏิกายิทํ ผลํฯ

๘๖. ‘‘น ปาปสุปินสฺสาปิ, สรามิ ทสฺสนํ มม;
อุปฎฺฐิตา สติ มยฺหํ, ติณกุฏิกายิทํ ผลํฯ

๘๗. ‘‘ตาเยว ติณกุฏิกาย, อนุโภตฺวาน สมฺปทา;
โคตมสฺส ภควโต, ธมฺมํ สจฺฉิกรึ อหํฯ

๘๘. ‘‘เอกนวุติโต กเปฺป, ยํ กมฺมมกรึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ติณกุฏิกายิทํ ผลํฯ

๘๙. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ติณกุฏิทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ติณกุฏิทายกเตฺถรสฺสาปทานํ สตฺตมํฯ

๘. อุตฺตเรยฺยทายกเตฺถรอปทานํ

๙๐. ‘‘นคเร หํสวติยา, อโหสึ พฺราหฺมโณ ตทา;
อชฺฌายโก มนฺตธโร, ติณฺณํ เวทาน ปารคูฯ

๙๑. ‘‘ปุรกฺขโต สสิเสฺสหิ, ชาติมา จ สุสิกฺขิโต;
โตยาภิเสจนตฺถาย, นครา นิกฺขมึ ตทาฯ

๙๒. ‘‘ปทุมุตฺตโร นาม ชิโน, สพฺพธมฺมาน ปารคู;
ขีณาสวสหเสฺสหิ, ปาวิสี นครํ ชิโนฯ

๙๓. ‘‘สุจารุรูปํ ทิสฺวาน, อาเนญฺชการิตํ วิย;
ปริวุตํ อรหเนฺตหิ, ทิสฺวา จิตฺตํ ปสาทยึฯ

๙๔. ‘‘สิรสฺมึ อญฺชลึ กตฺวา, นมสฺสิตฺวาน สุพฺพตํ;
ปสนฺนจิโตฺต สุมโน, อุตฺตรียมทาสหํฯ

๙๕. ‘‘อุโภ หเตฺถหิ ปคฺคยฺห, สาฎกํ อุกฺขิปึ อหํ;
ยาวตา พุทฺธปริสา, ตาว ฉาเทสิ สาฎโกฯ

๙๖. ‘‘ปิณฺฑจารํ จรนฺตสฺส, มหาภิกฺขุคณาทิโน;
ฉทํ กโรนฺต อฎฺฐาสิ, หาสยโนฺต มมํ ตทาฯ

๙๗. ‘‘ฆรโต นิกฺขมนฺตสฺส, สยมฺภู อคฺคปุคฺคโล;
วีถิยํว ฐิโต สตฺถา, อกา เม [อกาสิ (สฺยา.)] อนุโมทนํฯ

๙๘. ‘‘ปสนฺนจิตฺโต สุมโน, โย เม อทาสิ สาฏกํ;
ตมหํ กิตฺตยิสฺสามิ, สุโณถ มม ภาสโตฯ

๙๙. ‘‘‘ตึสกปฺปสหสฺสานิ, เทวโลเก รมิสฺสติ;
ปญฺญาสกฺขตฺตุํ เทวินฺท, เทวรชฺชํ กริสฺสติฯ

๑๐๐. ‘‘‘เทวโลเก วสนฺตสฺส, ปุญฺญกมฺมสมงฺคิโน;
สมนฺตา โยชนสตํ, ทุสฺสจฺฉนฺนํ ภวิสฺสติฯ

๑๐๑. ‘‘‘ฉตฺตึสกฺขตฺตุํ ราชา จ, จกฺกวตฺตี ภวิสฺสติ;
ปเทสรชฺชํ วิปุลํ, คณนาโต อสงฺขิยํฯ

๑๐๒. ‘‘‘ภเว สํสรมานสฺส, ปุญฺญกมฺมสมงฺคิโน;
มนสา ปตฺถิตํ สพฺพํ, นิพฺพตฺติสฺสติ ตาวเทฯ

๑๐๓. ‘‘‘โกเสยฺยกมฺพลิยานิ [โกเสยฺยกมฺพลียานิ (สี.)], โขมกปฺปาสิกานิ จ;
มหคฺฆานิ จ ทุสฺสานิ, ปฏิลจฺฉติยํ นโรฯ

๑๐๔. ‘‘‘มนสา ปตฺถิตํ สพฺพํ, ปฏิลจฺฉติยํ นโร;
เอกทุสฺสสฺส วิปากํ, อนุโภสฺสติ สพฺพทาฯ

๑๐๕. ‘‘‘โส ปจฺฉา ปพฺพชิตฺวาน, สุกฺกมูเลน โจทิโต;
โคตมสฺส ภควโต, ธมฺมํ สจฺฉิกริสฺสติ’ฯ

๑๐๖. ‘‘อโห เม สุกตํ กมฺมํ, สพฺพญฺญุสฺส มเหสิโน;
เอกาหํ สาฏกํ ทตฺวา, ปตฺโตมฺหิ อมตํ ปทํฯ

๑๐๗. ‘‘มณฺฑเป รุกฺขมูเล วา, วสโต สุญฺญเก ฆเร;
ธาเรติ ทุสฺสฉทนํ, สมนฺตา พฺยามโต มมฯ

๑๐๘. ‘‘อวิญฺญตฺตํ นิวาเสมิ [อวิญฺญตฺตานิ เสวามิ (?)], จีวรํ ปจฺจยญฺจหํ;
ลาภี [ลาภิมฺหิ (สฺยา.)] อนฺนสฺส ปานสฺส, อุตฺตเรยฺยสฺสิทํ ผลํฯ

๑๐๙. ‘‘สตสหสฺสิโต กปฺเป, ยํ กมฺมมกริํ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, วตฺถทานสฺสิทํ ผลํฯ

๑๑๐. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อุตฺตเรยฺยทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อุตฺตเรยฺยทายกเตฺถรสฺสาปทานํ อฏฺฐมํฯ

๙. ธมฺมสวนิยเตฺถรอปทานํ

๑๑๑. ‘‘ปทุมุตฺตโร นาม ชิโน, สพฺพธมฺมาน ปารคู;

จตุสจฺจํ ปกาเสนฺต, สนฺตาเรสิ พหุํ ชนํฯ

๑๑๒. ‘‘อหํ เตน สมเยน, ชฏิโล อุคฺคตาปโน;
ธุนนฺโต วากจีรานิ, คจฺฉามิ อมฺพเร ตทาฯ

๑๑๓. ‘‘พุทฺธเสฏฺฐสฺส อุปริ, คนฺตุํ น วิสหามหํ;
ปกฺขีว เสลมาสชฺช [เสลมาปชฺช (สฺยา.)], คมนํ น ลภามหํฯ

๑๑๔. ‘‘น เม อิทํ ภูตปุพฺพํ, อิริยสฺส วิโกปนํ;
ทเก ยถา อุมฺมุชฺชิตฺวา, เอวํ คจฺฉามิ อมฺพเรฯ

๑๑๕. ‘‘อุฬารภูโต มนุโช, เหฏฺฐาสีโน [เหฏฺฐาปิ โน (ก.)] ภวิสฺสติ;
หนฺท เมนํ คเวสิสฺสํ, อปิ อตฺถํ ลเภยฺยหํฯ

๑๑๖. ‘‘โอโรหนฺต อนฺตลิกฺขา, สทฺทมโสฺสสิ สตฺถุโน;
อนิจฺจตํ กเถนฺตสฺส, ตมหํ อุคฺคหึ ตทาฯ

๑๑๗. ‘‘อนิจฺจสญฺญมุคฺคยฺห, อคมาสึ มมสฺสมํ;
ยาวตายุํ วสิตฺวาน, ตตฺถ กาลงฺกโต อหํฯ

๑๑๘. ‘‘จริเม วตฺตมานมฺหิ, ตํ ธมฺมสวนํ [ธมฺมสวณํ (สี.)] สรึ;
เตน กมฺมน สุกเตน, ตาวตึสมคจฺฉหํฯ

๑๑๙. ‘‘ตึสกปฺปสหสฺสานิ, เทวโลเก รมึ อหํ;
เอกปญฺญาสกฺขตฺตุญฺจ, เทวรชฺชมการยึฯ

๑๒๐. ‘‘เอกสตฺตติกฺขตฺตุญฺจ, จกฺกวตฺตี อโหสหํ;
ปเทสรชฺชํ วิปุลํ, คณนาโต อสงฺขิยํฯ

๑๒๑. ‘‘ปิตุเคเห นิสีทิตฺวา, สมโณ ภาวิตินฺทฺริโย;
คาถาย ปริทีเปนฺต, อนิจฺจตมุทาหริ [อนิจฺจวตฺถุทาหริ (สฺยา. ก.)]ฯ

๑๒๒. ‘‘อนุสฺสรามิ ตํ สญฺญํ, สํสรนฺต ภวาภเว;
น โกฏึ ปฏิวิชฺฌามิ [น โกจิ ปฏิวชฺชามิ (ก.)], นิพฺพานํ อจฺจุตํ ปทํ [อยํ คาถา อุปริ ๔๓ วเคฺค สตฺตมาปทาเน ปุริมคาถาย ปุเรตรํ ทิสฺสติ]ฯ

๑๒๓. ‘‘อนิจฺจา วต สงฺขารา, อุปฺปาทวยธมฺมิโน;
อุปฺปชฺชิตฺวา นิรุชฺฌนฺติ, เตสํ วูปสโม สุโขฯ

๑๒๔. ‘‘สห คาถํ สุณิตฺวาน, ปุพฺพกมฺมํ อนุสฺสรึ;
เอกาสเน นิสีทิตฺวา, อรหตฺตมปาปุณึฯ

๑๒๕. ‘‘ชาติยา สตฺตวโสฺสหํ, อรหตฺตมปาปุณึ;
อุปสมฺปาทยิ พุทฺโธ, คุณมญฺญาย จกฺขุมาฯ

๑๒๖. ‘‘ทารโกว อหํ สนฺโต, กรณียํ สมาปยึ;
กึ เม กรณียํ อชฺช, สกฺยปุตฺตสฺส สาสเนฯ

๑๒๗. “สตสหสฺสิโต กปฺป, ยํ กมฺมมกรึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, สทฺธมฺมสวเน ผลํฯ

๑๒๘. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ธมฺมสวนิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ธมฺมสวนิยเตฺถรสฺสาปทานํ นวมํฯ

๑๐. อุกฺขิตฺตปทุมิยเตฺถรอปทานํ

๑๒๙. ‘‘นคเร หํสวติยา, อโหสึ มาลิโก ตทา;
โอคาเหตฺวา ปทุมสรํ, สตปตฺตํ โอจินามหํฯ

๑๓๐. ‘‘ปทุมุตฺตโร นาม ชิโน, สพฺพธมฺมาน ปารคู;
สห สตสหเสฺสหิ [สตสหสฺสสิเสฺสหิ (ก.)], สนฺตจิเตฺตหิ ตาทิภิฯ

๑๓๑. ‘‘ขีณาสเวหิ สุเทฺธหิ, ฉฬภิเญฺญหิ ฌายิภิ [โส ตทา (สี.), โส สห (ก.)];
มม วุทฺธึ สมเนฺวสํ, อาคจฺฉิ มม สนฺติกํ [มม สนฺติเก (สี.), ปุริสุตฺตโม (สฺยา. ก.)]ฯ

๑๓๒. ‘‘ทิสฺวานหํ เทวเทวํ, สยมฺภุํ โลกนายกํ;
วเณฺฏ เฉตฺวา สตปตฺตํ, อุกฺขิปิมมฺพเร ตทาฯ

๑๓๓. ‘‘ยทิ พุโทฺธ ตุวํ วีร, โลกเชฏฺฐ นราสภ;
สยํ คนฺตฺวา สตปตฺตา, มตฺถเก ธารยนฺตุ เตฯ

๑๓๔. ‘‘อธิฏฺฐหิ มหาวีโร, โลกเชฏฺฐ นราสโภ;
พุทฺธสฺส อานุภาเวน, มตฺถเก ธารยึสุ เตฯ

๑๓๕. ‘‘เตน กเมฺมน สุกเตน, เจตนาปณิธีหิ จ;
ชหิตฺวา มานุสํ เทหํ, ตาวตึสมคจฺฉหํฯ

๑๓๖. ‘‘ตตฺถ เม สุกตํ พฺยมฺหํ, สตปตฺตนฺติ วุจฺจติ;
สฏฺฐิโยชนมุพฺพิทฺธํ, ตึสโยชนวิตฺถตํฯ

๑๓๗. ‘‘สหสฺสกฺขตฺตุํ เทวิโนฺท, เทวรชฺชมการยิํ;
ปญฺจสตฺตติกฺขตฺตุญฺจ, จกฺกวตฺตี อโหสหํฯ

๑๓๘. ‘‘ปเทสรชฺชํ วิปุลํ, คณนาโต อสงฺขิยํ;
อนุโภมิ สกํ กมฺมํ, ปุเพฺพ สุกตมตฺตโนฯ

๑๓๙. ‘‘เตเนวกปทุเมน, อนุโภตฺวาน สมฺปทา;
โคตมสฺส ภควโต, ธมฺมํ สจฺฉิกรึ อหํฯ

๑๔๐. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ, ภวา สเพฺพ สมูหตา;
นาโคว พนฺธนํ เฉตฺวา, วิหรามิ อนาสโวฯ

๑๔๑. ‘‘สตสหสฺสิโต กปฺป, ยํ ปุปฺผมภิปูชยิํ;

ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, เอกปทุมสฺสิทํ ผลํฯ

๑๔๒. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อุกฺขิตฺตปทุมิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อุกฺขิตฺตปทุมิยตฺเถรสฺสาปทานํ ทสมํฯ

คโนฺธทกวโคฺค จตฺตึสติโมฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

คนฺธธูโป อุทกญฺจ, ปุนฺนาค เอกทุสฺสกา;
ผุสิโต จ ปภงฺกโร, กุฏิโท อุตฺตรียโกฯ

สวนี เอกปทุมี, คาถาโย สพฺพปิณฺฑิตา;
เอกํ คาถาสตเญฺจว, จตฺตาลีสเมว จฯ

๓๕. เอกปทุมิยวโคฺค

๑. เอกปทุมิยเตฺถรอปทานํ

๑. “ปทุมุตฺตโร นาม ชิโน, สพฺพธมฺมาน ปารคู;
ภวาภเว วิภาเวนฺโต, ตาเรสิ ชนตํ พหุํฯ

๒. “หํสราชา ตทา โหมิ, ทิชานํ ปวโร อหํ;
ชาตสฺสรํ สโมคยฺห, กีฬามิ หํสกีฬิตํฯ

๓. “ปทุมุตฺตโร โลกวิทู, อาหุตีนํ ปฏิคฺคโห;
ชาตสฺสรสฺส อุปริ, อาคจฺฉิ ตาวเท ชิโนฯ

๔. “ทิสฺวานหํ เทวเทวํ, สยมฺภุํ โลกนายกํ;
วณฺณฏฺ เฉตฺวาน ปทุมํ, สตปตฺตํ มโนรมํฯ

๕. “มุขตุณฺฑน ปคฺคยฺห, ปสนฺนฺ โลกนายเก [วิปฺปสนฺนน เจตสา (สฺยา.)];
อุกฺขิปิตฺวาน คคเณ [อุกฺขิปิตฺวา นลาเฏน (ก.)], พุทฺธเสฏฺฐํ อปูชยิํฯ

๖. “ปทุมุตฺตโร โลกวิทู, อาหุตีนํ ปฏิคฺคโห;
อนฺตลิเกฺข ฐิโต สตฺถา, อกา เม อนุโมทนํฯ

๗. “‘อิมินา เอกปทุเมน, เจตนาปณิธีหิ จ;
กปฺปานํ สตสหสฺสํ, วินิปาตํ น คจฺฉสิ’ฯ

๘. “อิทํ วตฺวาน สมฺพุโทฺธ, ชลชุตฺตมนามโก;
มม กมฺมํ ปกิเตฺตตฺวา, อคมา เยน ปตฺถิตํฯ

๙. “สตสหสฺสิโต กเปฺป, ยํ กมฺมมกริํ ตทา;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๑๐. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา เอกปทุมิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

เอกปทุมิยเตฺถรสฺสาปทานํ ปฐมํฯ

๒. ตีณุปฺปลมาลิยเตฺถรอปทานํ

๑๑. “จนฺทภาคานทีตีเร , อโหสิํ วานโร ตทา;
อทฺทสํ วิรชํ พุทฺธํ, นิสินฺนํ ปพฺพตนฺตเรฯ

๑๒. “โอภาเสนฺตํ ทิสา สพฺพา, สาลราชํว ผุลฺลิตํ;
ลกฺขณพฺยญฺชนูเปตํ, ทิสฺวา อตฺตมโน อหุํฯ

๑๓. “อุทคฺคจิโตฺต สุมโน, ปีติยา หฏฺฐมานโส;
ตีณิ อุปฺปลปุปฺผานิ, มตฺถเก อภิโรปยิํฯ

๑๔. “ปุปฺผานิ อภิโรเปตฺวา, วิปสฺสิสฺส มเหสิโน;
สคารโว ภวิตฺวาน [คมิตฺวาน (สี.), นมิตฺวาน (ก.)], ปกฺกามิํ อุตฺตรามุโขฯ

๑๕. “คจฺฉโนฺต ปฏิกุฏิโก, วิปฺปสเนฺนน เจตสา;
เสลนฺตเร ปติตฺวาน [ปปติตฺวา (สฺยา. ก.)], ปาปุณิํ ชีวิตกฺขยํฯ

๑๖. “เตน กเมฺมน สุกเตน, เจตนาปณิธีหิ จ;
ชหิตฺวา มานุสํ เทหํ [ปุริมํ ชาติํ (?) อุปริ ๓๘ วเคฺค ตติยาปทาเน เอวเมว ทิสฺสติ],
ตาวติํสมคจฺฉหํฯ

๑๗. “สตานํ ตีณิกฺขตฺตุญฺจ, เทวรชฺชํ อการยิํ;
สตานํ ปญฺจกฺขตฺตุญฺจ, จกฺกวตฺตี อโหสหํฯ

๑๘. “เอกนวุติโต กเปฺป, ยํ ปุปฺผมภิปูชยิํ;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๑๙. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ตีณุปฺปลมาลิโย [ติอุปฺปลมาลิโย (สี.)] เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ตีณุปฺปลมาลิยเตฺถรสฺสาปทานํ ทุติยํฯ

๓. ธชทายกเตฺถรอปทานํ

๒๐. “ติโสฺส นาม อหุ สตฺถา, โลกเชฏฺโฐ นราสโภ;
ตโยปธิกฺขเย [ตโสฺสปธิกฺขเย (สี.)] ทิสฺวา, ธชํ อาโรปิตํ มยาฯ

๒๑. “เตน กเมฺมน สุกเตน, เจตนาปณิธีหิ จ;
ชหิตฺวา มานุสํ เทหํ, ตาวติํสมคจฺฉหํฯ

๒๒. “สตานํ ตีณิกฺขตฺตุญฺจ, เทวรชฺชํ อการยิํ;
สตานํ ปญฺจกฺขตฺตุญฺจ, จกฺกวตฺตี อโหสหํฯ

๒๓. “ปเทสรชฺชํ วิปุลํ, คณนาโต อสงฺขิยํ;
อนุโภมิ สกํ กมฺมํ, ปุเพฺพ สุกตมตฺตโนฯ

๒๔. “เทฺวนวุเต อิโต กเปฺป, ยํ กมฺมมกริํ ตทา;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, ธชทานสฺสิทํ ผลํฯ

๒๕. “อิจฺฉมาโน จหํ อชฺช, สกานนํ สปพฺพตํ;
โขมทุเสฺสน ฉาเทยฺยํ, ตทา มยฺหํ กเต ผลํฯ

๒๖. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ธชทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ธชทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ตติยํฯ

๔. ติกิงฺกณิปูชกเตฺถรอปทานํ

๒๗. “หิมวนฺตสฺสาวิทูเร, ภูตคโณ นาม ปพฺพโต;
ตตฺถทฺทสํ ปํสุกูลํ, ทุมคฺคมฺหิ วิลคฺคิตํฯ

๒๘. “ตีณิ กิงฺกณิปุปฺผานิ, โอจินิตฺวานหํ ตทา;
หฏฺโฐ หฏฺเฐน จิตฺเตน, ปํสุกูลํ อปูชยิํฯ

๒๙. “เอกตฺติํเส อิโต กปฺเป, ยํ กมฺมมกริํ ตทา;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, ติณฺณํ ปุปฺผานิทํ ผลํฯ

๓๐. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ติกิงฺกณิปูชโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ติกิงฺกณิปูชกเตฺถรสฺสาปทานํ จตุตฺถํฯ

๕. นฬาคาริกเตฺถรอปทานํ

๓๑. “หิมวนฺตสฺสาวิทูเร , หาริโต นาม ปพฺพโต;
สยมฺภู นารโท นาม, รุกฺขมูเล วสี ตทาฯ

๓๒. “นฬาคารํ กริตฺวาน, ติเณน ฉาทยิํ อหํ;
จงฺกมํ โสธยิตฺวาน, สยมฺภุสฺส อทาสหํฯ

๓๓. “จตุทฺทสสุ กเปฺปสุ, เทวโลเก รมิํ อหํ;
จตุสตฺตติกฺขตฺตุญฺจ, เทวรชฺชํ อการยิํฯ

๓๔. “จตุสตฺตติ [สตฺตสตฺตติ (สี.)] กฺขตฺตุญฺจ , จกฺกวตฺตี อโหสหํ;
ปเทสรชฺชํ วิปุลํ, คณนาโต อสงฺขิยํฯ

๓๕. “อุพฺพิทฺธํ ภวนํ มยฺหํ, อินฺทลฏฺฐีว อุคฺคตํ;
สหสฺสถมฺภํ อตุลํ, วิมานํ สปภสฺสรํฯ

๓๖. “เทฺว สมฺปตฺตี อนุโภตฺวา, สุกฺกมูเลน โจทิโต;
โคตมสฺส ภควโต, สาสเน ปพฺพชิํ อหํฯ

๓๗. “ปธานปหิตโตฺตมฺหิ , อุปสโนฺต นิรูปธิ;
นาโคว พนฺธนํ เฉตฺวา, วิหรามิ อนาสโวฯ

๓๘. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา นฬาคาริโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

นฬาคาริกเตฺถรสฺสาปทานํ ปญฺจมํฯ

๖. จมฺปกปุปฺผิยเตฺถรอปทานํ

๓๙. “หิมวนฺตสฺสาวิทูเร, ชาปโล [จาปโล (สี.), ฉาปโล (สฺยา.)] นาม ปพฺพโต;
พุโทฺธ สุทสฺสโน นาม, วิหาสิ ปพฺพตนฺตเรฯ

๔๐. “ปุปฺผํ เหมวนฺตํ [เหมวตํ (สี.), เหมวณฺณํ (สฺยา.)] คยฺห, คจฺฉํ เวหายเสนหํ;
อทฺทสํ วิรชํ พุทฺธํ, โอฆติณฺณมนาสวํฯ

๔๑. “สตฺต จมฺปกปุปฺผานิ, สีเส กตฺวานหํ ตทา;
พุทฺธสฺส อภิโรเปสึ, สยมฺภุสฺส มเหสิโนฯ

๔๒. “เอกตฺตึเส อิโต กปฺเป, ยํ ปุปฺผมภิโรปยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๔๓. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา จมฺปกปุปฺผิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

จมฺปกปุปฺผิยเตฺถรสฺสาปทานํ ฉฏฺฐํฯ

๗. ปทุมปูชกเตฺถรอปทานํ

๔๔. “หิมวนฺตสฺสาวิทูเร , โรมโส นาม ปพฺพโต;
พุโทฺธปิ สมฺภโว นาม, อโพฺภกาเส วสี ตทาฯ

๔๕. “ภวนา นิกฺขมิตฺวาน, ปทุมํ ธารยึ อหํ;
เอกาหํ ธารยิตฺวาน, ปุน ภวนฺปาคมึฯ

๔๖. “เอกนวุติโต กปฺป, ยํ ปุปฺผมภิโรปยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๔๗.“ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ปทุมปูชโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ปทุมปูชกเตฺถรสฺสาปทานํ สตฺตมํฯ

เตรสมํ ภาณวารํฯ

๘. ติณมุฏฺฐิทายกเตฺถรอปทานํ

๔๘. “หิมวนฺตสฺสาวิทูเร, ลมฺพโก นาม ปพฺพโต;
อุปติโสฺส นาม สมฺพุโทฺธ, อโพฺภกาสมฺหิ จงฺกมิฯ

๔๙. “มิคลุโทฺท ตทา อาสึ, อรเญฺญ กานเน อหํ;
ทิสฺวาน ตํ เทวเทวํ, สยมฺภุํ อปราชิตํฯ

๕๐. “วิปฺปสเนฺนน จิเตฺตน, ตทา ตสฺส มเหสิโน;
นิสีทนตฺถํ พุทฺธสฺส, ติณมุฏฺฐิมทาสหํฯ

๕๑. “ทตฺวาน เทวเทวสฺส, ภิโยฺย จิตฺตํ ปสาทยึ;

สมฺพุทฺธํ อภิวาเทตฺวา, ปกฺกามึ อุตฺตรามุโขฯ

๕๒. “อจิรํ คตมตฺตํ มํ, มิคราชา อโปถยิ [อเหฐยิ (สี. สฺยา.)];
สีเหน โปถิโต [ปาติโต (สี. สฺยา.)] สนฺต, ตตฺถ กาลงฺกโต อหํฯ

๕๓. “อาสนฺนฺน เม กตํ กมฺมํ, พุทฺธเสฏฺฐ อนาสเว;
สุมุตฺต สรเวโคว, เทวโลกํ อคญฺฉหํฯ

๕๔. “ยูโป ตตฺถ สุโภ อาสิ, ปุญฺญกมฺมาภินิมฺมิโต;
สหสฺสกโณฺฑ สตเภณฺฑุ, ธชาลุ หริตามโยฯ

๕๕. “ปภา นิทฺธาวเต ตสฺส, สตรํสีว อุคฺคโต;
อากิโณฺณ เทวกญฺญาหิ, อาโมทึ กามกามหํฯ

๕๖. “เทวโลกา จวิตฺวาน, สุกฺกมูเลน โจทิโต;
อาคนฺตฺวาน มนุสฺสตฺตํ, ปโตฺตมฺหิ อาสวกฺขยํฯ

๕๗.“จตุนฺนวุติโต กเปฺป, นิสีทนมทาสหํ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ติณมุฏฺฐิยิทํ ผลํฯ

๕๘. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ติณมุฏฺฐิทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ติณมุฏฺฐิทายกเตฺถรสฺสาปทานํ อฏฺฐมํฯ

๙. ตินฺทุกผลทายกเตฺถรอปทานํ

๕๙. “กณิการํว โชตนฺตํ, นิสินฺนํ ปพฺพตนฺตเร;
อทฺทสํ วิรชํ พุทฺธํ, โอฆติณฺณมนาสวํฯ

๖๐. “ตินฺทุกํ สผลํ ทิสฺวา, ภินฺทิตฺวาน สโกสกํ [สโกฏกํ (สี.), สโกฏิกํ (สฺยา.)];
ปสนฺนจิโตฺต สุมโน, สยมฺภุสฺส มหาสหํ [เวสฺสภุสฺส อทาสหํ (สี.)]ฯ

๖๑. “เอกนวุติโต กเปฺป, ยํ ผลมททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ผลทานสฺสิทํ ผลํฯ

๖๒. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ตินฺทุกผลทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ตินฺทุกผลทายกเตฺถรสฺสาปทานํ นวมํฯ

๑๐. เอกญฺชลิยเตฺถรอปทานํ

๖๓. “โรมโส [เรวโต (สี.)] นาม สมฺพุโทฺธ, นทีกูเล วสี ตทา;
อทฺทสํ วิรชํ พุทฺธํ, ปีตรํสึว ภาณุมํฯ

๖๔. “อุกฺกามุขปหฏฺฐํว , ขทิรงฺคารสนฺนิภํ;

โอสธึว วิโรจนฺตํ, เอกญฺชลิมกาสหํฯ

๖๕. ‘‘จตุนฺนวุติโต กปฺป, ยํ อญฺชลิมกาสหํ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, อญฺชลิยา อิทํ ผลํฯ

๖๖. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา เอกญฺชลิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

เอกญฺชลิยเตฺถรสฺสาปทานํ ทสมํฯ

เอกปทุมิยวโคฺค ปญฺจตึสติโมฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

ปทุมี อุปฺปลมาลี, ธโช กิงฺกณิกํ นฬํ [กิงฺกณิโก นโฬ (สี.)];
จมฺปโก ปทุโม มุฏฺฐิ, ตินฺทุเกกญฺชลี ตถา;
ฉ จ สฏฺฐิ จ คาถาโย, คณิตาโย วิภาวิภิฯ

๓๖. สทฺทสญฺญกวโคฺค

๑. สทฺทสญฺญกเตฺถรอปทานํ

๑. “มิคลุทฺโท ปุเร อาสึ, อรเญฺญ กานเน อหํ;
ตตฺถทฺทสาสึ สมฺพุทฺธํ, เทวสงฺฆปุรกฺขตํฯ

๒. “จตุสจฺจํ ปกาเสนฺตํ, อุทฺธรนฺตํ มหาชนํ;
อโสฺสสึ มธุรํ วาจํ, กรวีกรุโทปมํ [รุโตปมํ (?)]ฯ

๓. “พฺรหฺมสรสฺส มุนิโน, สิขิโน โลกพนฺธุโน;
โฆเส จิตฺตํ ปสาเทตฺวา, ปโตฺตมฺหิ อาสวกฺขยํฯ

๔. “เอกตฺตึเส อิโต กเปฺป, ยํ กมฺมมกริํ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ปสาทสฺส อิทํ ผลํฯ

๕. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฎฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สทฺทสญฺญโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สทฺทสญฺญกเตฺถรสฺสาปทานํ ปฐมํฯ

๒. ยวกลาปิยเตฺถรอปทานํ

๖. “นคเร อรุณวติยา, อาสึ ยวสิโก ตทา;
ปเนฺถ ทิสฺวาน สมฺพุทฺธํ, ยวกลาปํ สนฺถริํ [ยวกลาปมวตฺถริํ (สี.)]ฯ

๗. “อนุกมฺปโก การุณิโก, สิขี โลกคฺคนายโก;
มม สงฺกปฺปมญฺญาย, นิสีทิ ยวสนฺถเรฯ

๘. “ทิสฺวา นิสินฺนํ วิมลํ, มหาฌายิํ วินายกํ;
ปาโมชฺชํ ชนยิตฺวาน, ตตฺถ กาลงฺกโต อหํฯ

๙. “เอกตฺตึเส อิโต กเปฺป, ยํ กมฺมมกริํ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ยวตฺถเร อิทํ ผลํฯ

๑๐. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ยวกลาปิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ยวกลาปิยเตฺถรสฺสาปทานํ ทุติยํฯ

๓. กิํสุกปูชกเตฺถรอปทานํ

๑๑. “กิํสุกํ ปุปฺผิตํ ทิสฺวา, ปคฺคเหตฺวาน อญฺชลิํ;
พุทฺธํ สริตฺวา สิทฺธตฺถํ, อากาเส อภิปูชยิํฯ

๑๒. “จตุนฺนวุติโต กปฺเป, ยํ ปุปฺผมภิปูชยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๑๓. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา กึสุกปูชโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

กึสุกปูชกเตฺถรสฺสาปทานํ ตติยํฯ

๔. สโกสกโกรณฺฑทายกเตฺถรอปทานํ

๑๔. “อกฺกนฺตญฺจ ปทํ ทิสฺวา, สิขิโน โลกพนฺธุโน;
เอกํสํ อชินํ กตฺวา, ปทเสฏฺฐํ อวนฺทหํฯ

๑๕. “โกรณฺฑํ ปุปฺผิตํ ทิสฺวา, ปาทปํ ธรณีรุหํ;
สโกสกํ [สโกฏกํ (สี. สฺยา.)] คเหตฺวาน, ปทจกฺกํ อปูชยึฯ

๑๖. “เอกตฺตึเส อิโต กปฺเป, ยํ กมฺมมกรึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ปทปูชายิทํ ผลํฯ

๑๗. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สโกสก [สโกฏก (สี. สฺยา.)] โกรณฺฑทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สโกสกโกรณฺฑทายกเตฺถรสฺสาปทานํ จตุตฺถํฯ

๕. ทณฺฑทายกเตฺถรอปทานํ

๑๘. “กานนํ วนโมคยฺห, เวฬุํ เฉตฺวานหํ ตทา;
อาลมฺพนํ กริตฺวาน, สงฺฆสฺส อททํ อหํฯ

๑๙. “เตน จิตฺตปฺปสาเทน, สุพฺพเต อภิวาทิย;
อาลมฺพนมฺปิ ทตฺวาน, ปกฺกามึ อุตฺตรามุโขฯ

๒๐. “จตุนฺนวุติโต กปฺเป, ยํ ทณฺฑมททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ทณฺฑทานสฺสิทํ ผลํฯ

๒๑. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ทณฺฑทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ทณฺฑทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ปญฺจมํฯ

๖. อมฺพยาคุทายกเตฺถรอปทานํ

๒๒. “สตรํสี นาม สมฺพุทฺโธ, สยมฺภู อปราชิโต;
วุฏฺฐหิตฺวา สมาธิมฺหา, ภิกฺขาย มมุปาคมิฯ

๒๓. “ปเจฺจกพุทฺธํ ทิสฺวาน, อมฺพยาคุํ อทาสหํ;

วิปฺปสนฺนมโน ตสฺส, วิปฺปสเนฺนน เจตสาฯ

๒๔. ‘‘จตุนฺนวุติโต กเปฺป, ยํ กมฺมมกรึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, อมฺพยาคุยิทํ ผลํฯ

๒๕. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อมฺพยาคุทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อมฺพยาคุทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ฉฏฺฐํฯ

๗. สุปุฏกปูชกเตฺถรอปทานํ

๒๖. ‘‘ทิวาวิหารา นิกฺขนฺต, วิปสฺสี โลกนายโก;
ภิกฺขาย วิจรนฺต โส, มม สนฺติกุปาคมิฯ

๒๗.‘‘ตโต ปตีโต สุมโน, พุทฺธเสฏฺฐสฺส ตาทิโน;
โลณสุปุฏกํ ทตฺวา, กปฺปํ สคฺคมฺหิ โมทหํฯ

๒๘. ‘‘เอกนวุติโต กเปฺป, ยํ ปุฏกมทาสหํ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ปุฏกสฺส อิทํ ผลํฯ

๒๙. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สุปุฏกปูชโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สุปุฏกปูชกเตฺถรสฺสาปทานํ สตฺตมํฯ

๘. มญฺจทายกเตฺถรอปทานํ

๓๐. ‘‘วิปสฺสิโน ภควโต, โลกเชฏฺฐสฺส ตาทิโน;
เอกํ มญฺจํ มยา ทินฺนํ, ปสเนฺนน สปาณินาฯ

๓๑. ‘‘หตฺถิยานํ อสฺสยานํ, ทิพฺพยานํ สมชฺฌคํ;
เตน มญฺจกทาเนน, ปโตฺตมฺหิ อาสวกฺขยํฯ

๓๒. ‘‘เอกนวุติโต กเปฺป, ยํ มญฺจมททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, มญฺจทานสฺสิทํ ผลํฯ

๓๓. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา มญฺจทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

มญฺจทายกเตฺถรสฺสาปทานํ อฏฺฐมํฯ

๙. สรณคมนิยเตฺถรอปทานํ

๓๔. ‘‘อารุหิมฺห ตทา นาวํ, ภิกฺขุ จาชีวโก จหํ;
นาวาย ภิชฺชมานาย, ภิกฺขุ เม สรณํ อทาฯ

๓๕. ‘‘เอกตฺตึเส อิโต กปฺป, ยญฺจ เม สรณํ อทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, สรณาคมเน ผลํฯ

๓๖. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สรณคมนิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สรณคมนิยเตฺถรสฺสาปทานํ นวมํฯ

๑๐. ปิณฺฑปาติกเตฺถรอปทานํ

๓๗. ‘‘ติโสฺส นามาสิ สมฺพุโทฺธ, วิหาสิ วิปิเน ตทา;
ตุสิตา หิ อิธาคนฺตฺวา, ปิณฺฑปาตํ อทาสหํฯ

๓๘. ‘‘สมฺพุทฺธมภิวาเทตฺวา, ติสฺสํ นาม มหายสํ;
สกํ จิตฺตํ ปสาเทตฺวา, ตุสิตํ อคมาสหํฯ

๓๙. ‘‘เทฺวนวุเต อิโต กปฺป, ยํ ทานมททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ปิณฺฑปาตสฺสิทํ ผลํฯ

๔๐. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ปิณฺฑปาติโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ปิณฺฑปาติกเตฺถรสฺสาปทานํ ทสมํฯ

สทฺทสญฺญกวโคฺค ฉตฺตึสติโมฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

สทฺทสญฺญี ยวสิโก, กึสุโกรณฺฑปุปฺผิโย;
อาลมฺพโน อมฺพยาคุ, สุปุฏี มญฺจทายโก;
สรณํ ปิณฺฑปาโต จ, คาถา ตาลีสเมว จฯ

๓๗. มนฺทารวปุปฺผิยวโคฺค

๑. มนฺทารวปุปฺผิยเตฺถรอปทานํ

๑. “ตาวตึสา อิธาคนฺตฺวา, มงฺคโล นาม มาณโว;
มนฺทารวํ คเหตฺวาน, วิปสฺสิสฺส มเหสิโนฯ

๒. “สมาธินา นิสินฺนสฺส, มตฺถเก ธารยึ อหํ;
สตฺตาหํ ธารยิตฺวาน, เทวโลกํ ปุนาคมึฯ

๓. “เอกนวุติโต กปฺเป, ยํ ปุปฺผมภิปูชยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๔. “ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา มนฺทารวปุปฺผิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

มนฺทารวปุปฺผิยเตฺถรสฺสาปทานํ ปฐมํฯ

๒. กกฺการุปุปฺผิยเตฺถรอปทานํ

๕. “ยามา เทวา อิธาคนฺตฺวา, โคตมํ สิริวจฺฉสํ;
กกฺการุมาลํ [โคกฺขนุมาลํ (สี.)] ปคฺคยฺห, พุทฺธสฺส อภิโรปยึฯ

๖. “เทฺวนวุเต อิโต กปฺเป, ยํ พุทฺธมภิปูชยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๗. “ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา กกฺการุปุปฺผิโย [โคกฺขนุปุปฺผิโย (ก.)] เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

กกฺการุปุปฺผิยเตฺถรสฺสาปทานํ ทุติยํฯ

๓. ภิสมุฬาลทายกเตฺถรอปทานํ

๘. “ผุสฺโส นามาสิ สมฺพุทฺโธ, สพฺพธมฺมาน ปารคู;
วิเวกกาโม สพฺพญฺญู [สปฺปโญฺญ (สี. สฺยา.)], อาคญฺฉิ มม สนฺติเกฯ

๙. “ตสฺมึ จิตฺตํ ปสาเทตฺวา, มหาการุณิเก ชิเน;
ภิสมุฬาลํ ปคฺคยฺห, พุทฺธเสฏฺฐสฺสทาสหํฯ

๑๐. “เทฺวนวุเต อิโต กปฺเป, ยํ ภิสมททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ภิสทานสฺสิทํ ผลํฯ

๑๑. “ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ภิสมุฬาลทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ภิสมุฬาลทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ตติยํฯ

๔. เกสรปุปฺผิยเตฺถรอปทานํ

๑๒. ‘‘วิชฺชาธโร ตทา อาสึ, หิมวนฺตมฺหิ ปพฺพเต;
อทฺทสํ วิรชํ พุทฺธํ, จงฺกมนฺตํ มหายสํฯ

๑๓. ‘‘ตีณิ เกสรปุปฺผานิ [เกสริปุปฺผานิ (สี.)], สีเส กตฺวานหํ ตทา;
อุปสงฺกมฺม สมฺพุทฺธํ, เวสฺสภุํ อภิปูชยึฯ

๑๔. ‘‘เอกตฺตึเส อิโต กปฺเป, ยํ กมฺมมกรึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๑๕. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา เกสรปุปฺผิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

เกสรปุปฺผิยเตฺถรสฺสาปทานํ จตุตฺถํฯ

๕. อโงฺกลปุปฺผิยเตฺถรอปทานํ

๑๖. ‘‘ปทุโม นาม สมฺพุโทฺธ, จิตฺตกูเฏ วสี ตทา;
ทิสฺวาน ตํ อหํ พุทฺธํ, สยมฺภุํ อปราชิตํ [อุปคจฺฉิหํ (สี. สฺยา.)]ฯ

๑๗.‘‘อโงฺกลํ ปุปฺผิตํ ทิสฺวา, โอจินิตฺวานหํ ตทา;
อุปคนฺตฺวาน สมฺพุทฺธํ, ปูชยิํ ปทุมํ ชินํฯ

๑๘. ‘‘เอกตฺตึเส อิโต กปฺเป, ยํ ปุปฺผมภิปูชยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๑๙. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อโงฺกลปุปฺผิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อโงฺกลปุปฺผิยเตฺถรสฺสาปทานํ ปญฺจมํฯ

๖. กทมฺพปุปฺผิยเตฺถรอปทานํ

๒๐. ‘‘สุวณฺณวณฺณํ สมฺพุทฺธํ, คจฺฉนฺตํ อนฺตราปเณ;
กญฺจนคฺฆิยสงฺกาสํ, พาตฺตึสวรลกฺขณํฯ

๒๑. ‘‘นิสชฺช ปาสาทวเร, อทฺทสํ โลกนายกํ;
กทมฺพปุปฺผํ ปคฺคยฺห, วิปสฺสึ อภิปูชยึฯ

๒๒. ‘‘เอกนวุติโต กปฺเป, ยํ พุทฺธมภิปูชยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๒๓. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา กทมฺพปุปฺผิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

กทมฺพปุปฺผิยตฺเถรสฺสาปทานํ ฉฏฺฐํฯ

๗. อุทฺทาลกปุปฺผิยตฺเถรอปทานํ

๒๔. “อโนโม [สุชาโต (สฺยา.), อนุโม (ก.)] นาม สมฺพุทฺโธ, คงฺคากูเล วสี ตทา;
อุทฺทาลกํ คเหตฺวาน, ปูชยึ อปราชิตํฯ

๒๕. “เอกตฺตึเส อิโต กปฺเป, ยํ ปุปฺผมภิปูชยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๒๖. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อุทฺทาลกปุปฺผิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อุทฺทาลกปุปฺผิยตฺเถรสฺสาปทานํ สตฺตมํฯ

๘. เอกจมฺปกปุปฺผิยตฺเถรอปทานํ

๒๗. “อุปสโนฺต จ สมฺพุทฺโธ, วสตี ปพฺพตนฺตเร;
เอกจมฺปกมาทาย, อุปคจฺฉึ นรุตฺตมํฯ

๒๘. “ปสนฺนจิโตฺต สุมโน, ปเจฺจกมุนิมุตฺตมํ;
อุโภหเตฺถหิ ปคฺคยฺห, ปูชยึ อปราชิตํฯ

๒๙. “ปญฺจสฏฺฐิมฺหิโต กปฺเป, ยํ ปุปฺผมภิปูชยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๓๐. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา เอกจมฺปกปุปฺผิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

เอกจมฺปกปุปฺผิยตฺเถรสฺสาปทานํ อฏฺฐมํฯ

๙. ติมิรปุปฺผิยตฺเถรอปทานํ

๓๑. “จนฺทภาคานทีตีเร, อนุโสตํ วชามหํ;
อทฺทสํ วิรชํ พุทฺธํ, สาลราชํว ผุลฺลิตํฯ

๓๒. “ปสนฺนจิโตฺต สุมโน, ปเจฺจกมุนิมุตฺตมํ;
คเหตฺวา ติมิรํ ปุปฺผํ, มตฺถเก โอกิรึ อหํฯ

๓๓. “เอกนวุติโต กปฺเป, ยํ ปุปฺผมภิปูชยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๓๔. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ติมิรปุปฺผิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ติมิรปุปฺผิยเตฺถรสฺสาปทานํ นวมํฯ

๑๐. สฬลปุปฺผิยเตฺถรอปทานํ

๓๕. ‘‘จนฺทภาคานทีตีเร , อโหสึ กินฺนโร ตทา;
ตตฺถทฺทสํ เทวเทวํ, จงฺกมนฺตํ นราสภํฯ

๓๖. ‘‘โอจินิตฺวาน สฬลํ, ปุปฺผํ พุทฺธสฺสทาสหํ;
อุปสิงฺฆิ มหาวีโร, สฬลํ เทวคนฺธิกํฯ

๓๗. ‘‘ปฏิคฺคเหตฺวา สมฺพุโทฺธ, วิปสฺสี โลกนายโก;
อุปสิงฺฆิ มหาวีโร, เปกฺขมานสฺส เม สโตฯ

๓๘. ‘‘ปสนฺนจิโตฺต สุมโน, วนฺทิตฺวา ทฺวิปทุตฺตมํ;
อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวาน, ปุน ปพฺพตมารุหึฯ

๓๙. ‘‘เอกนวุติโต กเปฺป, ยํ ปุปฺผมภิปูชยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๔๐. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สฬลปุปฺผิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สฬลปุปฺผิยเตฺถรสฺสาปทานํ ทสมํฯ

มนฺทารวปุปฺผิยวโคฺค สตฺตตึสติโมฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

มนฺทารวญฺจ กกฺการุ, ภิสเกสรปุปฺผิโย;
อโงฺกลโก กทมฺพี จ, อุทฺทาลี เอกจมฺปโก;
ติมิรํ สฬลเญฺจว, คาถา ตาลีสเมว จฯ

๓๘. โพธิวนฺทนวโคฺค

๑. โพธิวนฺทกเตฺถรอปทานํ

๑. “ปาฏลึ หริตํ ทิสฺวา, ปาทปํ ธรณีรุหํ;
เอกํสํ อญฺชลึ กตฺวา, อวนฺทึ ปาฏลึ อหํฯ

๒. “อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวาน, ครุํ กตฺวาน มานสํ;
อโนฺตสุทฺธํ พหิสุทฺธํ, สุวิมุตฺตมนาสวํฯ

๓. “วิปสฺสึ โลกมหิตํ, กรุณาญาณสาครํ;
สมฺมุขา วิย สมฺพุทฺธํ, อวนฺทึ ปาฏลึ อหํฯ

๔. “เอกนวุติโต กเปฺป, ยํ โพธิมภิวนฺทหํ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, วนฺทนาย อิทํ ผลํฯ

๕. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา โพธิวนฺทโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

โพธิวนฺทกเตฺถรสฺสาปทานํ ปฐมํฯ

๒. ปาฏลิปุปฺผิยเตฺถรอปทานํ

๖. “วิปสฺสี นาม ภควา, สยมฺภู อคฺคปุคฺคโล;
ปุรกฺขโต สสิเสฺสหิ, ปาวิสิ พนฺธุมํ ชิโนฯ

๗. “ตีณิ ปาฏลิปุปฺผานิ, อุจฺฉเงฺค ฐปิตานิ เม;
สีสํ นฺหายิตุกาโมว, นทีติตฺถํ อคจฺฉหํฯ

๘. “นิกฺขมฺม พนฺธุมติยา, อทฺทสํ โลกนายกํ;
อินฺทีวรํว ชลิตํ, อาทิตฺตํว หุตาสนํฯ

๙. “พฺยคฺฆูสภํว ปวรํ, อภิชาตํว เกสรึ;
คจฺฉนฺตํ สมณานคฺคํ, ภิกฺขุสงฺฆปุรกฺขตํฯ

๑๐. “ตสฺมึ ปสโนฺน [สมเณ (ก.)] สุคเต, กิเลสมลโธวเน;
คเหตฺวา ตีณิ ปุปฺผานิ, พุทฺธเสฏฺฐํ อปูชยึฯ

๑๑. “เอกนวุติโต กเปฺป, ยํ ปุปฺผมภิปูชยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๑๒. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ปาฏลิปุปฺผิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ปาฏลิปุปฺผิยเตฺถรสฺสาปทานํ ทุติยํฯ

๓. ตีณุปฺปลมาลิยเตฺถรอปทานํ

๑๓. ‘‘จนฺทภาคานทีตีเร , อโหสึ วานโร ตทา;
อทฺทสํ วิรชํ พุทฺธํ, นิสินฺนํ ปพฺพตนฺตเรฯ

๑๔. ‘‘โอภาเสนฺตํ ทิสา สพฺพา, สาลราชํว ผุลฺลิตํ;
ลกฺขณพฺยญฺชนูเปตํ, ทิสฺวานตฺตมโน อหํฯ

๑๕. ‘‘อุทคฺคจิตฺโต สุมโน, ปีติยา หฏฺฐมานโส;
ตีณิ อุปฺปลปุปฺผานิ, มตฺถเก อภิโรปยึฯ

๑๖. ‘‘ปูชยิตฺวาน ปุปฺผานิ, ผุสฺสสฺสาหํ มเหสิโน;
สคารโว ภวิตฺวาน, ปกฺกามึ อุตฺตรามุโขฯ

๑๗. ‘‘คจฺฉนฺโต ปฏิกุฏิโก, วิปฺปสนฺเนน เจตสา;
เสลนฺตเร ปติตฺวาน, ปาปุณึ ชีวิตกฺขยํฯ

๑๘. ‘‘เตน กมฺเมน สุกเตน, เจตนาปณิธีหิ จ;
ชหิตฺวา ปุริมํ ชาตึ, ตาวตึสมคจฺฉหํฯ

๑๙. ‘‘สตานํ ตีณิกฺขตฺตุญฺจ, เทวรชฺชมการยึ;
สตานํ ปญฺจกฺขตฺตุญฺจ, จกฺกวตฺตี อโหสหํฯ

๒๐. ‘‘เทฺวนวุเต อิโต กปฺเป, ยํ ปุปฺผมภิปูชยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๒๑. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ตีณุปฺปลมาลิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ตีณุปฺปลมาลิยเตฺถรสฺสาปทานํ ตติยํฯ

๔. ปฏฺฏิปุปฺผิยเตฺถรอปทานํ

๒๒. ‘‘ยทา นิพฺพายิ สมฺพุทฺโธ, มเหสี ปทุมุตฺตโร;
สมาคมฺม ชนา สเพฺพ, สรีรํ นีหรนฺติ เตฯ

๒๓. ‘‘นีหรเนฺต สรีรมฺหิ, วชฺชมานาสุ เภริสุ;
ปสนฺนจิตฺโต สุมโน, ปฏฺฏิปุปฺผํ อปูชยึฯ

๒๔. ‘‘สตสหสฺสิโต กปฺโป, ยํ ปุปฺผมภิปูชยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, สรีรปูชิเต ผลํฯ

๒๕. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ, ภวา สเพฺพ สมูหตา;
นาโคว พนฺธนํ เฉตฺวา, วิหรามิ อนาสโวฯ

๒๖. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ, มม พุทฺธสฺส [พุทฺธเสฏฺฐสฺส (สี.)] สนฺติเก;
ติโสฺส วิชฺชา อนุปฺปตฺตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ

๒๗. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส...เป.... กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ปฏฺฏิปุปฺผิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ปฏฺฏิปุปฺผิยเตฺถรสฺสาปทานํ จตุตฺถํฯ

๕. สตฺตปณฺณิยเตฺถรอปทานํ

๒๘. “สุมโน นาม สมฺพุโทฺธ, อุปฺปชฺชิ โลกนายโก;
ปสนฺนจิโตฺต สุมโน, สตฺตปณฺณิมปูชยิํฯ

๒๙. “สตสหสฺสิโต กเปฺป, สตฺตปณฺณิมปูชยิํ;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, สตฺตปณฺณิปูชายิทํ [สตฺตปณฺณิสฺสิทํ (สี.)] ผลํฯ

๓๐. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ...เป.... วิหรามิ อนาสโวฯ
๓๑. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ...เป.... กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๓๒. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส...เป.... กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สตฺตปณฺณิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สตฺตปณฺณิยเตฺถรสฺสาปทานํ ปญฺจมํฯ

๖. คนฺธมุฏฺฐิยเตฺถรอปทานํ

๓๓. [อิธ คาถาทฺธํ อูนํ วิย ทิสฺสติ] “จิตเก กรียมาเน, นานาคเนฺธ สมาหเต;
ปสนฺนจิโตฺต สุมโน, คนฺธมุฏฺฐิมปูชยิํฯ

๓๔. “สตสหสฺสิโต กเปฺป, จิตกํ ยํ อปูชยิํ;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, จิตปูชายิทํ ผลํฯ

๓๕. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ...เป.... วิหรามิ อนาสโวฯ
๓๖. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ...เป.... กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๓๗. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส...เป.... กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา คนฺธมุฏฺฐิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

คนฺธมุฏฺฐิยเตฺถรสฺสาปทานํ ฉฏฺฐํฯ

๗. จิตกปูชกเตฺถรอปทานํ

๓๘. “ปรินิพฺพุเต ภควติ, ชลชุตฺตมนามเก;
อาโรปิตมฺหิ จิตเก, สาลปุปฺผมปูชยิํฯ

๓๙. “สตสหสฺสิโต กเปฺป, ยํ ปุปฺผมภิปูชยิํ;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, จิตปูชายิทํ ผลํฯ

๔๐. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ...เป.... วิหรามิ อนาสโวฯ

๔๑. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๔๒. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา จิตกปูชโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

จิตกปูชกเตฺถรสฺสาปทานํ สตฺตมํฯ

๘. สุมนตาลวณฺฏิยเตฺถรอปทานํ

๔๓. ‘‘สิทฺธตฺถสฺส ภควโต, ตาลวณฺฏมทาสหํ;
สุมเนหิ ปฏิจฺฉนฺนํ, ธารยามิ มหารหํฯ

๔๔. ‘‘จตุนฺนวุติโต กเปฺป, ตาลวณฺฏมทาสหํ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ตาลวณฺฏสฺสิทํ ผลํฯ

๔๕. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป…. วิหรามิ อนาสโวฯ
๔๖. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๔๗. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สุมนตาลวณฺฏิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สุมนตาลวณฺฏิยเตฺถรสฺสาปทานํ อฏฺฐมํฯ

๙. สุมนทามิยเตฺถรอปทานํ

๔๘. ‘‘สิทฺธตฺถสฺส ภควโต, นฺหาตกสฺส ตปสฺสิโน;
กตฺวาน สุมนทามํ, ธารยึ ปุรโต ฐิโตฯ

๔๙. ‘‘จตุนฺนวุติโต กเปฺป, ยํ ทามํ ธารยึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, สุมนธารเณ ผลํฯ

๕๐. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป…. วิหรามิ อนาสโวฯ
๕๑. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๕๒. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สุมนทามิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สุมนทามิยเตฺถรสฺสาปทานํ นวมํฯ

๑๐. กาสุมาริผลทายกเตฺถรอปทานํ

๕๓. ‘‘กณิการํว โชตนฺตํ, นิสินฺนํ ปพฺพตนฺตเร;
อทฺทสํ วิรชํ พุทฺธํ, โลกเชฏฺฐํ นราสภํฯ

๕๔. ‘‘ปสนฺนจิโตฺต สุมโน, สิเร กตฺวาน อญฺชลึ;
กาสุมาริผลํ คยฺห, พุทฺธเสฏฺฐสฺสทาสหํฯ

๕๕. ‘‘เอกตฺตึเส อิโต กเปฺป, ยํ ผลมททึ อหํ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ผลทานสฺสิทํ ผลํฯ

๕๖. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป…. วิหรามิ อนาสโวฯ
๕๗.‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๕๘. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา กาสุมาริผลทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

กาสุมาริผลทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ทสมํฯ

โพธิวนฺทนวโคฺค อฏฺฐตึสติโมฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

โพธิ ปาฏลิ อุปฺปลี, ปฏฺฏิ จ สตฺตปณฺณิโย;
คนฺธมุฏฺฐิ จ จิตโก, ตาลํ สุมนทามโก;
กาสุมาริผลี เจว, คาถา เอกูนสฏฺฐิกาฯ

๓๙. อวฏผลวโคฺค

๑. อวฏผลทายกเตฺถรอปทานํ

๑. “สตรํสิ นาม ภควา, สยมฺภู อปราชิโต;
วิเวกกาโม สมฺพุโทฺธ, โคจรายาภินิกฺขมิฯ

๒. “ผลหโตฺถ อหํ ทิสฺวา, อุปคจฺฉิํ นราสภํ;
ปสนฺนจิโตฺต สุมโน, อวฏํ [อวณฺฏํ (สี.), อมฺพฏํ (สฺยา.)] อททิํ ผลํฯ

๓. “จตุนฺนวุติโต กเปฺป, ยํ ผลมททิํ อหํ;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, ผลทานสฺสิทํ ผลํฯ

๔. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ, ภวา สเพฺพ สมูหตา;
นาโคว พนฺธนํ เฉตฺวา, วิหรามิ อนาสโวฯ

๕. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ, มม พุทฺธสฺส สนฺติเก;
ติโสฺส วิชฺชา อนุปฺปตฺตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ

๖. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อวฏผลทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อวฏผลทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ปฐมํฯ

๒. ลพุชทายกเตฺถรอปทานํ

๗. “นคเร พนฺธุมติยา, อาสิํ อารามิโก ตทา;
อทฺทสํ วิรชํ พุทฺธํ, คจฺฉนฺตํ อนิลญฺชเสฯ

๘. “ลพุชสฺส ผลํ คยฺห, พุทฺธเสฏฺฐสฺสทาสหํ;
อากาเส ฐิตโก สโนฺต, ปฏิคณฺหิ มหายโสฯ

๙. “วิตฺติสญฺชนนํ มยฺหํ, ทิฏฺฐธมฺมสุขาวหํ;
ผลํ พุทฺธสฺส ทตฺวาน, วิปฺปสเนฺนน เจตสาฯ

๑๐. “อธิคจฺฉิํ ตทา ปีติํ, วิปุลญฺจ สุขุตฺตมํ;
อุปฺปชฺชเตว รตนํ, นิพฺพตฺตสฺส ตหิํ ตหิํฯ

๑๑. “เอกนวุติโต กเปฺป, ยํ ผลมททิํ ตทา;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, ผลทานสฺสิทํ ผลํฯ

๑๒. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๑๓. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๑๔. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ลพุชทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ลพุชทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ทุติยํฯ

๓. อุทุมฺพรผลทายกเตฺถรอปทานํ

๑๕. “วินตานทิยา ตีเร, วิหาสิ ปุริสุตฺตโม;
อทฺทสํ วิรชํ พุทฺธํ, เอกคฺคํ สุสมาหิตํฯ

๑๖. “ตสฺมึ ปสนฺนมานโส, กิเลสมลโธวเน;
อุทุมฺพรผลํ คยฺห, พุทฺธเสฏฺฐสฺสทาสหํฯ

๑๗. “เอกนวุติโต กเปฺป, ยํ ผลมททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ผลทานสฺสิทํ ผลํฯ

๑๘. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๑๙. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๒๐. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อุทุมฺพรผลทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อุทุมฺพรผลทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ตติยํฯ

๔. ปิลกฺขผลทายกเตฺถรอปทานํ

๒๑. “วนนฺตเร พุทฺธํ ทิสฺวา, อตฺถทสฺสึ มหายสํ;
ปสนฺนจิโตฺต สุมโน, ปิลกฺขสฺสาททึ ผลํ [ปิลกฺขสฺส ผลํ อทํ (สี.), ปิลกฺขุสฺส ผลํ อทํ (สฺยา.)]ฯ

๒๒. “อฎฺฐารเส กปฺปสเต, ยํ ผลมททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ผลทานสฺสิทํ ผลํฯ

๒๓. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๒๔. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๒๕. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ปิลกฺขผลทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ปิลกฺขผลทายกเตฺถรสฺสาปทานํ จตุตฺถํฯ

๕. ผารุสผลทายกเตฺถรอปทานํ

๒๖. “สุวณฺณวณฺณํ สมฺพุทฺธํ, อาหุตีนํ ปฏิคฺคหํ;
รถิยํ ปฏิปชฺชนฺตํ, ผารุสผลมทาสหํฯ

๒๗. “เอกนวุติโต กเปฺป, ยํ ผลมททึ อหํ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ผลทานสฺสิทํ ผลํฯ

๒๘. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ

๒๙. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๓๐. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ผารุสผลทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ผารุสผลทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ปญฺจมํฯ

๖. วลฺลิผลทายกเตฺถรอปทานํ

๓๑. “สเพฺพ ชนา สมาคมฺม, อคมิํสุ วนํ ตทา;
ผลมเนฺวสมานา เต, อลภิํสุ ผลํ ตทาฯ

๓๒. “ตตฺถทฺทสาสิํ สมฺพุทฺธํ, สยมฺภุํ อปราชิตํ;
ปสนฺนจิโตฺต สุมโน, วลฺลิผลมทาสหํฯ

๓๓. “เอกตฺติํเส อิโต กเปฺป, ยํ ผลมททิํ ตทา;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, ผลทานสฺสิทํ ผลํฯ

๓๔. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๓๕. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๓๖. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา วลฺลิผลทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

วลฺลิผลทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ฉฎฺฐํฯ

๗. กทลิผลทายกเตฺถรอปทานํ

๓๗. “กณิการํว ชลิตํ, ปุณฺณมาเยว [ปุณฺณมาเสว (สี. ก.)] จนฺทิมํ;
ชลนฺตํ ทีปรุกฺขํว, อทฺทสํ โลกนายกํฯ

๓๘. “กทลิผลํ ปคฺคยฺห, อทาสิํ สตฺถุโน อหํ;
ปสนฺนจิโตฺต สุมโน, วนฺทิตฺวาน อปกฺกมิํฯ

๓๙. “เอกตฺติํเส อิโต กเปฺป, ยํ ผลมททิํ ตทา;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, ผลทานสฺสิทํ ผลํฯ

๔๐. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๔๑. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๔๒. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา กทลิผลทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

กทลิผลทายกเตฺถรสฺสาปทานํ สตฺตมํฯ

๘. ปนสผลทายกเตฺถรอปทานํ

๔๓. “อชฺชุโน นาม สมฺพุโทฺธ, หิมวเนฺต วสี ตทา;
จรเณน จ สมฺปโนฺน, สมาธิกุสโล มุนิฯ

๔๔. “กุมฺภมตฺตํ คเหตฺวาน, ปนสํ ชีวชีวกํ [เทวคนฺธิกํ (๔๑ วเคฺค, ๕ อปทาเน)];
ฉตฺตปเณฺณ ฐเปตฺวาน, อทาสึ สตฺถุโน อหํฯ

๔๕. “เอกตฺตึเส อิโต กเปฺป, ยํ ผลมททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ผลทานสฺสิทํ ผลํฯ

๔๖. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๔๗. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๔๘. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ปนสผลทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ปนสผลทายกเตฺถรสฺสาปทานํ อฎฺฐมํฯ

๙. โสณโกฎิวีสเตฺถรอปทานํ

๔๙. “วิปสฺสิโน ปาวจเน, เอกํ เลณํ มยา กตํ;
จาตุทฺทิสสฺส สงฺฆสฺส, พนฺธุมาราชธานิยาฯ

๕๐. “ทุเสฺสหิ ภูมึ เลณสฺส, สนฺถริตฺวา ปริจฺจชึ;
อุทคฺคจิโตฺต สุมโน, อกาสึ ปณิธึ ตทาฯ

๕๑. “อาราธเยยฺยํ สมฺพุทฺธํ, ปพฺพชฺชญฺจ ลเภยฺยหํ;
อนุตฺตรญฺจ นิพฺพานํ, ผุเสยฺยํ สนฺติมุตฺตมํฯ

๕๒. “เตเนว สุกฺกมูเลน, กเปฺป [กปฺปํ (สี.), กปฺป (ก.)] นวุติ สํสรึ;
เทวภูโต มนุโสฺส จ, กตปุโญฺญ วิโรจหํฯ

๕๓. “ตโต กมฺมาวเสเสน, อิธ ปจฺฉิมเก ภเว;
จมฺปายํ อคฺคเสฎฺฐิสฺส, ชาโตมฺหิ เอกปุตฺตโกฯ

๕๔. “ชาตมตฺตสฺส เม สุตฺวา, ปิตุ ฉโนฺท อยํ อหุ;
ททามหํ กุมารสฺส, วีสโกฎี อนูนกาฯ

๕๕. “จตุรงฺคุลา จ เม โลมา, ชาตา ปาทตเล อุโภ;
สุขุมา มุทุสมฺผสฺสา, ตูลาปิจุสมา สุภาฯ

๕๖. “อตีตา นวุติ กปฺปา, อยํ เอโก จ อุตฺตริ;
นาภิชานามิ นิกฺขิเตฺต, ปาเท ภูมฺยา อสนฺถเตฯ

๕๗. “อาราธิโต เม สมฺพุโทฺธ, ปพฺพชึ อนคาริยํ;
อรหตฺตญฺจ เม ปตฺตํ, สีติภูโตมฺหิ นิพฺพุโตฯ

๕๘. “อโคฺค อารทฺธวีริยานํ, นิทฺทิโฎฺฐ สพฺพทสฺสินา;
ขีณาสโวมฺหิ อรหา, ฉฬภิโญฺญ มหิทฺธิโกฯ

๕๙. “เอกนวุติโต กเปฺป, ยํ ทานมททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, เลณทานสฺสิทํ ผลํฯ

๖๐. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป…. วิหรามิ อนาสโวฯ
๖๑. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๖๒. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
๖๓. “เถโร โกฏิวีโส [โกฏิวิโส (สฺยา. ก.), โกฟิวิโส (อญฺญฏฺฐาเนสุ)] โสโณ, ภิกฺขุสงฺฆสฺส อคฺคโต;
ปญฺหํ ปุโฏฺฐ วิยากาสิ, อโนตตฺเต มหาสเร”ติฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา โสโณ โกฏิวีโส เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

โสณโกฏิวีสเตฺถรสฺสาปทานํ นวมํฯ

๑๐. ปุพฺพกมฺมปิโลติกพุทฺธอปทานํ

๖๔. “อโนตตฺตสราสเนฺน, รมณีเย สิลาตเล;
นานารตนปโชฺชเต, นานาคนฺธวนนฺตเรฯ

๖๕. “มหตา ภิกฺขุสเงฺฆน, ปเรโต [อุเปโต (อุทานฏฺฐกถายํ ๔ วเคฺค, ๘ สุเตฺต)] โลกนายโก;
อาสีโน พฺยากรี ตตฺถ, ปุพฺพกมฺมานิ อตฺตโนฯ

๖๖. [สุณาถ ภิกฺขเว มยฺหํ, ยํ กมฺมํ ปกตํ มยา; เอกํ อรญฺญิกํ ภิกฺขุํ, ทิสฺวา ทินฺนํ ปิโลติกํ; ปตฺถิตํ ปฐมํ พุทฺธํ, พุทฺธตฺตาย มยา ตทา; ปิโลติยสฺส กมฺมสฺส, พุทฺธเตฺตปิ วิปจฺจติ; โคปาลโก ปุเร อาสึ, คาวึ ปาเชติ โคจรํ; ปิวนฺตึ อุทกํ อาวิลํ, คาวึ ทิสฺวา นิวารยึ; เตน กมฺมวิปาเกน, อิธ ปจฺฉิมเก ภเว; วิปาสิโต ยทิจฺฉกํ, น หิ ปาตุํ ลภามหํ (สฺยา.)] “สุณาถ ภิกฺขโว มยฺหํ, ยํ กมฺมํ ปกตํ มยา;
ปิโลติกสฺส กมฺมสฺส, พุทฺธเตฺตปิ วิปจฺจติ [สุณาถ ภิกฺขเว มยฺหํ, ยํ กมฺมํ ปกตํ มยา; เอกํ อรญฺญิกํ ภิกฺขุํ, ทิสฺวา ทินฺนํ ปิโลติกํ; ปตฺถิตํ ปฐมํ พุทฺธํ, พุทฺธตฺตาย มยา ตทา; ปิโลติยสฺส กมฺมสฺส, พุทฺธเตฺตปิ วิปจฺจติ; โคปาลโก ปุเร อาสึ, คาวึ ปาเชติ โคจรํ; ปิวนฺตึ อุทกํ อาวิลํ, คาวึ ทิสฺวา นิวารยึ; เตน กมฺมวิปาเกน, อิธ ปจฺฉิมเก ภเว; วิปาสิโต ยทิจฺฉกํ, น หิ ปาตุํ ลภามหํ (สฺยา.)]ฯ

[๑]

๖๗. “มุนาฬิ นามหํ ธุโตฺต, ปุเพฺพ อญฺญาสุ ชาติสุ [อญฺญาย ชาติยา (อุทาน อฏฺฐ.)];
ปเจฺจกพุทฺธํ สุรภึ [สรภุํ (สี.)], อพฺภาจิกฺขึ อทูสกํฯ

๖๘. “เตน กมฺมวิปาเกน, นิรเย สํสรึ จิรํ;
พหูวสฺสสหสฺสานิ, ทุกฺขํ เวเทสิ เวทนํฯ

๖๙. “เตน กมฺมาวเสเสน, อิธ ปจฺฉิมเก ภเว;
อพฺภกฺขานํ มยา ลทฺธํ, สุนฺทริกาย การณาฯ

[๒]

๗๐. “สพฺพาภิภุสฺส พุทฺธสฺส, นโนฺท นามาสิ สาวโก;
ตํ อพฺภกฺขาย นิรเย, จิรํ สํสริตํ มยาฯ

๗๑. “ทสวสฺสสหสฺสานิ, นิรเย สํสรึ จิรํ;
มนุสฺสภาวํ ลทฺธาหํ, อพฺภกฺขานํ พหุํ ลภึฯ

๗๒. “เตน กมฺมาวเสเสน, จิญฺจมานวิกา มมํ;
อพฺภาจิกฺขิ อภูเตน, ชนกายสฺส อคฺคโตฯ

[๓]

๗๓. “พฺราหฺมโณ สุตวา อาสึ, อหํ สกฺกตปูชิโต;
มหาวเน ปญฺจสเต, มเนฺต วาเจมิ มาณเวฯ

๗๔. “ตตฺถาคโต [ตมาคโต (ก.)] อิสิ ภีโม, ปญฺจาภิโญฺญ มหิทฺธิโก;
ตํ จาหํ อาคตํ ทิสฺวา, อพฺภาจิกฺขึ อทูสกํฯ

๗๕. “ตโตหํ อวจํ สิเสฺส, กามโภคี อยํ อิสิ;
มยฺหมฺปิ ภาสมานสฺส, อนุโมทึสุ มาณวาฯ

๗๖. “ตโต มาณวกา สเพฺพ, ภิกฺขมานํ กุเล กุเล;
มหาชนสฺส อาหํสุ, กามโภคี อยํ อิสิฯ

๗๗. “เตน กมฺมวิปาเกน, ปญฺจ ภิกฺขุสตา อิเม;
อพฺภกฺขานํ ลภุํ สเพฺพ, สุนฺทริกาย การณาฯ

[๔]

๗๘. “เวมาตุภาตรํ ปุเพฺพ, ธนเหตุ หนึ อหํ;
ปกฺขิปึ คิริทุคฺคสฺมึ, สิลาย จ อปึสยึฯ

๗๙. “เตน กมฺมวิปาเกน, เทวทโตฺต สิลํ ขิปิ;
องฺคุฎฺฐํ ปึสยี ปาเท, มม ปาสาณสกฺขราฯ

[๕]

๘๐. “ปุเรหํ ทารโก หุตฺวา, กีฬมาโน มหาปเถ;
ปเจฺจกพุทฺธํ ทิสฺวาน, มเคฺค สกลิกํ [สกฺขลิกํ (ก.)] ขิปึ [ทหึ (สฺยา.)]ฯ

๘๑. “เตน กมฺมวิปาเกน, อิธ ปจฺฉิมเก ภเว;
วธตฺถํ มํ เทวทโตฺต, อภิมาเร ปโยชยิฯ

[๖]

๘๒. “หตฺถาโรโห ปุเร อาสึ, ปเจฺจกมุนิมุตฺตมํ;
ปิณฺฑาย วิจรนฺตํ ตํ, อาสาเทสึ คเชนหํฯ

๘๓. “เตน กมฺมวิปาเกน, ภโนฺต [ทโนฺต (ก.)] นาฬาคิรี คโช;
คิริพฺพเช ปุรวเร, ทารุโณ สมุปาคมิ [มํ อุปาคมิ (สี.)]ฯ

[๗]

๘๔. “ราชาหํ ปตฺถิโว [ปตฺติโก (สฺยา. ก.), ขตฺติโย (อุทาน อฏฺฐ.)] อาสึ, สตฺติยา ปุริสํ หนึ;
เตน กมฺมวิปาเกน, นิรเย ปจฺจิสํ ภุสํฯ

๘๕. “กมฺมุโน ตสฺส เสเสน, อิทานิ สกลํ มม;
ปาเท ฉวึ ปกเปฺปสิ [ปโกเปสิ (สี.)], น หิ กมฺมํ วินสฺสติฯ

[๘]

๘๖. “อหํ เกวฏฺฏคามสฺมึ, อหุํ เกวฏฺฏทารโก;
มจฺฉเก ฆาติเต ทิสฺวา, ชนยึ โสมนสฺสกํ [โสมนสฺสหํ (อุทาน อฏฺฐ.)]ฯ

๘๗.“เตน กมฺมวิปาเกน, สีสทุกฺขํ อหู มม;
สเพฺพ สกฺกา จ หญฺญึสุ, ยทา หนิ วิฏฏูโภ [วิฏฺฏุโภ (สฺยา. ก.)]ฯ

[๙]

๘๘. “ผุสฺสสฺสาหํ ปาวจเน, สาวเก ปริภาสยึ;
ยวํ ขาทถ ภุญฺชถ, มา จ ภุญฺชถ สาลโยฯ

๘๙. “เตน กมฺมวิปาเกน, เตมาสํ ขาทิตํ ยวํ;
นิมนฺติโต พฺราหฺมเณน, เวรญฺชายํ วสึ ตทาฯ

[๑๐]

๙๐. “นิพฺพุเทฺธ วตฺตมานมฺหิ, มลฺลปุตฺตํ นิเหฐยึ [นิเสธยึ (สฺยา. ก.)];
เตน กมฺมวิปาเกน, ปิฏฺฐิทุกฺขํ อหู มมฯ

[๑๑]

๙๑. “ติกิจฺฉโก อหํ อาสึ, เสฏฺฐิปุตฺตํ วิเรจยึ;
เตน กมฺมวิปาเกน, โหติ ปกฺขนฺทิกา มมฯ

[๑๒]

๙๒. “อวจาหํ โชติปาโล, สุคตํ กสฺสปํ ตทา;
กุโต นุ โพธิ มุณฺฑสฺส, โพธิ ปรมทุลฺลภาฯ

๙๓. “เตน กมฺมวิปาเกน, อจรึ ทุกฺกรํ พหุํ;
ฉพฺพสฺสานุรุเวฬายํ, ตโต โพธิมปาปุณึฯ

๙๔. “นาหํ เอเตน มเคฺคน, ปาปุณึ โพธิมุตฺตมํ;
กุมฺมเคฺคน คเวสิสฺสํ, ปุพฺพกเมฺมน วาริโตฯ

๙๕. “ปุญฺญปาปปริกฺขีโณ, สพฺพสนฺตาปวชฺชิโต;

อโสโก อนุปายาโส, นิพฺพายิสฺสมนาสโวฯ

๙๖. ‘‘เอวํ ชิโน วิยากาสิ, ภิกฺขุสงฺฆสฺส อคฺคโต;
สพฺพาภิญฺญาพลปฺปตฺโต, อโนตตฺเต มหาสเร’’ติฯ

อิตฺถํ สุทํ ภควา อตฺตโน ปุพฺพจริตํ กมฺมปิโลติกํ นาม พุทฺธาปทานธมฺมปริยายํ อภาสิตฺถาติฯ

ปุพฺพกมฺมปิโลติกํ นาม พุทฺธาปทานํ ทสมํฯ

อวฏฺผลวคฺโค เอกูนจตฺตาลีสโมฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

อวฏํ ลพุชเญฺจว, อุทุมฺพรปิลกฺขุ จ;
ผารุ วลฺลี จ กทลี, ปนโส โกฏฺฐวีสโกฯ

ปุพฺพกมฺมปิโลติ จ, อปทานํ มเหสิโน;
คาถาโย เอกนวุติ, คณิตาโย วิภาวิภิฯ

จุทฺทสมํ ภาณวารํฯ

๔๐. ปิลินฺทวจฺฉวโคฺค

๑. ปิลินฺทวจฺฉตฺถรอปทานํ

๑. “นคเร หํสวติยา, อาสึ โทวาริโก อหํ;
อโกฺขภํ อมิตํ โภคํ, ฆเร สนฺนิจิตํ มมฯ

๒. “รโหคโต นิสีทิตฺวา, ปหํสิตฺวาน มานสํ [สมฺปหํสิตฺว มานสํ (สี.)];
นิสชฺช ปาสาทวเร, เอวํ จิเนฺตสหํ ตทาฯ

(จินฺตนากาโร)

๓. “‘พหู เมธิคตา โภคา, ผีตํ อเนฺตปุรํ มม;
ราชาปิ [ราชิสิ (ก.)] สนฺนิมเนฺตสิ, อานโนฺท ปถวิสฺสโรฯ

๔. “‘อยญฺจ พุโทฺธ อุปฺปโนฺน, อธิจฺจุปฺปตฺติโก มุนิ;
สํวิชฺชนฺติ จ เม โภคา, ทานํ ทสฺสามิ สตฺถุโนฯ

๕. “‘ปทุเมน ราชปุเตฺตน, ทินฺนํ ทานวรํ ชิเน;
หตฺถินาเค จ ปลฺลเงฺก, อปเสฺสนญฺจนปฺปกํฯ

๖. “‘อหมฺปิ ทานํ ทสฺสามิ, สเงฺฆ คณวรุตฺตเม;
อทินฺนปุพฺพมเญฺญสํ, ภวิสฺสํ อาทิกมฺมิโกฯ

๗. “‘จิเนฺตตฺวาหํ พหุวิธํ, ยาเค ยสฺส สุขํผลํ;
ปริกฺขารทานมทฺทกฺขึ, มม สงฺกปฺปปูรณํฯ

๘. “‘ปริกฺขารานิ ทสฺสามิ, สเงฺฆ คณวรุตฺตเม;
อทินฺนปุพฺพมเญฺญสํ, ภวิสฺสํ อาทิกมฺมิโก’ฯ

(ทานวตฺถุสมฺปาทนํ)

๙. “นฬกาเร อุปาคมฺม, ฉตฺตํ กาเรสิ ตาวเท;
ฉตฺตสตสหสฺสานิ, เอกโต สนฺนิปาตยึฯ

๑๐. “ทุสฺสสตสหสฺสานิ, เอกโต สนฺนิปาตยึ;
ปตฺตสตสหสฺสานิ, เอกโต สนฺนิปาตยึฯ

๑๑. “วาสิโย สตฺถเก จาปิ, สูจิโย นขเฉทเน;
เหฏฺฐาฉเตฺต ฐปาเปสึ, กาเรตฺวา ตทนุจฺฉเวฯ

๑๒. “วิธูปเน ตาลวเณฺฏ, โมรหเตฺถ จ จามเร;
ปริสฺสาวเน เตลธาเร [เตลธเร (สี.)], การยึ ตทนุจฺฉเวฯ

๑๓. “สูจิฆเร อํสพเทฺธ, อโถปิ กายพนฺธเน;
อาธารเก จ สุกเต, การยึ ตทนุจฺฉเวฯ

๑๔. “ปริโภคภาชเน จ, อโถปิ โลหถาลเก;
เภสชฺช ปูรยิตฺวาน, เหฏฺฐาฉเตฺต ฐเปสหํฯ

๑๕. “วจํ อุสีรํ ลฏฺฐิมธุํ, ปิปฺผลี มริจานิ จ;
หรีตกึ สิงฺคีเวรํ, สพฺพํ ปูเรสิ ภาชเนฯ

๑๖. “อุปาหนา ปาทุกาโย, อโถ อุทกปุญฺฉเน;
กตฺตรทเณฺฑ สุภเต, การยึ ตทนุจฺฉเวฯ

๑๗. “โอสธญฺชนนาฬี จ [โอสธํ อญฺชนาปิจ (สฺยา.)], สลากา ธมฺมกุตฺตรา;
กุญฺจิกา ปญฺจวเณฺณหิ, สิพฺพิเต กุญฺจิกาฆเรฯ

๑๘. “อาโยเค ธูมเนเตฺต จ, อโถปิ ทีปธารเก;
ตุมฺพเก จ กรเณฺฑ จ, การยึ ตทนุจฺฉเวฯ

๑๙. “สณฺฑาเส ปิปฺผเล เจว, อโถปิ มลหารเก;
เภสชฺชถวิเก เจว, การยึ ตทนุจฺฉเวฯ

๒๐. “อาสนฺทิโย ปีฐเก จ, ปลฺลงฺเก จตุโรมเย;
ตทนุจฺฉเว การยิตฺวา, เหฏฺฐาฉเตฺต ฐเปสหํฯ

๒๑. “อุณฺณาภิสี ตูลภิสี, อโถปิ ปีฐิกาภิสี [ปีฐกาภิสี (สฺยา. ก.)];
พิโมฺพหเน [พิโพฺพหเน (สฺยา. ก.)] จ สุกเต, การยึ ตทนุจฺฉเวฯ

๒๒. “กุรุวินฺท มธุสิเตฺถ, เตลํ หตฺถปฺปตาปกํ;
สิปาฏิผลเก สุจี, มญฺจํ อตฺถรเณน จฯ

๒๓. “เสนาสเน ปาทปุเญฺฉ, สยนาสนทณฺฑเก;
ทนฺตโปเณ จ อาฏลี [กถลึ (สฺยา.)], สีสาเลปนคนฺธเกฯ

๒๔. “อรณี ผลปีเฐ [ปลาลปีเฐ (สี.)] จ, ปตฺตปิธานถาลเก;
อุทกสฺส กฏจฺฉู จ, จุณฺณกํ รชนมฺพณํ [รชนมฺมณํ (สี.)]ฯ

๒๕. “สมฺมชฺชนํ [สมฺมุญฺชนํ (สฺยา.), สมฺมชฺชนึ, สมฺมุญฺชนึ (?)] อุทปตฺตํ, ตถา วสฺสิก
สาฏิกํ;
นิสีทนํ กณฺฑุจฺฉาทิ, อถ อนฺตรวาสกํฯ

๒๖. “อุตฺตราสงฺคสงฺฆาฏี, นตฺถุกํ มุขโสธนํ;
พิฬงฺคโลณํ ปหูตญฺจ [โลณภูตญฺจ (ก.)], มธุญฺจ ทธิปานกํฯ

๒๗. “ธูปํ [ธูมํ (ก.)] สิตฺถํ ปิโลติญฺจ, มุขปุญฺฉนสุตฺตกํ;
ทาตพฺพํ นาม ยํ อตฺถิ, ยญฺจ กปฺปติ สตฺถุโนฯ

๒๘. “สพฺพเมตํ สมาเนตฺวา, อานนฺทํ อุปสงฺกมึ;
อุปสงฺกมฺม ราชานํ, ชเนตารํ มเหสิโน [มเหสินํ (สี.), มหายสํ (สฺยา.), มหิสฺสรํ
(ก.)];
สิรสา อภิวาเทตฺวา, อิทํ วจนมพฺรวึฯ

(ทาโนกาสยาจนา)

๒๙. ‘‘‘เอกโต ชาตสํวทฺธา, อุภินฺนํ เอกโต มนํ [ยโส (สฺยา.), มโน (?)];
สาธารณา สุขทุเกฺข, อุโภ จ อนุวตฺตกาฯ

๓๐. ‘‘‘อตฺถิ เจตสิกํ ทุกฺขํ, ตวาเธยฺยํ อรินฺทม;
ยทิ สโกฺกสิ ตํ ทุกฺขํ, วิโนเทยฺยาสิ ขตฺติยฯ

๓๑. ‘‘‘ตว ทุกฺขํ มม ทุกฺขํ, อุภินฺนํ เอกโต มโน [มนํ (สี. สฺยา.)];
นิฏฺฐิตนฺติ วิชานาหิ, มมาเธยฺยํ สเจ ตุวํฯ

๓๒. ‘‘‘ชานาหิ โข มหาราช, ทุกฺขํ เม ทุพฺพิโนทยํ;
ปหุ สมาโน คชฺชสุ, เอกํ เต ทุจฺจชํ วรํฯ

๓๓. ‘‘‘ยาวตา วิชิเต อตฺถิ, ยาวตา มม ชีวิตํ;
เอเตหิ ยทิ เต อโตฺถ, ทสฺสามิ อวิกมฺปิโตฯ

๓๔. ‘‘‘คชฺชิตํ โข ตยา เทว, มิจฺฉา ตํ พหุ คชฺชิตํ;
ชานิสฺสามิ ตุวํ อชฺช, สพฺพธเมฺม [สจฺจธเมฺม (?)] ปติฏฺฐิตํฯ

๓๕. ‘‘‘อติพาฬฺหํ นิปีเฬสิ, ททมานสฺส เม สโต;
กึ เต เม ปีฬิเตนโตฺถ, ปตฺถิตํ เต กเถหิ เมฯ

๓๖. ‘‘‘อิจฺฉามหํ มหาราช, พุทฺธเสฏฺฐํ อนุตฺตรํ;
โภชยิสฺสามิ สมฺพุทฺธํ, วชฺชํ [วณฺณํ (?)] เม มาหุ ชีวิตํฯ

๓๗. ‘‘‘อญฺญํ เตหํ วรํ ทมฺมิ, มา ยาจิโตฺถ ตถาคตํ [อยาจิโต ตถาคโต (สฺยา. ก.)];
อเทโยฺย กสฺสจิ พุโทฺธ, มณิ โชติรโส ยถาฯ

๓๘. ‘‘‘นนุ เต คชฺชิตํ เทว, ยาว ชีวิตมตฺตโน [วิชิตมตฺถิตํ (ก.), ชีวิตมตฺถิกํ (สฺยา.)];
ชีวิตํ [วิชิตํ (ก.)] ททมาเนน, ยุตฺตํ ทาตุํ ตถาคตํฯ

๓๙. ‘‘‘ฐปนีโย มหาวีโร, อเทโยฺย กสฺสจิ ชิโน;
น เม ปฏิสฺสุโต พุโทฺธ, วรสฺสุ อมิตํ ธนํฯ

๔๐. ‘‘‘วินิจฺฉยํ ปาปุณาม, ปุจฺฉิสฺสาม วินิจฺฉเย;
ยถาสณฺฐํ [ยถาสนฺตํ (สี.)] กเถสฺสนฺติ, ปฏิปุจฺฉาม ตํ ตถาฯ

๔๑. ‘‘‘รโญฺญ หเตฺถ คเหตฺวาน, อคมาสึ วินิจฺฉยํ;
ปุรโต อกฺขทสฺสานํ, อิทํ วจนมพฺรวึฯ

๔๒. ‘‘‘สุณนฺตุ เม อกฺขทสฺสา, ราชา วรมทาสิ เม;
น กิญฺจิ ฐปยิตฺวาน, ชีวิตมฺปิ [วิชิตํปิ (ก.)] ปวารยิฯ

๔๓. ‘‘‘ตสฺส เม วรทินฺนสฺส, พุทฺธเสฏฺฐํ วรึ อหํ;
สุทิโนฺน โหติ เม พุโทฺธ, ฉินฺทถ สํสยํ มมฯ

๔๔. '''โสสฺสาม ตว วจนํ, ภูมิปาลสฺส ราชิโน;
อุภินฺนํ วจนํ สุตฺวา, ฉินฺทิสฺสาเมตฺถ สํสยํฯ

๔๕. '''สพฺพํ เทว ตยา ทินฺนํ, อิมสฺส สพฺพคาหิกํ [สพฺพคาหิตํ (สฺยา. ก.)];
น กิญฺจิ ฐปยิตฺวาน, ชีวิตมฺปิ ปวารยิฯ

๔๖. '''กิจฺฉปฺปโตฺตว หุตฺวาน, ยาจี วรมนุตฺตรํ [ยาวชีวมนุตฺตรํ (สฺยา. ก.)];
อิมํ สุทุกฺขิตํ ญตฺวา, อทาสึ สพฺพคาหิกํฯ

๔๗.'''ปราชโย ตุวํ [ตวํ (สี.)] เทว, อสฺส เทโยฺย ตถาคโต;
อุภินฺนํ สํสโย ฉิโนฺน, ยถาสณฺฐมฺหิ [ยถาสนฺตมฺหิ (สี.)] ติฏฺฐตุฯ

๔๘. '''ราชา ตเตฺถว ฐตฺวาน, อกฺขทเสฺสตทพฺรวิ;
สมฺมา มยฺหมฺปิ เทยฺยาถ, ปุน พุทฺธํ ลภามหํฯ

๔๙. '''ปูเรตฺวา ตว สงฺกปฺปํ, โภชยิตฺวา ตถาคตํ;
ปุน เทยฺยาสิ [เทยฺยาถ (ก.)] สมฺพุทฺธํ, อานนฺทสฺส ยสสฺสิโน'ฯ

(นิมนฺตนกถา)

๕๐. ''อกฺขทเสฺสภิวาเทตฺวา, อานนฺทญฺจาปิ ขตฺติยํ;
ตุโฏฺฐ ปมุทิโต หุตฺวา, สมฺพุทฺธมุปสงฺกมึฯ

๕๑. ''อุปสงฺกมฺม สมฺพุทฺธํ, โอฆติณฺณมนาสวํ;
สิรสา อภิวาเทตฺวา, อิทํ วจนมพฺรวึฯ

๕๒. 'วสีสตสหเสฺสหิ , อธิวาเสหิ จกฺขุม;
หาสยโนฺต มม จิตฺตํ, นิเวสนมุเปหิ เม'ฯ

๕๓. ''ปทุมุตฺตโร โลกวิทู, อาหุตีนํ ปฏิคฺคโห;
มม สงฺกปฺปมญฺญาย, อธิวาเสสิ จกฺขุมาฯ

๕๔. ''อธิวาสนมญฺญาย, อภิวาทิย สตฺถุโน;
หโฏฺฐ อุทคฺคจิโตฺตหํ, นิเวสนมุปาคมึฯ

(ทานปฏิยาทนํ)

๕๕. ''มิตฺตามเจฺจ สมาเนตฺวา, อิทํ วจนมพฺรวึ;
'สุทุลฺลโภ มยา ลโทฺธ, มณิ โชติรโส ยถาฯ

๕๖. '''เกน ตํ ปูชยิสฺสาม, อปฺปเมโยฺย อนูปโม;
อตุโล อสโม ธีโร, ชิโน อปฺปฏิปุคฺคโลฯ

๕๗.'''ตถาสมสโม เจว, อทุติโย นราสโภ;
ทุกฺกรํ อธิการญฺหิ, พุทฺธานุจฺฉวิกํ มยาฯ

๕๘. '''นานาปุเปฺผ สมาเนตฺวา, กโรม ปุปฺผมณฺฑปํ;

พุทฺธานุจฺฉวิกํ เอตํ, สพฺพปูชา ภวิสฺสติ’ฯ

๕๙. “อุปฺปลํ ปทุมํ วาปิ, วสฺสิกํ อธิมุตฺตกํ [อติมุตฺตกํ (?)];
จมฺปกํ [จนฺทนํ (ก.)] นาคปุปฺผญฺจ, มณฺฑปํ การยึ อหํฯ

๖๐. “สตาสนสหสฺสานิ, ฉตฺตจฺฉายาย ปญฺญปึ;
ปจฺฉิมํ อาสนํ มยฺหํ, อธิกํ สตมคฺฆติฯ

๖๑. “สตาสนสหสฺสานิ, ฉตฺตจฺฉายาย ปญฺญปึ;
ปฏิยาเทตฺวา อนฺนปานํ, กาลํ อาโรจยึ อหํฯ

๖๒. “อาโรจิตมฺหิ กาลมฺหิ, ปทุมุตฺตโร มหามุนิ;
วสีสตสหเสฺสหิ, นิเวสนมุเปสิ เมฯ

๖๓. “ธาเรนฺตํ อุปริจฺฉตฺตํ [ธาเรนฺตมุปริจฺฉเตฺต (สี.)], สุผุลฺลปุปฺผมณฺฑเป;
วสีสตสหเสฺสหิ, นิสีทิ ปุริสุตฺตโมฯ

๖๔. “‘ฉตฺตสตสหสฺสานิ, สตสหสฺสมาสนํ;
กปฺปิยํ อนวชฺชญฺจ, ปฏิคณฺหาหิ จกฺขุม’ฯ

๖๕. “ปทุมุตฺตโร โลกวิทู, อาหุตีนํ ปฏิคฺคโห;
มมํ ตาเรตุกาโม โส, สมฺปฏิจฺฉิ มหามุนิฯ

(ทานกถา)

๖๖. “ภิกฺขุโน เอกเมกสฺส, ปเจฺจกํ ปตฺตมทาสหํ;
ชหึสุ สุมฺภกํ [ปุพฺพกํ (สี.), สมฺภตํ (สฺยา.), มตฺติกํ (?)] ปตฺตํ, โลหปตฺตํ อธารยุํฯ

๖๗. “สตฺตรตฺตินฺทิวํ พุโทฺธ, นิสีทิ ปุปฺผมณฺฑเป;
โพธยโนฺต พหู สเตฺต, ธมฺมจกฺกํ ปวตฺตยิฯ

๖๘. “ธมฺมจกฺกํ ปวเตฺตโนฺต, เหฏฺฐโต ปุปฺผมณฺฑเป;
จุลฺลาสีติสหสฺสานํ , ธมฺมาภิสมโย อหุฯ

๖๙. “สตฺตเม ทิวเส ปเตฺต, ปทุมุตฺตโร มหามุนิ;
ฉตฺตจฺฉายายมาสีโน, อิมา คาถา อภาสถฯ

(พฺยากรณํ)

๗๐. “‘อนูนกํ ทานวรํ, โย เม ปาทาสิ มาณโว;
ตมหํ กิตฺตยิสฺสามิ, สุณาถ มม ภาสโตฯ

๗๑. “‘หตฺถี อสฺสา รถา ปตฺตี, เสนา จ จตุรงฺคินี;
ปริวาเรสฺสนฺติมํ [ตํ (สฺยา.)] นิจฺจํ, สพฺพทานสฺสิทํ ผลํฯ

๗๒. “‘หตฺถิยานํ อสฺสยานํ, สิวิกา สนฺทมานิกา;
อุปฏฺฐิสฺสนฺติมํ นิจฺจํ, สพฺพทานสฺสิทํ ผลํฯ

๗๓. “‘‘สฏฺฐิ รถสหสฺสานิ, สพฺพาลงฺการภูสิตา;
ปริวาเรสฺสนฺติมํ นิจฺจํ, สพฺพทานสฺสิทํ ผลํฯ

๗๔. “‘‘สฏฺฐิ ตูริยสหสฺสานิ, เภริโย สมลงฺกตา;
วชฺชยิสฺสนฺติมํ นิจฺจํ, สพฺพทานสฺสิทํ ผลํฯ

๗๕. “‘‘ฉฬาสีติสหสฺสานิ, นาริโย สมลงฺกตา;
วิจิตฺตวตฺถาภรณา, อามุกฺกมณิกุณฺฑลา [อามุตฺตมณิกุณฺฑลา (สี. สฺยา.)]ฯ

๗๖. “‘‘อฬารปมฺหา หสุลา, สุสญฺญา ตนุมชฺฌิมา;
ปริวาเรสฺสนฺติมํ นิจฺจํ, สพฺพทานสฺสิทํ ผลํฯ

๗๗. “‘‘ตึสกปฺปสหสฺสานิ, เทวโลเก รมิสฺสติ;
สหสฺสกฺขตฺตุํ เทวินฺท, เทวรชฺชํ กริสฺสติฯ

๗๘. “‘‘สหสฺสกฺขตฺตุํ ราชา จ, จกฺกวตฺตี ภวิสฺสติ;
ปเทสรชฺชํ วิปุลํ, คณนาโต อสงฺขิยํฯ

๗๙. “‘‘เทวโลเก วสนฺตสฺส, ปุญฺญกมฺมสมงฺคิโน;
เทวโลกปริยนฺตํ, รตนฉตฺตํ ธริสฺสติฯ

๘๐. “‘‘อิจฺฉิสฺสติ ยทา ฉายํ [ยทา วายํ (สฺยา. ก.)], ฉทนํ ทุสฺสปุปฺผชํ;
อิมสฺส จิตฺตมญฺญาย, นิพทฺธํ ฉาทยิสฺสติฯ

๘๑. “‘‘เทวโลกา จวิตฺวาน, สุกฺกมูเลน โจทิโต;
ปุญฺญกมฺเมน สํยุตฺโต, พฺรหฺมพนฺธุ ภวิสฺสติฯ

๘๒. “‘‘กปฺปสตสหสฺสมฺหิ, โอกฺกากกุลสมฺภโว;
โคตโม นาม โคตฺเตน [นาเมน (สพฺพตฺถ) เอวมุปริปิ; อฏฺฐกถายํ ปน ปุเพฺพ โคเตฺตนาติปทํ วณฺณิตํ], สตฺถา โลเก ภวิสฺสติฯ

๘๓. “‘‘สพฺพเมตํ อภิญฺญาย, โคตโม สกฺยปุงฺคโว;
ภิกฺขุสเงฺฆ นิสีทิตฺวา, เอตทเคฺค ฐเปสฺสติฯ

๘๔. “‘‘ปิลินฺทวจฺฉนาเมน [ปิลินฺทิวจฺฉนาเมน (สี.)], เหสฺสติ สตฺถุสาวโก;
เทวานํ อสุรานญฺจ, คนฺธพฺพานญฺจ สกฺกโตฯ

๘๕. “‘‘ภิกฺขูนํ ภิกฺขุนีนญฺจ, คิหีนญฺจ ตเถว โส;
ปิโย หุตฺวาน สเพฺพสํ, วิหริสฺสตินาสโว’ฯ

(ทานานิสํสกถา)

๘๖. “สตสหเสฺส กตํ กมฺมํ, ผลํ ทเสฺสสิ เม อิธ;
สุมุตฺโต สรเวโคว, กิเลเส ฌาปยี มม [ฌาปยิสฺสติ (สี. ก.), ฌาปยึ อหํ (สฺยา.)]ฯ

๘๗. “อโห เม สุกตํ กมฺมํ, ปุญฺญเกฺขเตฺต อนุตฺตเร;
ยตฺถ การํ กริตฺวาน, ปโตฺตมฺหิ อจลํ ปทํฯ

๘๘. “อนูนกํ ทานวรํ, อทาสิ โย [โส (ก.)] หิ มาณโว;
อาทิปุพฺพงฺคโม อาสิ, ตสฺส ทานสฺสิทํ ผลํฯ

(๑. ฉตฺตานิสํโส)

๘๙. “ฉตฺเต จ สุคเต ทตฺวา [ฉตฺเต สุคเต ทตฺวาน (สี. สฺยา.)], สเงฺฆ คณวรุตฺตเม;
อฏฺฐานิสํเส อนุโภมิ, กมฺมานุจฺฉวิเก มมฯ

๙๐. “สีตํ อุณฺหํ น ชานามิ, รโชชลฺลํ น ลิมฺปติ;
อนุปทฺทโว อนีติ จ, โหมิ อปจิโต สทาฯ

๙๑. “สุขุมจฺฉวิโก โหมิ, วิสทํ โหติ มานสํ;
ฉตฺตสตสหสฺสานิ, ภเว สํสรโต มมฯ

๙๒. “สพฺพาลงฺการยุตฺตานิ , ตสฺส กมฺมสฺส วาหสา;
อิมํ ชาตึ ฐเปตฺวาน, มตฺถเก ธารยนฺติ เมฯ

๙๓. “กสฺมา [ตสฺมา (สฺยา. ก.)] อิมาย ชาติยา, นตฺถิ เม ฉตฺตธารณา;
มม สพฺพํ กตํ กมฺมํ, วิมุตฺติฉตฺตปตฺติยาฯ

(๒. ทุสฺสานิสํโส)

๙๔. “ทุสฺสานิ สุคเต ทตฺวา, สเงฺฆ คณวรุตฺตเม;
อฏฺฐานิสํเส อนุโภมิ, กมฺมานุจฺฉวิเก มมฯ

๙๕. “สุวณฺณวโณฺณ วิรโช, สปฺปภาโส ปตาปวา;
สินิทฺธํ โหติ เม คตฺตํ, ภเว สํสรโต มมฯ

๙๖. “ทุสฺสสตสหสฺสานิ, เสตา ปีตา จ โลหิตา;
ธาเรนฺติ มตฺถเก มยฺหํ, ทุสฺสทานสฺสิทํ ผลํฯ

๙๗.“โกเสยฺยกมฺพลิยานิ, โขมกปฺปาสิกานิ จ;
สพฺพตฺถ ปฏิลภามิ, เตสํ นิสฺสนฺทโต อหํฯ

(๓. ปตฺตานิสํโส)

๙๘. “ปเตฺต สุคเต ทตฺวาน, สเงฺฆ คณวรุตฺตเม;
ทสานิสํเส อนุโภมิ, กมฺมานุจฺฉวิเก มมฯ

๙๙.“สุวณฺณถาเล มณิถาเล, รชเตปิ จ ถาลเก;
โลหิตงฺคมเย ถาเล, ปริภุญฺชามิ สพฺพทาฯ

๑๐๐.“อนุปทฺทโว อนีติ จ, โหมิ อปจิโต สทา;
ลาภี อนฺนสฺส ปานสฺส, วตฺถสฺส สยนสฺส จฯ

๑๐๑.“น วินสฺสนฺติ เม โภคา, ฐิตจิโตฺต ภวามหํ;
ธมฺมกาโม สทา โหมิ, อปฺปเกฺลโส อนาสโวฯ

๑๐๒. “เทวโลเก มนุเสฺส วา, อนุพนฺธา อิเม คุณา;
ฉายา ยถาปิ รุกฺขสฺส, สพฺพตฺถ น ชหนฺติ มํฯ

(๔. วาสิอานิสํโส)

๑๐๓. “จิตฺตพนฺธนสมฺพทฺธา [จิตฺตพนฺธนสมฺปนฺนา (ก.)], สุกตา วาสิโย พหู;
ทตฺวาน พุทฺธเสฏฺฐสฺส, สงฺฆสฺส จ ตเถวหํฯ

๑๐๔. “อฏฺฐานิสํเส อนุโภมิ, กมฺมานุจฺฉวิเก มม;
สูโร โหมวิสารี จ, เวสารเชฺชสุ ปารมีฯ

๑๐๕. “ธิติวีริยวา โหมิ, ปคฺคหีตมโน สทา;
กิเลสเจฺฉทนํ ญาณํ, สุขุมํ อตุลํ สุจึ;
สพฺพตฺถ ปฏิลภามิ, ตสฺส นิสฺสนฺทโต อหํฯ

(๕. สตฺถกานิสํโส)

๑๐๖. “อกกฺกเส อผรุเส, สุโธเต สตฺถเก พหู;
ปสนฺนจิโตฺต ทตฺวาน, พุเทฺธ สเงฺฆ ตเถว จฯ

๑๐๗. “ปญฺจานิสํเส อนุโภมิ, กมฺมานุจฺฉวิเก มม;
กลฺยาณมิตฺตํ [กลฺยาณจิตฺตํ (สี.)] วีริยํ, ขนฺติญฺจ เมตฺตสตฺถกํฯ

๑๐๘. “ตณฺหาสลฺลสฺส ฉินฺนตฺตา, ปญฺญาสตฺถํ อนุตฺตรํ;
วชิเรน สมํ ญาณํ, เตสํ นิสฺสนฺทโต ลเภฯ

(๖. สูจิอานิสํโส)

๑๐๙. “สูจิโย สุคเต ทตฺวา, สเงฺฆ คณวรุตฺตเม;
ปญฺจานิสํเส อนุโภมิ, กมฺมานุจฺฉวิเก มมฯ

๑๑๐. “น สํสโย กงฺขเจฺฉโท, อภิรูโป จ โภควา;
ติกฺขปโญฺญ สทา โหมิ, สํสรนฺต ภวาภเวฯ

๑๑๑. “คมฺภีรํ นิปุณํ ฐานํ, อตฺถํ ญาเณน ปสฺสยึ;
วชิรคฺคสมํ ญาณํ, โหติ เม ตมฆาตนํฯ

(๗. นขเจฺฉทนานิสํโส)

๑๑๒. “นขเจฺฉทเน สุคเต, ทตฺวา สเงฺฆ คณุตฺตเม;
ปญฺจานิสํเส อนุโภมิ, กมฺมานุจฺฉวิเก มมฯ

๑๑๓. “ทาสิทาเส [ทาสิทาส (ก.)] ควเสฺส จ, ภตเก นาฏเก [อารกฺขเก (สี.)] พหู;
นฺหาปิเต ภตฺตเก สูเท, สพฺพเตฺถว ลภามหํฯ

(๘. วิธูปนตาลวณฺฏานิสํโส)

๑๑๔. ‘‘วิธูปเน สุคเต ทตฺวา, ตาลวณฺฏ จ โสภณํ;
อฏฺฐานิสํเส อนุโภมิ, กมฺมานุจฺฉวิเก มมฯ

๑๑๕. ‘‘สีตํ อุณฺหํ น ชานามิ, ปริฬาโห น วิชฺชติ;
ทรถํ นาภิชานามิ, จิตฺตสนฺตาปนํ มมฯ

๑๑๖. ‘‘ราคคฺคิ โทสโมหคฺคิ, มานคฺคิ ทิฏฺฐิอคฺคิ จ;
สพฺพคฺคี นิพฺพุตา มยฺหํ, ตสฺส นิสฺสนฺทโต มมฯ

(๙. โมรหตฺถ-จามรํ)

๑๑๗. ‘‘โมรหเตฺถ จามริโย, ทตฺวา สเงฺฆ คณุตฺตเม;
อุปสนฺตกิเลโสหํ, วิหรามิ อนงฺคโณฯ

(๑๐. ปริสฺสาวน-ธมฺมกรํ)

๑๑๘. ‘‘ปริสฺสาวเน สุคเต, ทตฺวา ธมฺมกรุตฺตเม [ทตฺวา สุกเต ธมฺมกุตฺตเร (สฺยา. ก.)];
ปญฺจานิสํเส อนุโภมิ, กมฺมานุจฺฉวิเก มมฯ

๑๑๙. ‘‘สเพฺพสํ สมติกฺกมฺม, ทิพฺพํ อายุํ ลภามหํ;
อปฺปสโยฺห สทา โหมิ, โจรปจฺจตฺถิเกหิ วาฯ

๑๒๐. ‘‘สเตฺถน วา วิเสน วา, วิเหสมฺปิ น กุพฺพเต;
อนฺตรามรณํ นตฺถิ, เตสํ นิสฺสนฺทโต มมฯ

(๑๑. เตลธารานิสํโส)

๑๒๑. ‘‘เตลธาเร สุคเต ทตฺวา, สเงฺฆ คณวรุตฺตเม;
ปญฺจานิสํเส อนุโภมิ, กมฺมานุจฺฉวิเก มมฯ

๑๒๒. ‘‘สุจารุรูโป สุภโทฺท [สุคโท (สี.), สุวาโจ (?)], สุสมุคฺคตมานโส;
อวิกฺขิตฺตมโน โหมิ, สพฺพารเกฺขหิ รกฺขิโตฯ

(๑๒. สูจิฆรานิสํโส)

๑๒๓. ‘‘สูจิฆเร สุคเต ทตฺวา, สเงฺฆ คณวรุตฺตเม;
ตีณานิสํเส อนุโภมิ, กมฺมานุจฺฉวิเก มมฯ

๑๒๔. ‘‘เจโตสุขํ กายสุขํ, อิริยาปถชํ สุขํ;
อิเม คุเณ ปฏิลเภ, ตสฺส นิสฺสนฺทโต อหํฯ

(๑๓. อํสพทฺธานิสํโส)

๑๒๕. ‘‘อํสพเทฺธ ชิเน ทตฺวา, สเงฺฆ คณวรุตฺตเม;
ตีณานิสํเส อนุโภมิ, กมฺมานุจฺฉวิเก มมฯ

๑๒๖. ‘‘สทฺธมฺเม คาธํ [เจโตญาณํ จ (สี.)] วินฺทามิ, สรามิ ทุติยํ ภวํ;

สพฺพตฺถ สุจฺฉวี โหมิ, ตสฺส นิสฺสนฺทโต อหํฯ

(๑๔. กายพนฺธนานิสํโส)

๑๒๗. ‘‘กายพเนฺธ ชิเน ทตฺวา, สเงฺฆ คณวรุตฺตเม;
ฉานิสํเส อนุโภมิ, กมฺมานุจฺฉวิเก มมฯ

๑๒๘. ‘‘สมาธีสุ น กมฺปามิ, วสี โหมิ สมาธิสุ;
อเภชฺชปริโส โหมิ, อาเทยฺยวจโน สทาฯ

๑๒๙. ‘‘อุปฎฺฐิตสติ โหมิ, ตาโส มยฺหํ น วิชฺชติ;
เทวโลเก มนุเสฺส วา, อนุพนฺธา อิเม คุณาฯ

(๑๕. อาธารกานิสํโส)

๑๓๐. ‘‘อาธารเก ชิเน ทตฺวา, สเงฺฆ คณวรุตฺตเม;
ปญฺจวเณฺณหิ ทายาโท [ปญฺจวเณฺณ ภยาภาโว (สฺยา.)], อจโล โหมิ เกนจิฯ

๑๓๑. ‘‘เย เกจิ เม สุตา ธมฺมา, สติญาณปฺปโพธนา;
ธตา [ฐิตา (ก.)] เม น วินสฺสนฺติ, ภวนฺติ สุวินิจฺฉิตาฯ

(๑๖. ภาชนานิสํโส)

๑๓๒. ‘‘ภาชเน ปริโภเค จ, ทตฺวา พุเทฺธ คณุตฺตเม;
ตีณานิสํเส อนุโภมิ, กมฺมานุจฺฉวิเก มมฯ

๑๓๓. ‘‘โสวณฺณมเย มณิมเย, อโถปิ ผลิกามเย;
โลหิตงฺคมเย เจว, ลภามิ ภาชเน อหํฯ

๑๓๔. ‘‘ภริยา ทาสทาสี [สพฺพตฺถปิ เอวเมว ทิสฺสติ] จ, หตฺถิสฺสรถปตฺติเก;
อิตฺถี ปติพฺพตา เจว, ปริโภคานิ สพฺพทาฯ

๑๓๕. ‘‘วิชฺชา มนฺตปเท เจว, วิวิเธ อาคเม พหู;
สพฺพํ สิปฺปํ นิสาเมมิ, ปริโภคานิ สพฺพทาฯ

(๑๗. ถาลกานิสํโส)

๑๓๖. ‘‘ถาลเก สุคเต ทตฺวา, สเงฺฆ คณวรุตฺตเม;
ตีณานิสํเส อนุโภมิ, กมฺมานุจฺฉวิเก มมฯ

๑๓๗. ‘‘โสวณฺณมเย มณิมเย, อโถปิ ผลิกามเย;
โลหิตงฺคมเย เจว, ลภามิ ถาลเก อหํฯ

๑๓๘. ‘‘อสตฺถเก [อสตฺถเก (สี.), อสฺสฎฺฐเก (สฺยา.)] ผลมเย, อโถ โปกฺขรปตฺตเก;
มธุปานกสเงฺข จ, ลภามิ ถาลเก อหํฯ

๑๓๙. ‘‘วเตฺต คุเณ ปฎิปตฺติ, อาจารกิริยาสุ จ;

อิเม คุเณ ปฏิลเภ, ตสฺส นิสฺสนฺทโต อหํฯ

(๑๘. เภสชฺชานิสํโส)

๑๔๐.“เภสชฺชํ สุคเต ทตฺวา, สเงฺฆ คณวรุตฺตเม;
ทสานิสํเส อนุโภมิ, กมฺมานุจฺฉวิเก มมฯ

๑๔๑.“อายุวา พลวา ธีโร, วณฺณวา ยสวา สุขี;
อนุปทฺทโว อนีติ จ, โหมิ อปจิโต สทา;
น เม ปิยวิโยคตฺถิ, ตสฺส นิสฺสนฺทโต มมฯ

(๑๙. อุปาหนานิสํโส)

๑๔๒.“อุปาหเน ชิเน ทตฺวา, สเงฺฆ คณวรุตฺตเม;
ตีณานิสํเส อนุโภมิ, กมฺมานุจฺฉวิเก มมฯ

๑๔๓.“หตฺถิยานํ อสฺสยานํ, สิวิกา สนฺทมานิกา;
สฎฺฐิสตสหสฺสานิ, ปริวาเรนฺติ มํ สทาฯ

๑๔๔.“มณิมยา ตมฺพมยา [กมฺพลิกา (สี. ก.)], โสณฺณรชตปาทุกา;
นิพฺพตฺตนฺติ ปทุทฺธาเร, ภเว สํสรโต มมฯ

๑๔๕.“นิยามํ สติ ธาวนฺติ [นิยมํ ปฏิธาวนฺตี (สี.), นิยามํ ปฏิธาวนฺติ (สฺยา.)], อาคุอาจาร
โสธนํ [อาจารคุณโสธนํ (สี. สฺยา.)];
อิเม คุเณ ปฏิลเภ, ตสฺส นิสฺสนฺทโต อหํฯ

(๒๐. ปาทุกานิสํโส)

๑๔๖.“ปาทุเก สุคเต ทตฺวา, สเงฺฆ คณวรุตฺตเม;
อิทฺธิปาทุกมารุยฺห, วิหรามิ ยทิจฺฉกํฯ

(๒๑. อุทกปุญฺฉนานิสํโส)

๑๔๗.“อุทกปุจฺฉนโจเฬ , ทตฺวา พุเทฺธ คณุตฺตเม;
ปญฺจานิสํเส อนุโภมิ, กมฺมานุจฺฉวิเก มมฯ

๑๔๘.“สุวณฺณวโณฺณ วิรโช, สปฺปภาโส ปตาปวา;
สินิทฺธํ โหติ เม คตฺตํ, รโชชลฺลํ น ลิมฺปติ;

อิเม คุเณ ปฏิลเภ, ตสฺส นิสฺสนฺทโต อหํฯ

(๒๒. กตฺตรทณฺฑานิสํโส)

๑๔๙.“กตฺตรทเณฺฑ สุคเต, ทตฺวา สเงฺฆ คณุตฺตเม;
ฉานิสํเส อนุโภมิ, กมฺมานุจฺฉวิเก มมฯ

๑๕๐.“ปุตฺตา มยฺหํ พหู โหนฺติ, ตาโส มยฺหํ น วิชฺชติ;

อปฺปสโยฺห สทา โหมิ, สพฺพาริเกฺขหิ รกฺขิโต;
ขลิตมฺปิ [ขลิตํ มํ (สี. ก.)] น ชานามิ, อภนฺตํ มานสํ มมฯ

(๒๓. โอสธญฺชนานิสํโส)

๑๕๑.“โอสธํ อญฺชนํ ทตฺวา, พุทฺเธ สเงฺฆ คณุตฺตเม;
อฏฺฐานิสํเส อนุโภมิ, กมฺมานุจฺฉวิเก มมฯ

๑๕๒.“วิสาลนยโน โหมิ, เสตปีโต จ โลหิโต;
อนาวิลปสนฺนโกฺข, สพฺพโรควิวชฺชิโตฯ

๑๕๓.“ลภามิ ทิพฺพนยนํ, ปญฺญาจกฺขุํ อนุตฺตรํ;
อิเม คุเณ ปฏิลเภ, ตสฺส นิสฺสนฺทโต อหํฯ

(๒๔. กุญฺจิกานิสํโส)

๑๕๔.“กุญฺจิเก สุคเต ทตฺวา, สเงฺฆ คณวรุตฺตเม;
ธมฺมทฺวารวิวรณํ, ลภามิ ญาณกุญฺจิกํฯ

(๒๕. กุญฺจิกาฆรานิสํโส)

๑๕๕.“กุญฺจิกานํ ฆเร ทตฺวา, พุทฺเธ สเงฺฆ คณุตฺตเม;
ทฺวานิสํเส อนุโภมิ, กมฺมานุจฺฉวิเก มม;
อปฺปโกโธ อนายาโส, สํสรนฺโต ภเว อหํฯ

(๒๖. อาโยคานิสํโส)

๑๕๖.“อาโยเค สุคเต ทตฺวา, สเงฺฆ คณวรุตฺตเม;
ปญฺจานิสํเส อนุโภมิ, กมฺมานุจฺฉวิเก มมฯ

๑๕๗.“สมาธีสุ น กมฺปามิ, วสี โหมิ สมาธิสุ;
อเภชฺชปริโส โหมิ, อาเทยฺยวจโน สทา;
ชายติ โภคสมฺปตฺติ, ภเว สํสรโต มมฯ

(๒๗. ธูมเนตฺตานิสํโส)

๑๕๘.“ธูมเนตฺต ชิเน ทตฺวา, สเงฺฆ คณวรุตฺตเม;
ตีณานิสํเส อนุโภมิ, กมฺมานุจฺฉวิเก มมฯ

๑๕๙.“สติ เม อุชุกา โหติ, สุสมฺพนฺธา จ นฺหารโว;
ลภามิ ทิพฺพนยนํ [ทิพฺพสยนํ (สฺยา.)], ตสฺส นิสฺสนฺทโต อหํฯ

(๒๘. ทีปธารานิสํโส)

๑๖๐.“ทีปธาเร [ทีปฏฺฐาเน (สี.), ทีปทาเน (สฺยา.), ทีปฏฺฐาเป (ก.)] ชิเน ทตฺวา, สเงฺฆ
คณวรุตฺตเม;
ตีณานิสํเส อนุโภมิ, กมฺมานุจฺฉวิเก มมฯ

๑๖๑. “ชาติมา องฺคสมฺปนฺโน, ปญฺญวา พุทฺธสมฺมโต [พุทฺธิสมฺมโต (สี. ก.)];
อิเม คุเณ ปฏิลเภ, ตสฺส นิสฺสนฺทโต อหํฯ

(๒๙. ตุมฺพก-กรโณฑ)

๑๖๒. “ตุมฺพเก จ กรเณฺฑ จ, ทตฺวา พุเทฺธ คณุตฺตเม;
ทสานิสํเส อนุโภมิ, กมฺมานุจฺฉวิเก มมฯ

๑๖๓. “สุคุตฺต [สทาคุตฺต (สี. สฺยา.) สํคุตฺต (ก.)] สุขสมงฺคี, มหายโส ตถาคติ;
วิปตฺติวิคโต [วิภตฺติคตฺต (สฺยา.)] สุขุมาโล, สพฺพีติปริวชฺชิโตฯ

๑๖๔. “วิปุเล จ คุเณ ลาภี, สมาว จลนา มม;
สุวิวชฺชิตอุเพฺพโค, ตุมฺพเก จ กรณฺฑเกฯ

๑๖๕. “ลภามิ จตุโร วเณฺณ, หตฺถิสฺสรตนานิ จ;
ตานิ เม น วินสฺสนฺติ, ตุมฺพทาเน อิทํ ผลํฯ

(๓๐. มลหรณานิสํโส)

๑๖๖. “มลหรณิโย [อญฺชนนาฬิโย (สี.), หตฺถลิลงฺคเก (สฺยา. ปี.), หตฺถลิลงฺคเต (ก.)]
ทตฺวา, พุเทฺธ สเงฺฆ คณุตฺตเม;
ปญฺจานิสํเส อนุโภมิ, กมฺมานุจฺฉวิเก มมฯ

๑๖๗. “สพฺพลกฺขณสมฺปนฺโน, อายุปญฺญาสมาหิโต;
สพฺพายาสวินิมุตฺโต, กาโย เม โหติ สพฺพทาฯ

(๓๑. ปิปฺผลานิสํโส)

๑๖๘. “ตณฺธาเร สุนิสิเต, สเงฺฆ ทตฺวาน ปิปฺผเล;
กิเลสกนฺตนํ ญาณํ, ลภามิ อตุลํ สุจึฯ

(๓๒. ภณฺฑาสานิสํโส)

๑๖๙. “สณฺฑาเส สุคเต ทตฺวา, สเงฺฆ คณวรุตฺตเม;
กิเลสภญฺชนํ [กิเลสลุญฺจนํ (สี. สฺยา. ปี.)] ญาณํ, ลภามิ อตุลํ สุจึฯ

(๓๓. นตฺถุกานิสํโส)

๑๗๐. “นตฺถุเก [ถวิเก (?) เภสชฺชถวิเกติ หิ ปุเพฺพ วุตฺตํ] สุคเต ทตฺวา, สเงฺฆ คณวรุตฺตเม;
อฎฺฐานิสํเส อนุโภมิ, กมฺมานุจฺฉวิเก มมฯ

๑๗๑. “สทฺธํ สีลํ หิริญฺจาปิ, อถ โอตฺตปฺปิยํ คุณํ;
สุตํ จาคญฺจ ขนฺติญฺจ, ปญฺญํ เม อฎฺฐมํ คุณํฯ

(๓๔. ปีฐกานิสํโส)

๑๗๒.ปีฐเก สุคเต ทตฺวา, สงฺฆ คณวรุตฺตเม;
ปญฺจานิสํเส อนุโภมิ, กมฺมานุจฺฉวิเก มมฯ

๑๗๓.“อุเจฺจ กุเล ปชายามิ, มหาโภโค ภวามหํ;
สเพฺพ มํ อปจายนฺติ, กิตฺติ อพฺภุคฺคตา มมฯ

๑๗๔.กปฺปสตสหสฺสานิ, ปลฺลงฺกา จตุรสฺสกา;
ปริวาเรนฺติ มํ นิจฺจํ, สํวิภาครโต อหํฯ

(๓๕. ภิสิอานิสํโส)

๑๗๕.ภิสิโย สุคเต ทตฺวา, สงฺฆ คณวรุตฺตเม;
ฉานิสํเส อนุโภมิ, กมฺมานุจฺฉวิเก มมฯ

๑๗๖.“สมสุคโตฺตปจิโต, มุทุโก จารุทสฺสโน;
ลภามิ ญาณปริวารํ, ภิสิทานสฺสิทํ ผลํฯ

๑๗๗.“ตูลิกา วิกติกาโย, กฎฺฎิสฺสา [กฎฺฐิสฺสา (สี.), กุฎฺฎกา (ก.)] จิตฺตกา พหู;
วรโปตฺถเก กมฺพเล จ, ลภามิ วิวิเธ อหํฯ

๑๗๘.“ปาวาริเก จ มุทุเก, มุทุกาชินเวณิโย;
ลภามิ วิวิธตฺถาเร [วิวิธฎฺฐาเน (สฺยา. ก.)], ภิสิทานสฺสิทํ ผลํฯ

๑๗๙.“ยโต สรามิ อตฺตานํ, ยโต ปโตฺตสฺมิ วิญฺญุตํ;
อตุโจฺฉ ฌานมโญฺจมฺหิ, ภิสิทานสฺสิทํ ผลํฯ

(๓๖. พิโพฺพหนานิสํโส)

๑๘๐.“พิโพฺพหเน ชิเน ทตฺวา, สงฺฆ คณวรุตฺตเม;
ฉานิสํเส อนุโภมิ, กมฺมานุจฺฉวิเก มมฯ

๑๘๑.“อุณฺณิเก ปทุมเก จ, อโถ โลหิตจนฺทเน;
พิโพฺพหเน อุปาเธมิ, อุตฺตมงฺคํ สทา มมฯ

๑๘๒.“อฎฺฐงฺคิเก มคฺควเร, สามเญฺญ จตุโร ผเล;
เตสุ ญาณํ อุปฺปาเทตฺวา [อุปเนตฺวา (สี.)], วิหเร นิจฺจกาลิกํฯ

๑๘๓.“ทาเน ทเม สํยเม จ, อปฺปมญฺญาสุ รูปิสุ;
เตสุ ญาณํ อุปฺปาเทตฺวา [อุปเนตฺวา (สี.)], วิหเร สพฺพกาลิกํฯ

๑๘๔.“วเตฺต คุเณ ปฎิปตฺติ, อาจารกิริยาสุ จ;
เตสุ ญาณํ อุปฺปาเทตฺวา [ญาณํ อุปทหิตฺวาน (สี.)], วิหเร สพฺพทา อหํฯ

๑๘๕.“จงฺกเม วา ปธาเน วา, วีริเย โพธิปกฺขิเย;
เตสุ ญาณํ อุปฺปาเทตฺวา, วิหรามิ ยทิจฺฉกํฯ

๑๘๖.“สีลํ สมาธิ ปญฺญา จ, วิมุตฺติ จ อนุตฺตรา;

เตสุ ญาณํ อุปฺปาเทตฺวา [ญาณํ อุปทหิตฺวาน (สี.)], วิหรามิ สุขํ อหํฯ

(๓๗. ผลปีฐานิสํโส)

๑๘๗. ‘‘ผลปีเฐ [ปลาลปีเฎฐ (สี.)] ชิเน ทตฺวา, สงฺเฆ คณวรุตฺตเม;
ทฺวานิสํเส อนุโภมิ, กมฺมานุจฺฉวิเก มมฯ

๑๘๘. ‘‘โสณฺณมเย มณิมเย, ทนฺตสารมเย พหู;
ปลฺลงฺกเสเฎฐ วินฺทามิ, ผลปีฐสฺสิทํ ผลํฯ

(๓๘. ปาทปีฐานิสํโส)

๑๘๙. ‘‘ปาทปีเฐ ชิเน ทตฺวา, สงฺเฆ คณวรุตฺตเม;
ทฺวานิสํเส อนุโภมิ, กมฺมานุจฺฉวิเก มม;
ลภามิ พหุเก ยาเน, ปาทปีฐสฺสิทํ ผลํฯ

๑๙๐. ‘‘ทาสี ทาสา จ ภริยา, เย จเญฺญ อนุชีวิโน;
สมฺมา ปริจรเนฺต มํ, ปาทปีฐสฺสิทํ ผลํฯ

(๓๙. เตลพฺภญฺชนานิสํโส)

๑๙๑. ‘‘เตลอพฺภญฺชเน [เตลานพฺภญฺชเน (สี.)] ทตฺวา, สงฺเฆ คณวรุตฺตเม;
ปญฺจานิสํเส อนุโภมิ, กมฺมานุจฺฉวิเก มมฯ

๑๙๒. ‘‘อพฺยาธิตา รูปวตา, ขิปฺปํ ธมฺมนิสนฺติตา;
ลาภิตา อนฺนปานสฺส, อายุปญฺจมกํ มมฯ

(๔๐. สปฺปิเตลานิสํโส)

๑๙๓. ‘‘สปฺปิเตลญฺจ ทตฺวาน, สงฺเฆ คณวรุตฺตเม;
ปญฺจานิสํเส อนุโภมิ, กมฺมานุจฺฉวิเก มมฯ

๑๙๔. ‘‘ถามวา รูปสมฺปโนฺน, ปหฎฺฐตนุโช สทา;
อพฺยาธิ วิสโท โหมิ, สปฺปิเตลสฺสิทํ ผลํฯ

(๔๑. มุขโสธนกานิสํโส)

๑๙๕. ‘‘มุขโสธนกํ ทตฺวา, พุเทฺธ สงฺเฆ คณุตฺตเม;
ปญฺจานิสํเส อนุโภมิ, กมฺมานุจฺฉวิเก มมฯ

๑๙๖. ‘‘วิสุทฺธกโณฺฐ มธุรสฺสโร, กาสสาสวิวชฺชิโต;
อุปฺปลคโนฺธ มุขโต, อุปวายติ เม สทาฯ

(๔๒. ทธิอานิสํโส)

๑๙๗. ‘‘ทธึ ทตฺวาน สมฺปนฺนํ, พุเทฺธ สงฺเฆ คณุตฺตเม;
ภุญฺชามิ อมตํ ภตฺตํ [วิตฺตํ (สี. ก.)], วรํ กายคตาสติํฯ

(๔๓. มธุอานิสํโส)

๑๙๘. “วณฺณคนฺธรโสเปตํ, มธุํ ทตฺวา ชิเน คเณ;
อนูปมํ อตุลิยํ, ปิเว มุตฺติรสํ อหํฯ

(๔๔.รสานิสํโส)

๑๙๙. “ยถาภูตํ รสํ ทตฺวา, พุเทฺธ สเงฺฆ คณุตฺตเม;
จตุโร ผเล อนุโภมิ, กมฺมานุจฺฉวิเก มมฯ

(๔๕. อนฺนปานานิสํโส)

๒๐๐. “อนฺนํ ปานญฺจ ทตฺวาน, พุเทฺธ สเงฺฆ คณุตฺตเม;
ทสานิสํเส อนุโภมิ, กมฺมานุจฺฉวิเก มมฯ

๒๐๑. “อายุวา พลวา ธีโร, วณฺณวา ยสวา สุขี;
ลาภี อนฺนสฺส ปานสฺส, สูโร ปญฺญาณวา สทา;
อิเม คุเณ ปฏิลเภ, สํสรนฺต ภเว อหํฯ

(๔๖. ธูปานิสํโส)

๒๐๒. “ธูปํ [ธูมํ (สี. ก.)] ทตฺวาน สุคเต, สเงฺฆ คณวรุตฺตเม;
ทสานิสํเส อนุโภมิ, กมฺมานุจฺฉวิเก มมฯ

๒๐๓. “สุคนฺธเทโห ยสวา, สีฆปโญฺญ จ กิตฺติมา;
ติกฺขปโญฺญ ภูริปโญฺญ, หาสคมฺภีรปญฺญวาฯ

๒๐๔. “เวปุลฺลชวนปโญฺญ , สํสรนฺต ภวาภเว;
ตเสฺสว วาหสา ทานิ, ปโตฺต สนฺติสุขํ สิวํฯ

(สาธารณานิสํโส)

๒๐๕. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ, ภวา สเพฺพ สมูหตา;
นาโคว พนฺธนํ เฉตฺวา, วิหรามิ อนาสโวฯ

๒๐๖. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ, มม พุทฺธสฺส สนฺติเก [พุทฺธเสฎฺฐสฺส สนฺติเก (?) เอวมุปริปิ;
เอตเทว หิ อุปาลิเตฺถราปทานฎฺฐกถายํ วณฺณิตํ];
ติโสฺส วิชฺชา อนุปฺปตฺตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ

๒๐๗. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ปิลินฺทวจฺโฉ เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ปิลินฺทวจฺฉเตฺถรสฺสาปทานํ ปฐมํฯ

๒. เสลเตฺถรอปทานํ

๒๐๘.‘นคเร หํสวติยา, วีถิสามี อโหสหํ;
มม ญาตี สมาเนตฺวา, อิทํ วจนมพฺรวึฯ

๒๐๙.‘‘พุทฺโธ โลเก สมุปฺปนฺโน, ปุญฺญกฺเขตฺต อนุตฺตโร [ปุญฺญกฺเขตฺตํ อนุตฺตรํ (สี.)];
อาสิ โส [อาสีโส (สี.), อาธาโร (ปี.)] สพฺพโลกสฺส, อาหุตีนํ ปฏิคฺคโหฯ

๒๑๐.‘‘‘ขตฺติยา เนคมา เจว, มหาสาลา จ พฺราหฺมณา;
ปสนฺนจิตฺตา สุมนา, ปูคธมฺมํ อกํสุ เตฯ

๒๑๑.‘‘‘หตฺถาโรหา อนีกฏฺฐา, รถิกา ปตฺติการกา;
ปสนฺนจิตฺตา สุมนา, ปูคธมฺมํ อกํสุ เตฯ

๒๑๒.‘‘‘อุคฺคา จ ราชปุตฺตา จ, เวสิยานา จ พฺราหฺมณา;
ปสนฺนจิตฺตา สุมนา, ปูคธมฺมํ อกํสุ เตฯ

๒๑๓.‘‘‘อาฬาริกา กปฺปกา [อาฬาริกา จ สูทา (สฺยา.)] จ, นฺหาปกา มาลการกา;
ปสนฺนจิตฺตา สุมนา, ปูคธมฺมํ อกํสุ เตฯ

๒๑๔.‘‘‘รชกา เปสการา จ, จมฺมการา จ นฺหาปิตา;
ปสนฺนจิตฺตา สุมนา, ปูคธมฺมํ อกํสุ เตฯ

๒๑๕.‘‘‘อุสุการา ภมการา, จมฺมการา จ ตจฺฉกา;
ปสนฺนจิตฺตา สุมนา, ปูคธมฺมํ อกํสุ เตฯ

๒๑๖.‘‘‘กมฺมารา โสณฺณการา จ, ติปุโลหกรา ตถา;
ปสนฺนจิตฺตา สุมนา, ปูคธมฺมํ อกํสุ เตฯ

๒๑๗.‘‘‘ภตกา เจฏกา เจว, ทาสกมฺมกรา พหู;
ยถาสเกน ถาเมน, ปูคธมฺมํ อกํสุ เตฯ

๒๑๘.‘‘‘อุทหารา กฏฺฐหารา, กสฺสกา ติณหารกา;
ยถาสเกน ถาเมน, ปูคธมฺมํ อกํสุ เตฯ

๒๑๙.‘‘‘ปุปฺผิกา มาลิกา เจว, ปณฺณิกา ผลหารกา;
ยถาสเกน ถาเมน, ปูคธมฺมํ อกํสุ เตฯ

๒๒๐.‘‘‘คณิกา กุมฺภทาสี จ, ปูวิกา [สูปิกา (ก.)] มจฺฉิกาปิ จ;
ยถาสเกน ถาเมน, ปูคธมฺมํ อกํสุ เตฯ

๒๒๑.‘‘‘เอถ สเพฺพ สมาคนฺตฺวา, คณํ พนฺธาม เอกโต;
อธิการํ กริสฺสาม, ปุญฺญกฺเขตฺต อนุตฺตเร’ฯ

๒๒๒.‘‘เต เม สุตฺวาน วจนํ, คณํ พนฺธึสุ ตาวเท;
อุปฏฺฐานสาลํ สุกตํ, ภิกฺขุสงฺฆสฺส การยุํฯ

๒๒๓.‘‘นิฏฺฐาเปตฺวาน ตํ สาลํ, อุทโคฺค ตุฏฺฐมานโส;
ปเรโต เตหิ สเพฺพหิ, สมฺพุทฺธมุปสงฺกมึฯ

๒๒๔. ‘‘อุปสงฺกมฺม สมฺพุทฺธํ, โลกนาถํ นราสภํ;
วนฺทิตฺวา สตฺถุโน ปาเท, อิทํ วจนมพฺรวึฯ

๒๒๕. ‘‘อิเม ตีณิ สตา วีร, ปุริสา เอกโต คณา;
อุปฏฺฐานสาลํ สุกตํ, นิยฺยาเทนฺติ [นิยฺยาเตนฺติ (สี.)] ตุวํ [ตวํ (สี.), ตว (สฺยา.)] มุนิ’ฯ

๒๒๖. ‘‘ภิกฺขุสงฺฆสฺส ปุรโต, สมฺปฏิจฺฉตฺว จกฺขุมา;
ติณฺณํ สตานํ ปุรโต, อิมา คาถา อภาสถฯ

๒๒๗. ‘‘ติสตาปิ จ เชโฏฺฐ จ, อนุวตฺตึสุ เอกโต;
สมฺปตฺติญฺหิ [สมฺปตฺตีหิ (สฺยา. ก.)] กริตฺวาน, สเพฺพ อนุภวิสฺสถฯ

๒๒๘. ‘‘ปจฺฉิเม ภเว สมฺปเตฺต, สีติภาวมนุตฺตรํ;
อชรํ อมตํ สนฺตํ, นิพฺพานํ ผสฺสยิสฺสถ’ฯ

๒๒๙. ‘‘เอวํ พุโทฺธ วิยากาสิ, สพฺพญฺญู สมณุตฺตโร;
พุทฺธสฺส วจนํ สุตฺวา, โสมนสฺสํ ปเวทยึฯ

๒๓๐. ‘‘ตึส กปฺปสหสฺสานิ, เทวโลเก รมึ อหํ;
เทวาธิโป ปญฺจสตํ, เทวรชฺชมการยึฯ

๒๓๑. ‘‘สหสฺสกฺขตฺตุํ ราชา จ, จกฺกวตฺตี อโหสหํ;
เทวรชฺชํ กโรนฺตสฺส, มหาเทวา อวนฺทิสุํฯ

๒๓๒. ‘‘อิธ มานุสเก รชฺชํ [รเชฺช (สี.)], ปริสา โหนฺติ พนฺธวา;
ปจฺฉิเม ภเว สมฺปเตฺต, วาเสโฏฺฐ นาม พฺราหฺมโณฯ

๒๓๓. ‘‘อสีติโกฏิ นิจโย, ตสฺส ปุโตฺต อโหสหํ;
เสโล อิติ มม นามํ, ฉฬงฺเค ปารมึ คโตฯ

๒๓๔. ‘‘ชงฺฆาวิหารํ วิจรํ, สสิเสฺสหิ ปุรกฺขโต;
ชฏาภาริกภริตํ, เกณิยํ นาม ตาปสํฯ

๒๓๕. ‘‘ปฏิยตฺตาหุตึ ทิสฺวา, อิทํ วจนมพฺรวึ;
‘อาวาโห วา วิวาโห วา, ราชา วา เต นิมนฺติโต’ฯ

๒๓๖. ‘‘อาหุตึ [นาหุตึ (?)] ยิฏฺฐุกาโมหํ, พฺราหฺมเณ เทวสมฺมเต;
น นิมเนฺตมิ ราชานํ, อาหุตี เม น วิชฺชติฯ

๒๓๗. ‘‘น จตฺถิ มยฺหมาวาโห, วิวาโห เม น วิชฺชติ;
สกฺยานํ นนฺทิชนโน, เสโฏฺฐ โลเก สเทวเกฯ

๒๓๘. ‘‘สพฺพโลกหิตตฺถาย, สพฺพสตฺตสุขาวโห;
โส เม นิมนฺติโต อชฺช, ตเสฺสตํ ปฏิยาทนํฯ

๒๓๙. ‘‘ติมฺพรูสกวณฺณาโภ , อปฺปเมโยฺย อนูปโม;

รูเปนาสทิโส พุโทฺธ, สฺวาตนาย นิมนฺติโตฯ

๒๔๐.“อุกฺกามุขปหโฏฺฐว, ขทิรงฺคารสนฺนิโภ;
วิชฺชูปโม มหาวีโร, โส เม พุโทฺธ นิมนฺติโตฯ

๒๔๑.“ปพฺพตเคฺค ยถา อจฺจิ, ปุณฺณมาเยว จนฺทิมา;
นภคฺคิวณฺณสงฺกาโส, โส เม พุโทฺธ นิมนฺติโตฯ

๒๔๒.“อสมฺภีโต ภยาตีโต, ภวนฺตกรโณ มุนิ;
สีหูปโม มหาวีโร, โส เม พุโทฺธ นิมนฺติโตฯ

๒๔๓.“กุสโล พุทฺธธเมฺมหิ, อปสโยฺห ปเรหิ โส;
นาคูปโม มหาวีโร, โส เม พุโทฺธ นิมนฺติโตฯ

๒๔๔.“สทฺธมฺมาจารกุสโล , พุทฺธนาโค อสาทิโส;
อุสภูปโม มหาวีโร, โส เม พุโทฺธ นิมนฺติโตฯ

๒๔๕.“อนนฺตวโณฺณ อมิตยโส, วิจิตฺตสพฺพลกฺขโณ;
สกฺกูปโม มหาวีโร, โส เม พุโทฺธ นิมนฺติโตฯ

๒๔๖.“วสี คณี ปตาปี จ, เตชสฺสี จ ทุราสโท;
พฺรหฺมูปโม มหาวีโร, โส เม พุโทฺธ นิมนฺติโตฯ

๒๔๗.“ปตฺตธโมฺม ทสพโล, พลาติพลปารโค;
ธรณูปโม มหาวีโร, โส เม พุโทฺธ นิมนฺติโตฯ

๒๔๘.“สีลวีจิสมากิโณฺณ, ธมฺมวิญฺญาณโขภิโต;
อุทธูปโม มหาวีโร, โส เม พุโทฺธ นิมนฺติโตฯ

๒๔๙.“ทุราสโท ทุปฺปสโห, อจโล อุคฺคโต พฺรหา;
เนรูปโม มหาวีโร, โส เม พุโทฺธ นิมนฺติโตฯ

๒๕๐.“อนนฺตญาโณ อสมสโม, อตุโล อคฺคตํ คโต;
คคนูปโม มหาวีโร, โส เม พุโทฺธ นิมนฺติโตฯ

ปนฺนรสมํ ภาณวารํฯ

๒๕๑.“ปติฏฺฐา ภยภีตานํ, ตาโณ สรณคามินํ;
อสฺสาสโก มหาวีโร, โส เม พุโทฺธ นิมนฺติโตฯ

๒๕๒.“อาสโย พุทฺธิมนฺตานํ, ปุญฺญเกฺขตฺตํ สุเขสินํ;
รตนากโร มหาวีโร, โส เม พุโทฺธ นิมนฺติโตฯ

๒๕๓.“อสฺสาสโก เวทกโร, สามญฺญผลทายโก;
เมฆูปโม มหาวีโร, โส เม พุโทฺธ นิมนฺติโตฯ

๒๕๔.“โลกจกฺขุ มหาเตโช, สพฺพตมวิโนทโน;

สูริยูปโม มหาวีโร, โส เม พุทฺโธ นิมนฺติโตฯ

๒๕๕.‘‘อารมฺมณวิมุตฺตีสุ, สภาวทสฺสโน มุนิ;
จนฺทูปโม มหาวีโร, โส เม พุทฺโธ นิมนฺติโตฯ

๒๕๖.‘‘พุทฺโธ สมฺสฺสิโต โลเก, ลกฺขเณหิ อลงฺกโต;
อปฺปเมโยฺย มหาวีโร, โส เม พุทฺโธ นิมนฺติโตฯ

๒๕๗.‘‘ยสฺส ญาณํ อปฺปเมยฺยํ, สีลํ ยสฺส อนูปมํ;
วิมุตฺติ อสทิสา ยสฺส, โส เม พุทฺโธ นิมนฺติโตฯ

๒๕๘.‘‘ยสฺส ธีติ อสทิสา, ถาโม ยสฺส อจินฺติโย;
ยสฺส ปรกฺกโม เชโฏฺฐ, โส เม พุทฺโธ นิมนฺติโตฯ

๒๕๙.‘‘ราโค โทโส จ โมโห จ, วิสา สเพฺพ สมูหตา;
อคทูปโม มหาวีโร, โส เม พุทฺโธ นิมนฺติโตฯ

๒๖๐.‘‘เกฺลสพฺยาธิพหุทุกฺข สพฺพตมวิโนทโน [วิโนทโก (สี. สฺยา.)];
เวชฺชูปโม มหาวีโร, โส เม พุทฺโธ นิมนฺติโตฯ

๒๖๑.‘‘พุทฺโธติ โภ ยํ วเทสิ, โฆโสเปโส สุทุลฺลโภ;
พุทฺโธ พุทฺโธติ สุตฺวาน, ปีติ เม อุทปชฺชถฯ

๒๖๒.‘‘อพฺภนฺตรํ อคณฺหนฺตํ, ปีติ เม พหิ นิจฺฉเร;
โสหํ ปีติมโน สโนฺต, อิทํ วจนมพฺรวิํฯ

๒๖๓.‘‘‘กหํ นุ โข โส ภควา, โลกเชโฏฺฐ นราสโภ;
ตตฺถ คนฺตฺวา นมสฺสิสฺสํ, สามญฺญผลทายกํ’ฯ

๒๖๔.‘‘ปคฺคยฺห ทกฺขิณํ พาหุํ, เวทชาโต กตญฺชลี;
อาจิกฺขิ เม ธมฺมราชํ, โสกสลฺลวิโนทนํฯ

๒๖๕.‘‘อุเทนฺตํว มหาเมฆํ, นีลํ อญฺชนสนฺนิภํ;
สาครํ วิย ทิสฺสนฺตํ, ปสฺสเสตํ มหาวนํฯ

๒๖๖.‘‘‘เอตฺถ โส วสเต พุทฺโธ, อทนฺตทมโก มุนิ;
วินยโนฺต จ เวเนยฺย, โพเธโนฺต โพธิปกฺขิเยฯ

๒๖๗.‘‘ปิปาสิโตว อุทกํ, โภชนํว ชิฆจฺฉิโต;
คาวี ยถา วจฺฉคิทฺธา, เอวาหํ วิจินิํ ชินํฯ

๒๖๘.‘‘อาจารอุปจารญฺญู, ธมฺมานุจฺฉวิสํวรํ;
สิกฺขาเปมิ สเก สิเสฺส, คจฺฉเนฺต ชินสนฺติกํฯ

๒๖๙.‘‘ทุราสทา ภควโนฺต, สีหาว เอกจาริโน;
ปเท ปทํ นิกฺขิปนฺตา, อาคเจฺฉยฺยาถ มาณวาฯ

๒๗๐. “อาสีวิโส ยถา โฆโร, มิคราชาว เกสรี;
มโต˚ว กุญฺชโร ทนฺตี, เอวํ พุทฺธา ทุราสทาฯ

๒๗๑. “อุกฺกาสิตญฺจ ขิปิตํ, อชฺฌุเปกฺขิย มาณวา;
ปเท ปทํ นิกฺขิปนฺตา, อุเปถ พุทฺธสนฺติกํฯ

๒๗๒. “ปฏิสลฺลานครุกา, อปฺปสทฺทา ทุราสทา;
ทุรูปสงฺกมา พุทฺธา, ครู โหนฺติ สเทวเกฯ

๒๗๓. “ยทาหํ ปญฺหํ ปุจฺฉามิ, ปฏิสโมฺมทยามิ วา;
อปฺปสทฺทา ตทา โหถ, มุนิภูตาว ติฏฺฐถฯ

๒๗๔. ‘ยํ โส เทเสติ สมฺพุโทฺธ [สทฺธมฺมํ (สี. สฺยา.)], เขมํ นิพฺพานปตฺติยา;
ตเมวตฺถํ นิสาเมถ, สทฺธมฺมสวนํ สุขํ’ฯ

๒๗๕. อุปสงฺกมฺม สมฺพุทฺธํ, สโมฺมทึ มุนินา อหํ;
ตํ กถํ วีติสาเรตฺวา, ลกฺขเณ อุปธารยึฯ

๒๗๖. ‘ลกฺขเณ เทฺว จ กงฺขามิ, ปสฺสามิ ตึสลกฺขเณ;
โกโสหิตวตฺถคุยฺหํ, อิทฺธิยา ทสฺสยี มุนิฯ

๒๗๗. ‘ชิวฺหํ นินฺนามยิตฺวาน, กณฺณโสเต จ นาสิเก;
ปฏิมสิ นลาฏนฺตํ, เกวลํ ฉาทยี ชิโนฯ

๒๗๘. ตสฺสาหํ ลกฺขเณ ทิสฺวา, ปริปุเณฺณ สพฺยญฺชเน;
พุโทฺธติ นิฏฺฐํ คนฺตฺวาน, สห สิเสฺสหิ ปพฺพชึฯ

๒๗๙. สเตหิ ตีหิ สหิโต, ปพฺพชึ อนคาริยํ;
อฑฺฒมาเส อสมฺปเตฺต, สเพฺพ ปตฺตามฺห นิพฺพุตึฯ

๒๘๐. “เอกโต กมฺมํ กตฺวาน, ปุญฺญเกฺขเตฺต อนุตฺตเร;
เอกโต สํสริตฺวาน, เอกโต วินิวตฺตยุํฯ

๒๘๑. ‘โคปานสิโย ทตฺวาน, ปูคธเมฺม วสึ อหํ;
เตน กเมฺมน สุกเตน, อฏฺฐ เหตู ลภามหํฯ

๒๘๒. ‘ทิสาสุ ปูชิโต โหมิ, โภคา จ อมิตา มม;
ปติฏฺฐา โหมิ สเพฺพสํ, ตาโส มม น วิชฺชติฯ

๒๘๓. ‘พฺยาธโย เม น วิชฺชนฺติ, ทีฆายุํ ปาลยามิ จ;
สุขุมจฺฉวิโก โหมิ, อาวาเส ปตฺถิเต วเส [อาวาเส ปเตฺต วเสฺส (สฺยา.), อาวาเสว ฐิเต วเส (ก.)]ฯ

๒๘๔. ‘อฏฺฐ โคปานสี ทตฺวา, ปูคธเมฺม วสึ อหํ;
ปฏิสมฺภิทารหตฺตญฺจ, เอตํ เม อปรฏฺฐมํฯ

๒๘๕. ‘สพฺพโวสิตโวสาโน, กตกิจฺจ อนาสโว;

อฏฺฐโคปานสี นาม, ตว ปุโตฺต มหามุนิฯ

๒๘๖.“ปญฺจ ถมฺภานิ ทตฺวาน, ปูคธเมฺม วสึ อหํ;
เตน กเมฺมน สุกเตน, ปญฺจ เหตู ลภามหํฯ

๒๘๗.“อจโล โหมิ เมตฺตาย, อนูนโงฺค ภวามหํ;
อาเทยฺยวจโน โหมิ, น ธํเสมิ ยถา อหํฯ

๒๘๘.“อภนฺตํ โหติ เม จิตฺตํ, อขิโล โหมิ กสฺสจิ;
เตน กเมฺมน สุกเตน, วิมโล โหมิ สาสเนฯ

๒๘๙.“สคารโว สปฺปติโสฺส, กตกิโจฺจ อนาสโว;
สาวโก เต มหาวีร, ภิกฺขุ ตํ วนฺทเต มุนิฯ

๒๙๐.“กตฺวา สุกตปลฺลงฺกํ, สาลายํ ปญฺญเปสหํ;
เตน กเมฺมน สุกเตน, ปญฺจ เหตู ลภามหํฯ

๒๙๑.“อุเจฺจ กุเล ปชายิตฺวา, มหาโภโค ภวามหํ;
สพฺพสมฺปตฺติโก โหมิ, มเจฺฉรํ เม น วิชฺชติฯ

๒๙๒.“คมเน ปตฺถิเต มยฺหํ, ปลฺลโงฺก อุปติฏฺฐติ;
สห ปลฺลงฺกเสเฏฺฐน, คจฺฉามิ มม ปตฺถิตํฯ

๒๙๓.“เตน ปลฺลงฺกทาเนน, ตมํ สพฺพํ วิโนทยึ;
สพฺพาภิญฺญาพลปฺปโตฺต, เถโร [เสโล (?)] วนฺทติ ตํ มุนิฯ

๒๙๔.“ปรกิจฺจตฺตกิจฺจานิ, สพฺพกิจฺจานิ สาธยึ;
เตน กเมฺมน สุกเตน, ปาวิสึ อภยํ ปุรํฯ

๒๙๕.“ปรินิฏฺฐิตสาลมฺหิ, ปริโภคมทาสหํ;
เตน กเมฺมน สุกเตน, เสฏฺฐตฺตํ อชฺฌุปาคโตฯ

๒๙๖.“เย เกจิ ทมกา โลเก, หตฺถิอเสฺส ทเมนฺติ เย;
กริตฺวา การณา นานา, ทารุเณน ทเมนฺติ เตฯ

๒๙๗.“น เหวํ ตฺวํ มหาวีร, ทเมสิ นรนาริโย;
อทเณฺฑน อสเตฺถน, ทเมสิ อุตฺตเม ทเมฯ

๒๙๘.“ทานสฺส วเณฺณ กิเตฺตโนฺต, เทสนากุสโล มุนิ;
เอกปญฺหํ กเถโนฺตว, โพเธสิ ติสเต มุนิฯ

๒๙๙.“ทนฺตา มยํ สารถินา, สุวิมุตฺตา อนาสวา;
สพฺพาภิญฺญาพลปตฺตา, นิพฺพุตา อุปธิกฺขเยฯ

๓๐๐.“สตสหสฺสิโต กเปฺป, ยํ ทานมททึ ตทา;
อติกฺกนฺตา ภยา สเพฺพ, สาลาทานสฺสิทํ ผลํฯ

๓๐๑. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป…. วิหรามิ อนาสโวฯ
๓๐๒. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๓๐๓. “ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา เสโล สปริโส ภควโต สนฺติเก อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

เสลเตฺถรสฺสาปทานํ ทุติยํฯ

๓. สพฺพกิตฺติกเตฺถรอปทานํ

๓๐๔. “กณิการํว ชลิตํ [โชตนฺตํ (สี.)], ทีปรุกฺขํว อุชฺชลํ [โชติตํ (สฺยา.)];
โอสธึว วิโรจนฺตํ, วิชฺชุตํ คคเน ยถาฯ

๓๐๕. “อสมฺภีตํ อนุตฺตาสึ, มิคราชํว เกสรึ;
ญาณาโลกํ ปกาเสนฺตํ, มทฺทนฺตํ ติตฺถิเย คเณฯ

๓๐๖. “อุทฺธรนฺตํ อิมํ โลกํ, ฉิทฺทนฺตํ สพฺพสํสยํ;
คชฺชนฺตํ [อสมฺภีตํ (สฺยา.), คจฺฉนฺตํ (ก.)] มิคราชํว, อทฺทสํ โลกนายกํฯ

๓๐๗. “ชฏาชินธโร อาสึ, พฺรหา อุชุ ปตาปวา;
วากจีรํ คเหตฺวาน, ปาทมูเล อปตฺถรึฯ

๓๐๘. “กาฬานุสาริยํ คยฺห, อนุลิมฺปึ ตถาคตํ;
สมฺพุทฺธมนุลิเมฺปตฺวา, สนฺถวึ โลกนายกํฯ

๓๐๙. “สมุทฺธรสิมํ โลกํ, โอฆติณฺณ [โอฆติโณฺณ (สฺยา. ก.)] มหามุนิ;
ญาณาโลเกน โชเตสิ, นาวฏฺ [ปวรํ (สฺยา.), วชิร (ปี.)] ญาณมุตฺตมํฯ

๓๑๐. “ธมฺมจกฺกํ [ตุวํ จกฺกํ (ก.)] ปวเตฺตสิ, มทฺทเส ปรติตฺถิเย;
อุสโภ ชิตสงฺคาโม, สมฺปกเมฺปสิ เมทนิํฯ

๓๑๑. “มหาสมุเทฺท อูมิโย, เวลนฺตมฺหิ ปภิชฺชเร;
ตเถว ตว ญาณมฺหิ, สพฺพทิฏฺฐี ปภิชฺชเรฯ

๓๑๒. “สุขุมจฺฉิกชาเลน, สรมฺหิ สมฺปตานิเต;
อโนฺตชาลิกตา [ชาลคตา (สี.)] ปาณา, ปีฬิตา โหนฺติ ตาวเทฯ

๓๑๓. “ตเถว ติตฺถิยา โลเก, ปุถุปาสณฺฑนิสฺสิตา [มูฬฺหา สจฺจวินิสฺสฏา (สฺยา.), มุฏฺฐสจฺจวินิสฺสฏา (ก.)];
อโนฺตญาณวเร ตุยฺหํ, ปริวตฺตนฺติ มาริสฯ

๓๑๔. “ปติฏฺฐา วุยฺหตํ โอเฆ, ตฺวญฺหิ นาโถ อพนฺธุนํ;
ภยฏฺฏิตานํ สรณํ, มุตฺติตฺถีนํ ปรายณํฯ

๓๑๕. “เอกวีโร อสทิโส, เมตฺตากรุณสญฺจโย [สญฺญุโต (สฺยา.)];
อสโม สุสโม สโนฺต [สุสีโล อสโม สโนฺต (สี.), ปญฺญวา ยุตฺตจาโค จ (สฺยา.)], วสี ตาที ชิตญฺชโยฯ

๓๑๖. ‘‘ธีโร วิคตสโมฺมโห, อเนโช อกถํกถี;
ตุสิโต [วุสิโต (สี.)] วนฺตโทโสสิ, นิมฺมโล สํยโต สุจิฯ

๓๑๗. ‘‘สงฺคาติโค หตมโท [คตมโท (สฺยา.), ตมนุโท (ก.)], เตวิโชฺช ติภวนฺตโค;
สีมาติโค ธมฺมครุ, คตโตฺถ หิตวพฺภุโต [หิตวปฺปโถ (สี. สฺยา.)]ฯ

๓๑๘. ‘‘ตารโก ตฺวํ ยถา นาวา, นิธีวสฺสาสการโก;
อสมฺภีโต ยถา สีโห, คชราชาว ทปฺปิโตฯ

๓๑๙. ‘‘โถเมตฺวา ทสคาถาหิ, ปทุมุตฺตรํ มหายสํ;
วนฺทิตฺวา สตฺถุโน ปาเท, ตุณฺหี อฎฺฐาสหํ ตทาฯ

๓๒๐. ‘‘ปทุมุตฺตโร โลกวิทู, อาหุตีนํ ปฎิคฺคโห;
ภิกฺขุสเงฺฆ ฐิโต สตฺถา, อิมา คาถา อภาสถฯ

๓๒๑. ‘‘‘โย เม สีลญฺจ ญาณญฺจ, สทฺธมฺมญฺจาปิ วณฺณยิ [ธมฺมญฺจาปิ ปกิตฺตยิ (สี. สฺยา.)];
ตมหํ กิตฺตยิสฺสามิ, สุณาถ มม ภาสโตฯ

๓๒๒. ‘‘สฎฺฐิ กปฺปสหสฺสานิ, เทวโลเก รมิสฺสติ;
อเญฺญ เทเวภิภวิตฺวา, อิสฺสรํ การยิสฺสติฯ

๓๒๓. ‘‘‘โส ปจฺฉา ปพฺพชิตฺวาน, สุกฺกมูเลน โจทิโต;
โคตมสฺส ภควโต, สาสเน ปพฺพชิสฺสติฯ

๓๒๔. ‘‘ปพฺพชิตฺวาน กาเยน, ปาปกมฺมํ วิวชฺชิย;
สพฺพาสเว ปริญฺญาย, นิพฺพายิสฺสตินาสโว’ฯ

๓๒๕. ‘‘ยถาปิ เมโฆ ถนยํ, ตเปฺปติ เมทินึ อิมํ;
ตเถว ตฺวํ มหาวีร, ธเมฺมน ตปฺปยี มมํฯ

๓๒๖. ‘‘สีลํ ปญฺญญฺจ ธมฺมญฺจ, ถวิตฺวา โลกนายกํ;
ปโตฺตมฺหิ ปรมํ สนฺตึ, นิพฺพานํ ปทมจฺจุตํฯ

๓๒๗. ‘‘อโห นูน ส ภควา, จิรํ ติเฎฺฐยฺย จกฺขุมา;
อญฺญาตญฺจ วิชาเนยฺยุํ, ผุเสยฺยุํ [อญฺญาตญฺจาปิ ชาเนยฺย, ปเสฺสยฺย (ก.)] อมตํ ปทํฯ

๓๒๘. ‘‘อยํ เม ปจฺฉิมา ชาติ, ภวา สเพฺพ สมูหตา;
สพฺพาสเว ปริญฺญาย, วิหรามิ อนาสโวฯ

๓๒๙. ‘‘สตสหสฺสิโต กเปฺป, ยํ พุทฺธมภิโถมยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, กิตฺตนาย อิทํ ผลํฯ

๓๓๐. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ, ภวา สเพฺพ สมูหตา;
สพฺพาสวา ปริกฺขีณา, นตฺถิ ทานิ ปุนพฺภโวฯ

๓๓๑.‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๓๓๒.‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สพฺพกิตฺติโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สพฺพกิตฺติกเตฺถรสฺสาปทานํ ตติยํฯ

๔. มธุทายกเตฺถรอปทานํ

๓๓๓.‘‘สินฺธุยา นทิยา ตีเร, สุกโต อสฺสโม มม;
ตตฺถ วาเจมหํ สิเสฺส, อิติหาสํ สลกฺขณํฯ

๓๓๔.‘‘ธมฺมกามา วินีตา เต, โสตุกามา สุสาสนํ;
ฉฬงฺเค ปารมิปฺปตฺตา, สินฺธุกูเล วสนฺติ เตฯ

๓๓๕.‘‘อุปฺปาตคมเน เจว, ลกฺขเณสุ จ โกวิทา;
อุตฺตมตฺถํ คเวสนฺตา, วสนฺติ วิปิเน ตทาฯ

๓๓๖.‘‘สุเมโธ นาม สมฺพุโทฺธ, โลเก อุปฺปชฺชิ ตาวเท;
อมฺหากํ อนุกมฺปโนฺต, อุปาคจฺฉิ วินายโกฯ

๓๓๗.‘‘อุปาคตํ มหาวีรํ, สุเมธํ โลกนายกํ;
ติณสนฺถารกํ กตฺวา, โลกเชฏฺฐสฺสทาสหํฯ

๓๓๘.‘‘วิปินาโต มธุํ คยฺห, พุทฺธเสฏฺฐสฺสทาสหํ;
สมฺพุโทฺธ ปริภุญฺชิตฺวา, อิทํ วจนมพฺรวิฯ

๓๓๙.‘‘‘โย ตํ อทาสิ มธุํ เม, ปสโนฺน เสหิ ปาณิภิ;
ตมหํ กิตฺตยิสฺสามิ, สุณาถ มม ภาสโตฯ

๓๔๐.‘‘‘อิมินา มธุทาเนน, ติณสนฺถารเกน จ;
ตึส กปฺปสหสฺสานิ, เทวโลเก รมิสฺสติฯ

๓๔๑.‘‘‘ตึส กปฺปสหสฺสมฺหิ, โอกฺกากกุลสมฺภโว;
โคตโม นาม โคเตฺตน, สตฺถา โลเก ภวิสฺสติฯ

๓๔๒.‘‘‘ตสฺส ธเมฺมสุ ทายาโท, โอรโส ธมฺมนิมฺมิโต;
สพฺพาสเว ปริญฺญาย, นิพฺพายิสฺสตินาสโวฯ

๓๔๓.‘‘‘เทวโลกา อิธาคนฺตฺวา, มาตุกุจฺฉึ อุปาคเต;
มธุวสฺสํ ปวสฺสิตฺถ, ฉาทยํ มธุนา มหึ’ฯ

๓๔๔.‘‘มยิ นิกฺขนฺตมตฺตมฺหิ, กุจฺฉิยา จ สุทุตฺตรา;
ตตฺราปิ มธุวสฺสํ เม, วสฺสเต นิจฺจกาลิกํฯ

๓๔๕.‘‘อคารา อภินิกฺขมฺม, ปพฺพชึ อนคาริยํ;
ลาภี อนฺนสฺส ปานสฺส, มธุทานสฺสิทํ ผลํฯ

๓๔๖. “สพฺพกามสมิทฺธหํ, ภวิตฺวา เทวมานุเส;
เตเนว มธุทาเนน, ปโตฺตมฺหิ อาสวกฺขยํฯ

๓๔๗. “วุฏฺฐมฺหิ เทเว จตุรงฺคุเล ติเณ, สมฺปุปฺผิเต [สุปุปฺผิเต (สฺยา.)] ธรณีรุเห สญฺฉเนฺน [วปฺปเทเส (สฺยา.)];
สุเญฺญ ฆเร มณฺฑปรุกฺขมูลเก, วสามิ นิจฺจํ สุขิโต อนาสโวฯ

๓๔๘. “มเชฺฌ มหเนฺต หีเน จ [มเชฺฌ มยฺหํ ภวา อสฺสุ (สฺยา. ปี. ก.)], ภเว สเพฺพ อติกฺกมึ [เย ภเว สมติกฺกมึ (สฺยา. ก.), โย ภเวสุ ปกิตฺตยิ (ก.)];
อชฺช เม อาสวา ขีณา, นตฺถิ ทานิ ปุนพฺภโวฯ

๓๔๙. “ตึสกปฺปสหสฺสมฺหิ, ยํ ทานมททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, มธุทานสฺสิทํ ผลํฯ

๓๕๐. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ, ภวา สเพฺพ สมูหตา;
สพฺพาสวา ปริกฺขีณา, นตฺถิ ทานิ ปุนพฺภโวฯ

๓๕๑. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๓๕๒. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา มธุทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

มธุทายกเตฺถรสฺสาปทานํ จตุตฺถํฯ

๕. ปทุมกูฏาคาริยเตฺถรอปทานํ

๓๕๓. “ปิยทสฺสี นาม ภควา, สยมฺภู โลกนายโก;
วิเวกกาโม สมฺพุโทฺธ, สมาธิกุสโล มุนิฯ

๓๕๔. “วนสณฺฑํ สโมคยฺห, ปิยทสฺสี มหามุนิ;
ปํสุกูลํ ปตฺถริตฺวา, นิสีทิ ปุริสุตฺตโมฯ

๓๕๕. “มิคลุโทฺท ปุเร อาสึ, อรเญฺญ [วิปิเน (สี.), อิริเน (สฺยา. ก.)] กานเน อหํ;
ปสทํ มิคเมสโนฺต, อาหิณฺฑามิ อหํ ตทาฯ

๓๕๖. “ตตฺถทฺทสาสึ สมฺพุทฺธํ, โอฆติณฺณมนาสวํ;
ปุปฺผิตํ สาลราชํว, สตรํสึว อุคฺคตํฯ

๓๕๗. “ทิสฺวานหํ เทวเทวํ, ปิยทสฺสึ มหายสํ;
ชาตสฺสรํ สโมคยฺห, ปทุมํ อาหรึ ตทาฯ

๓๕๘. “อาหริตฺวาน ปทุมํ, สตปตฺตํ มโนรมํ;
กูฏาคารํ กริตฺวาน, ฉาทยึ ปทุเมนหํฯ

๓๕๙. “อนุกมฺปโก การุณิโก, ปิยทสฺสี มหามุนิ;
สตฺตรตฺตินฺทิวํ พุโทฺธ, กูฏาคาเร วสี ชิโนฯ

๓๖๐. “ปุราณํ ฉฑฺฑยิตฺวาน, นเวน ฉาทยึ อหํ;

อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวาน, อฏฺฐาสิ ตาวเท อหํฯ

๓๖๑.‘‘วุฏฺฐหิตฺวา สมาธิมฺหา, ปิยทสฺสี มหามุนิ;
ทิสํ อนุวิโลเกนฺโต, นิสีทิ โลกนายโกฯ

๓๖๒.‘‘ตทา สุทสฺสโน นาม, อุปฏฺฐาโก มหิทฺธิโก;
จิตฺตมญฺญาย พุทฺธสฺส, ปิยทสฺสิสฺส สตฺถุโนฯ

๓๖๓.‘‘อสีติยา สหเสฺสหิ, ภิกฺขูหิ ปริวาริโต;
วนเนฺต สุขมาสีนํ, อุเปสิ โลกนายกํฯ

๓๖๔.‘‘ยาวตา วนสณฺฑมฺหิ, อธิวตฺถา จ เทวตา;
พุทฺธสฺส จิตฺตมญฺญาย, สเพฺพ สนฺนิปตุํ ตทาฯ

๓๖๕.‘‘สมาคเตสุ ยเกฺขสุ, กุมฺภเณฺฑ สหรกฺขเส;
ภิกฺขุสเงฺฆ จ สมฺปเตฺต, คาถา ปพฺยาหรี [สพฺยาหรี (สฺยา.), มาพฺยาหรี (สี.)] ชิโนฯ

๓๖๖.‘‘‘โย มํ สตฺตาหํ ปูเชสิ, อาวาสญฺจ อกาสิ เม;
ตมหํ กิตฺตยิสฺสามิ, สุณาถ มม ภาสโตฯ

๓๖๗.‘‘สุทุทฺทสํ สุนิปุณํ, คมฺภีรํ สุปฺปกาสิตํ;
ญาเณน กิตฺตยิสฺสามิ, สุณาถ มม ภาสโตฯ

๓๖๘.‘‘จตุทฺทสานิ กปฺปานิ, เทวรชฺชํ กริสฺสติ;
กูฏาคารํ มหนฺตสฺส [พฺรหํ ตสฺส (สี. สฺยา.)], ปทุมปุเปฺผหิ ฉาทิตํฯ

๓๖๙.‘‘อากาเส ธารยิสฺสติ, ปุปฺผกมฺมสฺสิทํ [ปุพฺพกมฺมสฺสิทํ (สฺยา.)] ผลํ;
จตุพฺพีเส [จตุทฺทเส (สฺยา.)] กปฺปสเต, โวกิณฺณํ สํสริสฺสติฯ

๓๗๐.‘‘ตตฺถ ปุปฺผมยํ พฺยมฺหํ, อากาเส ธารยิสฺสติ;
ยถา ปทุมปตฺตมฺหิ, โตยํ น อุปลิมฺปติฯ

๓๗๑.‘‘ตเถวิมสฺส ญาณมฺหิ, กิเลสา โนปลิมฺปเร;
มนสา วินิวเฏฺฏตฺวา, ปญฺจ นีวรเณ อยํฯ

๓๗๒.‘‘จิตฺตํ ชเนตฺวา เนกฺขเมฺม, อคารา ปพฺพชิสฺสติ;
ตโต ปุปฺผมเย พฺยเมฺห, ธาเรเนฺต [ปุปฺผมยํ พฺยมฺหํ, ธาเรนฺตํ (สฺยา. ก.)] นิกฺขมิสฺสติฯ

๓๗๓.‘‘รุกฺขมูเล วสนฺตสฺส, นิปกสฺส สตีมโต;
ตตฺถ ปุปฺผมยํ พฺยมฺหํ, มตฺถเก ธารยิสฺสติฯ

๓๗๔.‘จีวรํ ปิณฺฑปาตญฺจ, ปจฺจยํ สยนาสนํ;
ทตฺวาน ภิกฺขุสงฺฆสฺส, นิพฺพายิสฺสตินาสโว’ฯ

๓๗๕.กูฏาคาเรน จรตา [จรณา (สี. ปี. ก.), จริเต (สฺยา.)], ปพฺพชฺชํ อภินิกฺขมึ;
รุกฺขมูเล วสนฺตมฺปิ [วสนฺตมฺหิ (สี.), วสโตปิ (?)], กูฏาคารํ ธรียติฯ

๓๗๖.“จีวเร ปิณฺฑปาเต จ, เจตนา เม น วิชฺชติ;
ปุญฺญกมฺเมน สํยุตฺต, ลภามิ ปรินิฏฺฐิตํฯ

๓๗๗.“คณนาโต อสงฺขยฺยา, กปฺปโกฏี พหู มม;
ริตฺตกา เต อติกฺกนฺตา, ปมุตฺตา โลกนายกาฯ

๓๗๘.“อฏฺฐารเส กปฺปสเต, ปิยทสฺสี วินายโก;
ตมหํ ปยิรุปาสิตฺวา, อิมํ โยนึ อุปาคโตฯ

๓๗๙.“อิธ ปสฺสามิ [อิธทฺทสาสึ (สี.)] สมฺพุทฺธํ, อโนมํ นาม จกฺขุมํ;
ตมหํ อุปคนฺตฺวาน, ปพฺพชึ อนคาริยํฯ

๓๘๐.“ทุกฺขสฺสนฺตกโร พุทฺโธ, มคฺคํ เม เทสยี ชิโน;
ตสฺส ธมฺมํ สุณิตฺวาน, ปตฺโตมฺหิ อจลํ ปทํฯ

๓๘๑.“โตสยิตฺวาน สมฺพุทฺธํ, โคตมํ สกฺยปุงฺควํ;
สพฺพาสเว ปริญฺญาย, วิหรามิ อนาสโวฯ

๓๘๒.“อฏฺฐารเส กปฺปสเต, ยํ พุทฺธมภิปูชยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๓๘๓.“กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ, ภวา สเพฺพ สมูหตา;
สพฺพาสวา ปริกฺขีณา, นตฺถิ ทานิ ปุนพฺภโวฯ

๓๘๔.“สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๓๘๕.“ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ปทุมกูฏาคาริโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ปทุมกูฏาคาริยเตฺถรสฺสาปทานํ ปญฺจมํฯ

๖. พากุลเตฺถรอปทานํ

๓๘๖.“หิมวนฺตสฺสาวิทูเร , โสภิโต นาม ปพฺพโต;
อสฺสโม สุกโต มยฺหํ, สกสิเสฺสหิ มาปิโตฯ

๓๘๗.“มณฺฑปา จ พหู ตตฺถ, ปุปฺผิตา สินฺทุวารกา;
กปิตฺถา จ พหู ตตฺถ, ปุปฺผิตา ชีวชีวกา [จมฺปกา นาคเกตกา (สฺยา.)]ฯ

๓๘๘.“นิคฺคุณฺฑิโย พหู ตตฺถ, พทรามลกานิ จ;
ผารุสกา อลาพู จ, ปุณฺฑรีกา จ ปุปฺผิตาฯ

๓๘๙.“อาฬกา [อฬกฺกา (สฺยา.)] เพลุวา ตตฺถ, กทลี มาตุลุงฺคกา;
มหานามา พหู ตตฺถ, อชฺชุนา จ ปิยงฺคุกาฯ

๓๙๐.“โกสมฺพา สฬลา นิมฺพา [นีปา (สี.)], นิโคฺรธา จ กปิตฺถนา;
เอทิโส อสฺสโม มยฺหํ, สสิโสฺสหํ ตหึ วสึฯ

๓๙๑. ‘‘อโนมทสฺสี ภควา, สยมฺภู โลกนายโก;
คเวสํ ปฏิสลฺลานํ, มมสฺสมมุปาคมิฯ

๓๙๒. ‘‘อุเปตมฺหิ มหาวีเร, อโนมทสฺสิมหายเส;
ขเณน โลกนาถสฺส, วาตาพาโธ สมุฏฺฐหิฯ

๓๙๓. ‘‘วิจรโนฺต อรญฺญมฺหิ, อทฺทสํ โลกนายกํ;
อุปคนฺตฺวาน สมฺพุทฺธํ, จกฺขุมนฺตํ มหายสํฯ

๓๙๔. ‘‘อิริยญฺจาปิ ทิสฺวาน, อุปลเกฺขสหํ ตทา;
อสํสยญฺหิ พุทฺธสฺส, พฺยาธิ โน อุทปชฺชถฯ

๓๙๕. ‘‘ขิปฺปํ อสฺสมมาคญฺฉึ, มม สิสฺสาน สนฺติเก;
เภสชฺชํ กตฺตุกาโมหํ, สิเสฺส อามนฺตยึ ตทาฯ

๓๙๖. ‘‘ปฏิสฺสุณิตฺวาน เม วากฺยํ, สิสฺสา สเพฺพ สคารวา;
เอกชฺฌํ สนฺนิปตึสุ, สตฺถุคารวตา มมฯ

๓๙๗. ‘‘ขิปฺปํ ปพฺพตมารุยฺห, สโพฺพสธมหาสหํ [มกาสหํ (สฺยา. ก.)];
ปานียโยคํ [ปานียโยคฺคํ (สี.)] กตฺวาน, พุทฺธเสฏฺฐสฺสทาสหํฯ

๓๙๘. ‘‘ปริภุเตฺต มหาวีเร, สพฺพญฺญุโลกนายเก;
ขิปฺปํ วาโต วูปสมิ, สุคตสฺส มเหสิโนฯ

๓๙๙. ‘‘ปสฺสทฺธํ ทรถํ ทิสฺวา, อโนมทสฺสี มหายโส;
สกาสเน นิสีทิตฺวา, อิมา คาถา อภาสถฯ

๔๐๐. ‘‘‘โย เม ปาทาสิ เภสชฺชํ, พฺยาธิญฺจ สมยี มม;
ตมหํ กิตฺตยิสฺสามิ, สุณาถ มม ภาสโตฯ

๔๐๑. ‘‘‘กปฺปสตสหสฺสานิ, เทวโลเก รมิสฺสติ;
วาทิเต ตูริเย ตตฺถ, โมทิสฺสติ สทา อยํฯ

๔๐๒. ‘‘‘มนุสฺสโลกมาคนฺตฺวา, สุกฺกมูเลน โจทิโต;
สหสฺสกฺขตฺตุํ ราชา จ, จกฺกวตฺตี ภวิสฺสติฯ

๔๐๓. ‘‘‘ปญฺจปญฺญาสกปฺปมฺหิ, อโนโม นาม ขตฺติโย;
จาตุรโนฺต วิชิตาวี, ชมฺพุมณฺฑสฺส [ชมฺพุทีปสฺส (สฺยา.)] อิสฺสโรฯ

๔๐๔. ‘‘สตฺตรตนสมฺปโนฺน, จกฺกวตฺตี มหพฺพโล;
ตาวตึเสปิ โขเภตฺวา, อิสฺสรํ การยิสฺสติฯ

๔๐๕. ‘‘‘เทวภูโต มนุโสฺส วา, อปฺปาพาโธ ภวิสฺสติ;
ปริคฺคหํ วิวเชฺชตฺวา, พฺยาธึ โลเก ตริสฺสติฯ

๔๐๖. ‘‘‘อปฺปริเมยฺย อิโต กเปฺป, โอกฺกากกุลสมฺภโว;
โคตโม นาม โคเตฺตน, สตฺถา โลเก ภวิสฺสติฯ

๔๐๗. “ตสฺส ธมฺเมสุ ทายาโท, โอรโส ธมฺมนิมฺมิโต;
สพฺพาสเว ปริญฺญาย, นิพฺพายิสฺสตินาสโวฯ

๔๐๘. “กิเลเส ฌาปยิตฺวาน, ตณฺหาโสตํ ตริสฺสติ;
พากุโล [พกฺกุโล (สี. สฺยา.)] นาม นาเมน, เหสฺสติ สตฺถุ สาวโกฯ

๔๐๙. “อิทํ สพฺพํ อภิญฺญาย, โคตโม สกฺยปุงฺคโว;
ภิกฺขุสเงฺฆ นิสีทิตฺวา, เอตทคฺเค ฐเปสฺสติ’ฯ

๔๑๐. “อโนมทสฺสี ภควา, สยมฺภู โลกนายโก;
วิเวกานุวิโลเกโนฺต, มมสฺสมมุปาคมิฯ

๔๑๑. “อุปาคตํ มหาวีรํ, สพฺพญฺญุํ โลกนายกํ;
สโพฺพสเธน ตเปฺปสิํ, ปสโนฺน เสหิ ปาณิภิฯ

๔๑๒. “ตสฺส เม สุกตํ กมฺมํ, สุเขเตฺต พีชสมฺปทา;
เขเปตุํ เนว สโกฺกมิ, ตทา หิ สุกตํ มมฯ

๔๑๓. “ลาภา มม สุลทฺธํ เม, โยหํ อทฺทกฺขิ นายกํ;
เตน กมฺมาวเสเสน, ปโตฺตมฺหิ อจลํ ปทํฯ

๔๑๔. “สพฺพเมตํ อภิญฺญาย, โคตโม สกฺยปุงฺคโว;
ภิกฺขุสเงฺฆ นิสีทิตฺวา, เอตทเคฺค ฐเปสิ มํฯ

๔๑๕. “อปริเมยฺย อิโต กเปฺป, ยํ กมฺมมกริํ ตทา;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, เภสชฺชสฺส อิทํ ผลํฯ

๔๑๖. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ, ภวา สเพฺพ สมูหตา;
สพฺพาสวา ปริกฺขีณา, นตฺถิ ทานิ ปุนพฺภโวฯ

๔๑๗. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๔๑๘. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา พากุโล [พกฺกุโล (สี. สฺยา.)] เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติ;

พากุลเตฺถรสฺสาปทานํ ฉฏฺฐํฯ

๗. คิริมานนฺทเตฺถรอปทานํ

๔๑๙. “ภริยา เม กาลงฺกตา, ปุโตฺต สีวถิกํ คโต;
มาตา ปิตา มตา ภาตา, เอกจิตมฺหิ [มาตา ปิตา จ ภาตา จ, เอกจิตกมฺหิ (สี. สฺยา.)] ฑยฺหเรฯ

๔๒๐. “เตน โสเกน สนฺตโตฺต, กิโส ปณฺฑุ อโหสหํ;
จิตฺตเกฺขโป จ เม อาสิ, เตน โสเกน อฏฺฏิโตฯ

๔๒๑. “โสกสลฺลปเรโตหํ , วนนฺตมุปสงฺกมิํ;
ปวตฺตผลํ ภุญฺชิตฺวา, รุกฺขมูเล วสามหํฯ

๔๒๒. ‘‘สุเมโธ นาม สมฺพุทฺโธ, ทุกฺขสฺสนฺตกโร ชิโน;
มมุทฺธริตุกาโม โส, อาคญฺฉิ มม สนฺติกํ ฯ

๔๒๓. ‘‘ปทสทฺทํ สุณิตฺวาน, สุเมธสฺส มเหสิโน;
ปจฺจุคฺคนฺตฺวานหํ สีสํ, อุโลเกสึ มหามุนึ ฯ

๔๒๔. ‘‘อุปาคเต มหาวีเร, ปีติ เม อุทปชฺชถ;
ตทาสิเมกคฺคมโน, ทิสฺวา ตํ โลกนายกํ ฯ

๔๒๕. ‘‘สตึ ปฏิลภิตฺวาน, ปณฺณมุฏฺฐิมทาสหํ;
นิสีทิ ภควา ตตฺถ, อนุกมฺปาย จกฺขุมา ฯ

๔๒๖. ‘‘นิสชฺช ตตฺถ ภควา, สุเมโธ โลกนายโก;
ธมฺมํ เม กถยี พุทฺโธ, โสกสลฺลวิโนทนํ ฯ

๔๒๗. ‘‘‘อนวฺหิตา ตโต อาคุํ, อนนุญฺญาตา อิโต คตา;
ยถาคตา ตถา คตา, ตตฺถ กา ปริเทวนา ฯ

๔๒๘. ‘‘‘ยถาปิ ปถิกา สตฺตา, วสฺสมานาย วุฏฺฐิยา;
สภณฺฑา อุปคจฺฉนฺติ, วสฺสสฺสาปตนาย เต ฯ

๔๒๙. ‘‘‘วเสสฺส จ เต โอรมิเต, สมฺปยนฺติ ยทิจฺฉกํ;
เอวํ มาตา ปิตา ตุยฺหํ, ตตฺถ กา ปริเทวนา ฯ

๔๓๐. ‘‘‘อาคนฺตุกา ปาหุนกา, จลิเตริตกมฺปิตา;
เอวํ มาตา ปิตา ตุยฺหํ, ตตฺถ กา ปริเทวนา ฯ

๔๓๑. ‘‘‘ยถาปิ อุรโค ชิณฺณํ, หิตฺวา คจฺฉติ สํ ตจํ [สํตนุํ (สฺยา. ก.)];
เอวํ มาตา ปิตา ตุยฺหํ, สํ ตนุํ อิธ หียเร’ ฯ

๔๓๒. ‘‘พุทฺธสฺส คิรมญฺญาย, โสกสลฺลํ วิวชฺชยึ;
ปาโมชฺชํ ชนยิตฺวาน, พุทฺธเสฏฺฐํ อวนฺทหํ ฯ

๔๓๓. ‘‘วนฺทิตฺวาน มหานาคํ, ปูชยึ คิริมญฺชรึ [คิริมญฺชริมปูชยึ (สี. สฺยา.)];
ทิพฺพคนฺธํ สมฺปวนฺตํ [ทิพฺพคเนฺธน สมฺปนฺนํ (สี. สฺยา.)], สุเมธํ โลกนายกํ ฯ

๔๓๔. ‘‘ปูชยิตฺวาน สมฺพุทฺธํ, สิเร กตฺวาน อญฺชลึ;
อนุสฺสรํ คุณคฺคานิ, สนฺถวึ โลกนายกํ ฯ

๔๓๕. ‘‘นิตฺติโณฺณสิ [นิตฺตโณฺหสิ (สี.), วิติโณฺณสิ (สฺยา.)] มหาวีร, สพฺพญฺญุ โลกนายก;
สเพฺพ สเตฺต อุทฺธรสิ, ญาเณน ตฺวํ มหามุเน ฯ

๔๓๖. ‘‘วิมตึ เทฺวฬฺหกํ วาปิ, สญฺฉินฺทสิ มหามุเน;
ปฏิปาเทสิ เม มคฺคํ, ตว ญาเณน จกฺขุม ฯ

๔๓๗. ‘‘อรหา วสิปตฺตา [สิทฺธิปตฺตา (สี. สฺยา.)] จ, ฉฬภิญฺญา มหิทฺธิกา;

อนุตลิกฺขจรา ธีรา, ปริวาเรนฺติ ตาวเทฯ

๔๓๘. ‘‘ปฏิปนฺนา จ เสขา จ, ผลฏฺฐา สนฺติ สาวกา;
สูโรทเยว ปทุมา, ปุปฺผนฺติ ตว สาวกาฯ

๔๓๙. ‘‘มหาสมุโทฺทวโกฺขโภ, อตุโลปิ [ยถา สมุโทฺท อโกฺขโภ, อตุโล จ (สี.)] ทุรุตฺตโร;
เอวํ ญาเณน สมฺปโนฺน, อปฺปเมโยฺยสิ จกฺขุมฯ

๔๔๐. ‘‘วนฺทิตฺวาหํ โลกชินํ, จกฺขุมนฺตํ มหายสํ;
ปุถุ ทิสา นมสฺสโนฺต, ปฏิกุฏิโก อคญฺฉหํฯ

๔๔๑. ‘‘เทวโลกา จวิตฺวาน, สมฺปชาโน ปติสฺสโต;
โอกฺกมิํ มาตุยา กุจฺฉิํ, สนฺธาวโนฺต ภวาภเวฯ

๔๔๒. ‘‘อคารา อภินิกฺขมฺม, ปพฺพชิํ อนคาริยํ;
อาตาปี นิปโก ฌายี, ปฏิสลฺลานโคจโรฯ

๔๔๓. ‘‘ปธานํ ปทหิตฺวาน, โตสยิตฺวา มหามุนิํ;
จโนฺทวพฺภฆนา มุโตฺต, วิจรามิ อหํ สทาฯ

๔๔๔. ‘‘วิเวกมนุยุโตฺตมฺหิ, อุปสโนฺต นิรูปธิ;
สพฺพาสเว ปริญฺญาย, วิหรามิ อนาสโวฯ

๔๔๕. ‘‘ติํสกปฺปสหสฺสมฺหิ, ยํ พุทฺธมภิปูชยิํ;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๔๔๖. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ, ภวา สเพฺพ สมูหตา;
สพฺพาสวา ปริกฺขีณา, นตฺถิ ทานิ ปุนพฺภโวฯ

๔๔๗. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๔๔๘. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา คิริมานโนฺท เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

คิริมานนฺทเตฺถรสฺสาปทานํ สตฺตมํฯ

๘. สฬลมณฺฑปิยเตฺถรอปทานํ

๔๔๙. ‘‘นิพฺพุเต กกุสนฺธมฺหิ, พฺราหฺมณมฺหิ วุสีมติ;
คเหตฺวา สฬลํ มาลํ, มณฺฑปํ การยิํ อหํฯ

๔๕๐. ‘‘ตาวติํสคโต สโนฺต, ลภามิ พฺยมฺหมุตฺตมํ;
อเญฺญ เทเวติโรจามิ, ปุญฺญกมฺมสฺสิทํ ผลํฯ

๔๕๑. ‘‘ทิวา วา ยทิ วา รตฺติํ, จงฺกมโนฺต ฐิโต จหํ;
ฉโนฺน สฬลปุเปฺผหิ, ปุญฺญกมฺมสฺสิทํ ผลํฯ

๔๕๒. ‘‘อิมสฺมึเยว กปฺปมฺหิ, ยํ พุทฺธมภิปูชยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๔๕๓. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๔๕๔. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๔๕๕. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สพฺพลมณฺฑปิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สพฺพลมณฺฑปิยเตฺถรสฺสาปทานํ อฏฺฐมํฯ

๙. สพฺพทายกเตฺถรอปทานํ

๔๕๖. ‘‘มหาสมุทฺทํ โอคยฺห, ภวนํ เม สุนิมฺมิตํ;
สุนิมฺมิตา โปกฺขรณี, จกฺกวากปกูชิตาฯ

๔๕๗. ‘‘มนฺทาลเกหิ สญฺฉนฺนา, ปทุมุปฺปลเกหิ จ;
นที จ สนฺทเต ตตฺถ, สุปติตฺถา มโนรมาฯ

๔๕๘. ‘‘มจฺฉกจฺฉปสญฺฉนฺนา , นานาทิชสโมตฺถตา;
มยูรโกญฺจาภิรุทา, โกกิลาทีหิ วคฺคุหิฯ

๔๕๙. ‘‘ปาเรวตา รวิหํสา จ, จกฺกวากา นทีจรา;
ทินฺทิภา สาฬิกา เจตฺถ, ปมฺมกา [ปมฺปกา (สี.), จปฺปกา (สฺยา.)] ชีวชีวกาฯ

๔๖๐. ‘‘หํสา โกญฺจาปิ นทิตา [โกญฺจาภินทิตา (สี. สฺยา.)], โกสิยา ปิงฺคลา พหู;
สตฺตรตนสมฺปนฺนา, มณิมุตฺติกวาลุกาฯ

๔๖๑. ‘‘สพฺพโสณฺณมยา รุกฺขา, นานาคนฺธสเมริตา;
อุโชฺชเตนฺติ ทิวารตฺตึ, ภวนํ สพฺพกาลิกํฯ

๔๖๒. ‘‘สฏฺฐิ ตูริยสหสฺสานิ, สายํ ปาโต ปวชฺชเร;
โสฬสิตฺถิสหสฺสานิ, ปริวาเรนฺติ มํ สทาฯ

๔๖๓. ‘‘อภินิกฺขมฺม ภวนา, สุเมธํ โลกนายกํ;
ปสนฺนจิโตฺต สุมโน, วนฺทยึ ตํ มหายสํฯ

๔๖๔. ‘‘สมฺพุทฺธํ อภิวาเทตฺวา, สสงฺฆํ ตํ นิมนฺตยึ;
อธิวาเสสิ โส ธีโร, สุเมโธ โลกนายโกฯ

๔๖๕. ‘‘มม ธมฺมกถํ กตฺวา, อุโยฺยเชสิ มหามุนิ;
สมฺพุทฺธํ อภิวาเทตฺวา, ภวนํ เม อุปาคมึฯ

๔๖๖. ‘‘อามนฺตยึ ปริชนํ, สเพฺพ สนฺนิปตาถ [สนฺนิปตตฺถ (ก.)] โว;
ปุพฺพณฺหสมยํ พุโทฺธ, ภวนํ อาคมิสฺสติฯ

๔๖๗. ‘‘ลาภา อมฺหํ สุลทฺธํ โน, เย วสาม ตวนฺติเก;
มยมฺปิ พุทฺธเสฏฺฐสฺส, ปูชํ กสฺสาม สตฺถุโนฯ

๔๖๘.อนฺนปานํ ปฏฺฐเปตฺวา, กาลํ อาโรจยึ อหํ;
วสีสตสหเสฺสหิ, อุเปสิ โลกนายโกฯ

๔๖๙.‘‘ปณฺจงฺคิเกหิ ตูริเยหิ, ปจฺจุคฺคมนมกาสหํ;
สพฺพโสณฺณมเย ปีเฐ, นิสีทิ ปุริสุตฺตโมฯ

๔๗๐.‘‘อุปริจฺฉทนํ อาสิ, สพฺพโสณฺณมยํ ตทา;
พีชนิโย ปวายนฺติ, ภิกฺขุสงฺฆสฺส อนุตฺตเรฯ

๔๗๑.‘‘ปหูเตนนฺนปาเนน , ภิกฺขุสงฺฆมตปฺปยึ;
ปเจฺจกทุสฺสยุคเฬ, ภิกฺขุสงฺฆสฺสทาสหํฯ

๔๗๒.‘‘ยํ วทนฺติ สุเมโธติ, โลกาหุติปฏิคฺคหํ;
ภิกฺขุสเงฺฆ นิสีทิตฺวา, อิมา คาถา อภาสถฯ

๔๗๓.‘‘โย เม อเนฺนน ปาเนน, สเพฺพ อิเม จ ตปฺปยิ;
ตมหํ กิตฺตยิสฺสามิ, สุณาถ มม ภาสโตฯ

๔๗๔.‘‘อฏฺฐารเส กปฺปสเต, เทวโลเก รมิสฺสติ;
สหสฺสกฺขตฺตุํ ราชา จ, จกฺกวตฺตี ภวิสฺสติฯ

๔๗๕.‘‘อุปปชฺชติ [อุปคจฺฉติ (สี.)] ยํ โยนิํ, เทวตฺตํ อถ มานุสํ;
สพฺพทา สพฺพโสวณฺณํ, ฉทนํ ธารยิสฺสติฯ

๔๗๖.‘‘ติํสกปฺปสหสฺสมฺหิ, โอกฺกากกุลสมฺภโว;
โคตโม นาม โคเตฺตน, สตฺถา โลเก ภวิสฺสติฯ

๔๗๗.‘‘ตสฺส ธมฺเมสุ ทายาโท, โอรโส ธมฺมนิมฺมิโต;
สพฺพาสเว ปริญฺญาย, นิพฺพายิสฺสตินาสโวฯ

๔๗๘.‘‘ภิกฺขุสเงฺฆ นิสีทิตฺวา, สีหนาทํ นทิสฺสติ;
จิตเก ฉตฺตํ ธาเรนฺติ, เหฏฺฐา ฉตฺตมฺหิ ฑยฺหถ’ฯ

๔๗๙.‘‘สามญฺญํ เม อนุปฺปตฺตํ, กิเลสา ฌาปิตา มยา;
มณฺฑเป รุกฺขมูเล วา, สนฺตาโป เม น วิชฺชติฯ

๔๘๐.‘‘ติํสกปฺปสหสฺสมฺหิ , ยํ ทานมททิํ ตทา;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, สพฺพทานสฺสิทํ ผลํฯ

๔๘๑.‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๔๘๒.‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๔๘๓.‘‘ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา สพฺพทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

สพฺพทายกเตฺถรสฺสาปทานํ นวมํฯ

๑๐. อชิตเตฺถรอปทานํ

๔๘๔. ‘‘ปทุมุตฺตโร นาม ชิโน, สพฺพธมฺมาน ปารคู;
อโชฺฌคาเหตฺวา หิมวนฺตํ, นิสีทิ โลกนายโก ฯ

๔๘๕. ‘‘นาหํ อทฺทกฺขึ [ปสฺสามิ (?)] สมฺพุทฺธํ, นปิ สทฺทํ สุโณมหํ;
มม ภกฺขํ คเวสนฺโต, อาหิณฺฑามิ วเน อหํ [ตทา (สี.)] ฯ

๔๘๖. ‘‘ตตฺถทฺทสาสึ สมฺพุทฺธํ, ทฺวตฺตึสวรลกฺขณํ;
ทิสฺวาน วิตฺติมาปชฺชึ [จิตฺตมาปชฺชิ (สี.), จิตฺตมาปชฺชึ (สฺยา.)], สโตฺต โก นามยํ ภเว ฯ

๔๘๗. ‘‘ลกฺขณานิ วิโลเกตฺวา, มม วิชฺชํ อนุสฺสรึ;
สุตญฺหิ เมตํ วุฑฺฒานํ, ปณฺฑิตานํ สุภาสิตํ ฯ

๔๘๘. ‘‘เตสํ ยถา ตํ วจนํ, อยํ พุโทฺธ ภวิสฺสติ;
ยํนูนาหํ สกฺกเรยฺยํ, คตึ เม โสธยิสฺสติ ฯ

๔๘๙. ‘‘ขิปฺปํ อสฺสมมาคนฺตฺวา, มธุเตลํ คหึ อหํ;
โกลมฺพกํ คเหตฺวาน, อุปคจฺฉึ วินายกํ [นราสภํ (สี.)] ฯ

๔๙๐. ‘‘ติทณฺฑเก คเหตฺวาน, อโพฺภกาเส ฐเปสหํ;
ปทีปํ ปชฺชลิตฺวาน, อฎฺฐกฺขตฺตุํ อวนฺทหํ ฯ

๔๙๑. ‘‘สตฺตรตฺตินฺทิวํ พุโทฺธ, นิสีทิ ปุริสุตฺตโม;
ตโต รตฺยา วิวสาเน, วุฎฺฐาสิ โลกนายโก ฯ

๔๙๒. ‘‘ปสนฺนจิโตฺต สุมโน, สพฺพรตฺตินฺทิวํ อหํ;
ทีปํ พุทฺธสฺส ปาทาสึ, ปสโนฺน เสหิ ปาณิภิ ฯ

๔๙๓. ‘‘สเพฺพ วนา คนฺธมยา, ปพฺพเต คนฺธมาทเน;
พุทฺธสฺส อานุภาเวน, อาคจฺฉุํ พุทฺธสนฺติกํ [อุปคจฺฉุํ ตทา ชินํ (สี.)] ฯ

๔๙๔. ‘‘เย เกจิ ปุปฺผคนฺธาเส, ปุปฺผิตา ธรณีรุหา;
พุทฺธสฺส อานุภาเวน, สเพฺพ สนฺนิปตุํ ตทา ฯ

๔๙๕. ‘‘ยาวตา หิมวนฺตมฺหิ, นาคา จ ครุฬา อุโภ;
ธมฺมญฺจ โสตุกามา เต, อาคจฺฉุํ พุทฺธสนฺติกํ ฯ

๔๙๖. ‘‘เทวโล นาม สมโณ, พุทฺธสฺส อคฺคสาวโก;
วสีสตสหเสฺสหิ, พุทฺธสนฺติกุปาคมิ ฯ

๔๙๗. ‘‘ปทุมุตฺตโร โลกวิทู, อาหุตีนํ ปฎิคฺคโห;
ภิกฺขุสเงฺฆ นิสีทิตฺวา, อิมา คาถา อภาสถ ฯ

๔๙๘. ‘‘โย เม ทีปํ ปทีเปสิ, ปสโนฺน เสหิ ปาณิภิ;
ตมหํ กิตฺตยิสฺสามิ, สุณาถ มม ภาสโต ฯ

๔๙๙. ‘‘สฎฺฐิ กปฺปสหสฺสานิ, เทวโลเก รมิสฺสติ;

สหสฺสกฺขตฺตุํ ราชา จ, จกฺกวตฺตี ภวิสฺสติฯ

โสฬสมํ ภาณวารํฯ

๕๐๐.‘‘‘ฉตฺติสกฺขตฺตุํ เทวิโนฺท, เทวรชฺชํ กริสฺสติ;
ปถวิยํ สตฺตสตํ, วิปุลํ รชฺชํ กริสฺสติฯ

๕๐๑.‘‘‘ปเทสรชฺชํ วิปุลํ, คณนาโต อสงฺขิยํ;
อิมินา ทีปทาเนน, ทิพฺพจกฺขุ ภวิสฺสติฯ

๕๐๒.‘‘‘สมนฺตโต อฑฺฒโกสํ [อฏฺฐโกสํ (สี. สฺยา.)], ปสฺสิสฺสติ อยํ สทา;
เทวโลกา จวนฺตสฺส, นิพฺพตฺตนฺตสฺส ชนฺตุโนฯ

๕๐๓.‘‘‘ทิวา วา ยทิ วา รตฺตึ, ปทีปํ ธารยิสฺสติ;
ชายมานสฺส สตฺตสฺส, ปุญฺญกมฺมสมงฺคิโนฯ

๕๐๔.‘‘ยาวตา นครํ อาสิ, ตาวตา โชตยิสฺสติ;
อุปปชฺชติ ยํ โยนึ, เทวตฺตํ อถ มานุสํฯ

๕๐๕.‘‘อเสฺสว ทีปทานสฺส, [อฏฺฐทีปผเลน หิ; อุปฏฺฐิสฺสนฺติมํ ชนฺตุํ (สฺยา.), อฏฺฐ ทีปาผเลน หิ; น ชหิสฺสนฺติ’มํ ชนฺตุํ (?)] อฏฺฐทีปผเลน หิ;
น ชยิสฺสนฺติมํ ชนฺตู [อฏฺฐทีปผเลน หิ; อุปฏฺฐิสฺสนฺติมํ ชนฺตุํ (สฺยา.), อฏฺฐ ทีปาผเลน หิ; น ชหิสฺสนฺติ’มํ ชนฺตุํ (?)], ทีปทานสฺสิทํ ผลํฯ

๕๐๖.‘‘กปฺปสตสหสฺสมฺหิ , โอกฺกากกุลสมฺภโว;
โคตโม นาม โคเตฺตน, สตฺถา โลเก ภวิสฺสติฯ

๕๐๗.‘‘ตสฺส ธเมฺมสุ ทายาโท, โอรโส ธมฺมนิมฺมิโต;
สพฺพาสเว ปริญฺญาย, นิพฺพายิสฺสตินาสโวฯ

๕๐๘.‘‘โตสยิตฺวาน สมฺพุทฺธํ, โคตมํ สกฺยปุงฺควํ;
อชิโต นาม นาเมน, เหสฺสติ สตฺถุ สาวโก’ฯ

๕๐๙.‘สฏฺฐิ กปฺปสหสฺสานิ, เทวโลเก รมึ อหํ;
ตตฺราปิ เม ทีปสตํ, โชตเต นิจฺจกาลิกํ [สพฺพกาลิกํ (สี.)]ฯ

๕๑๐.‘เทวโลเก มนุเสฺส วา, นิทฺธาวนฺติ ปภา มม;
พุทฺธเสฏฺฐํ สริตฺวาน, ภิโยฺย หาสํ ชเนสหํฯ

๕๑๑.‘ตุสิตาหํ จวิตฺวาน, โอกฺกมึ มาตุกุจฺฉิยํ;
ชายมานสฺส สนฺตสฺส, อาโลโก วิปุโล อหุฯ

๕๑๒.‘อคารา อภินิกฺขมฺม, ปพฺพชึ อนคาริยํ;
พาวรึ อุปสงฺกมฺม, สิสฺสตฺตํ อชฺฌุปาคมึฯ

๕๑๓.‘หิมวเนฺต วสโนฺตหํ, อโสฺสสึ โลกนายกํ;
อุตฺตมตฺถํ คเวสโนฺต, อุปคจฺฉึ วินายกํฯ

๕๑๔. ‘ทนฺโต พุทฺโธ ทเมตาวี, โอฆติณฺโณ นิรูปธิ;
นิพฺพานํ กถยี พุทฺโธ, สพฺพทุกฺขปฺปโมจนํฯ

๕๑๕. ‘ตํ เม อาคมนํ สิทฺธํ, โตสิโตหํ มหามุนิํ;
ติโสฺส วิชฺชา อนุปฺปตฺตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ

๕๑๖. ‘‘สตสหสฺสิโต กเปฺป, ยํ ทีปมททิํ ตทา;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, ทีปทานสฺสิทํ ผลํฯ

๕๑๗. ‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป…. วิหรามิ อนาสโวฯ
๕๑๘. ‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๕๑๙. ‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อชิโต เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อชิตเตฺถรสฺสาปทานํ ทสมํฯ

ปิลินฺทวจฺฉวโคฺค จตฺตาลีสโมฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

ปิลินฺทวโจฺฉ เสโล จ, สพฺพกิตฺตี มธุํทโท;
กูฏาคารี พากุโล จ, คิริ สฬฺลสวฺหโยฯ

สพฺพโท อชิโต เจว, คาถาโย คณิตา อิห;
สตานิ ปญฺจ คาถานํ, วีสติ จ ตทุตฺตรีติฯ

อถ วคฺคุทฺทานํ –

ปทุมารกฺขโท เจว, อุมา คโนฺธทเกน จ;
เอกปทุม สทฺทสญฺญี, มนฺทารํ โพธิวนฺทโกฯ

อวฏฺฐญฺจ ปิลินฺทิ [เอวเมว ทิสฺสติ] จ, คาถาโย คณิตา อิห;
จตุสตฺตติ คาถาโย, เอกาทส สตานิ จฯ

ปทุมวคฺคทสกํฯ

จตุตฺถสตกํ สมตฺตํฯ

๔๑. เมตฺตยฺยวโคฺค

๑. ติสฺสเมตฺตยฺยเตฺถรอปทานํ

๑. “ปพฺภารกูฏํ นิสฺสาย, โสภิโต นาม ตาปโส;
ปวตฺตผลํ ภุญฺชิตฺวา, วสติ ปพฺพตนฺตเรฯ

๒. “อคฺคึ ทารุํ อาหริตฺวา, อุชฺชาเลสึ อหํ ตทา;
อุตฺตมตฺถํ คเวสโนฺต, พฺรหฺมโลกูปปตฺติยาฯ

๓. “ปทุมุตฺตโร โลกวิทู, อาหุตีนํ ปฏิคฺคโห;
มมุทฺธริตุกาโม โส, อาคจฺฉิ มม สนฺติเกฯ

๔. “กึ กโรสิ มหาปุญฺญ, เทหิ เม อคฺคิทารุกํ;
อหมคฺคึ ปริจเร, ตโต เม สุทฺธิ โหหิติ [เหหิติ (สี.)]ฯ

๕. “สุภทฺทโก ตุวํ มนุเช, เทวเต ตุวํ ปชานสิ;
ตุวํ อคฺคึ ปริจร, หนฺท เต อคฺคิทารุกํฯ

๖. “ตโต กฏฺฐํ คเหตฺวาน, อคฺคึ อุชฺชาลยี ชิโน;
น ตตฺถ กฏฺฐํ ปชฺฌายิ, ปาฏิเหรํ มเหสิโนฯ

๗. “น เต อคฺคิ ปชฺชลติ, อาหุตี เต น วิชฺชติ;
นิรตฺถกํ วตํ ตุยฺหํ, อคฺคึ ปริจรสฺสุ เมฯ

๘. “กีทิโส โส [เต (สฺยา. ก.)] มหาวีร, อคฺคิ ตว ปวุจฺจติ;
มยฺหมฺปิ กถยเสฺสตํ, อุโภ ปริจรามเสฯ

๙. “เหตุธมฺมนิโรธาย , กิเลสสมณาย จ;
อิสฺสามจฺฉริยํ หิตฺวา, ตโย เอเต มมาหุตีฯ

๑๐. “กีทิโส ตุวํ มหาวีร, กถํ โคโตฺตสิ มาริส;
อาจารปฏิปตฺติ เต, พาฬฺหํ โข มม รุจฺจติฯ

๑๑. “ขตฺติยมฺหิ กุเล ชาโต, อภิญฺญาปารมึ คโต;
สพฺพาสวปริกฺขีโณ, นตฺถิ ทานิ ปุนพฺภโวฯ

๑๒. “ยทิ พุโทฺธสิ สพฺพญฺญู, ปภงฺกร ตโมนุท;
นมสฺสิสฺสามิ ตํ เทว, ทุกฺขสฺสนฺตกโร ตุวํฯ

๑๓. “ปตฺถริตฺวาชินจมฺมํ, นิสีทนมทาสหํ;
นิสีท นาถ สพฺพญฺญุ, อุปฏฺฐิสฺสามหํ ตุวํฯ

๑๔. “นิสีทิ ภควา ตตฺถ, อชินมฺหิ สุวิตฺถเต;
นิมนฺตยิตฺวา สมฺพุทฺธํ, ปพฺพตํ อคมาสหํฯ

๑๕. ‘‘ขาริภารญฺจ ปูเรตฺวา, ตินฺทุกผลมาหรึ;
มธุนา โยชยิตฺวาน, ผลํ พุทฺธสฺสทาสหํฯ

๑๖. ‘‘มม นิชฺฌายมานสฺส, ปริภุญฺชิ ตทา ชิโน;
ตตฺถ จิตฺตํ ปสาเทสึ, เปกฺขโนฺต โลกนายกํฯ

๑๗. ‘‘ปทุมุตฺตโร โลกวิทู, อาหุตีนํ ปฏิคฺคโห;
มมสฺสเม นิสีทิตฺวา, อิมา คาถา อภาสถฯ

๑๘. ‘‘‘โย มํ ผเลน ตเปฺปสิ, ปสนฺโน เสหิ ปาณิภิ;
ตมหํ กิตฺตยิสฺสามิ, สุณาถ มม ภาสโตฯ

๑๙. ‘‘‘ปญฺจวีสติกฺขตฺตุํ โส, เทวรชฺชํ กริสฺสติ;
สหสฺสกฺขตฺตุํ ราชา จ, จกฺกวตฺตี ภวิสฺสติฯ

๒๐. ‘‘‘ตสฺส สงฺกปฺปมญฺญาย, ปุพฺพกมฺมสมงฺคิโน;
อนฺนํ ปานญฺจ วตฺถญฺจ, สยนญฺจ มหารหํฯ

๒๑. ‘‘‘ปุญฺญกเมฺมน สํยุตฺตา, นิพฺพตฺติสฺสนฺติ ตาวเท;
สทา ปมุทิโต จายํ, ภวิสฺสติ อนามโยฯ

๒๒. ‘‘‘อุปปชฺชติ ยํ โยนึ, เทวตฺตํ อถ มานุสํ;
สพฺพตฺถ สุขิโต หุตฺวา, มนุสฺสตฺตํ คมิสฺสติฯ

๒๓. ‘‘‘อชฺฌายโก มนฺตธโร, ติณฺณํ เวทาน ปารคู;
สมฺพุทฺธํ อุปคนฺตฺวาน, อรหา โส ภวิสฺสติ’ฯ

๒๔. ‘‘ยโต สรามิ อตฺตานํ, ยโต ปโตฺตสฺมิ วิญฺญุตํ;
โภเค เม อูนตา นตฺถิ, ผลทานสฺสิทํ ผลํฯ

๒๕. ‘‘วรธมฺมมนุปฺปโตฺต, ราคโทเส สมูหนึ;
สพฺพาสวปริกฺขีโณ, นตฺถิ ทานิ ปุนพฺภโวฯ

๒๖. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ, ภวา สเพฺพ สมูหตา;
นาโคว พนฺธนํ เฉตฺวา, วิหรามิ อนาสโวฯ

๒๗. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ, มม พุทฺธสฺส สนฺติเก;
ติโสฺส วิชฺชา อนุปฺปตฺตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ

๒๘. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฎฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ติสฺสเมเตฺตโยฺย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ติสฺสเมเตฺตยฺยเตฺถรสฺสาปทานํ ปฐมํฯ

๒. ปุณฺณกเตฺถรอปทานํ

๒๙. “ปพฺภารกูฏํ นิสฺสาย, สยมฺภู อปราชิโต;
อาพาธิโก จ โส [อาพาธิโก ครุ (สี.)] พุโทฺธ, วสติ ปพฺพตนฺตเรฯ

๓๐. “มม อสฺสมสามนฺตา, ปนาโท อาสิ ตาวเท;
พุเทฺธ นิพฺพายมานมฺหิ, อาโลโก อุทปชฺชถ [อาสิ ตาวเท (สฺยา. ก.)]ฯ

๓๑. “ยาวตา วนสณฺฑสฺมึ, อจฺฉโกกตรจฺฉกา;
วาฬา จ [พฺยคฺฆา (สี.)] เกสรี สเพฺพ, อภิคชฺชึสุ ตาวเทฯ

๓๒. “อุปฺปาตํ ตมหํ ทิสฺวา, ปพฺภารํ อคมาสหํ;
ตตฺถทฺทสฺสาสึ สมฺพุทฺธํ, นิพฺพุตํ อปราชิตํฯ

๓๓. “สุผุลฺลํ สาลราชํว, สตรํสึว อุคฺคตํ;
วีตจฺจิกํว องฺคารํ, นิพฺพุตํ อปราชิตํฯ

๓๔. “ติณํ กฏฺฐญฺจ ปูเรตฺวา, จิตกํ ตตฺถกาสหํ;
จิตกํ สุกตํ กตฺวา, สรีรํ ฌาปยึ อหํฯ

๓๕. “สรีรํ ฌาปยิตฺวาน, คนฺธโตยํ สโมกิรึ;
อนฺตลิกฺเข ฐิโต ยโกฺข, นามมคฺคหิ ตาวเทฯ

๓๖. “ยํ ปูริตํ [ตํ ปูริตํ (สฺยา.), สปฺปุริส (ก.)] ตยา กิจฺจํ, สยมฺภุสฺส มเหสิโน;
ปุณฺณโก นาม นาเมน, สทา โหหิ ตุวํ [ยทา โหสิ ตุวํ (สฺยา.), สทา โหหิติ ตุวํ (ก.)] มุเนฯ

๓๗. “ตมฺหา กายา จวิตฺวาน, เทวโลกํ อคจฺฉหํ;
ตตฺถ ทิพฺพมโย คโนฺธ, อนฺตลิกฺขา ปวสฺสติ [อนฺตลิเกฺข ปวายติ (สี.)]ฯ

๓๘. “ตตฺราปิ นามเธยฺยํ เม, ปุณฺณโกติ อหู ตทา;
เทวภูโต มนุโสฺส วา, สงฺกปฺปํ ปูรยามหํฯ

๓๙. “อิทํ ปจฺฉิมกํ มยฺหํ, จริโม วตฺตเต ภโว;
อิธาปิ ปุณฺณโก นาม, นามเธยฺยํ ปกาสติฯ

๔๐. “โตสยิตฺวาน สมฺพุทฺธํ, โคตมํ สกฺยปุงฺควํ;
สพฺพาสเว ปริญฺญาย, วิหรามิ อนาสโวฯ

๔๑. “เอกนวุติโต กเปฺป, ยํ กมฺมมกรึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, ตนุกิจฺจสฺสิทํ ผลํฯ

๔๒. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๔๓. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๔๔. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ปุณฺณโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ปุณฺณกเตฺถรสฺสาปทานํ ทุติยํฯ

๓. เมตฺตคุเตฺถรอปทานํ

๔๕. “หิมวนฺตสฺสาวิทูเร , อโสโก นาม ปพฺพโต;
ตตฺถาสิ อสฺสโม มยฺหํ, วิสฺสกมฺเมน [วิสุกมฺมุน (สี. สฺยา. ก.)] มาปิโตฯ

๔๖. “สุเมโธ นาม สมฺพุโทฺธ, อโคฺค การุณิโก มุนิ;
นิวาสยิตฺวา ปุพฺพเณฺห, ปิณฺฑาย เม [มํ (สี.)] อุปาคมิฯ

๔๗. “อุปาคตํ มหาวีรํ, สุเมธํ โลกนายกํ;
ปคฺคยฺห สุคตปตฺตํ [สุคตํ ปตฺตํ (สี.), สุภกํ ปตฺตํ (ปี.)], สปฺปิเตลํ อปูรยิํ [สปฺปิเต เลน ปูรยิํ (สี.), สปฺปิเตลสฺส’ปูรยิํ (?)]ฯ

๔๘. “ทตฺวานหํ พุทฺธเสฎฺฐ, สุเมธ โลกนายเก;
อญฺชลิํ ปคฺคเหตฺวาน, ภิโยฺย [ภีโย (สี.), ภีโยฺย (ปี.)] หาสํ ชเนสหํ฿

๔๙. “อิมินา สปฺปิทาเนน, เจตนาปณิธีหิ จ;
เทวภูโต มนุโสฺส วา, ลภามิ วิปุลํ สุขํ฿

๕๐. “วินิปาตํ วิวเชฺชตฺวา, สํสรามิ ภวาภเว;
ตตฺถ จิตฺตํ ปณิธิตฺวา, ลภามิ อจลํ ปทํ฿

๕๑. “ลาภา ตุยฺหํ สุลทฺธํ เต, ยํ มํ อทฺทกฺขิ พฺราหฺมณ;
มม ทสฺสนมาคมฺม, อรหตฺตํ ภวิสฺสติ [อรหา ตฺวํ ภวิสฺสสิ (สี. ปี.), อรหตฺตํ คมิสฺสสิ (สฺยา.)]ฯ

๕๒. “วิสฺสโตฺถ [วิสฺสโฎฺฐ (สฺยา. ปี.), วิสโฎฺฐ (ก.)] โหหิ มา ภายิ, อธิคนฺตฺวา มหายสํ;
มมณฺหิ สปฺปิํ ทตฺวาน, ปริโมกฺขสิ ชาติยาฯ

๕๓. “อิมินา สปฺปิทาเนน, เจตนาปณิธีหิ จ;
เทวภูโต มนุโสฺส วา, ลภเส วิปุลํ สุขํ฿

๕๔. “อิมินา สปฺปิทาเนน, เมตฺตจิตฺตวตาย จ;
อฎฺฐารเส กปฺปสเต, เทวโลเก รมิสฺสสิ฿

๕๕. “อฎฺฐติํสติกฺขตฺตุญฺจ, เทวราชา ภวิสฺสสิ;
ปเทสรชฺชํ วิปุลํ, คณนาโต อสงฺขิยํ฿

๕๖. “เอกปญฺญาสกฺขตฺตุญฺจ, จกฺกวตฺตี ภวิสฺสสิ;
จาตุรโนฺต วิชิตาวี, ชมฺพุมณฺฑสฺส [ชมฺพุสณฺฑสฺส (สี. ปี.)] อิสฺสโร฿

๕๗. “มหาสมุโทฺทวโกฺขโภ, ทุทฺธโร ปถวี ยถา;
เอวเมว จ เต โภคา, อปฺปเมยฺยา ภวิสฺสเร฿

๕๘. “สฎฺฐิโกฎี หิรญฺญสฺส, จชิตฺวา [จตฺวาน (สี. ก.), ทตฺวาน (สฺยา. ปี.)] ปพฺพชิํ อหํ;
กิํ กุสลํ คเวสโนฺต, พาวริํ อุปสงฺกมิํ฿

๕๙. “ตตฺถ มเนฺต อธียามิ, ฉฬงฺคํ นาม ลกฺขณํ;

ตมนุธการํ วิธมํ, อุปฺปชฺชิ ตุวํ มหามุนิฯ

๖๐. “ตว ทสฺสนกาโมหํ, อาคโตมฺหิ มหามุนิ;
ตว ธมฺมํ สุณิตฺวาน, ปโตฺตมฺหิ อจลํ ปทํฯ

๖๑. “ตึสกปฺปสหสฺสมฺหิ, สปฺปึ พุทฺธสฺสทาสหํ;
เอตฺถนฺตเร นาภิชาเน, สปฺปึ วิญฺญาปิตํ [วิญฺญาปิตา (?)] มยาฯ

๖๒. “มม สงฺกปฺปมญฺญาย, อุปฺปชฺชติ ยทิจฺฉกํ;
จิตฺตมญฺญาย นิพฺพตฺตํ, สเพฺพ สนฺตปฺปยามหํฯ

๖๓. “อโห พุทฺธา อโห ธมฺมา [อโห พุโทฺธ อโห ธโมฺม (สี.) เถรคา. ๒๐๑ เถรคาถาย ตทฏฺฐกถาย จ สํสเนฺทตพฺพํ], อโห โน สตฺถุ สมฺปทา;
โถกญฺหิ สปฺปึ ทตฺวาน, อปฺปเมยฺยํ ลภามหํฯ

๖๔. “มหาสมุเทฺท อุทกํ, ยาวตา เนรุปสฺสโต;
มม สปฺปึ อุปาทาย, กลภาคํ น เหสฺสติ [หิสฺสติ (สฺยา. ก.), เอสฺสติ (สี.)]ฯ

๖๕. “ยาวตา จกฺกวาฬสฺส, กริยนฺตสฺส [การยนฺตสฺส (สฺยา.), กยิรนฺตสฺส (ปี.), อาหรนฺตสฺส (ก.)] ราสิโต;
มม นิพฺพตฺตวตฺถานํ [มยา นิวตฺถวตฺถานํ (ปี.)], โอกาโส โส น สมฺมติฯ

๖๖. “ปพฺพตราชา หิมวา, ปวโรปิ สิลุจฺจโย;
มมานุลิตฺตคนฺธสฺส, อุปนิธึ [อุปนิธํ (สี. สฺยา. ก.), อุปนียํ (ปี.)] น เหสฺสติฯ

๖๗. “วตฺถํ คนฺธญฺจ สปฺปิญฺจ, อญฺญญฺจ ทิฏฺฐธมฺมิกํ;
อสงฺขตญฺจ นิพฺพานํ, สปฺปิทานสฺสิทํ ผลํฯ

๖๘. “สติปฏฺฐานสยโน, สมาธิฌานโคจโร;
โพชฺฌงฺคโภชโน [... ชนโน (สฺยา. ก.)] อชฺช, สปฺปิทานสฺสิทํ ผลํฯ

๖๙. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ...เป.... วิหรามิ อนาสโวฯ
๗๐. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ...เป.... กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๗๑. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส...เป.... กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา เมตฺตคู เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

เมตฺตคุเตฺถรสฺสาปทานํ ตติยํฯ

๔. โธตกเตฺถรอปทานํ

๗๒. “คงฺคา ภาคีรถี นาม, หิมวนฺตา ปภาวิตา [หิมวนฺตปฺปภาวิตา (สี.)];
หํสวติยา ทฺวาเรน, อนุสนฺทติ ตาวเทฯ

๗๓. “โสภิโต นาม อาราโม, คงฺคากูเล สุมาปิโต;
ตตฺถ ปทุมุตฺตโร พุโทฺธ, วสเต โลกนายโกฯ

๗๔.“ติทเสหิ ยถา อิโนฺท, มนุเชหิ ปุรกฺขโต;
นิสีทิ ตตฺถ ภควา, อสมฺภีโตว เกสรีฯ

๗๕.“นคเร หํสวติยา, วสามิ [อโหสิํ (สฺยา.)] พฺราหฺมโณ อหํ;
ฉฬโงฺค นาม นาเมน, เอวํนาโม มหามุนิฯ

๗๖.“อฎฺฐารส สิสฺสสตา, ปริวาเรนฺติ มํ ตทา;
เตหิ สิเสฺสหิ สมิโต, คงฺคาตีรํ อุปาคมิํฯ

๗๗.“ตตฺถทฺทสาสิํ สมเณ, นิกฺกุเห โธตปาปเก;
ภาคีรถิํ ตรเนฺตหํ [ตรโนฺตหํ (สฺยา. ปี.)], เอวํ จิเนฺตสิ ตาวเทฯ

๗๘.“สายํ ปาตํ [สายปาตํ (ปี.)] ตรนฺตาเม, พุทฺธปุตฺตา มหายสา;
วิเหสยนฺติ อตฺตานํ, เตสํ อตฺตา วิหญฺญติฯ

๗๙.“สเทวกสฺส โลกสฺส, พุโทฺธ อโคฺค ปวุจฺจติ;
นตฺถิ เม ทกฺขิเณ การํ, คติมคฺควิโสธนํฯ

๘๐. “ยํนูน พุทฺธเสฎฺฐสฺส, เสตุํ คงฺคาย การเย;
การาเปตฺวา อิมํ กมฺมํ [เสตุํ (สฺยา.)], สนฺตรามิ อิมํ ภวํฯ

๘๑. “สตสหสฺสํ ทตฺวาน, เสตุํ การาปยิํ อหํ;
สทฺทหโนฺต กตํ การํ, วิปุลํ เม ภวิสฺสติฯ

๘๒. “การาเปตฺวาน ตํ เสตุํ, อุเปสิํ โลกนายกํ;
สิรสิ อญฺชลิํ กตฺวา, อิมํ วจนมพฺรวิํฯ

๘๓. “‘สตสหสฺสสฺส วยํ [วยํ สตสหสฺสํว (ก.)], ทตฺวา [กตฺวา (สี. ปี.)] การาปิโต มยา;
ตวตฺถาย มหาเสตุ, ปฎิคฺคณฺห มหามุเนฯ

๘๔. “‘ปทุมุตฺตโร โลกวิทู, อาหุตีนํ ปฎิคฺคโห;
ภิกฺขุสเงฺฆ นิสีทิตฺวา, อิมา คาถา อภาสถฯ

๘๕. “‘โย เม เสตุํ อกาเรสิ, ปสโนฺน เสหิ ปาณิภิ;
ตมหํ กิตฺตยิสฺสามิ, สุณาถ มม ภาสโตฯ

(เสตุทานอานิสํโส)

๘๖. “‘ทริโต ปพฺพตโต วา, รุกฺขโต ปติโตปิยํ;
จุโตปิ ลจฺฉตี ฐานํ, เสตุทานสฺสิทํ ผลํฯ

๘๗.“‘วิรูฬฺหมูลสนฺตานํ, นิโคฺรธมิว มาลุโต;
อมิตฺตา นปฺปสหนฺติ, เสตุทานสฺสิทํ ผลํฯ

๘๘. “‘นาสฺส โจรา ปสหนฺติ, นาติมญฺญนฺติ ขตฺติยา;
สเพฺพ ตริสฺสตามิเตฺต, เสตุทานสฺสิทํ ผลํฯ

๘๙. “‘อโพฺภกาสคตํ สนฺตํ, กฐินาตปตาปิตํ;
ปุญฺญกเมฺมน สํยุตฺตํ, น ภวิสฺสติ เวทนา [ตาวเท (ก.)]ฯ

๙๐. “‘เทวโลเก มนุเสฺส วา, หตฺถิยานํ สุนิมฺมิตํ;
ตสฺส สงฺกปฺปมญฺญาย, นิพฺพตฺติสฺสติ ตาวเทฯ

๙๑. “‘สหสฺสสฺสา วาตชวา, สินฺธวา สีฆวาหนา;
สายํ ปาตํ อุเปสฺสนฺติ, เสตุทานสฺสิทํ ผลํฯ

๙๒. “‘อาคนฺตฺวาน มนุสฺสตฺตํ, สุขิโตยํ ภวิสฺสติ;
เวหาสํ [อิหาปิ (สี. สฺยา. ปี.)] มนุชเสฺสว, หตฺถิยานํ ภวิสฺสติฯ

๙๓. “‘กปฺปสตสหสฺสมฺหิ, โอกฺกากกุลสมฺภโว;
โคตโม นาม โคเตฺตน, สตฺถา โลเก ภวิสฺสติฯ

๙๔. “‘ตสฺส ธเมฺมสุ ทายาโท, โอรโส ธมฺมนิมฺมิโต;
สพฺพาสเว ปริญฺญาย, นิพฺพายิสฺสตินาสโว’ฯ

๙๕. “อโห เม สุกตํ กมฺมํ, ชลชุตฺตมนามเก;
ตตฺถ การํ กริตฺวาน, ปโตฺตหํ อาสวกฺขยํฯ

๙๖. “ปธานํ ปหิตโตฺตมฺหิ, อุปสโนฺต นิรูปธิ;
นาโคว พนฺธนํ เฉตฺวา, วิหรามิ อนาสโวฯ

๙๗. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๙๘. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๙๙. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา โธตโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

โธตกเตฺถรสฺสาปทานํ จตุตฺถํฯ

๕. อุปสีวเตฺถรอปทานํ

๑๐๐. “หิมวนฺตสฺสาวิทูเร , อโนโม นาม ปพฺพโต;
อสฺสโม สุกโต มยฺหํ, ปณฺณสาลา สุมาปิตาฯ

๑๐๑. “นที จ สนฺทตี ตตฺถ, สุปติตฺถา มโนรมา;
อนูปติเตฺถ ชายนฺติ, ปทุมุปฺปลกา พหูฯ

๑๐๒. “ปาฐีนา ปาวุสา มจฺฉา, พลชา มุญฺชโรหิตา;
มจฺฉกจฺฉปสญฺฉนฺนา [มจฺฉกจฺฉปสมฺปนฺนา (?)], นทิกา สนฺทเต ตทาฯ

๑๐๓. “ติมิรา ปุปฺผิตา ตตฺถ, อโสกา ขุทฺทมาลกา;
ปุนฺนาคา คิริปุนฺนาคา, สมฺปวนฺติ มมสฺสมํฯ

๑๐๔. “กุฏชา ปุปฺผิตา ตตฺถ, ติณสูลวนานิ จ;
สาลา จ สฬลา ตตฺถ, จมฺปกา ปุปฺผิตา พหูฯ

๑๐๕. “อชฺชุนา อติมุตฺตา จ, มหานามา จ ปุปฺผิตา;
อสนา มธุคนฺธี จ, ปุปฺผิตา เต มมสฺสเมฯ

๑๐๖. “อุทฺทาลกา ปาฏลิกา, ยูถิกา จ ปิยงฺคุกา;
พิมฺพิชาลกสญฺฉนฺนา, สมนฺตา อฑฺฒโยชนํฯ

๑๐๗. “มาตคฺคารา [มาตงฺควา (สี.), มาตกรา (สฺยา.), มาตงฺคา วา (ปี.)] สตฺตลิโย, ปาฏลี สินฺทุวารกา;
อโงฺกลกา พหู ตตฺถ, ตาลกุฏฺฐิ [ตาลกูฏา (สี. สฺยา.), ตาลกุฏฺฐา (ปี.)] จ ปุปฺผิตา;
เสเลยฺยกา พหู ตตฺถ, ปุปฺผิตา มม อสฺสเมฯ

๑๐๘. “เอเตสุ ปุปฺผชาเตสุ [ปุปฺผมาเนสุ (สี. ปี.)], โสภนฺติ ปาทปา พหู;
สมนฺตา เตน คนฺเธน, วายเต มม อสฺสโมฯ

๑๐๙. “หรีตกา อามลกา, อมฺพชมฺพุวิภีตกา [วิภิฏกา (สี.)];
โกลา ภลฺลาตกา พิลฺลา, ผารุสกผลานิ จฯ

๑๑๐. “ตินฺทุกา จ ปิยาลา จ, มธุกา กาสุมารโย;
ลพุชา ปนสา ตตฺถ, กทลี พทรีผลา [มนฺทริผลา (ก.), จนฺทรีผลา (สฺยา. ปี.)]ฯ

๑๑๑. “อมฺพาฏกา พหู ตตฺถ, วลฺลิการผลานิ จ;
พีชปูรสปาริโย [จิรสํรสปากา จ (สฺยา.), วิฏปา จ สปากา จ (ปี), วิทปรปทาทโย (ก.)], ผลิตา มม อสฺสเมฯ

๑๑๒. “อาฬกา อิสิมุคฺคา จ, ตโต โมทผลา พหู;
อวฏา ปกฺกภริตา [สกฺกราริตา (ก.)], ปิลกฺขุทุมฺพรานิ จฯ

๑๑๓. “ปิปฺผิลี มรีจา ตตฺถ, นิโคฺรธา จ กปิตฺถนา;
อุทุมฺพรกา พหโว, กณฺฑุปณฺณา จ หริโย [กณฺฑปกฺกา จ ปาริโย (สี. สฺยา. ปี.)]ฯ

๑๑๔. “เอเต จเญฺญ จ พหโว, ผลิตา อสฺสเม มม;
ปุปฺผรุกฺขาปิ พหโว, ปุปฺผิตา มม อสฺสเมฯ

๑๑๕. “อาลุวา จ กฬมฺพา จ, พิฬาลี ตกฺกลานิ จ;
อาลกา ตาลกา เจว, วิชฺชนฺติ อสฺสเม มมฯ

๑๑๖. “อสฺสมสฺสาวิทูเร เม, มหาชาตสฺสโร อหุ;
อโจฺฉทโก สีตชโล, สุปติตฺถ มโนรโมฯ

๑๑๗. “ปทุมุปฺปลา พหู ตตฺถ, ปุณฺฑรีกสมายุตา;
มนฺทาลเกหิ สญฺฉนฺนา, นานาคนฺธสเมริตาฯ

๑๑๘. “คพฺภํ คณฺหนฺติ ปทุมา, อเญฺญ ปุปฺผนฺติ เกสรี;
โอปุปฺผปตฺตา ติฏฺฐนฺติ, ปทุมากณฺณิกา พหูฯ

๑๑๙. “มธุ ภิสมฺหา สวติ, ขีรํ สปฺปิ มุฬาลิภิ;
สมนฺตา เตน คนฺเธน, นานาคนฺธสเมริตาฯ

๑๒๐. ‘‘กุมฺภา อมฺพคนฺธิ จ, นยิตา ทิสฺสเร พหู;
ชาตสฺสรสฺสานุกูลํ, เกตกา ปุปฺผิตา พหูฯ

๑๒๑. ‘‘สุผุลฺลา พนฺธุชีวา จ, เสตวารี สุคนฺธิกา;
กุมฺภิลา สุสุมารา จ, คหกา ตตฺถ ชายเรฯ

๑๒๒. ‘‘อุคฺคาหกา อชครา, ตตฺถ ชาตสฺสเร พหู;
ปาฐีนา ปาวุสา มจฺฉา, พลชา มุญฺชโรหิตาฯ

๑๒๓. ‘‘มจฺฉกจฺฉปสญฺฉนฺนา, อโถ ปปฏกาหิ [ปมฺปฏเกหิ (สี.), สปฏเกหิ (สฺยา.), ปปฺปฏเกหิ (ปี)] จ;
ปาเรวตา รวิหํสา, กุกุตฺถา [กุกฺกุตฺถา (สฺยา. ก.), กุตฺถกา (ปี.)] จ นทีจราฯ

๑๒๔. ‘‘ทินฺทิภา [ฎิฏฺฏิภา (ปี.)] จกฺกวากา จ, ปมฺปกา ชีวชีวกา;
กลนฺทกา อุกฺกุสา จ, เสนกา อุทฺธรา พหูฯ

๑๒๕. ‘‘โกฏฺฐกา สุกโปตา จ, ตุลิยา จมรา พหู;
กาเรนิโย [กาเสนิยา (สฺยา.)] จ ติลกา [กิลกา (ก.)], อุปชีวนฺติ ตํ สรํฯ

๑๒๖. ‘‘สีหา พฺยคฺฆา จ ทีปี จ, อจฺฉโกกตรจฺฉกา;
วานรา กินฺนรา เจว, ทิสฺสนฺติ มม อสฺสเมฯ

๑๒๗. ‘‘ตานิ คนฺธานิ ฆายนฺโต, ภกฺขยนฺโต ผลานหํ;
คนฺโธทกํ ปิวนฺโต จ, วสามิ มม อสฺสเมฯ

๑๒๘. ‘‘เอณีมิคา วราหา จ, ปสทา ขุทฺทรูปกา;
อคฺคิกา โชติกา เจว, วสนฺติ มม อสฺสเมฯ

๑๒๙. ‘‘หํสา โกญฺจา มยูรา จ, สาลิกาปิ จ โกกิลา;
มชฺชาริกา [มญฺชริกา (สี. สฺยา. ปี.)] พหู ตตฺถ, โกสิกา โปฏฺฐสีสกาฯ

๑๓๐. ‘‘ปิสาจา ทานวา เจว, กุมฺภณฺฑา รกฺขสา พหู;
ครุฬา ปนฺนคา เจว, วสนฺติ มม อสฺสเมฯ

๑๓๑. ‘‘มหานุภาวา อิสโย, สนฺตจิตฺตา สมาหิตา;
กมณฺฑลุธรา สเพฺพ, อชินุตฺตรวาสนา;
ชฏาภารภริตาว [เต ชฏาภารภริตา (สี. ปี.), ชฏาภารภริตา จ (สฺยา.)], วสนฺติ มม อสฺสเมฯ

๑๓๒. ‘‘ยุคมตฺตญฺจ เปกฺขนฺตา, นิปกา สนฺตวุตฺติโน;
ลาภาลาเภน สนฺตุฏฺฐา, วสนฺติ มม อสฺสเมฯ

๑๓๓. ‘‘วากจีรํ ธุนนฺตา เต, โผเฏนฺตาชินจมฺมกํ;
สพเลหิ อุปตฺถทฺธา, คจฺฉนฺติ อมฺพเร ตทาฯ

๑๓๔. ‘‘น เต ทกํ อาหรนฺติ, กฏฺฐํ วา อคฺคิทารุกํ;
สยญฺจ อุปสมฺปนฺนา, ปาฏิหีรสฺสิทํ ผลํฯ

๑๓๕. ‘โลหโทณึ คเหตฺวาน, วนมชฺฌ วสนฺติ เต;
กุญฺชราว มหานาคา, อสมฺภีตาว เกสรีฯ

๑๓๖. ‘‘อเญฺญ คจฺฉนฺติ โคยานํ, อเญฺญ ปุพฺพวิเทหกํ [ปุพฺพวิเทหนํ (สฺยา. ปี. ก.)];
อเญฺญ จ อุตฺตรกุรุํ, สกํ พลมวสฺสิตา [พลมปสฺสิตา (สฺยา. ปี. ก.)]ฯ

๑๓๗. ‘ตโต ปิณฺฑํ อาหริตฺวา, ปริภุญฺชนฺติ เอกโต;
สเพฺพสํ ปกฺกมนฺตานํ, อุคฺคเตชาน ตาทินํฯ

๑๓๘. ‘อชินจมฺมสเทฺทน , วนํ สทฺทายเต ตทา;
เอทิสา เต มหาวีร, สิสฺสา อุคฺคตปา มมฯ

๑๓๙. ‘‘ปริวุโต อหํ เตหิ, วสามิ มม อสฺสเม;
โตสิตา สกกเมฺมน, วินีตาปิ สมาคตาฯ

๑๔๐. ‘‘อาราธยึสุ มํ เอเต, สกกมฺมาภิลาสิโน;
สีลวโนฺต จ นิปกา, อปฺปมญฺญาสุ โกวิทาฯ

๑๔๑. ‘‘ปทุมุตฺตโร โลกวิทู, อาหุตีนํ ปฏิคฺคโห;
สมยํ สํวิทิตฺวาน, อุปคจฺฉิ วินายโกฯ

๑๔๒. ‘‘อุปคนฺตฺวาน สมฺพุโทฺธ, อาตาปี นิปโก มุนิ;
ปตฺตํ ปคฺคยฺห สมฺพุโทฺธ, ภิกฺขาย มมุปาคมิฯ

๑๔๓. ‘‘อุปาคตํ มหาวีรํ, ชลชุตฺตมนายกํ;
ติณสนฺถรํ [ติณตฺถรํ (สฺยา.), ติณตฺถตํ (ก.)] ปญฺญาเปตฺวา, สาลปุเปฺผหิ โอกิรึฯ

๑๔๔. ‘นิสาเทตฺวาน [นิสีเทตฺวาน (สี.), นิสีทิตฺวาน (สฺยา. ปี.)] สมฺพุทฺธํ, หโฏฺฐ สํวิคฺคมานโส;
ขิปฺปํ ปพฺพตมารุยฺห, อคฬุํ [อครุํ (สี.)] อคฺคหึ อหํฯ

๑๔๕. ‘กุมฺภมตฺตํ คเหตฺวาน, ปนสํ เทวคนฺธิกํ;
ขเนฺธ อาโรปยิตฺวาน, อุปคจฺฉึ วินายกํฯ

๑๔๖. ‘‘ผลํ พุทฺธสฺส ทตฺวาน, อคฬุํ อนุลิมฺปหํ;
ปสนฺนจิโตฺต สุมโน, พุทฺธเสฏฺฐํ อวนฺทิหํฯ

๑๔๗. ‘‘ปทุมุตฺตโร โลกวิทู, อาหุตีนํ ปฏิคฺคโห;
อิสิมเชฺฌ นิสีทิตฺวา, อิมา คาถา อภาสถฯ

๑๔๘. ‘‘‘โย เม ผลญฺจ อคฬุํ, อาสนญฺจ อทาสิ เม;
ตมหํ กิตฺตยิสฺสามิ, สุณาถ มม ภาสโตฯ

๑๔๙. ‘‘‘คาเม วา ยทิ วารเญฺญ, ปพฺภาเรสุ คุหาสุ วา;
อิมสฺส จิตฺตมญฺญาย, นิพฺพตฺติสฺสติ โภชนํฯ

๑๕๐. ‘‘‘เทวโลเก มนุเสฺส วา, อุปปโนฺน อยํ นโร;

โภชเนหิ จ วเตฺถหิ, ปริสํ ตปฺปยิสฺสติฯ

๑๕๑.‘‘อุปปชฺชติ ยํ โยนึ, เทวตฺตํ อถ มานุสํ;
อโกฺขภโภโค หุตฺวาน, สํสริสฺสติยํ นโรฯ

๑๕๒.‘‘ตึสกปฺปสหสฺสานิ, เทวโลเก รมิสฺสติ;
สหสฺสกฺขตฺตุํ ราชา จ, จกฺกวตฺตี ภวิสฺสติฯ

๑๕๓.‘‘เอกสตฺตติกฺขตฺตุญฺจ, เทวรชฺชํ กริสฺสติ;
ปเทสรชฺชํ วิปุลํ, คณนาโต อสงฺขิยํฯ

๑๕๔.‘‘กปฺปสตสหสฺสมฺหิ, โอกฺกากกุลสมฺภโว;
โคตโม นาม โคเตฺตน, สตฺถา โลเก ภวิสฺสติฯ

๑๕๕.‘‘ตสฺส ธมฺเมสุ ทายาโท, โอรโส ธมฺมนิมฺมิโต [(อุปสีโว นาม นาเมน, เหสฺสติ สตฺถุ สาวโก) (สฺยา.)];
สพฺพาสเว ปริญฺญาย, วิหริสฺสตินาสโว’ฯ

๑๕๖.‘‘สุลทฺธลาโภ ลโทฺธ เม, โยหํ อทฺทกฺขิ นายกํ;
ติโสฺส วิชฺชา อนุปฺปตฺตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ

๑๕๗.‘‘คาเม วา ยทิ วารเญฺญ, ปพฺภาเรสุ คุหาสุ วา;
มม สงฺกปฺปมญฺญาย, โภชนํ โหติ เม สทาฯ

๑๕๘.‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๑๕๙.‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๑๖๐.‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อุปสีโว [อุปสิโว (ก.)] เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อุปสีวเตฺถรสฺสาปทานํ ปญฺจมํฯ

๖. นนฺทกเตฺถรอปทานํ

๑๖๑.‘‘มิคลุโทฺท ปุเร อาสึ, อรเญฺญ กานเน อหํ;
ปสทํ มิคเมสโนฺต, สยมฺภุํ อทฺทสํ อหํ [ชินํ (สี.)]ฯ

๑๖๒.‘‘อนุรุโทฺธ นาม สมฺพุโทฺธ, สยมฺภู อปราชิโต;
วิเวกกาโม โส ธีโร, วนมโชฺฌคหี ตทาฯ

๑๖๓.‘‘จตุทเณฺฑ คเหตฺวาน, จตุฏฺฐาเน ฐเปสหํ;
มณฺฑปํ สุกตํ กตฺวา, ปทฺมปุเปฺผหิ ฉาทยึฯ

๑๖๔.‘‘มณฺฑปํ ฉาทยิตฺวาน, สยมฺภุํ อภิวาทยึ;
ธนุํ ตเตฺถว นิกฺขิปฺป, ปพฺพชึ อนคาริยํฯ

๑๖๕.‘‘นจิรํ ปพฺพชิตสฺส [ปพฺพชิตสฺส อจิรํ (สี.)], พฺยาธิ เม อุทปชฺชถ;
ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวาน, ตตฺถ กาลงฺกโต อหํฯ

๑๖๖.“ปุพฺพกมฺมน สํยุโตฺต, ตุสิตํ อคมาสหํ;
ตตฺถ โสณฺณมยํ พฺยมฺหํ, นิพฺพตฺตติ ยทิจฺฉกํฯ

๑๖๗.‘สหสฺสยุตฺตํ หยวาหึ, ทิพฺพยานมธิฏฺฐิโต;
อารุหิตฺวาน ตํ ยานํ, คจฺฉามหํ ยทิจฺฉกํฯ

๑๖๘.‘ตโต เม นิยฺยมานสฺส, เทวภูตสฺส เม สโต;
สมนฺตา โยชนสตํ, มณฺฑโป เม ธรียติฯ

๑๖๙.‘สยเนหํ ตุวฏฺฏามิ, อจฺฉเนฺน [อจฺจนฺตํ (สี.), อจฺจนฺต (ปี.)] ปุปฺผสนฺถเต;
อนฺตลิกฺขา จ ปทุมา, วสฺสเนฺต นิจฺจกาลิกํฯ

๑๗๐.“มรีจิเก ผนฺทมาเน, ตปฺปมาเน จ อาตเป;
น มํ ตาเปติ อาตาโป, มณฺฑปสฺส อิทํ ผลํฯ

๑๗๑.“ทุคฺคตึ สมติกฺกโนฺต, อปายา ปิหิตา มม;
มณฺฑเป รุกฺขมูเล วา, สนฺตาโป เม น วิชฺชติฯ

๑๗๒.‘มหีสญฺญํ อธิฏฺฐาย, โลณโตยํ ตรามหํ;
ตสฺส เม สุกตํ กมฺมํ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๑๗๓.‘อปถมฺปิ [อพฺภมฺหิ (สฺยา. ก.)] ปถํ กตฺวา, คจฺฉามิ อนิลญฺชเส;
อโห เม สุกตํ กมฺมํ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๑๗๔.‘ปุเพฺพนิวาสํ ชานามิ, ทิพฺพจกฺขุ วิโสธิตํ;
อาสวา เม ปริกฺขีณา, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๑๗๕.‘ชหิตา ปุริมา ชาติ, พุทฺธสฺส โอรโส อหํ;
ทายาโทมฺหิ จ สทฺธเมฺม, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๑๗๖.“อาราธิโตมฺหิ สุคตํ, โคตมํ สกฺยปุงฺควํ;
ธมฺมธโช ธมฺมทายาโท [ธมฺมาทาโส (ก.)], พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๑๗๗.‘อุปฏฺฐิตฺวาน สมฺพุทฺธํ, โคตมํ สกฺยปุงฺควํ;
ปารงฺคมนิยํ มคฺคํ, อปุจฺฉึ โลกนายกํฯ

๑๗๘.‘อชฺฌิโฏฺฐ กถยี พุโทฺธ, คมฺภีรํ นิปุณํ ปทํ;
ตสฺสาหํ ธมฺมํ สุตฺวาน, ปโตฺตมฺหิ อาสวกฺขยํฯ

๑๗๙.‘อโห เม สุกตํ กมฺมํ, ปริมุโตฺตมฺหิ ชาติยา;
สพฺพาสวปริกฺขีโณ, นตฺถิ ทานิ ปุนพฺภโวฯ

๑๘๐.“กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๑๘๑.“สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๑๘๒.“ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา นนฺทโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

๗. เหมกเตฺถรอปทานํ

๑๘๓. ‘‘ปพฺภารกูฏํ นิสฺสาย, อโนโม นาม ตาปโส;
อสฺสมํ สุกตํ กตฺวา, ปณฺณสาเล วสี ตทาฯ

๑๘๔. ‘‘สิทฺธํ ตสฺส ตโป กมฺมํ, สิทฺธิปตฺโต สเก พเล;
สกสามญฺญวิกฺกนฺโต, อาตาปี นิปโก มุนิฯ

๑๘๕. ‘‘วิสารโท สสมเย, ปรวาเท จ โกวิโท;
ปฏฺฐ ภูมนฺตลิกฺขมฺหิ, อุปฺปาตมฺหิ จ โกวิโทฯ

๑๘๖. ‘‘วีตโสโก นิรารมฺโภ, อปฺปาหาโร อโลลุโป;
ลาภาลาเภน สนฺตุฏฺโฐ, ฌายี ฌานรโต มุนิฯ

๑๘๗. ‘‘ปิยทสฺสี นาม สมฺพุทฺโธ, อโคฺค การุณิโก มุนิ;
สตฺเต ตาเรตุกาโม โส, กรุณาย ผรี ตทาฯ

๑๘๘. ‘‘โพธเนยฺยํ ชนํ ทิสฺวา, ปิยทสฺสี มหามุนิ;
จกฺกวาฬสหสฺสมฺปิ, คนฺตฺวา โอวทเต มุนิฯ

๑๘๙. ‘‘มมุทฺธริตุกาโม โส, มมสฺสมมุปาคมิ;
น ทิฏฺโฐ เม ชิโน ปุพฺเพ, น สุโตปิ จ กสฺสจิฯ

๑๙๐. ‘‘อุปฺปาตา สุปินา มยฺหํ, ลกฺขณา สุปฺปกาสิตา;
ปฏฺฐ ภูมนฺตลิกฺขมฺหิ, นกฺขตฺตปทโกวิโทฯ

๑๙๑. ‘‘โสหํ พุทฺธสฺส สุตฺวาน, ตตฺถ จิตฺตํ ปสาทยิํ;
ติฏฺฐโนฺต [ภุญฺชโนฺต (สี. ปี. ก.)] วา นิสิโนฺน วา, สรามิ นิจฺจกาลิกํฯ

๑๙๒. ‘‘มยิ เอวํ สรนฺตมฺหิ, ภควาปิ อนุสฺสริ;
พุทฺธํ อนุสฺสรนฺตสฺส, ปีติ เม โหติ ตาวเทฯ

๑๙๓. ‘‘กาลญฺจ ปุนราคมฺม, อุเปสิ มํ มหามุนิ;
สมฺปตฺเตปิ น ชานามิ, อยํ พุทฺธ มหามุนิฯ

๑๙๔. ‘‘อนุกมฺปโก การุณิโก, ปิยทสฺสี มหามุนิ;
สญฺชานาเปสิ อตฺตานํ, ‘อหํ พุทฺธ สเทวเก’ฯ

๑๙๕. ‘‘สญฺชานิตฺวาน สมฺพุทฺธํ, ปิยทสฺสิํ มหามุนิํ;
สกํ จิตฺตํ ปสาเทตฺวา, อิทํ วจนมพฺรวิํฯ

๑๙๖. ‘‘‘อเญฺญ [สเพฺพ (สฺยา.)] ปีเฐ จ ปลฺลเงฺก, อาสนฺทีสุ นิสีทเร;
ตุวมฺปิ สพฺพทสฺสาวี, นิสีท รตนาสเน’ฯ

๑๙๗. ‘‘สพฺพรตนมยํ ปีฐํ, นิมฺมินิตฺวาน ตาวเท;

ปิยทสฺสิสฺส มุนิโน, อทาสึ อิทฺธินิมฺมิตํฯ

๑๙๘.“รตเน จ นิสินฺนสฺส, ปีฐเก อิทฺธินิมฺมิเต;
กุมฺภมตฺตํ ชมฺพุผลํ, อทาสึ ตาวเท อหํฯ

๑๙๙.“มม หาสํ ชเนตฺวาน, ปริภุญฺชิ มหามุนิ;
ตทา จิตฺตํ ปสาเทตฺวา, สตฺถารํ อภิวาทยึฯ

๒๐๐.“ปิยทสฺสี ตุ ภควา, โลกเชฏฺโฐ นราสโภ;
รตนาสนมาสีโน, อิมา คาถา อภาสถฯ

๒๐๑.“‘โย เม รตนมยํ ปีฐํ, อมตญฺจ ผลํ อทา;
ตมหํ กิตฺตยิสฺสามิ, สุณาถ มม ภาสโตฯ

๒๐๒.“‘สตฺตสตฺตติ กปฺปานิ, เทวโลเก รมิสฺสติ;
ปญฺจสตฺตติกฺขตฺตุญฺจ, จกฺกวตฺตี ภวิสฺสติฯ

๒๐๓.“‘ทฺวตฺตึสกฺขตฺตุํ เทวินฺท, เทวรชฺชํ กริสฺสติ;
ปเทสรชฺชํ วิปุลํ, คณนาโต อสงฺขิยํฯ

๒๐๔.“‘โสณฺณมยํ รูปิมยํ, ปลฺลงฺกํ สุกตํ พหุํ;
โลหิตงฺคมยญฺเจว, ลจฺฉติ รตนามยํฯ

๒๐๕.“‘จงฺกมนฺตมฺปิ มนุชํ, ปุญฺญกมฺมสมงฺคินํ;
ปลฺลงฺกานิ อเนกานิ, ปริวาเรสฺสเร ตทาฯ

๒๐๖.“‘กูฏาคารา จ ปาสาทา, สยนญฺจ มหารหํ;
อิมสฺส จิตฺตมญฺญาย, นิพฺพตฺติสฺสนฺติ ตาวเทฯ

๒๐๗.“‘สฏฺฐิ นาคสหสฺสานิ, สพฺพาลงฺการภูสิตา;
สุวณฺณกจฺฉา มาตงฺคา, เหมกปฺปนวาสสา [เหมกปฺปนิวาสนา (สี. สฺยา.), เหมกปฺปนิวาสสา (ก.)]ฯ

๒๐๘.“‘อารูฬฺหา คามณีเยหิ, โตมรงฺกุสปาณิภิ;
อิมํ ปริจริสฺสนฺติ, รตฺนปีฐสฺสิทํ ผลํฯ

๒๐๙.“‘สฏฺฐิ อสฺสสหสฺสานิ, สพฺพาลงฺการภูสิตา;
อาชานียาว ชาติยา, สินฺธวา สีฆวาหิโนฯ

๒๑๐.“‘อารูฬฺหา คามณีเยหิ, อิลฺลิยาจาปธาริภิ;
เตปิมํ ปริจริสฺสนฺติ, รตฺนปีฐสฺสิทํ ผลํฯ

๒๑๑.“‘สฏฺฐิ รถสหสฺสานิ, สพฺพาลงฺการภูสิตา;
ทีปา อโถปิ เวยคฺฆา, สนฺนทฺธา อุสฺสิตทฺธชาฯ

๒๑๒.“‘อารูฬฺหา คามณีเยหิ, จาปหตฺเถหิ วมฺมิภิ;
ปริวาเรสฺสนฺติมํ นิจฺจํ, รตฺนปีฐสฺสิทํ ผลํฯ

๒๑๓. ‘‘สฏฺฐิ เธนุสหสฺสานิ, โทหญฺญา ปุงฺควูสเภ;
วจฺฉเก ชนยิสฺสนฺติ, รตนปีฐสฺสิทํ ผลํฯ

๒๑๔. ‘‘โสฬสิตฺถิสหสฺสานิ, สพฺพาลงฺการภูสิตา;
วิจิตฺตวตฺถาภรณา, อามุกฺกมณิกุณฺฑลาฯ

๒๑๕. ‘‘อฬารปมฺหา หสุลา, สุสญฺญา ตนุมชฺฌิมา;
ปริวาเรสฺสนฺติมํ นิจฺจํ, รตนปีฐสฺสิทํ ผลํฯ

๒๑๖. ‘‘อฏฺฐารเส กปฺปสเต, โคตโม นาม จกฺขุมา;
ตมนฺธการํ วิธมิตฺวา, พุโทฺธ โลเก ภวิสฺสติฯ

๒๑๗. ‘‘ตสฺส ทสฺสนมาคมฺม, ปพฺพชิสฺสติกิญฺจโน;
โตสยิตฺวาน สตฺถารํ, สาสเนภิรมิสฺสติฯ

๒๑๘. ‘‘ตสฺส ธมฺมํ สุณิตฺวาน, กิเลเส ฆาตยิสฺสติ;
สพฺพาสเว ปริญฺญาย, นิพฺพายิสฺสตินาสโว’ฯ

๒๑๙. ‘‘วีริยํ เม ธุรโธรยฺหํ, โยคกฺเขมาธิวาหนํ;
อุตฺตมตฺถํ ปตฺถยโนฺต, สาสเน วิหรามหํฯ

๒๒๐. ‘‘อิทํ ปจฺฉิมกํ มยฺหํ, จริโม วตฺตเต ภโว;
สพฺพาสวา ปริกฺขีณา, นตฺถิ ทานิ ปุนพฺภโวฯ

๒๒๑. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๒๒๒. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๒๒๓. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา เหมโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติ;

เหมกเตฺถรสฺสาปทานํ สตฺตมํฯ

สตฺตรสมํ ภาณวารํฯ

๘. โตเทยฺยเตฺถรอปทานํ

๒๒๔. ‘‘ราชา อชิตญฺชโย [ราชาสิ วิชโย (สี. อฏฺฐ.), ราชา วิชิตชโย (สฺยา.)] นาม, เกตุมตีปุรุตฺตเม;
สูโร วิกฺกมสมฺปโนฺน, ปุรมชฺฌาวสี ตทาฯ

๒๒๕. ‘‘ตสฺส รโญฺญ ปมตฺตสฺส, อฏวิโย สมุฏฺฐหุํ;
โอตารา [อุตฺตรา (สฺยา.), โอจรา (ปี.)] ตุณฺฑิกา เจว, รฎฺฐํ วิทฺธํสยุํ ตทาฯ

๒๒๖. ‘‘ปจฺจเนฺต กุปิเต ขิปฺปํ, สนฺนิปาเตสิรินฺทโม;
ภเฏ เจว พลเตฺถ จ, อริํ นิคฺคาหยิ ตทาฯ

๒๒๗. ‘‘หตฺถาโรหา อนีกฏฺฐา, สูรา จ จมฺมโยธิโน;
ธนุคฺคหา จ อุคฺคา จ, สเพฺพ สนฺนิปตุํ ตทาฯ

๒๒๘. “อาฬาริกา จ กปฺปกา, นฺหาปกา มาลการกา;
สูรา วิชิตสงฺคามา, สเพฺพ สนฺนิปตนฺตุ ตทาฯ

๒๒๙. “ขคฺคหตฺถา จ ปุริสา, จาปหตฺถา จ วมฺมิโน;
ลุทฺทา วิชิตสงฺคามา, สเพฺพ สนฺนิปตนฺตุ ตทาฯ

๒๓๐. “ติธาปภินฺนา มาตงฺคา, กุญฺชรา สฏฺฐิหายนา;
สุวณฺณกจฺฉาลงฺการา, สเพฺพ สนฺนิปตนฺตุ ตทาฯ

๒๓๑. “ขมา สีตสฺส อุณฺหสฺส, อุกฺการุหรณสฺส จ;
โยธาชีวา กตกมฺมา, สเพฺพ สนฺนิปตนฺตุ ตทาฯ

๒๓๒. “สงฺขสทฺทํ เภริสทฺทํ, อโถ อุตฺตุช [อุทฺธว (สี.), อุทฺทฏ (สฺยา.)] สทฺทกํ;
เอเตหิ เต หาสยนฺตา, สเพฺพ สนฺนิปตนฺตุ ตทาฯ

๒๓๓. “ติสูลโกนฺติมเนฺตหิ [ติสูลโกนฺตมเนฺตหิ (สี.), กวเจหิ โตมเรหิ (สี.), ธนูหิ โตมเรหิ (สฺยา.)] จ;
โกเฏฺฐนฺตานํ นิปาเตนฺตา [โกฏฺฏยนฺตา นิวเตฺตนฺตา (สฺยา.)], สเพฺพ สนฺนิปตนฺตุ ตทาฯ

๒๓๔. “กิเมวาตินิสาเมตฺวา [กวจานิวาเสตฺวา (สฺยา.)], สราชา อชิตญฺชโย [อชินํ ชิโน (สี.), อชิตญฺชิโน (สฺยา.)];
สฏฺฐิ ปาณสหสฺสานิ, สูเล อุตฺตาสยึ ตทาฯ

๒๓๕. “สทฺทํ มานุสกากํสุ, อโห ราชา อธมฺมิโก;
นิรเย ปจฺจมานสฺส, กทา อโนฺต ภวิสฺสติฯ

๒๓๖. “สยเนหํ ตุวเฏฺฏโนฺต, ปสฺสามิ นิรเย ตทา;
น สุปามิ ทิวารตฺตึ, สูเลน ตชฺชยนฺติ มํฯ

๒๓๗. “กึ ปมาเทน รเชฺชน, วาหเนน พเลน จ;
น เต ปโหนฺติ ธาเรตุํ, ตาปยนฺติ [ตาสยนฺติ (สี. สฺยา.)] มมํ สทาฯ

๒๓๘. “กึ เม ปุเตฺตหิ ทาเรหิ, รเชฺชน สกเลน จ;
ยํนูน ปพฺพเชยฺยาหํ, คติมคฺคํ วิโสธเยฯ

๒๓๙. “สฏฺฐิ นาคสหสฺสานิ, สพฺพาลงฺการภูสิเต;
สุวณฺณกเจฺฉ มาตเงฺค, เหมกปฺปนวาสเสฯ

๒๔๐. “อารูเฬฺห คามณีเยหิ, โตมรงฺกุสปาณิภิ;
สงฺคามาวจเร ฐาเน, อนเปโกฺข วิหายหํ;
สกกเมฺมน สนฺตโตฺต, นิกฺขมึ อนคาริยํฯ

๒๔๑. “สฏฺฐิ อสฺสสหสฺสานิ, สพฺพาลงฺการภูสิเต;
อาชานีเยว ชาติยา, สินฺธเว สีฆวาหเนฯ

๒๔๒. “อารูเฬฺห คามณีเยหิ, จาปหเตฺถหิ วมฺมิภิ;

ปหาเรตฺวาน [ปหายิตฺวาน (สี. ปี.), ฉฑฺฑยิตฺวาน (สฺยา.)] เต สเพฺพ, นิกฺขมึ อนคาริยํฯ

๒๔๓. ‘‘สฏฺฐิ รถสหสฺสานิ, สพฺพาลงฺการภูสิเต;
ทีเป อโถปิ เวยเคฺฆ, สนฺนเทฺธ อุสฺสิตทฺธเช;
เต สเพฺพ ปริหาเรตฺวา [ปริวเชฺชตฺวา (สฺยา.), ปริหายิตฺวา (ปี.)], ปพฺพชึ อนคาริยํฯ

๒๔๔. ‘‘สฏฺฐิ เธนุสหสฺสานิ, สพฺพา กํสูปธารณา;
ตาโยปิ [คาวิโย (สฺยา.), เธนุโย (ก.)] ฉฑฺฑยิตฺวาน, ปพฺพชึ อนคาริยํฯ

๒๔๕. ‘‘สฏฺฐิ อิตฺถิสหสฺสานิ, สพฺพาลงฺการภูสิตา;
วิจิตฺตวตฺถาภรณา, อามุกฺกมณิกุณฺฑลาฯ

๒๔๖. ‘‘อฬารปมฺหา หสุลา, สุสญฺญา ตนุมชฺฌิมา;
ตา หิตฺวา กนฺทมานาโย, ปพฺพชึ อนคาริยํฯ

๒๔๗. ‘‘สฏฺฐิ คามสหสฺสานิ, ปริปุณฺณานิ สพฺพโส;
ฉฑฺฑยิตฺวาน ตํ รชฺชํ, ปพฺพชึ อนคาริยํฯ

๒๔๘. ‘‘นครา นิกฺขมิตฺวาน, หิมวนฺตมุปาคมึ;
ภาคีรถีนทีตีเร, อสฺสมํ มาปยึ อหํฯ

๒๔๙. ‘‘ปณฺณสาลํ กริตฺวาน, อคฺยาคารํ อกาสหํ;
อารทฺธวีริโย ปหิตโตฺต, วสามิ อสฺสเม อหํฯ

๒๕๐. ‘‘มณฺฑเป รุกฺขมูเล วา, สุญฺญาคาเร จ ฌายโต;
น ตฺ วิชฺชติ ตาโส เม, น ปเสฺส ภยเภรวํฯ

๒๕๑. ‘‘สุเมโธ นาม สมฺพุโทฺธ, อโคฺค การุณิโก มุนิ;
ญาณาโลเกน โชตโนฺต, โลเก อุปฺปชฺชิ ตาวเทฯ

๒๕๒. ‘‘มม อสฺสมสามนฺตา, ยโกฺข อาสิ มหิทฺธิโก;
พุทฺธเสฏฺฐมฺหิ อุปฺปเนฺน, อาโรเจสิ มมํ ตทาฯ

๒๕๓. ‘‘พุโทฺธ โลเก สมุปฺปโนฺน, สุเมโธ นาม จกฺขุมา;
ตาเรติ ชนตํ สพฺพํ, ตมฺปิ โส ตารยิสฺสติฯ

๒๕๔. ‘‘ยกฺขสฺส วจนํ สุตฺวา, สํวิโคฺค อาสิ ตาวเท;
พุโทฺธ พุโทฺธติ จิเนฺตโนฺต, อสฺสมํ ปฏิสามยึฯ

๒๕๕. ‘‘อคฺคิทารุญฺจ ฉเฑฺฑตฺวา, สํสาเมตฺวาน สนฺถตํ;
อสฺสมํ อภิวนฺทิตฺวา, นิกฺขมึ วิปินา อหํฯ

๒๕๖. ‘‘ตโต จนฺทนมาทาย, คามา คามํ ปุรา ปุรํ;
เทวเทวํ คเวสโนฺต, อุปคจฺฉึ วินายกํฯ

๒๕๗. ‘‘ภควา ตมฺหิ สมเย, สุเมโธ โลกนายโก;

จตุสจฺจํ ปกาเสนฺต, โพเธติ ชนตํ พหุํฯ

๒๕๘. ‘‘อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวาน, สีเส กตฺวาน จนฺทนํ;
สมฺพุทฺธํ อภิวาเทตฺวา, อิมา คาถา อภาสหํฯ

๒๕๙. ‘‘‘วสฺสิเก ปุปฺผมานมฺหิ, สนฺติเก อุปวายติ;
ตฺวํ วีร คุณคนฺเธน, ทิสา สพฺพา ปวายสิฯ

๒๖๐. ‘‘‘จมฺปเก นาควนิเก, อติมุตฺตกเกตเก;
สาเลสุ ปุปฺผมาเนสุ, อนุวาตํ ปวายติฯ

๒๖๑. ‘‘‘ตว คนฺธํ สุณิตฺวาน, หิมวนฺตา อิธาคมึ;
ปูเชมิ ตํ มหาวีร, โลกเชฏฺฐ มหายส’ฯ

๒๖๒. ‘‘วรจนฺทเนนานุลิมฺปึ, สุเมธํ โลกนายกํ;
สกํ จิตฺตํ ปสาเทตฺวา, ตุณฺหี อฏฺฐาสิ ตาวเทฯ

๒๖๓. ‘‘สุเมโธ นาม ภควา, โลกเชฏฺโฐ นราสโภ;
ภิกฺขุสเงฺฆ นิสีทิตฺวา, อิมา คาถา อภาสถฯ

๒๖๔. ‘‘โย เม คุเณ ปกิเตฺตสิ, จนฺทนญฺจ อปูชยิ;
ตมหํ กิตฺตยิสฺสามิ, สุณาถ มม ภาสโตฯ

๒๖๕. ‘‘อาเทยฺยวากฺยวจโน, พฺรหฺมา อุชุ ปตาปวา;
ปญฺจวีสติกปฺปานิ, สปฺปภาโส ภวิสฺสติฯ

๒๖๖. ‘‘‘ฉพฺพีสติกปฺปสเต, เทวโลเก รมิสฺสติ;
สหสฺสกฺขตฺตุํ ราชา จ, จกฺกวตฺตี ภวิสฺสติฯ

๒๖๗. ‘‘เตตฺตึสกฺขตฺตุํ เทวินฺโท, เทวรชฺชํ กริสฺสติ;
ปเทสรชฺชํ วิปุลํ, คณนาโต อสงฺขิยํฯ

๒๖๘. ‘‘ตโต จุโตยํ มนุโช, มนุสฺสตฺตํ คมิสฺสติ;
ปุญฺญกเมฺมน สํยุโตฺต, พฺรหฺมพนฺธุ ภวิสฺสติฯ

๒๖๙. ‘‘อชฺฌายโก มนฺตธโร, ติณฺณํ เวทาน ปารคู;
ติลกฺขเณน สมฺปนฺโน, พาวรี นาม พฺราหฺมโณฯ

๒๗๐. ‘‘ตสฺส สิโสฺส ภวิตฺวาน, เหสฺสติ มนฺตปารคู;
อุปคนฺตฺวาน สมฺพุทฺธํ, โคตมํ สกฺยปุงฺควํฯ

๒๗๑. ‘‘‘ปุจฺฉิตฺวา นิปุเณ ปเญฺห, ภาวยิตฺวาน อญฺชสํ [หาสยิตฺวาน มานสํ (สฺยา.), ภาวยิตฺวาน สญฺจยํ (ก.)];
สพฺพาสเว ปริญฺญาย, วิหริสฺสตินาสโว’ฯ

๒๗๒. ‘‘ติวิธคฺคิ นิพฺพุตา มยฺหํ, ภวา สเพฺพ สมูหตา;
สพฺพาสเว ปริญฺญาย, วิหรามิ อนาสโวฯ

๒๗๓.กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป…. วิหรามิ อนาสโวฯ
๒๗๔.สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๒๗๕.ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา โตเทยฺย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

โตเทยฺยเตฺถรสฺสาปทานํ อฏฺฐมํฯ

๙. ชตุกณฺณิเตฺถรอปทานํ

๒๗๖.‘‘นคเร หํสวติยา, เสฏฺฐิปุตฺโต อโหสหํ;
สมปฺปิโต กามคุเณ, ปริจาเรมหํ ตทาฯ

๒๗๗.‘‘ตโต [ตโย (สี.)] ปาสาทมารุยฺห, มหาโภเค วลญฺชโก [อุพฺพิทฺธา เคหลุญฺชกา (ก.), อุพฺพิทฺธาเคหลญฺฉกา (สี.)];
ตตฺถ นจฺจหิ คีเตหิ, ปริจาเรมหํ ตทาฯ

๒๗๘.‘‘ตูริยา อาหตา มยฺหํ, สมฺมตาฬสมาหิตา;
นจฺจนฺตา [รญฺชนฺตี (สฺยา.), รชฺชนฺตา (ก.)] อิตฺถิโย สพฺพา, หรนฺติเยว เม มโนฯ

๒๗๙.‘‘เจลาปิกา [เจลาวกา (สฺยา.), เวลามิกา (ปี.)] ลามณิกา [วามนิกา (สฺยา. ปี.)], กุญฺชวาสี ติมชฺฌิกา [กุญฺชวา สีหิมชฺฌิตา (สฺยา.), กุชฺชา วา สีหิมชฺฌิกา (ปี.)];
ลงฺฆิกา โสกชฺฌายี จ, ปริวาเรนฺติ มํ สทาฯ

๒๘๐.‘‘เวตาฬิโน กุมฺภถูนี, นฏา จ นจฺจกา พหู;
นฏกา นาฏกา เจว, ปริวาเรนฺติ มํ สทาฯ

๒๘๑.‘‘กปฺปกา นฺหาปกา สูทา, มาลาการา สุปาสกา [สุมาปกา (สี. สฺยา.)];
ชลฺลา มลฺลา จ เต สเพฺพ, ปริวาเรนฺติ มํ สทาฯ

๒๘๒.‘‘เอเตสุ กีฬมาเนสุ, สิกฺขิเต กตุปาสเน;
รตฺตินฺทิวํ น ชานามิ, อินฺทฺโวว ติทสงฺคเณฯ

๒๘๓.‘‘อทฺธิกา ปถิกา สเพฺพ, ยาจกา วรกา พหู;
อุปคจฺฉนฺติ เต นิจฺจํ, ภิกฺขยนฺตา มมํ ฆรํฯ

๒๘๔.‘‘สมณา พฺราหฺมณา เจว, ปุญฺญกฺเขตฺตา อนุตฺตรา;
วฑฺฒยนฺตา มมํ ปุญฺญํ, อาคจฺฉนฺติ มมํ ฆรํฯ

๒๘๕.‘‘ปฏคา [ปฏกา (สี. สฺยา.), ปทกา (ปี.)] ลฏุกา [ลฏกา (สี.)] สเพฺพ, นิคณฺฐา ปุปฺผสาฏกา;
เตทณฺฑิกา เอกสิขา, อาคจฺฉนฺติ มมํ ฆรํฯ

๒๘๖.‘‘อาชีวกา วิลุตฺตาวี, โคธมฺมา เทวธมฺมิกา;
รโชชลฺลธรา เอเต, อาคจฺฉนฺติ มมํ ฆรํฯ

๒๘๗.‘‘ปริตฺตกา สนฺติปตฺตา [ปริวตฺตกา สิทฺธิปตฺตา (สี. สฺยา. ปี.)], โกธปุคฺคนิกา [โกณฺฑปุคฺคณิกา (สี.), โกณฺฑปุคฺคลิกา (ปี.)] พหู;

ตปสฺสี วนจารี จ, อาคจฺฉนฺติ มมํ ฆรํฯ

๒๘๘.“โอฑฺฑกา ทมิฬา เจว, สากุฬา มลวาฬกา [มลยาลกา (สี. สฺยา. ปี.)];
สวรา โยนกา เจว, อาคจฺฉนฺติ มมํ ฆรํฯ

๒๘๙.“อนฺธกา มุณฺฑกา สเพฺพ, โกฏลา หนุวินฺทกา [โกลกา สานุวินฺทกา (สี. ปี.)];
อาราวจีนรฏฺฐา จ, อาคจฺฉนฺติ มมํ ฆรํฯ

๒๙๐.“อลสนฺทกา [อลสนฺตา (ก.)] ปลฺลวกา, ธมฺมรา นิคฺคมานุสา [พพฺพรา ภคฺคการุสา (สี.)];
เคหิกา [โรหิตา (สี.), พาหิกา (ปี.)] เจตปุตฺตา จ, อาคจฺฉนฺติ มมํ ฆรํฯ

๒๙๑.“มาธุรกา โกสลกา, กลิงฺคา [กาสิกา (สี.)] หตฺถิโปริกา;
อิสิณฺฑา มกฺกลา เจว, อาคจฺฉนฺติ มมํ ฆรํฯ

๒๙๒.“เจลาวกา อารพฺภา [อรมฺมา (สี. ปี.)] จ, โอฆุฬฺหา [โอกฺกลา (สี.)] เมฆลา พหู;
ขุทฺทกา สุทฺทกา เจว, อาคจฺฉนฺติ มมํ ฆรํฯ

๒๙๓.“โรหณา สินฺธวา เจว, จิตกา เอกกณฺณิกา;
สุรฏฺฐา อปรนฺตา จ, อาคจฺฉนฺติ มมํ ฆรํฯ

๒๙๔.“สุปฺปารกา กุมารา [กิกุมารา (สี. ปี.)] จ, มลฺลโสวณฺณภูมิกา [มลยา โสณฺณภูมิกา (สี. สฺยา. ปี.)];
วชฺชีตงฺคา [วชฺชี ตารา (สี.), วชฺชีหารา (สฺยา. ปี.)] จ เต สเพฺพ, อาคจฺฉนฺติ มมํ ฆรํฯ

๒๙๕.“นฬการา เปสการา, จมฺมการา จ ตจฺฉกา;
กมฺมารา กุมฺภการา จ, อาคจฺฉนฺติ มมํ ฆรํฯ

๒๙๖.“มณิการา โลหการา, โสณฺณการา จ ทุสฺสิกา;
ติปุการา จ เต สเพฺพ, อาคจฺฉนฺติ มมํ ฆรํฯ

๒๙๗.“อุสุการา ภมการา, เปสการา จ คนฺธิกา;
รชกา ตุนฺนวายา จ, อาคจฺฉนฺติ มมํ ฆรํฯ

๒๙๘.“เตลิกา กฏฺฐหารา จ, อุทหารา จ เปสฺสิกา;
สูปิกา สูปรกฺขา จ, อาคจฺฉนฺติ มมํ ฆรํฯ

๒๙๙.“โทวาริกา อนีกฏฺฐา, พนฺธิกา [วนฺทิกา (สี.), คนฺถิกา (สฺยา.), สนฺทิกา (ปี.)] ปุปฺผฉฑฺฑกา;
หตฺถารุหา หตฺถิปาลา, อาคจฺฉนฺติ มมํ ฆรํฯ

๓๐๐.“อานนฺทสฺส มหารโญฺญ [อานนฺทสฺส นาม รโญฺญ (สฺยา.), อรินฺทมนาม รโญฺญ (ปี.)], มมตฺถสฺส [ปมตฺตสฺส (สี. ปี.), สมฺคสฺส (สฺยา.)] อทาสหํ;
สตฺตวเณฺณน รตเนน, อูนตฺถํ [อูนตฺตํ (สี. สฺยา. ปี.)] ปูรยามหํฯ

๓๐๑.“เย มยา กิตฺติตา สเพฺพ, นานาวณฺณา พหู ชนา;

เตสาหํ จิตฺตมญฺญาย, ตปฺปยึ รตเนนหํฯ

๓๐๒. ‘‘วคฺคูสุ ภาสมานาสุ, วชฺชมานาสุ เภริสุ;
สเงฺขสุ ธมยเนฺตสุ, สกเคเห รมามหํฯ

๓๐๓. ‘‘ภควา ตมฺหิ สมเย, ปทุมุตฺตรนายโก;
วสีสตสหเสฺสหิ, ปริกฺขีณาสเวหิ โสฯ

๓๐๔. ‘‘ภิกฺขูหิ สหิโต วีถึ, ปฏิปชฺชิตฺถ จกฺขุมา;
โอภาเสเนฺต ทิสา สพฺพา, ทีปรุกฺโขว โชตติฯ

๓๐๕. ‘‘วชฺชนฺติ เภริโย สพฺพา, คจฺฉเนฺต โลกนายเก;
ปภา นิทฺธาวเต ตสฺส, สตรํสีว อุคฺคโตฯ

๓๐๖. ‘‘กวาฏนฺตริกายาปิ, ปวิเฏฺฐน จ รสฺมินา;
อเนฺตฆเรสุ วิปุโล, อาโลโก อาสิ ตาวเทฯ

๓๐๗. ‘‘ปภํ ทิสฺวาน พุทฺธสฺส, ปาริสเชฺช อโวจหํ;
นิสฺสํสยํ พุทฺธเสโฏฺฐ, อิมํ วีถิมุปาคโตฯ

๓๐๘. ‘‘ขิปฺปํ โอรุยฺห ปาสาทา, อคมึ อนฺตราปณํ;
สมฺพุทฺธํ อภิวาเทตฺวา, อิทํ วจนมพฺรวึฯ

๓๐๙. ‘‘‘อนุกมฺปตุ เม พุโทฺธ, ชลชุตฺตมนายโก;
วสีสตสหเสฺสหิ, อธิวาเสสิ โส มุนิ’ฯ

๓๑๐. ‘‘นิมเนฺตตฺวาน สมฺพุทฺธํ, อภิเนสึ สกํ ฆรํ;
ตตฺถ อเนฺนน ปาเนน, สนฺตเปฺปสึ มหามุนึฯ

๓๑๑. ‘‘ภุตฺตาวึ กาลมญฺญาย, พุทฺธเสฎฺฐสฺส ตาทิโน;
สตงฺคิเกน ตูริเยน, พุทฺธเสฎฺฐํ อุปฎฺฐหึฯ

๓๑๒. ‘‘ปทุมุตฺตโร โลกวิทู, อาหุตีนํ ปฏิคฺคโห;
อเนฺตฆเร นิสีทิตฺวา, อิมา คาถา อภาสถฯ

๓๑๓. ‘‘‘โย มํ ตูริเยหุปฏฺฐาสิ, อนฺนปานญฺจทาสิ เม;
ตมหํ กิตฺตยิสฺสามิ, สุณาถ มม ภาสโตฯ

๓๑๔. ‘‘‘ปหูตภกฺโข หุตฺวาน, สหิรโญฺญ สโภชโน;
จตุทีเป เอกรชฺชํ, การยิสฺสติยํ นโรฯ

๓๑๕. ‘‘‘ปญฺจสีเล สมาทาย, ทสกมฺมปเถ ตโต;
สมาทาย ปวเตฺตโนฺต, ปริสํ สิกฺขาปยิสฺสติฯ

๓๑๖. ‘‘‘ตูริยสตสหสฺสานิ, เภริโย สมลงฺกตา;
วชฺชยิสฺสนฺติมํ นิจฺจํ, อุปฏฺฐานสฺสิทํ ผลํฯ

๓๑๗.‘‘ตึสกปฺปสหสฺสานิ, เทวโลเก รมิสฺสติ;
จตุสฏฺฐิกฺขตฺตุํ เทวิโนฺท, เทวรชฺชํ กริสฺสติฯ

๓๑๘.‘‘จตุสฏฺฐิกฺขตฺตุํ ราชา, จกฺกวตฺตี ภวิสฺสติ;
ปเทสรชฺชํ วิปุลํ, คณนาโต อสงฺขิยํฯ

๓๑๙.‘‘กปฺปสตสหสฺสมฺหิ, โอกฺกากกุลสมฺภโว;
โคตโม นาม โคเตฺตน, สตฺถา โลเก ภวิสฺสติฯ

๓๒๐.‘‘‘อุปปชฺชติ ยํ โยนิํ, เทวตฺตํ อถ มานุสํ;
อนูนโภโค หุตฺวาน, มนุสฺสตฺตํ คมิสฺสติฯ

๓๒๑.‘‘‘อชฺฌายโก ภวิตฺวาน, ติณฺณํ เวทาน ปารคู;
อุตฺตมตฺถํ คเวสโนฺต, จริสฺสติ มหิํ อิมํฯ

๓๒๒.‘‘‘โส ปจฺฉา ปพฺพชิตฺวาน, สุกฺกมูเลน โจทิโต;
โคตมสฺส ภควโต, สาสเนภิรมิสฺสติฯ

๓๒๓.‘‘‘อาราธยิตฺวาน สมฺพุทฺธํ, โคตมํ สกฺยปุงฺควํ;
กิเลเส ฌาปยิตฺวาน, อรหายํ ภวิสฺสติ’ฯ

๓๒๔.‘‘วิปิเน พฺยคฺฆราชาว, มิคราชาว เกสรี;
อภีโต วิหรามชฺช, สกฺยปุตฺตสฺส สาสเนฯ

๓๒๕.‘‘เทวโลเก มนุเสฺส วา, ทลิเทฺท ทุคฺคติมฺหิ วา;
นิพฺพตฺติํ เม น ปสฺสามิ, อุปฏฺฐานสฺสิทํ ผลํฯ

๓๒๖.‘‘วิเวกมนุยุโตฺตมฺหิ , อุปสโนฺต นิรูปธิ;
นาโคว พนฺธนํ เฉตฺวา, วิหรามิ อนาสโวฯ

๓๒๗.‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๓๒๘.‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๓๒๙.‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ชตุกณฺณิเตฺถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ชตุกณฺณิเตฺถรสฺสาปทานํ นวมํฯ

๑๐. อุเทนเตฺถรอปทานํ

๓๓๐.‘‘หิมวนฺตสฺสาวิทูเร , ปทุโม นาม ปพฺพโต;
อสฺสโม สุกโต มยฺหํ, ปณฺณสาลา สุมาปิตาฯ

๓๓๑.‘‘นทิโย สนฺทเร ตตฺถ, สุปติตฺถา มโนรมา;
อโจฺฉทกา สีตชลา, สนฺทเร นทิโย สทาฯ

๓๓๒.‘‘ปาฐีนา ปาวุสา มจฺฉา, พลชา มุญฺชโรหิตา;
โสเภนฺตา นทิโย เอเต, วสนฺติ นทิยา สทาฯ

๓๓๓. ‘‘อมฺพชมฺพูหิ สญฺฉนฺนา, กเรริติลกา ตถา;
อุทฺทาลกา ปาฏลิโย, โสเภนฺติ มม อสฺสมํฯ

๓๓๔. ‘‘อโงฺกลกา พิมฺพิชาลา, มายาการี จ ปุปฺผิตา;
คเนฺธน อุปวายนฺตา, โสเภนฺติ มม อสฺสมํฯ

๓๓๕. ‘‘อติมุตฺตา สตฺตลิกา, นาคา สาลา จ ปุปฺผิตา;
ทิพฺพคนฺธํ สมฺปวนฺตา, โสเภนฺติ มม อสฺสมํฯ

๓๓๖. ‘‘โกสมฺพา สฬลา นีปา, อฏฺฐงฺคาปิ จ ปุปฺผิตา [อฎฺฐงฺคา จ สุปุปฺผิตา (สี.), กฎฺฐงฺคา จ สุปุปฺผิตา (ปี.)];
ทิพฺพคนฺธํ สมฺปวนฺตา, โสเภนฺติ มม อสฺสมํฯ

๓๓๗. ‘‘หรีตกา อามลกา, อมฺพชมฺพุวิภีตกา;
โกลา ภลฺลาตกา พิลฺลา, ผลานิ พหุ อสฺสเมฯ

๓๓๘. ‘‘กลมฺพา กนฺทลี ตตฺถ, ปุปฺผนฺติ มม อสฺสเม;
ทิพฺพคนฺธํ [ทิพฺพคนฺธา (สี. สฺยา. ปี.) เอวํ ปรตฺถปิ] สมฺปวนฺตา, โสเภนฺติ มม อสฺสมํฯ

๓๓๙. ‘‘อโสกปิณฺฑิวารี จ [อโสกปิณฺฑี จ วรี (สี. สฺยา.), อโสกปิณฺฑี จ วารี (ปี.)], นิมฺพรุกฺขา จ ปุปฺผิตา;
ทิพฺพคนฺธํ สมฺปวนฺตา, โสเภนฺติ มม อสฺสมํฯ

๓๔๐. ‘‘ปุนฺนาคา คิริปุนฺนาคา, ติมิรา ตตฺถ ปุปฺผิตา;
ทิพฺพคนฺธํ สมฺปวนฺตา, โสเภนฺติ มม อสฺสมํฯ

๓๔๑. ‘‘นิคฺคุณฺฑี สิรินิคฺคุณฺฑี, จมฺปรุเกฺขตฺถ ปุปฺผิตา;
ทิพฺพคนฺธํ สมฺปวนฺตา, โสเภนฺติ มม อสฺสมํฯ

๓๔๒. ‘‘อวิทูเร โปกฺขรณี, จกฺกวากูปกูชิตา;
มนฺทาลเกหิ สญฺฉนฺนา, ปทุมุปฺปลเกหิ จฯ

๓๔๓. ‘‘อโจฺฉทกา สีตชลา, สุปติตฺถา มโนรมา;
อจฺฉา ผลิกสมานา, โสเภนฺติ มม อสฺสมํฯ

๓๔๔. ‘‘ปทุมา ปุปฺผเร ตตฺถ, ปุณฺฑรีกา จ อุปฺปลา;
มนฺทาลเกหิ สญฺฉนฺนา, โสเภนฺติ มม อสฺสมํฯ

๓๔๕. ‘‘ปาฐีนา ปาวุสา มจฺฉา, พลชา มุญฺชโรหิตา;
วิจรนฺตาว เต ตตฺถ, โสเภนฺติ มม อสฺสมํฯ

๓๔๖. ‘‘กุมฺภีลา สุสุมารา จ, กจฺฉปา จ คหา พหู;
โอคหา อชคราจ, โสเภนฺติ มม อสฺสมํฯ

๓๔๗. ‘‘ปาเรวตา รวิหํสา, จกฺกวากา นทีจรา;
ทินฺทิภา สาฬิกา เจตฺถ, โสเภนฺติ มม อสฺสมํฯ

๓๔๘. ‘‘นยิตา อมฺพคนฺธี จ, เกตกา ตตฺถ ปุปฺผิตา;
ทิพฺพคนฺธํ สมฺปวนฺตา, โสเภนฺติ มม อสฺสมํฯ

๓๔๙. ‘‘สีหา พฺยคฺฆา จ ทีปี จ, อจฺฉโกกตรจฺฉกา;
อนุสญฺจรนฺตา ปวเน, โสเภนฺติ มม อสฺสมํฯ

๓๕๐. ‘‘ชฏาภาเรน ภริตา, อชินุตฺตรวาสนา;
อนุสญฺจรนฺตา ปวเน, โสเภนฺติ มม อสฺสมํฯ

๓๕๑. ‘‘อชินานิธรา เอเต, นิปกา สนฺตวุตฺติโน;
อปฺปาหาราว เต สเพฺพ, โสเภนฺติ มม อสฺสมํฯ

๓๕๒. ‘‘ขาริภารํ คเหตฺวาน, อโชฺฌคยฺห วนํ ตทา;
มูลผลานิ ภุญฺชนฺตา, วสนฺติ อสฺสเม ตทาฯ

๓๕๓. ‘‘น เต ทารุํ อาหรนฺติ, อุทกํ ปาทโธวนํ;
สเพฺพสํ อานุภาเวน, สยเมวาหรียติฯ

๓๕๔. ‘‘จุลฺลาสีติสหสฺสานิ, อิสเยตฺถ สมาคตา;
สเพฺพว ฌายิโน เอเต, อุตฺตมตฺถคเวสกาฯ

๓๕๕. ‘‘ตปสฺสิโน พฺรหฺมจารี, โจเทนฺตา อปฺปนาว เต;
อมฺพราวจรา สเพฺพ, วสนฺติ อสฺสเม ตทาฯ

๓๕๖. ‘‘ปญฺจาหํ สนฺนิปตนฺติ, เอกคฺคา สนฺตวุตฺติโน;
อโญฺญญฺญํ อภิวาเทตฺวา, ปกฺกมนฺติ ทิสามุขาฯ

๓๕๗. ‘‘ปทุมุตฺตโร นาม ชิโน, สพฺพธมฺมาน ปารคู;
ตมนฺธการํ วิธมํ, อุปฺปชฺชิ ตาวเท ชิโนฯ

๓๕๘. ‘‘มม อสฺสมสามนฺตา, ยกฺโข อาสิ มหิทฺธิโก;
โส เม สํสิตฺถ สมฺพุทฺธํ, ชลชุตฺตมนายกํฯ

๓๕๙. ‘‘เอส พุโทฺธ สมุปฺปโนฺน, ปทุมุตฺตโร มหามุนิ;
ขิปฺปํ คนฺตฺวาน สมฺพุทฺธํ, ปยิรูปาส มาริสฯ

๓๖๐. ‘‘ยกฺขสฺส วจนํ สุตฺวา, วิปฺปสเนฺนน เจตสา;
อสฺสมํ สํสาเมตฺวาน, นิกฺขมึ วิปินา ตทาฯ

๓๖๑. ‘‘เจเฬ็ว ฌายฺหมานมฺหิ, นิกฺขมิตฺวาน อสฺสมา;
เอกรตฺติํ นิวาเสตฺวา [นิวสิตฺวา (สี.), นิวาเสน (?)], อุปคจฺฉิํ วินายกํฯ

๓๖๒. ‘‘ปทุมุตฺตโร โลกวิทู, อาหุตีนํ ปฏิคฺคโห;
จตุสจฺจํ ปกาเสโนฺต, เทเสสิ อมตํ ปทํฯ

๓๖๓. ‘‘สุผุลฺลํ ปทุมํ คยฺห, อุปคนฺตฺวา มเหสิโน;
ปสนฺนจิโตฺต สุมโน, พุทฺธสฺส อภิโรปยิํฯ

๓๖๔.‘ปูชยิตฺวาน สมฺพุทฺธํ, ชลชุตฺตมนายกํ;
เอกํสํ อชินํ กตฺวา, สนฺถวิํ โลกนายกํฯ

๓๖๕.‘เยน ญาเณน สมฺพุโทฺธ, วสตีห อนาสโว;
ตํ ญาณํ กิตฺตยิสฺสามิ, สุณาถ มม ภาสโตฯ

๓๖๖.‘‘สํสารโสตํ ฉินฺทิตฺวา, ตาเรสิ สพฺพปาณินํ;
ตว ธมฺมํ สุณิตฺวาน, ตณฺหาโสตํ ตรนฺติ เตฯ

๓๖๗.‘‘ตุวํ สตฺถา จ เกตุ จ, ธโช ยูโป จ ปาณินํ;
ปรายโณ ปติฏฺฐา จ, ทีโป จ ทฺวิปทุตฺตม [ทิปทุตฺตม (สี. สฺยา. ปี.)]ฯ

๓๖๘.‘‘ยาวตา คณิโน โลเก, สตฺถวาหา ปวุจฺจเร;
ตุวํ อโคฺคสิ สพฺพญฺญุ, ตว อนฺโตคธาว เตฯ

๓๖๙.‘‘ตว ญาเณน สพฺพญฺญุ, ตาเรสิ ชนตํ พหุํ;
ตว ทสฺสนมาคมฺม, ทุกฺขสฺสนฺตํ กริสฺสเรฯ

๓๗๐.‘‘เย เกจิเม คนฺธชาตา, โลเก วายนฺติ จกฺขุม;
ตว คนฺธสโม นตฺถิ, ปุญฺญเกฺขตฺต มหามุเน’ฯ

๓๗๑.‘‘ติรจฺฉานโยนิํ นิรยํ, ปริโมเจสิ [ปริโมเจหิ (สฺยา. ก.)] จกฺขุม;
อสงฺขตํ ปทํ สนฺตํ, เทเสสิ [เทเสหิ (สฺยา. ก.)] ตุวํ มหามุเน’ฯ

๓๗๒.‘ปทุมุตฺตโร โลกวิทู, อาหุตีนํ ปฏิคฺคโห;
ภิกฺขุสเงฺฆ นิสีทิตฺวา, อิมา คาถา อภาสถฯ

๓๗๓.‘‘โย เม ญาณํ อปูเชสิ, ปสนฺโน เสหิ ปาณิภิ;
ตมหํ กิตฺตยิสฺสามิ, สุณาถ มม ภาสโตฯ

๓๗๔.‘ติํสกปฺปสหสฺสานิ, เทวโลเก รมิสฺสติ;
สหสฺสกฺขตฺตุํ ราชา จ, จกฺกวตฺตี ภวิสฺสติ’ฯ

๓๗๕.สุลทฺธลาภํ ลโทฺธมฺหิ, โตสยิตฺวาน สุพฺพตํ;
สพฺพาสเว ปริญฺญาย, วิหรามิ อนาสโวฯ

๓๗๖.‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๓๗๗.‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๓๗๘.ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อุเทโน เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อุเทนเตฺถรสฺสาปทานํ ทสมํฯ

เมเตฺตยฺยวโคฺค เอกจตฺตาลีสโมฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

เมเตฺตโยฺย ปุณฺณโก เถโร, เมตฺตคู โธตโกปิ จ;
อุปสิโว จ นโนฺท จ, เหมโก สตฺตโม ตหิํฯ

โตเทโยฺย ชตุกณฺณี จ, อุเทโน จ มหายโส;
ตีณิ คาถาสตาเนตฺถ, อสีติ ตีณิ จุตฺตริํฯ

๔๒. ภทฺทาลิวโคฺค

๑. ภทฺทาลิเตฺถรอปทานํ

๑. ‘‘สุเมโธ นาม สมฺพุทฺโธ, อโคฺค การุณิโก มุนิ;
วิเวกกาโม โลกโคฺค, หิมวนฺตมุปาคมิฯ

๒. ‘‘อโชฺฌคาเหตฺวา หิมวํ, สุเมโธ โลกนายโก;
ปลฺลงฺกํ อาภุชิตฺวาน, นิสีทิ ปุริสุตฺตโมฯ

๓. ‘‘สมาธึ โส สมาปโนฺน, สุเมโธ โลกนายโก;
สตฺตรตฺตินฺทิวํ พุโทฺธ, นิสีทิ ปุริสุตฺตโมฯ

๔. ‘‘ขาริภารํ [ขาริกาชํ (สี.)] คเหตฺวาน, วนมโชฺฌคหึ อหํ;
ตตฺถทฺทสาสึ สมฺพุทฺธํ, โอฆติณฺณมนาสวํฯ

๕. ‘‘สมฺมชฺชนึ คเหตฺวาน, สมฺมชฺชิตฺวาน อสฺสมํ;
จตุทเณฺฑ ฐเปตฺวาน, อกาสึ มณฺฑปํ ตทาฯ

๖. ‘‘สาลปุปฺผํ อาหริตฺวา, มณฺฑปํ ฉาทยึ อหํ;
ปสนฺนจิโตฺต สุมโน, อภิวนฺทึ ตถาคตํฯ

๗. ‘‘ยํ วทนฺติ สุเมโธติ, ภูริปญฺญํ สุเมธสํ;
ภิกฺขุสเงฺฆ นิสีทิตฺวา, อิมา คาถา อภาสถฯ

๘. ‘‘‘พุทฺธสฺส คิรมญฺญาย, สเพฺพ เทวา สมาคมุํ;
อสํสยํ พุทฺธเสฏฺฐ, ธมฺมํ เทเสติ จกฺขุมาฯ

๙. ‘‘‘สุเมโธ นาม สมฺพุโทฺธ, อาหุตีนํ ปฏิคฺคโห;
เทวสเงฺฆ นิสีทิตฺวา, อิมา คาถา อภาสถฯ

๑๐. ‘‘‘โย เม สตฺตาหํ มณฺฑปํ, ธารยี สาลฉาทิตํ;
ตมหํ กิตฺตยิสฺสามิ, สุณาถ มม ภาสโตฯ

๑๑. ‘‘‘เทวภูโต มนุโสฺส วา, เหมวโณฺณ ภวิสฺสติ;
ปหูตโภโค หุตฺวาน, กามโภคี ภวิสฺสติฯ

๑๒. ‘‘‘สฎฺฐิ นาคสหสฺสานิ, สพฺพาลงฺการภูสิตา;
สุวณฺณกจฺฉา มาตงฺคา, เหมกปฺปนวาสสาฯ

๑๓. ‘‘‘อารูฬฺหา คามณีเยหิ, โตมรงฺกุสปาณิภิ;
สายํ ปาโต [สายปาโต (ปี.)] อุปฎฺฐานํ, อาคมิสฺสนฺติมํ นรํ;

เตหิ นาเคหิ ปริวุโต, รมิสฺสติ อยํ นโรฯ

๑๔. ‘‘‘สฎฺฐิ อสฺสสหสฺสานิ, สพฺพาลงฺการภูสิตา;

อาชานียาว ชาติยา, สินฺธวา สีฆวาหิโนฯ

๑๕. ‘‘‘อารูฬฺหา คามณีเยหิ, อิลฺลิยาจาปธาริภิ;
ปริวาเรสฺสนฺติมํ นิจฺจํ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๑๖. ‘‘‘สฏฺฐิ รถสหสฺสานิ, สพฺพาลงฺการภูสิตา;
ทีปา อโถปิ เวยคฺฆา, สนฺนทฺธา อุสฺสิตทฺธชาฯ

๑๗. ‘‘‘อารูฬฺหา คามณีเยหิ, จาปหเตฺถหิ วมฺมิภิ;
ปริวาเรสฺสนฺติมํ นิจฺจํ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๑๘. ‘‘‘สฏฺฐิ คามสหสฺสานิ, ปริปุณฺณานิ สพฺพโส;
ปหูตธนธญฺญานิ, สุสมิทฺธานิ สพฺพโส;
สทา ปาตุภวิสฺสนฺติ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๑๙. ‘‘‘หตฺถี อสฺสา รถา ปตฺตี, เสนา จ จตุรงฺคินี;
ปริวาเรสฺสนฺติมํ นิจฺจํ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๒๐. ‘‘‘อฏฺฐารเส กปฺปสเต, เทวโลเก รมิสฺสติ;
สหสฺสกฺขตฺตุํ ราชา จ, จกฺกวตฺตี ภวิสฺสติฯ

๒๑. ‘‘‘สตานํ ตีณิกฺขตฺตุญฺจ, เทวรชฺชํ กริสฺสติ;
ปเทสรชฺชํ วิปุลํ, คณนาโต อสงฺขิยํฯ

๒๒. ‘‘‘ตึสกปฺปสหสฺสมฺหิ, โอกฺกากกุลสมฺภโว;
โคตโม นาม โคเตฺตน, สตฺถา โลเก ภวิสฺสติฯ

๒๓. ‘‘‘ตสฺส ธเมฺมสุ ทายาโท, โอรโส ธมฺมนิมฺมิโต;
สพฺพาสเว ปริญฺญาย, วิหริสฺสตินาสโว’ฯ

๒๔. ‘‘ตึสกปฺปสหสฺสมฺหิ , อทฺทสํ โลกนายกํ;
เอตฺถนฺตรมุปาทาย, คเวสึ อมตํ ปทํฯ

๒๕. ‘‘ลาภา มยฺหํ สุลทฺธํ เม, ยมหญฺญาสิ สาสนํ;
ติโสฺส วิชฺชา อนุปฺปตฺตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ

๒๖. ‘‘นโม เต ปุริสาชญฺญ, นโม เต ปุริสุตฺตม;
ตว ญาณํ ปกิเตฺตตฺวา, ปโตฺตมฺหิ อจลํ ปทํฯ

๒๗. ‘‘ยํ ยํ โยนุปปชฺชามิ, เทวตฺตํ อถ มานุสํ;
สพฺพตฺถ สุขิโต โหมิ, ผลํ เม ญาณกิตฺตเนฯ

๒๘. ‘‘อิทํ ปจฺฉิมกํ มยฺหํ, จริโม วตฺตเต ภโว;
นาโคว พนฺธนํ เฉตฺวา, วิหรามิ อนาสโวฯ

๒๙. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ, ภวา สเพฺพ สมูหตา;
นาโคว พนฺธนํ เฉตฺวา, วิหรามิ อนาสโวฯ

๓๐. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ, มม พุทฺธสฺส สนฺติเก;
ติโสฺส วิชฺชา อนุปฺปตฺตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ

๓๑. “ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส, วิโมกฺขาปิ จ อฏฺฐิเม;
ฉฬภิญฺญา สจฺฉิกตา, กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ภทฺทาลิเตฺถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ภทฺทาลิเตฺถรสฺสาปทานํ ปฐมํฯ

๒. เอกฉตฺติยเตฺถรอปทานํ

๓๒. “จนฺทภาคานทีตีเร, อสฺสโม สุกโต มม;
สุสุทฺธปุลินากิโณฺณ, ปณฺณสาลา สุมาปิตาฯ

๓๓. “อุตฺตานกูลา นทิกา, สุปติตฺถา มโนรมา;
มจฺฉกจฺฉปสมฺปนฺนา [... สญฺฉนฺนา (ก.)], สุสุมารนิเสวิตาฯ

๓๔. “อจฺฉา ทีปี จ มยูรา, กรวีกา จ สาฬิกา;
กูชนฺติ สพฺพทา เอเต, โสภยนฺตา มมสฺสมํฯ

๓๕. “โกกิลา มญฺชุภาณี จ, หํสา จ มธุรสฺสรา;
อภิกูชนฺติ เต ตตฺถ, โสภยนฺตา มมสฺสมํฯ

๓๖. “สีหา พฺยคฺฆา วราหา จ, อจฺฉ [วก (สี. ปี.), พกา (สฺยา.), วกา (ก.)] โกกตรจฺฉกา;
คิริทุคฺคมฺหิ นาเทนฺติ, โสภยนฺตา มมสฺสมํฯ

๓๗. “เอณีมิคา จ สรภา, เภรณฺฑา สูกรา พหู;
คิริทุคฺคมฺหิ นาเทนฺติ, โสภยนฺตา มมสฺสมํฯ

๓๘. “อุทฺทาลกา จมฺปกา จ, ปาฏลี สินฺทุวารกา;
อติมุตฺตา อโสกา จ, โสภยนฺติ มมสฺสมํ [ปุปฺผนฺติ มม อสฺสเม (สี. ปี.)]ฯ

๓๙. “อโงฺกลา ยูถิกา เจว, สตฺตลี พิมฺพิชาลิกา;
กณิการา จ ปุปฺผนฺติ, โสภยนฺตา มมสฺสมํ [กณิกากณิการา จ, ปุปฺผนฺติ มม อสฺสเม (สี. สฺยา. ปี.)]ฯ

๔๐. “นาคา สาลา จ สฬลา, ปุณฺฑรีเกตฺถ ปุปฺผิตา;
ทิพฺพคนฺธํ สมฺปวนฺตา, โสภยนฺติ มมสฺสมํฯ

๔๑. “อชฺชุนา อสนา เจตฺถ, มหานามา จ ปุปฺผิตา;
สาลา จ กงฺคุปุปฺผา จ, โสภยนฺติ มมสฺสมํฯ

๔๒. “อมฺพา ชมฺพู จ ติลกา, นิมฺพา จ สาลกลฺยาณี;
ทิพฺพคนฺธํ สมฺปวนฺตา, โสภยนฺติ มมสฺสมํฯ

๔๓.

“อโสกา จ กปิฏฺฐา จ, คิริมาเลตฺถ [ภคินิมาเลตฺถ (สี. ปี.), ภคินิมาลา จ (สฺยา.)] ปุปฺผิตา;
ทิพฺพคนฺธํ สมฺปวนฺตา, โสภยนฺติ มมสฺสมํฯ

๔๔. “กทมฺพา กทลี เจว, อิสิมุคฺคา จ โรปิตา;
ธุวํ ผลานิ ธาเรนฺติ, โสภยนฺตา มมสฺสมํฯ

๔๕. “หรีตกา อามลกา, อมฺพชมฺพุวิภีตกา;
โกลา ภลฺลาตกา พิลฺลา, ผลิโน มม อสฺสเมฯ

๔๖. “อวิทูเร โปกฺขรณี, สุปติตฺถา มโนรมา;
มนฺทาลเกหิ สญฺฉนฺนา, ปทุมุปฺปลเกหิ จฯ

๔๗. “คพฺภํ คณฺหนฺติ ปทุมา, อเญฺญ ปุปฺผนฺติ เกสรี;
โอปตฺตกณฺณิกา เจว, ปุปฺผนฺติ มม อสฺสเมฯ

๔๘. “ปาฐีนา ปาวุสา มจฺฉา, พลชา มุญฺชโรหิตา;
อโจฺฉทกมฺหิ วิจรํ, โสภยนฺติ มมสฺสมํฯ

๔๙. “นยิตา อมฺพคนฺธี จ, อนุกูเล จ เกตกา;
ทิพฺพคนฺธํ สมฺปวนฺตา, โสภยนฺติ มมสฺสมํฯ

๕๐. “มธุ ภิสมฺหา สวติ, ขีรสปฺปิ มุฬาลิภิ;
ทิพฺพคนฺธํ สมฺปวนฺตา, โสภยนฺติ มมสฺสมํฯ

๕๑. “ปุลินา โสภนา ตตฺถ, อากิณฺณา ชลเสวิตา;
โอปุปฺผา ปุปฺผิตา เสนฺติ, โสภยนฺตา มมสฺสมํฯ

๕๒. “ชฏาภาเรน ภริตา, อชินุตฺตรวาสนา;
วากจีรธรา สเพฺพ, โสภยนฺติ มมสฺสมํฯ

๕๓. “ยุคมตฺตมเปกฺขนฺตา, นิปกา สนฺตวุตฺติโน;
กามโภเค อนเปกฺขา, วสนฺติ มม อสฺสเมฯ

๕๔. “ปรูฬฺหกจฺฉนขโลมา , ปงฺกทนฺตา รชสฺสิรา;
รโชชลฺลธรา สเพฺพ, วสนฺติ มม อสฺสเมฯ

๕๕. “อภิญฺญาปารมิปฺปตฺตา, อนฺตลิกฺขจรา จ เต;
อุคฺคจฺฉนฺตา นภํ เอเต, โสภยนฺติ มมสฺสมํฯ

๕๖. “เตหิ สิเสฺสหิ ปริวุโต, วสามิ วิปิเน ตทา;
รตฺตินฺทิวํ น ชานามิ, สทา ฌานสมปฺปิโตฯ

๕๗. “ภควา ตมฺหิ สมเย, อตฺถทสฺสี มหามุนิ;
ตมนฺธการํ นาเสโนฺต, อุปฺปชฺชิ โลกนายโกฯ

๕๘. “อถ อญฺญตโร สิโสฺส, อาคจฺฉิ มม สนฺติกํ;

มเนฺต อเชฺฌตฺตกาโม โส, ฉฬงฺคํ นาม ลกฺขณํฯ

๕๙. ‘‘พุโทฺธ โลเก สมุปฺปโนฺน, อตฺถทสฺสี มหามุนิ;
จตุสจฺจํ ปกาเสโนฺต, เทเสติ อมตํ ปทํฯ

๖๐. ‘‘ตุฎฺฐหโฎฺฐ ปมุทิโต, ธมฺมนฺตรคตาสโย;
อสฺสมา อภินิกฺขมฺม, อิทํ วจนมพฺรวิํฯ

๖๑. ‘‘‘พุโทฺธ โลเก สมุปฺปโนฺน, ทฺวตฺติํสวรลกฺขโณ;
เอถ สเพฺพ คมิสฺสาม, สมฺมาสมฺพุทฺธสนฺติกํ’ฯ

๖๒. ‘‘โอวาทปฎิกรา เต, สทฺธเมฺม ปารมิํ คตา;
สาธูติ สมฺปฎิจฺฉิํสุ, อุตฺตมตฺถคเวสกาฯ

๖๓. ‘‘ชฎาภารภริตา เต [ชฎาภาเรน ภริตา (ก.)], อชินุตฺตรวาสนา;
อุตฺตมตฺถํ คเวสนฺตา, นิกฺขมิํสุ วนา ตทาฯ

๖๔. ‘‘ภควา ตมฺหิ สมเย, อตฺถทสฺสี มหายโส;
จตุสจฺจํ ปกาเสโนฺต, เทเสติ อมตํ ปทํฯ

๖๕. ‘‘เสตจฺฉตฺตํ คเหตฺวาน, พุทฺธเสฎฺฐสฺส ธารยิํ;
เอกาหํ ธารยิตฺวาน, พุทฺธเสฎฺฐํ อวนฺทหํฯ

๖๖. ‘‘อตฺถทสฺสี ตุ ภควา, โลกเชโฎฺฐ นราสโภ;
ภิกฺขุสเงฺฆ นิสีทิตฺวา, อิมา คาถา อภาสถฯ

๖๗. ‘‘‘โย เม ฉตฺตํ อธาเรสิ, ปสโนฺน เสหิ ปาณิภิ;
ตมหํ กิตฺตยิสฺสามิ, สุณาถ มม ภาสโตฯ

๖๘. ‘‘‘อิมสฺส ชายมานสฺส, เทวเตฺต อถ มานุเส;
ธาเรสฺสติ สทา ฉตฺตํ, ฉตฺตทานสฺสิทํ ผลํฯ

๖๙. ‘‘‘สตฺตสตฺตติกปฺปานิ , เทวโลเก รมิสฺสติ;
สหสฺสกฺขตฺตุํ ราชา จ, จกฺกวตฺตี ภวิสฺสติฯ

๗๐. ‘‘‘สตฺตสตฺตติกฺขตฺตุญฺจ, เทวรชฺชํ กริสฺสติ;
ปเทสรชฺชํ วิปุลํ, คณนาโต อสงฺขิยํฯ

๗๑. ‘‘‘อฎฺฐารเส กปฺปสเต, โคตโม สกฺยปุงฺคโว;
ตมนฺธการํ นาเสโนฺต, อุปฺปชฺชิสฺสติ จกฺขุมาฯ

๗๒. ‘‘‘ตสฺส ธเมฺมสุ ทายาโท, โอรโส ธมฺมนิมฺมิโต;
สพฺพาสเว ปริญฺญาย, วิหริสฺสตินาสโว’ฯ

๗๓. ‘‘ยโต อหํ กมฺมมกํ, ฉตฺตํ พุทฺธสฺส ธารยํ;
เอตฺถนฺตเร น ชานามิ, เสตจฺฉตฺตํ อธาริตํฯ

๗๔.“อิทํ ปจฺฉิมกํ มยฺหํ, จริโม วตฺตเต ภโว;
ฉตฺตธารณมชฺชาปิ, วตฺตเต นิจฺจกาลิกํฯ

๗๕.“อโห เม สุกตํ กมฺมํ, อตฺถทสฺสิสฺส ตาทิโน;
สพฺพาสวา ปริกฺขีณา, นตฺถิ ทานิ ปุนพฺภโวฯ

๗๖.“กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๗๗.“สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๗๘.“ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา เอกฉตฺติโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติ;

เอกฉตฺติยตฺเถรสฺสาปทานํ ทุติยํฯ

๓. ติณสูลกฉาทนิยตฺเถรอปทานํ

๗๙.“ชาตึ ชรญฺจ มรณํ, ปจฺจเวกฺขึ อหํ ตทา;
เอกโก อภินิกฺขมฺม, ปพฺพชึ อนคาริยํฯ

๘๐. “จรมาโนนุปุพฺเพน, คงฺคาตีรํ อุปาคมึ;
ตตฺถทฺทสาสึ ปถวึ, คงฺคาตีเร สมุนฺนตํฯ

๘๑. “อสฺสมํ ตตฺถ มาเปตฺวา, วสามิ อสฺสเม อหํ;
สุกโต จงฺกโม มยฺหํ, นานาทิชคณายุโตฯ

๘๒. “มมุเปนฺติ จ วิสฺสตฺถา, กูชนฺติ จ มโนหรํ;
รมมาโน สห เตหิ, วสามิ อสฺสเม อหํฯ

๘๓. “มม อสฺสมสามนฺตา, มิคราชา จตุกฺกโม;
อาสยา อภินิกฺขมฺม, คชฺชิ โส อสนี วิยฯ

๘๔. “นทิเต มิคราเช จ, หาโส เม อุทปชฺชถ;
มิคราชํ คเวสนฺโต, อทฺทสํ โลกนายกํฯ

๘๕. “ทิสฺวานาหํ เทวเทวํ, ติสฺสํ โลกคฺคนายกํ;
หฏฺโฐ หฏฺเฐน จิตฺเตน, ปูชยึ นาคเกสรํฯ

๘๖. “อุคฺคจฺฉนฺตํว สูริยํ, สาลราชํว ปุปฺผิตํ;
โอสธึว วิโรจนฺตํ, สนฺถวึ โลกนายกํฯ

๘๗.“‘ตว ญาเณน สพฺพญฺญุ, โมเจสิมํ สเทวกํ;
ตวํ อาราธยิตฺวาน, ชาติยา ปริมุจฺจเรฯ

๘๘. “‘อทสฺสเนน สพฺพญฺญุ, พุทฺธานํ สพฺพทสฺสินํ;
ปตนฺติวีจินิรยํ, ราคโทเสหิ โอผุฏา [โอตฺถฏา (สฺยา.)]ฯ

๘๙. “‘ตว ทสฺสนมาคมฺม, สพฺพญฺญุ โลกนายก;
ปมุจฺจนฺติ ภวา สพฺพา, ผุสนฺติ อมตํ ปทํฯ

๙๐. '''ยทา พุทฺธา จกฺขุมโนฺต, อุปฺปชฺชนฺติ ปภงฺกรา;
กิเลเส ฌาปยิตฺวาน, อาโลกํ ทสฺสยนฺติ เต'ฯ

๙๑. ''กิตฺตยิตฺวาน สมฺพุทฺธํ, ติสฺสํ โลกคฺคนายกํ;
หโฏฺฐ หเฏฺฐน จิเตฺตน, ติณสูลํ อปูชยิํฯ

๙๒. ''มม สงฺกปฺปมญฺญาย, ติโสฺส โลกคฺคนายโก;
สกาสเน นิสีทิตฺวา, อิมา คาถา อภาสถฯ

๙๓. '''โย มํ ปุเปฺผหิ ฉาเทสิ, ปสโนฺน เสหิ ปาณิภิ;
ตมหํ กิตฺตยิสฺสามิ, สุณาถ มม ภาสโตฯ

๙๔. '''ปญฺจวีสติกฺขตฺตุํ โส, เทวรชฺชํ กริสฺสติ;
ปญฺจสตฺตติกฺขตฺตุญฺจ, จกฺกวตฺตี ภวิสฺสติฯ

๙๕. '''ปเทสรชฺชํ วิปุลํ, คณนาโต อสงฺขิยํ;
ตสฺส กมฺมนิสฺสเนฺทน [กมฺมสฺส นิสฺสโนฺท (สี. สฺยา. ปี.)], ปุปฺผานํ ปูชนาย จ [โส (สฺยา. ปี.)]ฯ

๙๖. '''สีสํนฺหาโต จยํ โปโส, ปุปฺผมากงฺขเต ยทิ [สายํ ปาโต จยํ โปโส, ปุเปฺผหิ มํ อฉาทยิ (สฺยา.)];
ปุญฺญกเมฺมน สํยุตฺตํ [สํยุโตฺต (สี. สฺยา. ปี.)], ปุรโต ปาตุภวิสฺสติฯ

๙๗. '''ยํ ยํ อิจฺฉติ กาเมหิ, ตํ ตํ ปาตุภวิสฺสติ;
สงฺกปฺปํ ปริปูเรตฺวา, นิพฺพายิสฺสตินาสโว'ฯ

อฎฺฐารสมํ ภาณวารํฯ

๙๘. ''กิเลเส ฌาปยิตฺวาน, สมฺปชาโน ปติสฺสโต;
เอกาสเน นิสีทิตฺวา, อรหตฺตมปาปุณิํฯ

๙๙. ''จงฺกมโนฺต นิปชฺชโนฺต, นิสิโนฺน อุท วา ฐิโต;
พุทฺธเสฎฺฐํ สริตฺวาน, วิหรามิ อหํ สทาฯ

๑๐๐. ''จีวเร ปิณฺฑปาเต จ, ปจฺจเย สยนาสเน;
ตตฺถ เม อูนตา นตฺถิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๑๐๑. ''โส ทานิ ปโตฺต อมตํ, สนฺตํ ปทมนุตฺตรํ;
สพฺพาสเว ปริญฺญาย, วิหรามิ อนาสโวฯ

๑๐๒. ''เทฺวนวุเต อิโต กเปฺป, ยํ ปุปฺผมภิปูชยิํ;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๑๐๓. ''กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๑๐๔. ''สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๑๐๕. ''ปฎิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ''ฯ

อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ติณสูลกฉาทนิโย [ติณสูลิกฉาทนิโย (ก.)] เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ติณสูลกฉาทนิยเตฺถรสฺสาปทานํ ตติยํฯ

๔. มธุมํสทายกเตฺถรอปทานํ

๑๐๖. ‘‘นคเร พนฺธุมติยา, สูกริโก อโหสหํ;
อุโกฺกฏฺํ รนฺธยิตฺวาน [อุโกฺกฏฺกํ รนฺธยิตฺวา (สี. สฺยา.)], มธุมํสมฺหิ [มธุสปฺปิมฺหิ (ปี.), มธุํ มํสมฺหิ (ก.)] โอกิริํฯ

๑๐๗. ‘‘สนฺนิปาตํ อหํ คนฺตฺวา, เอกํ ปตฺตํ คเหสหํ;
ปูรยิตฺวาน ตํ ปตฺตํ, ภิกฺขุสงฺฆสฺสทาสหํฯ

๑๐๘. ‘‘โยตฺถ เถรตโร ภิกฺขุ, นิยฺยาเทสิ มมํ ตทา;
อิมินา ปตฺตปูเรน, ลภสฺสุ วิปุลํ สุขํฯ

๑๐๙. ‘‘ทุเว สมฺปตฺติโย ภุตฺวา, สุกฺกมูเลน โจทิโต;
ปจฺฉิเม วตฺตมานมฺหิ, กิเลเส ฌาปยิสฺสติฯ

๑๑๐. ‘‘ตตฺถ จิตฺตํ ปสาเทตฺวา, ตาวติํสมคจฺฉหํ;
ตตฺถ ภุตฺวา ปิวิตฺวา จ, ลภามิ วิปุลํ สุขํฯ

๑๑๑. ‘‘มณฺฑเป รุกฺขมูเล วา, ปุพฺพกมฺมํ อนุสฺสริํ;
อนฺนปานาภิวโสฺส เม, อภิวสฺสติ ตาวเทฯ

๑๑๒. ‘‘อิทํ ปจฺฉิมกํ มยฺหํ, จริโม วตฺตเต ภโว;
อิธาปิ อนฺนปานํ เม, วสฺสเต สพฺพกาลิกํฯ

๑๑๓. ‘‘เตเนว มธุทาเนน [มํสทาเนน (สี. ปี.)], สนฺธาวิตฺวา ภเว อหํ;
สพฺพาสเว ปริญฺญาย, วิหรามิ อนาสโวฯ

๑๑๔. ‘‘เอกนวุติโต กเปฺป, ยํ ทานมททิํ ตทา;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, มธุทานสฺสิทํ ผลํฯ

๑๑๕. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๑๑๖. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๑๑๗. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา มธุมํสทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

มธุมํสทายกเตฺถรสฺสาปทานํ จตุตฺถํฯ

๕. นาคปลฺลวเตฺถรอปทานํ

๑๑๘. ‘‘นคเร พนฺธุมติยา, ราชุยฺยาเน วสามหํ;
มม อสฺสมสามนฺตา, นิสีทิ โลกนายโกฯ

๑๑๙. “นาคปลฺลวมาทาย , พุทฺธสฺส อภิโรปยึ;
ปสนฺนจิตฺโต สุมโน, สุคตํ อภิวาทยึฯ

๑๒๐. “เอกนวุติโต กปฺเป, ยํ ปลฺลวมปูชยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๑๒๑. “กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๑๒๒. “สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๑๒๓. “ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ”ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา นาคปลฺลโว เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

นาคปลฺลวเตฺถรสฺสาปทานํ ปญฺจมํฯ

๖. เอกทีปิยเตฺถรอปทานํ

๑๒๔. “ปรินิพฺพุเต สุคเต, สิทฺธเตฺถ โลกนายเก;
สเทวมานุสา สพฺพ, ปูเชนฺติ ทฺวิปทุตฺตมํฯ

๑๒๕. “อาโรปิเต จ จิตเก, สิทฺธเตฺถ โลกนายเก;
ยถาสเกน ถาเมน, จิตํ ปูเชนฺติ สตฺถุโนฯ

๑๒๖. “อวิทูเร จิตกสฺส, ทีปํ อุชฺชาลยึ อหํ;
ยาว อุเทติ สูริโย, ทีปํ เม ตาว อุชฺชลิฯ

๑๒๗. “เตน กมฺเมน สุกเตน, เจตนาปณิธีหิ จ;
ชหิตฺวา มานุสํ เทหํ, ตาวตึสมคจฺฉหํฯ

๑๒๘. “ตตฺถ เม สุกตํ พฺยมฺหํ, เอกทีปีติ ญายติ;
ทีปสตสหสฺสานิ, พฺยเมฺห ปชฺชลเร มมฯ

๑๒๙. “อุทยนฺโตว สูริโย, เทโห เม โชตเต สทา;
สปฺปภาหิ สรีรสฺส, อาโลโก โหติ เม สทาฯ

๑๓๐. “ติโรกุฏฺฏํ [ติโรกุฑฺฑํ (สี. สฺยา. ก.)] ติโรเสลํ, สมติคฺคยฺห [สพฺพตฺถปิ เอวเมว ทิสฺสติ] ปพฺพตํ;
สมนฺตา โยชนสตํ, ปสฺสามิ จกฺขุนา อหํฯ

๑๓๑. “สตฺตสตฺตติกฺขตฺตุญฺจ , เทวโลเก รมึ อหํ;
เอกตึสติกฺขตฺตุญฺจ, เทวรชฺชมการยึฯ

๑๓๒. “อฏฺฐวีสติกฺขตฺตุญฺจ, จกฺกวตฺตี อโหสหํ;
ปเทสรชฺชํ วิปุลํ, คณนาโต อสงฺขิยํฯ

๑๓๓. “เทวโลกา จวิตฺวาน, นิพฺพตฺตึ มาตุกุจฺฉิยํ;
มาตุกุจฺฉิคตสฺสาปิ, อกฺขิ เม น นิมีลติฯ

๑๓๔. “ชาติยา จตุวสฺสหํ, ปพฺพชึ อนคาริยํ;

อฑฺฒมาเส อสมฺปเตฺต, อรหตฺตมปาปุณึฯ

๑๓๕. ‘‘ทิพฺพจกฺขุํ วิโสเธสึ, ภวา สเพฺพ สมูหตา;
สเพฺพ กิเลสา สญฺฉินฺนา, เอกทีปสฺสิทํ ผลํฯ

๑๓๖. ‘‘ติโรกุฏฺฏํ ติโรเสลํ, ปพฺพตญฺจาปิ เกวลํ;
สมติกฺกมฺม [สพฺพตฺถปิ เอวเมว ทิสฺสติ] ปสฺสามิ, เอกทีปสฺสิทํ ผลํฯ

๑๓๗. ‘‘วิสมา เม สมา โหนฺติ, อนฺธกาโร น วิชฺชติ;
นาหํ ปสฺสามิ ติมิรํ, เอกทีปสฺสิทํ ผลํฯ

๑๓๘. ‘‘จตุนฺนวุติโต กเปฺป, ยํ ทีปมททึ ตทา;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, เอกทีปสฺสิทํ ผลํฯ

๑๓๙. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๑๔๐. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๑๔๑. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา เอกทีปิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

เอกทีปิยเตฺถรสฺสาปทานํ ฉฏฺฐํฯ

๗. อุจฺฉงฺคปุปฺผิยเตฺถรอปทานํ

๑๔๒. ‘‘นคเร พนฺธุมติยา, อโหสึ มาลิโก ตทา;
อุจฺฉงฺคํ ปูรยิตฺวาน, อคมํ อนฺตราปณํฯ

๑๔๓. ‘‘ภควา ตมฺหิ สมเย, ภิกฺขุสงฺฆปุรกฺขโต;
มหตา อานุภาเวน, นิยฺยาติ โลกนายโกฯ

๑๔๔. ‘‘ทิสฺวาน โลกปโชฺชตํ, วิปสฺสึ โลกตารณํ;
ปุปฺผํ ปคฺคยฺห อุจฺฉงฺคา, พุทฺธเสฏฺฐํ อปูชยึฯ

๑๔๕. ‘‘เอกนวุติโต กเปฺป, ยํ ปุปฺผมภิปูชยึ;
ทุคฺคตึ นาภิชานามิ, พุทฺธปูชายิทํ ผลํฯ

๑๔๖. ‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๑๔๗. ‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๑๔๘. ‘‘ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา อุจฺฉงฺคปุปฺผิโย เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

อุจฺฉงฺคปุปฺผิยเตฺถรสฺสาปทานํ สตฺตมํฯ

๘. ยาคุทายกเตฺถรอปทานํ

๑๔๙. ‘‘อติถึ [อตีตํ (ก.)] เม คเหตฺวาน, อคจฺฉึ คามกํ ตทา;
สมฺปุณฺณนทิกํ ทิสฺวา, สงฺฆารามํ อุปาคมึฯ

๑๕๐.“อารญฺญกา ธุตธรา, ฌายิโน ลูขจีวรา;
วิเวกาภิรตา ธีรา, สงฺฆาราเม วสนฺติ เตฯ

๑๕๑.“คติ เตสํ อุปจฺฉินฺนา, สุวิมุตฺตาน ตาทินํ;
ปิณฺฑาย เต น คจฺฉนฺติ, โอรุทฺธนทิตาย หิ [โอรุทฺธนทิกายตึ (สฺยา.)]ฯ

๑๕๒.“ปสนฺนจิโตฺต สุมโน, เวทชาโต กตญฺชลี;
ตณฺฑุลํ เม คเหตฺวาน, ยาคุทานํ อทาสหํฯ

๑๕๓.“ปญฺจนฺนํ ยาคุํ ทตฺวาน, ปสโนฺน เสหิ ปาณิภิ;
สกกมฺมาภิรโทฺธหํ, ตาวตึสมคจฺฉหํฯ

๑๕๔.“มณิมยญฺจ เม พฺยมฺหํ, นิพฺพตฺติ ติทเส คเณ;
นารีคเณหิ สหิโต, โมทามิ พฺยมฺหมุตฺตเมฯ

๑๕๕.“เตตฺตึสกฺขตฺตุํ เทวิโนฺท, เทวรชฺชมการยึ;
ตึสกฺขตฺตุํ จกฺกวตฺตี, มหารชฺชมการยึฯ

๑๕๖.“ปเทสรชฺชํ วิปุลํ, คณนาโต อสงฺขิยํ;
เทวโลเก มนุเสฺส วา, อนุโภตฺวา สยํ [ยสํ (สฺยา.)] อหํฯ

๑๕๗.“ปจฺฉิเม ภเว สมฺปเตฺต, ปพฺพชึ อนคาริยํ;
สห โอโรปิเต เกเส, สพฺพํ สมฺปฏิวิชฺฌหํฯ

๑๕๘.“ขยโต วยโต จาปิ, สมฺมสโนฺต กเฬวรํ;
ปุเร สิกฺขาปทาทานา, อรหตฺตมปาปุณึฯ

๑๕๙.“สุทินฺนํ เม ทานวรํ, วาณิชฺชํ สมฺปโยชิตํ;
เตเนว ยาคุทาเนน, ปโตฺตมฺหิ อจลํ ปทํฯ

๑๖๐.“โสกํ ปริทฺทวํ พฺยาธึ, ทรถํ จิตฺตตาปนํ;
นาภิชานามิ อุปฺปนฺนํ, ยาคุทานสฺสิทํ ผลํฯ

๑๖๑.“ยาคุํ สงฺฆสฺส ทตฺวาน, ปุญฺญเกฺขเตฺต อนุตฺตเร;
ปญฺจานิสํเส อนุโภมิ, อโห ยาคุสุยิฏฺฐตาฯ

๑๖๒.“อพฺยาธิตา รูปวตา, ขิปฺปํ ธมฺมนิสนฺติตา [นิพุชฺฌิตา (สฺยา.)];
ลาภิตา อนฺนปานสฺส, อายุ ปญฺจมกํ มมฯ

๑๖๓.“โย โกจิ เวทํ ชนยํ, สเงฺฆ ยาคุํ ทเทยฺย โส;
อิมานิ ปญฺจ ฐานานิ, ปฏิคเณฺหยฺย ปณฺฑิโตฯ

๑๖๔.“กรณียํ กตํ สพฺพํ, ภวา อุคฺฆาฏิตา มยา;
สพฺพาสวา ปริกฺขีณา, นตฺถิ ทานิ ปุนพฺภโวฯ

๑๖๕.“โส อหํ วิจริสฺสามิ, คามา คามํ ปุรา ปุรํ;
นมสฺสมาโน สมฺพุทฺธํ, ธมฺมสฺส จ สุธมฺมตํฯ

๑๖๖.“ติํสกปฺปสหสฺสมฺหิ, ยํ ทานมททิํ ตทา;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, ยาคุทานสฺสิทํ ผลํฯ

๑๖๗.‘‘กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๑๖๘.‘‘สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๑๖๙.‘‘ปฏิสมฺภิทา จตสฺโส…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ยาคุทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ยาคุทายกตฺเถรสฺสาปทานํ อฏฺฐมํฯ

๙. ปโตฺถทนทายกตฺเถรอปทานํ

๑๗๐.“วนจารี ปุเร อาสิํ, สตตํ วนกมฺมิโก;
ปโตฺถทนํ คเหตฺวาน, กมฺมนฺตํ อคมาสหํฯ

๑๗๑.“ตตฺถทฺทสาสิํ สมฺพุทฺธํ, สยมฺภุํ อปราชิตํ;
วนา ปิณฺฑาย นิกฺขนฺตํ, ทิสฺวา จิตฺตํ ปสาทยิํฯ

๑๗๒.“ปรกมฺมายเน [วยกมฺมายเน (ก.)] ยุตฺโต, ปุญฺญญฺจ เม น วิชฺชติ;
อยํ ปโตฺถทโน อตฺถิ, โภชยิสฺสามหํ [โภชยิสฺสามิ มํ (สฺยา.)] มุนิํฯ

๑๗๓.“ปโตฺถทนํ คเหตฺวาน, สยมฺภุสฺส อทาสหํ;
มม นิชฺฌายมานสฺส, ปริภุญฺชิ ตทา มุนิฯ

๑๗๔.เตน กมฺเมน สุกเตน, เจตนาปณิธีหิ จ;
ชหิตฺวา มานุสํ เทหํ, ตาวติํสมคจฺฉหํฯ

๑๗๕.ฉตฺติํสกฺขตฺตุํ เทวินฺท, เทวรชฺชมการยิํ;
เตตฺติํสกฺขตฺตุํ ราชา จ, จกฺกวตฺตี อโหสหํฯ

๑๗๖.“ปเทสรชฺชํ วิปุลํ, คณนาโต อสงฺขิยํ;
สุขิโต ยสวา โหมิ, ปโตฺถทนสฺสิทํ ผลํฯ

๑๗๗.“ภวาภเว สํสรนฺโต, ลภามิ อมิตํ ธนํ;
โภเค เม อูนตา นตฺถิ, ปโตฺถทนสฺสิทํ ผลํฯ

๑๗๘.นทีโสตปฏิภาคา , โภคา นิพฺพตฺตเร มม;
ปริเมตุํ น สโกฺกมิ, ปโตฺถทนสฺสิทํ ผลํฯ

๑๗๙.“อิมํ ขาท อิมํ ภุญฺช, อิมมฺหิ สยเน สย;
เตนาหํ สุขิโต โหมิ, ปโตฺถทนสฺสิทํ ผลํฯ

๑๘๐.“จตุนฺนวุติโต กเปฺป, ยํ ทานมททิํ ตทา;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, ปโตฺถทนสฺสิทํ ผลํฯ

๑๘๑.“กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป.… วิหรามิ อนาสโวฯ
๑๘๒.“สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป.… กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ

๑๘๓.“ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา ปโตฺถทนทายโก เถโร อิมา คาถาโย อภาสิตฺถาติฯ

ปโตฺถทนทายกเตฺถรสฺสาปทานํ นวมํฯ

๑๐. มญฺจทายกเตฺถรอปทานํ

๑๘๔.“ปรินิพฺพุเต การุณิเก, สิทฺธเตฺถ โลกนายเก;
วิตฺถาริเก ปาวจเน, เทวมานุสสกฺกเตฯ

๑๘๕.“จณฺฑาโล อาสหํ ตตฺถ, อาสนฺทิปีฐการโก;
เตน กเมฺมน ชีวามิ, เตน โปเสมิ ทารเกฯ

๑๘๖.“อาสนฺทิํ สุกตํ กตฺวา, ปสโนฺน เสหิ ปาณิภิ;
สยเมวุปคนฺตฺวาน, ภิกฺขุสงฺฆสฺสทาสหํฯ

๑๘๗.“เตน กเมฺมน สุกเตน, เจตนาปณิธีหิ จ;
ชหิตฺวา มานุสํ เทหํ, ตาวติํสมคจฺฉหํฯ

๑๘๘.“เทวโลกคโต สโนฺต, โมทามิ ติทเส คเณ;
สยนานิ มหคฺฆานิ, นิพฺพตฺตนฺติ ยทิจฺฉกํฯ

๑๘๙.“ปญฺญาสกฺขตฺตุํ เทวิโนฺท, เทวรชฺชมการยิํ;
อสีติกฺขตฺตุํ ราชา จ, จกฺกวตฺตี อโหสหํฯ

๑๙๐.“ปเทสรชฺชํ วิปุลํ, คณนาโต อสงฺขิยํ;
สุขิโต ยสวา โหมิ, มญฺจทานสฺสิทํ ผลํฯ

๑๙๑.“เทวโลกา จวิตฺวาน, เอมิ เจ มานุสํ ภวํ;
มหารหา สุสยนา, สยเมว ภวนฺติ เมฯ

๑๙๒.“อยํ ปจฺฉิมโก มยฺหํ, จริโม วตฺตเต ภโว;
อชฺชาปิ สยเน กาเล [สยนกาเล (สฺยา.)], สยนํ อุปติฏฺฐติฯ

๑๙๓.“จตฺุนฺนวุติโต กเปฺป, ยํ ทานมททิํ ตทา;
ทุคฺคติํ นาภิชานามิ, มญฺจทานสฺสิทํ ผลํฯ

๑๙๔.“กิเลสา ฌาปิตา มยฺหํ…เป…. วิหรามิ อนาสโวฯ
๑๙๕.“สฺวาคตํ วต เม อาสิ…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํฯ
๑๙๖.“ปฏิสมฺภิทา จตโสฺส…เป…. กตํ พุทฺธสฺส สาสนํ’’ฯ
อิตฺถํ สุทํ อายสฺมา มญฺจทายโก เถโร อิมา คาถาโย

อภาสิตฺถาติฯ

มญฺจทายกเตฺถรสฺสาปทานํ ทสมํฯ

ภทฺทาลิวโคฺค พาจตฺตาลีสโมฯ

ตสฺสุทฺทานํ –

ภทฺทาลี เอกฉโตฺต จ, ติณสูโล จ มํสโท;
นาคปลฺลวิโก ทีปี, อุจฺฉงฺคิ ยาคุทายโกฯ

ปโตฺถทนี มญฺจทโท, คาถาโย คณิตา จิห;
เทฺวสตานิ จ คาถานํ, คาถา เจกา ตทุตฺตริฯ